De Vlaamsche School. Jaargang 14

bron
De Vlaamsche School. Jaargang 14. A. Fontaine & Ch. Gevaert, Antwerpen 1868

Zie voor verantwoording: https://www.dbnl.org/tekst/_vla010186801_01/colofon.php

Let op: boeken en tijdschriftjaargangen die korter dan 140 jaar geleden verschenen zijn, kunnen auteursrechtelijk beschermd zijn. Welke vormen van gebruik zijn toegestaan voor dit werk of delen ervan, lees je in de gebruiksvoorwaarden.

dbnl digitale bibliotheek voor de Nederlandse letteren

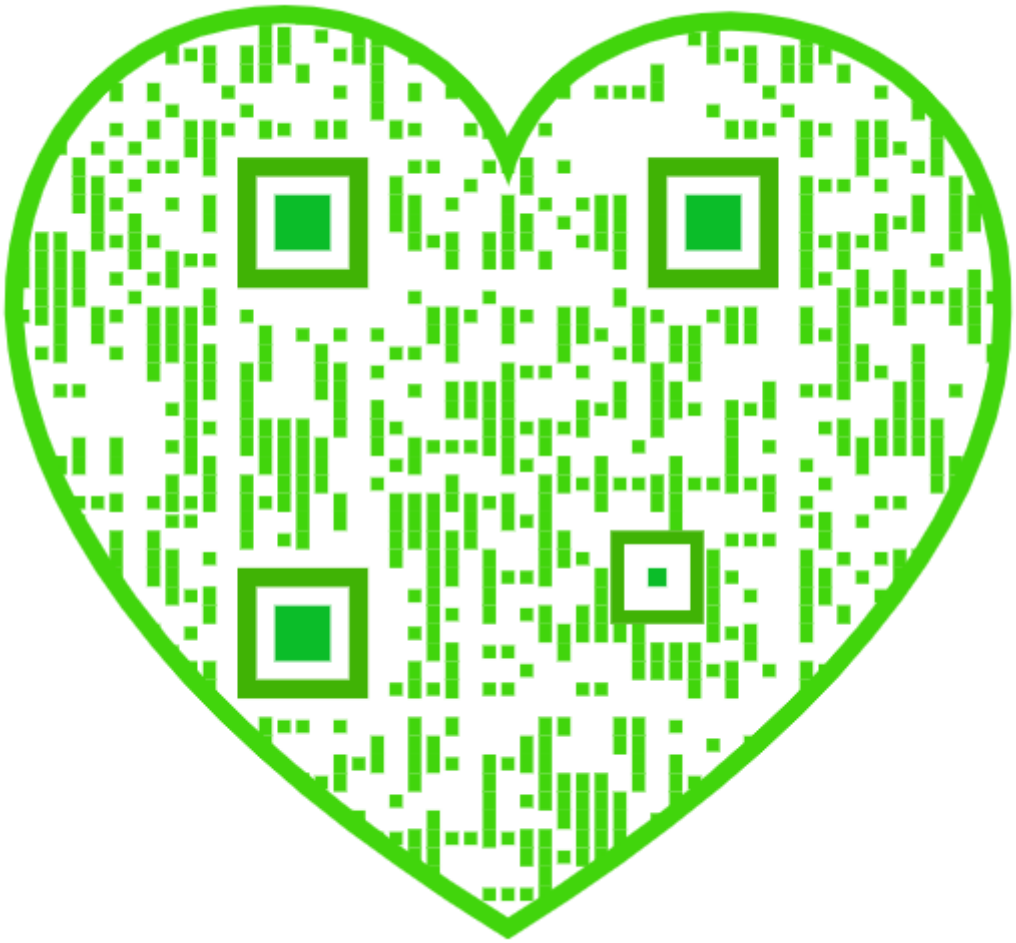

De Vlaamsche School 1868

Wij gaan heden den 14^{n} jaargang van het bestaan van ons tijdschrift in en wij veroorloven ons, bij deze gelegenheid, de *Vlaamsche School* aan te bevelen in de gunst van het Vlaamschlezend publiek.

Het past ons niet, meer dan met een enkel woord op de verbeteringen te wijzen, die ons tijdschrift sedert eenige jaren heeft ondergaan. Wij weten overigens dat die verbeteringen zijn gewaardeerd geworden. Van verschillende zijden mochten wij daarover blijken van voldoening ontvangen, die wij ons zullen beïeveren te blijven verdienen.

Het ligt niet in onze gewoonten, kwistig om te gaan met beloften, daar wij wel weten, dat het best is karig te zijn met het woord, daar waar het op handelen aankomt. En zulks is hier het geval. Daarom zullen wij ons bepalen onzen lezers eenvoudig mede te deelen, dat wij, voor den begonnen jaargang, een aantal platen hebben aangekocht die met recht zullen mogen geteld worden tusschen de schoonste, welke tot hiertoe nog in ons tijdschrift werden opgenomen.

Daarenboven hebben wij verbintenissen aangegaan met verscheidene plaatsnijders, voor het uitvoeren en leveren van prachtige platen. Wij verhopen al spoedig in staat te zullen zijn, met het opnemen dezer platen, welke getuigen zullen van onze voortdurende opofferingen ten behoeve van het nuttige en het schoone.

Eene onzer volgende afleveringen zal eene houtsnede van DUCAJU'S welgeslaagd standbeeld van David Teniers behelzen en teekenaren houden zich bezig met het vervaardigen van eenige portretten van verdienstelijke nationale mannen uit onzen tijd. Men zal ongetwijfeld met genoegen in onze tegenwoordige aflevering de afbeelding aantreffen van den gewezen stadsbouwmeester

BOURLA, die, in het vak der bouwkunst, voorzeker mag geschaard worden bij de uitstekendste mannen van zijn tijdvak.

Wat betreft den letterkundigen inhoud, is 't ons een genoegen te kunnen melden, dat verscheidene reeds befaamde jonge letterkundigen en kunstvrienden ons hunne welwillende medewerking hebben toegezegd. Het zal ons zeer aangenaam zijn, ook van personen die niet tot onze gewone medewerkers behooren, begunstigd te worden met bijdragen van letterkundigen of kunstlievenden aard of in verband staande tot de kunstnijverheid.

Wij vertrouwen dat het Vlaamschlezend publiek onze pogingen zal blijven aanmoedigen en ondersteunen, opdat wij er zoo allengs mogen toe geraken het tijdschrift de VLAAMSCHE SCHOOL eene waardige plaats te doen innemen, naast de goede buitenlandsche plaatwerken.

Levensschets van Pieter Bourla.

Op 4 Januari 1867, bracht men naar zijne laatste verblijfplaats den nederigen maar zeer begaafden man, waarvan ieder de kennissen en de goede inborst heeft kunnen waardeeren, Bourla, die men, ofschoon hij reeds den winter des levens had bereikt, nog met spijt den geest had zien geven.

Het zij ons vergund deze eenige bladzijden aan de nagedachtenis diens eerbiedwaardigen grijsaards toe te wijden.

Pieter-Bruno Bourla werd te Parijs geboren, op 19 December 1783. Zijne ouders waren Jan-Bruno-Joseph en Ludovica-Martha Bal. Zijn vader, insgelijks een bouwmeester, wijdde den veelbelovenden zoon, van zijne teederste jeugd af, aan de kunst waar hij weldra moest in uitmunten. De jonge Bourla trok veel nut uit die lessen. Nogtans kon hij zijne studiën niet altijd met denzelfden iever voortzetten. Hij was zeer zwak, dikwerf aan onpasselijkheid onderhevig en telde geen zeven jaar toen hij door de geneeskunde reeds verlaten was. Tot overmaat van ongeluk, zette zich de ziekte op zijne oogen, van welke hij er bijna een verloor. Nogtans, dank aan de goede zorgen, herstelde hij.

Toen zijne studiën waren geëindigd en zijn vader zijn goeden aanleg zag, vertrouwde hij hem verder aan Karel Périer, bouwmeester van keizer Napoleon I.

Hij beminde zijne kunst met hartstocht en om er zich met lijf en ziel aan te kunnen wijden, ontbeerde hij al de genuchten van het jongelingsleven. Matig en werkzaam, begaf hij zich van 's morgens vroeg naar zijne werkplaats, bleef er tot den avond en stelde zich tevreden met een sober maal, welk hij nuttigde aan den arbeid, om den minsten tijd te verliezen.

Onder meester Périer, deed hij snelle vorderingen in de bouwkunde, tot groote tevredenheid zijns vaders.

Ongelukkig werden weêr eensklaps zijne studiën onderbroken.

Het was in den rampzaligen tijd van oorlog en beroering, welke keizer Napoleon over geheel Europa verspreidde.

De loting had Bourla tot de slachtbank veroordeeld.

De welstand zijner ouders liet hem evenwel toe een plaatsvervanger te koopen. Doch deze man ontliep het leger en onze Bourla zag zich gedwongen eene tweede maal een plaatsvervanger te koopen; maar, tot overmaat van ramp, verdween ook

die tweede duurbetaalde man. Bourla was alsdan wel verplicht zelve krijgsman te worden.

In 1804, begaf hij zich naar den depot. Hij gewendde zich weldra aan den oorlogsdienst, en was tegenwoordig in de veldslagen welke Duitschland, Portugal en Spanje teisterden. Als soldaat vertrokken, was hij, in de afdeeling Foy, hulponderofficier, toen de Franschen overwonnen werden te Salamanka, op 22 Juli 1812; gevangen genomen met een groot aantal zijner krijgsgezellen, werd Bourla naar Engeland gevoerd en opgesloten in een ponton; men weet welke ziel- en lichamelijke martelingen deze dapperen, tijdens hunne gevangenschap, hadden te verduren.

Wij houden er ook aan, de twee volgende feiten aan te halen.

Bourla, naar het leger vertrokken, had een weinig geld bij zich genomen, alsook zijne passersdoos.

Na den geleverden slag van Salamanka, ontnamen de Engelschen aan hunne krijgsgevangenen al wat zij op zich hadden.

Bourla had in dit oogenblik twee gouden muntstukken. Hij verwachtte er zich aan, dat men ze hem zou afnemen en hij verborg ze in zijnen mond en gewendde zich zoo te spreken. Hij gelukte met dezen list; want toen zijne beurt van onderzocht te worden gekomen was, deed men hem spreken, en daar hij zich onbelemmerd uitdrukte, liet men hem gaan, zonder hem te berooven van de muntstukken, welke hem later in Engeland van groot nut waren.

Wat zijne teekendoos betreft, deze werd hem ontnomen en verkocht, gelijk het ander eigendom der gevangenen.

Nogtans, een liefdadig man, die hem gezien had, gedurende de eenige rust-uren welke het krijgsleven hem liet, zich met bouwkunde bezig houden, terwijl hij voor tafel zijnen ransel nam, kocht de doos.

Hoe groot was Bourla's verwondering en blijdschap niet, toen hij, na 18 maanden gevangenschap, in zijne woonstede wederkwam, en zijne beminde passersdoos bij zijn vader terug vond. Zij was teruggezonden geweest door een onbekende. Bourla verliet ze nooit meer en gebruikte ze tot het einde zijns levens.

Nu hernam hij zijne studiën met meer hartstocht dan voorheen. Hij kwam in 1816 in België en werd werkzaam aan de ondernemingen die te Tervueren werden uitgevoerd. Niettegenstaande zijn dagelijksch werk, nam hij nog deel aan verscheidene prijskampen voor bouwkunde.

In 1817, behaalde hij den eersten prijs te Gent, het volgende jaar te Brussel, en eindelijk in 1819 te Antwerpen werd, met algemeene stemmen, de eerste prijs toegewezen aan zijn plan voor een gasthuis van 1000 bedden met alle benoodigdheden.

Deze plannen worden zorgvuldiglijk bewaard in de archieven der koninklijke academie.

Die onderscheiding deed hem hetzelfde jaar de plaatsen van bouwmeester der stad Antwerpen en leeraar der academie bekomen.

Hier begon de besturende loopbaan van Bourla. Deze loopbaan, dikwijls onvruchtbaar, liet hem toe zijne bekwaamheid te doen uitschijnen.

Wij gaan hier zijne bijzonderste werken aanhalen.

Vooreerst bouwde hij de kerk en de pastorij in de Lei.

Er bestonden eertijds te Antwerpen een groot aantal openliggende vlieten, welke met elkaâr in verband stonden en in de Schelde uitvloeiden. Het was in deze vlieten dat de stortwaters en vuiligheden der woningen zich vereenigden.

Bourla dacht een plan uit, om deze oorzaak van ongezondheid der stad te doen verdwijnen, mits deze vlieten te overwelven en alzoo er van vergaarplaatsen te maken, welke met ieder eb geledigd en dikwijls zouden uitgespoeld worden. Dit gedacht werd goedgekeurd en de herschepping der openliggende vlieten in onderaardsche ruien werd ten uitvoer gebracht.

Ter zelfder tijd bracht hij groote verbeteringen in de omstreken der haven, met het bouwen van de steunmuren der kaaien langs heen de Schelde, in de vlieten en in de dokken.

Hij richtte de broeikassen en het traliewerk van den botaniekenhof op en menige gebouwen in het gasthuis.

Vier gemeentescholen werden volgens zijne plannen ten uitvoer gebracht, te weten: de St-Andriesschool, de school van het bureel van weldadigheid, de school der Kipdorpvest en de school in de Leguitstraat.

Toen de gemeenteraad, op 14 Mei 1827, besloot dat de koninklijke schouwburg zou herbouwd worden, werd Bourla met dit werk belast. Voor dit te beginnen, besloot hij de bijzonderste schouwburgen van Frankrijk te bestudeeren. Hij vereenigde al wat hij goed gevonden had, en maakte er een geheel van. Hij stelde zijn ontwerp voor, dat goedgekeurd en in 1829 ten uitvoer werd aangelegd.

Deze werken werden nogtans vertraagd door de staatsgebeurtenissen van 1830. Evenwel werd de schouwburg in 1834 geopend, en hij is bijzonder merkwaardig door zijne goede verdeeling: de zaal was uitmuntend voor klank en gezicht; inderdaad, van alle plaatsen zag men even goed, hoedanigheid welke alle zalen niet bezitten; de uitgangen, zoo belangrijk voor een schouwburg, waren bijzonder goed verstaan.

Om zulk een schoon werk te beloonen, deed de deputatie der provinciale staten een gouden eermetaal slagen, welk hem werd opgedragen. Op dit metaal stond ter eene zijde:

Offert par la députation des États de la Province
à
P. BOURLA,
architecte de la ville d'Anvers.

En ter andere zijde, met een afbeeldsel van den schouwburg:
Théâtre royal d'Anvers,
commencé en 1829,
achevé
en 1834.

Voor hij veranderd werd, was onze schouwburg als een der beste gerekend en hij deed eer aan het talent van Pieter Bourla.

Hij veranderde het oude Minderbroedersklooster in museum en in tentoonstellingszalen.

Hij bouwde de vischmarkt met de aanhoorige tolloods.

Hij richtte insgelijks op het magazijn voor krijgsgoederen, in de Belliardstraat, de kanonnierskazerne en de St-Joriskazerne.

Het entrepot, genaamd *bezaanhuis*, werd volgens zijne plannen opgebouwd.

Eindelijk, het bijzonderste werk dat zijne lange loopbaan bekroont en dat van zijne groote kennissen in waterwerken getuigt, is het maken der nieuwe dokken, op den Kattendijk, met drooge dok.

De wegenis, onder zijn bestuur, werd veel verbeterd.

Wie de stad Antwerpen in 1820 gezien heeft, en de toenmalige stad met de hedendaagsche vergelijkt, kan doorgronden wat groote hervorming Bourla er aan toegebracht heeft.

Als leeraar van bouwkunde der academie, bezat Bourla bijzonder goede hoedanigheden.

Hij vervulde alstoen twee ambten. Hij maakt het zich tot verwijt: vindende dat de plaats van stadsbouwmeester hem reeds genoeg opbracht, gaf hij zijn ontslag als leeraar, in 1824, vooreerst omdat een ander zou kunnen bevoordeeld zijn met deze plaats en, ten tweede, omdat hij de Vlaamsche taal niet machtig was.

Met de Rubensfeesten, in 1840, werd Bourla ridder der Leopoldsorde benoemd en in 1860, toen de Kattendijksdokken ingehuldigd werden, noemde de koning, ter plaats, hem officier derzelfde orde.

Hij droeg insgelijks de herinneringsmedalie van St-Helena.

De keizer van Oostenrijk, hebbende de door hem aangelegde havenwerken doen bezichtigen, verklaarde de plannen er van te willen bezitten. Bourla deed ze maken. Z.M. liet hem een dankbrief geworden, en, als herinnering, eenen diamanten ring met het keizerlijke naamcijfer.

De bekwaamheden van Bourla waren zoo wel buiten als binnen 's lands bekend; dikwijls zijn er bouwmeesters hem komen raadplegen.

Hij was lid van verscheidene instellingen, namelijk: der koninklijke academie van België, der koninklijke commissie van gebouwen, der maatschappij van Engelsche bouwmeesters, der academie van Amsterdam.

Insgelijks maakte hij deel van verscheidene commissiën, en onder andere van de commissie van herstelling der O.-L.-Vrouwekerk en de commissie van openbare gezondheid. Ondanks zijnen hoogen ouderdom en tot het einde zijns levens, vervulde hij al de hem opgedragene ambten met iever.

Toen, in 1852, het academisch lichaam van Antwerpen door Z.M. den koning op nieuw werd ingericht, werd Bourla, een der eersten, als stichtend lid benoemd.

Na zulke schoon doorgebrachte loopbaan, vroeg Bourla, in 1862, zijn ontslag. Het schepen-collegie stond het hem toe met den titel van eere-bouwmeester der stad Antwerpen en met dezelfde jaarwedde als toen hij nog in dienst was.

Nu wij de bijzonderste

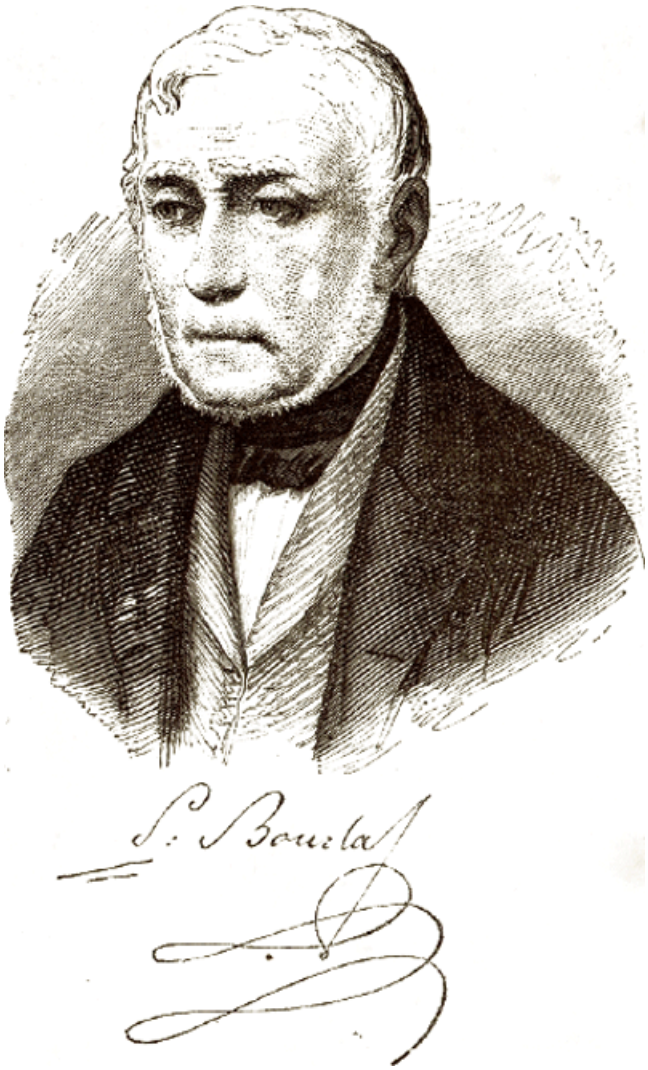

feiten van zijn kunstenaarsleven hebben aangehaald, moeten wij ook eenige woorden zeggen over zijn persoonlijk leven.

Door de menigte als vreemdeling aanzien, was hij nogtans Belg. Zijn vader was geboren te Doornik. Toen hij zich hier te lande vestigde, vroeg hij de naturalisatie. Z.M. Willem I, koning der Nederlanden, schreef hem zelf drie brieven om hem te betoogen dat hij geene naturalisatie behoefde, aangezien hij reeds Belg was.

Over het karakter van Pieter Bourla kunnen wij ook niet anders dan gunstig uitweiden.

Bezat hij een zeer vernuftigen geest, zoo was zijn hart niet min rijk bedeeld met deugden en edele gevoelens.

Al wie het geluk had hem van nabij te kennen, heeft zich daarvan kunnen overtuigen.

Ieder was bij hem welkom; de vreemde, zoo wel als de gekende, mocht hem komen raadplegen.

Was het voor pijnlijke zaken, dan was hij daaraan zeer gevoelig. Om zijne aandoening te verbergen, gebaarde hij zich dikwijls stuursch, soms oploopend. Het is om deze reden, dat diegenen welke deze bijzonderheid niet kenden, zegden dat hij een *knorrepot* was.

Zijn levendige geest, zijne vroolijke luim, zijne zachte en minzame handelwijze deden hem van eenieder beminnen; hij was de vader en de weldoener des werkmans en van de armen.

Bourla was zedig, en kon niet verdragen dat men met lof over zijne werken sprak.

Buiten de hoedanigheden welke hierboven gemeld zijn, bezat Bourla er eene andere, allerbeste: de eerlijkheid.

Wij kunnen bevestigen, dat diegenen welke hem wilden omkoopen in den loop der werken, welke hij uit te voeren had, niet gelukt zijn in hunne pogingen.

Tot staving onzer bewering, is daar de geringe, maar eerlijke staat, waarin hij gestorven is, na voor meer dan 15,000,000 franken werken uitgevoerd te hebben.

De rechtvaardigheid bestuurde al zijne daden, en daardoor kon hij niemand velen die, door welk middel ook, zijnen evenmensch had willen bedriegen.

Wanneer hij soms bedrog in het uitvoeren der werken onder zijn bestuur, vermoedde, is het gebeurd dat hij bij nacht deze werken gíng bezichtigen, en zoo bestatigde of zij wel aan al de voorwaarden welke hij voorgeschreven had, beantwoordden.

Ziedaar de beknopte levensschets van Pieter Bourla, den goeden man, die aan de liefde zijner familie en zijner talrijke vrienden, na eene zeer korte ziekte, ontnomen werd, op 31 December 1866, in den ouderdom van 83 jaren.

Het is de plicht der erkentelijkheid w e l k e ons de taak oplegde deze eenige bijzonderheden over den gewezen stads-bouwmeester in het licht te geven.

Antwerpen, 1868.

E. BEAUSACQ.

> Preêk niet voor een man dien het tegenloopt in de wereld; doch help hem eerst, en geef hem dan uw welgemeenden raad.

Varia.

Twee Kroaten gingen in de omstreken van Bucharest voorbij een veld, waar een boer met zaaien bezig was. ‘Zaai maar, sprak een hunner; wanneer het rijp is, is het toch voor ons.’ - ‘Dat is wel mogelijk, sprak de boer, want ik zaai hennep.’

Tante Sidonie.

I

De nederdalende novemberzon vergulde de stervende natuur, en flikkerde vroolijk door de vensterruiten der ruime kamer, waarin de oude weduwe van den te vroeg ontslapen notaris Brakeleer bij de warme kachel zat.

De oude dame zit recht op in eenen gemakkelijken armstoel; haar donkerkleurig kleed is ouderwetsch van snede, maar het staat haar goed, en hare hagelblanke, eenvoudige en toch sierlijke muts, die volkomen bij haren huiselijken opschik past, schenkt aan haar nog ongerimpeld gelaat als het ware eene soort van jeugd. In den oogenblik dat wij haar beschouwen, getuigt de heldere glans die uit haar donkerblauw oog op hare twee bejaarde dochters straalt, die haar gezelschap houden, nog van jeugdigen zielegloed. En toch kan men op haar effen gelaat lezen, dat de eik dien zij dagelijks door het venster bespiedt, menigmaal zijne bladeren heeft afgeschud sedert haren geboortedag. Maar hebben de jaren haar voorhoofd met geene rimpelen doorploegd, heeft de ouderdom haar oog niet verduisterd, toch heeft de tijd met zijne onzichtbare veder de jaren van haar bestaan, ten teeken van vergankelijkheid, op haar gelaat geschreven: voor haar teekent de wijzer des levens tachentig jaar.

Tachentig jaar, en nog bezit zij het gebruik van al hare zintuigen. Haar geest en haar hart zijn jong gebleven. Zij denkt en schrijft; zij lijdt en geniet.

Uit het huwelijk der oude vrouw waren slechts de twee kinderen gesproten, die wij aan hare zijde vinden. Hare oudste dochter, Josephine, draagt reeds eene kroon van grijze haren onder de kanten muts. Zij is met eenen geneesheer getrouwd en heeft veel kinderen; doch dit belet niet dat zij de lieve moeder dagelijks den goeden morgen gaat wenschen, en zich nooit ter ruste legt zonder dat de duurbare oude haar den avondzegen geschonken heeft.

De jongste dochter van mevrouw Brakeleer, de blonde Sidonie, is jonge juffer gebleven en woont nog bij moeder. Zij begint ook al oud te worden; maar zij draagt hare jaren met zoo veel bevalligheid, dat er schier niemand aan haren ouderdom denkt: steeds vroolijk en goedaardig glanst zij in elk gezelschap als eene liefelijke ster, en zij is de troost en de vreugd van hare moeder. Sidonie bezit vele deugden, maar gelijk elke sterveling heeft zij ook hare gebreken: zij is geldzuchtig en gierig.

Josephine is op dien schoonen novemberdag langer dan naar gewoonte in het ouderlijk huis gebleven, en men had reeds lang over onverschillige dingen gekout, wanneer de oude plots vroeg:

‘Ziet gij geene verandering aan mij, kinderen?’

Vier vriendelijke oogen zochten het antwoord op die vraag op het gelaat der geliefde moeder, en daarop schudden de twee zusters het hoofd.

‘Waarom vraagt gij dat?’ zeî Josephine, ‘gevoelt gij u niet wel?’

‘Er gebeurt een ommekeer in mij,’ antwoordde de grijze, ‘ik lijd noch pijn noch smart; en toch gevoel ik dat de dood mij nadert. Nog eenige dagen waarschijnelijk.....’

Josephine werd doodsch bleek. ‘Ik zal de meid om den doctor zenden, opdat hij u gerust stelle,’ sprak zij met bevende stem: ‘wees niet bevreesd, lieve moeder, mijn man heeft mij dezen morgen nog verzekerd, dat gij nog zoo krachtig zijt als hij of ik.’

‘Laat uw man in vrede,’ zeî Sidonie, ‘moeder heeft nog zulke gedachten gehad. Ik zal haar een ruimerken ouden wijn geven: oude wijn maakt jong bloed.’

Sidonie had haar gelaat van moeder en zuster afgewend, om de blijken van aandoening voor haar te verbergen. Hare lippen bewogen zich krampachtig, en hare oogen draaiden onrustig onder haar ongerimpeld voorhoofd.

‘Ik heb te lang gewacht’ zuchtte zij inwendig.

De oude wijn scheen inderdaad de afgeleefde vrouw te verkwikken; maar Josephine bleef toch ongerust, en liet, niettegenstaande de bemerkingen van hare zuster, den doctor roepen.

II

Mevrouw Brakeleer had tamelijk goed geslapen. De doctor en zijne Josephine hadden haar reeds vroeg in den morgen op hare slaapkamer bezocht, en omtrent negen ure liet zij zich op het dringend verzoek van Sidonie aankleeden en naar den armstoel geleiden, die op haar bij de kachel stond te wachten.

Sidonie zag er somber uit, somberder als de ruime benedenkamer, die er gisteren zoo vroolijk uitzag, en buiten was 't ook somber: de zon verborg haar blinkend gelaat achter eene dikke nevelgordijn, en de ontbladerde tuinplanten stonden te beven van koude.

Moeder Brakeleer schijnt de somberheid, die haar omgeeft, niet te deelen. Zij ziet er nog liefelijker uit dan den vorigen dag, maar zij is minder spraakzaam.

‘Moeder,’ zoo wekte Sidonie plots de geliefde uit hare wakende droomerij: ‘Moeder! ik moet u van eene gewichtige zaak spreken.’

Een glimlach en een hoofdknik was het antwoord.

‘Gij weet hoe ik u bemin en altoos bemind heb,’ zeî de dochter; hoe ik mijne schoonste levensdagen heb opgeofferd om u aangenaam te zijn; hoe ik iedereen die mijne genegenheid zocht te winnen, heb afgewezen, om u alleen met hart en ziel toe te hooren, hoe ik.....’

‘Welnu, mijne lieve dochter, hoe kan ik u hierover mijne dankbaarheid betuigen!’ vroeg de oude gansch verwonderd over die zonderlinge taal.

‘Door mij, die aan al de droomen mijner jeugd om u te believen vaarwel heb gezegd, eene blijk te geven van bijzondere

genegenheid. Sinds lang heb ik gemeend u naar het diamanten familiekruis te vragen,' sprak zij, als ter inleiding van een belangrijker vraagstuk.

'Het diamanten kruis heeft van ouders tot ouders aan de oudste dochters der familie behoord,' was het antwoord, 'maar uwe zuster is zoo goed en redelijk, dat zij wel zal toestaan, dat er voor u eene uitzondering geschiede. Zij ook is u dankbaar, lieve Sidonie, voor de liefde die gij uwe oude moeder hebt betoond. Ik zal u het kruis in hare tegenwoordigheid aan den hals hangen als uw eigendom.'

De dochter scheen teleurgesteld.

'Ik hadde het liever bij testament,' antwoordde zij.

'Bij testament!' het ergste woord was er uit.

'Maar dat is onnoodig, lief kind,' bemerkte de moeder; 'een appeltje in twee, is er wel iets zoo gemakkelijk om deelen? Haal mij het kruis, kind, en als Josephine komt....'

Tot groote verbazing der moeder zette de oude dochter zich met de handen voor het aangezicht te weenen.

'Gij hebt mij nooit bemind,' snikte zij, 'ik had al lang moeten zien, dat gij meer over hadt voor uwe oudste dochter dan voor mij. Voor Josephine die u van over vijf-en-twintig jaar heeft verlaten. Ik meende dat ik ten minste ons huis met het aanpalend land vooruit zou krijgen.'

'Sidonie! Sidonie!' riep de arme moeder en haar gelaat begon te blozen door den gloed harer ondergaande levenszon, 'Sidonie, gij doet mij onrecht. Wanneer hebt gij mijne liefde tot u zien falen! wanneer en op welke wijze heb ik uwe zuster bevoorrecht! Uw vader, zaliger, dien ik sedert dertig jaren betreur, heeft mij zijne goederen in tochtgebruik gelaten; met de opbrengst heb ik u beide grootgebracht en eene bijzondere opvoeding gegeven; maar toen de doctor mij de hand van uwe zuster vroeg, heb ik hem gezegd, dat ik hem mijn kind, maar geenen bruidschat schenken kon. Josephine is getrouwd, en haar goede man heeft haar gelukkig gemaakt. Door dag en nacht zijn moeielijk ambt waar te nemen, heeft hij haar behoorlijk onderhouden en hare acht kinderen opgebracht volgens hunnen staat, en zou ik mijn kind gedeeltelijk onterven, en hierdoor misschien oneenigheid verwekken in een tot nu toe zoo eendrachtig gezin? Maar gij meent het niet, lieve Sidonie; gij kunt het niet meenen.' En de oude bezag hare dochter met eenen door tranen overwolkten blik.

'Gij kunt toch niet begeeren, dat men mij, wanneer de verkaveling mij tegenvalt, hier uitzette;' nokte de schraapzuchtige: 'moet ik het huis verlaten, waar ik met u zulke zoete dagen gesleten heb, waar alles mij van u spreekt!' en heviger snikkend voegde zij er bij:

'Indien ik den Hemel iets mocht verzoeken, dan ware het van met u ten grave te gaan. Maar gij zult u wel bedenken, moeder lief; later is immers toch alles voor de kinderen van Josephine, vermits ik buiten jaren ben.'

'En de doctor, de arme afgesloofde doctor, die veel ouder is dan zij, zou ik dien te kort doen,' snikte de moeder, en afgemat door al te groote inspanning, liet zij zich ineen zinken, en legde het vermoeid hoofd tegen de leuning van haren zetel.

III

Gedurende drie dagen en drie nachten plaagde de oude dochter hare moeder om een testament: de oude vrouw was als het ware in den strijd gebroken, en nog had Sidonie haar tot geen andere gedachten gekregen; maar toen zij in den morgen van den vierden dag ontwaakte, en op het gelaat harer dochter zag dat de kamp moest herbeginnen, had zij er den moed niet toe, zij richtte zich op en sprak:

'Geef mij het schrijfgerief en dicteer.'

Met het hoofd tegen de kussens gesteund, schreef de arme moeder op het lijdensbed het noodlottig schrift, dat hare dochter verlangde. Hare hand beefde, hare ziel weende, en de schokkingen van haar hart gingen in hare vingeren over. Gejaagd schreef zij de woorden op, die hare dochter haar voorzegde. De letteren waren sterk gekronkeld, maar wanneer zij Sidonie het testament overgaf, herkende deze in de krabbeling toch het schrift harer moeder. De dochter verzegelde het stuk en de lijdende mevrouw Brakeleer schreef er het adres van den notaris op, die voor den uitvoerder van haren laatsten wil moest doorgaan.

Nauwelijks was het testament afgegeven of de doctor kwam binnen. Hij vatte den pols der geliefde moeder:

'Wat is hier gebeurd?' vroeg hij zijne schoonzuster, die door het venster naar de doode tuinbloemen stond te kijken.

'Moeder heeft eenen slechten nacht doorgebracht,' antwoordde Sidonie.

'Het is noodig dat de geestelijke geroepen wordt,' fluisterde de geneesheer, 'doe Josephine en de kinderen ook roepen.' En de man die er honderden had zien sterven, begon bij het sterfbed der teergeliefde schoonmoeder te weenen als een kind.

Een uur later kondigden de doodsklokken het afsterven van mevrouw Brakeleer aan. Sidonie erfde de schoone woning met den uitgestrekten blok land, en het diamanten familiekruis.

IV

De dag der begrafenis was voorbij. De doctor en zijne vrouw, beide in rouwgewaad, zaten met juffer Sidonie en den notaris in de groote zaal van het sterfhuis. De schoonzoon scheen verwonderd, omdat er een testament was, Josephine was bleek van angst, en Sidonie blikte treurig ten gronde. Naar het uiterlijk scheen zij treurig, maar toen zij eens eventjes de oogen opsloeg bemerkte de doctor, dat zij inwendig zegepraalde.

Het testament werd opengebroken en gelezen, en hier op volgde eene pijnlijke stilte. Josephine zag de aderen aan de slapen van haren echtgenoot zwellen; zij zag hem beurtelings verbleeken en herkleuren door aandoening; zij voelde den planken vloer sidderen onder de beving van den dierbaren man; en toch durfde zij hem niet aanspreken, niet troosten; hoewel zij overtuigd was, dat de rechtschapen echtgenoot en vader niet aan zichzelve maar aan vrouw en kinderen dacht.

Als waren beide door eene geheime veêrkracht bewogen, rezen man en vrouw gelijktijdig op.

‘Zuster Sidonie,’ sprak de geneesheer met krachtige stem, en hij keek haar recht in de rustelooze oogen, ‘indien moeder u dit alles uit vrijen wil heeft geschonken, wensch ik er u geluk meê.’ En zijne ontstelde echtgenoot den arm vattend, ging hij de deur uit.

Die woorden vielen als een vonnis op het hart der erfgename.

‘Doctor!’ kreet Josephine zoodra zij met haren echtgenoot in haar eigen huis was, ‘doctor, ik kan het niet helpen.’ En zij sloeg de armen om den hals van haren gemaal, legde het hoofd tegen zijne borst en weende.

‘Dat is alweêr voorbij,’ antwoordde de geneesheer kalm. ‘Ik ben ginder eenige oogenblikken in gramschap geweest, dat hebt gij wel bemerkt; maar waarom zouden wij ons langer ontstellen; dat leidt tot niets. Het legaat beloopt niet hooger dan de wet het toelaat. Wij zullen Sidonie noch haat noch vijandschap toedragen, hoewel ik mij overtuigd houd, dat zij door het afpersen van dit schrift de dagen onzer welbeminde moeder heeft verkort. Geloof mij, lieve Josephine, dat rampzalig testament zal Sidonie meer wroeging veroorzaken, dan ik haar toewensch.’

‘Gij zijt de edelmoedigste der menschen,’ kreet de onterfde vrouw: ‘gij hebt meer voorspoed verdiend.’

V

Omtrent een jaar na mevrouw Brakeleer's dood riep eene buurvrouw die juffer Sidonie dagelijks voorbij haar huis ter kerk zag gaan, tot de juffer van over de deur:

‘Juffer Sidonie loopt ook met de schop van den grafmaker op den rug; zij zal hare moeder niet lang overleven. Hoe is 't mogelijk van zulk een verdriet te maken: hare moeder werd oud, en zij heeft er meer van genoten dan haar toekwam.’

‘Daar ligt de knoop, meen ik,’ sprak eene derde buurvrouw die bij de eerste in den winkel stond: ‘haar bleek ingevallen wezen en haar kwijnend oog verraden wroeging en spijt.’

‘De familie van den doctor blijft haar nogtans altoos even vriendelijk’ bemerkte de eerste spreekster: ‘ik zie er alle dagen de jonge juffers heen gaan, en de doctor en zijne vrouw komen er ook.’

‘Pront!’ zei de juffer van over de deur, ‘pront! die vriendschap is 't die haar ergert. Ware de doctor tegen het testament opgekomen, dan hadde zij beter haar gemoed kunnen koelen. Het is de edelmoedigheid van zwager en zuster die aan haar hart knaagt. De gebuurvrouw heeft gelijk; zij loopt met de schop van den grafmaker op den rug; zij zal van verdriet sterven.’

‘Indien ik in hare plaats ware,’ hernam de winkelierster, ‘indien ik in hare plaats ware...’ maar hare raadgeving werd afgebroken door de komst van juffer Sidonie, die terug kwam van de kerk, en in den winkel iets kwam bestellen.

‘Hebt gij 't gezien?’ vroegen de buurvrouwen elkander, toen de begunstigde erfgename weg was: ‘zij ziet er uit gelijk een opgetooid lijk.

‘Ja, zij ziet er akelig uit in dat pikzwart rouwgewaad,’ bemerkte de winkelvrouw, ‘ik zou in hare plaats niet willen wezen, al was ze nog zoo rijk.’

Intusschen was juffer Sidonie voortgeslenterd naar hare woning, waar zij sedert de teekening van het testament niets gesmaakt had dan kommer en verdriet.

VI

De rouwtijd was voorbij. De lieve dochters van den doctor hadden bontkleurige kleedjes aan, maar hunne moeder was nog in 't purper. De goede vrouw was nog te bedroefd over de dood harer moeder, om eene veelkleurige kleedij aan te nemen; en ware 't niet uit hoofde van eene bijzondere gebeurtenis, die er te wachten stond, zij ware nog wel een vol jaar in den halven rouw gebleven.

Moeder en dochters zaten in de voorkamer van de doctors woning aan fijne vrouwenhemden en aan zeer lieve slaapmutsjes te naaien, voor de oudste dochter des huizes, voor de lieve Clarisse, die met eenen geneesheer ging trouwen, welke pas zijn laatste exaam had afgelegd.

De meisjes spraken over de goede zuster die afwezig was; die zij wel uit het huis, maar als het ware niet uit het oog zouden verliezen. De aanstaande schoonbroeder ging zich op vaders verlangen in een naburig dorp plaatsen, zoodat zij elkander bij tijd en omstandigheden zouden kunnen raadplegen. De vader had echter den schoonzoon liever op zijne gemeente gezien; want de oude arts had eene uitgebreide praktijk, die hij hem later geerne zou overlaten; en voor den oogenblik was er bezigheid voor beiden, maar voor de uitvoering van dit plan rees er eene groote moeielijkheid op: in gansch het dorp was er geene fatsoenlijke woning te vinden. De oude doctor vond toch veel behagen in dit huwelijk, al brachten bruid en bruidegom veel liefde en weinig geld bijeen.

‘Het geeft mij wonder wat tante Sidonie zal zeggen,’ zeî eene der zusters, ‘wanneer Clarisse haar huwelijk gaat aankondigen.’

‘Wat zou ze zeggen,’ zeî de aanstaande bruid, die juist de kamer binnenkwam, ‘ik geloof dat zij al heel weinig belang in de zaak stelt.’

‘Wie kan 't weten,’ dacht de moeder.

Het jongste der meisjes was zoodanig voor een der vensters geplaatst, dat zij ver de straat op kon kijken.

‘Zie eens,’ riep zij plots uit, ‘ginds komt tante Sidonie.’

Allen sprongen recht om door de ruiten te turen. ‘Zij is nog in vollen rouw,’ zuchtte de doctorsvrouw, ‘in vollen rouw, met floers en al. Wat is dat nu,’ vervolgde zij op helderen toon, ‘zij draait den stoep om, alsof zij naar hier kwam.’

Hoewel er bijna dagelijks iemand van des doctors huisgezin de tante ging bezoeken, had de oude dochter sinds den dood harer moeder den voet over haar zwagers dorpel niet gezet. De familie schreef dit aan koppigheid toe, en liet haar begaan; en nu zij waarlijk kwam aanbellen, waren zij er eenigszins door ontsteld.

‘Wat zou zij komen doen?’ vroeg men elkander af: ‘er moet nieuws zijn.’

Vóór die vraag beantwoord was, kwam juffer Sidonie, die door de meid was binnengelaten, in de kamer.

De oude dochter schoof haar rouwfloers weg, om de familie te groeten. Ach! wat zag zij er bleek en akelig uit, zoo had men haar nog nooit gezien.

De meisjes liepen naar de tante om haar hoed en shawl af te nemen, maar zij wees haar met handbewegingen af: zij wilde eerst haren zwager en hare zuster spreken; doch de kinderen waren voor de samenspraak geen belet.

De doctor werd uit zijne apotheek geroepen, en er werden buigingen en handdrukken gewisseld.

‘Zwager,’ zeî juffer Sidonie, en hare stem was belemmerd door aandoening, ‘ik kom u en mijne zuster verlof vragen, om nicht Clarisse een bruidgeschenk te mogen doen.’

‘Daar is waarlijk geen verlof toe noodig, zuster,’ was het antwoord; ‘zoo iets is jonge beginners altoos aangenaam. Maar hoe weet ge reeds van dit huwelijk! zij zijn immers nog bij u niet geweest?’

‘Neen,’ zeî de tante, ‘maar er is iemand onder uwe kinderen, die tante Sidonie lief genoeg heeft om haar op de hoogte te houden van wat bij u gebeurt. Zoo dat zij het geschenk mag aannemen, zwager,’ en zij nam een toegeplooid papier en een juweeldoosje uit haar cabas.

‘Dat is voor Clarisse,’ sprak ze weemoedig, ‘en wanneer de andere trouwen, zal er tante nog wel iets overschieten.’

De bruid opende het doosje, en daarin schitterde het oud familiekruis.

De moeder begon eene bemerking te maken, maar hare zuster sprak haar tegen.

‘Na u is Clarisse de oudste der familie; het kruis volgt zijnen natuurlijken weg,’ zegde zij.

De bruid bedankte de tante en kuste haar.

Het toegevouwen papier bleef intusschen op de tafel liggen, en eerst op het verzoek van juffer Sidonie werd het door den vader ontplooid en ingezien.

De geneesheer vouwde het, zoodra hij er een oogslag had opgeworpen, weder toe.

‘Dit is te veel,’ zegde hij, en gaf het der zuster, die nog altoos met den rouwhoed op zat, terug.

‘Ik bid u,’ zeî Sidonie, plots in tranen losbrekend, ‘zwager lief, geef mij de gerustheid des gemoeds en mijn vorig heil weder.’

‘Staat er dan iets zoo verschrikkelijks op geschreven?’ vroeg de moeder.

‘Sidonie geeft alles wat moeder zaliger haar heeft vermaakt, ten bruidschat aan Clarisse.’

‘Wees gij mijne voorspraak, lieve zuster,’ nokte de tante voort, ‘gij die ik miskend en onterfd heb.’

De meisjes vielen ook aan 't weenen, en vader en moeder weenden meê, en zoo werd de laatste wrok gebluscht in zalige tranen.

Eindelijk liet tante Sidonie zich hoed en shawl afnemen; zij bracht den avond in het midden harer familie door, en sliep des nachts voor de eerste maal sinds haar moeders dood een gerusten slaap.

VII

Des anderdaags stak de doctor de akte van afstand, die zijne zuster had gebracht, in zijnen paltotzak, en ging recht naar het oud familiehuis.

‘Zuster,’ zoo sprak de verteederde zwager juffer Sidonie aan: ‘Zuster, vooraleer Clarisse uwe milde gift aanvaardt, moeten er nog andere schikkingen gemaakt worden. Waar denkt gij te wonen?...’

‘Dat is mij om 't even, was het antwoord, als ik maar ergens onder dak koom. Ik heb dezen nacht zoo goed geslapen, zwager. Maak om Gods wil geene zwarigheden.’

‘Nu het toch zoo gemeend is, wil ik u een voorstel doen; wij hebben er te huis over gesproken. Clarisse stemt toe, wanneer gij bij haar wilt blijven inwonen. Gij kiest uwe vertrekken, en leeft, volgens het u lust, buiten of binnen haren huiskring.

Sidonie legde hare hand in die van den zwager; het accoord was gesloten.

Zoo waren alle bezwaarnissen uit den weg geruimd. De doctor en zijne vrouw gevoelden zich waarlijk gelukkig bij het sluiten van den nieuwen vredebond met de verdwaalde zuster. Het bruidspaar stapte op de huwelijksbaan met het schoonste vooruitzicht. Juffer Sidonie gevoelde zich echter de gelukkigste van allen: haar geweten was gezuiverd, en ontdaan van hare geldzucht begon zij een nieuw leven.

Zoodra het bruidspaar de gift had aangenomen, schreef de tante haar testament ten voordeele der overige kinderen harer zuster, en op Clarisse's trouwdag legde zij haar rouwgewaad af.

Sedert veel jaren leven de nakomelingen van mevrouw Brakeleer, dank aan het vredelievend karakter van den doctor en het leedwezen der schoonzuster over het onrecht dat zij hare familie had aangedaan, met elkander in ongestoorden vrede.

VROUWE COURTMANS *geboren* BERCHMANS.

Kronijk.

Antwerpen. - De heer Jos. Geefs, die het standbeeld van van Hogendorp, dat te Rotterdam geplaatst is, vervaardigde, is door Z.M. den koning der Nederlanden benoemd tot officier der orde van de Eikenkroon.

Brussel. - De jurij voor den driejarigen prijs van Vlaamsche tooneelletterkunde, is bij koninklijk besluit als volgt samengesteld: F.-A. Snellaert, lid der koninklijke academie van België, te Gent; H. Conscience, correspondent der koninklijke academie van België, te Kortrijk; Dautzenberg, letterkundige, te Elsene; J.-F.-J. Heremans, professor bij de hoogeschool te Gent; E. Stroobant, notaris, te St-Pieters-Leeuw.

- Bij koninklijk besluit van 11 December ll., is de vijfjarige prijs der natuurlijke wetenschappen voor het tijdvak 1862-1866 toegewezen aan den heer van Beneden, lid der koninklijke academie van België en leeraar aan de hoogeschool van Leuven. Die prijs is eene som van 5,000 fr.

De opvoeding van Achilles.

Een grijsaard

TEEKENING VAN F. GONS, PLAATSNEÊ VAN VEREST.

met e e n e n groenen bril, stond in eenen der hoeken van de zaal van mevrouw Loudun met aandacht eene schilderij te beschouwen, welke de opvoeding van Achilles voorstelde. Men zag er den paardmensch (centaurus) Chiron, die den jongen held, wiens vlugge en forsche ledematen eene geoefende kracht aanduidden, den boog leerde hanteeren.

De grijsaard scheen dit schilderstuk met eene levendige belangstelling te onderzoeken, toen de vrouw van den huize binnentrad:

- O d u i z e n d m a a l verschooning, d o k t e r, zeide zij; maar wij zullen ons op weg begeven; ik was bang dat het vochtige weder zoo vroeg in den morgen de gezondheid van Alfred zou benadeelen; en buitendien, ik moest hem aan zijn toilet behulpzaam zijn. Vergeef mij dat ik niet dadelijk bij u gekomen ben.

- Er is niets aan verbeurd, zeide de grijsaard, ik heb mij, in uwe afwezigheid, verlustigd in de beschouwing dezer schilderij.

- En gij dacht ongetwijfeld aan mijne gewoonte om boeken, meubelen, schilderijen, ja alles in mijn huis van opvoeding te doen spreken. Uwe nicht beweert dat mijn huis geene woning, maar eene school is.

- Luister niet naar haar, hernam Arnoud, dwaas is zij die alles luide zegt wat zij denkt.

- Wijze lieden als gij mompelen dit slechts tusschen de tanden, voegde mevrouw Loudun er glimlachend bij.

De grijsaard boog zich.

- Gij weet, lieve dame, dat niemand meer dan ik uwe liefde voor den zoon dien God u gegeven heeft, eerbiedigt.

- En word ik daarvoor niet duizendvoudig beloond? riep zij verteederd uit. Waar vindt men een meer opgeklaard verstand, waar een beter hart, waar een medelijdender gemoed? O! men moet hem kennen als ik, mijn vriend, om de waardij van zulk eenen schat recht op prijs te stellen.

- Schatten zijn dikwijls gevaarlijk.

- Waarom?

- Omdat zij gierig maken.

- Ik begrijp u niet.

- Men kan zich in alles te buiten gaan, zelfs in de liefde. *Veel* te minnen belet dikwijls *wel* lief te hebben: men maakt zich den uitsluitenden, den eenigen bewaker van het voorwerp zijner genegenheid; men toont hem slechts de schoonste zijde des levens: men draagt hem op de armen, uit vrees dat hij zich de voeten tegen de steenen stoote.

- Zou het dan beter zijn, zoo hij zich de voeten kwetste? vroeg mevrouw Loudun op levendigen toon.

- Zoo dit het eenige middel is om hem te harden, ja, dan is het beter hem te kastijden dan te vertroetelen, hernam de grijsaard.

- Och, alweder dezelfde verwijtingen. Gij, mannen, zijt steeds waardige nakomelingen der Spartanen, terwijl wij, dochters van Eva, slechts leven door het geluk onzer kinderen.

- Kweek hen dan op in deugd en in eere, hard hunne lichamen en verlicht hunnen geest, want men bewaart voorzeker hem het best, die zichzelven weet te verdedigen. Om Achilles onverwinnelijk te maken, had men hem gevoed met het merg der leeuwen en hem reeds in zijne vroegste jeugd in den Styx gedompeld.

- Zwijg, bid ik u, viel de weduwe hem snel in de rede, daar is Alfred.

Op dit oogenblik opende een jongeling van omstreeks vijf-

tien jaren de deur der kamer. Hij groette den heer Arnoud met eene bevallige buiging, en berichtte zijne moeder, dat Hieronimus het wagentje had ingespannen.

Deze laatste was een boerenknaap, met morsige handen en sluike haren, die zich op het eerste gezicht alleen door een vroolijk gelaat aanbeval. Hij had eene gebogene gestalte, korte ledematen en iets links in geheel zijnen persoon.

Zijn kapsel streed zoo zeer met dat van Alfred, dat eene moeder als mevrouw Loudun dit wel op moest merken. Onwillekeurig den lompen boer met haren zoon vergelijkende, keerde zij zich naar Arnoud en zegde hem op eenen beleefden toon, waarin evenwel eene zekere genegenheid voor den dokter sprak:

- Gij ziet in deze jonge lieden twee knapen die met elkander te Chantemerle opgevoed en van gelijke jaren zijn.

- Maar niet van gelijke afkomst, zegde de grijsaard glimlachend, daar hij de bedoeling van mevrouw Loudun nog beter begreep dan zij zelve.

En toen de beide jonge lieden in een ander vertrek waren gegaan om nog eenige zaken in orde te maken, zegde de weduwe op vroolijken toon:

- Gij hebt gelijk, maar meer dan de afkomst is het verschil tusschen hen aan de opvoeding te wijten, waarde heer Arnoud. Op zesjarigen leeftijd overtrof Hieronimus mijnen zoon nog in schranderheid en aanvallige manieren, doch verwaarloozing en armoede hebben hem tot eenen lompen en onhebbelijken boer gemaakt.

De dokter schudde het hoofd.

- Wij zullen zien, mompelde hij; de hardere en minder zorgvuldige opvoeding zal den jongen misschien met den tijd meer nut doen dan eene verteederde opkweeking dit zou gedaan hebben.

De binnenkomst der jongelingen belette mevrouw Loudun te antwoorden. Zij kwamen zeggen, dat alles gereed was en het rijtuig voor de deur wachtte. De weduwe en haar zoon namen afscheid van den geneesheer, die beloofde hen binnen een paar dagen bij hunne vrienden te Chantemerle te zullen bezoeken.

De weg die naar deze laatste plaats geleidde, liep door een dal in de nabijheid der Loire. Het was in de eerste dagen der lente; verscheidene stormen hadden den stroom doen zwellen en de landerijen ondergezet, waardoor zelfs de rijweg slecht en onbegaanbaar was geworden. De lucht was vochtig en de hemel met donkere wolken bedekt. Mevrouw Loudun betuigde hare vrees dat zij door den regen zouden overvallen worden.

- Het rijtuig is niet bang voor een weinig regenwater, zegde Hieronimus met eene zekere trotschheid, de kap is nieuw beschilderd en de wielen zijn geheel nieuw.

- Daarom kunnen wij wel eene verkoudheid opdoen, merkte de weduwe aan. Alfred, doe uwen jas dicht, bid ik u; deze mist dringt door alle kleederen.

- De jonge heer moest eenen slok cognac nemen, zegde de jonge boer met het onnoozelste gelaat ter wereld, daar is niets beter om warm te blijven.

- Is dat eene ontdekking van u? vroeg mevrouw Loudun op spotachtigen toon.

- Waarachtig niet, hernam Hieronimus; ik heb het van vader Baptist vernomen, een oude op ons dorp, die soldaat is geweest, de trom slaan en zelfs wat lezen kan; dat laatste heeft hij mij eens willen leeren.

- En gij hebt dit, hoop ik, aangenomen?

- Ik was wel wijzer. Wel ja, ik zou mij den kop breken om in dat gedrukte papier te turen. Daar waren zooveel koeien in onze boerderij, die ik verzorgen moest, en

als ik nu had leeren lezen, zou er niemand geweest zijn om onze koeien en varkens vet te mesten.

- Maar het zou u toch in vele opzichten nuttig zijn geweest, zegde de weduwe; de boeken zijn niet alleen gedrukte papieren, zooals gij ze noemt, maar het zijn veeltijds vrienden, die ons verlichten en onzen geest voeden.

- Dat kan waar zijn, hernam Hieronimus op vroolijken toon; maar ik vind het beter ons lichaam te voeden, en ik heb liever een stuk spek tusschen duim en vinger dan een heel schoon boek. Daarenboven is mijn kop veel te hard. Ik heb wel een paar malen beproefd, om wat van vader Baptist te leeren; maar, foei, wanneer hij slechts begon te spreken, raakte ik aan het geeuwen als een snoek, en als ik het langer volgehouden had, zou ik zeker weldra gedurende zijne lessen hebben geronkt als een oud zwijn.

Hieronimus deed deze bekentenis van een schaterend lachen vergezeld gaan en leidde zijne zweep over de paarden, terwijl hij deze door een aantal vreemde termen wist aan te moedigen, voorzeker om te toonen dat hij toch niet in alles onwetend was.

Mevrouw Loudun glimlachte en kon zich niet weêrhouden het grove en lompe uiterlijk van den boerenknaap met de slanke en bevallige gestalte van haren zoon te vergelijken. Toen zij beide jongelingen aanschouwde, scheen het haar toe als waren zij wezens van eene geheel verschillende soort, en als had de hemel den een alle gaven geschonken die den mensch verheffen, en den ander slechts een dierlijk instinct. Zoo zij al eenig medelijden gevoelde met den min bevoorrechte, kon zij echter niet nalaten zich te verhoovaardigen, dat haar zoon de begunstigde was, en dat zij recht had zich er op te laten voorstaan, dat zij veel tot dit geluk had toegebracht. Had zij niet zooveel mogelijk den goeden smaak van haren Alfred bevorderd door hem veel in beschaafde kringen te doen verkeeren? Zijne goede hoedanigheden, zijne voortdurende gezondheid en alles wat braaf en edel in hem was, had hij alleen aan zijne opvoeding te danken; doch zij had ook alle moeielijkheden des levens van hem verwijderd; zij had hem vertroeteld en verteederd, en de goede liefhebbende moeder had niet bedacht, dat de nuttigste lessen bestaan in de ondervinding. Eentonig als zijn leven daarheen gevloden was, had de jongeling volstrekt geene ondervinding opgedaan van de beslommering en de moeielijkheden die het doel zijn of zullen zijn van alle menschenkinderen; ja, hij had zelfs niet eens zijne eigene kracht leeren kennen om een meer onaangenaam lot met geduld te dragen. Hij geleek den vogel, die, opgekweekt in eene kooi, noch de

schaduw der bosschen weet te waardeeren, noch de gevaren der jachtgeweren en roofvogels kent.

Intusschen rolde het rijtuig steeds voort over den ongelijken straatweg, terwijl de hemel al meer en meer met donkere en onheilspellende wolken bedekt werd: eindelijk ontlastte zich de opeengepakte massa, en de regen viel bij stroomen neder.

Hieronimus dreef de paarden aan die met losse teugels vooruitdraafden; maar hoe snel zij ook vorderden, de wassende stroom scheen hen steeds te volgen en het in snelheid te zullen winnen; het geraas van den vloed werd dreigender en vreeselijker, en de rijweg was weldra aan beide kanten door de watermassa ingesloten.

Hieronimus hield verwonderd den toom, en de paarden stonden stil.

- Wat is er te doen? vroeg mevrouw Loudun, die om den regen haar hoofd met eenen doek had overdekt.

- Wel dat is vreemd, zegde de jongeling; toen ik dezen morgen langs hier ben gegaan, was alles om mij heen groene weide, en nu, nu zie ik niets dan eene onafzienbare zee. Het water moet op vier uren verschrikkelijk gewassen zijn.

- Er is, hoop ik, geen gevaar? riep de weduwe uit.

- Wij moeten zien of wij ginds voorbij den kruisweg veilig rijden kunnen. Geve God dat hij niet onder water sta.

Het rijtuig vervolgde zijnen weg, maar de ongerustheid had zich in het hart der arme weduwe Loudun gezeteld. Haren zoon noodzakende om zich achter in het rijtuig te houden, plaatste zij zich als schildwacht op de voorbank. Om de moeielijkheid nog te vergrooten, belette de verdubbelde regenbui om eenige schreden van zich af te zien. Het verschrikte paard ging slechts met langzamen tred voorwaarts, toen eensklaps ter rechterzijde van het rijtuig zich onderscheidene stemmen deden hooren.

Mevrouw Loudun keerde het hoofd om en zag eene schuit door vijf of zes mannen geroeid, die hun door teekenen te kennen gaven stil te houden. Hieronimus gaf dadelijk aan deze waarschuwing gehoor.

- Terug! terug! riepen nu de mannen die zich in het vaartuig bevonden.

- Men kan dus niet over den kruisweg rijden? vroeg Hieronimus.

- Volstrekt niet, hij is op vier plaatsen doorgebroken.

Mevrouw Loudun uitte eenen kreet van schrik.

- Waar wilt gij heen? herhaalden de vreemdelingen.

- Naar Chantemerle.

- Chantemerle is reeds sedert twee uren geheel overstroomd.

- Groote God! en de inwoners?

- Deze zijn het gevaar tijdig ontvlucht; er is volstrekt geen ongeluk gebeurd.

De ongelukkige reizigers in het rijtuig konden niets meer verstaan. De schuit was door den stroom verder gevoerd en verdween weldra in den dikken nevel.

Mevrouw Loudun en hare reisgenooten zagen elkander angstig aan.

- Kom! laat ons schielijk terugkeeren, riep eindelijk de eerste, de minste vertraging kan ons leven in gevaar stellen.

- Er is niets te vreezen, merkte Alfred aan, de weg is nog geheel vrij.

- Laat ons dan zonder verwijl terugkeeren.

(Wordt voortgezet.)

Vergiffenis schenken is dikwijls alleen op eene beleefde wijze zijne verachting te kennen geven.

Over den slinger.

De slinger bestaat uit eenen bol die aan eenen draad hangt, en heeft voor eigenschap de zwaarterichting aan te duiden.

Wanneer men eenen slinger van de zwaarterichting verwijdert, en daarna loslaat, dan bemerkt men dat hij over en weêr slingert; bijvoorbeeld, indien men den slinger in de richting A B plaatst, dan daalt hij met *verhaaste snelheid* tot D, gaat dit punt voorbij, en klimt met *vertraagde snelheid* langs den anderen kant tot C; in deze beweging is de doorloopene cirkelboog B D gelijk aan den cirkelboog D C; daarna daalt de slinger

weêr tot D, klimt tot B, en blijft aldus slingeren gedurende eenen langen tijd, altoos dalende met verhaaste, en klimmende met vertraagde snelheid. Men begrijpt zelfs dat dit slingeren, door de zwaartekracht veroorzaakt, eeuwigdurend zoude zijn, indien de wrijving op het hangpunt A, en de wederstand der lucht die de bal voor zich wegdrijft, geene gedurige vertraging aan de beweging toebrachten.

Men geeft den naam van *slingering* of *slingerslag* aan de beweging van B tot C; dus bestaat elke slingering uit eene half dalende slingering en uit eene half klimmende slingering.

De *kring* der slingeringen is de cirkelboog dien de bal doorloopt en wordt afgemeten door graden, minuten en seconden.

De wetten der slingerbeweging zijn hoogst belangrijk.

a. De slingeringen van eenen en denzelfden slinger zijn alle *gelijktijdig*, alhoewel de doorloopene kringen van verschillende grootte zijn; bij voorbeeld een slinger gebruikt even zooveel tijd om eenen cirkelboog van 1/10 graad, als om eenen cirkelboog van 2 graden te doorloopen, alhoewel de laatste 20 maal grooter zij. Men begrijpt zulks ligt, wanneer men in aanmerking neemt dat, voor eenen cirkelboog van eene grootere lengte, de zwaartekracht schuinscher op den slinger werkzaam is, en dus aan deszelfs beweging meer snelheid moet bijzetten. Doch de grondregel van gelijktijdigheid der slingeringen door Galileus het eerst bewezen, is niet volkomen waar, tenzij de

slingeringen zeer klein

zijn, dat is te zeggen wanneer de doorloopene cirkelboog niet langer is dan 3 tot 4 graden.

a. Het *duren* der slingeringen is onafhankelijk van het gewicht en van den aard der zelfstandigheid des slingers. Wanneer men slingers van *gelijke lengte*, waarvan de ballen van verschilligen aard zijn, zooals van metaal, van elpenbeen, enz., te zamen laat slingeren, dan bemerkt men dat derzelver slingeringen langen tijd overeenkomstig blijven. Deze proefneming bewijst wat wij reeds hiervoren gezegd hebben, dat de snelheid van beweging door de zwaartekracht veroorzaakt, onafhankelijk is van het gewicht der lichamen en voor allen gelijk zoude wezen in geval de wederstand der lucht zijnen invloed niet uitoefende.

Dr F.-J. MATTHYSSENS.

Varia.

De geestige schrijver Saphir, zeide op zekeren dag, dat hij met eenen vriend eene wandeling na den maaltijd deed: ‘Ik heb van middag zooveel rundvleesch gegeten, dat ik mij schaam een os in het gelaat te zien.’

De wraak eens christens.

Als nog het schittrend heir van ridders en van graven
Het moedig kloppend hart met heldendaân mocht laven
In de ommestreke, die, gedrukt door Jesus' voet,
Bij heuren aanblik nog van liefde ons gloeien doet;
Toen zuchtte een edle telg, uit graaflijk bloed gesproten,
Een Peter Sapary - in ketenen gesloten
En onder 't zware juk van Mah'meds dwinglandij
Gebukt, gekromd, vergrijsd - in wreede slavernij.
Aan Hassan, 't legerhoofd, was hij ten deel geworden
Na een' langduurgen strijd, waarin voor Turksche horden
Het Christenheir bezweek. - Tien jaren droeg hij 't leed
Des wreedsten dwangarbeids, dien men hem torschen deed.
Gekleed in ruw gewaad, aan handen en aan voeten
Met ketenen belaân, moest hij gestadig boeten
Voor zijnen moed en trouw, door 't Christendom geroemd,
Doch door den Sarraceen, verfoeid, gehaat, gedoemd.
De tijd kroop langzaam voort; ja, scheen zijn vlucht te staken,
Om Peters slavernij ellendiger te maken.
Een dag schijnt hem eene eeuw, een nacht eene eeuwigheid,
Wijl hij schier hopeloos 't verlossingsuur verbeidt.
Maar zie! op zekren nacht, als hij de matte leden
Ter rust had uitgestrekt, en 't roemrijk, zoet verleden
Weêr nadacht; steeg de kreet: ‘de Christen naakt, hij komt!’
Het luchtruim door. De graaf, door dit geroep verstomd
Van vreugde, richt zich op, en looft den Heer der Heeren,
Die eindelijk zijn smart in blijdschap zal verkeeren.
Hij luistert.... en, hij hoort der Christnen krijgsgeschreeuw;
Verheft het hoofd en stapt weêr moedig als een leeuw
Door de enge linnen tent, waarin zoovele nachten
Zijn fiere, dappre ziel moest kwijnen en versmachten.
Weêr gloeit zijn borst van moed, weêr klopt zijn ridderhart,
Zijne oogen vonklen weêr van vreugde; geene smart
Gevoelt hij in deez' stond; ja, 't leed is reeds vergeten,
En met een' blijden lach schudt hij de zware keten
Al ram'lend heen en weêr. ‘Ondragelijke band!’
Zoo roept hij luidkeels uit, terwijl zijn zwakke hand
Het linnen van zijn tent van boven tot beneden
Opscheurt: en zie, toen hij door de opening wil treden,
Ontwaart zijn oog
Aan 's hemels boog
Een rooden gloed.
Met grooten spoed
Vliegt hij door de oopning heên,
Toen eensklaps 't riddrenheir bij zijne tent verscheen.
Van vreugde zwelt zijn borst. Hij ziet zijn strijdgezellen
Als leeuwen hunne prooi vervolgen, nedervellen,

Terwijl de roode glans der vlammen opwaarts stijgt,
En de anders bleeke maan gansch bloedrood nederzijgt.
De Turken vluchten voort, nog brullende als hijenen;
De hoop der zegepraal is nu voor hen verdwenen,
Wijl Hassan in de macht der Christnen is geraakt,
En reeds de Halve-Maan door 't Kruis is buit gemaakt.

Een ridder gansch alleen, verblijd en opgetogen
Door 't vreugdvol zegelied, komt ijlings aangevlogen:
Hij zwaait het bloedig staal, waarmeê hij menig held
Van 't ongeloovig rot met kracht had neêrgeveld.
Zijn witte vederbos, die praalt in vollen luister,
Beweegt zich op en neêr door 't zachte windgefluister
En door den snellen gang van 't moedig oorlogspaard,
Dat aan zijn fraaien bouw eene edle fierheid paart.
Het ros staakt zijnen loop, als deed zich, als te voren,
De toon der krijgstrompet ten oproep weêr zich hooren:
Het steekt den neus vooruit, en schudt het blanke schuim
Al snuivend om zich heên in het onmeetbaar ruim.
De ridder slaat verbaasd een blik naar alle hoeken,
Om de oorzaak van 't gedrag zijns kleppers te onderzoeken;
Toen hij een' slaaf ontwaart, in ruw gewaad gekleed,
En die aan hand en voet in keetnen is gesmeed.
Nu drukt hij 't puntig spoor zijn strijdros in de zijden,
Om zijn natuurgenoot te redden uit het lijden;
Hij naakt, hij staat, hij springt vol blijdschap uit den zaâl,
Als wacht' hem op die plaats het gulste riddermaal.
De koningin des nachts, ten westen neêrgezegen,
Maakt plaats voor die des dags, die prachtvol is gestegen,
En die aan de oosterkim reeds prijkt met vollen glans,
En 't schittrend sterrental verdooft aan 's hemels trans.
Deez' schoone morgenstond verheugt den dappren strijder,
Maar bij het zien des slaafs klopt 's ridders hart nog blijder;
Want schoon de slavernij, die hij sinds jaren leed,
Misvormde het gelaat, de haren grijzen deed,
Herkende toch het oog van zijnen jongren broeder

In zijn gelaat den trek der teêrst beminde moeder.
‘O God! heb dank, heb dank! Zij duizendwerf geloofd!
Een dubble zegepraal had ik mij niet beloofd!’
Zoo roept de ridder uit, klemt Peter in zijn armen,
En beiden danken God voor 't liefdevol erbarmen.
Van vreugde weenen zij, van vreugde zijn zij stom,
Terwijl de zegekreet des ridders klinkt alom.

Als nu de gansche schaar te zamen was gekomen,
Na men wat waarde had als buit had meêgenomen,
Verscheen het broedrenpaar te midden van den stoet
En werd door allen luid met vreugdbetoon begroet.
Graaf Peter, nu herkend door vrienden en door neven,
Gelooft zich door den dood aan 't leven weêrgegeven.
Hij schetst in 't kort het leed, dat hij heeft onderstaan;
De smart, door Hassan hem wreedaardig aangedaan;
En toont als een bewijs zijn voeten en zijn handen,
Met wonden overdekt door 't knellen zijner banden;
En het vermagerd lijf, bedekt met meenge striem;
En 't rimplig vel, verscheurd door zweep en geeselriem.
Na 't zien van zooveel leed, doet men den wreedaard halen,
Om hem zijn helsche daân naar waarde te betalen;
Maar Peter vraagt als gunst eene onbepaalde macht
Tot 't nemen van de wraak, die hij heeft uitgedacht.
Met vreugde stemt men toe. - Ziedaar nu Hassan nadren.
Van gramschap kookt hem 't bloed in de opgezwollen adren.
Gewapend is de slaaf, ontwapend is de heer;
Zoo nam voor beiden 't lot een' onvoorzienen keer.
Graaf Peter spreekt hem aan, en wijst hem op 't verleden;
Tracht door zijne edle taal het hart zijns beuls te kneden;
En vraagt wat hij zou doen, zoo andermaal het lot
Hem voerde in Hassans macht. En deez', met helschen spot,
Staart Peter lachend aan: ‘Ik zou u naar behooren, -
Zoo roept hij razend uit - nog wreeder dan te voren
‘Mijn gramschap voelen doen; en hadde ik nog mijn kling,
Ik zou deez' nederlaag met verontwaardiging
Thans wreken op uw hoofd!’ Van woede grijpen allen
't Van bloed nog druipend staal, om 't monster aan te vallen;
Maar Peter springt hen voor, en met een blij gelaat
Schenkt hij de vrijheid weêr aan dezen onverlaat.
‘Ga, - sprak hij - Mahomed heeft u dit voorgeschreven;
Zijn wet eischt mijnen dood, maar Christus eischt uw leven!’

P. VIERHOUT.

Antwerpen.

Schetsen van Nederlandsche Toonkunstenaars, meest allen tot hiertoe weinig of niet gekend.

SCHRIVANEK (Karel), zijn zoon, werd door zijnen vader en later aan het conservatorium te Parijs gevormd. Hij werd te Amsterdam geboren in 1799, en legde zich bijzonder toe op de violoncel en de piano. Na grondige studiën aanvaardde hij in 1814 de plaats van violoncellist in den schouwburg te Nantes, en later bekleedde hij denzelfden post in verschillige Fransche theaters. In 1819 was hij, met M. van Gelder, 1sten violoncellist aan den Franschen schouwburg te 's-Hage. Hij trad meermaals in concerten als solist op. Bijzonder voortreffelijk droeg hij de werken van Romberg voor; zijn toon was krachtig, maar soms koud.

Schrivanek trad in huwelijk, maar scheen niet gelukkig te zijn; hij was vader der bekende tooneelspeelster Celestine Schrivanek, aan den schouwburg *des Variétés* te Parijs verbonden en die eene groote faam geniet. Rond 1829 maakte hij deel van het orkest te Rouaan.

Eenigen tijd later kwam te Lausanne een jong kunstenaar aan, die zich door huiselijke oneenigheden had aangespoord gezien, eene voordeelige betrekking te laten varen, om verre van zijne haardstede een nieuw vaderland te zoeken, mitsgaders eenen nieuwen kring van werkzaamheden te midden der Zwitsersche gebergten. Het was in 't jaar 1841.

Ten dien tijde trok de familie Hoffmann meest al de stralen der toonkunst te Lausanne op zich bijeen, en deed zich kennen aan al de voorbijgaande toonkunstenaars, door de ondersteuning die zij hun verleende en de goedheid met welke zij hun de middelen verschafte om eenen stand te bekomen. Het duurde niet lang, of Schrivanek deed zich van de gebroeders Hoffmann waardeeren door zijn uitmuntend talent, als pianist en cellist. Dan, moeielijk was het niet in hem dadelijk den afstammeling te ontdekken van een kunstoefenaarsgezin, even eens als den gewezen leerling van het conservatorium van Parijs en den behendigen meester, gevormd door de orkesten van eersten rang. Toen hij nauwelijks 7 jaar oud was, had Schrivanek reeds den bijval van het publiek genoten met te Amsterdam, op concerten, de piano te bespelen.

In Lausanne, door zijne bekwaamheden, stond hij welhaast aan het hoofd der muziek. In 1838 huldigde men de nieuwe school in het kantonaal collegie in; wat later stichtte men de nijverheidsschool en de hoogere school voor jonge meisjes. Schrivanek werd gelast met het onderwijs van den zang in deze onderwijsgestichten en kweet zich van zijne taak tot voldoening der oversten.

Later trad Schrivanek in een tweede huwelijk met jufvrouw Jeanne Hoffmann.

Schrivanek verliet Lausanne om eene kunstreis te ondernemen, maar die hem weinig opleverde. Later bezorgde zijne dochter Celestine hem eenen voordeeligen post in het zuiden van Frankrijk. Hierover lezen wij:

‘Il ne fut pas plus heureux quelques années après, lorsqu'il partit pour le midi de la France, afin de se charger d'un emploi que sa fille lui avait procuré. Désillusionné et presque dégoûté du monde, il revint dans sa patrie d'adoption, à laquelle il ne demanda plus qu'un tombeau pour y trouver le véritable repos de l'homme.’

Na alle soorten van ongevallen en tegenspoed gehad te hebben, overleed Schrivanek te Lausanne, den 3n December 1866.

Over zijn dood lezen wij in eene Zwitsersche courant:

'Un proverbe dit que là ou il y a beaucoup de lumière, il y a aussi beaucoup d'ombre; ce proverbe peut être appliqué à l'habile artiste que Lausanne vient de perdre; il avait ses défauts, nous ne voulons pas le nier. Il avait le coeur excellent et bon nombre d'artistes étrangers, qui s'adressèrent à lui pour leur venir en aide, n'ont qu'à se louer de l'empressement qu'il mettait à les appuyer, non-seulement de son talent, mais de sa propre bourse. Nous avons assisté à une collecte où Schrivanek a donné l'exemple de la plus noble générosité. Que la terre lui soit légère, et que quiconque s'approchera de son tombeau se souvienne de ces paroles: *De mortuis nihil nisi bene.*'

Een der schoonste trekken van 's mans leven, is, dat Schrivanek drie jaren lang de betrekking van organist te Lausanne kosteloos bekleedde, om de familie te ondersteunen van den kranken titularis.

SCHRIVANEK (Georgius), broeder van Karel, was eerst bediende in een handelshuis te Antwerpen; hij legde zich later toe op de muziek, en wel op de piano. In 1819 speelde hij op het 5e winter-concert te Rotterdam, het *Concert militaire* van Dussek. De *Amphion*, muzikaal tijdschrift, te Groningen, geeft een verslag over dit concert (jaar 1819, bladz. 137).

Schrivanek vestigde zich te Rotterdam als piano-meester, en was ook in 't orkest aldaar werkzaam. Hij overleed in 1842, na een kommervol leven.

SCHRIJVER (Remigius), een toonkunstenaar en organist, te Middelburg, in de 17e eeuw, woonachtig, en die heeft uitgemunt door het op muziek brengen der uitgebreide Psalmen van M. Westhuijse en J. Oudaan. Deze vurige beminnaar der toonkunst was ook dichter: eenige zijner stukken zagen in 1680 het licht. Schrijver overleed te Middelburg in 1681, en J. Oudaan schreef een lijkvers op zijn afsterven. Schrijver volgde in 1670, G. Bredius, als organist aan de gereformeerde kerk op.

EDW. GREGOIR.

> Het vermaak is als kwikzilver schitterend en vlug; indien wij denken het vast te houden, glijdt het ons altijd door de vingers.

Kronijk.

Antwerpen. - Ter gelegenheid der inhuldiging van de kunstversiering der groote zaal van het *Verbond voor kunsten, letteren en wetenschappen* heeft de muziekafdeeling, op 22 Januari, ten 8 ure 's avonds, een groot concerto gegeven, met de medewerking van Mej. Elodië Noël, den heer Warnots, leeraar

bij het conservatorium van Brussel en eersten tenor aan den Vlaamschen schouwburg aldaar, en den heer Bryon d'Orgeval, baryton van den Franschen schouwburg te Gent. Dit feest is zeer luisterrijk geweest.

- Men heeft besloten eene openbare inschrijving te openen, om aan baron H. Leys, ter gelegenheid zijner schitterende zegepraal in de algemeene tentoonstelling van Parijs, een gouden eermetaal aan te bieden, welk langs den eenen kant met zijn borstbeeld en langs den anderen kant met een zijner voornaamste werken zal versierd zijn. De heer Wiener is met de uitvoering gelast.

- Onlangs zagen wij bij de beeldhouwers van Wint en de Bock eenen preêkstoel, bestemd voor de kerk van Millen, in Limburg. Op de kuip, die versierd is, zijn half verhevene beeldwerken geplaatst uit het leven van Christus. De figuren zijn met veel leven en beweging vereenigd. Beneden de kuip staan de beelden van de vier kerkvaders en het beeld van den heilige der gemeente, Stefanus. Het geheel is schoon van vorm, goed geschikt. De kerk van Millen zal een kunstwerk bezitten, dat haar tot sieraad zal strekken. Een ander werk is, door dezelfde beeldhouwers, onlangs te Peer geplaatst, eene O.-L.-V. der Zeven Weeën, ter voldoening eener belofte welke de parochie deed in 1865, tijdens de heerschende besmettelijke ziekte. Onlangs heeft Mgr. Montpellier, van Luik, dit beeld plechtig ingewijd, en de inwoners van Peer hebben zich door eene algemeene feestviering met dit godsdienstig werk vereenigd. Het beeld, van hetwelk wij onlangs het model te zien kregen, is, als ontwerping en uitvoering, de twee verdienstelijke beeldhouwers waardig. Het is in den echt christenen stijl gebeiteld - een stijl, die deze beeldhouwers volkomen verstaan. Het hoofd der Moeder Gods, is vooral schoon, vol gevoel en edelheid. Indien onze geestelijken altijd hunne bestellingen deden aan beeldhouwers van verdiensten, zouden onze kerken zooveel beelden niet bevatten, die harer onwaardig zijn.

- In de O.-L.-Vrouwekerk wordt een nieuw altaar opgericht, ter nagedachtenis van Ludovicus Florès, van de Dominikanerorde, een der heiligverklaarde 705 martelaren van Japan. Florès behoorde tot de familie van wijlen den aartsbisschop-kardinaal Sterckx.

De meesterlijke groep van den *Nood Gods*, waarover wij gesproken hebben op bl. 203, jaargang 1867, wordt in gemelde kerk terug op het altaar geplaatst, in de kapel achter de hooge koor.

Brussel. - De verdienstelijke oudheidkundige Prosper Cuypers van Velthoven, te Brussel woonachtig, is benoemd tot ridder der Leopolds-orde. Die benoeming is met voldoening vernomen geworden.

- Onvoorziene omstandigheden hebben de werkzaamheden tegengehouden van de jury, gelast met de beoordeeling der memoriën, voor de prijsvraag van *het onderwijs der zedeleer in de scholen*, uitgeschreven onder bescherming der internationale vereeniging ter bevordering der sociale wetenschappen. Eerlang echter zal de uitslag gekend zijn. Wat de prijsvraag over *den vrede en den oorlog* betreft, de jury heeft eene zeer lastige taak te vervullen. Er zijn elf memoriën ingezonden, waaronder eene in 't Italiaansch, eene in 't Duitsch, eene in 't Nederlandsch en acht in het Fransch.

- Verschenen bij H. Goemaare: *Voor twee vaders, uit het leven der pauselijke zouaven.* door S. Daems. Men spreekt met veel lof over den eersteling van dien jongen letterkundige. Later hopen wij dit werk te lezen en te beoordeelen.

Gent. - Bij Hemelsoet is verschenen: *De heilige Antonius van Padua en zijne tijdgenoten*, een keurig werk in-8° van 250 bladz., geschreven door den geleerden Pater Servatius Dircks, lector in het klooster der Minderbroeders, te St-Truiden. De schrijver heeft het leven van Padua's grooten wonderdoender met levendige kleuren afgemaald, en in zijn boeiend verhaal den invloed des heiligen op zijne tijdgenooten nauwkeurig aangewezen. 'Men mag, schrijft ons een der lezers van het werk, den rijkbegaafden schrijver hartelijk dank betuigen voor deze doorwrochte en stichtende geschiedenis, en ongetwijfeld zullen alle vereerders van den H. Antonius van Padua zich dit voortreffelijk werk aanschaffen.'

- Op Zondag 3 November 1867, is het jubelfeest van het vijftigjarig bestaan der Gentsche hoogeschool gevierd geworden. De groote klok en de beiaart van het Belfroot hebben zich gedurende den dag herhaalde maal laten hooren, en om drie ure namiddag heeft de gemeenteraad zich stoetsgewijze naar de hoogeschool begeven, om het professoraal corps zijn adres van gelukwensching aan te bieden. De Rotonde, ter dier gelegenheid fraai versierd, was tot proppens toe vol bezet met een uitgelezen publiek, waaronder vele dames. De plechtigheid aldaar werd tevens opgeluisterd door de tegenwoordigheid van drie ministers, namelijk de heeren van den Peereboom, van der Stichelen en Bara, den heer burgemeester de Kerchove, en den heer gouverneur der provincie, den heer van Aelbroeck, voorzitter van het hof van beroep, en een groot getal andere burgerlijke en militaire overheidspersonen. Na de uitvoering van een stuk muziek, nam de heer rector Haus het woord en schetste in eene uitgebreide redevoering de geschiedenis der hoogeschool; onder andere, heeft hij zich doen toejuichen met de verklaring, dat koning Willem I den dank der Belgen verdient voor de wijze, waarop hij het openbaar onderwijs hier ingericht en uitgebreid heeft; die redevoering vond veel bijval. Na den heer Haus, las de heer burgemeester het adres van den gemeenteraad aan het onderwijzend lichaam. Daarna greep de overhandiging plaats aan den heer Haus van zijn borstbeeld, een voortreffelijk gelukt beeldhouwwerk van den heer Paul Devigne, vervaardigd met de opbrengst eener inschrijving onder de leeraars en de oudleerlingen en leerlingen der hoogeschool. Het was leeraar Lefebvre die, in eene warme aanspraak, de titels opsomde die de geleerde heer Haus bezat op deze vereerende onderscheiding. Ook de heer Seresia, student in de rechten, bracht den heer Haus eene warme hulde. De bedankingen van den heer Haus aan zijnen collega, aan de inschrijvers en aan de leerlin-

gen der hoogeschool sloten deze schoone plechtigheid. Om acht ure heeft een fakkeltocht plaats gegrepen, door de studenten der hoogeschool ingericht. Met honderde fakkels en door verscheidene muziekcorpsen begeleid, heeft de studentenstoet de voornaamste straten der stad doorkruist, bij wijlen luidruchtige vivats aanheffende. Voor het standbeeld van van Artevelde zijn al de fakkels op eenen hoop neêrgelegd geworden; vuurwerk werd in de vlammen geworpen, en na aldus van Artevelde te hebben verlicht en een laatste vivat te hebben aangeheven is de stoet uiteengegaan. De studenten hebben zich alsdan naar Minards schouwburg begeven, alwaar zij door het Nationaal Tooneel van Oost-Vlaanderen waren uitgenoodigd geworden op de uitvoering eener cantate, gedicht van Napoleon Destanberg, muziek van Karel Miry, en op eene apotheose, naar de teekening van Paul Théry.

Plaatsgebrek heeft ons verhinderd vroeger over deze plechtigheid te gewagen.

- De maatschappij van Nederlandsche letterkunde en geschiedenis: *de Taal is gansch het Volk*, in uitvoering van eene uiterste wilsbeschikking van een harer medeleden, baron Julius de Saint-Genois, welke ter harer beschikking stelt eene som van 500 fr., ten einde ze te gebruiken ‘om den eenen of anderen prijskamp over geschiedenis of letterkunde uit te schrijven in het Vlaamsch;’ en onder goedkeuring van de heeren P. de Decker en Snellaert, uitvoerders van deze bepaling, heeft besloten eenen geschiedkundigen prijskamp uit te schrijven over het volgende onderwerp: *De geschiedenis der inlijving van den zuidwesthoek van Vlaanderen bij Frankrijk, onder Lodewijk XIV.*

De volgende beschouwingen leidden de maatschappij tot het verkiezen van bovenstaande onderwerp:

Het is bekend, dat sedert Lodewijk XIV, Frankrijk een aanzienlijk deel van Vlaamsch-Vlaanderen bezit. Dit beklaaglijk feit begon in 1658 met de verovering van Duinkerke door Turenne, met medehulp eener Engelsche blokkadevloot. Volgens overeenkomst tusschen den koning van Frankrijk en Cromwell, werd de stad met al hare verdedigingswerken den Engelschen in bewaring gegeven. Bij den Pijreneeschen vrede (in 1659), bedong en bekwam Lodewijk de steden Grevelingen en Roesburg met onderhoorigheden; doch van Duinkerke werd niet gesproken. Drie jaren later verkochten de Engelschen die aan Frankrijk voor de som van 5 millioen pond Tornois, buiten medewerking van 's lands souverein. De diplomatische werkzaamheden tusschen Frankrijk, Engeland en de toenmalige vereenigde gewesten zijn wegens deze aangelegenheid niet onaanzienlijk geweest, terwijl het zich niet laat betwijfelen of het bestuur der toenmalige katholieke Nederlanden zal in de zaak niet onverschillig gebleven zijn. Na Duinkerke werd alras het overige van den zoogenaamden zuidwesthoek van Vlaanderen door Frankrijk voor goed ingelijfd. Het ware dus wenschelijk dat in een helder licht gesteld wierde, welke drijfveêren tot den roof van dit belangrijk deel onzes vaderlands in werking zijn gebracht, die de inzichten van Frankrijk zoo volkomen hebben doen gelukken.

De mededingers zullen zich niet bepalen bij een nauwkeurig verhaal der gebeurtenissen; maar zich daarenboven toeleggen om een duidelijk tafereel te schetsen van den staatkundigen, zedelijken en stoffelijken toestand der Vlamingen in die tijden. De mededingers zullen zorg dragen hunne bronnen nauwkeurig aan te duiden. Iedereen, de leden der beschrijvende maatschappij niet uitgezonderd, wordt tot dezen prijskamp uitgenoodigd. De eenige prijs voor het best en waardig gekeurd werk

bestaat in eene som van 500 fr. De mededingende stukken moeten vrachtvrij ingekomen zijn bij den secretaris der maatschappij, Max. Rooses, lange-Steenstraat, 1, vóór den 1n Juli 1869.

- De hoogleeraar C.-P. Serrure, heeft een liederenboek ontdekt, gedrukt te Maastricht, bij Baten, in het jaar 1554. Dit boek is niet alleen onbekend gebleven aan den heer de Theux, die onlangs in zijne *Biographie Liégeoise*, de oudste drukken van Maastricht heeft opgegeven, maar niet een dezer wereldlijke liederen, dertig in getal, was aan Willems, aan Snellaert of aan de Coussemaecker bekend, toen zij hunne liederenbundels uitgaven. De muziek is samengesteld door de beste toonkunstenaars van den tijd. De heer Serrure zal in het 6e deel van zijn *Museum*, dat eerstdaags ter perse zal gelegd worden, deze liederen nader bekend maken.

Lebbeke. - Men heeft onlangs in de kerk dezer gemeente twee geschilderde glasramen geplaatst, voorstellende, het eene. het *H. Hart van Jesus*, en het andere, het *H. Hart van Maria*, vervaardigd door den kunstschilder de Dobbelaere, van Brugge.

Ook werden er onlangs twee nieuwe heiligen beelden ingehuldigd. Over een derzelve, namelijk het beeld van den *H. Aloysius van Gonzagua*, treffen wij het volgende aan in het blad *de Katholijke Belg* van Dendermonde: ‘Het beeld, in hout gebeiteld door den heer Edw. Mareels, beeldhouwer, te Antwerpen, met de uiterste fijnheid en kunst uitgewerkt, is eene nieuwe perel aan de kroon van den reeds zoo gunstig befaamden kunstenaar. Eerlang verwachten wij hier nog van denzelfden meester het beeld van den H. Vincentius-à-Paulo, welk door den heer Guill. Segers aan de conferentie van dien heilige, waarvan hij voorzitter is, uit edelmoedig gunstbetoon zal geschonken worden.’ De heer Edw Mareels is leeraar aan de stadsnijverheidsschool van Antwerpen.

IJperen. - Het stedelijk museum heeft, dank zij der bemoeiingen van den afgetreden minister van binnenlandsche zaken, den heer van den Peereboom, van rijkswege eene schilderij ontvangen: *Gezicht op den Rupel*, door den heer Frans Musin.

Bergen. - De tentoonstelling van schoone kunsten zal den 7n Juni geopend en den 19n Juli worden gesloten. Zij is geopend voor levende kunstenaars van België en den vreemde. De voorwerpen voor de tentoonstelling moeten vóór den 25n Mei gestuurd worden aan de commissie van het museum (A. Demarbaix), op het stadhuis, en vergezeld zijn van eenen brief, waarin de naam en woonst van den kunstenaar, met de aanduiding, welke in den catalogus moet opgenomen worden, vermeld staan.

Galerij van den hertog van Arenberg, te Brussel.

TAFEREEL VAN ADRIAAN BROUWER.

Deze samenstelling is niet een der minste belangrijke werken van dezen meester, welke men te recht eene ster van eerste grootte aan den Nederlandschen schilderhemel genoemd heeft; het geheel der samenstelling bevat twaalf personen; op het voorplan zijn vier drinkebroêrs gezeten, die rooken en zingen, links een vijfde, welke in de schaduw der andere half verborgen zit; wat rechts, een man overeind staande en van op zijde gezien, met de hand omhoog tegen eenen pijler, eene voorstelling die Teniers nog al eens in zijne tafereelen aanbracht, maar welke onzes dunkens zelfs in eene bierkroeg niet op hare plaats is. Op den achtergrond, bij de schouw, twee vrouwen en twee mannen, welke een gesprek houden en een vijfde die, op zijne eenigheid, eenen stoop ledigt, welke hij met de twee handen vasthoudt. De twaalfde persoon verlaat het gezelschap; waarschijnlijk heeft hij er genoeg van; men ontwaart hem nog rechts aan den ingang.

Deze schilderij, waarin Brouwer, op verregaande wijze, eene braspartij van al hare zijden laat bezien, kenmerkt zich, als schildering, door al de schoone hoedanigheden des meesters. Zij is als een staalboek van zijn heerlijk vernuft.

De weêrga van dit tafereel bevindt zich in de Dalwichgalerij, nabij Londen.

De schilderij, op hout geschilderd, is 31 centimeters hoog, 40 1/2 centimeters breed.

De levensschets en de beeltenis van Adriaan Brouwer zullen wij later mededeelen.

De opvoeding van Achilles.
***(Zie bladz.* 11.)**

Hieronimus zag oplettend om en zeide:

- O, zeker, wij moesten terugkeeren wanneer er nog eenige mogelijkheid toe bestond. Doch wij zouden dan onvermijdelijk gindschen weg daar omlaag over moeten.

- Welnu! ziet gij daar dan eenige zwarigheid in?

- Wel wis en zeker, antwoordde de jongeling; het water staat daar nu reeds twee voet hoog, en eer wij er zijn, zal het zeker nog eens zoo hoog rijzen.

- Gelooft gij dan dat de vloed nog steeds wast?

- Zie dezen wilgentak! Zoo even kwam hij nog eenen arm lengte boven het water uit en nu zijn er nog slechts eenige bladeren van te zien.

- Zij zijn reeds verdwenen, zeide Alfred, die hier insgelijks op gelet had.

- Zoo wij onzen weg vervolgen, hebben wij evenmin kans de watervloeden te ontkomen, hernam de jonge boer.

- Maar wat zullen wij dan beginnen? riep mevrouw Loudun uit.

- Tot aan den kruisweg moeten wij onzen weg vervolgen, hernam Hieronimus op vastberaden toon, daar zullen wij den weg naar Brichiere inslaan, die hooger licht en welke ons dus van den eersten aandrang des strooms zal bevrijden.

- Zijt gij daar zeker van?

- Dat zult gij zien.

En het rijtuig reed op nieuw langzaam voort. De weduwe, weinig op het beleid en de schranderheid van haren geleider vertrouwende, trachtte hem gedurig op te houden om hem nieuwe uitleggingen af te eischen, doch hij wilde van niets hooren.

- Het is nu geen oogenblik om aan nutteloos gebabbel te besteden, zeide hij norsch, en zoo wij niet bij tijds aan den kruisweg zijn, zullen wij zeker nog een voetbad moeten gebruiken. Ju, vos, nog eens fiksch er door heen geslagen, oude jongen, of bij mijne arme ziel! ik sla mijne zweep op uwen rug aan stukken.

- Mijn God! zeide Alfred die naast zijne moeder op de bank was gaan zitten, het schijnt mij toe alsof wij den wassenden stroom te gemoet gaan.

- Welnu! wij moeten immers wel eerst naar omlaag gaan om de hoogte te bereiken.

- Maar het water bereikt ons reeds, zie maar!

- Houd op, riep mevrouw Loudun, wier ongerustheid ten top was gestegen. Hieronimus! ik verbied u verder te gaan; gij stort ons in het verderf.

- En ik zeg u dat ik u redden wil en redden zal, hernam de ruwe stijfkop: gij ziet zelve immers wel dat er aan geen terugkeeren te denken is.

- Gij hebt gelijk, viel Alfred hem in de rede, die achter en voor en rondom zich water en niets dan water zag.

- Wij zijn dus geheel en al ingesloten! riep mevrouw Loudun uit; ongelukkige! waarheen hebt gij ons gebracht? laat ons afstijgen.

- Afstijgen, waartoe? antwoordde Hieronimus. Denkt mevrouw zich dan gemakkelijker te voet te kunnen redden?

- Alfred! Alfred! zeide de ontstelde weduwe, dat ik u aan zulk een gevaar moest blootstellen. O, goede God! red hem! red mijnen zoon!

Diep ontroerd sloot de jongeling zijne moeder in de armen en poogde haar gerust te stellen; doch zijne bevende stem en zijne ontstelde gelaatstrekken deden de vrees en den angst van mevrouw Loudun nog vermeerderen.

Intusschen had Hieronimus zich eenige schreden van het rijtuig verwijderd. Eensklaps keerde hij terug, greep het paard, dat weigerde verder te gaan, bij den toom en dwong het hem te volgen.

Het geloei van het water deed spoedig moeder en zoon uit hunne kortstondige doch aangename verdooving ontwaken. Toen zij bemerkten dat hun leidsman steeds voortging het paard op den overstroomden weg voort te drijven, terwijl het rijtuig al dieper en dieper in de klei zonk, gaven beiden eenen kreet van schrik en smeekten den jongeling terug te keeren; maar deze, de oogen gevestigd op de boomen wier toppen de vordering des vloeds aantoonden, dreef het paard al sneller en sneller voort, tot dat het eindelijk weigerde eenen stap verder te doen.

Vruchteloos trachtte de jonge boer door aanmoedigende woorden of door slagen het stijfhoofdige dier den moeielijken tocht te doen hervatten; het steigerde en brieschte, en stampte woedend met beide voorpooten, doch het weigerde halsstarrig eenen enkelen tred vooruit te gaan.

Hieronimus wendde zich tot mevrouw Loudun.

- Het rijtuig is te zwaar geladen voor het arme dier, zeide hij; mijn heer Alfred moet er uit komen.

- En door het water loopen?... Onmogelijk! riep de weduwe uit, dan zal ik zelve liever afstijgen.

- Neen, dat zal ik niet toelaten, lieve moeder! viel Alfred haar in de rede. Hieronimus heeft gelijk: het paard zal gemakkelijker het rijtuig door dezen moeielijken weg trekken wanneer ik aan den raad van Hieronimus gehoor geef.

En zich uit de armen zijner moeder, welke hem wilde weêrhouden, losrukkende, liet hij zich uit het rijtuig glijden en zonk tot aan de borst toe in het water.

- O God! hij zal verdrinken! riep de weduwe ontzet.

- Dat heeft geen nood! zeide de boerenknaap, wien het nu weder gelukte het paard zijnen weg te doen vervolgen. De stroom is hier het diepste, wijl de weg hier lager is dan elders; zie slechts naar de boomen aan beide zijden. Houd het paard bij den toom, mijnheer Alfred, zoo lang men het bij den toom houdt, kan men het meester blijven. Een weinig meer ter rechterzijde, het water stroomt hier heviger, een bewijs dat hier eene grachtis. Kom, vos, kom, oude jongen! houd u goed; als gij te huis komt, beloof ik u een dubbel rantsoen haver. Aha, de weg wordt hier reeds hooger, ziet gij hoe het water zakt, het komt mij nu slechts tot aan de knieën.

En inderdaad, de weg werd zichtbaar hooger; het paard nu minder in zijnen loop belemmerd, zette zijnen tocht sneller voort, en na een kwaart uurs rijden bereikte het rijtuig eindelijk eenen hoogen weg, welke nog van de overstrooming was vrij gebleven.

- Laat nu den toom los, mijnheer Alfred, zeide Hieronimus.

- Ongelukkig kind! riep de weduwe, kom nu schielijk weder bij mij!

- Het is beter dat de jonge heer blijft loopen, merkte de boer op, dan zal hij niet verkouden worden.

Mevrouw Loudun gevoelde de juistheid dezer opmerking.

- Maar zijn wij nog verre van huis? vroeg zij.

- Van huis? hernam Hieronimus, wis en zeker! Wij zouden nog een heel eind wegs moeten zwemmen, wanneer wij naar huis wilden keeren. Zie slechts in het rond.

Zij waren nu op de kruin van eenen heuvel gekomen, en de weduwe liet hare oogen in het rond weiden. Zoo verre zij kon zien, was al het omliggende land overstroomd; men zag verscheidene dorpen en pachthoeven, welke half onder het water bedolven waren, alleen eenige kleine heuvels waren door den watervloed gespaard gebleven.

- Hemel! wat zal er van ons worden? riep mevrouw Loudun angstig uit; ik zie geene enkele woning die ons schuilplaats kan verleenen.

- Daar moet er toch eene in onze nabijheid zijn, merkte Hieronimus aan; ik zie hier eenige kiekens voor ons uitloopen,

en mevrouw weet even goed als ik, dat waar zulk wild gevonden wordt, eene pachthoef niet ver af kan zijn.

Zich richtende naar verschillende kleine omstandigheden welke aan de aandacht van mevrouw Loudun en haren zoon ontsnapt waren, ontdekte onze jonge boer weldra eene woning, waar onze reizigers met de meeste gastvrijheid ontvangen werden.

De eerste zorg van mevrouw Loudun was een groot vuur aan te leggen om de kleederen van Alfred te droogen, terwijl Hieronimus, die zich weinig verontrustte over het koele bad dat hij genomen had, zich bezig hield om het paard uit te spannen en naar den stal te brengen.

De boerin stond aan den jongen heer het zondagpakje van haren oudsten zoon af; en terwijl hij van kleederen verwisselde, haastte zij zich een uitgezocht dischmaal voor hare gasten gereed te maken.

Mevrouw Loudun, die de tegenwoordigheid van geest, de schranderheid en den moed van haren jeugdigen geleider niet vergeten had, verzocht dat men ook voor hem een plaatsje aan de tafel zou bereiden. Van haren kant putte de boerin, die haar huis eer aan wilde doen, al de schatten van hare spijskas uit; en toen Alfred in zijne ruwe boerenpij binnentrad, plaatste zij met zekeren hoogmoed eene schotel melk, gebraden ajuin, gekookte aardappelen en een stuk gerookt spek op tafel. Bij ongeluk was het spek wat sterk van smaak, de aardappelen ongaar en hard en de melk zonder suiker.

Alfred, die door zijne bezorgde moeder altijd van uitgezochte spijzen was voorzien, kon niets eten. Hij wilde zich schadeloos stellen op den wijn, maar bevond dien zuur en verschaald. Eindelijk moede langer tegen den honger te worstelen, nam hij eene korst zwart geroosterd brood en at deze hem ongewone spijs langzaam op.

Hieronimus integendeel, voor wien deze maaltijd een feestdisch was, at en dronk van alles met eene gretigheid welke Alfred hem benijdde; hij gunde zich nauwelijke den tijd om zijn bord aan de gastvrouw over te reiken of om zijn glas weder te doen vullen. Zijn bloed, door het koude bad eenigszins verkoeld, begon weder vrij en warm door zijne aderen te vloeien, en toen hij opstond van tafel, blonk zijn gelaat van tevredenheid en was hij weder zoo vlug als had hij nog nimmer vermoeienissen doorgestaan, terwijl Alfred zich met eene ledige maag en een ijskoud lichaam met moeite naar den haard sleepte, welke men met nieuwe brandstof had voorzien.

Mevrouw Loudun, die zich verontrustte over zijn verbleekt gelaat en over de koortsachtige beving zijner ledematen, bad hem zich naar bed te begeven; de boerin, welke aan moeder en zoon de eenige slaapkamer die zij kon aanbieden, wilde afstaan, had er schielijk hare vederen peluw en beste matrassen heen gedragen. Mevrouw Loudun koos het gemakkelijkste en warmste bed voor haren zoon. Maar dezelfde keurigheid, welke hem belet had te eten, dreef nu ook den slaap van zijne sponde, en de vermoeienissen van den dag, gevoegd bij den kouden en onaangenamen tocht dien hij gemaakt had, veroorzaakten hem eene zware hoofdpijn, welke tegen den morgen in eene vrij hevige koorts overging. Mevrouw Loudun liep verschrikt naar het voorhuis, waar zij Hieronimus in eenen gerusten slaap vond op eenen hoop versch strooi. Zij wekte hem en bad hem schielijk naar het naburige dorp eenige geneeskundige hulp te zoeken.

De jongeling sprong dadelijk te paard en vertrok in galop.

Intusschen nam de koorts van Alfred nog steeds in hevigheid toe; zijne denkbeelden werden verward en hij geraakte eindelijk aan het ijlen. Zijne moeder liep ongerust

gedurig van zijn bed naar de deur der pachthoeve, om te zien of de bode nog niet terugkwam, doch er verliepen verscheidene uren eer hij verscheen. De arme weduwe, buiten zich zelve van angst, was ten einde raad.

Doch de koorts van den zieke scheen eindelijk eenigszins te verminderen, zijne klachten hielden op, zijne oogen sloten zich, en hij lag in eenen gerusten slaap.

Zijne moeder had reeds eenen geruimen tijd voor zijne legerstede gezeten, en daar zij zag dat zijne ademhaling meer geregeld werd, begon zij zich eenigszins gerust te stellen, toen zich eensklaps een luid paardengetrappel voor de boerderij hooren deed.

Aanstonds snelde zij naar het raam om te zien wie deze reiziger wezen mocht, en men oordeele over hare verbazing, toen zij haren gewonen dokter, den heer Arnoud, herkende.

Toen hem de overstrooming ter oore was gekomen, was deze edele en waarachtige vriend, over het lot van de reizigers verontrust, dadelijk vertrokken om hen op te zoeken. Een gelukkig voorval had hem in het dorp gebracht, waar Hieronimus eenen geneesheer zocht, en hij was hem aanstonds gevolgd.

Mevrouw Loudun bracht hem bij den zieke die ontwaakte zonder eenig ander ongemak te gevoelen dan vermoeidheid. Na hem onderzocht te hebben, verklaarde de dokter dat eenige uren rust de ongesteldheid van den jongeling weldra zou doen verdwijnen.

De hemel was weder geheel opgeklaard, de lucht was zacht en aangenaam en de weg geheel vrij van water, en Alfred kon dus gerust weder in het rijtuig gaan zitten om naar huis terug te rijden. Mevrouw Loudun droeg zorg dat hij geene koude kon vatten en deed hem op de gemakkelijkste plaats zitten. Na de boerin bedankt en haar blijken hunner dankbaarheid gegeven te hebben, begaven onze reizigers zich weder op weg.

Hieronimus reed even als den vorigen dag luide zingende, en dokter Arnoud volgde te paard. Men kwam zonder eenige buitengewone gebeurtenis te huis.

Mevrouw Loudun, nog geheel ontroerd over de plaats gegrepene omstandigheden van den vorigen dag, hielp Alfred afstijgen en geleidde hem naar de zaal, waar zij hem schier dwong om op eene zachte sofa te gaan liggen; toen verzocht zij den arts hem den pols te voelen, en zij was slechts half gerust gesteld, toen hij haar de verzekering gaf dat alles volmaakt goed ging.

Mevrouw Loudun beval hare oude dienstmaagd het bed van Alfred bijzonder zacht op te maken, en zijne geliefkoosde

spijzen te bereiden, toen Hieronimus binnentrad; hij hield eene harde kaaskorst in de hand, welke hij uit de pachthoeve had medegenomen om onderweg, door er op te kauwen, eenige afleiding te hebben. Met vele strijkaadjes en buigingen vroeg hij of mevrouw Loudun hem nog iets te belasten had. Deze dankte hem voor zijne trouwe hulp en drukte hem een stuk zilvergeld in de hand, dat hij onder duizend dankbetuigingen aannam.

Eenige minuten later dreunden de straatsteenen van de plaats onder de wielen van het rijtuig, en Hieronimus vertrok in galop, terwijl hij de onde dienstmaagd schaterend lachend een laatst vaarwel toeriep.

- Een brave jongen! zeide mevrouw Loudun, hem glimlachend nastarende. Zonder zijne behendigheid, zijne vastberadenheid en zijn verstand waren wij verloren geweest. Hij heeft de grootste vermoeienissen doorgestaan, en toch is hij nu nog gezond en frisch en zoo vroolijk als ware er niets gebeurd.

De oogen van den heer Arnoud zochten onwillekeurig de schilderij welke de opvoeding van Achilles voorstelde.

- O, gij hadt gelijk, beste dokter, hernam de weduwe, die hem begreep. De moeders vergeten het, helaas! al te dikwijls dat zij hunne kinderen in den Styx moeten dompelen. Men meent hun welzijn te behartigen, wanneer men hunne legerstede zacht spreidt, wanneer men hun slechts de bloemen des levens toont en alle distelen van hunnen weg neemt, zonder te bedenken dat eenmaal dagen van wee en smarten komen zullen, en dat alsdan een droppel water hen walgt, een onrijpe graankorrel hun allen eetlust ontneemt en een stroohalm op hun bed den slaap uit hunne oogen drijft. Dokter, reeds twintig jaren lang heb ik deze schilderij gezien, en thans eerst begrijp ik derzelver verborgen zin.

- Ja, zeide de heer Arnoud met nadruk, veelal denkt men er in het werk der opvoeding al te weinig aan, de ons toevertrouwde panden tot menschen te vormen, die de wereld hebben leeren kennen zoowel van hare aangename als onaangename zijde. Wanneer men hun hoofd slechts opgepropt heeft met allerlei soorten van wetenschappen, die hen in hun volgend leven misschien nimmer van nut zullen zijn; wanneer men hen slechts heeft gevormd tot menschen die zich kunnen voordoen als waren zij vol gevoel voor het schoone en goede, al hebben zij nergens gevoel voor dan voor hunne eigene ingebeelde waarde, meent men genoeg gedaan te hebben en zich voor God en zijn geweten te kunnen verantwoorden. O, zoo de ouders en onderwijzers wat beter bedachten dat de opvoeding der kinderen den grootsten invloed uitoefent op hun volgend leven, zij zouden hunnen plicht wat beter behartigen. Maar, helaas! de tegenwoordige menschelijke samenleving heeft de opvoeding van Achilles te veel vergeten.

- Helaas! er is hier niemand die aan mijnen zoon deze opvoeding geven kan.

- Verschooning, hernam de dokter, verschooning, mijne waarde dame. Ieder onzer heeft een centaurus Chiron, die steeds gereed is ons te onderwijzen en kracht naar kruis te geven: die centaurus is de *ondervinding*.

Vertrouwt geen man die iets met een eed belooft.

Des vaders zegen.

Eert uwen vader en uwe moeder,
opdat gij lang moget leven op de aarde.
(*Gods geboden.*)

Mijn zoon, mijn dierbaar kind, waar wildet gij toch henen!
'k Ben afgemat en oud, uw moeder is niet meer,
Mijn leên zijn onbekwaam om mij nog kracht te leenen,
En 'k zink na korten tijd in 't somber graf te neêr.
Waarom verliet gij mij, mij, hooploos en verlegen?
Gij werdt gewis de prooi van slechte kameraân;
Doch 'k schenk u, eer ik sterf, mijn' vaderlijken zegen,
Alsook vergiffenis van 't geen gij hebt misdaan.

Dra zal de hand des doods mijn' schedel komen breken,
Doch eer de laatste snik mijn borst ontsnappen zal,
Heb ik van d'Opperheer nog eene gunst te smeeken,
Ze is: dat Hij u vergeve en opricht na uw' val!
Uw' vader liet ge alleen, om een misdadig leven,
Onttrokken aan zijn blik, te leiden naar uw' zin,
Doch eer ik de oogen sluit, wil 'k alles u vergeven,
U mijnen zegen biên, en zeggen hoe 'k u min.

Mijn einde is reeds nabij; kom nader bij mijn sponde;
Kom! dat ik u omhelz'! - vergeet uw aaklig lot;
God schenkt vergeving steeds, als over zijne zonde
Men waar berouw gevoelt, verlaat der boozen rot.
Gij hebt uw vuige drift den vollen toom gelaten,
En tuk, op ijdle vreugd, verliet ge uw vaders woon;
Eer 't leven mij begeeft, wil 'k toch, moog' hij u baten,
U mijnen zegen biên, mijn teêrgeliefde zoon!

Nog eene laatste zaak heb 'k u, mijn zoon, te vragen:
Een weerelooze vrouw, een arm verlaten kind
Beleven in gebrek de kommervolste dagen;
Dit kind, het is uw kroost; die vrouw hebt gij bemind!
O! 'k smeek u thans voor haar en voor uw kind te gader:
Keer weder tot dien schat dien u de hemel gaf!
Ik sterf!... treed bij, mijn zoon... de zegen van uw' vader...
Verzelle u.... 'k zie u weêr... aan de overzij van 't graf!

B.-J.-E. SLACHTHALLE.

Gent.

Galerij van den hertog van Arenberg, te Brussel.

TAFEREEL VAN JOOST VAN CRAESBEEK.

Het tafereel, waarnaar de bovenstaande plaat is vervaardigd, wordt te recht voor een van de beste stukken gehouden, welke de beroemde leerling van Adriaan Brouwer, Joost van Craesbeeck, in de wereld gezonden heeft. Het is ook eene van de eigenaardigste Vlaamsche schilderijen uit de galerij des hertogs van Arenberg.

Het overvulde vertrek, waarop wij staren, is Craesbeecks werkplaats De man die, voor den schilderezel gezeten, zich onledig houdt met den aanleg eener schilderij, is Joost van Craesbeeck zelve, in hoogsteigen persoon. Hij teekent met krijt de voor hem zittende personen uit, die misschien allen leden van eene zelfde familie zijn, zoodat de aangelegd wordende schilderij een familietafereel zou wezen. Gelijk men ziet, zijn al de aanwezige personen keurig uitgedoscht en heeft ieder van hen voor deze gelegenheid zooveel mogelijk eene verschillende houding aangenomen; de schilder zal hun dit hebben aangeraden, ten einde meer afwisseling en leven te brengen in het tafereel waaraan hij zijne kunst gaat beproeven. De heer, die het dichtst bij Craesbeeck is gezeten, bespeelt een snaartuig, een andere houdt een glas opgeheven in de hand, eene van de twee vrouwen ziet op een papier, de andere wordt toegesproken door den naast haar gezeten man en bij den schoorsteenmantel vuurt een jonkman zijne pijp aan.

Naast Craesbeeck, op een bankje, staat een flinke bierpot; rechts van den aanschouwer, op het voorplan, op eene tafel, met een blauwachtig kleed overdekt, liggen in bonte verwarring onder en door elkaâr gesmeten een aardbol, boeken, borstels, paletten, papieren en wat nog al meer.

Deze schilderij, eene van de perels der verzameling van den hertog van Arenberg, is op hout geschilderd, 49 centimeters hoog en 65 breed. Geteekend: J.V.C.B.

Het papier in Japan.

Hoogst merkwaardig zijn de menigvuldige toepassingen die in Japan van het papier gemaakt worden. Onze kartongoedmakers moesten eens naar Yeddo gaan, om daar te leeren, wat het Japansche volk al van papierstof weet te vervaardigen. Ik heb het daar, schrijft een ooggetuige, tot eene stof zien verwerken, die zoozeer op het

juchtleder en op het marokijnleder geleek, dat het zeer moeielijk was het eene van het andere te onderscheiden. Met behulp van vernissen, mengsels en schilderwerk bereidt de Japanees daarvan reiskoffers, tabakzakken, sigarenkokers, zadels, buizen voor verrekijkers, telescopen en miscroscopen enz., terwijl wij daar ook zeer goede waterdichte kleeedingstukken gezien en beproefd hebben, die alleen van papierstof vervaardigd waren; het vocht drong daarin volstrekt niet, en tevens waren zij zoo buigzaam en plooibaar als de beste macintosh. De Japanezen gebruiken geene zakdoeken, servetten of handdoeken van zijde, katoen of linnen, maar zij vervaardigen de genoemde voorwerpen allen van papier. - Die stof is week, fijn, duurzaam, helder geel van kleur, en in groote hoeveelheid tegen zeer lage prijzen voorhanden. De binnenmuren van vele

gebouwen zijn van papier vervaardigd, en zijn niets anders dan groote beschilderde rolgordijnen. De ramen zijn met eene fijne en doorschijnende soort van dezelfde stof bedekt, die ook voor menig ander artikel van bemeubeling gebruikt wordt. Overal ziet men balen, die men op het eerste gezicht voor ingepakte balen van dit of dat handelsartikel, b.v. tapijten, lakens, of zoo iets, zou houden, en die niets anders zijn dan lange rollen van die papierstof. Wanneer een koopman een pak moet toebinden neemt hij een strook papier, draait die langzaam tusschen zijne vingers en gebruikt haar aldus als koord; onze bindkoord kan niet sterker zijn. Zonder papier zou de Japanees als het ware een zielloos lichaam zijn; opdat de echtgenoot zijne vrouw bij eenen tirannischen inval niet zulk eene kostbare en onmisbare grondstof zoude onthouden, bepalen voorzichtige moeders bij het aangaan eener huwelijksverbintenis, dat de jonge vrouw deze of geene hoeveelheid papier van haren echtgenoot ten huwelijk ontvangen zal. Het is eene soort van uitzet, door den man aan de vrouw gegeven.

Oudheidkunde.

In 1846 zijn aan Steenbosch, onder Gravens-Voeren, delvingen gedaan, ten gevolge van welke men eene Romeinsche *villa*, penningen van Nero, Marcus Aurelius en andere Romeinsche keizers ontdekt heeft, alsmede vazen, schelpen, dierengebeenten, dakpannen met twee boorden, enz. Miraeus, die in den beginne der 17^{e} eeuw leefde, had reeds in zijn werk getiteld: *Rerum Belgicarum chronicon*, bladzijde 196, het bestaan aangeduid van de overblijfsels van een oud versterkt slot op den berg, genaamd *op de Saele*, op 860 meters afstand van den Steenbosch. Nu is het gebeurd dat met landelijke omgravingen, er een spoor is gevonden van het door Miraeus voor 200 jaren aangehaalde gevoelen, ten welken gevolge er eene commissie is gevormd, onder geleide van den heer Schuermans, procureur des konings, en men begonnen is met delvingen op de Saele te doen. Reeds zijn aan het licht gebracht een uitermate dikke muur, reusachtige grondwerken, verbrand graan, verkoolde balken, enz. Zoodra deze ontdekt waren, ging men voorzichtig te werk met er de omplakkende aarde af te doen, ten einde dezelve in hun geheel, of ten minste grootendeels over te houden, maar dit is mislukt, wijl dezelve, als men ze wilde oplichten, in stof vielen. Daar het dorp Gravens-Voeren in 1228 door Waleran II, heer van Valkenberg, en in 1291 door de Luikenaren is afgebrand, mag men veronderstellen dat gemeld slot hetzelfde lot heeft ondergaan.

Zeldzame boekwerken uit vroegere eeuwen.

Oude muziekboeken, zoo wel als oude muzikale handschriften, worden heden zelden aangetroffen. Wel zijn ons menigvuldige gedrukte samenstellingen nagelaten door Vlaamsche meesters der XVIe en latere eeuwen, maar zij zijn zoo schaarsch geworden en zoo zeer verspreid, dat het aantreffen van een dier werken steeds als eene zeldzaamheid beschouwd wordt. In publieke verkoopingen gelden deze werken zeer hooge prijzen, hoe moeielijk het dan ook zij derzelver waarde op eene eenigszins nabijkomende wijze te bepalen.

Wij zijn onlangs in de gelegenheid geweest, eenige om zoo te zeggen geheel onbekende muziekwerken te zien, welke zich bevinden in handen van een Nederlandsch toonkunstenaar en oudheidkundige, den heer Frans Hageman, te Leiden.

Wij laten hier nopens deze werken eenige inlichtingen volgen, welke ongetwijfeld en zulks vooral door muziekminnaren met belangstelling zullen gelezen worden.

Een bundel gedrukt in 1553, getiteld: *Premier livre des chansons à cinq et six parties nouvellement composez et mises en musique, convenables tant aux instruments comme à la voix.*

CONTRATENOR.
(MELPOMENE)[1]
Imprimé à Louvain par Pierre Phalese, *pour luy et Martin.*
Rotaire, Lan M.D.LIII.
Avec grace et preuilège.

Deze bundel behelst stukken van de volgende meesters:

Clemens non Papa	13 stuk.	Petit Jean,	1 stuk.
Crespel,	6 stuk.	Nicol. Ro,	1 stuk.
Chastelain,	3 stuk.	Galli (Le Cocq),	1 stuk.
Caris,	3 stuk.	Jan Loys,	1 stuk.
Larchier,	1 stuk.	Nicola Rogier,	1 stuk.
Hollandre,	3 stuk.	Martin peu d'argent	1 stuk.
Crequillon,	10 stuk.	Vuismes,	1 stuk.
Josquin Baston,	3 stuk.	Corn. de Milan,	1 stuk.
Vuaelrant,[2]	2 stuk.	Manchicourt,	1 stuk.
Gheerkin,	2 stuk.	Banchy,	1 stuk.
Gerard le Cocq,	1 stuk.	Denijs,	1 stuk.
Tubal,	2 stuk.		

Het bestaan van dit werk was ons tot hiertoe volstrekt onbekend gebleven; het leert ons Vlaamsche toonkunstenaars kennen (Vuismes, Denijs enz). die de navorschingen van alle opzoekers, welke den uitslag hunner werkzaamheden door den druk openbaar maakten, waren ontsnapt.

Vele oudheidkundigen[3] beweerden dat Martin Rotaire, geassocieerde van den bekenden muziekdrukker P. Phalese, nooit als zoodanig werkzaam was geweest. Uit den aangehaalden bundel blijkt het tegendeel. Zelfs staat op het titelplaatje, aan de rechterzijde, het naamcijfer van Martin Rotaire, terwijl boven aan de linkerzijde de naamletters van P. Phalese voorkomen. Het verdient opmerking dat slechts de naam

1 Een prentje op het titelblad, zeer keurig gegraveerd, stelt de muse Melpomene voor.
2 Waelrant.
3 Ook de heer F. Fétis. Onder de vermaarde muziek drukkers der XVIe eeuw, moeten wij ook aanstippen den Antwerpschen uitgever Tylman Susato; Petrum Phalesium, rond 1512 te Leuven geboren.

van M. Rotaire op muziekstukken met Franschen tekst, nooit dien van Phalese opgegeven is.

Een tweede bundel, in de merkwaardige bibliotheek van den heer Hageman berustende, is als volgt getiteld:

Libr qvartvs cantionvm sacrarvm (volgo motet a vocant) qvinqve et sex vocvm ex optimis quibusque Musices selectarum.
CONTRATENOR.
(MELPOMENE in beeld.)
Lovanii Excudebat Petrus Phalesius Anno M.D.L.III. Cum gratia et Privilegio. G.M.

Dit stuk bevat compositiën van: Clemens non-papa, 9 stukken, Simon Moreau 1, Crequillon 2, Benedictus 1, Manchicourt 1, Eustachius Burbion 1, N. Vuismes 1.

Een niet minder belangrijk werk, ons door den heer Hageman vertoond, is het muziekboek gedrukt bij den vermaarden componist, geschiedschrijver en drukker, G. Rhaw, geboren te Eisfeld in 1488, en overleden te Wittenberg, waar hij woonde, in 1548.

Dit muziekboek bevat 42 stukken, doch allen zonder naam van componist. Het beslaat twee deeltjes en draagt voor titel:

Liber primus: *Responsoriorum Libri primi de tempore hoc est de Christo et regno eius, etc. Sequitur Liber secundus de Sanctis.*
Liber secundus. Responsoriorum (de sanctis) et illorum in Christum fide et cruce Bassus.

Ook dit werk, hadden wij nooit te voren ergens vermeld gezien.

De opgaaf van de drukkerij luidt alsvolgt:

Wittembergue opud Georgium Rhaw Musicae Typographum.

Verder toonde ons de heer Hageman een portret van den bekenden Belgischen toonzetter, Roland de Lassus, geboren (volgens alle geschiedschrijvers) in 1520 te Bergen, en overleden in 't jaar 1594 te Munchen, oud zijnde 74 jaren.

Dit jaartal komt niet overeen met het opschrift van het bewuste portret, welk dagteekent van 1599.

Wij laten hier dit opschrift volgen:

Boven: *Pour repos travail*
DON ORLANDO DE LASSUS NOBILI ET EXIMO.
(Portret zeer wel gegraveerd.)
AETAT SVAE LXVII.
AF.[1] FECIT. AET. 15.

De gravuur op koper is waarschijnlijk van Antoon Fantuzzi of Antoon Faltoni.

Uit deze opgaaf zou men dus mogen besluiten dat Roland de Lassus nog leefde in 1599, weshalve de vermaarde meester veel ouder dan 74 jaar zou geworden zijn. Dit afbeeldsel was ons tot hiertoe ook onbekend.

1 A. Fantuzzi, plaatsnijder, in 1508 geboren, leefde nog in 1550 en teekende zijne platen soms wel met dit naamcijfer.

Een muziekboek van Roland de Lassus, ook gedrukt bij de oude bekende firma Pierre Phalese, te Antwerpen, draagt den volgenden titel:

> *Orlandi de Lassvs cantiones sacrae, orlandi de Lassvs qvatvor vocvm. Antverpiae. Excudebat Petrus Phalesius. M.D.C.XIII.*
> *Orlandi de Lassvs Illustrissimi Bauariae Ducis Alberti chori Magistri cantiones sacrae ternis et qvaternis vocibus. De nouo in lucen editae cantvs.*

Hieronder de beeltenis van koning David, spelende op de harp, en de zinspreuk: *Laudate Dominum in psalterio et cythara.*

Behelst 36 muziekstukken. De notendruk is duidelijk, het papier duurzaam en zeer fraai van opzicht. Er komen in dezen bundel vele zeer keurig gevormde naamcijfers voor.

De heer Hageman is ook in bezit van een hoogst zeldzaam muzikaal handschrift op perkament, 15 folio-bladzijden; een koorzang, dagteekenende van het jaar 1180.

De muzieknoten staan op vier roode lijnen met prachtige groote letters; het schrijfwerk is waarschijnelijk van eenen kloosterling.

EDW.-G.-J. GREGOIR.

> Veracht het volk dat het eerst oorlog voerde. - De oorlog vernielt of vernedert het menschdom. - De oorlog brengt de slavernij voort.
> PYTHAGORAS.

Slingers van verschillige lengte.

Deze slingers, wanneer zij in dezelfde hoeveelheid van de zwaarterichring verwijderd zijn, slingeren in tijden die evenredig zijn met den vierkanten wortel dezer lengten. Men bewijst dezen grondregel, wanneer men te gelijk laat slingeren slingers, welker lengten tot elkander zijn gelijk de cijfers 1, 4, 9; in dit geval zijn de tijden der slingeringen gelijk aan de cijfers 1, 2, 3. Inderdaad, men kan alsdan bemerken dat de slinger, wiens lengte gelijk is aan 1, in vergelijking gebracht met den slinger waarvan de lengte 4 is, twee slingeringen voor ééne doet, en dat hij drie slingeringen doet voor ééne, in vergelijking met den slinger wien lengte gelijk is aan 9. Het valt in 't oog dat hier de snelheid van beweging te gelijker tijd afhankelijk is van de zwaartekracht die den slinger doet dalen, en van de middenpunttrekkende kracht, door den

wederstand des draads vertegenwoordigd. Deze krachten maken met elkander eenen hoek uit iedermaal dat de slinger van de zwaarterichting verwijderd is, en deze hoek, *a* of *b*, wordt des te scherper, naarmate de slinger minder lang is, wel te verstaan, wanneer de verwijdering van de zwaarterichtlijn dezelfde blijve. Dit alles wordt door het hier nevenstaande afbeeldsel zeer duidelijk opgehelderd. Diensvolgens zal de werking der zwaartekracht grooter vermogen hebben, naarmate de slinger minder lang is, wat noodzakelijk de slingeringen moet verhaasten of derzelver tijd verkorten. Verders zullen wij doen aanmerken dat een lichaam, hetwelk volgens de rechtstaande richting van de middellijn eens cirkels valt, of volgens de richting van eene der koorden dezes cirkels, welke koorde in aanraking komt met het onderste der middellijn, deze twee

lijnen binnen den zelfden tijd doorloopt. Bij voorbeeld, indien

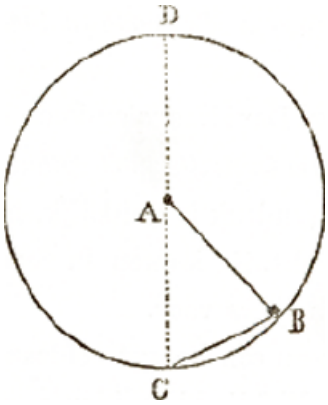

de slinger van B tot C valt, volgens de lijn B C, dan zal hij tot het uitvoeren van deze halve slingering, juist zooveel tijds gebruiken als om de rechtstaande middellijn D C te doorloopen, en de geheele slingering zal in eenen dubbelen tijd volvoerd worden. Wanneer nu de slinger korter is, dan zal ook de middellijn van den cirkel, rond den slinger omschreven, in dezelfde evenredigheid korter zijn, en dus zal de nieuwe slinger tot zijne slingeringen het dubbel van den tijd noodig hebben, welken hij zou gebruiken om volgens de rechtstaande richting der nieuwe middellijn te vallen: daaruit volgt dat de tijd der slingeringen evenredig is met den tijd van den val langs de middellijn. Wanneer men nu verders, gelijk wij het reeds bewezen hebben, in aandacht neemt dat de ruimten, bij den rechtstaanden val doorloopen, in evenredigheid zijn met het vierkant der tijden, zoo zal men uit dit alles kunnen besluiten dat de tijd van den rechtstaanden val evenredig is met den vierkanten wortel der doorloopene ruimte, en dat diensvolgens het *duren* der slingeringen, hetwelk evenredig is met den tijd van den rechtstaanden val, ook evenredig zijn moet met den vierkanten wortel der lengte van den slinger *(lengte die hier de doorloopene ruimte vervangt)*.

In de voorgaande uitleggingen hebben wij verondersteld dat de slinger volgens de koord des cirkelboogs daalde; zulks is echter zoo niet, vermits de daling gebeurt volgens de langere lijn van den cirkelboog zelve; doch zulks vernietigt den aangestipten grondregel niet, aangezien een cirkelboog met grootere snelheid doorloopen wordt dan deszelfs koord, en wel in evenredigheid met de lengte der beide lijnen.

F.-J. MATTHYSSENS.

Kronijk.

Antwerpen. - Het bestuur der *Koninklijke maatschappij ter aanmoediging van schoone kunsten*, heeft hare leden den volgenden omzendbrief toegezonden:

‘Sedert verscheidene jaren hebben al de maatschappijen der stad, beurtelings, de bijdragen hunner leden verhoogd, in eene soms aanzienlijke evenredigheid, maar die gerechtvaardigd en gebillijkt wordt door de algemeene prijsvermeerdering van alles wat gekocht wordt.

Tot hiertoe heeft onze Maatschappij niet willen overgaan tot dezen maatregel, hopende alleenlijk in de vermeerdering harer inschrijvers eene toereikende aangroeiing van hulpmiddelen te vinden. Voor de driejaarlijkscke dienst van 1868-71, gelooven wij nogtans de laagste jaarlijksche inschrijving op zeven franken te mogen brengen;

die verhooging van één frank per lid en per jaar, onbeduidend voor ieder van u, zal na de drie jaren een geheel daarstellen, welk machtig zal bijdragen om de Maatschappij op den rang te houden, waartoe zij geraakt is.

Deze reden zou voldoende wezen, om te doen hopen dat de maatregel, welke wij u aankondigen, met welgevallen zal onthaald worden. Hij biedt nog dit voordeel aan, dat hij de verdeeling der kansen bij de trekking vergemakkelijkt, door die te vermeederen van twee tot vier, voor den minsten inschrijver, à rato van eene kans voor vijf franken.

In het toekomende zullen diensvolgens de inschrijvers, die gedurende drie jaren hunne inschrijvingen regelmatig voldaan hebben, genieten:

degene van 7 fr. 's jaars, dat is 21 fr. op het einde der dienst, 4 kans.

degene van 10 fr. 's jaars, dat is 30 fr. op het einde der dienst, 6

degene van 15 fr. 's jaars, dat is 45 fr. op het einde der dienst, 9

in de tombola, die de tentoonstelling zal sluiten, en aldus drie kansen meer per driejaarlijksche dienst voor elke jaarlijksche verhooging van vijf franken.

De rechten op den catalogus en den toegang zullen niet gewijzigd worden.

De inschrijvers van 7 franken zullen eene proef der gravuur blijven ontvangen. - Die van tien franken eene proef *voor de letter.* - Die van vijftien franken en meer, eene *kunstenaarsproef.*

DE SECRETARIS, EDUARD RIGELÉ.
DE VOORZITTER, JAQ. CUYLITS.
Antwerpen, 29 *Januari* 1868'

Mechelen. - Op 17 Februari had in den *Katholieken Kring*, een feest plaats. Zijne Em. de aartsbisschop woonde voor de eerste maal aldaar eene vergadering bij. Na door den voorzitter den weled. heer van Cannart d'Hammale gulhartig verwellekomd te zijn, nam Z. Em. het woord en deed het nuttige van den *Katholieken Kring* uitschijnen, en moedigde de jonge leden aan, om door het woord en door het uitgeven hunner werken de zegepraal der goede zaak te bewerken.

Daarna begon de verhandeling van den heer Poullet, leeraar aan de hoogeschool van Leuven. Hij handelde over het lijfstraffelijk recht in vroegere tijden en werd met veel aandacht door de talrijke aanhoorders gevolgd.

St-Nicolaas. - Op 16 Februari hield de heer A. Snieders, Jr. in den *Vlaamschen Kring*, eene verhandeling, die door een talrijk publiek werd bijgewoond. De spreker handelde over de *vrijdenkerij.* De eerw. deken van St-Nicolaas, talrijke geestelijken, alsook de burgemeester der stad, die van Temsche, leden der Kamer, van den provincialen- en gemeenteraad woonden die verhandeling bij.

Leuven. - Bij de gebroeders van Linthout is verschenen *Jaarboekje van het Kerssouwken* voor 1868 Dit werkje, 108 bladzijden groot, kost slechts 50 centiemen; het behelst letterkundige bijdragen van de dames van Ackere, David, Courtmans en de twee gezusters Loveling, en van de heeren Staes, Blieck, Hiel, Marcelein, Neirynck, Kleyn, Rysheuvels enz. enz. Het met zorg gedrukte boekje bevelen wij onzen lezeren aan.

Buitenland.

Pompei. - In de onderaardsche stad zijn drie bronzen rustbedden ontdekt, de schoonste en gaafste welke men tot hiertoe te zien kreeg.

Varia.

Een spotvogel eene oude vrouw ziende, die eenige ezels voor zich uitdreef, zeide: ‘dag, moeder van ezels!’ - ‘Dag, mijn zoon.’ De man gevoelde hoe zijne ooren groeiden.

Muurschilderingen, uitgevoerd in St-Joriskerk, te Antwerpen, door G. Guffens en J. Swerts.

JEZUS LEERT ONS DE BEKORINGEN OVERWINNEN. - TAFEREEL DOOR JAN SWERTS.

Daar wij reeds verschillende tafereelen der muurschilderingen uit gemelde kerk hebben medegedeeld, denken wij het niet ongeschikt, thans de volledige beschrijving er van te geven.

De schilderingen zijn toegewijd aan de voorstelling des levens van Christus.

De eenheid van het hoofdgedacht en hare verdeeling in drie groote vakken, kenteekent de eenheid en het drievoudig karakter der leden van de H. Kerk. Het onderwerp, bestemd voor het groot paneel, boven de kapel langs den kant van het Epistel, is de geboorte van Jezus en zijne verheerlijking door de engelen, de herders en de wijzen. Deze schildering zal zijn, de eerste toestand uit het leven onzes Heeren op de aarde; de overige levenstoestanden zijn voorgesteld in de rechter beuk en verbeelden de strijdende kerk.

De tegenovergestelde beuk bevat even zoovele voorstellingen van het lijden des Zaligmakers; deze reeks eindigt boven de kapel, langs den kant van het Evangelie, door de kruising, en stelt de lijdende kerk voor.

Zoodat de geboorte en de dood des Zaligmakers, tenzelfden tijde den blik des aanschouwers treffen en natuurlijk de ontwikkeling aanduiden van de onderwerpen die de twee beuken vervullen.

De koor, waar onze heer Jezus-Christus, verlosser en rechter van het menschdom, verschijnt, waar de patroon der kerk, de H. Joris, verwinnaar van den draak, de deugd voorstelt, die op de aarde zegepraalt en in den hemel wordt beloond, waar de H. Maagd, de H. Joseph, de Aartsengelen, de Evangelisten en de Apostelen bij het Allerheiligste de plaats innemen, welke zij bekleeden voor den troon des Allerhoogsten, is de vollediging van het werk, de Verrijzenis, in één woord het zinnebeeld der zegepralende kerk.

Onderwerpen voorgesteld in de rechterbeuk.

1. - *De geboorte van Jezus. - De Engelen zingen het Alleluia. - De wijzen en de herders aanbidden het goddelijk kind.*

Jezus leert ons de armoede eeren.[1]

Plotseling vertoonde zich met den engel de menigte der hemelsche heirscharen, God lovende en zegenende: Glorie zij aan God in het hooge der hemelen, en vrede aan de menschen van goeden wil.

LUC. II. 13-14.

1 Dit tafereel wacht nog op uitvoering.

2. - ***Jezus arbeidt met zijne ouders en onderhoudt hen over God.***
Jezus leert ons de liefde tot den arbeid.[1]

En (het kind Jezus) ging met hen, en kwam in Nazareth; en hij was hen onderdanig en zijne moeder bewaarde alle deze dingen in haar harte. En Jezus nam toe in wijsheid en in jaren, en in genade bij God en de menschen.
LUC. II. 51-52.

3. - ***Jezus komt bij den H. Joannes in de woestijn, de gunst van het doopsel vragende.***
Jezus leert ons de ootmoedigheid.[2]

Toen kwam Jezus van Galileen naar de Jordaan tot Joannes om door hem gedoopt te worden. Joannes zag Jezus tot zich komen en zeide hem: Ziedaar het lam Gods, ziedaar die de zonden der wereld wegneemt. Deze is het van wien ik zeide: Na mij komt een man die voor mij geworden is, omdat hij eer was dan ik.
JOAN. I. 29-30.

4. - ***De bekoring op den berg.***
Jezus leert ons de bekoringen overwinnen.

En hij (de duivel) zeide tot hem: dit alles zal ik u geven, indien gij voor mij nedervalt en mij aanbidt. Toen zegde hem Jezus: Ga weg, satan, want daar staat geschreven: den Heer en den God zult gij aanbidden en hem alleen dienen. Alstoen verliet hem de duivel en de engelen kwamen toe en dienden hem.
MATTH. IV. 9-10-11.

5. - ***Het sermoen op den berg.***
Jezus leert ons bidden.

Zoo zult gij bidden: Onze vader, die in de hemelen zijt, geheiligd zij uw naam. Ons toekome uw rijk. Uw wil geschiede op de aarde, als in den hemel. Geef ons heden ons dagelijksch brood. Vergeef ons onze schulden, gelijk wij vergeven onzen schuldenaren. Leid ons niet in bekoring, maar verlos ons van den kwade. Amen.
MATTH. VI. 9-10-11-12-13.

6. - ***Jezus geneest de kranken.***
Jezus leert ons de liefde tot elkander.

1 Zie de *Vlaamsche School*, jaargang 1865, bladz. 53.
2 Zie de *Vlaamsche School*, jaargang 1865, bladz. 173.

Er kwamen tot hem vele scharen, hebbende bij zich vele stommen, blinden, kreupelen, lammen en vele anderen, en zij wierpen zich voor zijne voeten neder, en hij genas hen; zoodat de scharen zich verwonderden, daar zij stommen zagen spreken, kreupelen wandelen, blinden zien, en zij verheerlijkten den God van Israël.

MATTH. XV. 30-31.

7. - ***De intrede van Jezus in Jerusalem.***
Jezus leert ons de nederigheid in de zegepraal.

De scharen riepen luid, zeggende: Hozanna, den zoon van David. Gezegend hij, die komt in den naam des Heeren! Hozanna in den Hooge!

MATTH. XXI. 9.

Onderwerpen voorgesteld in den linkerbeuk.

1. - ***Jezus verraden door Judas.***
Jezus leert ons de kracht in den tegenspoed.

Hij ging naar Jezus toe en zeide: Wees gegroet, meester. En Jezus zegde tot hem: Vriend, waartoe zijt gij gekomen!

MATTH. XXVI. 49.

2. - ***Jezus geblind en mishandeld door de soldaten.***
Jezus leert ons de verduldigheid.

De mannen die hem (Jesus) in bewaring hielden bespotten hem en sloegen hem. En hem overdekt hebbende sloegen zij hem op het aangezicht en vroegen hem, zeggende: Profeteer, wie is 't, die u geslagen heeft? En vele andere dingen zeiden zij al lasterende, tegen hem.

LUC. XXII. 64-65.

3. - ***Jezus voor den opperpriester Caïphas.***
Jezus leert ons het geloof belijden.

Ik zweer u bij den naam van den levenden God, dat gij ons zegt of gij Christus zijt, den zoon van God. Jezus zegde hem: Gij hebt het gezegd. Toen scheurde de hooge priester zijne kleederen, zeggende: Hij heeft gelasterd; wat dunkt u? En zij antwoordden en zeiden: Hij is de dood schuldig! Toen spuwden zij hem in het aangezicht en gaven hem vuistslagen.

MATTH. XVVI, 63-64-65.

4. - ***Jezus gesleurd van Herodes naar Pilatus.***
Jezus leert ons de onderwerping.

Doch Herodes, met zijne krijgslieden, verachtte hem; en hem een wit kleed aangedaan hebbende, bespotte hij hem en zond hem naar Pilatus terug. En op dien zelfden dag werden Herodes en Pilatus vrienden; want te voren waren zij met elkander in vijandschap.

LUC. XXIII. 11-12.

5. - ***Jezus tot den dood veroordeeld door Pilatus.***
Jezus leert ons de onrechtvaardigheid verdragen.

De landvoogd, antwoordende, zegde hen: Welke van de twee wilt gij dat losgelaten worde? Zij zeiden Barrabas. Wat zal ik dan doen met Jezus? Laat hem gekruisigd worden.

MATTH. XXVII. 21-22.

6. - ***Jezus zijn kruis dragende ontmoet de vrouwen van Jerusalem.***
Jezus leert ons de boetvaardigheid.

En hem volgde eene groote schaar van het volk, ook van vrouwen die hem beklaagden en beweenden. Doch Jezus keerde zich tot haar, en zeide: Dochters van Jerusalem, weent niet over mij, maar over u zelven en over uwe kinderen: want indien zij dit doen aan het groene hout, wat zal dan aan het dorre geschieden.

LUC. XXIII. 27-28-31.

7. - ***Jezus sterft op het kruis.***
Jezus leert ons de vergiffenis der beleediging.[1]

Toen zij ter plaatse, Calvarie genaamd, gekomen waren,

1 Dit tafereel wacht nog op uitvoering.

kruisigden zij Jezus met twee dieven, de eene rechts, de andere links. En Jesus zeide: Vader, vergeef het hun, want zij weten niet wat zij doen.

LUC. XXIII. 33-34.

Schilderingen uitgevoerd in de koor.

Op de zijwanden, de HH. Apostelen, de eerste verspreiders van het geloof, waarvan de belijdenis geschreven is op de linten die den wijngaard des Heeren omstrengelen. Onder deze beelden ontrolt zich in de Latijnsche taal de tekst: Hunne stemmen hebben door de heele wereld weêrklonken en hunne woorden tot de uiterste einden der wereld. (Ps. XXVIII, 4.) De H. Geest is boven hun hoofd voorgesteld, zooals hij tot hen nederdaalde op Sinxen.

RECHTS.	**LINKS.**
H. Petrus.	H. Paulus.
H. Joannes.	H. Andreas.
H. Philippus.	H. Jacobus.
H. Mattheus.	H. Bartholomeus.
H. Jacobus.	H. Thomas.
H. Simon.	H. Thaddeus.

Boven de Apostelen, herinneren de drie aartsengelen en de engel van Gethsemani het leven van onzen Zaligmaker op aarde; de H. Michaël, de zegepraal op den kwaden geest; de H. Gabriël, de blijde boodschap; de H. Raphaël, de geboorte van Jezus; de engel van Gethsemani, zijn lijden en dood.

Rechts, boven de deur der sacristij, de H. Maagd, omringd van leliën en opschriften, de zeven gaven van den H. Geest herinnerende die de Moeder Gods in al hare volmaaktheid bezeten heeft.

Links, de H. Joseph, insgelijks omringd van leliën en opschriften, welke zijne bijzonderste aanspraken op de vereering der geloovigen doen kennen.

Van wederzijde het altaar, de HH. Evangelisten met opene boeken in de handen, getuigenis gevende van de eeuwige waarheid.

Boven het altaar, de H. Joris, patroon der kerk, overwinnaar van den draak, zijne armen ten hemel geheven, waar Christus, verlosser en rechter der wereld, zijne armen uitbreidt voor de menschen van goeden wil.[1]

De omlijsting dezer schilderingen bevat het zinnebeeld van Gods eeuwigheid met het volgende Latijnsch opschrift: Goede en getrouwe dienaar, komt in de vreugde van uwen heer.

MATTH. XXV, 21.

1 Zie de *Vlaamsche School*, jaargang 1861, bladz. 165.

Het koomt er op aan wat de kleine menschjens van buiten leeren. De vaarsjens der kindsheid beteekenen iets voor het leven.
DE GENESTET. *Over kinderpoezij*.

Een bezoek in een krankzinnigengesticht.

(In 1866, blz. 111 en 118, deelden wij van onzen vriend, den heer F. Vion, een boeiend verhaal mede, getiteld: *Een krankzinnigengesticht.* Hoeveel er voor den opmerkzamen waarnemer, die dergelijk een gesticht bezoekt, daarin te leeren valt, toonde de heer Vion op treffende wijze aan. Het verwonderde ons dan ook niet, van verschillende zijden te vernemen, dat de arbeid van den heer Vion de belangstelling onzer lezers in meer dan gewone mate had opgewekt. Zulks heeft ons aangespoord, thans het volgende verhaal van Alfred Meissner in ons tijdschrift op te nemen, verzekerd als wij zijn, dat de ontmoetingen, door den Duitschen schrijver in het krankzinnigengesticht van eene stad zijns vaderlands gedaan, ook om hare leerrijke zijde de aandacht onzer lezers zullen vestigen).

I

In den vorigen winter, verhaalt Meissner, toen ik na eene langdurige afwezigheid weder eens in de hoofdstad teruggekeerd was, had ik de gewoonte aangenomen, om 's avonds dikwijls eene wandeling naar het krankzinnigengesticht te doen, waarbij mijn vriend als hoofdgeneesheer was aangesteld. De plaats, welke hij bewoonde, oefende voorts ook eene aantrekkingskracht op mij uit, die, nadat de eerste indrukken van schroom overwonnen waren, gedurig sterker werd.

De weg daarheen was overigens alles behalve aangenaam en uitlokkend. Het gesticht ligt aan de uiterste grens der groote, rumoerige stad in eenen eenzamen, bijna ontvolkten uithoek, op eene zich boven den ganschen omtrek verheffende heuvelvlakte. In de nabuurschap liggen de gebouwen der zoogenaamde *openbare liefdadigheid* verstrooid. Anders ziet men heinde en ver in het rond niets, dan een mengelklomp van verwaarloosde eigendommen, woeste hoven en armoedige straten. Op die plaats schijnt eene stem u toe te roepen: hier houdt het leven op; hier begint het lijden, de ziekte, de dood! Een eeuwige wind komt er van de naburige bergen overwaaien. Men bejegent in de breede, stille straten schier geen mensch; hoogstens rolt een huurrijtuig voorbij, dat de eene of andere bleeke Maria-Magdalena voor de deur van een groot somber huis afzet. Nu en dan ziet men ook eene berrie, door twee mannen langzaam gedragen, de poort van het gasthuis binnen brengen. Slechts uit één huis klinkt bestendig gerucht en straalt licht. Een vroolijk gezang laat er zich hooren. Is het eene herberg? Neen; 't is de werkplaats van eenen doodkistenmaker, die veel ‘te doen heeft.’ 't Schijnt den man goed te gaan in deze streek.

De straatverlichting had mij op mijne wandeling reeds lang begeven, thans zegde mij ook het plaveisel vaarwel en mijn gang werd een langzaam voortsukkelen, vlak tegen den wind in, door tochtige stegen en grondlooze poelen en plassen.

Eensklaps stond ik voor de poort van een ouderwetsch gebouw en belde. Een portier in eenen ruigen winterjas deed open, bezag mij van het hoofd tot de voeten en liet mij eerst na eene scherpe monstering binnentreden. Ik ging door de gangen van dit gebouw, onder wier gewelfsel de voetstappen zonderling weêrgalmden, en kwam in eenen grooten hof, wiens in Engelschen stijl aangelegde, thans met sneeuw overdekte perken in den maneschijn helder schitterden. Zoo had ik eensklaps het huis voor mij, waarin mijn vriend woonde; een ontzettend groot gebouw van drie verdiepingen, uit welks honderd vensters het licht mij tegenstraalde, een waar paleis, voor het gekrenkte verstand opgebouwd.

De toelating hier, ging weder van formaliteiten vergezeld. Stok of regenscherm werden teruggehouden; dan eerst mocht men de trappen op, die door gas verlicht waren. Andermaal stond men voor de geslotene deuren, andermaal moest men bellen, andermaal rammelden de sleutelbossen, de wachter verscheen en men verkreeg toegang tot de insgelijks met gas verlichte gangen.

Rusteloos en onvermoeid wandelen hier nog de zotten rond, enkelen droevig en druk en hardop in gesprek, de meeste eenzaam hunnen weg gaande alleen met zich zelven bezig. Gezichten vol uitdrukking staarden den vreemdeling aan, de pantoffels sloften op de met zand bestrooide vloersteenen, hier en daar uit eene cel liet zich gekerm of woest getier vernemen.

Zonderlinge wereld! Hier wandelen, in hunne grijze huisdracht nauwelijks van elkaâr te onderscheiden, de meest verschillende goden en godenzonen, de waarzeggers, koningen, profeten en de in zich zelf gekeerde ongelukkigen rond, die niets meer bezitten, dan het donker besef van hun eigen leed. Hier wandelen de Lear's, de Ophalia's, de lady Macbeth's der burgerlijke maatschappij, voor het leven treurspelen opvoerde, die hen van het verstand brachten. Hier wandelen - betrekkelijk vrij - moordenaars en brandstichters rond, en iedere misdaad, die zij hier misschien bedrijven konden, zou slechts met het koude stortbad kunnen worden gestraft. Men staat hier buiten de maatschappij, buiten het bereik van het gerecht. Hier lacht de eene nevens de andere, die vertwijfelt. De eene hoort de trommen, die tot zijne halsrechting, de andere verneemt de pauken, die tot zijne krooning geslagen worden.

Toen ik de lange gangen ten einde was en eindelijk aan het vertrek kwam, dat mijn bezoek gold, vond ik mijn vriend bij eene overdekte lamp, die buiten de schrijftafel alles in het donker liet, zitten te lezen. Meestal had hij de boeken en registers van het huis voor zich en studeerde daar ieverig in. Hij scheen nooit uit te gaan, nooit buiten dit zoo somber verblijf eenige verstrooiing of afleiding te zoeken. Wanneer men 's mans bleek gezicht met zijn flauw weemoedig lachje nauwkeurig gadesloeg, was men bijna geneigd te vreezen, dat deze edele mensch, die zich tot taak had gesteld, voor het verstand van anderen te werken, zelf met diep verkropt leed te kampen had, dat wellicht ook wel een geneesheer behoefde.

Ditmaal vond ik mijnen vriend in gesprek met een man in de dracht van het huis, dien hij met nadruk zocht te troosten en moed in te spreken. Het was een jong man nog van geen dertig jaren, naar zijne taal en manieren te oordeelen iemand uit de arbeidende volksklasse, die hem met gevouwene handen en vochtige oogen bezwoer, de doodstraf, die over hem was uitgesproken, toch niet langer te doen uitstellen. ‘Ik wil geene genade, zeî de arme mensch; ik heb die niet verdiend, ik wil ze niet aannemen. Laat mij spoedig sterven en voor den moord mijner kinderen boeten.’

Vriendelijk nam de dokter de hand van den kranke, voelde zijn pols en legde vervolgens de hand op zijn voorhoofd.

- Weêr koorts. - sterke koorts! Weder eene overspanning! hoorde ik hem mompelen.

Hier begon hij nogmaals met warmte den kranke toe te spreken, die zuchtend allengs met zijne klachten verstomde, afscheid nam en langzaam heenging. Toen bemerkte ik, dat hij een weinig hinkte.

- Er is toch, zegde de dokter, toen wij weder alleen waren, er is toch menige vreemde lotsontknooping hier in dit huis, menig leven, dat verdiende beschreven te worden en voor de wereld openbaar gemaakt. Zelfs deze ongelukkige! Zijne geschiedenis is slechts kort, en eenvoudig - die van eenen armen daglooner - en toch - zij roert mij! Wilt gij haar hooren?

Ik antwoordde, dat de jonge man met zijnen ongelukkigen waan mij diep mededoogen had ingeboezemd en verzocht mijnen vriend te verhalen.

Hij begon.

(Wordt voortgezet.)

De hand.

Onze arm is eigenlijk niets dan een hefboom, die om zijn steunpunt draait, maar de hand is door de natuur bestemd om de dienaar van den menschelijken wil en de tolk van menschelijke aandoeningen te zijn. De toornige sluit zijne handen, de priester breidt ze uit bij den zegen, Dezelfde hand, die heden bewondert, liefkoost en vleit, zal morgen wellicht beleedigen, slaan en vermoorden. Dezelfde handen, die heden worden saâmgevouwen in het gebed, worden wellicht morgen tegen elkander gewreven uit leedvermaak. Het kind steekt in de school den vinger op, als het eene vraag weet te beantwoorden, en klapt in de handen als de vacantie begint. Wie nadenkt brengt den vinger aan den neusvleugel, wie iets uitleggen wil steekt ze vooruit, en wiens verstand stilstaat, achter de ooren. De handdruk geldt overal voor een teeken van genegenheid, en de handkus voor eene beteekenis van onderdanigheid aan eenen vreemden wil. De handslag wordt voor eene verzekering van trouw gehouden, vooral bij huwelijksbeloften: men vraagt om de hand van een meisje. In alle dansen, waarin de liefde figuurlijk wordt voorgesteld, speelt het geven van de hand eene hoofdrol. In iemands handen vallen, beteekent aan iemand overgeleverd zijn; de hand aan den mond brengen is in het Oosten een teeken van vreugde.

Als een bewijs voor welk onmisbaar werktuig de hand gehouden wordt, zij nog vermeld, dat bijna alle volken, hoezeer dan ook meest in figuurlijken zin, aan de Godheid eene hand toekennen.

Jallo, alias Job ben Salomon.

In den beginne van de achttiende eeuw, wekte een Afrikaansche neger, door zijne buitengewone gaven, de opmerkzaamheid der Engelschen. Job ben Salomon, volgens zijnen familienaam Jallo genoemd, was door slavenhandelaars, die hem in Afrika gevangen hadden genomen, naar Maryland, in Amerika, gebracht. De hardheid, waarmede zijn meester hem aldaar behandelde, noodzaakte hem te ontvluchten; en ofschoon hij weder gevat werd, ontdekte men echter, bij deze gelegenheid, zijnen oorsprong en zijne gevangneming. De jongeling was namelijk een kleinzoon van den Afrikaanschen opperpriester Ibrahim, die de stad Bondu, in het Afrikaansche rijk Galam heeft gebouwd. Hij was door zijnen vader, die de waardigheid van Mahomedaansch opperpriester bij erfenis verkregen had, naar Gambia gezonden, om aldaar papier en andere Europesche voortbrengsels tegen slaven in te ruilen. Gambia was destijds eene bijzondere vergaderplaats van de slavenhandelaars, die hunnen handel in de binnenlanden van Afrika dreven. Bij zijne terugreis, juist toen hij zijne wapenen had afgelegd, overvielen hem roovers, die hem als slaaf verkochten.

Een Engelschman, die met zijn lot begaan was, kocht hem vrij van zijnen Amerikaanschen meester, en nam hem met zich naar Londen. In de Engelsche hoofdstad wekte de vrijgekochte slaaf veel belangstelling op, door zijn schoon voorkomen, zijn geschikt gedrag en zijne buitengemeene vatbaarheden. Hij had namelijk niet slechts een zoo sterk geheugen, dat hij den geheelen Koran, op zijn vijftiende jaar, van buiten kende, en in Engeland driemaal uit het hoofd opschreef; maar had ook een vlug en juist oordeel en begrip. Toen hij slechts eenmaal een uurwerk uiteen genomen had, verstond hij reeds volledig deszelfs samenstel; en het model van eenen graanmolen, dat men slechts eenmaal voor hem uiteen nam, wist hij terstond weder samen te voegen. Ofschoon een Mahomedaan, beoordeelde hij den christelijken godsdienst met even zoo veel schranderheid als eerbied. Zelfs de koninklijke familie wist hij zeer aangenaam te onderhouden (1734), en hij ontving van dezelve aanzienlijke geschenken.

Door de menigvuldige weldaden welke hij genoot, kreeg hij een vermogen van ruim 500 ponden sterling (12,500 franken). Hiermede betaalde hij zijn losgeld, en kwam, als een wel bemiddeld man, tot verbazing zijner landgenooten, met roem en eer weder bij de zijnen, voor dewelke hij, daar er nog nimmer een zwarte was teruggekeerd, een wonder scheen. Hij beschreef zelf zijne lotgevallen en er werd eene schets van bekend gemaakt door den druk.

De grijsaard en het kind.

Liefste kind, gij weet nog niet
Wat al vreugde gij geniet
In de lente van uw dagen;
Vrij van kommer en verdriet,
Is 't al zonschijn wat ge ziet,
Lente zonder onweêrsvlagen.

Al wat echter ons bekoort
Wordt hier eenmaal wreed gestoord
   Door den kreet van leed en pijnen:
Ook die zon, die om u gloort,
Duurt voor u niet eeuwig voort,
   Wolken doen haar glans verdwijnen.

Velen dreven om dit hoofd,
Grijs van lokken, afgesloofd,
   Reeds ten grave neêrgebogen.
Heil en liefde, mij beloofd,
Zijn mij door den tijd ontroofd,
   Met den tijd ook heên getogen.

'k Had een vrouw, uw moeder, kind,
'k Werd door haar oprecht bemind;
   Zij was 't leven van mijn leven;
Doch 'k moest haar als ik verblind,
Met mijn eerstgeboren kind
   Aan den schoot der aarde geven.....

Ga! en laat mij thans alleen,
Met mijn droefheid en geween,
   Want de vreugde lacht u tegen;
Vlecht de bloemen ondereen,
Eeuwig bloeiend zijn er geen;
   Zij vergaan door zon en regen.

Speel, mijn kind, gij voelt nog niet
Wat geluk u reeds ontvliedt
   In de lente van uw dagen.
Vrij van kommer en verdriet,
Blijv' 't al zonschijn wat ge ziet,
   Lente zonder onweêrsvlagen.

E.V.

Eene niet gekende Nederlandsche schrijfster.

Het ware juister te zeggen eene ‘weinig’ gekende schrijfster, want hare huisgenooten en de personen uit den kring harer omgeving wisten, dat Francisca-Petronella Elsens, de vrouw van wie wij hier willen spreken, schreef. Het grootere publiek bleef van deze omstandigheid echter onbewust en

eerst thans, nu Francisca-Petronella Elsens sedert eenige maanden het stoffelijke met het eeuwige heeft verwisseld, zijn eenige uittreksels uit hare schriften door den druk bekend geworden. Deze uittreksels zijn evenwel niet zeer breedvoerig. Zij vullen nauwelijks acht bladzijden grooten druk.[1] Daar het boekje niet in den handel is, vermeenen wij onzen lezers geenen ondienst te doen, met een van de gedrukte brokstukken uit de nagelatene schriften van Francisca-Petronella Elsens, als proeve van hare begaafdheid, in ons tijdschrift op te nemen.

Alvorens wij hetzelve hier laten volgen, zij aangestipt, dat de overledene schrijfster de echtgenoote was van den Vlaamschen dichter J. Hendrickx, dat zij te Rotterdam werd geboren en den 16^{n} December 1867 te Borgerhout (nabij Antwerpen) in ruim 54-jarigen ouderdom overleed.

In 't klooster.
(Fragment.)

Men trede die afgezonderde kloostermuren binnen en men overtuige zich van menige troostende waarheid.

Men doorwandele die stille gangen, men blikke in die zoo rustige cellen, men bidde in die eenzame maar niet verlatene kapel - aanminnig heiligdom der ingetogenheid, der gemoedsrust, der zachtste zielevreugd.

Vaak bevindt zich het sticht in eene landelijke vlakte; men stare alsdan van onder zijne hooge gewelven op het kalme, omliggende landschap.

Indrukwekkend tooneel!... Al het tijdelijke rust en zwijgt, als om eene eeuwige stem hier ongehinderd tot de ziel te laten spreken.

Gij, die verdwaald van 't echte spoor, of op hetzelve zonder wijkplaats in het ongeluk zijt gezeten - richt uwe stappen kloosterwaarts: gij zult er God en den vrede vinden. Doch werp eerst verre van u het hulsel aller ijdelheid, schud eerst het wereldsche stof van uwe voeten en klop dan aan: de zusterlijke woon zal zich gastvrij voor u openen, en mits gij nog te strijden en te lijden hebt, zal in die edele school der Boet het christelijk leven u zalig leeren sterven.

Zalig sterven! Groote, verwaarloosde kunst door de helden van ons Geloof eenmaal niet te klein geacht om door de vroomste zelfverzaking aangeleerd, en ten prijze zelfs van hun bloed gekend te worden!

Heilig doel van onzer allen bestaan, dat wij geblinddoekt door de ijdelheid schier nooit ontwaren, tenzij een genadige inkeer ons, ten minste voor het oogenblik, den blinddoek af doe rukken en wij, rondom ons heenstarende, dan een GRAF voor onze voeten zien!

Een GRAF.... die zes voeten grond welke eene spade op al dit zwoegen, al dit lijden, al dit genieten heeft geworpen, en waaruit thans, welsprekend en vermanend, de eenigware zedeles der hoogste wijsbegeerte opstijgt....

Gelukkig hij die, gelijk de oude eremijt der wildernissen biddend voor het doodshoofd en 't gekruist gebeente, of gelijk de Romeinsche heiden denkend voor de met bloemen gekroonde aschbus zijner vaderen, zich in het werkelijke leven

1 Verschenen bij J.-E. Buschmann, te Antwerpen. Buiten de uittreksels uit de stukken getiteld: *de Bloemen*, *In 't klooster* en eene opdracht van de schrijfster aan hare dochter, behelst het boekje een gedicht van den heer Hendrickx, getiteld: ‘Aan mijne duurbare afgestorvene gade.’

dagelijks omringd ziet van datgene wat hem de heilzame gedachte van den dood nimmer uit het geheugen doet verliezen! Gelukkig zij, de vrome kloosterlingen, voor wie in hun vreedzaam verblijf geen dag voorbijgaat, of hun blik ontmoet den stillen akker in wiens schoot de zaligafgestorvene gezellinnen van hun ballingschap de laatste rust genieten!

Ik ook zal stilstaan bij dit treurig en naakte plein - stilstaan, en tot verheffing mijns gevoels met goeden wille denken....

Ziet!

De windvlaag schudt het loover op de doodsche zoden; daarboven in 't luchtruim drijft de wolkenvaart naar ongekende kusten... Gerucht, beweging, al de vormen van het stoffelijk wezen - worden, dalen en vergaan: alleen het Kruis van onzen Goddelijken Meester dat ginder opwaarts rijst, blijft beweegloos gelijk daar ligt, aan zijnen voet, de verschgedolvene groef die een komend lijk schijnt op te wachten....

Verhevene les nooit genoeg verstaan, altijd te vroeg vergeten!

De RUST in 't graf, geboren uit de rust van het GEWETEN....

Het eeuwig overwinnen van al wat nooit vergaat, te bekomen door het tijdelijk afstaan van hetgene niet kan duren.

Sterven voor de wereld bevorens het doodsuur slaat, om reeds op aarde, des te vroeger, dat leven te beginnen waarvan God de oorsprong is en God het einde van zal wezen.....

FRANCISCA HENDRICKX, geb. ELSENS.

> Dwaasheid is zeker eene kwade eigenschap; doch ze nooit in anderen te verdragen, is nog grooter dwaasheid.

Enkelvoudige en samengestelde slingers.

De enkelvoudige slinger is die welke bestaat uit eene rechte lijn beweegbaar rond een hangpunt, en waarvan het onderste einde *alleen* aan de zwaartekracht onderworpen is. Een dergelijke slinger bestaat er inderdaad niet, en is enkel eene veronderstelling van onzen geest; edoch een klein rond lichaam van eene zware en gelijkaardige zelfstandigheid, hangende aan eenen fijnen draad, kan den enkelvoudigen slinger vervangen. Wat men alsdan de lengte van den slinger noemt, is de afstand van het hangpunt tot het zwaartemiddenpunt van het hangend lichaam. Alle andere zelfstandige slingers noemt men samengesteld, omdat bij dezen de snelheid der slingerin-

gen samengesteld is uit de snelheid waarmede elkeen der gedeelten van den slinger beweegt bij ongelijken afstand van het hangpunt. Een voorbeeld zal dit beter verstaanbaar maken.

A B is een gewone uurwerkslinger. A is

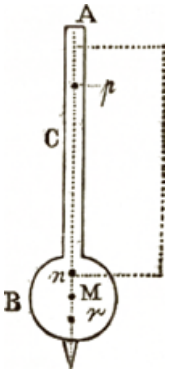

het hangpunt, B de slingerschijf en C de steel. Uit het voorgaande blijkt dat het punt *p* en alle andere die in de nabijheid van het hangpunt zijn, afzonderlijk zeer snel zouden slingeren, daar integendeel de punten *r* zulks met traagheid zouden doen. Doch aangezien deze punten aan elkander gehecht zijn, en diensvolgens te zamen moeten slingeren, worden de eersten vertraagd door de tweeden, en deze verhaast door de eersten, zoodat er tusschen deze punten zeker punt M bestaan moet, dat noch vertraagd noch verhaast zal zijn. Aan dit punt geeft men den naam van *slinger-middelpunt,* en deszelfs afstand tot het hangpunt maakt de lengte van den slinger uit. De plaats van het slingermiddelpunt is afhankelijk van den vorm des slingers, wanneer zijne zelfstandigheid gelijkaardig is, en te gelijker tijd van den vorm en van de hoeveelheid stof zijner verschillende gedeelten, wanneer deze zelfstandigheid van ongelijken aard is. De slinger A B, gansch in koper zijnde, zou bij voorbeeld zijn slingermiddelpunt in M hebben, wanneer deszelfs steel eenen tamelijk breeden omvang had, en in *n*, als deze steel uit eenen draad bestond. Men kan het slingermiddelpunt doen dalen of klimmen, met onder of boven de schijf een klein gewicht te hangen. Ook bevindt zich op sommige uurwerkslingers een zware ring, dien men op de lengte van derzelver stelen kan doen schuiven, hetzij omhoog, hetzij omlaag, volgens dat men den gang van het uurwerk wil verhaasten of vertragen. Hetzelfde uitwerksel wordt doorgaans ook teweeggebracht door de schijf zelve, die hooger of lager kan geplaatst worden middels hare beweegbaarheid op eenen vijsdraad.

Aan den slinger geeft men den naam van *zestigtallige slinger*, wanneer hij eene slingering tijdens elke seconde doet. De lengte van dezen slinger is voor Parijs 993 millimeters 8,267 en voor Londen 994 millimeters 1,147. De reden van dit verschil zullen wij aanduiden in eene volgende aflevering.

Dr F.-J. MATTHYSSENS.

Schetsen van Nederlandsche Toonkunstenaars, meest allen tot hiertoe weinig of niet gekend.

SCHUURMANS (Anna-Maria), geboren te Keulen, van Hollandsche ouders, op 5 November 1607, en den 4^{n} Mei 1678 te Wievert in Friesland overleden. Deze geleerde

vrouw beoefende met vlijt de muziek, de graveer- en de dichtkunst. Ziehier wat Bullart (die haar portret mededeelt) in zijne *Académie des sciences et des arts* over deze kunstenares zegt:

'Ce que cette fille ingénieuse a fait de sa main dans les arts n'est pas moins estimable. Nese contentant pas des sciences qu'elle possédait, et de parler les langues de l'Europe et de l'Asie, elle apprit encore à jouer du luth, pour se divertir quelquefois par le doux charme de la musique, qu'elle entendait aussi parfaitement.'

SCHWINDELN (Fr.), te Amsterdam in 1738 geboren, en in 1786 te Carlsruhe overleden.

Wij hebben van dezen meester aangetroffen: *Simhponie périodique à deux violons, taille, etc., basse, flûtes et haut-bois et cornes de chasse. N° II, Amsterdam, chez J. Hummel. Prix, fl.* 1.10. Deze kunstenaar woonde rond 1770 te 's-Gravenhage, waar hij vele goede leerlingen vormde. Toen Burneij, in 1772-1773, in den Haag was, had Schwindeln reeds deze stad verlaten.

SERRURIER (jonkvrouw Johanna-Jacoba), klavierspeelster, te Amsterdam, in het begin dezer eeuw. In de nagelatene gedichten van Cornelis Loots (Amsterdam 1855), treffen wij de volgende verzen op deze kunstenares aan:

Aandoeningen onder het uitoefenen der toonkunst op het klavier, in de maatschappij Felix Meritis, door J.-J. Serrurier.

O neen! een teedre hand, met fijn gevoel bedeeld,
Biedt ons hier vruchten aan, in Neêrland zelf geteeld;
Geen vreemde kunstnaar doet, ons leidende over rozen,
Bij hem gekweekt, ons om onze eigen distlen blozen;
Neen! 'k juich met dubble vreugd, daar Serrurier den zwier,
Van harer vingrendans deed dartlen langs 't klavier!
O kunstgewijde telg. uit d'eêlsten stam gesproten,
Die Amstels raadzaal nog beschaduwt met zijn loten!
Heb dank voor 't kunstonthaal, dank voor deez'zaalgen stond,
Daar 'k me in een paradijs door u getooverd vond.
.....
Ach! volg uw edel spoor, streel meer ons door u gaven;
't Staat hooggeboren schoonst om Neêrlands roem te staven;
En, zoo 't vooroordeel ooit uw doel te lastren poog',
Dan zet ge u op uw kunst, en zweeft het uit het oog.

SMITS (Dirk), dichter en ijverig beoefenaar der toonkunst, geboren te Rotterdam, den 20^{n} Juni 1702.[1] Van zijne vroege jeugd af, kreeg hij smaak in de muzijk en in de dichtkunst, welke zucht voor deze beide edele kunsten hem tot zijnen dood toe bij bleef. Nog geen veertien jaren bereikt hebbende, maakte hij reeds vrij goede gedichtjes, en oefende zich met lust in de muzijk, die later een zijner geliefkoosde vakken was. Hij werd in 1752 te Hellevoetsluis, waar hij woonde, door eenen hond gebeten, en dit ongeval veroorzaakte zijn dood, op 25 April 1752. Iets muzikaals straalt in al zijne gedichten[2] door, en meerdere toonkunstenaars zijn door hem bezongen, in zijne nagelatene gedichten.

A. Hoogvliet schreef het volgende grafdicht op Smits (1753):

De vindingrijke Smits, de Flakkus van zijn' tijt,
Die Fegors offerdienst, de dartelheit ten spijt,
Stelde op verheven snaren,

1 Biographisch Woordenboek door P. Witsen Geijsbeek.
2 Gedrukt te Rotterdam, in 1740, bij P. Losel.

En, spelende, zoo kunstigh als vol vier,
Den lof der Rotte op zijne lier,
Den lauwerkrans won op zijn eigen hairen,

Die groote geest vloog door 't gestarnte, op 't hoog gebodt,
En liet, in weêrwil van de liefde en 't angstigh karmen,
Van drie paar telgen in hun moeders leiende armen,
Aan dit gesteente zijn bederflijk overschot.

SPEUY (Hendrik), in Nederland geboren, was organist der groote kerk te Dordrecht, rond 1600. Men heeft van hem uitgegeven: *Psaumes de David mis en tableture sur l'instrument des orgues et de l'espinette, à 2 parties, composés par H. Speuy. Dordrecht*, 1610, in folio.

STASINOU (Isabella), zangeres, geboren te Brugge rond 1730, uit de volksklasse gesproten, en denkelijk leerlinge der declamatieschool van den schoolmeester Coucke, wiens leergang bezocht werd door een aantal jonge lieden der beide geslachten. Jufvrouw Stasinou bezat eene allerliefste stem, en zij onderscheidde zich bijzonder in kluchtspelen en kleine opera's. Jakob Neijts (te Brugge geboren in 1727 en te Boulogne-aan-zee overleden in 1794) richtte te Brugge, voor eigene rekening, eenen schouwburg op, waar toen reeds vele in het Vlaamsch vertaalde operas opgevoerd werden. De bijzonderste tooneelspeelster van zijnen troep was Isabella Stasinou; zij trad in den echt met J. Neijts. Na heel Vlaamsch België doorreisd te hebben, deed Neijts eene reis door Holland, waar zijn troep en zijne stukken veel opgang maakten. Zoo kwam hij te Amsterdam, waar hij zich geruimen tijd ophield en Stasinou veel bijval erlangde. Ongelukkiglijk namen de voorstellingen van het Vlaamsch tooneelgezelschap een einde op 11 Mei 1772, wanneer, gedurende de vertooning van *de kwalijk bewaarde dochter* en *de Deserteur*, van Monsignij, eensklaps een verschrikkelijke brand ontstond, die als volgt beschreven wordt in een dagblad van 1772:

'Zeer veel Familien zijn hier in een diepen rouw en droefheijd gedompeld. Terwijl de Vlaemsche troup van Neijts vertoonde het opera der *Kwalijk bewaerde Dogter*, gevolgd door *den Deserteur*, geraekte een koord, afhangende van een scherm in brand door een lamp: en de brand zoo opklimmende, vlogen terstond de linne zolderschilderingen van 't Tooneel in onblusschelijken brand... Het verlies van juweelen, en de schaede is zoo min te bepaelen, als het groot verlies der verongelukte persoonen.

Tot heden voormiddag word het getal der verongelukte in het schouwburg geteld op ontrent twee honderd dertig persoonen der beijde geslagten: waer onder veele van den eersten rang, die in de Bak naest het Tooneel, en in de eerste Logien zig bevonden. Onder de persoonen die in de brand bleven noemt men de stads ingenieur-bouwmeester Jan Roos, die vijftien persoon gered had.'

D*e Gazette des Pays-Bas* (28 Mei 1772) vermeldt dat de bestuurder van het Hollandsch tooneel Brinkman en Steffens, figurant van het gezelschap Neijts, ook in den brand omkwamen.

Wij weten niet wat er later van het tooneelgezelschap is geworden. Nog zij vermeld, dat J. Neijts' broeder Frans, een degelijk muzikant, veel muziek schreef voor de tooneelstukken welke zijn broeder opvoerde.

De destijds vertoonde zangspelen, waarin jufvrouw Stasinou en anderen hun talent aan den dag legden, zijn: *de Deserteur; De twee gierigaards* (les deux avares)*; Het gemist agterdenken, of le jaloux corrigé; Don Quichotte; De Nymphen van Diana; Bartholde in de stad; Den waarsegger van het dorp, of le devin du village; de Bohémienne; Den doctor Sangrado; Het burgersbal; Den musyk-meester of le maître*

de musique; Den soldaat toveraar, of le soldat magicien; Den soldaat door dwang, of le milicien; Bajoco en Serpela; Antoontje en Antonia; Lucile; Julie; Zemire en Azor; de Olijmpiade; De sprekende schilderij of le tableau parlant; Rose en Colas.

Al deze stukken, onder de beste operas van dien tijd gerangschikt, werden vertaald en voor het tooneel bewerkt door J. Neijts. Na den *Teatrum musical* der rederijkers van den *Olijftak*, die reeds in 1685 te Antwerpen Vlaamsche zangspelen opvoerden, komt dus, voor zooveel wij tot nu toe weten, aan J. Neijts de voorzeker niet geringe eer toe, het eerst zangspelen in het Vlaamsch, waren zij dan ook niet eigenaardig, te hebben opgevoerd. 's Mans nagedachtenis verdient er wel om bewaard te blijven. Het schijnt zelfs dat hij groote treurspelen opvoerde, zooals *Zaire* en *Alcire*, en dat de geestdrift voor zijne vertooningen te Brussel zoo groot was, dat het gansche hof dezelve bijwoonde. Het is te Brugge dat in 't jaar 1756 het eerste tooneelstuk van Neijts, *Mimie in 't Hof*, werd opgevoerd.

EDW. GREGOIR.

Kronijk.

Antwerpen. - De heer Jan Swerts voltooit een prachtig levensgroot portret van wijlen Z.E. cardinaal Sterkx. Het is te hopen dat deze schoone gedenkenis door het kapittel zal worden aangekocht en dat de kerkfabrieken er insgelijks kopijen zullen van bestellen. Het is de schoonste herinnering aan de nagedachtenis van België's eersten cardinaal.

- Op 1 en 2 Maart, van 11 tot 4 ure, was in het *Verbond voor kunsten*, *letteren en wetenschappen* eene schilderij tentoongesteld van den heer Troyon, *Koeien nabij een meer.*

- De geneeskundige maatschappij heeft de volgende prijsvragen uitgeschreven: 1° Verhandeling over den invloed der tabak op de gezondheid der werklieden die tot hare bereiding gebruikt worden, en aanduiding van de gezondheidsmiddelen welke deze werklieden dienen aanbevolen te worden. (In te zenden voor 30 September 1868). 2° De geneeskundige plaatsbeschrijving der stad Antwerpen (31 Augustus 1869). De maatschappij zal daarenboven eenen prijs verleenen aan den schrijver van het beste oorspronkelijk geneeskundig werk, welk haar voor 30 September 1868 zal aangeboden worden.

Gent. - Men bericht ons dat de schilders ieverig aan het werk zijn voor de dezen jare te openen driejaarlijksche tentoonstelling, te weten: de heeren Cogen, Jos. Pauwels, Tydtgadt, Corcole, de beide de Cock's, de beide de Vriendt's enz. De heer L. Tydtgadt heeft eenige schilderijen voltooid, bestemd om door eene adellijke familie aan de kerk van Nazareth geschonken te worden.

Jan-Frans Willems.

STEENSNEDE VAN JOS. NAUWENS.

't Is schoon, niet waar, te midden van een verdrukt, en dikwijls door de verdrukking ontzenuwd volk, zoo eensklaps iemand te zien oprijzen; hem dan, trots alle gevaren, den verdrukten het *sta op!* te hooren toeroepen en den strijd tegen de verdrukkers te zien aanvangen?

't Is schoon, niet waar, zoo iemand, alleen met het zwaard der overtuiging gewapend, voor de waarheid te velde te zien trekken, en tot op het schavot, door de logen opgetimmerd, met luider stemme het recht te hooren verdedigen?

Wanneer men, op de verledene tijden terugstarende, zulke groote schimmen ziet opdagen, dan voelt men de borst zwillen, want bij het zicht dier menschen, is men fier van mensch te zijn, en men eigent zich een gedeelte hunner glorie toe: Spartacus, de arme slaaf, die voor recht en vrijheid sneuvelt is grooter dan Cesar, wiens zinspreuk is: ik kwam, ik zag en ik overwon - en de stervende Socrates overtreft den zegepralenden Alexander.

Ja, voor waarheid en recht streven en sterven is schoon - jammer maar dat die strijd aan de strijders voor het goede, steeds noodlottig moet zijn.

Socrates - Spartacus - Artevelde - Agneessens, allen hebben eene aureool rond het hoofd: van verre schijnt het eene aureool van goud - 't is eene aureool van bloed.

Doorloop de geschiedenis - volg de eene of andere volksbeschavende instelling, van hare wording tot hare volledige ontwikkeling op, en ge zult zien dat zij, die er de kampioenen van waren, hunne edele pogingen steeds met ondankbaarheid, dikwijls met de marteldood beloond zagen.

Een grootsch gedacht is als een zaad dat slechts opschiet wanneer de zaaier onder het bebouwen des akkers bezweken

is; - later komen er vruchten, dan herdenkt men den doode, maar het zijn anderen die den oogst inzamelen.

* * *

Den 11sten Maart 1793 werd te Bouchout, een klein en stil dorpje der provincie Antwerpen, een kind geboren dat de geschieden der Vlaamsche beweging, het nakomelingschap eens als een reus zou voorstellen.

Dat kind hiet Jan-Frans Willems.

De Fransche republiek zwaaide toen nog haar vaandel over België, maar de gehechtheid der Vlamingen aan het geloof hunner vaderen, de oude wrok die zij nog altijd tegen de Franschmannen voedden, de misachting, waarmede deze laatsten hunne taal en zeden bejegenden, dit alles had in Vlaamsch België een' doodelijken haat tegen de Republiek doen ontstaan.

Die haat, door Willems met de lucht ingeademd, wees hem den weg aan, dien hij gansch zijn leven, zonder eenmaal te strunkelen, volgen bleef.

Op twaalfjarigen leeftijd vertrok de knaap naar Lier om er, onder de leiding van zijnen eersten beschermer, advocaat Berchmans, zijne studiën voort te zetten, of liever ernstig te beginnen. Daar dan begon hij zich, op eene gansch bijzondere wijze, op de studie der Vlaamsche en Hollandsche letteren, toe te leggen.

In 1809 kwam hij te Antwerpen, waar hij eene bediening van notarisklerk waarnam.

In 1811 werd zijn gedicht *De slag van Friedland en de vrede van Tilzitt* te Gent bekroond.

Die eerste zegepraal moest natuurlijk den zeventienjarigen dichter bij het bespelen der lier aanmoedigen en van dan ook hield hij zich onophoudend met het vervaardigen van gelegenheidsdichten, volkscomediën enz. bezig.

Edoch, de tijd ging voor Willems komen dat strengere bezigheden de droomerijen zijner jeugd zouden vervangen; door een vijf-en-twintigjarig strijden uitgeput, was Frankrijk onder het gewicht van geheel Europa verpletterd geworden en het koninkrijk der Nederlanden was fier en machtig uit het bloedbad van Waterloo opgerezen.

Maar in de samenstelling zelf der Nederlanden lag de kiem hunner ontbinding. Bij de Nederlanden had men een volk gevoegd dat vroeger wel deel had gemaakt van de Belgische provinciën, maar door zijne taal, zijne zeden, en zijnen oorsprong vreemd was aan het Nederlandsche volk en zich, in oorlog en vrede, bijna altijd vijandig aan zijne Neêrlandsch sprekende landgenooten had getoond.

Ook wanneer het staatsbestuur, ten einde de borstwering, die Neêrland geroepen was tegenover Frankrijk te worden, des te steviger te maken, de vaderlandsche taal en letterkunde in hare rechten herstelde, zonder nogtans de rechten der Fransch sprekende burgers te krenken, en overal Vlaamsche leergangen stichtte, begon onmiddellijk de Waalsche tegenkanting.

Omdat Kinker, Schrant en andere befaamde en niet ten onrecht hooggeroemde leeraren, de protestantsche geloofsbelijdenis toehoorden, deed men het Vlaamsch volk gelooven dat het staatsbestuur de Nederlandsche taal als hefboom gebruikte om den Roomsch-katholijken godsdienst uit den weg te ruimen en in zijne plaats, de Hervormde leer te stellen.

Het viel den ruststoorders niet moeielijk zulks te doen gelooven aan de Vlamingen, die zich (het dient ter hunner eere gezegd) steeds door hunne gehechtheid aan den godsdienst hunner vaderen onderscheidden, en vandaar het wantrouwen dat die oude wonde kwam openrijten, die de onlusten der zestiende eeuw in den Nederlandschen boezem geslagen hadden. Willems althans had aanstonds gevoeld waar dat alles heên wilde; hij, die den Franschen geest en deszelfs strekking van dichtbij had leeren kennen, hij begreep dat eene scheuring van de Noord-Nederlandsche provinciën, ons onvermijdelijk tegenover de Walen, door gansch Frankrijk gerugsteund, eene ondergeschikte plaats moest doen bekleeden.

De tak dien men van den Nederlandschen stam ging afrukken kon, bij middel eener zorgvuldige behandeling *misschien* nog wel wortel schieten, maar zou het niet schier onmogelijk zijn, en in alle geval niet oneindig veel moeite kosten om hem tegen den Waalschen stam te doen opgroeien?

Willems had dus maar al te wel gezien wat de vreemde oproermakers in het schild voerden en hij rekende het zich tot eenen heiligen *plicht* het volk tegen hunne verleidende en onheilbarende raadgevingen te waarschuwen.

Zoo was de toestand toen hij zijn gedicht *Aan de Belgen*, in 1818, in het licht gaf. Met geestdrift in Holland ontvangen, werd het in België met onverschilligheid, ja met minachting bejegend.

Dan, het staatsbestuur weet hem dank voor zijne vaderlandsche pogingen en benoemde hem ontvanger van het enregistrement te Antwerpen.

Van dan af begon er een hevige strijd tusschen Willems en de zoogezegde *vrijheidsmannen:* maar al te goed had Willems hunne inzichten doorgrond en maar al te goed ook gevoelden zij, de vijanden van Vlaanderens voorspoed, met wat een' duchtigen kamper zij te doen hadden.

Ze vreesden dien man: men moest hem dus in het donker aanranden, hem bij zijne taalgenooten belasteren en hem zoo afbreken. Het waren de Vlamingen zelf die men tot dat schandelijk werk gebruikte.

Weldra stond Willems bij het volk als *Orangist* te boek, en toen beteekende Orangist zooveel als landverrader; men was vergeten dat dit woord altijd de tegenovergestelde beteekenis had gehad.

Dat alles schrikte den edelen burger niet af: hij wist dat hij het recht verdedigde en dat de gang der zaken hem vroeg of laat recht zou doen wedervaren.

Intusschen groeide de verbittering tusschen Zuid- en Noord-Nederland al meer en meer aan, en moedig bleef hij strijden tegen den Franschen invloed, steeds overtuigd dat eene scheu-

ring het verval, zoo niet den ondergang van den Vlaamschen stam moest na zich sleepen.

In 1830 werd hij, voor de diensten door hem aan de vaderlandsche litteratuur bewezen, doctor in de letteren benoemd. Dan, niettegenstaande de pogingen door hem en anderen aangewend, brak de omwenteling los, en een der eerste daden van het nieuwe staatsbestuur was eene kleingeestige wraak uit te oefenen op den man die door de vorige regeering voor zijne vaderlandsliefde was beloond geworden: men verbande hem naar Eecloo, eene kleine stad in Vlaanderen.

Willems gaf den moed niet verloren; daar zelfs zette hij zijn werk voort; het kwaad was geplogen: de Vlaamsche stam lag vernederd en onderdrukt, zoo diep vernederd dat hij zijne schande niet meer besefte, de schande van al zijne vorige grootheden, van zijne taal zelf verloochend te hebben.

Maar alles was nog niet verloren: kon men die slapenden wekken, kon men die stervenden aan het heilig vuur der vaderlandsliefde verwarmen, dan was er *misschien* nog hoop; dan *misschien* kon Vlaanderen, door een *zedelijken* band met zijne Noorderbroeders op nieuw vereenigd, den strijd aanvaarden tegen den overal regeerenden Franschen geest.

Dat reuzenwerk ondernam Willems: van uit Eecloo galmde zijn woord over gansch Vlaamsch België en riep hij de Vlamingen ten strijd.

Dat woord werd aanhoord en de Vlaamsche beweging ontstond.

Welhaast moest men met den banneling afrekenen. Vlaamsch België erkende, alhoewel te laat, dat hij steeds waarheid had gesproken; de ondervinding had het reeds bewezen, en toen betreurde men het, naar zijn woord niet geluisterd te hebben.

Op 19 Maart 1835, werd hij door tusschenkomst van den heer van de Weyer, onlangs nog ambassadeur te Londen, ontvanger van het enregistrement te Gent benoemd.

Den 6^{n} Juli van hetzelfde jaar verkreeg hij eenen zetel in de academie van letteren en schoone kunsten te Brussel.

Het ware hier misschien de plaats om over 's mans buitengewone taalkunde en historische kennissen uit te weiden; doch daar hij zich voornamelijk in de politieke werkingen onderscheidde, willen wij hem ook voor althans, slechts onder dat oogpunt doen kennen.

Gelijk we daar aanstonds zegden had de openbare denkwijze een gansche ommekeer ondergaan.

Het was alsof de Vlamingen door hunne liefde hunne vroegere ondankbaarheid jegens den man, die zich voor hen had opgeofferd, wilden doen vergeten.

Vader Willems, zegden de Vlamingen en inderdaad, zij gehoorzaamden hem als kinderen.

Met hart en ziel wijdde hij zich dan aan de Vlaamsche beweging toe; zonder hem ware ze misschien niet ontstaan - zeker is het dat hij het was die ze den goeden weg aanwees, die weg die ze later tot op de hoogte van eene groote staatkundige kwestie moest brengen.

Overal was hij op de bres: in spellingcommissie, op taalcongres, op Vlaamsche vergaderingen, overal waar het het Vlaamsche Vaderland gold, was men zeker Willems aan het hoofd van het Vlaamsch leger te vinden.

Zoo onverschillig hij vroeger aan de ondankbaarheid was gebleven, zoo kalm bleef hij nu voor de toejuichingen die hem overal tegenklonken: zijn werk verachtte de ondankbaarheid en had geene toejuichingen noodig. Zijn eenig doel was de redding van het vaderland, de heropbeuring van den Vlaamschen stam.

Dat werk, hoe zwaar het dan ook kon wezen, aanvaardde hij als eenen plicht hem door God opgelegd, en in smart en vreugde bleef hij dien plicht getrouw.

Willems was als het ware de verpersoonlijking geworden der Vlaamsche beweging.

Op 24 Juli 1846 gevoelde die beweging een' zwaren slag: dien dag overleed de groote Vlaming.

Gansch Vlaamsch België schaarde zich weenend rond zijn graf. Er werden voor dat graf schoone redevoeringen uitgesproken, schoone beloften gedaan; helaas, 't was alles weldra vergeten. Alras kwam er oneenigheid in het Vlaamsche kamp; die oneenigheid duurt nog voort.

De hand van Willems was niet meer daar om de eendracht te handhaven.

Het Vlaamsche leger was zijnen opperbevelhebber kwijt.

* * *

Men leest in het Heilig Schrift:

‘Mozes beklom dus den berg Nebo..... En de Heer sprak tot hem: Ziedaar het land van hetwelk ik onder eed aan Abraham, Isaac en Jacob zegde: ik zal het uwe afstammelingen geven. - Ge hebt het met uwe oogen gezien, maar ge zult niet tot in hetzelve gaan.

Mozes, dienaar des Heeren, stierf dan op diezelfde plek in het land van Moab, volgens Gods wil.’

Zoo stierf Willems: hij had op den Vlaamschen bodem het zaad der wedergeboorte gezaaid, hij mocht de vruchten niet inoogsten.

Helaas, ik heb er nog andere zoo weten sterven.

M.B.

De mensch, koning der schepping.

‘Voor mij alleen is de aarde gevormd!’ roept de trotsche egoïst met fierheid uit. ‘De elementen staan, op duizenderlei wijzen, mij ten dienste. Nauwelijks scheurt het kouter van mijnen ploeg den grond open, of ontelbare planten, ter mijner voeding en verkwikking geschikt, spruiten te voorschijn, en uit de diepten der aarde worden allerlei metaal en edele gesteenten voor mij opgedolven. Van het lage mos, tot den hoogsten boom, is alles ingericht om mij te voeden, te verwarmen en te verfrisschen, en verschaft mij kleeding en beschutting tegen velerlei ziekten. De insecten, de vogels, het

gewormte en de visschen der zee, zij allen streelen mijne zintuigen, en zelfs het groote zeegedrocht verlicht voor mij den donkeren nacht; ja, het viervoetig gedierte, dat in den rang der schepselen mij zoo nabij komt, van het onnoozele schaap tot den schranderen olifant, alle zijn mijne slaven.'

'O! gij ijdele zwetser! Gij dwaas!' zoude elk dier des wouds hem kunnen toeroepen; 'wij alle, ofschoon verre beneden u in de orde der levende wezens, genieten elk voor ons zelve, ons bestaan veel vrijer, veel gelukkiger dan gij. Op eenen ruimen en uitgestrekten grond leven wij, vreedzaam en gezellig met ons eigen geslacht, en zorgen voor den dag van morgen niet. Ons sterk lichaam, door geene ziekten en buitensporigheden verzwakt, trotseert en koude en hitte; onze jongen spelen, terstond na hunne geboorte, gerust en vroolijk om ons heen. Zoo gaan onze dagen, zonder bekommering, daar henen, en gerust geven wij, na het langzaam afnemen onzer krachten, een buiten verwijt doorgebracht leven, zonder angst en smart, aan den schoot der natuur terug. - Hoe geheel anders is het bij u gesteld. Eene menigte van behoeften omringt reeds uwe wieg, en een heir van hartstochten foltert u, bij het toenemen van uwe jaren. Uit vrees en wantrouwen, in maatschappijen opeengehoopt, offert gij een zeer aanzienlijk gedeelte van uwe natuurlijke vrijheid op, en ademt achter wallen en muren, in eene bedorvene lucht. Elke verandering van weder geeft de onaangenaamste gewaarwordingen aan uw vertroeteld lichaam; een heir van lastige en smartelijke kwalen volgt uw onnatuurlijk leven op de hielen. Nijd en trots, onmatige wellust en ijdelheid, eerzucht en hebzucht, drijven zij u niet, gelijk het kind zijnen drijftol, draaiende en slingerende, herwaarts en derwaarts voort? Als lage slaven trekt gij immers, zelfs bij groote benden, tegen uwe eigene medemenschen op, vermoordt hen naar vaste regelen in rijen en gelederen; ontrooft hen het zuurverdiende en het dierbaarste, dat zij bezitten; verjaagt hen van hunnen vaderlijken haard; verheft u op deze schrander overlegde gruwelen, wanneer zij u wel gelukken; en, zelven overwonnen, kruipt gij voor uwen misdadigen verwinnaar. Voorzeker, uw gansche levensloop vloeit, als een modderige stroom, die van de bergen stort, onder dwang en woede, angst en gruwelen daar henen.'

En waarlijk, deze scherpe verwijtingen zijn rechtvaardig. Wat zoude deze aarde kunnen zijn, indien het menschelijk verstand bedaard werkzaam ware? en wat is zij nu? Zij konde een rijk bevolkt *Eden* zijn; nu is zij een afschuwelijk woelend krankzinnigenhuis. Gerust en vreedzaam toch, zoude de mensch gebruik kunnen maken van de onschatbare voorrechten, welke hem zijn verleend. Immers, op ieder blad van het groote boek der natuur, staat derzelver moederlijke zorg voor haren lieveling, met glinsterende letters, geschreven. Zelfs daar, waar, door de vorming van onzen aardbol, nauwelijks een adem ten leven schijnt over te zijn, werden hulpmiddelen geplaatst voor den mensch, om te bestaan, en zich het noodige en gemakkelijke te verschaffen.

E.-A.-W. VON ZIMMERMAN.

De gaven Gods.
Romance.[1]

De goede God, die alles heeft gegeven,
Gaf aan de bloem den zoeten balsemgeur;

1 Op muziek gezet.

Het kleinste dier gaf Hij bestaan en leven,
Den vlinder schiep Hij bont en mooi van kleur.
Het gorgellied schonk Hij den nachtegalen,
Hij gaf den leeuw dien stouten lichaamsbouw,
Het zacht gesuis aan 't vlietjen in de dalen,
Maar SCHOONHEID gaf Hij aan de teêdre vrouw.

Het voglenkoor schonk Hij de forsche wieken,
Hij gaf den visch de wijde, diepe zee;
Der bloemenkelk aan 't nijverige bieken,
De groene weide aan 't loeiend malsche vee.
Den ouderling gaf Hij 't toegevend harte,
En aan de jeugd de min, de heilge trouw;
Hij gaf de hoop ter leniging van smarte,
Maar GOEDHEID gaf Hij aan de teêdre vrouw.

Den stillen nacht gaf Hij miljoenen starren,
Der zon den glans, en 't licht gaf Hij der maan;
In 't hemelblauw doet Hij de wolken warren,
Aan't vruchtbaar veld schonk Hij het voedzaam graan.
De steile rots wees Hij den gier tot kweeken,
Den krekel 't loof, en 't loof schonk Hij den dauw;
Den engelen gaf Hij het bidden, smeeken,
Maar LIEFDE schonk hij aan de teêdre vrouw!

VICTOR VAN DE WEGHE.

IJperen.

Een bezoek in een krankzinnigengesticht.
(Zie bladz.* 28*.)
II

De lamme Jacob, dien gij daar gezien hebt, is een daglooner van het land. Hij bewoonde een huisje aan den straatweg, in een der barste, schraalste en armoedigste streken van onze provincie. Als onecht kind, had hij zijnen vader nooit gekend, doch zijne grootouders van moeders kant hadden hem tot zich genomen en brachten hem kommerlijk en onder menigerlei mishandeling groot.

Bidden had zijne grootmoeder hem geleerd; van eenen verloopen schoolmeester leerde hij gebrekkig lezen. Pas acht jaren oud, werd hij als veehoedersjongen in dienst genomen en zwierf zoo nu hier, dan daar rond, tot hij volwassen was.

Toen hij eindelijk bij eenen boer als knecht verhuurd was, verliefde hij op zijne tegenwoordige vrouw, die daar als meid diende. Een jaar of zoo wat ouder dan hij, had de meid twee honderd guldens overgegaard. Jacob beviel haar, en het kwam tusschen de beiden tot een huwelijk.

Lamme Jacob kocht zich een huisje aan den straatweg, nam zijne grootouders bij zich op en verdiende zijnen kost met arbeiden, terwijl zijne vrouw er met weven, spinnen en breien nog wat bij zocht te verdienen. Jacob leefde zeer stil en ingetogen. Nadat hij een paar jaren getrouwd was, had zijne vrouw hem twee kinderen geschonken, die hij hartstochtelijk beminde. 't Waren - hij vertelde dat vandaag nog - twee meisjes als melk en bloed en lippen als kersen. Als hij 's avonds van zijn werk kwam, was zijn grootste vermaak, beide meisjes tegen elkaâr op zijne knieën te zetten, met hen te spelen en te ravotten. Om deze zijne kinderliefde had zijne vrouw hem nog wel eens zoo lief en vergat, dat hij lam was en hinkte.

Intusschen braken zware wolken over Jacobs hoofd los. Er kwam een winter, een lange harde winter, dat alle werk stil lag, en midden in dezen harden, vreeselijken winter werd zijne vrouw alle 't garen van den zolder gestolen. Men kwam den dief niet op 't spoor, en voor het huisgezin, dat al zijne hoop op den verkoop van dat garen gevestigd had, was het verlies schier onherstelbaar.

Van toen af bemerkte de vrouw eene groote verandering in de gemoedsgesteldheid van haren man.

Jacob was zeker nooit zoo opgeruimd en vroolijk als andere jongens geweest, en daaraan droegen misschien zijne geboorte, de mishandelingen die hij al vroeg verduurd had, en zijne armoede schuld; doch thans ging hij den ganschen dag peinzend en nadenkend rond en zijne vrouw kon moeilijk een woord uit hem krijgen. Nog altijd wel haalde hij de kinderen aan en speelde en stoeide met hen; doch telkens kwamen hem de tranen in de oogen, en als hij hen lang genoeg gekust had, placht hij zijn gezicht met de handen te bedekken en in eenen donkeren hoek van het vertrek of wel het huis uit te vluchten.

De lamme Jacob was namelijk zwaarmoedig en had in zijne reeds omnevelde ziel het voornemen opgevat, om zijne kinderen, zijne beide lievelingen te vermoorden, ten einde hen aan den nood en de onvermijdelijke rampen dezes levens te onttrekken.

Met iever en onstuimigheid zag hij naar werk om, bracht iederen penning t' huis en kon soms uren op zijne vingers zitten te rekenen. Zijne vrouw, die ongerust werd, zocht hem moed in te spreken en zeî hem, dat alles nog wel goed zou gaan; doch hij antwoordde telkens: En dan de winter? - Er zit niet anders op, ge zult nog moeten gaan bedelen, arme schapen! riep hij beide kinderen toe en begon stil te weenen.

In hoop, dat dit hem wat opvroolijken zou, spoorde de vrouw hem zelve wel dikwijls aan om Zondags namiddags eens naar de herberg te gaan. Hij deed dat, dronk een glas bier en zat een uurtje naar de kaartspelers te zien, maar bleef voor 't overige dezelfde treurige gast. Dikwijls hoorde men hem zuchten: ‘Och, er is geen hemel en geen hel! Sterft een mensch, dan is het even alsof een boom valt’

De herfst naderde, en de lamme Jacob werd van dag tot dag stiller en droeviger. Wat er in zijne ziel omging, welk droevig opzet, wat geboorte der innigste liefde in een verward brein, - dat vermoedde niemand, doch ieder kon wel merken, dat het

hem als een steen op het hart lag. Op zekeren avond ging hij, om werk te zoeken, naar een naburig stadje. Er moest daar eene steenen brug over de rivier gebouwd worden. Met zijne klak in de hand vervoegde hij zich bij den aannemer van het werk; doch deze snauwde hem barsch af met de woorden: ‘We hebben werkvolk genoeg en kunnen geene kreupelen en lammen gebruiken.’

Zoo was weêr eene hoop verijdeld, waarmede de ongelukkige zich lang gevleid had; in eenen stortregen keerde hij naar huis en herhaalde gedurig: ‘Nu is 't er meê gedaan!’

Toen Jacob in zijne woning trad, zat zijne vrouw met de grootouders en kinderen rond eene schotel dampende brij. Hoe is het, hebt ge nu werk? vroeg de vrouw. - Men kan geene lammen gebruiken! antwoordde Jacob op bedrukten toon. - Eet! eet! 't zal morgen mischien beter lukken, zeide de vrouw en schoof hem eenen lepel toe. Hij liet echter het hoofd in de handen vallen en zeî: ‘Geef 't aan de kinderen’ En nadat de kleinen gegeten en hun gebedje opgezegd hadden, kuste hij hen en ging mijmerend in eenen hoek zitten.

Toen bepeinsde hij, dat het zijne kinderen denkelijk even slecht gaan zou, als hem zelf, en dat het eigenlijk wreed van hem was hen aan zulk eene toekomst prijs te geven, In den nacht, die thans volgde, kwam Jacob tot het besluit, om de daad te volvoeren, om zijne beide onnoozele kleinen van al 't leed, dat hen dreigde, te bevrijden. Hevige angst overviel hem, dat bleek uit zijne onrust, zijn diep zuchten en bang kreunen en kermen, tot hij tegen den morgen in eenen diepen, vasten slaap zonk.

Zoodra het licht werd, stond de vrouw op, om voor het ontbijt te zorgen. Jacob roerde dat niet aan. Vervolgens maakte zich de vrouw gereed, om wat aardappels uit te graven, spoorde haren man aan, nogmaals naar werk om te zien, en verliet zonder erg het huis.

Jacob, alleen met de kinderen, die om den haard speelden, achtte nu het oogenblik gunstig, om zijne daad te volvoeren. Hij tilde de meisjes op het bed, nam een doek dien op den grond lag, en verwurgde beiden!

Toen dit geschied was en hij beiden roerloos voor zich zag, richtte hij zich op en stiet eenen smartelijken gil uit. Hij hoorde iemand de hut naderen. Nu overviel hem de angst en snelde hij naar buiten. Het was de grootmoeder die hij schuw voorbij streek. Waar gaat gij naar toe? vroeg zij, doch hij bleef haar het antwoord schuldig en liep dwars over het veld.

De klokken luidden daar juist middag, toen Jacob de naburige

stad bereikte. Het was weekmarkt, uit alle herbergen klonk rumoer en gezang, de straten stonden vol menschen en bevrachtte karren en wagens. Jacob drong door het gewoel en zocht naar den weg van het stadhuis, waar hij zijne daad aangeven wilde. De bureelen waren echter gesloten en de ambtenaren naar huis gegaan. Jacob ging op den trap zitten en wachtte.

Intusschen draafde de half beschonken veldwachter van huis tot huis, vertelde van den lammen Jacob, die zijne beide kinderen had vermoord, en vernam of niemand hem gezien had. Daar, waar hij wezenlijk was, zocht hem niemand. Er kwamen menschen voorbij, zagen hem op den trap zitten schreien, en vroegen wat hem deerde. Eerst toen de ambtenaren kwamen stond hij op, trad binnen en legde volledige bekentenis af. Hij werd in bewaring genomen en naar de gevangenis gebracht.

Onderwijl was er in de hut van den lammen Jacob iets geheel onverwachts gebeurd. De oude grootmoeder was binnengetreden en had beide kinderen, zonder teekenen van leven, op het bed gevonden. Zij geeft eenen schreeuw - de moeder komt, werpt zich radeloos en wanhopig over de lijken - maar zie! raakt daar nog niet een flauwe adem van het oudste meisje hare wangen? Zij legt haar oor aan het hart - neen, het is geen bedrog - het klopt! Zij rukt den doek af, die nog altijd den hals harer jongste omklemt; - daar beweegt ook deze haar handje - zucht, haalt diep adem. Goedertieren God! De moeder heeft beide kinderen terug. Zij leven, ze leven beiden weder! Zij zijn niet dood; de vader is geen moordenaar!

Op denzelfden tijd, dat de vader zijne bloedschuld bekende, lachten de geredde kinderen weder voor de eerste maal.

En weldra verneemt men ook waar de lamme Jacob is; men verneemt, dat hij zich zelf aan het gerecht heeft overgegeven. De moeder neemt hare beide meisjes, het eene op den arm, het andere aan de hand, en ijlt er mede naar de stad. Daar wordt de gevangenis ontsloten, de moeder treedt in de donkere cel, waar lamme Jacob met geboeide handen zit en mijmert. ‘Uwe kinderen zijn niet dood! Ik breng ze u! Ze leven - leven beide!’ roept de vrouw.

Maar Jacob staart vrouw en kinderen onverschillig aan zonder hen te herkennen, en zucht en kermt:

‘Ik heb ze vermoord, om hen uit den nood te redden. Ze lijden geen koû en geen gebrek meer.’

Toen zag men, dat de ongelukkige krankzinnig was, en zond hem hier in het gesticht.

Sedert zijn jaren verloopen. Ver weg, op de eenzame, nare heide, aan den straatweg staat lammen Jacobs klein huisje nog. De diligentie, die uit de hoofdstad komt, rijdt daar voorbij, de kleinen, die in het tuintje gespeeld hebben, komen toeloopen en verheugen zich over de fraaie koets en 't blazen van den conducteur. Zij klappen in de handen en lachen. De vader, bleek en uitgeteerd, lijdt hier echter nog altijd een kwijnend leven en kermt dag en nacht: ‘Beiden heb ik vermoord! Beiden!’

Hij is een ongeneeslijke kranke in ons gesticht.

(Wordt voortgezet.)

Toepassing der slingerwetten.

A. *Een slinger van bepaalde lengte doet altoos dezelfde hoeveelheid slingeringen binnen denzelfden tijd*, *op dezelfde plaats*; zulks bewijst dat de zwaartekracht

onveranderlijk is voor dezelfde plaats van onzen aardbol. - B. *De slinger doet zijne slingeringen met meer snelheid in de nabijheid van de* polen *der aarde*, *dan op de* linie. Daaruit kan men besluiten dat de vermogens der zwaartekracht grooter zijn in nabijheid der polen, en derhalve dat de aarde geene volkomene sfeer uitmakt, maar platter is aan de polen dan aan de linie.

C. *Toepassing van den slinger op de staande uurwerken.* - Deze toepassing is men grootendeels aan den beroemden Huyghens verschuldigd. Men weet dat een uurwerk uit verscheidene, in onderling verband gestelde, tandwielen bestaat, zoodat het eene wiel niet in beweging kan komen zonder dat tevens alle anderen bewegen. Rond het as van een dezer wielen is eene koord gerold, en daaraan hangt een gewicht dat, door zwaartekracht tot afloopen aangedreven, de wielen met groote snelheid zou doen draaien, ingeval de beweging niet door eenen slinger geregeld werd. Zulks wordt ten

uitvoer gebracht op de wijze door het hiernevenstaande afbeeldsel aangeduid. C D is een tandwiel (*schakelwiel* genoemd) en A B een *anker*, welks beide haken tusschen de tanden van het schakelwiel sluiten. Dit anker is aan den slinger gehecht. Wanneer nu de slinger in stilstand is, dan zijn de twee ankerhaken tusschen de tanden van het schakelwiel geplaatst, en beletten derhalve alle beweging van den slinger: wanneer echter de slinger van de rechtstaande zwaarterichting verwijderd wordt, ontlast zich het schakelwiel en gehoorzaamt natuurlijker wijze aan de wetten van het gewicht, tot dat de slinger het op nieuw tegenhoude door de intanding der haken van het anker. Deze tegenhouding grijpt plaats op het oogenblik dat de slinger op het laagste punt der halve slingering gekomen is: doch alsdan blijft de slinger niet in stilstand, maar klimt eene halve slingering door de verkregene snelheid, en daarbij komt het schakelwiel op nieuw in beweging, zoodat deze immer voortduurt. Het is blijkbaar dat hier het gewicht eene verhaaste beweging zou verkrijgen, zooals die van alle andere aan zwaartekracht onderworpene lichamen, indien de ankerhaken des slingers het schakelwiel niet gedurig eenen oogenblikkelijken stilstand deden ondergaan. Edoch middels dezen stilstand kan het nooit meerder snelheid hebben dan die welke het door eene halve slingering verkrijgt.

Dr F.-J. MATTHYSSENS.

Het is tijd verspillen over de gebreken van anderen te klagen; het beste is die van ons zelven te verbeteren.

Een kinderdroom met half-vasten.

Moeder, wilt gij eens wat weten?
'k Zal het nooit of nooit vergeten!
Sinte Greef is onverwacht
Mij verschenen dezen nacht.
'k Was er gansch bedremmeld van.
Veel verouderd is de man,
Doch nog frisch en wel te pas,
Ik zag seffens wie hij was.

Op zijn' pruik van kroezelharen,
Die sneeuwwit gepoederd waren,
Droeg hij eenen pluimen hoed,
Van het fijnste suikergoed.
Dan, 'lijk menige ouderlingen,
Brilde hij door krakelingen;
Doch wat mij verbaasde, was
Dat hij zag door krenten-glas.

Maar een puist (is dat geen zonden!)
Had zijn bobbelneus geschonden.
Zijn gewaad was anders kiesch,
Op de borst het Gulden Vlies,
't Eerekruis en andere dingen;
Aan de vingers gouden ringen;
Aan de zijde een bandelier,
't Al van louter goudpapier.

Voorts, 'lijk alle poppe-heeren,
Droeg hij spekulatie-kleeren,
Korte broek met gespen aan,
Versch gebakken in de maan;
Knoppen van kapittelstokjes,
Kousen met choklade vlokjes,
Schoenen gansch van massepijn
Vol met lintjes van satijn.

't Overig was van 's gelijken:
Edelsteenen zag ik prijken,
Rood en purper, geel en groen,
Al van Mankendoor's fatsoen.
Maar wat mij het meest behaagde,
Toen ik hem zoo al iets vraagde,
Was dat ik van hem vernam,
Dat hij van..... mijn moeder kwam.

A. REYNEN.

Schetsen van Nederlandsche Toonkunstenaars, meest allen tot hiertoe weinig of niet gekend.

STECHWIJ (J.). Burneij vermeldt dezen organist in zijne werken over de geschiedenis der muziek in de Nederlanden. Ziehier wat hij daarover schrijft:

‘Vrijdags, den 22^{en} Oct., ging, volgens afspraak, 's morgens om 9 uur na de Westerkerk, om het orgel te hooren, zijnde zoo groot niet, dan dat in de oude kerk, maar veel beter van toon en ook ligter te behandelen: de Vox Humana schijnt hier het slegste register; de overige kwamen mij lieflijk, egaal en korlig voor. De H. Stechwij is een zeer bekwaam speeler, schoon hij het vuur en de vinding, den heere Pothof in 't fantaiseeren eigen, juist niet bezit.’

STEEN (mej. A.), toondichteres, die de muziekkunst met vlijt beoefende, en door Lustig gunstig beoordeeld wordt in de volgende bewoordingen:

‘Misschien vindt gij te Amsterdam juffrouw Mellini; en bij aldien de jonkvrouwe *A. Steen* nog in leven ware, zoudt gij zelfs over de kompositie dier Adelijke Dame, verwondert hebben moeten staan.’

Dit schreef Lustig in het jaar 1786, toen dus deze componiste reeds overleden was.

Dezelfde schrijver zegt nog van haar in zijne inleiding tot de muziekkunde (1771):

‘Zekere hoogbegaafde juffrouw, *Aechje Steen*, te Amsterdam, in jonge jaren der wereld ontrukt, en wier gedachtenis eene eerzuil verdiende, onder anderen, wegens derzelver ongelooflijke bequaamheid in de compositie van groote italiaansche zang-ariën, met een talrijke menigte instrumenten verzeld; deze dierbare juffrouw, zeg ik, had, in haare overliefelijke zangstem den omtrek van g-d; dus van derde half octaven ruimten; waarlijk iets zeldzaam en verwonderingswaardigs!’

Tot hiertoe hebben wij geene compositiën van deze edele vrouw aangetroffen, ook de levensbeschrijvers vermelden haar niet; nogtans verdient zij eene eereplaats, volgens Lustig, onder de Nederlandsche toonkunstenaressen.

EDW. GREGOIR.

Eene vrouw neemt een oud man voor zich in door naar hem te luisteren en een jong man door tot hem te spreken.

Boekoverzicht.

Voor twee vaders, *uit het leven der pauselijke zouaven*, door S. Daems. (Brussel H. Goemaere, 1868.)

Wie kent den geleerden P. Bresciani niet? Zijne letterkundige werken, meestal eerst voor een tijdschrift geschreven, dan afzonderlijk gedrukt en met hulp van vertalingen over al de landen van Europa verspreid, hebben 's schrijvers naam wereldberoemd en onsterfelijk gemaakt. Hij was een nieuw veld binnen getreden; de hedendaagsche gebeurtenissen, in romantischen vorm voorgedragen, de strijd vooral die sinds jaren het oog der wereld op Italië gevestigd houdt, leverden aan zijne pen overvloedige stof om in zijne schriften kronen om het hoofd der voorstrijders van recht en deugd te vlechten, om laffen aanval, verraad en kuiperijen te schandmerken. Op verre na toch had

hij den laatsten oogst van dit vruchtbaar veld niet ingezameld; maar de baan was geopend, de weg aangeduid langs waar anderen op hunne beurt zouden bloemen gaan plukken om eenen loofkrans voor de verdedigers van het heiligste recht te vlechten. Een jong letterkundige, de heer *S. Daems*, is stout de stappen van den Italiaanschen schrijver gevolgd, en wij haasten ons den schrijver geluk te wenschen over de boeiende en hartroerende tafereelen uit het leven der pauselijke zouaven, die hij met zooveel geleerdheid en taalkennis in zijn werk: *Voor twee vaders*, heeft afgeschilderd. 'Mijn doel, zegt hij, was niet alleen, de leeszucht eenig voedsel zonder gevaar te verschaffen, maar tevens en wel vooral, beoogde ik de verheerlijking, - hoe nederig zij ook moge wezen, - van die dapperen onzer tijden, wier roem de booswicht zoowel verkondigt als de brave mensch: de brave door zijnen lof, de booswicht door zijnen blaam.

Het is waar; andere en meer bevoegde pennen hebben reeds de heldendaden geboekt der martelaars van Castelfidardo. Eenen Bresciani hebben hunne wapenfeiten de stof bezorgd voor eenen onnavolgbaren zwanenzang. Zwanengang, ja; want de grijze schrijver heeft bij het einde van zijnen *Olderico* den afgesloofden schedel voor eeuwig ter ruste gelegd.

Verre van mij het gedacht van met zulke meesters in het strijdperk te treden; doch mijne tafereelen mogen kleurloos en ongekunsteld wezen; de waarheid toch, die er op gestempeld ligt, zal, hoop ik, hun een gunstig onthaal doen erlangen.

Daarenboven, - hetzij omdat zulks niet in het bestek der schrijvers viel, hetzij om welkdanige andere reden, - van de Belgen werd er maar al te weinig bijzondere melding gemaakt.

En nogtans de Belgen waren talrijk in de moorderij van Castelfidardo. En nogtans de Belgen toonden er zich waardig van den naam hunner voorouders.'

Men merkt het uit deze afgeschrevene bladzijde, *Voor twee vaders* is geene bloote inbeelding; het is een werk met geschiedkundige daadzaken aaneengeweven die er de hoofdstof aan geven, terwijl de vorm, de leiddraad alleen het werk der inbeelding is. En met welk talent heeft de schrijver zijn voorwerp niet behandeld? Men leze en oordeele of die eerste bladzijden door hem in het licht gegeven, hem niet eene plaats in de eerste rangen onzer Vlaamsche letterkundigen voorspellen. Hoe treffend zijne beschrijvingen, hoe natuurlijk de samenspraken, hoe levendig de karakters afgeschetst! Hoe is hart en geest van den lezer aan het lot der helden vastgeboeid, met moeite eenen traan wederhoudende bij hunne tegenspoeden, en dan weder bij eene verschijnende gelukstraal opgebeurd en aangemoedigd? Eindelijk hoeveel kennis van taal door den schrijver aan den dag gelegd? Hoe plooit en buigt zij in alle vormen onder zijne pen, nu tot de hoogste poëzij en welsprekendheid, dan tot de eenvoudigste samenspraken. Geluk, nogmaals geluk den jeugdigen schrijver, hij ga voort op het ingeslagene spoor dat hij met zooveel talent heeft betreden.

W.

Kronijk.

Antwerpen. - De maatschappij *Artibus patriae*, waarvan de verlichte en geleerde kunstkenner, m^{r} Th. van Lerius de voorzitter is, heeft twee schilderijen aan het museum geschonken, welke daarin op gelukkige wijze een paar van de talrijke nog

bestaande leemten aanvullen. De geschonkene schilderijen zijn: 1° *Gezicht op de stad Middelburg*, door Bonaventuur Peeters; 2° *Stilleven* (vruchten, doode vogelen en visschen, door eene kat beloerd), door Alexander Adriaenssens.

Leuven. - Er heeft eene belangrijke proefneming plaats gehad, onder het bestuur van den heer leeraar van Biervliet, in het kabinet van natuurkunde der hoogeschool, op eenen jongen en krachtvollen hond. Men heeft, bij middel van wijde insnijdingen, op twee der bijzonderste aders van het dier, hetzelve bijna al zijn bloed afgetapt en wel tot zooverre dat het hart schier niet meer klopte en de pols stilstond. Nadat deze schijndood door al de omstanders goed vastgesteld was, werd een gedeelte van het afgetapte bloed met al de noodige voorzorgen terug in de aders gebracht. Op hetzelfde oogenblik herleefde het dier, hart en pols begonnen weder te kloppen. Eenige oogenblikken later hief het dier den kop en stond weêr op als uit eene bezwijming. Des anderendaags at de hond zeer smakelijk en was bijzonder vlug. Zouden menschen die, ten gevolge van overmatig bloedverlies, den dood nabij zijn, tot het bewustzijn kunnen teruggeroepen worden door hun gezond bloed in de aderen te gieten? Deskundigen laten het zich voorstaan en beweren dat de hoeveelheid op te spuiten bloed slechts het vierde van het verloren bloed moet bedragen.

Gent. - Verschenen: 1° Een woord over de Belgische academie van kunsten, letteren en wetenschappen, door J. Vuylsteke, 30 bladzijden; 2° Verslag over den toestand der maatschappij van Nederlandsche letterkunde en geschiedenis, *de Taal is gansch het Volk*, 41 bladzijden.

Geeraardsbergen. - Uitslag van den stedelijken tooneelkundigen wedstrijd: drama: 1e prijs, *de Fonteinisten*, van Gent, met *de Bedelares*; 2e *de Jonge tooneelliefhebbers*, van Brussel, met *Baas Kimpe.* Blijspel: 1e prijs, *de Morgendstar*, van Brussel, met *de Oude Vrijster*; 2e *de Jonge Tooneelliefhebbers*, van Brussel, met *Iedereen is geen Rubens.* Het eermetaal voor den besten speler is toegewezen aan den heer Verbruggen, van Oostende, en voor de beste tooneelspeelster aan mejufvrouw de Terre, van Gent.

Buitenland.

's-Gravenhage. - Het bureel der regelings-commissie voor het tiende Nederlandsch Taal- en Letterkundig Congres, welk, zooals bekend is, dit jaar in den Haag zal gehouden worden, heeft eenen omzendbrief laten uitgaan, houdende dat het haar aangenaam zou wezen voor 15 April het bericht der toetredingen tot het congres te mogen ontvangen aan het adres van haren eersten secretaris, den heer S.-J. van den Bergh, letterkundige te 's-Gravenhage.

Een Arcadisch landschap.

De teekenstift en de

PLAATSNEÊ VAN VEREST.

etsnaald van onzen vriend Verest hebben, keurig en getrouw, op zeer verkleinde schaal, het lieve plekje gronds teruggegeven, dat zoo in alle opzichten waardig is beschouwd en b e z o c h t te w o r d e n door de beminnaars v a n schilderachtige natuurschoonheden.

Niet waar, lezer, allen die dat landschap aan den boord van dien kalmen waterspiegel beschouwen, moeten zich gedrongen voelen uit te roepen: Och! wat moet het daar goed zijn in den zomer, over dag in het lommer der boomen en 's avonds in den glans der maan, onder den zoelen adem der zomernachtswinden! Wat een lust moet het zijn, zich daar te kunnen overgeven aan zoete droomerijen, te luisteren naar het suizen van de boomen, het ruischen van het riet, het kabbelen des waters en den heerlijken nachtegaalszang. Wat een lust vooral daar, tevreden met weinig, het gewoel en den benauwenden dampkring der steden, de bedompte werkhuizen en muffe kantoren, de overtollige bezigheden en het geharrewar van het staatsburgerlijk leven te kunnen ontvluchten en vergeten!

Hoe menig stedeling, toen hij die plek betrad en, na eenen warmen zomerschen zondag, eene wijl de koelte smaakte aan dien waterzoom, heeft zich niet als met geweld van daar moeten wegrukken, om, met loome schreden, den terugtocht naar de stad te aanvaarden!

En hoevelen hebben, bij het zien van dit liefelijk achter de boomen verscholen huisje, het geluk niet benijd van den landbouwer die het bewoonde! Welk een bevoorrecht sterveling scheen hij niet in veler oogen. Was hij niet bijna teenemaal vreemd aan de wereldsche beslommeringen, die in zoo ruime mate het deel der stedelingen zijn. De golvende korenaren en het malsche loof op de van het huisje afhangende akkers; de in de nabijheid grazende koe, rond welke een paar schapen en eene geit dartelen; het in zijn hok brommende zwijn; de kiekens op het erf - alles bij de bewoners dezes huisjes getuigde van stoffelijken welstand, zoo niet van overvloed; alles deed denken aan een vreedzaam, gelukkig natuurleven, aan eene schilderij in volkomene overeenstemming met de prachtige lijst die de natuur zoo

milddadig had geleverd. Bij mogelijkheid, kon men zich den gelukkigen bewoner van dit uitgelezen plekje gronds niet anders voorstellen, dan als iemand, die, gelijk weleer de bewoners van Arcadië, uitmuntte door de zachtheid zijner levenswijze, het aartsvaderlijke en de onschuld zijner zeden. W i e t o c h z o u d i t huisje, in dit landschap kunnen bewonen, zonder doordrongen te worden van den rustvollen vrede, die u hier uit alles tegenademt?... Wie dit zou kunnen? Hij, helaas! die al sedert meer dan tien jaren dit huisje bewoont. Hij is landbouwer en boterkramer. Hij leeft in tweespalt met zijne vrouw, is reeds eenige keeren tot boet en gevangenis veroordeeld geweest, om zijne boter en kaas te vervalschen, en zoo hij de schoone zomernachten al eens geheel of gedeeltelijk doorbrengt onder de hooggewassen boomen aan het water, dan is het, om er den roes der dronkenschap uit te slapen, want de man gaat zich onmatig te buiten in sterken drank en keert soms zoo beschonken huiswaarts, dat hij de kracht niet meer heeft zijne deur te ontsluiten en zich nedervleit op den grond, waar hij blijft liggen, tot de koele nachtlucht hem, eenige uren later, eenigszins ontnuchterd, wakker worden doet.

Als de gewassen spreken konden, zouden zij wis en zeker dien verloopen Arcadiër zijne gevoelloosheid en blindheid voor de pracht der natuur in bittere woorden verwijten en vragen, dat hij uit dien paradijs-hoek zou onteigend worden bij gezag van recht. Maar... de gewassen zijn stom en de ontheiliger heeft in dat opzicht niets te vreezen. Zoo zien wij, mmer en altijd, het grillige lot zijne rozen verspillen.

> Ouderdom is eerbiedwaardig bij mannen Hij is ook eerbiedwaardig bij vrouwen, zoo zij - oud kunnen worden.

Een bezoek in een krankzinnigengesticht.
(Zie bladz. 38.)
III

De geschiedenis van den lammen Jacob had mij bij al hare eenvoudigheid getroffen, en ontroerd zweeg ik.

Ook mijn vriend was verstomd en zag peinzend voor zich neder. Op eens richtte hij zich weder op. Daar had ik bijna een bezoek vergeten, riep hij, dat ik bij eenen patient nog te doen heb. Wat ik daar even vertelde, herinnert mij daar aan, want de geschiedenis van dien anderen lijder is daarvan eenigermate een sombere tegenhanger. - Kom, vervolgde hij, wij zullen samen nog een bezoek doen, voordat wij ons voor 't verdere van den avond hier op mijne kamer opsluiten.

Hij greep naar de sleutels en ging naar de deur, ik volgde.

Het vertrek, waarin hij mij bracht, was ruim en zindelijk en geleek al de overige, die ik tot hiertoe in het huis gezien had. Op een bed lag de uitgeteerde gestalte eens mans, die voortdurend korte, afgebrokene, door de snelheid waarmede zij gesproken werden, grootendeels onverstaanbare volzinnen uitstootende, zich rusteloos links en rechts omwierp en bewegingen maakte, alsof al zijne ledematen aan eene koord op en neder werden getrokken. De blik van den kranke uit donkere, ingevallene oogen, was wild en strak op een punt aan de zoldering gericht; van tijd tot tijd haalde hij diep adem en bleef een paar minuten lang rustig, waarna hij zijne rustelooze werkzaamheid met het heen en weêr bewegen zijner ledematen op nieuw begon.

- De man, dien gij daar ziet, - berichtte mijn vriend, nadat hij den ongelukkige een tijd lang waargenomen en den waker, die in eenen hoek van het vertrek stond, eenige voorschriften gegeven had, - de man, dien gij daar ziet en wiens einde nu ras nadert, is een voormalig fabrikant, die, na zijne fabriek te hebben overgelaten, naar Bohemen verhuisde en zich daar in een klein schilderachtig gelegen grensstadje neêrzette. Als weduwenaar zonder kinderen en als kloeke veertiger nog bijna in de kracht van zijn leven, vond hij in zijne nieuwe woonplaats overvloedig gelegenheid, om eene nieuwe partij te doen, en trouwde eerlang een jong, pas twintigjarig meisje van goeden huize. Wij hebben haar voor eenige dagen hier gezien, en haar lief, zacht voorkomen heeft op ons allen den besten indruk gemaakt.

Niettegenstaande 't verschil in jaren tusschen de beide echtgenooten, was het huwelijk recht gelukkig. Zij kregen eenen gezonden jongen, die al spoedig al de zorg der jonge moeder in beslag nam. Intusschen had Oswald - zoo heette onze fabrikant - niet ver van de stad een klein buitengoed, uit hoven en landerijen bestaande, aangekocht en sleet daar het grootste gedeelte van den dag. 't Ontging zijne vrouw niet, dat langzamerhand eene verandering in zijn karakter plaats greep. Tot heftige uitbarstingen van toorn geneigd, werd hij gedurig meer gevoelig en opvliegend. De zachte vrouw stelde dit op de rekening zijner verschillende ondernemingen, die natuurlijk met zorgen en onzekerheid verbonden waren.

Om dezen tijd kwam in het stadje eene familie wonen, die voor jaren met Oswald bekend was geweest. Het bevreemdde der vrouw, dat haar man het bericht van de aankomst dier vreemden met misnoegen en eenen zekeren heimelijken angst vernam. Aan ontwijken viel nogtans niet te denken. De nieuw aangekomenen bezochten Oswald, hernieuwden de oude kennis en de beide vrouwen, van bijna gelijke jaren,

sloten spoedig vriendschap met elkander. Mevrouw Oswald bemerkte nauwelijks, dat haar man haar gaan bij hare vriendin, die ook hare buurvrouw werd, ongaarne zag en haar telkens angstvallig bespiedde, als zij weder eens van een bezoek naar huis en tot hem terugkeerde.

En toch had de jonge vrouw er niet zelden behoefte aan, haar hart eens bij eene deelnemende vriendin uit te storten! Zij was dikwils diep bedroefd, dat haar man zijn zoontje, waarin zij haar grootste geluk vond, niet zoo scheen lief te hebben, als het dit haars inziens verdiende. Ja, in Oswald schenen dikwijls sombere en dreigende gedachten om te gaan, wanneer hij, wat overigens zelden gebeurde, het kind tusschen zijne knieën nam en scherp in de oogen zag. Geen jongen, zeide hij eens, hadt gij moeten worden! Gij zult nu mijnen aard en mijn karakter erven, en al wat in mij donker en vreeselijk is, zal zich in u dubbel akelig vertoonen.

Dit was nu misschien slechts een grillige inval, doch zijne vrouw kon niet nalaten, zich er weken lang om te verontrusten en het op allerlei verschillende wijzen uit te leggen.

Langzamerhand nam Oswalds somberheid toe, en hij werd zoo stil en ingetrokken, dat zijne vrouw er anstig van werd. Eens, nadat hij laat tot het avondeten naar huis was gekomen en wat hem voorgezet werd zonder een woord te spreken verslonden had, liet hij den nu vijfjarigen knaap bij zich komen en zag hem stijf in de oogen.

- Dat gij toch maar niet zoo op mij geleekt, zeide hij, maar gij hebt al mijne trekken, mijne zwarte oogen, mijn zwart haar. Gij zijt het evenbeeld van dien andere.

- Van welken andere? vroeg de bezorgde moeder.

- Gij weet, zeide Oswald, dat ik uit mijn eerste huwelijk ook een zoon had. Hij stierf - toen hij omtrent zoo oud was als onze Arthur nu is.

- Arthur is een door en door gezond kind! riep de moeder.

- Wat weet men daarvan? hernam de vader. Ik straf de zonden der ouders tot in het derde gelid, zegt de schriftuur. De kinderen erven onze krankheden, kiemen van lichamelijke en geestelijke ellende die in ons liggen. Beter nooit geboren te worden, beter vroeg te sterven, dan elke minuut, die men leeft, den dag te gemoet te gaan, dat, naar een ondoorgrondelijk besluit, de vloek in ons tot vervulling moet komen.

- Maar welk een gruwelijk denkbeeld! Hoe komt gij daarop?

Oswald zweeg.

De armev rouw was na dit gesprek zoo ontroerd, dat zij, als

aan haren stoel gebonden, bleef zitten, nadat haar man zich reeds verwijderd had, om ter rust te gaan. Lang staarde zij als verbijsterd op den grond en trachtte eenen zin aan deze raadselachtige woorden te vinden, doch vruchteloos. Eindelijk stond zij op, bracht haren knaap in het aangrenzende vertrek, waar hij dicht bij de bedden der beide ouders zijne kleine rustplaats had. Oswald lag reeds in diepen slaap.

De vrouw voelde nogtans, dat zij onmogelijk zou kunnen slapen. Zij keerde in de woonkamer terug, opende den lessenaar, nam een blad papier en schreef eenen brief aan hare moeder. De vader der jonge vrouw, een rijksambtenaar, was sedert ongeveer een jaar in eene andere provincie verplaatst.

Er is weinig akeligers, dan het plotseling luid en angstvol opschreeuwen van eenen mensch uit den slaap. Het is niet vreemd, dat het volksgeloof het aan dezulken toeschrijft, die met het geheim eener misdaad belast zijn. Waar deze wanklinkende geluiden, door de lippen eens slapenden uitgestooten, de stilte van den nacht afbreken, waarin zich anders slechts het eentonig tikken van de huisklok hooren liet, daar huivert de wakende en meent een toon uit eene andere wereld te vernemen. Driemaal klonk thans zulk een angstvolle kreet uit het aangrenzende vertrek, en vervolgens hoorde de vrouw hoe Oswald zich diep zuchtend omwendde en weder insliep.

De vrouw schrijft nog altijd voort. Daar hoort zij plotseling, hoe haar man uit zijn bed is opgestaan en, alsof hij iets zoekt, haastig in het vertrek rondgaat. Daarop is het weder stil. Met het licht in de hand opent zij de deur, en - moet zich krampachtig aan eenen stoel vasthouden, om niet neêr te zijgen. Met strakke, maar als 't ware verglaasde oogen - met een gelaat, waarop iedere trek ontzetting en verwildering schildert - een mes in de hand, staat Oswald voor den sluimerenden knaap, gereed, om het staal door de borst te stooten.

- Oswald! roept zijne vrouw met eenen vreeselijken gil.

Daar schijnt hij als uit eenen droom te ontwaken - het mes valt uit zijne hand - en als om niet neder te zinken, grijpt hij zich aan den muur vast.

- De zwarte vrouw! roept hij nog; het overige verliest zich in een dof, onverstaanbaar gemompel.

Den volgenden dag bezoekt mevrouw Oswald hare buurvrouw. Hare tranen, die zich niet laten terughouden, verraden weldra, dat haar iets zwaars op het hart ligt.

- Wat scheelt er aan? vraagt hare vriendin, met ongeveinsde deelneming.

Mevrouw Oswald antwoordt, dat zij ongerust is over den gemoedstoestand van haren man, en toch aan niemand alles kan mededeelen, dat haar drukt.

Hare vriendin zwijgt eenen tijd lang en begint daarop aarzelend:

- Ik geloof, dat het mijn plicht is, aangaande den toestand uws mans, die u zoo bezorgd maakt, iets meê te deelen.

- Spreek, spreek op!

- Maar gij moet niet al te zeer ontstellen.

De vrouw verbleekt en zegt met bevende lippen: Neen, neen! Spreek gerust....

- Uw man, zeide de buurvrouw, is vroeger al eens in de hersenen geraakt geweest. Hij werd in een krankzinnigenhuis gebracht....

De dame aarzelt weder, daar zij hare vriendin zoo bleek ziet worden als linnen.

- Men geloofde niet, dat hij nog herstellen en uit het gesticht komen zou. Hij had namelijk in zijne verbijstering eene gruwelijke daad gepleegd.

- Welke daad?

- Hij had den zoon, dien hij uit zijn eerste huwelijk had, in eene vlaag van razernij vermoord.

De kleine Arthur speelde aan de voeten zijner moeder. Met eene onstuimige beweging van de hand haalde mevrouw Oswald hem naar zich toe, zoodat de knaap verbaasd tot haar opzag.

- Ja, ja, vervolgde de vriendin, hij had zijnen zoon vermoord, een kind van vijf jaren. Hij sneed hem de keel af, God weet in welk eene waan! Bij zijn verhoor voor den rechter verklaarde hij, dat eene in het zwart gekleede dame hem bij herhaling verschenen was en tot de daad had aangespoord. Hij zou zijn kind daardoor aan het gevaar onttrekken van tot krankzinnigheid te vervallen, evenals hij zelf. 't Is vreemd, wat zonderlinge gedachten in 't hoofd van zulk een ongelukkige dikwijls omgaan!

Mevrouw Oswald begon over haar gansche lichaam te beven, want zij herinnerde zich, dat haar man ook ditmaal weder van eene vrouw in het zwart gesproken had.

Men kan zich voorstellen, in welke gemoedsgesteldheid de arme vrouw naar huis ging en den eerstvolgenden tijd doorleefde. Dag en nacht sidderde zij voor het leven van haar kind, dag en nacht klopte haar hart in krampachtige spanning, dag en nacht bespiedde zij het gemoedsleven van haren echtgenoot. Eindelijk nam zij het besluit om zich van haar kind te scheiden en dit aan de zorg van hare grootmoeder toe te vertrouwen. Oswald gaf zijne toestemming, en de knaap scheen aan het gevaar ontrukt, dat hem wellicht reeds lang schrikwekkend dreigde.

Jaren verliepen. In Oswalds gemoed scheen, op eene reeks van zenuwachtige opgewondenheid, weder een tijd van rust, wellicht van ontspanning gevolgd te zijn. Hij werd handelbaar en gaf in alles toe. Aangaande dien nacht en zijnen vroegeren toestand nam hij een als 't ware schaamachtig stilzwijgen in acht. Zoo keerde in het hart zijner vrouw allengs weder een gevoel van vertrouwen terug, de hoop, dat een zachter geest de sluimerende wilde driften uit de borst haars echtgenoots voor altijd had verdreven. Het gebeurde in dien akeligen nacht, week als een zwarte droom in den achtergrond der ziel terug, daar, waar al onze overwonnen smarten rusten, waar onze dooden slapen.

De kleine Arthur was nu reeds drie jaren afwezig, toen in de borst der moeder, de onstuimige wensch ontwaakte, van hem weder te zien. Het kersfeest stond voor de deur. De buurvriendin, die zij over het terughalen van den kleine raadpleegde, zeide niet ja en niet neen, en liet geheel aan de moeder

zelve over, in dit geval te beslissen. Het vurig verlangen der moeder om haar kind ten minste eenige dagen bij zich te hebben, behaalde echter de overwinning. Er werd een brief geschreven en de knaap uit de kostschool, waar hij thans was opgenomen, afgehaald. En weldra lag hij in de armen zijner moeder.

De kersavond kwam, en de moeder had alles tot een feest voor haren lieveling voorbereid. Ook de vader, die bij het zien van het kind weder stom geworden was, alsof oude herinneringen hem eensklaps bestormden, had tot de velerlei geschenken zijn deel bijgedragen.

In de vreugde haars harten over de vereeniging met haar kind, wilde zij ook een deel van haar geluk op andere haar anders vreemde menschen uitschudden. Boven in het huis, dat Oswald behoorde, woonde een kleine gebochelde kleermaker, met eene vrouw en vijf kinderen Mevrouw Oswald bedacht hen rijkelijk met warme kleederen voor den winter en zelfs met een kersboompje, een verkleind afbeeldsel van den boom, dien zij voor haren zoon beplant had. De kinderen van den kleermaker dansten daarom in het rond, maar spraken toch ook van tijd tot tijd over de nog veel rijkere geschenken, die de gelukkige kleine Arthur dien avond bekomen had en welke hij hun morgen denkelijk wel eens toonen zoude.

Zoo daalde de nacht over dit huis en over al de met sneeuw bedekte daken. De laatste klokken hadden reeds lang uitgeluid en alles werd stil.

De nachtwacht had 's nachts juist drie geroepen, toen hij eene half aangekleede meid uit Oswald's huis zag komen en, met alle teekenen van angst en ontsteltenis, de straat oploopen. In haar afgebroken Boheemsch-Duitsch, riep zij voortdurend: *Pro Christa Pana!* Schromelijk! Schromelijk! Mijnheer Oswald vermoordt zijnen zoon. *Pro Christa Pana!*

De kleine gebochelde kleermaker was, daar hij werk had, eerst pas een uur naar bed gegaan; thans hoorde hij het gerucht, opende het venster en zag naar buiten.

Daar hoorde hij mevrouw Oswald roepen: Jezus-Christus! misschien heeft hij mijn kind vermoord!

De kleermaker ontstelde.

- Kinderen, zeide hij tot zijne vrouw en kleinen, die op de been gekomen waren; ik wil maar liever niet weten, wat daar beneden gebeurt. Laat ons de deur goed sluiten.

Nu hoorde hij echter, hoe de buren en de nachtwacht reeds toeschoten, en dat gaf hem weder moed. Hij kwam den trap af en betrad de schouwplaats van het gebeurde.

Daar lag de knaap in zijn bloed badend en reeds ontzield op den grond. Bij het lijkje lag eene bebloede bijl. Midden in het vertrek echter stond de vreeselijke Oswald, staarde met zijne verglaasde oogen op zijn slachtoffer en riep:

- Ik moest het doen - de zwarte vrouw ging voor mij uit en heeft het mij geboden.

Gij ziet, in welken toestand hij zich sedert dien dag bevindt.

Mijn vriend had geëindigd. Nog waren wij in het vertrek van den kranke. Ik behoef wel niet te zeggen, dat deze, reeds verscheidene dagen ten volle bewusteloos, zijne eigene geschiedenis niet mede had kunnen aanhooren. Intusschen was de ijlende koorts nog bij hem toegenomen. Zijne bewegingen werden heftiger, zijn haastig spreken gedurig onverstaanbaarder, tot het ten laatste in een dof eentonig mompelen overging.

- Hij komt dezen nacht niet door, sprak mijn vriend. Oppasser, voortgaan met de koude doeken te leggen. De medicijnen behoeft gij niet meer in te geven, maar zorg dat gij hem gedurig laat drinken.

Hierop verlieten wij, alsof wij den ongelukkige nog stooren konden, onwillekeurig zoo zacht mogelijk het vertrek.

Toen wij weder in des dokters kamer teruggekeerd waren, wilde ons gesprek lang niet vlotten. Eerst toen de theepot zijn zacht gezang liet hooren, de sigaren in brand waren en een eerste kop thee ons verkwikt had, geraakte ik in eene eenigszins luchtigere stemming en begon ik van de vroolijke zomerreis te verhalen, die mij eindelijk hier in dit winterkwartier gebracht had.

Het was middernacht geworden, zonder dat ik het merkte. Reeds wilde ik opstaan en mij tot de weinig uitlokkende wandeling naar de stad terug gereed maken, toen geklopt werd en een der bij Oswald gelatene wakers zijn hoofd binnen de deur stak.

- Ik kom! riep de dokter en greep naar zijn huispakje. Kom nog eens meê naar nummer vier-en-twintig, zeide hij mij. Het zal zeker voor de laatste maal zijn.

Wij traden andermaal in het mij reeds bekende vertrek. Oswald lag rustig en stil op zijn leger. Slechts nu en dan maakte hij eene beweging met de hand, die van een onverstaanbaar lispelen vergezeld ging. Zijne trekken waren vredig en drukten eene zekere zelfvoldoening uit.

- Ik voel mij bijzonder wel, sprak hij eindelijk met zachte stem. Alles is zoo licht aan mij; - ik ben als nieuw geboren.

Langzaam richtte hij zich overeind en strekte het hoofd naar den dokter uit, vertrouwelijk, als om hem eene blijde tijding mede te deelen.

- Dokter, niet waar, gij hadt niet gedacht, dat ik zoo wel worden zou, als ik heden ben?

Op geheimzinnigen toon vervolgde hij:

- Voor een half uur, om middernacht, heb ik de zwarte vrouw weêr gezien. Zij had den sluier opgeslagen en scheen zacht en verzoend. Zij had mijne twee kinderen op de armen, mijne twee jongens, en die zagen er zoo bloeiend uit, zoo frisch en zoo blozend - maar..... Op eenmaal verdonkerde zijn gezicht. - De zwarte vrouw komt terug. - Daar staat zij en.....

De stem begaf hem - hij hield den vinger opgeheven, waarmede hij in de ledige ruimte wees, toen weder stijf van ontzetting; alleen de oogen, die uit hunne holten dreigden te springen, bewogen zich heen en weêr, alsof zij iemand, die in het vertrek rondging, onafgewend volgden.

- Zij komt nader, riep hij, telkens nader.

Wij weken, onwillekeurig huiverend, achteruit.

Een kreet! - Hij zeeg achterover en was dood.

De familie Massijs ten jare 1580.

Als een gevolg aan onze *levensschets* van den beroemden kunstschilder QUINTEN MASSIJS, in het 1e, 2e en 3e deel der *Vlaamsche School* verschenen, deelden wij ten jare 1863, in hetzelfde tijdschrift (deel 9, blz. 126) eenige der oorkonden mede, welke wij, bij onze intrede in de stedelijke archieven van Antwerpen, hadden ontdekt. Andere stukken moesten volgen en zullen binnen weinig tijds in het licht gegeven worden.

Thans doen wij eene acte in druk verschijnen die met Quinten's afstammelingen in betrekking staat, en welke wij in de *Certificatieboeken* van het jaar 1580 hebben gevonden. Deze oorkonde is des te belangrijker daar zij bewijst dat een van Quinten's kinderen Italië ging bewonen en aldaar overleed.

Zou men in dit feit de oorzaak niet mogen zoeken van het bestaan in het museum van Florencië, der beeltenissen van Quinten Massijs en van zijne echtgenoote?

Extract uit de Certificatieboeken der stad Antwerpen van het jaar 1580, folio 18.

> Huybrecht Massys, Quintenssone wylen, Peeternelle Massys, zyn sustere, weduwe wylen Michiels Mostaert, Catlyne Massys oick syn sustere, weduwe wylen Martin de Gaillardo, etiam cum tutore, alle voer hen selven, ende voorts de voors. Huybrecht Massys ende Matheeus de Feytere, inden name ende als momboren metten rechte gelevert vanden kinderen Jans de Feytere, daer moeder aff was Sara Massys, quos susceperunt de consensu vanden Weesmeesteren deser stadt, quos susceperunt; Quinten ende Cornelis Massys, gebruederen, Quintenssonen wylen, des voers. Huybrechts bruedere was, - beyde oick voer hen selven ende voorts in den name ende als momboren metten rechte gelevert van de kinderen wylen Henricx van den Perre, daer moeder aff was Catlyne Massys, heurlieder sustere was, quos susceperunt de consensu van den voers. Weesmeesteren; Catlyne Massys Jansdochtere wylen, oudt XL jaren ende Lysbeth Massys, heur sustere, oudt XXXVIII jaren, soe sy beyde vercleerden, elck heurer cum tutore, beyde voer hen selven ende voorts in den name van Quinten ende Franchois Massys heuren brueder, buyten slants wesende, quos susceperunt hen daervoere sterck makende, constituerunt Adriane vander Beke, woonende tot Milanen, omme, van heuren twegen ende inden name van hen constituanten, taenveerdene, te gecrigene ende te apprehenderene alle ende iegelycke de goeden ende versterffenissen ruerende ende onruerende quecumque als cen constituanten eenichsins aencomen, bleven ende verstorven mogen wesen, mids der doot ende afflivicheyt van wilen Susanna Massys, heurlieder sustere, die tot Milanen gestorven ende afflivich geworden is, lotinghe ende cavelinghe met heuren medeerfgenamen te makene ende aen te gane, ghevende voorts den voers. Adriane vander Beke, mids desen, volcomen macht, auctoriteyt ende sunderlinghe bevel mids desen, sonder eenich wederroepen omme de voors. goeden ende versterffnissen in al oft in deele aen alsulcken persoon

oft persoonen ende voer alsulcken prys als hem goeduncken sal, te vercoopene, te cederene ende te transporterene, warantschap te doen ende te gelovene, heure goeden daervoere te verbindene, de penningen daer aff comende tontfangene et quitandum et si opus fuerit litiscontestandum cum ceteris clausulis ad lites in amplissima forma, componendum et transigendum, cum potestate substituendi, ende voorts; gelovende, sub obligatione. Comparuerunt insgelyckx Hans Wymans, oudt LVII jaren, ende Wolff Wissinger, omtrent L jaren, beyde goutsmeden, opidani, juraverunt warachtig te zyne, dat sy deponenten, over langen tyt, wel gekent hebben de voers. Susanna Massys, ende dat sy alsoo wel weten ende warachtich is, dat de voers. Susanna was de sustere ende moeye respective van de voors. constituanten, redene allegerende van heurlieder wetentheyt, want sy ten huyse van heuren ouderen dyckwils verkeert hebben, ende besunder die voors. Wolff, want hy geweest is opde bruyloft van de voors. Susannen, doen zy troude eenen genaempt Hans Bartolmeeus. Sonder argelist.

XXI[a] JULIJ 1580.
P. GÉNARD.

Levendige voorstellingskracht is eene groote gave, mits de opvoeding haar bestuurt; is het zoo niet, zoo staat zij gelijk aan eenen vruchtbaren bodem, geschikt om alle zaad te ontvangen.

Stadhuis van Antwerpen.
Tafereelen en schilderijen aldaar bestaande.

Naar aanleiding van eene woordenwisseling, welke dezer dagen in den Antwerpschen Gemeenteraad plaats had, zijn de heeren Nicas. de Keyser, bestuurder der academie, Jos. Bellemans, lid van den Gemeenteraad, Th. van Lerius, advocaat, Ferd. de Braekeleer en P. Génard, stadsarchivaris, in commissie gesteld, om den staat van die schilderijen te onderzoeken en voorstellen nopens derzelver herstellingen en plaatsing in te dienen. Wij laten hier de lijst van deze schilderijen volgen:

Voorzaal van het Collegie.

CORNELIS DE WAEL, Hans zoon (broeder van Lucas.) Aankomst te Antwerpen van den cardinaal Ferdinand van Spanje, gouverneur-generaal, op 17 April 1635. Bezit goede hoedanigheden.

J.-B. BONNECROY. Gezicht der stadshaven van Antwerpen. Zeer verdienstelijk.

ANTONI SALLARTS: Neêrlaag van den hertog van Alençon, in zijnen aanslag tegen de stad, 17 Januari 1583. Schoon tafereel.

JAN-JOZEF HOREMANS, de jonge. Blijde inkomst van prins Karel van Lorreinen, gouverneur-generaal, langs St-Jorispoort, op 19 April 1749. Niet gelukkig zamengesteld.

BARTHOLOMEO MANFREDI. Een concerto. Schoon tafereel dagteekenende van de XVI[e] eeuw.

JAN DE HOLLANDER, (meester van St-Lucasgilde, 1522-23.) Verwoesting der omstreken van Antwerpen, door Marten van Rossem, op 24 Juli 1542. Schoon voortbrengsel van dezen zeldzamen meester.

JACOB GRIMER. Gezicht van het Kiel, 1575. Voortreffelijke schilderij.

De heer Th. van Lerius heeft ons, betreffende dit tafereel het volgende medegedeeld uit de aanteekeningen van wijlen den heer Jan-Baptist van der Straelen:

'In 't begin van November 1822 wierd alhier (te Antwerpen) op de Vrydagsche markt verkocht een fraey tafereel verbeeldende het Kiel. Men zag er (op de schilderij) de

puynen van het Carthuysersklooster, van verscheyde huyzen en gebouwen. Men bemerkte er insgelyks de kerk van het Kiel, alsook een zeer schoon hof, tusschen de twee wegen van Hoboken, alwaer het kermis was en van waer veel volk afkwam, zoo te voet als in wagens, enz. Dit tafereel is gekocht door eenen kunsthandelaer, die, het gekuyscht hebbende, (het) aen den burgemeester van Antwerpen verkocht tot versiering van het stadhuys.'

ONBEKEND. Afbeeldsel van den jongen prins Philips van Spanje, later koning Philips III.

Zaal van het Collegie.

MATTHIJS-I. VAN BRÉE. Zinnebeeldige fries. Verdienstelijk.

GILLIS MOSTAERT, de oude. Gezicht van het oud stadhuis van Antwerpen, geschonken aan het stadsbestuur, op 30 Mei 1851, door graaf Amedeus de Beauffort. Schoon tafereel.

CASTEELS. Gezicht van het nog bestaande stadhuis en der Groote-markt in den loop der XVIIe eeuw. Uitgevoerd in of omtrent 1715.

CASTEELS. Gezicht der Meir in den loop der XVIIIe eeuw. Aangekocht in 1858. Fraaie stukjes.

WILLEM LINNIG. Gezicht der vroegere Statenkamer op het stadhuis van Antwerpen, aangekocht door het stadsbestuur in 1852.

WILLEM LINNIG. Gezicht der zaal van het oud Collegie, (thans zaal des Gemeenteraads) aangekocht door het stadsbestuur in 1853.

Voorzaal des Gemeenteraads.

ONBEKEND. Zinnebeeldig tafereel, voortskomende van de vroegere Weesmeesterskamer op het stadhuis. Van gering kunstbelang.

ONBEKEND. Zinnebeeldig tafereel. (Onbeduidend.)

ID. *Justicia e coelo reducta.* Gemeen tafereel.

Zaal des Gemeenteraads.

N. DE KEYSER. Portret van Z.M. Leopold I, uitgevoerd in 1856.

Bon GUSTAAF WAPPERS. Portret van H.M. koningin Ludovica-Maria, uit het geheugen geschilderd in 1855.

IDEM. Portret van Z.K.H. den hertog van Brabant, uitgevoerd in 1855.

N. DE KEYSER. Portret van H.K.H. de hertogin van Brabant, Maria-Hendrika, te Weenen in 1853 geschilderd.

Bon GUSTAAF WAPPERS. Portret van Z.K.H. graaf Philips van Vlaanderen, vervaardigd in 1854.

N. DE KEYSER. Portret van H.K.H. prinses Charlotta, geschilderd in 1857.

Gemelde zes portretten der koninklijke familie werden uitgevoerd ingevolge een besluit van den Gemeenteraad, op 30 Augustus 1852, onder de regeering van den heer Frans Loos.

JOZEF JACOBS. Hulde aan de stad Antwerpen; schets eener versiering, in 1840, ter gelegenheid der Rubensfeesten op de Grootemarkt geplaatst. Geschonken door den heer Jacobs.

FERDINAND DE BRAEKELEER. Standbeeld van Gilbert van Schoonbeke; schets der versiering, in 1840 bij de Citernebrug geplaatst.

IDEM. De Meirbrug, schets der versiering in 1840 op de Meir geplaatst. Beide geschonken door den heer de Braekeleer.

PIETER-ANTOON VERLINDE. Schets van den zegeboog, in 1840, op de Meir aan de Rubensstraat opgericht. Geschenk van den schilder.

Deze vier tafereelen waren bestemd om de Gemeenteraadszaal te versieren. (Brief rakende deze gift van 19 October 1840, besluit van het Collegie van 17 December 1840.)

Verders bevat het plafond vier schoone zinnebeeldige tafereelen, te weten: de twee, in de nabijheid der schouw, zijn van Cornelis Schut; die nabij den ingang, van Jacob de Roore. De geniussen aan de zijkanten, zijn ook van Jacob de Roore en doen eer aan den meester.

Klein Collegiezaal.

ANTONIO PELLEGRINI. Zinnebeeldig plafondstuk voorstellende, *de wijsheid en rechtvaardigheid* die het kwaad te keer gaan. Verdienstig.

CORNELIS DE BAILLIEUR, de jonge. Muurschilderingen: twee paneelen, de kunsten en wetenschappen voorstellende. Voortreffelijk.

Breederaadzaal of Statenkamer.

MATTHIJS-I. VAN BRÉE. Zinnebeeldige tafereelen voorstellende: de stad Antwerpen en de Schelde; werd uitgevoerd in 1804, volgens een besluit van den municipalen raad, en in de raadszaal geplaatst bij besluit van 4 Juni 1806.

HUIBRECHT SPORCKMANS. Zinnebeeldig tafereel, voorstellende de stad Antwerpen, de vrijheid der Schelde vragende. Aangekocht door het stadsbestuur. Afkomstig van het Schippers- en Visch verkoopers-ambacht. Bevat zeer schoone portretten.

Secretariaat.

J. MOERENHOUT. Plunderingen door Marten van Rossem in de omstreken van Antwerpen, uitgevoerd in 1866 en in 1867 aangekocht door staats- en stadsbestuur.

Burgerlijke stand.

JAN-PIETER VERDUSSEN. Slag bij Eeckeren, op 30 Juni 1703 geleverd. Verdienstig tafereel.

PIETER SNAEYERS en LUCAS VAN UDEN (de laatste voor 't landschap.

Slag van Calloo; op den voorgrond de Cardinaal Infant Ferdinand. Een meesterstuk.

JAN-PIETER VERDUSSEN. Slag bij Eeckeren. Verdienstig tafereel.

NICOLAAS VAN EYCK (geteekend), Gezicht der Meir; vereeniging der Gilden. Schilderij van groot kunstbelang.

Waarschijnlijk naar ERASMUS DE BIE (leerling van David Ryckaert den II of den III. Aankomst der koningin Maria de Medicis te Antwerpen. Gemeen.

ONBEKEND. Zinnebeeldig tafereel, de reus Antigoon en Brabo. Van weinig belang.

ANDREAS-BERNARD DE QUERTENMONT. Afbeeldsel van zijne doorluchtige hoogwaard. Cornelius-Franciscus de Nelis, laatste bisschop van Antwerpen. Doet weinig eer aan den maler.

1[c] *Bureel.*

ONBEKEND. Zinnebeeldig tafereel, voorstellende *de vrijheid*, jaar VI der Fransche republiek. Onbeduidend.

IIe *Bureel. (Deze zaal was de vroegere Tresorij.)*

PIETER YKENS. Geschilderd plafond voorstellende: *de overvloed*, engelen, enz. Schoon.

JACOB DE ROORE. De in grijs geschilderde geniussen. Verdienstig.

GEBROEDERS GILLIS en BONAVENTURA PEETERS. De slag van Calloo, geleverd in 1638 en betaald volgens besluit van het magistraat van 28 Mei 1639 gl. 480. Het landschap geschilderd door Lucas van Uden. Allerschoonst tafereel.

BONAVENTURA PEETERS. (In den gang). Gezicht der stad Antwerpen in de XVIIe eeuw. Meesterstuk.

Zalen der Archieven.

ONBEKEND. O.-L.-Vrouw op het Staaksken, tafereeltje, voortskomende van het vroegere altaar der hoveniers en mandenmakers in O.-L.-Vrouwekerk. Onbeduidend als kunstwerk.

JAN-PIETER VERDUSSEN. Slag bij Eeckeren. Verdienstig.

BENJAMIN SAMMELING (leerling van Frans Floris). De herstelling der stad onder het bestuur van koning Philips II, ten jare 1585. Aangekocht in 1841. Gemeene samenstelling.

JAN-JOSEF HOREMANS, de oude. Afbeeldsel van den stadstresorier Cornelissen, (XVIIIe eeuw). Is deerlijk overschilderd en overigens weinig beduidend.

MATTHIJS SCHOEVAERDTS, (leerling van Adriaan-Frans Baudewyns). Gezicht der stad. (XVIIe eeuw.) Goede schilderij.

ONBEKEND. Oproep der Duitsche krijgsbenden bij het Oosterschhuis. De figuurtjes hebben verdiensten, doch de samenstelling is niet gelukkig.

W. LINNIG. De afgebrande Beurs, aangekocht in 1858.

Bon H. LEYS. Drie schetsen voortskomstig van den praalboog, in 1840 op de St-Jacobsmarkt opgericht.

1° De blijde inkomst te Antwerpen van den hertog van Alençon in 1583;

2° De aanval van den hertog van Alençon aan de Borgerhoutschepoort;

3° Neêrlaag van den hertog van Alençon aan de Borgerhoutschepoort. - Geschonken door den schilder.

ONBEKEND. De Ommegang van Antwerpen, gezien op de Meir (XVIIIe eeuw.) Gemeene schilderij.

FRANS PORBUS, de oude? Portret van een magistraat uit de XVIe eeuw. (Ovaal.) Verdienstig.

FRANS FLORIS. *Het oordeel van Salomon*, geschonken door Jan Asseliers, audiencier der staten, in 1583. Schoon.

Op 28 Februari 1584, werden er door het magistraat dankbetuigingen aan den gever gestemd.

Binnenplein der Leguit in 1567. Dit tafereel hing vroeger in het kabinet van den gemeentesecretaris. Van weinig kunstbelang.

ONBEKEND. Gezicht der stad Antwerpen op het einde der XVIIe of in het begin der XVIIIe eeuw. Aangekocht in 1842. Bevat goede hoedanigheden.

BERNARD WEISER. Praalboog opgericht op de Meirbrug, volgens de teekening van den bouwmeester F. Berckmans, ter gelegenheid des huwelijks van Z.K.H. den hertog van Brabant.

IDEM. Praalboog opgericht op de Meirbrug, volgens de teekening van den bouwmeester Frans Durlet, ter gelegenheid der 25e verjaring der inhuldiging van Z.M. Leopold I, 1856.

Deze beide tafereelen versierden, onder de vroegere regeering, de gemeenteraadszaal.

MATTHIJS-J. VAN BRÉE. Portret van Z.M. Willem I. Het hoofd doet eer aan den schilder.

Schetsen van Nederlandsche Toonkunstenaars, meest allen tot hiertoe weinig of niet gekend.

STORM (jufvr. Johanna), dochter van Simon Storm, leefde op het einde der 17e eeuw en beoefende de muziek. De dichter Dirk Schelte, wijdde haar de volgende regels:

In 't muzijk-boek van de dogter van den heer Simon Storm, 's avonds daar ten eeten geweest, den 1 *December* 1672.

'T hel klinkend keel geluit,
En 't dreunend zwier der vingren,
Die op zimbaal en fluit,
Gelijk een blixem slingren;
Doen mij van u, op heede,
Steets zegge en 't heeft rede!
Muzijk-konst is geraakt,
In de alderbeste vorm,
Dat toond ons hier volmaakt,
Joffrouw Johanna Storm.

TEGELBBERGH (Theodoor). Verscheidene werken maken gewag over het talent van dezen clavecimbelspeler die te Dordrecht is geboren. Iets bijzonders hebben wij nopens hem niet vernomen.

TELLER (Max), in de XVIIe eeuw geboren, deed godsgeleerde studiën en beoefende ook de compositie. Wij weten niet, wie, in dit vak, zijn leermeester was. In den beginne der voorgaande eeuw vinden wij Teller als priester aan de groote kerk van Maastricht verbonden. Van hem werden uitgegeven: *Musica sacra*, *stylo plane italico et cromatico pro compositionis*, *amatoribus*, *eonplectens* 9 *motetta brevia de tempore et* 2 *missas solemnes*, Augsburg, 1726, alle lofzangen voor vier stemmen. Van Teller werd te Augsburg nog een tweede werk gedrukt, behelzende vier missen en vier lofzangen, voor vier stemmen, met begeleiding van twee violen, alto-viool, basson en bassecontinue.

TUBEL (C.T.), in Duitschland, rond 1720, geboren, vestigde zich te Amsterdam, als muziekleermeester, bijzonder voor het toonzetten. Hij heeft te Amsterdam

uitgegeven: *Korte onderrigtinge der musijk*, *met de daar bij gevoegde* 77 *handstukjes voor het clavier*, *benevens eene korte behandeling van het contrapunct* (1767). In Brunswijk heeft men van Tubel eene cantate gedrukt, getiteld *Ino* (1768). Deze bekwame meester overleed in Duitschland, op het einde der voorgaande eeuw.

VAET (Jacobus), priester en een der arbeidzaamste toondichters der Nederlandsche school uit de XIIIIe eeuw. Hij werd geboren in 1500 en stierf rond 1566. Wij hebben niets kunnen ontdekken nopens het leven van dezen toonkunstenaar, tenzij dat hij, onder de regeering van keizer Karel V, zanger der keizerlijke kapel te Weenen was. Men heeft van hem: 1. *Te Dominicis diebus*, 2. *Pro omnibus festivit atibus*, 3. *Curritoe foelices*, 4. *Egressus Jesus*, 5. *Siqua fides*, 6. *Jam pridem*, 7. *Gratus*

in Austriacam, 8. *Romulidum envicti*, 9. *Miserere mei Deus*, 10. *Salve Regina*, 11. *Dom complerentur*, 12. *Discubuit Jesus*, 13. *Euge serve bone et fidelis*, 14. *Videns Dominus flentes sonores Lazari*, 15. *Filiae Jerusalem venite*, 16. *Fortitudo mea et laus*, 17. *Heu mihe Domine*, 18. *Quoties diem illum considero*, 19. *Beata es et venerabilis virgo*, 20. *Reges terrae congregati sunt.* 21. *Pascha nostrum imnolatus est Christus.* 22. *In tenebris nostrae.*

Al deze werken berusten in de bibliotheek der *Maatschappij tot bevordering der toonkunst* te Amsterdam. De compositiën zijn in 4, 5, 6 of 8 stemmen. Hij heeft ook een *Te Deum* gecomponeerd en in den *Jardin musical contenant de chansons à quatre parties*, gedrukt te Antwerpen, bij X. Waelrant en Jan Laet, vindt men van Vaet eenen vierstemmigen Franschen leidzang.

EDW. GREGOIR.

Kronijk.

Antwerpen. - Voor de nieuw gestichte school van schilderij-herstellers, hebben zich geene leerlingen over 1868 doen inschrijven. De school zal derhalve dit jaar niet geopend worden.

Gent. - Het zesde deel der *Geschiedenis van de Gemeenten van Oost-Vlaanderen*, door Frans de Potter en J. Broeckaert, is verschenen. Het bevat de monographieën der gemeenten Hansbeke, Landegem, Poesele en Vosselare; de geschiedenis der belangrijke gemeente Nevele, vroeger eene vermaarde heerlijkheid die aan de Montmorency's, della Faille's en andere veelvermogende familiën toebehoorde, beslaat niet minder dan 121 bladzijden. Elk deel is afzonderlijk bij de boekhandelaren verkrijgbaar; de vijf eerste, aan fr. 4.50, de volgende aan fr. 5.00 voor ieder deel.

In het reeds aangekondigde 7^{e} deel der Geschiedenis, zullen de monographieën voorkomen van de gemeente Oosterzele, Balegem, Baaigem, Vurste Semmerzake, Scheldewindeke, Dikkelvenne en Gavere.

De geschiedenis der beide laatstgenoemde gemeenten biedt een buitengewoon belang aan. De schrijvers, die hunnen arbeid geregeld hopen voort te zetten, bevelen zich voortdurend aan in de welwillendheid van al de personen, die over de te beschrijvene gemeenten oude papieren bezitten of andere mededeelingen doen kunnen.

- Bij den boekhandelaar Willem Rogghé is verschenen: *Verhalen voor Jonge lieden, door Pieter Geiregat;* tweede herziene en vermeerderde druk. Prijs fr. 1.50.

De heruitgave van dit boek door het Willemsfonds, getuigt van den bijzonderen bijval, welke de verhalen van P. Geiregat genieten, en maakt derhalve alle aanbeveling overbodig. - De schrijver heeft ten volle begrepen dat eenvoudig geschrevene verhalen, uit het dagelijksch leven geput, het volk oneindig meer verzedelijken dan vergezochte, ingewikkelde tafereelen, waarvan het de strekking nauwelijks vatten kan.

Zooals men het op het titelblad lezen kan, is het werk vermeerderd; en wel met drie verhalen, waarvan een: *Te veel kinders*, in den Volks-almanak van het Willemsfonds dezes jaars is opgenomen, terwijl het laatste, onder den vorm eener briefwisseling, alleszins van aard is om den werklust en de spaarzaamheid onder de arbeidende klasse te verspreiden.

Ook schijnt het boek ons zeer geschikt om als prijsboek in de lagere scholen en als leesboek in scholen voor volwassenen aangewend te worden.

Bij Rogghé zijn mede verschenen:

1° *Meiloover*, letterkundig jaarboekje voor 1868. Verzamelaar Lod.-Fr. de Vriese; met medewerking van verscheidene jonge letterkundigen, als: E. Moyson, V. vande Weghe, H^e^ Ledeganck, A. Cosyn, Jan Boucherij, G. de Mey, J. Wytynck, Bultynck, enz. - Deze uitgave geschiedt ten voordeele van het praalgraf, onlangs aan Michiel van der Voort opgericht. De prijs (buiten inschrijving) is fr. 1.25.

2° *Open brief over het IXe Nederlandsch letterkundig Congres*, gestuurd aan den heer L.v.R., door Max Rooses. - Deze brochuur is een antwoord aan een artikel, in het tijdschrift *Noord en Zuid*, Januari-aflevering, verschenen; prijs 25 ctm.

- In Januari ll. is te Gent eene *afdeeling* van het Willemsfonds tot stand gekomen, met het doel meer uitbreiding te geven aan de werkzaamheden van dit fonds, en dus ook op eene meer rechtstreeksche manier het volk te beschaven en te verzedelijken. Reeds hebben hare leden, in uitvoering van het besluit, door hen in de zitting van 3 Maart genomen, te Gent *Volksvoordrachten* ingericht, welke met het beste gevolg alle Maandagen worden gehouden. Zoo voerden reeds de heeren Max Rooses, professor aan het atheneum, en J. Vuylsteke, advocaat, de eerste over het doel en nut der Volksvoordrachten, de tweede over Jacob van Artevelde het woord, terwijl de heer Minnaert, bestuurder van de stads betalende jongensschool, over vier beroemde werklieden: Lincoln, Lieven Bauwens, Jacquard en Stephenson, sprak. - Alles doet verhopen dat, door middel dezer Gentsche afdeeling van het Willemsfonds, een nieuw leven voor Gent is opgegaan.

J.B.

Buitenland.

Engeland. - Het staatsbestuur houdt zich bezig met eene reusachtige onderneming. Men wil een *Algemeene catalogus der werken*, *handelende over de kunst*, die in de gansche wereld uitgegeven zijn, opstellen en uitgeven. De lords, gelast met het departement der wetenschappen en kunsten in 't museum Kensington, hebben deze onderneming aangegaan, en doen met dit inzicht eenen oproep tot al degenen, die belang stellen in de kunst en het schoone en derzelver verspreiding behartigen. Reeds is aan het opstel van dit grootsche werk begonnen, en het vordert snel. Om dit werk te volledigen, zenden de schrijvers eene drukproef, op kosten des staatsbestuurs, aan al de geleerden en schrijvers, gekend als zich met dergelijke werken hebbende bezig gehouden; aan al de geleerde genootschappen en openbare boekverzamelingen der wereld, met verzoek, er de noodige verbeteringen aan te doen, en vooral er de vergetene werken te willen bijvoegen. Dit werk zal alleen aan briefwisseling en postkosten, reeds eene ontzaggelijke uitgave vergen.

De lente.

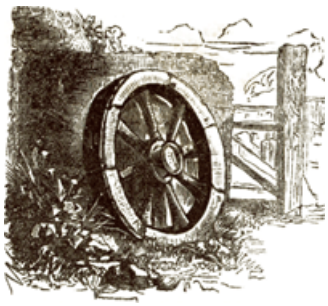

O! lieflijk jaargetij! Gij, die Natuur hertooit
Met nieuwen luister! Gij, die de eerste bloemen strooit,
Nadat de Wintervorst weer heêntrok naar de landen,
Waar 't eeuwig ijs zich kleeft aan steeds onvruchtbre stranden.
U, Lente, U, wijdt mijn Muze een innig dankbaar lied
Voor 't zoet genot, dat gij der gansche schepping biedt.
Nauw voelt 't verkoeld geboomt' zich door uw' aâm verwarmen,
Of 't siert met jeugdig groen zijn lang ontbladerde armen;
En tusschen 't frissche loof verschijnt met nieuwen dos
De geurige jasmijn en der syringen tros.
De vogel vindt op nieuw een schuilplaats in de blaren,
En toont door blij getjilp zijn zucht naar minnend paren:
Het vinkje sleept met vlijt de bouwstof in den top
Des vruchtbooms, en trekt dààr zijn zomerwoning op;
De spreeuw, door zijn gesnap, roept bij het zonnegloren
Den nijvren landman weer naar de bezaaide voren;
En heeft aan 's hemels baan de zon heur' loop volbracht,
Dan wenscht der zangren vorst hem zingend goeden nacht.
Het beekje, weer ontdooid, lekt lisplend hare zoomen,
En kust het hangend loof der schaduwrijke boomen.
De vorsch zingt weer zijn lied, al drijvende op den plas,
Of smaakt der zonne warmte in 't lang en donzig gras;
Terwijl in 't kabblend vocht, waarin zich Phebus spiegelt,
Het dartel vischje speelt of op het kroos zich wiegelt.
Ook 't rundvee trekt verblijd de treurge stallen uit
Naar 't vrije weiland heên, voorzien met nieuwen buit.
Zoo doet uw glimlach 't al, o Lente, weer herleven,
En ziet zich de natuur heur vroegre pracht hergeven.

P. VIERHOUT.

Antwerpen.

Twee kinderen in eenen luchtbal.

Den 17^{n} September van het jaar 1860 werden de bewoners der stad Centralia, staat Illinois (Amerika), door een wonderlijk voorval in opschudding gebracht. Op den avond van dien dag werd tot slot van eene landbouwkundige tentoonstelling eene opstijging van den luchtreiziger Brooks aangekondigd. Een jonkman, Wilson geheeten, drong bij den eigenaar van den luchtbal aan, hem den tocht te laten maken, daar hij zich tot luchtreiziger wilde vormen. Zijn wensch werd toegestemd. Wilson steeg bij

volmaakt kalm weder tot eene aanmerkelijke hoogte; in plaats echter van zich neder te laten, liet hij zich tot groote ergernis van den eigenaar, door eenen luchtstroom, waarin hij geraakt was, in zuid-oostelijke richting medesleepen, en weldra was zijn luchtbal uit het gezicht verdwenen. Eerst den 18^{n} September keerde de jonge man naar Centralia terug, en verhaalde wat hem wedervaren was.

Hij had zich eerst een twintigtal mijlen door den luchtstroom laten medevoeren en daarop was hij, met behulp der ankers, aan eene boerenwoning ongedeerd uitgestegen. Na den luchtbal aan het hekwerk te hebben bevestigd, begon hij met den landbouwer en zijne vrouw een gesprek over luchtvaart, en deze gaven vol nieuwsgierige bewondering den wensch te kennen, om hiervan ook eenmaal de proef te nemen. Eerst steeg de man eenige honderd voet op, waarna Wilson hem met gemak weder door de ankertouwen naar omlaag trok. De vrouw deed denzelfden, weinig gevaar opleverenden tocht. Toen zij uitsteeg, kwamen hare beide kinderen aangeloopen, een meisje van acht en een jongetje van drie jaren, en lieten niet af met dwingen, tot men de voorbarige kleinen hunnen zin gaf, en ook liet inklimmen; doch wie beschrijft de ontsteltenis der lieden, als Wilson, toen de luchtbal reeds vrij hoog was, uit achteloosheid, of omdat de kracht hem ontbrak, het touw losliet. Voor de kinderen beseffen konden wat gebeurd was, steeg de luchtbal tot eene onmetelijke hoogte, en na verloop van een paar minuten was er niets meer van te zien. De ontsteltenis, de aan waanzin grenzende wanhoop der ouders kan men zich beter voorstellen dan beschrijven; zoo beide kinderen voor hunne oogen door den bliksem getroffen waren, zouden zij misschien kalmer te moede zijn geweest, dan thans, nu zij moesten aanzien, hoe hunne hulpelooze kleinen ver boven de wolken een schier onvermijdelijken dood te gemoet gingen. Wilson, ook buiten zich zelve van ontzetting, besloot naar Centralia te ijlen, en den heer Brooks om raad te vragen. Deze was kort en bondig van meening dat de luchtbal zich waarschijnlijk gedurende een uur op zijne grootste hoogte zou hebben staande gehouden, en daarna langzaam zou gedaald zijn, doch dat de kinderen waarschijnlijk reeds lang voor dien tijd, door de vinnige koude bevrozen zouden zijn, zoo zij in hunnen angst niet reeds vroeger uit den luchtbal gestort waren. Overigens ging de luchtreiziger onmiddellijk op het pad, in de richting welke de luchtbal had genomen, om althans het spoor van de verlorenen terug te vinden.

Doch de engel, die over de kinderen waakt, had wonderdadig alles ten beste geschikt. Omstreeks denzelfden tijd dat Wilson te Centralia was aangekomen, had een landbouwer te Nieuw-Carthago, 43 Engelsche mijlen van de plaats verwijderd, waar de kinderen opgestegen waren, den luchtbal boven zijne hoeve zien zweven, waar hij met een anker aan eenen boom was blijven haken. Dadelijk daarop had hij den luchtbal naar omlaag getrokken, zonder te vermoeden dat er zich iemand in bevond - en wat zag hij? In den voorschoot van het meisje gewikkeld, sliep de knaap kalm en vast in het bootje, terwijl zijne zuster met liefderijke zorg over hem waakte.

Toen zij, bijna door koude verstijfd, geheel hersteld was, vertelde zij, hoe zij, bij hun onverwacht opstijgen, lang om hulp

geroepen hadden; hoe zij later over eene stad waren heen gezweefd, waar zij vele menschen gezien hadden; hoe haar broertje over koude had geklaagd, en zij hem in hare kleederen had gewikkeld en in slaap gewiegd. Terwijl zij daarop in den angst van haar hart alle touwen en strikken had aangevat, had zij er ook aan een getrokken, waarop de luchtbal was gaan dalen; toen zij dit bemerkte, had zij zoo lang getrokken, tot zij de aarde bereikt hadden.

De kinderen hadden inmiddels volle dertien uren in den luchtbal doorgebracht.

Men bracht hen zoodra mogelijk naar hunne gelukkige ouders terug, waar men hen, die men reeds als dood beweende, met uitbundige vreugde ontving.

Bescheeden rakende de schilderij ‘de Nood Gods,’ door Quinten Massijs.

Op bladzijde 127 van den derden jaargang der *Vlaamsche School*, hebben wij eene acte van het jaar 1511 medegedeeld, rakende het tafereel *de Nood Gods*, door Quinten Massijs voor het schrijnwerkers-ambacht geschilderd, en welk thans het museum van Antwerpen verrijkt. Wij geven nu eenige oorkonden in het licht, die betrekking hebben met den aankoop van Quinten's meesterstuk door het magistraat van Antwerpen gedaan. Andere stukken volgen die in verband staan met de herbouwing van het altaar der Besnijdenis-choor, in O.-L.-Vrouwenkerk van Antwerpen, welk het alombekend triptic hon tot aan den inval der Franschen, op het einde der XVIIIe eeuw, versierde.

Acte uit de Stadsprotocollen van Antwerpen van het jaar 1580-92, fol. 134 v°, voor Schepenen Gielis Gerardi en Daniel van Ranst.

> Jaspar Rovelascho ende Joseph De Smit, als tresoriers, ende Jan Comperis, als rentmeestere deser stadt, ende inder naeme des selver stadt, ende als omme tghene des naerbescreven is, ordonnantie hebbende van mynen Eerweerden heeren Burgermeesteren ende Schepenen deser stadt, blyckende byder acten daeraff zynde vander date des XXIIII daechs Novembris lestleden, geteeckent: J. Jacobeus, quam vidimus, ende daeraff den innehouden van woirdde te woirdde hier achter int eynde van dese geinsereert is, bekenden ende verlyden inder voorscreve qualiteyt, dat zy in vergheldinghe vanden tafereele vander ‘affdoeninghe vanden cruyce,’ eertyts gemaect byden ouden meester Quintyn, dwelck de dekens, oudermans ende supposten vanden scrynwerckers ambachte deser stadt, op heden date dese, met eenen anderen brieve voer ons gepasseert, overgegeven ende getransporteert hebben, den selven dekens, oudermans ende supposten vanden voerscreven scrynwerckers ambachte, in conformiteyte vande voerscreve ordonnantie, ende opte conditien ende restrictien daerinne begrepen, overgegeven, gecedeert ende getransporteert hebben, ghaven over etc., sine revocatione: ierst de vyfthiene Karolus guldenen, twee stuvers, een blancke ende drye myten brabants tsjaers, erffelicker renten, metten achterstelle daer aff, verloopen ende verschenen

zedert sinte Mertens daghe in Novembri lestleden herwaerderen daeromme heer Coenraerdt Delvaille, riddere, als tresorier, vervangende Christoffel Proenen, oock tresorier, ende Lambrechts van Kessel, als rentmeester deser stadt, ende inden naeme derselver stadt opten IIII^{en} dach february anno XV^{c} LXVIII terve gegeven hebben Niclaese Blomsteren, gelaesmaecker, ende Jehanne Speldorens, ejus uxori, een stuck lediger erven cum fundo et pertinentiis, groot wesende sesse roeden ende anderhalff vierendeel van eender roeden, gelegen aende zuytzyde vanden inganck vander ghulden vanden ouden voetboghe deser stad, tusschen tcokerhuys vande selve ghulde, ex una, oostwaert, ende sinte Elisabetten ghasthuys erve, ex altera, westwaert, verschynende jaerlycx Martini in Novembri. Item noch de seventhiene Karolus guldenen ende vyfthien stuvers tsjaers erffelycker renten, metten achterstelle, zedert den XII^{en} Meye lestleden, daeromme Heer Jan Van Schoonhoven, riddere vervanghende Christoffel Proenen, als tresoriers, ende Vincent De Smit, als rentmeestere deser stadt, ende inden naeme derselver stadt, opten XXIII^{en} dach february anno XV^{c} LXII terve gegeven hebben Janne Heymans, metsere, ende Adriana Dyns, ejus uxori, een stuck erven cum fundo et pertinentiis, groot twee roeden, drye vierendeelen ende vyftich voeten, ende breet, voer aen straete, XXXIX voeten, ende diepe tot aenden stadt wal XXIX voeten, gelegen in de straete streckende naerde Croonenborchpoorte tegens den wal vander stadt veste aldaer, tusschen thuys ende erve geheeten: den hertshoren, ex una, oostwaert ende thuys geheeten: het casteel van Grimberghen, ex altera, westwaert, comende achter suytwaert aen deser stadt wal, daer de voornoempte erfnemeren twee huysen op gemetst hebben, verschynende jaerlycx den XII^{en} dach Meye. Ende noch de vierthiene Karolus guldenen, vyff stuvers, een ort tsjaers, erffelyke renten, metten achterstelle daar aff verschenen zedert den XVI^{en} dach January lestleden, daeromme de voorscreve tresoriers ende rentmeestere, vuytten naeme als vore, opten voorscreven XXIII^{en} dach february anno XV^{c} LXII terve gegeven hebben den voerscreven Janne Heymans ende Adriana Dyns, ejus uxori, een stuck erve cum fundo et pertinentiis, groot twee roeden, een vierendeel ende LI voeten, ende breet oft lanck voer aen straete XXXII voeten ende een vierendeel, ende diepe XXIX 1/2 voeten, gelegen inde straete streckende naerde Crooneborchpoorte toe, tegens den wal vande vesten aldaer, tusschen der voorscreven erffnemeren huysen ende erven ex una oostwaert, ende deser stadt andere erve ex altera westwaerts, comende achtere suytwaert aen deser stadt wal, daeroppe deselve erffnemeren gemetst, getimmert ende gemaeckt hebben twee huysen geheeten deene: den grenaetappel, ende dandere: het casteel van Grimberghen, verschynende jaerlycxden XVI^{en} January, al prout litterae quas tradiderunt, droeghen oppe, te waerne etc.
XIX DECEMBRIS 1589.

Hier naer volcht de voornoempde ordonnantie:

Alsoe tresoriers ende rentmeestere deser stadt, by laste ende commissie van mynen heeren Borghemeesteren ende Schepenen, zo verre hadden

behandelt metten dekens, oudermans ende andere supposten vanden scrynwerckers ambachte alhier, dat zy te vreden waren der stadt over te laeten hun tafereel vander ‘affdoeninghe vanden cruycen,’ eertyts gemaeckt byden ouden meester Quintyn, mits daeraff hebbende vergheldinghe, sulcke alsmen met hen was overcommen, Soe ist dat mynen heeren Borgemeesteren ende Schepenen voerscreven, hebben geordonneert ende ordonneren mits desen, den voerscreven tresoriers ende rentmeestere, dat mits byden voerscreven dekens, oudermans ende andere supposten vanden voerscreven scrynwerckers ambachte der stadt behoorlicken voer Schepenen alhier

transporterende de voerscreve schilderye, metallen den rechten ende actien dwelck zy daerane hebben, de selve tresoriers ende rentmeestere hun weder sullen oversetten ende transporteren vander stadtweghen, eerst: eene rente van vyfthiene Karolus guldenen, twee stuvers, eenen halven, een ort erffelyck, beset op seker huys inde gasthuysbempden ghenaempt tcokerhuys, naest den ouden boghe, toebehoorende Niclaes Blomsteren, ende noch eene rente van XXXI guldenen, X stuvers erffelyck, beseth op seker huys gestaen in de straete streckende naer Croonenborchpoorte, toebehoorende Janne Heymans, beyde de voorscreve renten jegenwoirdelyck deser stadt competerende. Ende tsurplus, tot vyftich guldenen erflyck tegens den penninck XVIe, hun op te leggen ende te betalen in gereeden ghelde, ende der al op voerwaerde ende conditie dat die voorscreve vanden ambachte djaerlicx innecommen van de voorscreve twee renten selen gehouden zyn te verstrecken ende employeren tot onderhoudt van hunnen aultaer ende dienst Godts aldaer, tot welcken eynde mynen heeren hun oyck hebben geghunt ende ghunnen mits desen, den choor ende plaetsen metten bancken ende affschutsel die nu jegenwoirdelick zyn gebruyckende dye vanden ouden voetboghe, mitsgaders het taeffereel vanden 'botschappe van onser Liever Vrouwe,' jegenwoirdelicken staende inde heylighe Besnydenissechoor.

Actum in Collegio XXIIII^{a} Novembris anno XVe negenentachtentich.

Geteeckent J. Jacobeus.

Extract uit de Stadsprotocollen van Antwerpen van het jaar 1580-92 fol. 136. - Acte voor Schepenen Gerardi en van Ranst.

Jan van Meldre ende Henrick Colberch *(sic)*, als dekens, Lenaert Clinckenborch ende Jan Culen, als oudermans vanden scrynwerckers ambachte deser stadt, pro se ende voorts als volcommelick ende onwederroepelick gemechticht van Jan Schenckel, Franchois Gast, Gielis Roelants cum suis, alle scrynwerckers ende gemeyne supposten vanden selven ambachte, omme tghene des naerbescreven staet te doene, blyckende by eenre procuratien in papiere gescreven, gepasseert voer Arnout Peeters, die men heet van Dam, openbaer notaris, in presentie van getuygen op den XVIII^{en} dach deser jegenwoirdiger maent Decembris, quam vidimus, ende daeraff den innehouden van woirdde te woirdde int eynde van desen geinsereert is, bekendenende verlyden, dicta qualitate, dat zy zo, mits sekere drye renten, bedragende tsamen XLVII Karolus guldenen, III stuvers, III myten brabants erflick, die mynen heeren tresoriers ende rentmeestere deser stadt, vuytten naeme der selver stadt, op heden, met eenen anderen brieve voer ons gepasseert, overgegeven, gecedeert ende getransporteert hebben tot behoeff van den voerscreven ambachte, als mits sekere somme van penningen die de selve tresoriers ende rentmeestere hen comparanten, tot behoeff als voere gereet, opgelecht ende betaelt

hebben, overgegeven, gecedeert ende getransporteert hebben, gaven over, sine revocatione, den voerscreven tresoriers ende rentmeestere, tot behoeff van deser voerscrevene stadt, een tafereel vander ‘affdoeninghe vanden cruyce,’ eertyden ghemaect byden ouden meester Quintyn, den voerscreven ambachte toebehoorende, in onser liever Vrouwen Kercke alhier, op desselfs ambachte outaer aldaer gestaen hebbende, ende dat met allen den rechte ende actie die zy comparanten ende andere supposten vanden voerscreven ambachte daerane hadden ende houdende waren, ende bekenden dat zy, noch tselve ambachte, egheen recht oft actie meer daerane en behielden.

Hier naer volcht den teneur vande voerscreve procuratien:

Op heden den achthiensten Decembris inden jaere XV^{c} negenentachtentich, comparerende voer my Aernout Peeters, diemen heet van Dam, openbaer notaris byden Raede van Brabant geadmitteert ende geapprobeert, Tantwerpen residerende, ende den getuygen ondergenoempt: Jan Schenckel, Franchois Ghast, Gillis Roelants, Hans Roelants, zyn sone, Joos Boots, Pauwels Goossens, Laureys Langman, Geeraert Janssens, Mattheus La Motte, Peeter Baetkens, Hans van Breda, Geeraert Gelmers, Marcus Gerrewyns, Michiel Gast, Jan Leemput ende Michiel Aertssen, alle scrynwerckers ende gemeyne supposten vanden selven ambachte alhier, dewelcke ierst lauderende, ratificerende ende approberende het accort ende conventie die de dekens en de oudermans vanden selven ambachte naergenoempt gemaect ende aengeghaen hebben met dese stadt van Antwerpen ende de regeerdersder selver, nopende het tafereel oft stuck schilderye van ‘sint Jan,’ den voerscreven ambachte toebehoorende, hebben voorts mechtich gemaect ende volcommen ende onwederroepelicken last ende bevel gegeven, gelyck zy zyn ghevende, mits desen, aende selve heure jegenwoirdige dekens ende oudermans, namentlick Janne van Meldert ende Henrick van Culenborch, dekens, Lenaert Clinckenborch ende Hans Culen, oudermans, omme van hennen ende des voerscreven ambachts wegen te ghaene ende te compareren voer Wethouderen deser stadt ende allomme elders daert van noode wesen sal, ende aldaer wettelicken, tot behoeff en de proffyte vander selver stadt, over te gheven te cederen ende transporteren tvoerscreven stuck schilderyen oft tafereel van ‘sint Jan,’ behoudelick dat, van deser stadt weghen, tot behoeff ende proffyte vanden selven ambachte, sullen getransporteert wordden drye partyen van renten, bedragende tsamen XLVII Karolus guldenen, III stuvers, III myten brabants erflick, diemen respective heffende is op sekere huysen byde Croonenborchpoorte gestaen, toebehoorende Jan Heymans, ende op seker huys in de ghasthuysbempden, naest het cokerhuys vanden ouden voetboghe gestaen, ende de reste tot vyftich guldenen erflick toe, den selven ambachte in gereede penningen sal opgelecht ende voldaen wordden. Item den outaer ende choor metten thuyn, sitten ende anderssins, zo ende ghelyck den selven lest gebruyct is geweest by die vanden gulde vanden ouden voetboghe, mitsgaders oock tstuck schilderyen vander Gouwbloeme, al by de voorscreve stadt daervoere beloeft. Item te doene van heure ende des voerscreven ambachts weghen alle verthydenissen ende beloeften van garandt van noode wesende, alle des voerscreven ambachts goeden ende innecomen daer voere te verbinden ende te

verobligeren; ende voorts alle tghene daer inne te doene ende te hanteren dat zy constituanten selver present ende voer ooghen wesende doen souden moghen. Gelovende in goeder trouwen te houdene overgoet, vast, gestentich ende van weerden, tallen daghen, alle tghene wes byde voerscreve heure dekens ende oudermans hierinne gedaen ende voortsgekeert sal wordden, sonder daertegens te commene oft te doene, in eenigher manieren. Sonder argelist. Dwelck aldus geschiede ten woonhuyse myns notaris voornoempt in Deverdeystraete alhier, Tantwerpenter presentien van Jan van Leempoel, borduerwerckere, ende Lodewyck Janssens, hoymaeckere, ingeseten poorters deserstadt, als getuyghen. Onder stont gescreven: in getuychenisse der waerheyt van tghene voerscreven is, hebbe ick notaris voornoempt myn gewoonelick handtteecken hieronder gestelt. Geteeckent: A. Peeters alias van Dam, notarius publicus.
XIX DECEMBRIS 1589.

Extract uit het Collegiaal Actenboek van de jaren 1717-1723.

MARTIS: 29 AUGUSTIJ 1719.
Alsoo bij mijne Heeren is geresolveert vanden begonsten Autaer in deser stads Besnydenis Cappelle, binnen de Cathedrale Kercke, te voltrecken tot welcke vervoorderinghe is gecommitteert Joncker Jan Carel van Hove, dienende Buyten-Borgemeester, beneffens Joncker Paschael Vanden Cruyce, dienende Tresorier, ende om te vinden de onkosten van soo een loffelyk werck,
Resolutum dat men jaerlycx sal lichten eene somme van sesse hondert guldens vuyt de vier hondert ponden vlemsstaende ter dispositie van myne Heeren, ende dit soo langhe tot dat het voorscreven werck in staet sal syn.

Extract uit het Collegiaal Actenboek van de jaren 1718-1723.

Hier volgt het Contract nopens den nieuwen marberen autaer in de H. Besnydenisse Cappelle, op desen tyt gemaeckt, met de resolutie Collegiael daerover genomen op den 29 Augusty 1719.
Compareerden ter Tresorye der stadt Antwerpen Joncker Jan Carel van Hove, Buyten-Borgemeester, Joncker Franciscus Hieronimus Gansacker, Binnen-Borgemeester, en de Joncker Paschasius Joannes Augustynus Vanden Cruyce, eersten Thresorier dezer selver stadt, ingevolge de resolutie Collegiael van 29 Augusti XVII^{c} negenthien, ter eenre, ende Alexander Van Papenhoven, ingenieur-belthouwer, binnen dese stadt, ter andere syden: welke eerste comparanten in henne voorschreve qualiteyt, bekenden aenbesteedt te hebben aen den tweeden comparant, die het naerbeschreven werk op de naervolgende conditien is aennemende bij desen, te weten: eenen marberen autaer, in deser Stadts Capelle van de H. Besnydenisse, in de Cathedrale Kercke van onse Lieve Vrouwe, binnen dese stadt, ende dat op de modelle daervan over veele jaeren ghemaeckt ende aan den voorscreven aennemer ter handt gestelt by den heere Thresorier onderteeckent, ende sal den selven autaer geheelyck moeten syn van witten geaderden marber, van de beste soorte, sonder eenige faute, waervoore van Stadtswegen aan den voorscreven aennemer sal worden betaelt de somme van vierthien duysent vyffhondert guldens courant gelt, welck voorscreven werck tot aen de capiteelen inclues, sal moeten in staet ende voltrocken syn voor ultima December van den toecomenden jare XVII^{c} twintich, ende het resterende werck tot het leste toe, sal moeten in staet ghemaeckt ende voltrocken wesen voor ultima December XVII^{c} eenentwintich, sonder eenigen langeren vuytstel; ende sal de Stadt naer haer behouden den marbel ende alle het oudt werck vanden nu staenden autaer; des sal oock wesen tot laste van de Stadt allen het metswerck ende smedewerck, dat tot desen nieuwen autaer van noode wesen sal; mede sal de Stadt oock leveren ende doen stellen de stellingen daer toe behoorende,

ende sal de betalinge van de voorscreven somme geschieden in der manieren naervolgende, te weten: sesse hondert guldens courant op nu contant; sesse hondert guldens in May toecomende van den jare XVIIe twintich; ende alsoo voorts, van jare tot jare, ieder jaer, in May, sesse hondert guldens, alles vuyt de vier hondert pondt staende ter dispositie van de heeren van het Magistraet tot dat de geheele somme sal wesen voldaen; ende alsoo de aennemers ordinaris hebben een derde contant op de handt, ende het 2^{e} derde op de handt, als het 2^{e} deel van het werck boven de capiteelen begonst wordt, ende het resterende derden deel, als het werck voltrocken is; soo is tusschen partyen nopende den interest veraccordeert dat gedurende het 1ste jaer betaeld synde als boven, de voorscreve tweemael sesse hondert guldens aen den aennemer voor interest verschynende ultima December XVII^{c} twintich, sal worden betaelt de somme van een hondert dryentwintich guldens, ende voor het 2^{e} jaer in het werck wederom betaelt sal worden, als boven, sesse hondert gulden; sal voor een jaer interest van de twee derde deelen, verschynende ultima December XVII^{c} eenentwintintich, betaelt worden twee hondert sestig guldens; ende naer datum, mits dat het werck alsdan als boven sal voltrocken wesen, sal den interest vande resterende somme betaelt worden à drije per cento sjaers, mits afcortende, van tijde tot tijde, a rato de betalinge van de sesse hondert guldens, die als boven telcken jare sal gheschieden. Actum ter Thresorye den 1sten October XVIIe negenthien. Waren onderteeckent J.C. Van Hove, F.J. Gansacker, P. Vanden Cruyce ende Alexander Van Papenhoven.

Extract uit het Collegiaal Actenboek van de jaren 1718-1723.

Gheordonneert te betalen aen Alexander Van Papenhoven, ingenieur-belthouwer, de somme van 123 guldens, idque wt de £ 400 vlems ter dispositie van myne heeren jaerlycks staende, over een jaer interest verschenen ultima December 1720, in conformiteyt van de conditie by het contract besproken, met dese stadt aangegaen nopende het maecken van den nieuwen marberen autaer in de Capelle van de H. Besnydenisse, in de Cathedrale Kercke van Onse Lieve Vrouwe, binnen dese stadt, in dato 1° Octob. 1719. Actum in Collegio den 2^{e} May 1721, depost uit. January 1721.

Gheordonneert te betalen wt de 400 £ vlems ter dispositie van myne heeren jarelycks staende, aen Alexander Van Papenhoven, ingenieur-belthouwer, binnen dese stadt, de somme van 600 guldens, alsnu vervallen in conformiteyt van het contract met hem aangegaen op den 1^{e} October 1719, over het maecken vanden aengenomen nieuwen marberen altaer in deser Stadtscapelle van de H. Besnydenisse inde Cathedrale Kercke deser stadt, wesende het 3de payement. Actum in Collegio den 27^{e} May 1721.

Geordonneert te betalen wt de 400 £ vlems ter dispositie van mijne heeren jarelycks staende, aen Alexander van Papenhoven ingenieur-belthouwer, de somme van 260 guldens, over een jaer interest verschenen ultima

December 1721, van de twee 3^{e} deelen in conformiteyt van de conditie by het contract besproken met dese stadt aengegaan, nopende het maeken van den nieuwen marberen autaer in de Capelle van de H. Besnydenisse in de Cathedrale Kercke van onse lieve Vrouwe, binnen dese stadt, in dato den 1^{en} October 1719. Actum in Collegio den 2 January 1*n*22.
P. GÉNARD.

Wees niet verdrietig dat gij andere menschen niet kunt veranderen, zooals gij wel wenschtet, daar gij van u zelven niet eens kunt maken wat ge wil

De koning drinkt!

TAFEREEL VAN JACOB JORDAENS, HOUTSNEÊ VAN W. BROWN.

't Is Jacob Jordaens, de groote schilder die, evenals Rubens, Adam van Noort tot meester had, wien wij de hierboven afgebeelde voorstelling van het Drie-Koningenfeest verschuldigd zijn. De christelijke Kerk viert het Drie-Koningenfeest, zooals men weet, op den eersten Zondag na den 6^{en} Januari van elk jaar, ter herdenking van de aanbidding van Jezus door de Oostersche koningen, de openbaring van Christus als verlosser der wereld en het mirakel op de bruiloft te Kana. Het Drie-Koningenfeest wordt in de christelijke Kerk Epiphania geheeten, onder welken naam ook de Grieken feesten hadden, die ter eere van de door hen aanbedene goden gevierd werden. Sedert onheugelijke tijden, wordt in de huisgezinnen het Drie-Koningenfeest met drink- en eetpartijen gevierd. In alle landen bestaat de gewoonte, dat tusschen de feestvierenden op dien dag een koning gekozen wordt, wien de gasten, gedurende den maaltijd, gehoorzaamheid en onderwerping verschuldigd zijn. Is het gezelschap eenigszins talrijk, dan kiest men niet slechts een koning, maar nog een aantal plaatsbekleeders meer, zooals een raadsheer, een geheimschrijver, een kamerling, een geneesheer, een schenker, een voorproever, een muzikant, ja, zelfs een biechtvader, benevens tal van bedienden, waaronder een zwitser, een portier, een bode, een speelman en - niet te vergeten! - een kok en een zot. Ieder van deze personages neemt met het aanvaarden van zijne hooge of lage bediening de verplichting op zich, de hem bij de keuze toegedachte rol zoo vermakelijk mogelijk te vervullen. De meesten onzer lezers kennen ongetwijfeld de aloude *koningsbrieven*, welke, gedurende de eerste 10 of 12 dagen des jaars, namelijk te Antwerpen in de straten worden uitgeleurd, onder het geroep: *Koningsbrieven, kroon en kroon!* en waarop den met den scepter in de hand, te paard gezeten koning, de volgende regels worden in den mond gelegd:

Ik ben koning van de vrienden,
Mannen spaert myn tafel niet!
'K heb niet lang zoo veel bedienden,
Dus intusschen geen verdriet,

De biechtvader, op de koningsbrieven in zijnen biechtstoel afgebeeld, heeft in last te zorgen, dat de feestvierenden zich voor buitensporigheden hoeden. Bij hem luidt het rijmpje waarschuwend:

> In het midden onzer vreugden,
> Doet niets wat een straf verwekt....

Daarentegen beveelt de zot:

> Wil op 't woord des konings drinken....

't Is het heuglijk oogenblik waarop *de koning drinkt,* welk Jacob Jordaens heeft verkozen om het bonte gezelschap, dat wij hierboven vereenigd zien, uit te schilderen. Hoort gij de gasten juichen, lezer? Geene enkele tong, geen enkele arm

blijft stil, al kan men het Zijner Majesteit dan ook aanzien, dat zij hare lippen dien avond niet voor den eersten keer bevochtigt. Ook aan de houding der gasten is het te bespeuren, dat zij het woord des konings niet in den wind geslagen hebben.

Wij mogen van den schilder zeggen, dat hij in zijne voorstelling allerbest gelukt is. Dit gezelschap tafelzitters, is wel een van de krachtigste en flinkste groepen die men zien kan. Hoe gloeit het leven in al die personen, hoe bewegen zich al die lichamen, hoe doortintelen gulheid en vreugde al die wezenstrekken! De drinkende koning is, in zijnen aard, een onverbeterlijk toonbeeld. Het tafereel over zijn geheel genomen is een wezenlijk ongekunsteld kunstwerk. Meer natuurlijkheid, overeengebracht met de welbegrepene eischen der kunst, laat zich in eene schilderij moeilijk denken. Wij zouden de toegevendheid onzer lezers moeten inroepen, voor de moeder die zelfs in 't gezelschap en aan den disch eens konings, met eigen hand haar schreiend kind bezorgen wil. Maar men zal opmerken, dat zij het oogenblik te baat neemt, waarop aller aandacht zich op den koning heeft vereenigd en dat de goêlijke gasten zelven zich gebaren te houden, alsof zij van de verrichting volstrekt niets merkten. Laat ons de goede vrouw dus niet harder vallen, dan hare dischgenooten zelven, die waarachtig vrij wat meer reden hadden dan wij, om den neus op te trekken.

Op blz. 154 en vgg. van den 4^{n} jaargang der *Vlaamsche School* (1858), kan men nopens het leven en de werken van Jordaens een aantal wetenswaardige bijzonderheden vinden, alsmede een verkleind portret van den beroemden schilder, wiens afbeelding wij eerlang, op grootere schaal uitgevoerd, hopen mede te deelen.

Over de waterweegkunde.

De waterweegkunde heeft voor doel de *wetten* van het evenwicht der vloeibare lichamen te bepalen, mitsgaders die der drukking welke de gedeelten dezer lichamen op elkander en op de wanden der vaten waarin ze bevat zijn, uitoefenen. Om deze wetten wel te begrijpen, behoeft men in aanmerking te nemen, dat vloeibare lichamen, even als alle andere, aan de zwaartekracht onderworpen zijn, en dat derzelver gedeelten bij de minste beweging op elkander rollen. Het is aan onzen beroemden landgenoot, Simon Stevyn, dat men de kennis der bijzonderste wetten van de waterweegkunde verschuldigd is.

Gelijkheid van drukking. - Wanneer een vloeibaar lichaam aan eene drukking onderworpen is, dan wordt deze drukking langs alle kanten op al de deelen van dit lichaam overgebracht. A B C D is een vat dat een vloeibaar lichaam

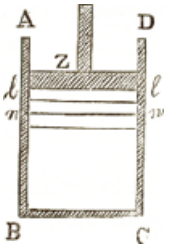

inhoudt, hetwelk wij voor het oogenblik zullen veronderstellen aan de zwaartekracht niet onderworpen te zijn. Z is een zuiger die de gansche vlakte van het vocht overdekt. Indien de zuiger nu ook zonder zwaarte verondersteld wordt, dan spreekt het van zelf dat het vocht aan geene drukking onderworpen is; doch zoohaast men op den zuiger een gewicht plaatst, neigt deze aanstonds tot dalen, en de laag, *ll* van het vocht

zal de drukking van deszelfs gewicht volkomen ondergaan. Deze laag zou dus noodzakelijk moeten vallen, indien ze niet ondersteund werd door de laag die onmiddellijk onder haar is; deze laatste door de volgende, en zoo voorts, zoodat de drukking tot op den bodem toe wordt overgebracht. Deze drukking heeft ook plaats op de wanden van het vat en op den zuiger zelfs, want indien men ze doorboort, dan spuit het vocht terstond langs de gemaakte opening uit het vat. Dit alles bewijst dat de drukking langs alle kanten overgebracht wordt aan al de deelen van het vocht en op alle punten van het vat waarin het besloten is. Dat deze drukking niets van hare kracht verliest, dat zij overal gelijk is, en diensvolgens in evenredigheid met de uitgestrektheid der gedrukte vlakte, valt ligt om begrijpen. Bij voorbeeld, indien de zuiger eene vlakte beslaat van 10 duim vierkant, en eene drukkingskracht van 10 kilogrammen, dan zal eene *gelijke* vlakte van den bodem eene *gelijke* drukking ondergaan, de helft dezer vlakte de helft der drukking, een tiende gedeelte der vlakte een tiende gedeelte der drukking, enz. Het is op dit grondstelsel dat de *waterpers* gevestigd is. Men zal zich een voldoende denkbeeld kunnen vormen van deze pers door het nevenstaande

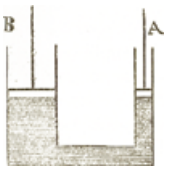

afbeeldsel. A is een zuiger, wiens vlakte gelijk is aan 1; en die op het ingeslotene water met eene kracht van 100 kilogrammen drukt; B is een andere zuiger, wiens vlakte gelijk is aan 10; en diensvolgens ondergaat deze laatste zuiger eene drukking gelijk aan 10 maal 100 kilogrammen, zoodat een lichaam, hetwelk zich tusschen de buitenvlakte van den zuiger B in eenen vasten wederstand zou bevinden, deze gansche drukking van 1000 kilogrammen zou ondergaan. Men gebruikt meermaals de waterpers in verschillige nijverheidstakken.

Dr F.-J. MATTHYSSENS.

> Een barsch woord en een onvriendelijke blik treffen den zachtzinnige sterker, dan een zwaard den gevoellooze.

Kronijk.

Antwerpen. - Wij vernemen met genoegen, dat het stadsbestuur den naam van Conscience, den beroemden romanschrijver, aan eene nieuwe straat der 6^{e} wijk heeft gegeven.

- De gunstig gekende Antwerpsche Muziekmaatschappij, die zich hoofdzakelijk toelegt op de uitvoering van verhevene Duitsche muziek, heeft op 1 April, onder de leiding van haren muziekmeester, den heer P. Benoit, den *Kreuzfahrer,* van den Deenschen toonzetter Niels W. Gade, voorgedragen op eene wijze, welke al de aanhoorders opgetogen heeft. Weinig of nooit vond te Antwerpen eene schoonere muziekuitvoering plaats. Er is sprake dat de maatschappij op een volgend feest onder andere stukken het oratorio *Prometheus* van de heeren Hiel en Benoit zal uitvoeren.

- De heer Breuer-Schott, beeldhouwer, heeft ter verheerlijking van gesneuvelde Belgische en Nederlandsche pauselijke zouaven, een gedenkstuk vervaardigd, waarvan wij hier eene beknopte beschrijving geven: Christus, met de rechterhand opgeheven en een wereldbol met kruis in de linkerhand houdende, staat op eenen voetzuil; lager, aan de rechterzijde, Petrus, met zijn kruis en de haan der verloochening, en links, Paulus, met zijn zwaard. Op de beide zijstukken leest men de namen der gesneuvelde Belgische en Hollandsche zouaven, alsmede eenige toepasselijke teksten uit de bijbel en op het voetstuk: 'Alles valt, alleen de kerk blijft bestaan.' De heeren Stalins en Janssens hebben van het gedenkstuk eene nette lichtteekening vervaardigd.

- In het *Verbond voor kunsten, letteren en wetenschappen*, waren dezer dagen een aantal schilderijen tentoongesteld, waaronder verscheidene hoogst verdienstelijke. Wij laten hier de lijst dezer stukken volgen: *De terugkeer* (Portielje); *Een gelukkige droom* (id.); *Op de gezondheid* (D. Col); Afbeelding van H.S. (C. Cap); *Het geheim* (id.); *Eene wandeling in het park* (E.J. Boks); *Gezicht uit Hastières* (J.E. Wolters); *Gezicht uit Moyland* (J. van Luppen); *Gezicht uit Calcar* (id.); *Vlaamsche wachthond* (Ch. Verlat); *Maanlicht* (A. Wust); *Gezichten uit Noorwegen*, *Tyrol en Amerika* (waterverfschilderingen van A. Wust); *Gezicht op de heide te Calmpthout* (Montgomery); *Landschap* (id.); *Het park Schwarzenberg* (Ch. Raffel); *Gezicht uit den omtrek van Dinant* (A. Riancho); *Morgen en avond* (J.E. Wolters). De heer J. de Braekeleer stelde bij dezelfde gelegenheid een marmeren borstbeeld ten toon.

De drie eerstgenoemde schilderijen behooren aan den heer d'Huyvetter; de twee landschappen van den heer van Luppen werden aangekocht door den gekenden kunstliefhebber, den heer majoor Muscar.

- Verschenen in de drukkerij van J.-E. Buschmann: *Traité de médecine pratique de maître Jehan Yperman, médecin belge (XIIIe-XIVe siècle)*, publié pour la première fois d'après la copie flamande de la bibliothèque royale de Bruxelles, par C. Broeckx. Een boekdeel, op zwaar papier, van 150 bladzijden.

Brussel. - Bij koninklijk besluit van 17 Maart wordt bepaald, dat van 15 October tot 15 November 1868 te Brussel zullen tentoongesteld worden de prijsstukken der leerlingen van al de academiën en teekenscholen des lands, welke van rijkswege worden ondersteund. Leerlingen van vrije teekenscholen zullen mede tot tentoonstelling worden aangenomen. Op deze tentoonstelling zal ook eene plaats worden ingeruimd aan de modellen, werktuigen en alle andere voorwerpen die gebruikt of kunnen gebruikt worden bij het onderwijs der beschrijvende en beeldende kunsten, in alle graden. Belooningen zullen kunnen verleend worden aan: *a.* de verdienstelijkste tentoonstellende leerlingen; *b.* de gestichten die van de beste uitkomsten zullen hebben laten blijken; *c.* de fabrikanten en uitgevers die de volledigste en beste verzameling van modellen of andere leerstukken zullen hebben ingezonden; *d.* de opstellers van leerwijzen of vervaardigers van modellen. Gedurende de tentoonstelling, zal er te Brussel een congres worden ingericht, waarop zullen worden uitgenoodigd de bestuurders, leeraars en regenten der voormelde gestichten.

- In den prijskamp van gewijde muziek, geopend door het huis Schott en de leden van het bureel van het congres voor godsdienstige muziek in België, onder bescherming van het Staatsbestuur, zijn 83 partituren voor eene mis toegezonden (internationale wedstrijd), uit België, Frankrijk, Italië, Spanje, Engeland, Duitschland en Amerika. Voor den wedstrijd geopend tusschen de Belgische componisten, zijn

18 partituren ingezonden. Eene liturgische commissie is benoemd om te oordeelen of de werken voor de katholieke kerken geschikt zijn; na dit voorloopig onderzoek zal eene muzikale jury geroepen worden om de prijzen toe te wijzen.

Leuven. - De hoogeschool heeft voor hare dierkundige verzameling een volledig geraamte van eenen grooten walvisch der IJszee aangekocht. Dit reusachtig dier is zoo zeldzaam, dat er slechts vijf volledige geraamten in de verschillende museums der wereld bestonden, te weten: een te Antwerpen, een te Londen en twee te Kopenhagen. Hetgeen te Leuven is aangekomen brengt het getal op zes, en 't is wel het grootste van allen. Daar ten andere die soort van walvisch, de reus van het dierenrijk is, mag men wel zeggen dat Leuven thans het grootste aller bekende dieren bezit. Wanneer de beenderen zullen aangebracht worden, zal het geraamte bijna de geheele lengte der opene plaats van het koninklijk Collegie beslaan. Het dier wien dit geraamte toebehoorde, is onlangs, nabij de kusten van Groenland door Deensche schippers gevangen en naar Kopenhagen gebracht, alwaar de beenderen voor rekening der Leuvensche hoogeschool gekocht werden.

Gent. - Door den leeraar Serrure werd dezer dagen de hand gelegd op een bundeltje Latijnsche afschriften van gebeden, welke keizer Karel gewoon was te storten en, die, ten jare 1650, verzameld werden door Hieronymus Albertus van Megrode, kapelaan van Leopold-Willem, gouverneur-generaal der Oostenrijksche-Nederlanden. Het bundeltje begint met eene aanroeping der godheid. Dan volgen een gebed tot Karel-den-Groote en een ander hetwelk aan dezen laatste door Paus Leo gezonden werd. Vervolgens een berijmde Latijnsche gezondheidsalmanak of *Vade mecum.* Vermoedelijk werd dezelve door den keizer geraadpleegd, om te weten wanneer men hem moest aderlaten, wanneer hij eenen aanval van de jicht te vreezen, gebruik van baden te maken had, enz. Deze gezondheidsregelen zijn waarschijnlijk nog elders te vinden. Het overige van het handschrift bevat gebeden van allen aard, waaronder talrijke voor de overledenen. St-Jacob, het licht en de roem van Spanje *(Lux et decus Hispaniae)*, wordt niet vergeten. De gebeden zijn in 't algemeen vrij kort; de meeste in proza, maar ook eenige in verzen.

- De gebroeders de Vriendt hebben de laatste hand gelegd aan twee doeken, die van veel voortgang getuigen. De heer Albert de Vriendt heeft *de H. Maagd en St-Jan*, in hunnen ouderdom, geschilderd, terwijl het tafereel van den heer Juliaan de Vrindt de *H. Cecilia* voorstelt, op het orgel spelende, onderwijl haar echtgenoot in verrukking nederknielt. Beide ge-

wrochten zijn voor de tentoonstelling van Parijs bestemd. J.B.

- Wij vernemen uit het verslag van het *Willemsfonds* over 1867 dat, sedert 1866, het getal inschrijvers geklommen is van 713 tot 791, waarvan 329 te Gent. Het fonds bezorgde in 1867 de uitgaaf der vijf volgende werken: *De landbouwkunst in de Nederlanden*, *Noord-Nederland*, uit het Fransch van Emile de Laveleye, door F.A. Boone, getrokken op 1500 exemplaren; *Voordrachten over de Grondwet*, door Gust. Rolin-Jacquemyns, getrokken op 1500 exemplaren; *Vlaamsche Bibliographie of lijst der Nederduitsche boeken*, *van* 1830 *tot* 1855 *in België uitgegeven*, 2e deel, door Fr. de Potter, getrokken, op 1000 ex.; *Volksalmanak voor* 1868, getrokken op 1800 ex.; *Verhalen voor jonge lieden*, 2e druk, door P. Geiregat, getrokken op 1500 ex. Voor 1868 zijn thans reeds ter pers of in gereedheid, om uitgegeven te worden voor zooveel het de middelen zullen toelaten: de 2e en laatste aflevering van de *Korte statistieke beschrijving van België*; een *Handboek der gezondheidsleer*, door Dr. Fredericq; een *Leerboek der meetkunde*, door den heer G. de Vylder; *de Vlaamsche bibliographie* (1856-1857); eene vertaling van het werk: *On Liberty* (over vrijheid), van den Engelschen staatsman J. Stuart Mill; de volks-almanak voor 1869; en een werk over *het Dierenrijk*, van den heer Edw. Campens. Het bestuur is daarenboven van plan de uitgaaf te beproeven van een *Wetenschappelijk en letterkundig Jaarboek.* De volksbibliotheek van het *Willemsfonds* heeft sedert hare inrichting (Juli 1865) 17,276 werken uitgeleend aan 3637 lezers.

- Maandag 20 April en vijf volgende dagen zal te Gent in de verkoopzaal van St-Jorishof, de verkooping plaats hebben van de boekverzameling, nagelaten door wijlen den befaamden liefhebber Benoni Verhelst. De catalogus, een boekdeel in-8o, van 368 bladzijden, bestaat uit 4002 nummers, waaronder vele zeer zeldzaam gewordene werken, in alle vakken van wetenschap, kunst en letterkunde.

- Aangekondigd: *Geschiedenis van Vlaanderen*, door baron Kervyn de Lettenhove, bekroond in den vijfjaarlijkschen prijskamp van geschiedenis, en onder bijzondere bescherming en aanbeveling van het staatsbestuur uitgegeven, twee boekdeelen, te zamen 1026 bladzijden, kompres gedrukt. Zij die inschrijven vóór 20 Mei 1868, zullen het werk bekomen aan fr. 4, de twee deelen. Na 20 Mei wordt de prijs op fr. 6 gebracht.

Chatelet. - In deze Henegauwsche gemeente, welke zoo wat 6,000 zielen telt, gaat eene proef genomen worden, met het invoeren der nijverheid van het strooweven. Voor eenige jaren werd dezelfde nijverheid ingevoerd in het Luxemburgsch steedje Durbuy, alwaar een weezenhuis werd opgericht, waarvan de kweekelingen tot stroowerkers werden opgeleid. Te Durbuy heeft het strooweven thans reeds eene groote ontwikkeling genomen en het is daaraan te danken, dat het weezenhuis zich in bloeienden toestand bevindt, en zich kan rechthouden door eigene middelen. Onder de kinderen, in dit gesticht opgevoed, behoorden er velen tot het arrondissement Charleroi. Zij hebben in de kunst van het strooweven eene groote bekwaamheid verworven, en, meesters geworden, gaan zij zich te Chatelet vestigen; op hunne beurt gaan zij leerlingen vormen en besturen, en onder een groot getal kinderen de weldaden verspreiden die zij eens van de liefdadigheid hebben genoten. Het is te hopen, dat deze onderneming met den besten uitslag zal bekroond worden.

Buitenland.

Parijs. - De *Constitutionnel* behelst een loffelijk artikel over muur- en zolderingschilderingen, te Parijs uitgevoerd in de woningen van eenen minister van state en van den heer A. Houssaye, door eenen jongen kunstschilder van Dendermonde, die te Parijs verblijft, den heer Frans Verhas.

- Tegen de aanstaande Meimaand wordt de uitgaaf te gemoet gezien van Talleyrand's *Gedenkschriften*, wier verschijning, bij uiterste wilsbeschikking, door den vermaarden diplomaat, die in Mei 1838 overleed, op het 30ste jaar na zijn afsterven werd bepaald.

Nieuw-York. - Goed geslaagde proefnemingen hebben plaats gehad met een nieuw uitgevonden stoomtuig, dat volkomen de gedaante van eenen mensch heeft en bestemd is om over gewone wegen te loopen of rijtuigen te trekken. De voeten zijn van ijzeren platen gemaakt, en daar zij zich bewegen als de voeten van een gewoon mensch zijn zij voorzien van ettelijke scharnieren en veêren. De maag is een fornuis, de borst een stoomketel; de rook neemt zijnen weg door het hoofd en den hoed. In den mond is eene stoomfluit, terwijl achter aan het hoofd eene veiligheidsklep is aangebracht. De stoom-man trekt een tweewielig rijtuig, benevens een wagen voor water en kolen; hij schijnt zeer gemakkelijk in alle richtingen te worden bestuurd. Eene mijl wordt in twee minuten afgelegd; over alle verhevenheden, die zich op den weg bevinden, stapt de stoomman heên, mits zij niet hooger zijn dan een voet. De prijs van dit stoomtuig is 1500 fr.

Sterfgevallen.

In den loop der maand Januari is de zeer eerwaarde heer de Grove, pastoor te Horpmaal, een verkleefd en ieverig taalvoorstander, in 55jarigen ouderdom overleden. Hij was een bij uitstek deugdzaam man en schrijver van verscheidene Vlaamsche werken.

- De heer Jan de Vriendt, te Gent, is in die stad op jammerlijke wijze bezweken. Hij stond op de stelling te arbeiden aan de muurschilderingen in de hoogeschool, toen hij eene beroerte kreeg en van eene hoogte van vier meters viel, op eene zoo vreeselijke wijze, dat hij gevaarlijke inwendige kwetsuren bekwam, welke zijn dood veroorzaakten. Wij vereenigen ons gaarne met de hulde die aan de nagedachtenis van den heer de Vriendt wordt gebracht door een plaatselijk nieuwsblad, welk schrijft dat de overledene niet slechts als kunstenaar, maar ook als mensch betreurd worden zal. De Vriendt was een der stichters en der ieverigste leden van de Gentsche Maatschappijen *Zonder Naam* en het *Kunstgenootschap*, en hij laat twee zonen en eene dochter achter, die zich reeds alle drie in de schilderwereld gunstig deden kennen.

De Berchemschepoort van Antwerpen, afgebroken in 1866.

TEEKENING VAN STROOBANT, HOUTSNEÊ VAN E. VERMORCKEN.

Deze poort, beurtelings St-Joris-, Keizers-, Mechelsche- en Berchemschepoort genoemd, en die in het jaar 1866 afgebroken werd, was, in haren aard, een der prachtigste gedenkteekens, niet alleen van België, maar van Europa; ook is het met groot leedwezen, dat wij haar hebben zien slechten en verdwijnen, niettegenstaande de moedige pogingen onzer beroemdste en talentvolste kunstbeoefenaren en oudheidkundigen. Het valt niet in ons bestek, hier al de beweegredenen aan te halen, welke voor en tegen het behoud, het herstellen of voltooien dezer poort, ingebracht zijn geworden; maar wij wijzen met fierheid op het boekdeeltje[1] door eenen onzer medeburgers in het licht gegeven en welk men in alle omstandigheden zal kunnen raadplegen en inroepen, als een bewijs dat het aan geenen goeden raad ontbroken heeft, om het gemeentebestuur van zijn noodlottig besluit te doen afzien. De Berchemschepoort bezat eene groote stoffelijke en onschatbare kunstwaarde; wat men ook bewere, men had hier al de middelen aan de hand, om daarmede tusschen de oude en de nieuwe stad een zeer nuttig en eeuwigdurend gedenkteeken daar te stellen, ter herinnering aan het verledene en de uitbreiding van Antwerpen, zooals wij reeds deden uitschijnen in 1865, blz. 84.

De heer Jan Rousseau zegt het volgende:[1]

‘De leien, de vestingen, de grachten, de poorten eener stad, dat alles telt klaarblijkend tusschen de eigenaardigste overblijfselen die men bewaren kan voor hare geschiedenis, want dat alles kenteekent stapsgewijs hare ontwikkeling of haar verval. Vele dezer karaktervolle kenteekens zijn veroordeeld om van zelf te verdwijnen. Van als de plaats vergroot, verwerpt zij de banden harer geboorte; de leien zijn verschoven, de vestingen vallen, de grachten worden gedempt. De poorten eindigen met alleen te blijven bestaan. Waartoe zou derzelver afbraak dienen? Zij

1 Les portes de Berchem et de Borgerhout, réflexions d'un Anversois. - Première partie. - Anvers. - Imprimerie J -E. Buschmann, rue des Israëlites. 1866.
De schrijver had een tweede deel gereed, doch de spoedige afbraak der poorten heeft hem, jammerlijk genoeg, den moed ontnomen dit nog uit te geven.

1 Bulletin des commissions royales d'art et d'archéologie 1867. pag 531.

hebben opgehouden hinderpalen te zijn, om gedenkteekens te worden. Oprijzende in het middelgedeelte van de plaats, waaraan zij vroeger tot sluiting verstrekten, langs beide kanten geopend en geheel afgezonderd staande, worden zij als uit den aard der zaak tot eerebogen herschapen.

Deze gedaanteverwisseling is overigens zeer natuurlijk. Zou

men trotschere, welsprekender eerebogen kunnen oprichten dan die oude poorten, welke tien geslachten overleefden, welke wagenwijd geopend werden voor den volks-souverein, welke den vijand weêrstonden en getuigen waren van de tegen de stad gerichte aanvallen, van de behaalde zegepralen en de roemrijk doorstane gevaren?

Dit begrepen de Romeinen, met dien proefhoudenden gezonden zin die hunne kunstwerken zoowel als hunne wetten onvergankelijk heeft gemaakt. Het zijn zij, die aan hunne oude poorten de door ons aangehaalde grootsche bestemming gaven. Wij hebben daarvan de onwraakbare getuigenis hunner geschiedschrijvers. 'Bij de verlegging van den omtrek eener stad, schrijft Pitiscus, braken zij de oorspronkelijke poorten niet af. Zij lieten dezelve als eerebogen bestaan, opdat zij een blijvend aanzijn zouden bekomen; zij waren gelast, bij de opvolgende geslachten eeuwigdurend de deugden, de heldenfeiten en roemrijke daden dergenen wien zij waren toegewijd in herinnering te brengen.'[1]

Betreuren wij de vernietiging van het gebouw, wij zijn gelukkig er eene getrouwe afbeelding van te kunnen mededeelen, zoo gelijk het bestond bij de afbraak.

Het was na den strooptocht van Marten van Rossem, waarbij Antwerpen zoo groot gevaar had geloopen overrompeld te worden, dat de regeering er op bedacht was de vestingwerken te wijzigen en te versterken. De St-Joris-, Kipdorpen Roode-poorten werden geslecht en verlegd, en de omheining der oude wallen op verscheidene punten uitgebreid.

De St-Jorispoort werd in 1543 begonnen onder de leiding van den ingenieur Gillebert van Schoonbeke; sommige schrijvers beweren dat de Italiaansche ingenieur Donatus Boni Pellizinuoli, van Bergamo, de plans er van leverde; anderen veronderstellen, dat zij door Virgilius Bononiensis werden vervaardigd; wat er ook van zij, het gebouw werd voltooid in 1545; keizer Karel V deed de inhuldiging en om het aandenken van dit feit te bewaren, werd het volgende gedenkschrift in de poort gebeiteld:

> CAROLUS V CAESAR HANC PORTAM PRIMUS MORTALIUM INGRESSUS
> CAESAREAM NUNCUPA VIT DIE XXV NOVEMBRIS ANNO MCCCCCXLV

Sedert keizer Karel deden al de vorsten die België regeerden, aartshertogen en gouverneurs, hunne blijde intrede langs deze gedenkwaardige poort, na den eed van getrouwheid aan onze gemeente-vrijheden afgelegd te hebben, welk plaats had nabij de kapel *Ter Siecken*, thans het terrein der koninklijke Harmonie-maatschappij.

Al de geschiedschrijvers, met name Grapheus, Scribanius, Bochius, Gevartius enz., spreken met den grootsten lof over de poort. De eerste dezer geleerden zegt, in zijne *Triumphe van Antwerpen*, in 1550 uitgegeven, dat keizer Karel V, de eerste was die te paard onder de poort doorreed, naar aanleiding waarvan zij de Keizerspoort genoemd werd.

Tot aan de kroonlijst had de poort 50[1] voeten hoogte op 80 voeten breedte. De kolommen waren van de eerste orde, de architraaf, de fries en de kroonlijst met de driespleten en tusschenruimten van de Dorische orde; zij herinnerde, als samenstelling en grootsche versiering, de zegepoorten van Romeinschen bouwtrant; vier dikke verbondene Dorische zuilen versierden het onderste gedeelte van het front;

1 Pitiscus. V° Arcus. t. 1, f° 163. Ontleend aan het gemelde werk *Reflexions d'un Anversois.*

1 Volgens Grapheus 50, volgens Bochius 54.

daartusschen was de diepe rondboogvormige poort. Boven ontvouwde zich eene kleine verdieping, waarop twee prachtige en indrukwekkende leeuwen,[2] een groot schild vasthoudende met eene keizerlijke kroon; vroeger was op dit schild het wapen van keizer Karel gebeeldhouwd, de keizerlijke arend op gouden grond; rond het schild zag men de kenteekens der orde van het Gulden Vlies. Langs wederkanten, rond de twee kolommen van Hercules, in de waters der Engte van Gibraltar geplaatst en achter de leeuwen door, slingerden breede banden, waarop werd gelezen de leuze van den grooten keizer der XVIe eeuw: *Plus oultre!* terwijl het reeds vroeger gemelde opschrift den eersten doortocht van keizer Karel herinnerde; op de schilden, aan de linker- en rechterzijde van de leeuwen geplaatst, prijkten vroeger de wapenen van Brabant en die van het markgraafschap des H. Rijks. Het Antwerpsch wapen versierde het middel-gedeelte der fries.

De zij-ingangen, welke ook een gansch ander uitzicht aan het gebouw moesten geven, waren sedert onheugelijken tijd, toegemetseld, de kroonlijst was verdwenen en het geheel zoodanig met kalk overdekt dat men er al de schoonheid niet van ontwaarde. Desniettegenstaande behield het een grootsch en indrukwekkend karakter, zoo grootsch en indrukwekkend zelfs, dat het ons onmogelijk is te begrijpen, hoe men, in België's kunsthoofdstad, tot de vernieling heeft kunnen besluiten van een gedenkteeken, veel schooner dan menig gebouw uit de vroegere oudheid, welk te Rome en elders in Europa met gewetensvolle zorg in eere gehouden wordt.

Op sommige plaatwerken, verrijst boven op de poort een torentje. Onzes dunkens heeft dit nooit uitgevoerd geweest dan figuurlijk of bij gelegenheid van het een of ander feest. Wij zijn, kort voor de afbraak, het gebouw gaan bezichtigen en hebben aan hetzelve geene sporen van het bestaan van dergelijk torentje ondekt. Er is van hetzelve ook geene melding gemaakt, in het volgende zeer belangrijk stuk op de archieven van Antwerpen bewaard, en waaruit blijkt dat het magistraat, vier jaren na de voltooiing (1549), door den schilder Pieter de Cortte het gebouw deed versieren voor de blijde inkomste van Philips II:[3]

2 Volgens den heer ridder L. de Burbure, waren deze meesterstukken vervaardigd door eenen beeldhouwer met name Collijn of Nicolaas Mido.

3 De heer Th. van Lerius bezit een zeer lieftafereeltje, door Abel Grimer in 1604 vervaardigd, dat de poort met hare prachtige schilderingen voorstelt.

'Opten XVIII^{en} dach van Meye anno XVe negenenveertich hebben de Commissarisen geordineert totter fortificatien deser stadt van Antwerpen, besteedt aen Peeteren de Cortte schildere, het witwerck tusschen de blauwe lysten vander nyeuwer poorten der voirs. stadt, genaempt de *Keyzer poorte*, met alle chieringhen van schilderyen daertoe dienende, al dwelck hy maken, stofferen ende volbrenghen sal moeten, inder voegen hyer nae volgende:

Te wetene, inden iersten, de wapen vander Keyserlycke Majesteyt metten thoyson ende metten Keyserlycker Croonen, daer op staende, al vergult, met fynen gouwe, ende den arent zwert, nae den heysch vanden voirs wapenen.

Item den titel die onder de voirs. wapenen staet, de letteren daer inne staende, ende de lysten daeromme staende, al van fynen gouwe vergult.

Item beyde de groote leeuwen die de voirs. wapen houden, oyck vergult met fynen gouwe.

Item de capiteelen boven metten letteren van *Plus oultre*, inde rolle staende, al van fynen gouwe, ende de pilaren van marbre, ende dwater daer de pylaren in staen, van silvere, gestoffeert zoot behoort.

Item de wapen van Brabant met alle heure chieraigie, dat rontomme de wapen loopt, al van fynen gouwe.

Item de wapen van Antwerpen, oick met alle heure chieragie daeromme loopende, vergult met fynen gouwe, ende deselve voorts gestoffeert, zoo dat behoort.

Item den gront, daer alle de cyragien ende witwerck sullen inne staen, sal wesen zwert, lamswert.

Item de wapen van Antwerpen, recht boven de poorte staende, beneden in de frise de chiragie buyten vergult al met fynen gouwe, ende die voorts gestoffeert nae heuren heyssch.

Item dantycx groot hooft, boven de poorte, vergult met fynen gouwe.

Ende de twee leeuws hoofden oyck vergult met fynen gouwe.

Voer al dwelck de voirs. Commissarisen, van wegen der voirs. fortificatien, schuldich selen wesen den voergenoempden Peeteren te betalene de somme van twee hondert Karolus guldenen eens, tot twintich stuvers tstuck, behoudelick dat al tvoirs. werck sal moeten volmaeckt wesen binnen acht weken naestcomende, op de pene ende verbeurte van vyftich Karolus guldenen, te verbeurene byden selven Peteren tot behoeff vander voirs. fortificatien; dies salmen hem doen alle gereetscap van stellinghen, totten voirs. wercke behoorende.'

In 1594 deed het magistraat van Antwerpen door Artus van Uden de poort herschilderen en op nieuw vergulden; wij laten hier een uittreksel uit de rekening van 1594 volgen, medegedeeld door den heer ridder L. de Burbure:

'Meester Artus Stammelaert van Uden, deser stadt schilder (betaelt) de somme van 101 ponden 10 schellingen artois, waer op commen te beloopen zoo syne als syner gesellen dachuren, verschotten penningen aen olie, schilders, houdt, diversche verwen en de anderssins, bij hem respective gevrocht ende verschoten aent schilderen ende stofferen van de wapenen ende leeuwen van Sint-Joris poorte, met tgene daeraen cleeft, 101 ponden 10 schellingen artois.'

Een jaar later had de blijde intrede van aartshertog Ernest plaats, waaruit men zeer goed kan afleiden dat de gemelde prachtige schilderingen slechts een feesttooi voor de poort waren.

Voor verdere geschiedkundige inlichtingen verzenden wij onze lezers naar het verslag van den heer P. Genard, archivaris van Antwerpen, verschenen in het Gemeente-Bulletijn, 1ste deel 1865, bl. 940.

> IJzer bestaat in het bloed en houdt het in stand; goud of de begeerte naar goud bestaat in het hart en bederft het.

Evenwicht der vloeibare lichamen.

Dit evenwicht kan niet bestaan tenzij de bovenste vlakte van het vloeibaar lichaam eene liggende richting hebbe, of, om beter te zeggen, tenzij deze richting eenen rechten hoek uitmake met de richtlijn der krachten die het tot beweging aansporen, en wel bijzonder met de rechtstaande richtlijn der zwaartekracht; ten tweede moet elk der gedeelten van het vocht langs alle kanten aan gelijke en tegenovergestelde drukkingen onderworpen zijn.

Om de noodzakelijkheid der eerste voorwaarden van het evenwicht te doen beseffen, zullen wij voor 't oogenblik veronderstellen dat de bovenste vlakte van het vocht, in plaats van liggend te zijn, de kromlijnige richting *a b c d e* heeft, daar, integendeel, de zwaartekracht volgens de

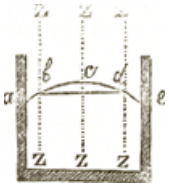

rechtvallende lijnen Z Z Z werkzaam is. Het is klaarblijkend dat in dit geval de horizontale laag *b d* door het gewicht der gedeelten vocht, die boven haar zijn, gedrukt wordt, en dat volgens den grondregel der gelijkheid van drukking, deze drukking zijdelings wordt overgebracht, zoodat de gedeelten *b* en *d*, waaraan niets eenigen tegenstand biedt, door deze drukking buitenwaarts gedreven worden. Hetzelfde gebeurt voor de volgende gedeelten tot dat het vocht eene volkomen liggende richting verkregen hebbe.

Wanneer men dezen grondregel op de vlakte der zee toepast, dan begrijpt men licht dat, voor eene groote uitgestrektheid, deze vlakte bol moet zijn, aangezien die bolte alleen eenen rechten hoek uitmaakt met de richtlijnen der zwaartekracht, welke alle naar het middelpunt der aarde samenloopen. Bovendien moeten de vlakten der verschillige zeeën zich alle op denzelfden afstand van dat middelpunt bevinden, want anders zou het water der hoogere zeeën tot de lagere moeten dalen. Zulk iets gebeurt echter niet, en wel uit hoofde dat de waters der zee niet alleen aan de zwaartekracht, maar ook nog aan andere krachten onderworpen zijn; en het is met de gemeene uitkomst dezer verzaamde krachten dat de vlakte der wateren eenen rechten hoek uitmaken moet. Onder deze andere krachten telt men de middelpuntvliedende kracht door het draaien der aarde op hare as veroorzaakt, en noodzakelijk voor uitwerksel hebbende dat de vlakte der zee platter is aan de *polen* des aardrijks dan op de *linie.* Daarenboven, wanneer de maan boven of onder den gezichteinder der zee is, vermengt zich de aantrekkingskracht der maan op de waters met de

zwaartekracht om eene gemeene uitkomst te weeg te brengen; en het is met de richtlijn dezer uitkomst dat, om des evenwichts wille, de vlakte der waters een rechten hoek moet uitmaken. Doch dit bestendig evenwicht bestaat nooit, uit hoofde der gedurige omloopsbeweging der maan, waarbij natuurlijk de richtlijn der gemeene uitkomst onophoudelijk verplaatst wordt; ook is het niet-bestaan van een bestendig evenwicht, de reden waarom de vlakte der zee op bepaalde tijdstippen beurtelings verhoogt en verlaagt.

De noodzakelijkheid der *tweede* voorwaarde van het evenwicht der vloeibare lichamen, te weten: dat al hunne gedeelten langs alle kanten aan gelijke en tegenovergestelde drukkingen onderworpen moeten zijn, is licht om begrijpen en wordt daarbij nog dagelijks door menigvuldige voorbeelden bewezen. Wanneer vochten, die elkander niet oplossen, en wier betrekkelijk gewicht verschillig is, onder elkander in een vat gemengeld worden, dan worden de gedeelten van het lichtste vocht naar boven gedrongen door de gedeelten van het zwaarste. Ook bestaat voor hen het evenwicht niet, zoolang elk vocht geene afzonderlijk liggende richting heeft, en het zwaarste vocht niet terzelfder tijd het onderste is. Het is daarom dat olie, welke lang met water ondereen is geklopt geworden, zich allengskens van het water ontlost en eindelijk naar boven drijft.

Dr F.-J. MATTHYSSENS.

Iets over de katten.

‘Het kattegeslacht, dat als de grondsoort der verscheurende dieren kan aangemerkt worden, bevat niet alleen de eigentlijk gezegde *katten*, maar alle dieren, die zich door ronden kop, korte kaken, scherpe tong, kromme nagels, die zij kunnen terugtrekken, en zeer sterke tanden onderscheiden. Het vermogen dat zij bezitten om hunnen oogappel zamen te trekken of uit te zetten, laat hun toe zoowel bij nacht als bij dag te zien. Zij zijn allen zonder uitzondering wreede, meestal lafhartige roofdieren, die hunne prooi uit schuilhoeken bespieden en overvallen. De gewone of huiskat heeft kromme en scherpe nagels; zij klimt met vaardigheid en doet haren aanval met eenen sprong. In den wilden staat houdt zij zich in de bosschen op. Onder de tammen worden er van allerlei kleur gevonden. Hare diensten bestaan in het verdrijven van muizen en ratten; doch zij betoonen weinig gehechtheid voor degenen die haar voeden.’[1].

‘De kat, met de tigers, luipaarden, leeuwen en panthers één geslacht uitmakende, is listig, valsch, wreed; - wordt zelfs om hare roofzucht als huisdier gehouden; is niet

1 D.W. Bosch en W. Degenhardt.

verbonden aan haren meester, bemint gemak, koesterende warmte en zindelijkheid. Het haar der katten is zeer electriek; daarom hoort men knisteren, en ziet men vonken, door haar over den rug te strijken; door dit te doen en haar te liefkozen, snorren of spinnen zij - iets aan de katten alleen eigen - hetwelk door twee dunne vliezen, in het bovenste van den gorgel uitgespannen, veroorzaakt wordt.'[2].

Zoo spreekt de natuurlijke geschiedenis over de kat, en gelijk men ziet, is het volstrekt geen vleiend portret, dat de natuurkenners van het door 't volk zoo geliefde huisdier maken. Hoevele hoedanigheden nogtans bezit niet onze huiskat, welke haar gunstig onderscheiden! En vooreerst - der schoonheid zij eer bewezen! - welk een bevallig diertje is zij niet! Van hoe menig poesje mag niet gezegd worden, dat zij lief is om te stelen! Bij welk ander dier treft men in zoo hooge mate rein- en zindelijkheid aan? Wie, meer dan zij, tusschen de viervoeters, heeft zooveel zwier, zooveel losheid, zooveel ongemaaktheid en vlugheid over hare bewegingen, als de poezele kat? Hoe bekoorlijk, hoe aanminnig weet zij zich niet voor te doen, wanneer zij eene zittende houding aanneemt! Hoeveel gezelligheid verleent zij niet aan den huiselijken haard, wanneer zij daar snorrend of spinnend bij nederzit. Wiens aandacht heeft het al niet eens getroffen, wanneer hij, des winters, in een stemmig gezelschap, koutend rond de warme kachel was geschaard, hoe de kat met eene schier menschelijke aandacht de sprekers beurtelings gade sloeg, hoe zij hen naar de oogen opzag en als het ware *luisterde* naar wat er werd gezegd. Het is gebeurd, dat als eene juffer sprak, deze half angstig werd, over de *menschelijkheid* waarmede de huiskat scheen toe te hooren wat zij zeide; ja, dat de angst der juffer groot genoeg was, om haar eene wijl haar gesprek te doen staken en haar te bewegen, het verzoek uit te spreken, dat men de kat zou wegjagen, die met menschenverstand haar de woorden uit den mond scheen te zien. Het is gebeurd, zeggen wij, dat men, na zich een oogenblik met dien jufvrouwen-schrik vroolijk te hebben gemaakt, de luisterende kat inderdaad van hare plaats verjoeg, maar dat men er toch niet in slaagde haar uit het vertrek weg te krijgen, en de kattenoogen eenige stonden later, nadat de redekaveling was hervat, hardnekkig sprekers en spreeksters begluurden.

Ongetwijfeld is het aan zulke en dergelijke schijnbare deelnemingen van de kat aan menschelijke verrichtingen, dat het volksgeloof, welk de katten tooverkracht toeschrijft, zijnen oorsprong verschuldigd is. Vooral de zwarte katten plachten het voorrecht te genieten, voor tooverheksen te worden ge-

2 J. Alb. Uilkens.

houden. Al onze lezers kennen het boeiende verhaal van Hendrik Conscience, waarin de geestenbezweerder, aan het meisje, waarop eene *kwade hand* heeft gerust, de vrage toestuurt: 'Hebt gij nooit eene zwarte kat gestreeld?...'

Overigens is het bekend, dat de oude Egyptenaren goddelijke eer aan de katten bewezen. De godin Isis verwaardigde zich zelfs de gedaante eener kat aan te nemen. Tusschen de oud-Egyptische overblijfselen heeft men vele vrouwenbeelden met stralende kattenhoofden gevonden. Van Mahomed weet men, dat hij zoodanig aan zijne huiskat was gehecht, dat hij liever een pand uit zijnen rok sneed, waarop zich het dier te rusten had gelegd, dan deszelfs slaap te stooren, en toen Petrarchus als kluizenaar was gaan leven, genoot niemand dan zijne kat de eer, zijne eenzaamheid met hem te deelen.

De diensten, welke de katten aan de menschheid bewijzen, behoeven voorzeker niet te worden herinnerd; eene van de grootste rampen die de samenleving kunnen treffen, ware voorzeker de uitroeiing van het kattegeslacht, - ten minste wanneer de ratten en muizen niet gelijktijdig verdelgd werden. Een treffend voorbeeld daarvan, wordt aangehaald door den verdienstelijken Uilkens, in zijne *Natuurlijke historie.*[1] Bij koninklijke verordening was, ter bevordering van de faizantenteelt, bevolen geworden, al de katten op het eiland Procida, nabij Napels, te vernietigen. Korten tijd nadat dit geschied was, vermeerderde er het ongedierte zoodanig, dat men niet alleen geene levensmiddelen en huisraden voor hetzelve beveiligen kon, maar de ratten en muizen zelfs de kinderen in de wieg aantasteden; zoodat dit bevel des konings, op het dringend verzoek der eilanders, weder moest ingetrokken, en, ter uitroeiing der ratten en muizen, katten op het eiland gebracht worden. Houttuin, bij wien men deze gebeurtenis insgelijks vermeld vindt, zegt dat de schade 4000 dukaten in één jaar bedroeg.

Dat de menschen zelven, ook wel eens bij de kat te school mogen gaan, heeft vader van Alphen ons reeds van in onze jeugd geleerd. Wien staan de gemoedelijke versjes van den befaamden kindervriend niet nog helder voor den geest:

> Geduld is zulk een schoone zaak,
> Om in een moeijelijke taak
> Zijn oogwit uit te voeren;
> Dit zag ik laatst in onze kat,
> Die uren lang gedoken zat,
> Om op een rat te loeren;
> Zij ging niet heen voor zij de rat,
> Gevangen, in haar klauwen had.

En hiermede genoeg over de kat, die, al wordt zij in onze streken niet geslacht en gegeten, zooals in China en Japan en elders misschien nog, voorzeker door niemand de eer van dit opstel zal misgund worden. Ofschoon - door *niemand*, is misschien wat veel gezegd. - Er zijn personen, die voor katten eenen eigenaardigen afkeer gevoelen. Addison geeft er in zijnen *Spectator* eenige vermakelijke voorbeelden van, die wij, ten besluite, zullen aanhalen, volgens de vertaling van P.-L. Leclercq:[1] 'de *Kat* gaf het gantsche gezelschap stoffe genoeg om te praten. De een hadt gezweet van angst op het gezicht van eene *Kat*; de ander had eene *Kat* gerooken, schoon zij

1 Een werk in 3 deelen, verkrijgbaar bij Ed. van Rooijen, boekdrukker, Minderbroedersrui, 50, te Antwerpen.

1 De *Spectator*, uit het Engelsch vertaald, 5e deel, bladzijde 556, Amsterdam, 1726.

verre van hem onder eene schenktafel verborgen hadt gelegen; een derde, die de kroon van al het Gezelschap spande, telde op hoeveele malen hy, op het zien alleen van eene *Kat*, van zich zelven gevallen hadt: Eindelyk zy (zegde) hy, ik zal u noch een onwedersprekelyk bewys by brengen van mynen Afkeer voor eene *Kat.* Het gebeurde my, toen ik eens door eene Straat van Londen ging, waar in ik nooit te vooren geweest was, dat ik schielyk eene wonderlyke flaauwigheit en benauwtheit voelde, waar van mij de oorzaak onbekent was, tot ik by geval naar boven zag, en bemerkte dat ik een uithang bordt boven my hadt, waar op eene *Kat* geschildert stondt.'

Wij hopen maar, als er tusschen onze lezers iemand is, die katten noch luchten noch zien kan, dat het onschuldig katte-beeld, welk aan het hoofd van dit opstel staat, op hem niet dezelfde werking moge doen, als de kat van het Londensche uithangbord op den Spectator-man.

Schetsen van Nederlandsche Toonkunstenaars, meest allen tot hiertoe weinig of niet gekend.

VAELBEKE (Lodewijk), luitspeler, moet in de XIVe eeuw als uitvoerder uitgemunt hebben. Over dezen meester hebben wij geene levensbijzonderheden aangetroffen.

VAN BAARLE (Zuzanna), te Amsterdam, als volgt bezongen door den dichter J. Vos, in zijne *Verscheidene gedichten*:

Aan Anna van Baarle op 't zingen van Zuzanne van Baarle, haar zuster.

Gezeedenvormd' en schrander' Anne,
Het is geen wonder dat Zuzanne
De ruwste ziel door 't oor ontschaakt!
Want d'allerschelst der nachtegaalen,
Heeft, toen haar oog begon te straalen,
Zijn teelnest in haar keel gemaakt.
De bietjes storten op de tippen,
Van haar aantrekkelijke lippen,
De zoetste honing van Himet.
Dus hecht zij d'ooren aan haar woorden,
Gezangen binden meer dan koorden,
De Min gebruikt ze voor zijn net,
Om woeste zinnen vast te maaken.
Een schelle keel kan harten blaaken.

VAN BAARLE (Anna), zuster van Zuzanna, speelde het clavecimbel; zij woonde te Amsterdam. J. Vos wijdde haar in zijne *Verscheidene gedichten* de volgende regels:

Klavesimbelspeelen van Juf. Anna Van Baarle.

Laat oudt Grieken 't lof uitschreeuwen
Van haar Orfeus snaarespel,

Want hij wist de wreede leeuwen,
Zelf de wachter van de hel,
Vast te binden aan de klanken.
Maatspel heeft een groote kracht.

.....

d'Amstel die het spel bemint,
Roemt met recht op Annaas vingren,
Die geen redeloos gediert
Op haar speelen doet verslingren,
Daar men Orfeus spel om viert.

.....

Wijzen oordlen naar 't geluit,
Godt Apollo, rijk van reeden,
Spande lest zijn paarden uit,
Toen hij Anna hoorde speelen.

Ziehier wat Vos nog schrijft op haar talent:

Telende tot de neegen Muze,
Is het wonder dat Meduze,
Die haar goude pruik beweent,
Door de kronkelende slangen,
Die om haare bakkes hangen,
Zoo veel menschen heeft versteent,
Die uit steenen zijn gereezen?
Welk een wonder moet het wezen!
Nu uw keel aan 't zingen raakt,
Dat gij door de helder' orgel,
Van uw gaadelooze gorgel
Marmersteen tot menschen maakt.

A. van Baarle huwde Const. Huijgens, den 6^{n} April 1627; Hooft maakte een groot dichtstuk op dit huwelijk, waaruit vijf kinderen zijn gesproten.

VANDER AMEIDE (Hendrik.) Deze, tot hier toe ons onbekende violist der XVIIIe eeuw, is bezongen door den dichter Dirk Smits, in zijne te Rotterdam, bij P. Losel, gedrukte gedichten. Wij laten hier volgen de verzen, getiteld:

Op de speelkunst van den heere Hendrik van der Ameide.

Wat hemelscher saizoen
Komt hier de zinnen doen,
Verkwikken en verpoozen!
O zangerige Mei!
Mijn geest danst op uw rozen,
En huppelt met uw' reij'.

.....

Hier zweeft Abacoos geest;
Ginds houd Masciti feest,
Met andre Vedelgrooten.

Ik hoor Correlies toon
En goddelijke noten.
Dit 's feestbanket voor Goôn:

.....

Ik hoor.... Maar zacht! hoe nu!
Zit ik hier neêr bij u,
Ameide? Hoe kan 't wezen?
Ik zie 't, nu ge uw spelen staekt:
Mijn geest is nooit voordezen
Uit zoeter droom' ontwaekt.

.....

Gij boeit elks liefde en gunst
Aen uwe vedelkunst;
Die 'k eeuwig zal beminnen:
Zoowaerlijk moet' gij hier
De schoonste kunstkroon winnen,
Omhoog de heillauwier!
MDCCXXXII. (1732)

Van der Ameide moet bijzonder uitgemunt hebben op de vedel.

VAN DEN BERG (Adriana), die een bijzonder talent had op de fluit en de *Viola di Gemba*, en waaraan P.-D. Pers, een ander Nederlandsch toonkunstenaar, eene *fantasia* opdroeg. De uitgever noemt haar *eene uitgeleerde meesteresse.* Dit muziekstuk is getiteld: *Fantasia met hoog en lagste geluid ter eere der E.E. Juffrouwe Adriana van den Berg*, *door P.-D. Pers*.

VAN DER HEIJDE (juf. Regnera), reeds in ons werk over de Nederlandsche toonkunstenaars vermeld, behoorde onder de beste clavecimbelspeelsters van haren tijd. Poot wijdde haar de volgende verzen:

Leeft de weelde, rein van zin,
En de blijschap, frisch van wangen.
In het rijk der snaergezangen
Blijft *Regnera* koningin.
Mannen, duikt: het is verloren,
Onze roem verdwijnt te snel.
Maegden treên in heldespooren.
Hoe verlangen ieders ooren
Naer dit jofferlijke spel!
Zie, ai zie de Maes eens luistren,
Kort gefluit in heure vaert,
En geboeit met vaste kluistren,
Die haer glori niet verduistren;
Zulk een kunst is achting waert.
Toen een snaer brak onder 't spelen
Daelden uit het lindelof
Nachtegaelen, schel van keelen,
Om met zang die breuk te heelen.
Dan hun orgel klonk te dof.
Nachtegaelen, roem der wouden,
Leert van dezen cimbelklank,
Die de fabels der aelouden
Voor verbloemde waerheit houden....
Die *Regnera* tegenstreden

Lof en eer ontzeit, misdoet.
Jeugt en vreugt en aerdigheden
Sieren haere schoone leden,
Geest en kunst haer eêl gemoet.

VAN DEN HOVE (Joachim), goed Nederlandsch luitspeler, geboren na de eerste helft der XVIe eeuw, en die waarschijnlijk te Leiden zijne woonst had. Men drukte van hem in deze stad: *Préludes de luth pour des chansons à deux voix*, *avec deux violons. Deliciae Musicae, seu cantiones* 1612, *Leyden*, *in-folio.*

VAN DER HOOCK (Dirk), schout van Amsterdam, heeft uitgegeven, bij J. Lindenberg, te Amsterdam: *Grondslag van 't Vocaalmuzijk*, *waarin de Grondregelen en alle soorten van transpositiën aangewezen worden. Om binnen weinig tijds tot de muzijk-kunde te geraken.* Dit werk is waarschijnelijk in den beginne der XVIIIe eeuw gedrukt. J. Roman de jonge, P. Aldewerelt en

Morterre (1769) hebben elk eene uitgaaf van dit werk bezorgd.

VANDE PUTTE (Hendrik), was een geleerd man, die veel heeft bijgedragen tot de bevordering der verhevene muziek. Hij heeft zijn stelsel ontwikkeld in een werk getiteld: *Modulata Pallas*, *sive septem discrimina vocum*, *ad harmonicae lectionis usum aptata philologo quodam filo*, gedrukt te Milanen, in 1599, in-8°. Vande Putte zag te Venlo het licht, op 4 November 1574. Hij studeerde te Dordrecht, Leuven en Keulen, en was een leerling van den vermaarden Justus Lipsius. Hij werd in 1601 professor van Latijnsche taal aan de hoogeschool te Padua. Later vinden wij hem professor aan de Leuvensche hoogeschool. Hij overleed te Leuven, op 17 September 1646.

VANDER WALLEN (Jacoba). Deze zangeres bekleedt eene eerste plaats tusschen de Nederlandsche toonkunstenaren van het begin der XVIIIe eeuw. De dichter F. de Haes heeft hare kunde bezongen en Dirk Smits wijdde haar de volgende geestdriftige uitboezeming:

Wat Godheit staet u bij in uw verrukkend zingen,
Jakoba, dat gij, door het juichen en gekweel
Van uw kunstrijke stem, met lieffelijk gestreel,
Elks hart en ziel en zin verlokken kunt en dwingen?

Op uwbelieven sta ik weder daer ik stond
't Gehoor drinkt honigdaeuw en nektar uit uw' mond,
'k Voel door uw' zang mijn' geest van allen drukk' genezen,
Dus geeft ge een' voorsmaek van de hoogste zaligheit,
Terwijl het enge padt, dat derwaerds henen leid,
Door uwen echtgenoot ons klaer word aengewezen.

J. van der Wallen trad te Rotterdam in den echt met Theodorus vander Hoeven, remonstrantsch leeraar.

Zij telde ook Poot onder hare bewonderaars, zooals blijkt uit de volgende verzen:

Op het zingen der kunstrijke juffer Jakoba van der Wallen.

Zou de werelt eeuwigh klagen,
Troosteloos en zonder raedt,
Daer ze neêrgebogen staet
Onder 't pak der oude dagen,
Die haer plaegen met verdriet?
Neen, dat lijt *Jakoba* niet.
Zij, tot rein vermaek geboren,
En met eene stem verrijkt
Die de hoogste prijzen strijkt,
Smoort de zorgen, stilt den toren,
Dies de horen van de Faem
't Lant vervult met haren naem.
Als haer zijde toonen klinken
Vlucht de doffe treurigheit,
Alles wort tot vreugt bereit,
D'aerdtbol schijnt ons steil 't ontzinken,
D'ooren drinken Godendrank,
't Brein verdwaelt in maet en klank.
Rotterdam verheft zijn muuren

Op het aengenaem gequeel
Dezer maegdelijke keel.
Kan dit hemelsch zingen duuren,
Zijn gebuuren zullen zien
Hoe 't geluk zijn' handel dien'.
Fiere Maesstadt, pronk der steden,
Bou een' tempel voor de kunst:
Eer dees Zangheldin uit gunst;
D'ootmoet zal 't autaer bekleden,
Naer de reden, met gebloemt,
Op geen' lentedagh genoemt.
Zoo u boustof magh ontbreken,
Buig *Jakoba*, met verstant,
Dat ze eens naer 't klippigh land.
't Marmer zal, zijn plaets ontweken,
Naer dees streken met haer gaen.
Laet de kunst verheven staen.

EDW. GREGOIR.

Kronijk.

Antwerpen. - De maatschappij voor doofstommen hield op 30 Maart in de zaal der koninklijke Harmoniemaatschappij eene zitting, waarvan het onmogelijk is een juist gedacht te bekomen als men de oefeningen niet heeft bijgewoond.

Door de methode, welke wij met genoegen toegepast zien in verscheidene der voornaamste gestichten van het land, te doen kennen, meenen de heeren bestuurders nog het belang van den doofstoomme te bevorderen. Te dien einde hadden zij deze openbare zitting ingericht, waarop de beschermelingen der maatschappij, door verschillige oefeningen, de voortreffelijkheid van het onderwijs, hetwelk zij in het gesticht ontvangen, deden uitschijnen. De zangmaatschappij *Apollo*, welke nooit hare edelmoedige medewerking weigert, als er eene goede zaak te ondersteunen is, verleende hare dienstwillige hulp om deze voorstelling te aantrekkelijker te maken; onder de kundige leiding van den heer Possoz voerde zij de koren uit, waarmede zij eene zoo schitterende zegepraal behaald heeft in den laatsten prijskamp te Brussel. De heer burggraaf de Nieulant, voorzitter der commissie van de tombola, in 1857 ingesteld voor het oprichten van het gesticht, had zijne ondersteuning willen verleenen met de volgende dames, door wier liefdadige zorgen eene geldinzameling ten voordeele dezer inrichting gedaan werd: Mevr. de burggravin de Nieulant; Mevr. Dellafaille de Leverghem; Mevr. Leclerc; Mevr. Dhanis; Mevr. Saelmaeckers; Mej. M. Dellafaille; Mej. M. Vanden Wyngaert.

- Op 6 April, ten 8 ure 's avonds, had in het *Verbond voor Kunsten*, *Letteren en Wetenschappen* een groot toonkundig feest plaats, met de medewerking van de jufvrouwen van Boom en Gobaerts, zangeressen te Brussel, H. Warnots, leeraar bij het koninklijk conservatorium derzelfde stad, en Bryon d'Orgeval, artist van den koninlijken schouwburg van Gent. De *Stabat Mater* van Rossini, en de *Sanctus* der mis van Gounod, werden onder het bestuur van den heer F. Callaerts, met bewonderenswaardige nauwkeurigheid uitgevoerd.

- Op 16 April hield de heer de Beucker, die sedert eenigen tijd aan 't hoofd staat der landbouwschool *Linneus*, bij Amsterdam, in den *Nederduitschen Bond* eene verhandeling. Een talrijk publiek woonde de zitting bij en juichte den verdienstelijken spreker toe. M. de Beucker handelde over de verschillige boom-

soorten en deed het nut uitschijnen welk er zou uit te trekken zijn, in geval de openbare wegen, wandelingen. enz, in plaats van met wilde, met fruitboomen waren beplant. De notenboom, onder andere, levert eene dubbele waarde op aan hout, en als de boom zijn wasdom heeft bereikt, wordt de waarde der vruchten elk jaar op 20 fr. berekend. Daarenboven is de reuk van vruchtboomen veel gezonder dan die der wilde boomen. In Holland heeft men dit stelsel reeds op sommige plaatsen ingevoerd, en het ware te wenschen dat er hier te lande ook maatregelen werden genomen om het te verwezenlijken.

- Bij J.-W. Marchand en C^{e} is verschenen: *Berken de Diamantstijper*, lijrisch drama in vier bedrijven door Karel Versnaeyen, muziek van Waelput. Dit tooneelstuk ziet het licht in de *Bibliotheek van oorspronkelijke Tooneelstukken.*

Brussel. - Ten gevolge van het ontslaggeven en overlijden van eenige leden, is de raad der maatschappij voor de gehiedenis van België heringericht geworden, ingevolge art. 11 der statuten. Deze raad is samengesteld als volgt: Voorzitter: M. Tielemans, eerste voorzitter van het beroepshof van Brussel; onder-voorzitters: MM. Orts, lid der Kamer van Volksvertegenwoordigers en generaal Guillaume; leden: MM. Alvin, bewaarder der koninklijke bibliotheek; de Bonne, gewezen kwestor der Kamer van volksvertegenwoordigers; R. Chalon, lid der academie; H. Delmotte; Gachard, archivaris van het koninkrijk; Alex. Henne, schrijver der geschiedenis van Karel V; Maus, raadsheer bij het beroepshof; generaal Renard, minister van oorlog; de Roubaix de Soumoy, lid van den heraldischen raad; Alph. vanden Peerenboom, lid der Kamer van Volksvertegenwoordigers; van Schoor, senator; Campan, secretaris-schatbewaarder. Lid voor Gent: M. Kervyn-de Volkaersbeke.

Leuven. - Op 29 Maart heeft de onthulling plaats gehad van den marmeren zerk, door de dankbare Vlamingen op David's graf gesticht. Vele bewonderaars van David's werken en vrienden der taalbeweging, waarvan hij lang de gevierde hoofdman was, woonden deze betooging bij, ingericht door het studentengenootschap *Met tijd en vlijt.*

Buitenland.

Leiden. - Er worden gelden bijeen gebracht, om den vermaarden Nederlandschen geneesheer Boerhaave, in deze stad een standbeeld op te richten.

Bologna. - Uit de bibliotheek der hoogeschool van Bologna is een boekdeel van eene kostbare verzameling gravuren, waaronder een groot getal van den beroemden Albert Dürer, ontvreemd. De gravuren schijnen dusdanig verspreid te zijn geworden, dat men, ondanks de ieverigste opzoekingen, er slechts een klein getal heeft kunnen terug vinden. Dezelve zijn in beslag genomen te Stuttgardt. Men berekent de schade op 70 duizend franken. De dieven hebben de kostbaarste platen uit de verzameling genomen. Tusschen dit getal bevinden zich degenen welke geschonken waren door Benedictus XVI. Een der aangehoudene dieven zou verklaard hebben, dat hij deze had verbrand omdat er een bijzondere stempel op stond.

Munchen. - Naar men meldt is koning Lodewijk II van Beieren voornemens te Munchen een gedenkteeken te doen oprichten voor den dichter Goethe, in den stijl van dat van Schiller. De voorbereidende maatregelen zijn reeds genomen.

Rome. - Onlangs zijn merkwaardige overblijfsels ontdekt van het plan van het oude Rome, welk Caracalla op marmer deed etsen.

Pompeji. - Men weet dat de ouden papier vervaardigden uit een Egijptisch rietgewas, waaraan de naam van Papyrusstruik wordt gegeven. Bij de opdelvingen te Pompeji is een handschrift op zulk papier ontdekt, een vond des te merkwaardiger, dat het de eerste van dien aard is, welke tot hiertoe werd gedaan.

Sterfgevallen.

Op 25 April is te Antwerpen overleden de zeer Eerw. heer J.-B. Beeckmans, sedert 21 April 1838, pastor van O.-L.-Vrouwekerk en deken van het district Antwerpen.

De zeer Eerw. heer Beeckmans, die den ouderdom van 66 jaren en 9 maanden had bereikt, heeft groote diensten aan de kunst bewezen; door zijn toedoen werden in de hoofdkerk een aanzienlijk getal kunstwerken uitgevoerd, onder anderen het overschoon gestoelte welk het choor versiert.

- De kunstschilder Camille Venneman, geboortig van Gent en die langen tijd Antwerpen bewoonde is dezer dagen te Schaarbeek overleden. Hij was geboren op 7 Maart 1827, en een zoon van den verdienstelijken schilder Karel Venneman. Camille Venneman leverde verscheidene merkwaardige stukken en liet de grootste verwachtingen van zich koesteren. Hij was pas zeven maanden gehuwd.

- In onze vorige aflevering meldden wij het afsterven, voorgekomen op 28 Maart, te Gent, van den kunstschilder Jan de Vriendt, in 58-jarigen ouderdom overleden.

Den Maandag daaropvolgende werden zijne overblijfsels ter aarde besteld in tegenwoordigheid eener groote menigte vrienden en beoefenaars der kunst. De heer van der Haeghen, voorzitter van het *Kunstgenootschap*, haalde in eene gevoelvolle redevoering de verdiensten des afgestorvenen aan als schilder, als menschenvriend, maar vooral als ware grootmoedige vader; en wees ten slotte op zijne twee zonen Juliaan en Albert de Vriendt, den tegenwoordigen personen verzoekende de achting, die zij den vader toedroegen, op de kinderen over te brengen.

Deze treurige plechtigheid zal lang in het geheugen der aanwezigen gegrift blijven; terwijl de bede des heeren van der Haeghen alreeds aanhoord is door de genegenheid, welke men de zonen van den betreurden Jan de Vriendt toedraagt.

J.B.

De Kipdorp- of Borgerhoutschepoort, te Antwerpen, afgebroken in 1866, (van de stadszijde gezien.)

TEEKENING VAN STROOBANT, HOUTSNEÊ VAN E. VERMORCKEN.

Wat betreft onze denkwijze nopens de afbraak van dat zoo eigenaardig als belangrijk geschiedkundig gedenkteeken, bepalen wij ons, onze lezers te verzenden naar hetgeen wij nopens de afbraak of de herstelling der Berchemschepoort op bl. 57 en volgende zegden.

Het gebouw, waarvan onze lezers hier de schoone afbeelding zien, is de poort, welke, in 1583, opgericht werd ter gedenkenis van de overwinning, door de Antwerpenaren behaald op de krijgsbenden van Alençon, den 17^{n} Januari 1583, zooals blijkt uit het volgende jaarschrift:

AVXILIVM SVIS DEVS,

welk door van Caukercken als volgt vertolkt werd:

GODT WAS VERDEDIGER SYNS VOLX.

Met de getallen: 30 *April* 1583, onder de beeldstede, werd het tijdstip aangeduid, waarop dit gedeelte van het gebouw voltooid werd.

Wij laten hier een stuk volgen, ons medegedeeld door den schrijver van het boekdeeltje waarvan wij gewaagd hebben ter

gelegenheid van de Berchemschepoort[1] en ontleend aan het *Antwerpsch Cronykje* 1743:

'*Memorie en sekere specificatie van de materialen die de stadt van Antwerpen heeft geproffiteert door de demolitie en afbrekinge van den Clooster van Sinte Bernaerts ten tyde van de voorgaende regeringe namentlyck in de jaeren* 1582, 1583 *ende* 1584.

8. Is alsdoen oock veel arduyn ende andere witwerck mede genomen, ende in de stadt vercocht, ende een deel vervuecht aen de Roy poorte, Kipdorppoorte en de anders statswercken, mede in 't maecken van den schouwen in de selve poorten, behalvens alleenlyck dat daertoe is verbezicht geweest eenigen bremerschen steen.

9. Ende alsoo die van 't clooster iteratief verboth impetreerden van den hertoge d'Alenson, soo hebben sy met het voorscreven afbreken, eenen cleijnen tyt gesupercedeert, want syn de de selve d'Alenson, den 14 *January* 1583 vutter stat gedreven, hebben die van de stat *terstont* wederom geordonneert 't clooster al ende geheelyck te raseren ende demolieren, ende hebben tot dyën eijnde aengenomen eenen Joris sergeant, met condicien dat hy 't clooster soude afbreken 't gene datter noch was overbleven 't syne coste ende laste, dies soude de stat prouffiteeren het vierde schip van de materialen, daerinne de selve Joris niet en heeft gefalleert, *met seer veel volck* hem temploye ren ende alsoo de schaillen dacken dijer noch waeren bleeven met veels steens affgebrocken, ende alsoo veel schepen met steen hout schaillen ende diergelycke materialen, nae stat gevoert, daermede diversche edificien ende statswercken syn gemaackt, namentlyck thuys van de Wynaccijse omtrent de verfve, item oyck de werfpoorte, vutgenomen t' blau werck, d' welck gecomen was van de poorte van t' casteel item noch eenen gevel aen de borse op de rechte syde gaende van de borsse voorscreven nae de meire synde, oyck veel houts ende schaillen verbesicht van t' voorscreve clooster genomen in t' opbouwen van de borsse, ende oyck in '*t hermaecken van de Kipdorppoorte*, daervan dat voortsgemaect syn, in 't stadt, diversche wacht ende ronthuysen.

16. Noch *de bancken onder in de Kipdorppoorte*, geweest synde de taeffelen in den refter van 't clooster.'

De afbraak der poort heeft doen zien, dat, op den achterkant der bloksteenen, teekeningen in ojivalen stijl stonden, welke onbetwistbaar bewijzen, dat bewuste steenen afkomstig waren van de abdij van St-Beernaarts op de Schelde, waaraan men die ontnomen had in 1582-83, om dezelve te gebruiken ten voordeele der stad Antwerpen, alstoen bezet door de Staten-Generaal. De afgebeeldde poort, welke beurtelings de Kipdorp-, de St-Jacobs-, de Borgerhoutsche- en de Alençonpoort werd geheeten, was door hare grootsche lijnen en indeelingen, hare beeldsteden, wapentrosssn en het van eenen rozenkrans omringde schild een schoone en indrukwekkende zegeboog, een prachtig overblijfsel van den krijgskundigen bouwtrant uit het Spaansche tijdvak (XVIe eeuw). Vroegertijds was de poort bekroond door een verheven dak en eenen met bladlood en schaliën gedekten zuil, welke, blijkens een schrijven (1816) van M.-I. van Brée, alstoen bestuurder der Antwerpsche academie, aan den heer gouverneur der provincie Antwerpen, baron van Keverberg

1 Les portes de Berchem et de Borgerhout. Réflexions d'un Anversois, etc.

van Kessel, zuinigheidshalve gesloopt werd, en thans nog den hof van een buitengoed te Wilrijck versiert.[2]

De dronkaard en zijn huisgezin, door Jan Boucherij. Mijnen kunstvriende A.-J. Cosyn.

I

Het was in den winter van het jaar 186..

De sneeuw viel sinds geruimen tijd onophoudelijk neder en bedekte de straten en de daken der huizen met een blank eentonig kleed. De vorst hield rivieren en vaarten in ijsbanden geklemd, en het weder was zoo guur, de koude zoo hevig en bijtend, dat sinds ettelijke jaren zulke hachelijke winter niet gewoed had.

De duurte der levensmiddelen was ten top gestegen en maakte de ellende nog afschrikkelijker; terwijl de stilstand in het katoenvervoer voor gevolg had, dat men in het grootste getal der fabrieken slechts eenige uren per dag werkzaam was, ja, soms in geheele dagen geen werk kon bekomen.....

Reeds lang had de werkklok, uit het grijze Belfort, door hare zware tonen verkondigd, dat de wekelijksche arbeid des volks geëindigd was. De maan stond hoog aan den wolkloozen hemel en wierp hare zilveren stralen op den sneeuw, waarvan de duizenden vlokjes, door den wind rondgevoerd, aan zoovele schitterende en wemelende vonken geleken. De straten waren eenzaam en verlaten; de huizen dicht gesloten; behalve hier en daar het een of ander herbergje, dat nog voor zijne wekelijksche klanten open bleef.

Ziet! daar op dien hoek der straat vertoont zich eene dergelijke herberg. Hoort gij dat verward gemompel niet, dat u van uit die plaats tegenklinkt, als waren er honderden menschen aanwezig? En nogtans, als wij er binnentreden, treffen wij er enkel een tiental mannen aan, allen werklieden, met den vuilen, halfversleten kiel om het lijf, die zich verdringen rond den teerlinkbak.

Maar beschouwen wij die lieden van naderbij. Waarlijk, ze zien er moedig uit, wanneer zij zoo de teerlingen in hunne handen draaien en dan met helsch geroep in den bak ploffen. Vooral die jonge vent, nauwelijks vijf-en-dertig jaren oud, schijnt al zijnen iever bij het spelen in te spannen. Het is Pier Moregem. Wat ziet hij er mager en afgesloofd van werken uit: de beenderen steken hem hoekig door de kaken, en zijne oogen staan diep en vuurloos onder zijne wenkbrauwen. Naar zijn uiterlijk voorkomen zou men hem wel tien jaren meer toekennen.

‘Om den drommel, Pier, het spel gaat u dezen avond schromelijk tegen’ riep hem een lange kerel met spottenden lach toe; ‘gij hebt weinig kans; het is reeds uw tiende maatje, dat gij aan ons verloren hebt.’

‘Wat hebt gij u daarmede in te laten!’ antwoordde de aangesprokene met heesche stem ‘zal ik ze niet betalen? -

2 De heer Th. van Lerius, zoo gunstig gekend om zijne onvermoeibaarheid en kunde in het opzoeken van al wat betrekking heeft tot de vaderlandsche kunst en kunstbeoefenaren, heeft den brief van van Brée aan den baron van Keverberg van Kessel het eerst in het licht gegeven.

Welnu, zwijg er dan over! Of meent gij misschien, dat gij altoos winnen gaat? Ik zal het u straks gaan toonen, als het mijne beurt is. - Laat zien wat ge kunt, lange zweep, het zal zeker weêral *zeven* zijn?'

'Eene aardige zeven, geloof ik' snauwde de andere hem toe.

Een oogenblik stilte volgde dit gesprek op, alleen onderbroken door het rommelend rollen der teerlingen, welke de lange gezel in den bak geworpen had.

'*Cavalier! Vivat!*' rees uit een vijftal heesche mannenkelen op, nadat de dobbelsteenen stil stonden; - en op een, twee, drie werd de maat in de hoogte geheven en juichend rondgedragen, terwijl de verliezers tusschen de tanden grinnikten en vloekten.

'Roept maar zoo vroeg geen *vivat!*' trachtte Pier Moregem de verwinners te overschreeuwen, 'het zou u kunnen rouwen; het zijn toch maar vier *vinken*, die hij geworpen heeft! Ik kan meer, kijk liever!

Pier sloeg hierop met groote bewegingen de teerlingen in den speelbak, terwijl hij hen met vlammende oogen achterna staarde; maar een helsche schaterlach klonk te gelijk uit den mond der overige spelers, terwijl zij verward dooreen riepen:

'Is dat nu uw *cavalier*, Pier? 't Is waarlijk een aardige! Wel Heere toch, zijt gij een slecht speler, Pier! - Asa, Triene' schreeuwden zij de waardin toe; geef nog vier druppels voor Pier's rekening.

De fabriekwerker verbleekte bij dien ongelukkigen worp, en keek verbaasd voor zich heen, overwegende hoeveel geld hij alreeds voor het spel alléén moest betalen. Werktuigelijk betastte hij dan ook zijnen broekzak, en haalde den overschot van zijn weekloon te voorschijn, ten einde zijne schuld te voldoen. Maar tenzelfden tijde riepen hem zijne drinkgezellen als uit eenen mond toe:

'Eh, Pier, wat gaat ge doen? Ge gaat toch zeker niet betalen? Wel Heere, het is nauwelijks elf ure.

'Om het even, ik wil mijn gelag betalen en dan trek ik naar huis' sprak Pier Moregem.

'Naar huis? naar huis?' schreeuwden de aanwezigen met verwonderde stem, 'naar huis? neen! neen! niemendal! ge gaat naar huis niet! Wat, is dit nu een uur om ons alreeds te verlaten?'

'Ik zeg dat ik naar huis ga, want het is meer dan tijd! - Eh, Triene, kom eens hier, dat ik u betale!'

'Neen, Triene, ge moogt niet! Als ge geld van hem durft aanveerden, gaan wij allen weg en ge ziet ons nooit meer weder.'

De bazin, vreezende hare klanten te verliezen, bleef dan ook gerust achter den toog zitten. Maar Pier riep haar nogmaals toe en was besloten zonder betalen heen te trekken, wanneer de overige spelers, ziende dat zij het al te ruw hadden aan boord gelegd, dat zij te dreigend hadden gesproken, met zachte stem tot Pier zeiden, terwijl zij hem langs alle kanten omringden.

'Asa, Pier, zijt eens zoo koppig niet! Dat is immers uw geld uit den zak werpen! Luister eens goed: tot hiertoe zijt ge zeer ongelukkig geweest in het spel; maar de kans kan keeren; het spel kan u voordeeliger worden en u de verlorene druppels laten terugwinnen! Zoodan, laat ons voortspelen!'

'Welnu, wie belet u voorttespelen?' antwoordde de fabriekwerker 'wat mij betreft, ik ga naar huis; gij moogt spelen al ware het tot morgen ochtend!'

‘Gij belet ons voort te gaan, Pier, door te weigeren mede te spelen! Wel hoe is het mogelijk, Pier! Asa, willen wij nog een spel, een enkel spel spelen? Stemt gij hierin toe?’

Pier Moregem wankelde; hij bedacht zich.

‘Toe, toe, Pier, een enkel spel; dat zult ge ons toch niet weigeren’ spraken de gezellen hem vleiende toe, terwijl zij hem meer en meer naar den teerlinkbak voortduwden.

Wat bleef er Pier anders te doen dan zijne toestemming te geven? Zij spraken hem immers zoo schoon! Het zou toch niet wel gedaan zijn hun dat één spelken, dat zij vroegen, te weigeren.

Zachtjes stopten de gezellen hem de dobbelsteenen in de hand en noodigden hem uit te spelen, hem eenen heerlijken worp voorspellende. En inderdaad, nauwelijks lagen de teerlingen stil, of het huis daverde van den luiden kreet: *Cavalier! cavalier!*

Maar er waren tien spelers; het spel duurde dus tamelijk lang, en de lichte overwinning, welke den fabriekwerker was te beurt gevallen, vuurde hem aan. Na het eerste volgde een tweede spel, en hierop nog een en nog een, tot zooverre, dat middernacht reeds lang geslagen en het licht der lantaarnen uitgedoofd was, toen Pier Moregem het herbergje verliet met een drietal zijner medespelers.

Met waggelende schreden, over en weêr zeilend, stapte de dronkaard de doodsche straten door, welke hem van zijne woning verwijderden.

II

Terwijl alles, wat wij hierboven mededeelden, in die kroeg plaats greep, ontvouwde zich een ander schouwspel in des dronkaards woning of beter in de kamer, welke hij met zijn huisgezin betrokken had.

Verbeeld u eene kleine, vierkante plaats, met een houten tafeltje, slecht maar netjes, in het midden. Verder eene kleine stoof, ternauwernood aaneenhangend, wier marmerkilte genoegzaam bewees, dat er reeds sedert lang geen vuur in gebrand had. Een ledikant, met wat vunzig strooi tot slaping en eenige vodden tot deksel, behalve een deerlijk gehavende stoel en een klein kastje, volledigden den huisraad dezer alles behalve opgeruimde woning.

‘Och, moederken, ik ben toch zoo bang, hoor eens naar den wind daarbuiten; zou vader nog lang toeven bij ons te komen?’ sprak een meisje, bibberend van koude, tegen eene jonge vrouw, die met eenen zuigeling aan de halfdroge borst, en een ander kindje in haren voorschoot verborgen, zich op het kamertje bevond.

Maar de moeder, in nare droomen verdiept, hoorde de smeekende stem van haar oudste kind niet.

‘Moeder! moeder!’ kreesch het meisje weder even pijnlijk, ‘wat is het hier toch koud; mijne handjes beven en die van Fransken ook! Och moeder, waar mag vader toch blijven? Kwame hij spoedig, ge zoudt geld krijgen om vuur te halen!’

‘Bedaar toch, Mietje, mijn zoet kind, wacht nog een weinig; zoo eventjes gaat vader naar huis komen’ antwoordde Lisbeth, door het snijdend geroep harer dochter uit hare mijmering opgeschrikt, terwijl zij eene uiterste poging op zichzelven deed, om kalm te blijven, en niet in tranen los te bersten, die zij met de grootste moeite verkropte.

‘En gij ook, Fransje, ge moogt zoo niet weenen’ ging de moeder bijna bezwijkend voort ‘straks gaat gij vuur hebben om u te verwarmen, want vader gaat zoo aanstonds naar huis komen, en dan krijgt ge eenen grooten boterham, gij en Mietje; zoodan, hebt alle twee nog een weinig geduld.’

Onmogelijk is het de liefderijkheid te beschrijven, waarmede de moeder deze troostende woorden tot hare beide kinderen richtte; onbekwaam zijn wij het geweld te vertolken, dat de lijdende vrouw op zich zelve deed, ten einde haren kleinen de smart te verhelen, die zij zelf in haar binnenste gevoelde.

Eene akelige stilte volgde de woorden der moeder op.

Maar geduld hebben, wachten, is schier onmogelijk voor kinderen, welke de koude bijna verkleumd, en die door zwakheid en honger worden gefolterd. Ook was de stilte van korten duur; want een snijdend gegil, als de jongste kreet eens verhongerden, vloog angstig door de kamer en gaf het teeder moederhart opnieuw de grievendste folteringen ten prooi. Het gemoed van Lisbeth was te vol dan dat het tegen dezen nieuwen slag zou bestand wezen: het welde over; twee tranen ontsprongen aan hare oogen, en vielen, over hare wangen heen, op het vaalbleeke aangezichtje harer beide oudste kinderen, die zich smeekend aan hare kleeding hielden gehecht, terwijl zij op klagenden toon uitriepen:

‘Moederken! moederken! ik ben schier dood van honger! wat blijft vader toch lang weg! och, moeder! wat is het hier toch koud, ik verstijf!’

Hoe moesten deze laatste woorden het teeder hart van Lisbeth doorbooren!.....

Traag en somber verkondigde de kerkklok middernacht. Steeds nijdig gierde de wind, en dreef de zware tonen in de ooren der immer wachtende Lisbeth. ‘Middernacht!’ weêrklonk het akelig in de ziel der moeder ‘en nog niet te huis, waar mag hij vertoeven?’

Na eenen geruimen tijd hoorde men in de straat een schor gezang oprijzen, dat bij pozen onderbroken werd door afschuwelijke vloeken. Op kloefen, over en weder stronkelend, kwam daar eene menschelijke gedaante waggelend aan, en braakte onsamenhangende, verschrikkelijke woorden uit, die het oor der benauwde vrouw angstig kwamen treffen.

‘Daar is hij,’ zuchtte de moeder; en haar vochtig oog viel neder op hare kinderen, die, door koude en honger overwonnen, in slaap gevallen waren. Meteen opende zij het venster en zond hare matte blikken de straat in; de maan keek juist de kamer binnen en liet op het vaal en beenderig wezen van Lisbeth eene uitdrukking van afschrik en medelijden ontwaren.

Immer brullend en raaskallend trok de dronkaard den trap op en stiet de deur met ruw gestamp open. Eene zilveren, maar flauwe klaarte, door de stralen der maan

teweeg gebracht, heerschte in de kamer, en liet hem zijne kinderen ontwaren, welke niet ver van het ledekant in elkanders armen slapend lagen uitgestrekt. Dit gezicht trof als een verwijt zijne oogen, en met de voeten stampend sprak hij met heesche stem:

‘Asa, wat is dat nu! maak die kinderen daar wakker!’

‘Maar, man lief, houd in 's hemels naam toch zulk gerucht niet’ sprak hem zijne vrouw met hemelzoete stem toe; terwijl zij zich als een beschermengel voor de twee slapenden plaatste.

Maar die opmerking, hoe zacht en minzaam ook gedaan, stuitte hem tegen de borst; hij stampte zijne vrouw ter zijde, en de kinderen bij de armen grijpende, snauwde hij hen toe:

‘Sta op! verachtelijke luiaards! sta op! zeg ik u; of ik zal u toonen wie hier de baas is!’

En bemerkende dat zijne vrouw de hand wilde leenen om hen op te richten, riep hij haar op dreigenden toon toe:

‘Ga weg, boos wijf, ga weg! of ik.....

De kinderen, door de ruwe behandeling huns vaders ontwaakt, stonden huilend van den vloer op, en schaarden zich rond hunne moeder.

Wat de dronkaard betreft, afgemat van roepen en zich te bewegen, overlaadde hij nog zijne vrouw met verwijtingen, en viel ten laatste, als een logge steen, op de sponde neder.

(Wordt voortgezet.)

Thuis.

Eigen haerd
is goud waerd!...
(*Spreekwoord.*)

Nieuwers dan thuis is het leven zoo zoet,
't Vuurken zoo warm in den flakkrenden haerd,
Nieuwers dan thuis smaakt het broodje zoo goed,
Niets is zooveel dan ten onzent mij waerd!

Nieuwers dan thuis is het leven van 't hart.
Wordt er het bitter niet altijd geweerd,
't Heil is er grooter en lichter de smart.
Nieuwers zoo wèl dan wel thuis rond den haerd!

Me.

26. *October* 1867.

Drukking der vloeibare lichamen op den bodem der vaten.

De drukking welke een vocht op den bodem van een vat uitoefent is gelijk aan het gewicht van de kolom vochts, die den bodem zelven voor grondzuil heeft, en voor hoogte den rechtstaanden afstand tusschen den bodem en de oppervlakte van het vocht. Daaromtrent kan geen de minste twijfel bestaan wanneer de zijdswanden van het vat rechtstandig zijn. Het is zelfs klaarblijkend dat elk gedeelte van den bodem (bij veronderstelling 1 kubieke centimeter) zijn gedeelte van het gewicht der kolom vocht draagt en dat deze grondregel niet alleen waar is ten opzichte der gansche oppervlakte des bodems, maar ook opzichtens het een of het ander zijner gedeelten. Deze regel is ook toepasselijk op vaten welker opening breeder of enger is dan de bodem. Dat in het eerste geval het vocht, hetwelk begrepen is in C A R of D B V,

teenemaal ondersteund is door de hellende zijdswanden C A en D B, en geenszins op den bodem van het vat weegt, wordt door het bezichtigen van het hiernevensstaande afbeeldsel zeer duidelijk gemaakt. Wat aangaat het tweede geval, dit heeft in het eerste oogenblik iets dat verwondering te weeg brengt; men begrijpt niet gemakkelijk hoe de drukking op den bodem grooter zijn kan, dan het gewicht van het vocht; en echter, wanneer men in aanmerking neemt dat opzichtens vaten welker wanden binnenwaarts hellen, deze wanden eene rechstaande drukking ondergaan, en diensvolgens in dezelfde hoeveelheid moeten terugwerken, dan biedt de onderhavige grondregel niets onbegrijpelijks meer aan.

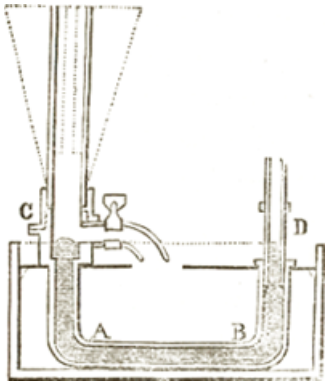

Men bewijst deze grondstellige eigenschap der vochten, door de volgende proefnemingen. A B is eene liggende dikke glazen buis, waarvan de twee einden omhoog gebogen zijn; op het eene C kan men vaten van verschilligen omvang, maar van evengrooten bodem vijzen; op het ander einde D, schuift een afstandwijzer. Men giet kwik in de glazen buis, en aan het punt tot waar hij klimt langs D plaatst men de eerste verdeeling van den wijzer. Daarna vijst men op het einde C het vat waarmede men eene proefneming doen wil. Men vult dit vat met water tot op eene bepaalde hoogte, en bij deze bewerking klimt de kwik naar gelang der drukking door het water veroorzaakt. Men doet eene tweede proefneming met een ander vat, waarin men water tot op dezelfde hoogte giet en alsdan bemerkt men dat de kwik zijne vorige hoogte weêr krijgt; welkdanig dus ook de vorm der vaten zij, zullen de daarin vervatte

vochten op derzelver bodem eene gelijke drukking uitoefenen, wanneer de rechtstaande hoogte dezelfde blijft.

Om nu die drukking te bepalen, behoeft men het getal dat de de oppervlakte des bodems aanduidt, met de rechtstaande hoogte van de kolom vochts te vermenigvuldigen; daardoor bekomt men den omvang dezer kolom. Later vermenigvuldigt men het bekomen getal met het *betrekkelijk* gewicht van het vocht, en alsdan is de uitkomst dezer berekening de uitdrukking van het *onafhankelijk* gewicht der kolom vochts, die op den bodem van het vat drukt.

D[r] F.-J. MATTHYSSENS.

De schimmen des bals.
Den heere Ed. van Biesbrouck, *uit hoogachting aangeboden.*

't Zijn kinderlachjes, maagdenoogen,
En vriendenwoorden die 'k herdenk,
En schedels naar mij toegebogen,
En blikken passende op mijn wenk.

N. BEETS.

..... Op de bals
Mengt zich de teering in den wals.
De droeve moeder, krank van rouwe,
Bidt, handenwringend, uitkomst af;
Maar 't is om niet, hoogeed'le vrouwe!
Uw kind ging van den dans naar 't graf.

H. TOLLENS.

I

Hoevele dier schoonen zijn reeds niet verdwenen,
Die nimmer het leven gekend hebben, neen!
't Zijn bloemen, waarop nooit de zon heeft geschenen,
De zomerzon, die haar de kracht moest verleenen,
De kracht om te staan hier beneên.

Men plukt zooveel bloemen te vroeg van de stengelen,

Wier knopjes men zorgeloos spreidt door het veld; -
Die bloemen zijn beelden van maagden, van engelen,
Die vreugdevol, dartel op 't feestbal zich mengelen,
En dààr worden nedergeveld!

Zoo gaat het op aard'; - slechts om weeldrig te groeien,
- Om vruchten te dragen schept God bloem en plant;
Maar ziet men in Maart reeds de fruitboomen bloeien,
Weêr komt in April nog een noordenwind loeien,
Die rukt al' de bloesems in 't zand!

II

Wat zag ik er sterven! - Te vroeg ons ontnomen!
O meisjes, geboren voor heilzamer lot!

Voor haar scheen het leven een zangerig droomen,
En even als 't lied uit hun' gorgel kwam stroomen,
Zoo rezen hun' zielen tot God!

Ik kende ze: deze uit ons midden getogen,
Die, stervend, nog lispelde een' naam, lief en teêr;
Eene andere viel, met heur bruidskroon omtogen;
Een andre die glimlachte, als de engel des Hoogen
Haar droeg naar een zaliger sfeer.

O! nauw waart ge ontloken, toen reeds in den gaarde
De afgrijslijke maaier er blikte in het rond....
En u, tengre bloemen, de schoonste der aarde,
Met lonken van woeste verdelging aanstaarde,
U rukte uit den weligen grond!

Het slibbrige mos overdekt thans de zerken,
Dier meisjes, ontnomen aan ouders, aan vrind....
Soms komt haar herdenken mijn ziele versterken,
Wen mijmrend ik dwaal op des kerkhoves perken.
't Is dààr dat ik ze allen nog vind.

O! geesten! 't is dààr dat ik soms zit te droomen,
Wanneer alles slaapt in het nachtelijk uur;
Dan zie ik ze dansend hun' graven uitstroomen,
'k Zie, armen in armen gestrengeld, ze komen,
Met vonkelende oogen als vuur!

Dan wordt mijne ziele eene zuster dier schimmen,
Op ons heeft het graf noch het leven beschik.
Dan zweven wij samen, of dalen of klimmen,
Als zij, 'k voel de koude des doods mij begrimmen,
En zij - o zij leven als ik!

Zij wenden zich naar mijnes geestes bevelen;
Ik zie ze en ik voel ze, zij zeggen mij: - koom!
Ik ga op hun graf; 'k zie ze dansen en spelen;
Dan wen ze verdwijnen, hun zingen en kweelen
Ontwaakt mij, en 'k voel dat ik droom.

III

Zoo schoon als de lente in heur bloeiendste stonden,
Zoo schoon was Mathilde - zoo kenden wij haar;
't Was onschuld, 't was reinheid, tot ruiker verbonden:
Een engel des hemels op aarde gezonden;
- Zij telde pas zeventien jaar!

O neen, 't was geen liefde, die haar deed verkwijnen;
Zij kende der min noch de smart, noch den lust....
De liefde, die de aard' soms een eden doet schijnen,
Maar vaak ook de rust van het hart doet verdwijnen,
Dit alles was 't meisje onbewust.

Zij minde den dans. - En dat kostte haar 't leven!
Haar heil vond ze op 't bal, en den dood in den dans...

In 't graf hoort men thans heur geraamte nog beven,
Wanneer boven 't kerkhof een wolk, zacht gedreven,
Ook danst aan der hemelen trans.

Zij minde het bal. - O wanneer zulk een feeste
Nabij was, dan had ze noch ruste, noch duur,
Drie dagen vooraf speelde er niets in heur geeste
Dan springen en walsen, dan al wat ze 't meeste
Verlangde op zulk vreugdevol uur.

Wat stroomen van linten, van kanten, van strikken
Bereidde zij niet voor een naderend bal;
Juweelen, wier glans men niet tegen kon blikken,
Bij parel en bloem, die zij mooi wist te schikken;
Want bloemen, die droeg ze overal.

En dan op het feest, tusschen andere schoonen
Verscheen ze, getooid met der engelen kleed;
Heur maagdenhart rees naar volzaliger wonen,
Wanneer de muziek op heur vluchtige tonen,
De paren weêr rondzweven deed.

't Was lief om Mathilde dan zóó te zien draaien,
Met 't heil op 't gelaat door den golvenden drom;
't Was lief om heur hair rond heur hoofd te zien waaien,
Heur linten en strikken, het al te zien zwaaien,
De feestrijke zalen rondom.

Gelijk rond de bloeme de vlinderen zweven,
Zoo werd zij omringd door der jonglingen schaar;
Wel hem, die met haar zich ten dans mocht begeven,
Een stond 's meisjes hart aan het zijne mocht kleven,
Een stonde te zwieren met haar!

Arm meisje! - Voor haar was zulk leven en joelen,
Een leven van loutere schuldlooze vreugd.
Arm meisje, te rein om te kunnen gevoelen,
Wat stormen aldaar om haar heên moesten woelen,
Op 't bal, die verleiding der jeugd!

Het bal, dat zoo menige schuchtere harten,
Verlokt, en ontvlamt in den vurigsten gloed;
Het bal, waar men weedom, en wroeging, en smarten,
In losse uitgelatene vreugde wil tarten -
In zuchten van 't jeugdig gemoed!

Als de uchtend den glans van het feest doet verbleeken,
IJlt 't meisje, bezweet, naar den uitgang der zaal;
En huiverend staat ze om haar mantel te smeeken,
Want reeds komt de koude heur leden doorbreken,
- Die koude is de bron eener kwaal.

Des avonds ontwaart men geen blos op de kaken,
Van haar die des morgens de balzaal ontvlood; -
Vaarwel thans aan dans, en muziek, en vermaken,
De kwijnende maagd zal dit al niet meer smaken,
Want de uitgang van 't bal was heur dood!

IV

Gestorven!... zij telde slechts zeventien jaren,
Gestorven op 't bal, dat in rouwdag verging;
Zij - rein als een engel - is henengevaren,
In 't blanke gewaad, met den krans in de hairen,
- 't Was zóó dat de dood haar ontving!

Het kransje, dat gistren heur kapsel nog sierde,
Verwelkt thans op 't graf - 's meisjes killige woon, -
Mathilde, die gistren op 't feest lustig zwierde,
Ligt dààr!... Wis heur ziel, die een engel bestierde,
Klom dansend ook vóór Godes troon,

V

Heur moeder, - helaas! die met allerlei zorgen
Mathilde gekweekt had in wellust en smart;
Dit kind, dat heur troost was en lief als de morgen!
Wat baat het! 't ligt thans onder de aarde verborgen.
Hoe ijslijk voor 't moederlijk hart!

Thans slaapt ze in het graf, waar wij rouwend op knielen,
In 't graf, waar de worm heure leden reeds knaagt;
Zij rust er... maar zie! op den dag *Aller-zielen*,
Wat spooken en geesten op 't kerkhof daar krielen,
En wekken de rustende maagd:

'Op, op!' roept er een, die met vreemde gebaren
Haar nadert en wenkt, en zoo ijselijk lacht...
'Op, op! want 't is tijd, dat de geesten zich scharen
Ten eeuwigen dans, waar de riffen vergâren,
En vieren der zielekens nacht.'

En dan begint 't feeste dier dwalende schimmen,
Gevoerd door de streelendste heemlenmuzijk;
De mane staat boven het kerkhof te glimmen,
En ziet al die maagdlijke zielekens klimmen
Steeds hooger naar 't eeuwige rijk.

VI

Gij allen, melieven, wie 't bal kan verlokken,
Denkt soms aan Mathilde en haar hartbrekend lot;
Aan 't meisje, te vroeg aan ons allen onttrokken!
Als gij droeg ze een kransje in de golvende lokken,
Een krans, waar de dood soms meê spot!

Zij zamelde, als gij eens, de jeugdigste bloemen,
Waarmede de lente des levens zich smukt;

Maar kort was de stond, waar heur lente op mocht roemen,
Ja, kort ook de stond, dien zij leven mocht noemen;
De dood heeft dit alles geplukt!

VICTOR VANDE WEGHE.

IJperen, 1867.

Verstandige menschen worden geleid door hun gezond verstand; personen van minder begrijp door de ondervinding, de onwetende door de noodzakelijkheid en de beesten door de natuur.

Schetsen van Nederlandsche Toonkunstenaars, meest allen tot hiertoe weinig of niet gekend.

VAN ELSLAND (Jan), heeft geschreven *Gezangen op het vrolijk geselschap der negen zanggodinnen. Den tweeden druk*, *vermeerderd met vers. nieuwe stukjes en plaatjes. Alle op de sleutel gesteld. Haarlem bij de W^e Herm. van Hulkenroy en zoon*, 1723. Derde uitgaaf ibid. 1730. Eene vierde vermeerderde editie zag het licht bij Izaak van Hulkenroij, in 1738, in-8°. In 1741 drukte Gijsbert de Grootkeur eene nieuwe uitgaaf, kl. 8°.

VAN ERP (Christina), eerste gade van den beroemden dichter Hooft (met hem in 1610 gehuwd). Zij bespeelde met veel talent het clavecimbel. Koning, in zijn werk: *Geschiedenis van het slot te Muiden*, Amsterdam, bij Jan van der Heij en zoon, schreef op haar clavecimbelspel de volgende verzen:

Zij volgde dichst den symbelklangk
Van Zwelingh, onder al
Het maegdelijck getal,
En won elks hart, enz.

Koning spreekt nog van C. Thijsmans, Padbrue, Ban, L. Hellemans, Jan Pierszoon, C. Poelgeest, Zweling, Jan Crabbe, organist te Rotterdam, Jan Dusart, organist te Haarlem, J. van Oost, S. Lefevre en anderen.

Ch. van Erp overleed den 6^en Juni 1623. Hooft werd in 1609 door prins Maurits tot drossaart van Muiden benoemd, en op het Muiderslot, waar hij dikwijls Huygens, van Baarle, Tesselschade (juf. Visschers), Reaal, Vossius, Vondel, Zweling en andere geleerde mannen in kunsten en wetenschappen ontving, vonden de zang en het clavecimbelspel trouwe beoefenaars.

Hooft schreef op zijne Christina van Erp het volgende grafdicht:

Christina, *de Drostin van Muiden*, *eert dit graf*,
Nooit vrouw meer gunst verdiende en niet zich diende er af.

VAN HAGEN (Pieter-Albert). Deze bekwame violist, die te Rotterdam, in 1730, leefde, werd door F. de Haes als volgt bezongen:

Wie ô *van Hagen*, die den geest
Onthaelt op zulk een Hemelsch feest,
Wie kan uw kunst naer eisch bedanken?
Corellies geest, zijn rustplaets uit
Gelokt, komt luistren naer uw Luit,
En huppelt op uw Vederklanken.

Ja zelfs weet u Tartini dank,
Dat hij, door uwen vedelklank,
Zich zooveel lof en eer ziet geven,
Wanneer gij, langs zijn kunstpapier,
Hem, met een' weergaloozen zwier,
In zijn gedachten naer komt streven.

Geluk dan, ô mijn Vaderstad,
Geluk met zulken nieuwen schatt'
Ontvang Hem als uw' Ingeboren;
Geluk met eenen kunstenaer'
Wien weergaê gij, in hondert jaer,
Niet hebt gehoord, of ligt zult hooren.

1731.

VAN LENNINCK (Lucas J.), was een bekwaam toonkunstenaar te Deventer, en organist der groote kerk. Toen men den 1^{n} Augustus 1623 te Deventer het *Collegium Musicum* stichtte, werd Van Lenninck als muziek-directeur aangesteld, en was nog werkzaam in andere muziek-maatschappijen. In een album van bovengenoemd *Collegium Musicum* berust van hem eene canon voor verschillige stemmen.

VAN LOONSMA (E.-Th.), was in 't jaar 1750 organist te IJlst, bij Sneek, in Friesland, alwaar hij ook muziekonderwijzer was. Van hem bestaat: *Muzikaale A*, *B*, *C*, *of het kort begrip wegens de behandeling van het orgel en het Clavecymbel*, 1760. *Te Deum Laudamus in 't latijn en in 't nederduits voor de viool*, *dwas*, *fluit*, *violoncello en basso continuo*, 1760. Andere samenstellingen van dezen organist zijn ons niet bekend.

VAN MAERLE (Hendrik), goed toonkunstenaar der XVIIe eeuw, aangesteld als organist aan de Dom te Utrecht, verving rond 1644 den organist Andr. Michielsz. In 1657 had hij 60 gl. tractement. De rekeningen der kerk behelzen het volgende:

'Item Henri van Maerle, organist van de Dom, over 7 maenden tractement van de 60 gl., hem den eersten Maert 1558 toegeleijt, voor spelen op 't orgel voor ende na de predicatie, mits oock bij gelegenheijt van musijck, daer onder spelen de *basso continue*, 35 gl. J. Docx, de klokkenist die J. van Eyck vervangde, had 350 gl. tractement.'

De stadsmusicus was in 1557 Just.-Servaes Clemon. In 1647 was een Th. Dusart als musicus in Utrecht werkzaam.

VAN NIEROP (Dirk), heeft een zeer belangrijk werk uitgegegeven, getiteld:

Wiskundige Musijka, *vertoonende de oorzaecke van 't geluijt*, *de redens der zanghtoonen telkonstigh uitgereeckent*, *ende het maken en stellen der speeltuijgen*, *Amsterdam*, 1659, *in*-8°. Van Nierop was een goed wiskundige, hij woonde te Amsterdam, waar hij overleed in 1677 en was een man die in alle kunsten en wetenschappen zeer ervaren was.

EDW. GREGOIR.

Kronijk.

Antwerpen. - De heer P. Génard is benoemd als briefwisselend lid van het *Institut des provinces de France.*

- De heer C.-J. Hansen is bij de hoogeschool van Rostock (Mecklemburg) gepromoveerd als doctor in wijsbegeerte en fraaie letteren.

- De heer E. Lemaire is benoemd als bestuurder van het nationaal tooneel voor 1868-69.

Dendermonde. - In het museum van den oudheidkundigen kring is bijgezet een uit het slijk van het dusgenaamde *Vestje* opgehaald monikbeeldje van gegoten ijzer, 42 centimeters hoog en 35 kilos zwaar. Men wil er een H. Antonius in zien. Het figuurtje heeft eene kap over het hoofd en een staf in de hand; aan de voeten, maar het onderdeel is geweldig afgesleten, rust een onkennelijk dier.

Buitenland.

Amsterdam. - Helmers' grafstede te Muidenberg werd sedert lang niet meer aangewezen dan door eenen verbrokkelden zerk met onleesbare letters. De Amsterdamsche letterkundige Joh. Hilman heeft op eigene kosten dien versleten zerk doen vervangen door eenen fraai gehouwen steen, waarop de naam des onsterfelijken dichters uitgewerkt prijkt, omgeven van eenen door Rochussen geteekenden lauwerkrans.

Leiden. - Bij het goedleggen van een Grieksch handschrift, dat aan professor D.-C. Valckenaer had behoord, heeft de heer du Rieu, bewaarder der handschriften aan de hoogeschool, een nieuw bewijs gevonden, hoe de binders goede perkamenten handschriften wisten te doen verdwijnen. Bedoeld handschrift is een uittreksel uit de Dionysiaca van Nonnus, in het Grieksch uitgeschreven te Antwerpen, in 1568. De tien quaternen klein octaaf zijn netjes genaaid op een omgeslagen folioblad van een fraai handschrift van Maerlant. De daarop voorkomende 100 verzen zijn uit het IIIe boek der IVe partij, en wel uit c. 5 tot c. 7.

Parijs. - Den 18^{n} April had de veiling plaats van de galerij San-Donato, bestaande uit 23 schilderijen. Er werd besteed 1,363,650 fr., te weten: De oude poort te Genua (van Berchem), 25,000 fr., aan Duriacher, van Londen; De dreef te Dordrecht (A. Cuijp), 140,000 fr., aan baron J. de Rothschild; Een bosch (Hobbema), 110,000 fr., aan baron Sellières; Haarlemsch buitengezicht (Hobbema), 98,000 fr., aan lord Hertford; Het bezoek (Metsu), 51,000 fr.; Een mans- en een vrouwenportret (Mieris), 10,700 fr.; Dorpsgezicht (I. van Ostade), 104,000 fr., aan baron J. de Rothschild; Weiland (P. Potter), 112,000 fr., voor Londen's National Gallery; Afbeelding eener oude vrouw (Rembrand), 55,000 fr., aan Naritschine; Meisjes- (des schilders zuster?) portret (Rembrandt), 21,600 fr., en Christus door de vrouwen beweend (Rubens), 25,000 fr., beide aan lord Hertford; Scheveningsche duinen (J. Ruisdael), 60,000 fr., aan den hertog van Aumale; Mozes op de rots slaande (J. Steen), 12,000 fr., aan Hulot; Het ontbijt met hesp (Teniers), 77,000 fr.; Bekoring van den H. Antonius (Teniers), 16,500 fr.; Het congres van Munster (Terburg), 182,000 fr.; De nieuwsgierigheid (Terburg), 71,000 fr., aan baron de Sellières; Zeegezicht (W. van de Velde), 68,000 fr., aan den hertog van Aumale; Het hooien (Fil. Wouwermans), 50,000 fr., aan Naritschine; De calvarieberg (Flink), 4,700 fr.; Mansportret (Mierevelt), 2,250 fr., aan Calley.

De zeer eerw. heer J.-B. Beeckmans, Pastor van O.-L.-Vrouwekerk en Deken van het distrikt Antwerpen, als kunstbeschermer herdacht.

STEENSNEÊ VAN JOS. NAUWENS.

De stad Antwerpen komt een groot verlies te ondergaan door de dood van den zeer eerw. heer pastor van O.-L.-V.-kerk, J.-B. Beeckmans, een geestelijke die niet alleen om zijne deugden, geleerdheid en iever was gekend, maar die, door zijne liefde voor de kunst, aan de Antwerpsche school wezenlijke diensten heeft bewezen.

Wij achten het ons ten plicht onze hulde aan de nagedachtenis van den diepbetreurden man te brengen. In weinige woorden zullen wij den afgestorvene, als *kunstbeschermer* beschouwen.

De zeer eerw. heer J.-B. Beeckmans, zag te Merchtem op 14 Juli 1801 het licht, en was zoon van Willem Beeckmans en Joanna Verhofstadt, rijkgegoede landbouwers.

Van zijne jongelingsjaren af, toonde hij eene groote neiging voor den geestelijken staat. Na zijne studiën voltrokken te hebben, werd hij ten jare 1825 priester gewijd en opvolgentlijk tot leeraar in het collegie te Mechelen, tot onderpastoor van St-Gertrudiskerk te Nijvel, tot onderpastor van St-Nicolaaskerk te Brussel en tot pastor der gemeente D'Worp benoemd.

De uitstekende wijze waarop de eerw. heer Beeckmans zijne herderlijke plichten vervulde, deden hem van zijne overheid onderscheiden, derwijze dat Z.D.H. Aartsbisschop Engelbertus Sterckx, op 21 April 1838, den ieverigen man benoemde tot de hooge waardigheid van pastor van O.-L.-Vrouwe en deken van het distrikt Antwerpen.

Op 7 Mei van gezegd jaar, ten 3 ure namiddag, werd de nieuwe pastor zijne kerk ingeleid. Onmiddellijk daarna betrad hij den predikstoel en, in eene treffende taal waardoor zich een edel hart liet kennen, deed hij den lof van zijnen voor-

ganger, den zeer eerw. heer Lauwers, uitschijnen. Vervolgens handelde hij over de banden die er tusschen hem en zijne nieuwe parochianen moesten bestaan, en hing hij het tafereel op der plichten die hij zelf, in zijne hoedanigheid van pastor, had te vervullen.

's Mans taak was groot, en alwie zich nog herinnert in wat staat O.-L.-V.-kerk zich bevond, wanneer de zeer eerw. heer Beeckmans met het herderlijk ambt werd gelast, zal getuigen dat de achtbare priester, zich der dankbaarheid van de Antwerpsche bevolking overweerdig heeft gemaakt.

Inderdaad, de vroeger zoo prachtige hoofdkerk droeg nog immer de kenteekens der verwoesting die zij, tijdens den inval der Fransche Republikeinen, in 1798 had onderstaan. Dertig jaren arbeids waren nauwlijks voldoende geweest om eenige altaren op te richten. De staat van het gebouw was ellendig. De versiering des tempels liet oneindig te wenschen.

Dan, eene nieuwe zienswijze in de kunst had zich opgedaan. De studie der geestelijke oudheden had de voortreffelijkheid van den ogivalen bouwtrant op nieuw doen waardeeren en het tijdstip was gekomen dat men tot de grootsche overleveringen van vroegere dagen zou terugkeeren.

Aan den zeer eerw. heer Beeckmans komt, om zoo te zeggen, de eer toe, als kunstbeschermer, te Antwerpen den ogivalen stijl te hebben heropgebeurd. Gelijk hij zelf menigmaal getuigde, had hij zijne kerk met bewondering in oogenschouw genomen en, bedroefd over den staat waarin zich dit heerlijk gebouw bevond, had hij het prijzensweerdig besluit genomen den vermaarden tempel in zijnen vorigen luister te herstellen. Een deel zijner fortuin offerde hij volgeerne op om zijne ontwerpen helpen uit te voeren.

Op het voorstel des heeren Beeckmans, besloot, in 1839, de kerkfabriek over te gaan tot het oprichten van een gestoelte in de hooge koor. Een oproep werd aan de kunstenaren des lands gedaan en een wedstrijd voor het beste plan geopend. Merkweerdige zaak! Het bekroonde werk zou den naam van eenen man doen kennen wiens scheppingen aan de vaderlandsche kunstschool eenen nieuwen luister zouden geven. De jurij bestond uit de heeren G. Wappers, alsdan bestuurder der koninklijke academie; Willem Geefs, beeldhouwer des konings; Lodewijk Moons, kunstschilder; Lodewijk Serrure, bouwmeester; Frans-Antoon Verdussen, kunstliefhebber; Ferdinand Berckmans, bouwmeester en J.-B. de Cuyper, beeldhouwer; deze laatste in vervanging van den heer P. Bourla, bouwmeester en lid der koninklijke commissie van monumenten.

Op 26 Januari deed de jurij zijne uitspraak. De prijs werd toegekend aan het ontwerp vanden jeugdigen heer Frans Durlet die, door deze zegepraal, zijne faam vestigde. Op 6 Februari daarna, werd de heer Durlet met het besluit van den jurij bekend gemaakt, en, onmiddellijk daarna, sloeg men de hand aan het werk.[1]

Wat al bezwaren de eerw. heer Beeckmans had te overwinnen om tot de voltooiing van het gestoelte te komen, is moeilijk te beschrijven, en wij herinneren ons nog de tentoonstelling, ten jare 1841, in de zalen van het Museum geopend, ten einde de middelen te vergaren om het ontworpen plan uit te voeren.

Eindelijk mocht de weerdige man in zijne pogingen gelukken en het heerlijke gestoelte, dat als een der beste hedendaagsche werken in ogivalen stijl mag beschouwd worden, werd in de hooge koor der O.-L.-Vrouwekerk geplaatst.

1 Zie de *Vlaamsche School,* 1867 bl. 77 enz.

Terwijl deze werkzaamheden werden voortgezet, werd het kerkgevaarte niet vergeten. Op 20 October 1844, liet Z. Em. Kardinaal Sterckx, op vraag van den zeer eerw. heer Beeckmans, aan de kerkfabriek toe, zich in buitengewone zitting te vergaderen ten einde te beraadslagen over de maatregelen te nemen om de herstelling van het gebouw te bekomen. Na wederom talrijke moeilijkheden te hebben overwonnen, kon men de werken beginnen. De heer Frans Durlet werd met het bestuur daarvan gelast. Hoe wel deze kunstenaar in zijne pogingen slaagde, blijkt genoeg uit den lof die hem ambtelijk door de koninklijke commissie van monumenten werd toegezwaaid.

Vier jaren na het begin der herstellingen van het kerkgebouw, ging de fabriekraad over tot het nemen van een besluit rakende het herstellen der meesterstukken van Rubens, de *Kruiziging* en de *Afdoening van het Kruis.* Dit belangrijk werk, door den kunstschilder Stephanus Le Roy voltooid, mag beschouwd worden als een der gewichtigste welke tijdens het bestuur van den zeer eerw. heer J.-B. Beeckmans werden uitgevoerd; ofschoon met tallooze moeilijkheden gepaard, werd het met den besten uitslag bekroond.

Teekenen wij hier aan dat de commissie van toezicht bestond uit: de heeren Nic. de Keyser, baron H. Leys, Ferd. de Braekeleer, J. van Regemorter, P.-A. Verlinden en A.-J. Maillard.

Van het gebied der kunst, wendde de eerw. heer Beeckmans zijne bezorgdheid op dat der letteren.

Weinige geestelijke gestichten bezitten een zoo belangrijk archief als de oude moederkerk van Antwerpen; doch sedert den inval der Franschen, lagen deze kostbare bescheeden in de grootste wanorde en het was hoogst noodig, zoo voor de geschiedenis als voor den dienst der kerk, dat dezelve op nieuw onderzocht werden. Gretig nam de fabriekraad het voorstel aan, in 1846, door ridder Leo de Burbure gedaan, om de kerkelijke archieven kosteloos te rangschikken. Op 23 November van hetzelfde jaar, trad onze geleerde de zaal der handvesten binnen.

Men kent den schitterenden uitslag der nasporingen des heeren de Burbure; het verleden der oude muziekschool van Antwerpen werd te boek gesteld; aanzienlijke ontdekkingen over onze vroegere kunstschool werden er in menigte gedaan. Ook was de fabriek den heere de Burbure dankbaar voor zijne belanglooze opzoekingen. Toen hij, in 1857, zijne taak had voleindigd, bood zij onzen medeburger een prachtig geschenk aan naast eenen brief, waarin de kerkmeesters onder andere zegden: ‘Om het geheugen te vereeuwigen van een zoo moeilijk als geleerd werk, dat onze kerk u is verschuldigd, hebben

wij de eer, onder den vorm eens boeks, u eene *schrijfdoos* aan te bieden die, door hare versieringen, de dankbaarheid des kerkbestuurs voor de rangschikking harer archieven herinnert.'

Deze zilveren doos was door den drijver M. Lamb. van Ryswyck-Bogaerts, volgens de teekening van den bouwmeester Frans Durlet, verveerdigd.[1]

Een ontwerp dat de zeer eerw. heer Beeckmans van zijnen voorganger den zeer eerw. heer Lauwers, had overgenomen, was de voltooiing van het kerkgebouw, waaraan, zooals men weet, aan den linkerkant, eene kapel ontbreekt, welke de weêrga zou zijn der vroegere Besnijdenis-, thans St. Antoniuskapel.

Een plan, geleverd door den bouwmeester Ferdinand Berckmans, bleef, door onverwachte hindernissen, zonder gevolg; doch in plaats der kapel, werd, door den heer Frans Durlet, het altaar van het H. Hart opgericht. Evenwel koesterde de zeer eerw. heer Beeckmans voortdurend de gedachte eens tot de opbouwing der gezegde kapel over te gaan en men zegt dat hij, eenige dagen voor zijne dood, nog hierover den bouwmeester Eug. Gife raadpleegde.

Eenieder weet met welke pracht de groote processiën van O.-L.-Vrouwekerk jaarlijks plaats hebben. De eerw. heer Beeckmans die, gedurende zijn bestuur, zooveel heeft bijgedragen om den luister der geestelijke plechtigheden te verhoogen, deed ten jare 1847, het voorstel een nieuw rustaltaar voor de Meir te laten vervaardigen. In 1848 werd dit ontwerp onder het bestuur van M. Frans Durlet uitgevoerd. De heer Jos. Ducaju werd gelast het beeld van O.-L.-Vrouw te beitelen, terwijl de heer baron Gustaf Wappers drie schilderijen (de Zaligmaker, O.-L.-Vrouw en St. Joseph,) voor het antependium ten geschenke gaf.

Intusschen had zich voor het bestuur der hoofdkerk een gewichtig punt opgedaan. Zooals men weet, is de tempel sedert eeuwen van huizen omringd die het grootsche uitzicht belemmeren en zelfs het gebouw benadeelen. De fabriek nam dus het wijs besluit pogingen te doen om in het bezit van eenige dezer huizen te treden, en, op 9 Juni 1850, werd er vastgesteld den aankoop van het vroegere *Papenhof* te doen. Andere huizen, later, voor aanzienlijke sommen verkregen, werden, op voorstel van het Gemeentebestuur, in het belang des tempels afgebroken. Mochten wij het ontwerp van den heer Beeckmans eens verwezenlijkt zien en onze vorige cathedrale ontdaan worden van al de gebouwen die haar omringen en ontsieren!

De eerw. heer Beeckmans die eene verhevene gedachte der kunst bezat, hechtte er immer belang aan, telkens, bij feestvieringen die de faam der Vlaamsche school raakten, de plechtigheden door den luister van den Godsdienst te verheerlijken. Zoo zag men hem in 1854 zijne volle medewerking verleenen aan de St-Lucasgilde die, ter gelegenheid van de 400ste verjaring der instelling harer dekens, jubel vierde. De achtbare pastor had het verhaal gelezen van wat het kerkbestuur in 1754 ter gelegenheid der 300ste verjaring dezer instelling had gedaan, en eene prijsbare eigenliefde spoorde hem aan om het voorbeeld zijner voorgangeren na te leven. Geerne halen wij hier de redevoering aan, die de weerdige priester uitsprak bij de ontvangst der overheden in de hoofdkerk; en wij doen dit met des te meer genoegen, daar zij de gedachten doet kennen die de heer Beeckmans over het schoone had, en tevens toelaat's redenaars talent te waardeeren. De Antwerpsche deken ging van het

1 Zie de plaatsneê dezer schrijfdoos in het tijdschrift de *Vlaemsche School*, D. III. bl. 89.

principiep uit, dat de Kerk steeds hare bescherming aan de kunst had vergund, en die immer moest blijven vergunnen. Hij zegde:

MIJNHEEREN,

‘In den schoonsten tempel van België, een meesterstuk der bouwkunde, zie ik vereenigd al wat Antwerpen het edelste, achtbaarste en verhevenste bezit in gezag, letterkunde en kunsten. Ik zie mij hier omringd door een aanzienlijk getal staatsmannen, eerste ambtenaren, letterkundigen, schilders, beeldhouwers, bouwkundigen, plaatsnijders, drukkers, geleerde mannen in verschillige vakken; doch allen vereenigd door den broederlijken en godsdienstigen band van St-Lucasgilde. Dit vertoog komt mij zoo verheven, zoo luisterrijk, zoo aandoenlijk voor dat ik moeilijk woorden vindt om de gevoelens mijner ziel uit te drukken.

En niet zonder reden, Mijnheeren; want wat gebeurt er op dezen plechtigen stond; welk is het voorwerp van dit eeuwfeest? Eene vernieuwing van het godsdienstig verbond onzer voorvaderen, die wijzelijk hadden besloten de kunsten en wetenschappen nooit van den godsdienst af te scheiden, in volle overtuiging dat deze beide aan elkander moesten verknocht zijn en blijven, door eenen onverbreekbaren band.

Ook bleef die band bestaan, tot dat, helaas! volgens den loop der menschelijke zaken, die aan onstandvastigheid, dwalingen en onwentelingen onderworpen zijn, in de achttiende eeuw, eene valsche wijsbegeerte opstond die de rede, het vernuft van den sterveling onafhankelijk verklaarde van de eeuwige rede en wijsheid die alleen is, en zal zijn, in alle eeuwen, de regel van alle inbeeldingen, gepeinzen en werken der menschen. En welk was het rampzalige gevolg van dit stoutmoedig en uitzinnig bedrijf? De ware en echte bron der schoone en vrije kunsten werd dadelijk opgedroogd. Men zag, zeg ik, alsdan het ware, het schoone, het volmaakte vervangen door verdichtsels en dwaze uitvindingen des heidendoms, en de geest van schepping scheen van de aarde als verbannen.

Ja, Mijnheeren, onbeschroomd en mij beroepende op uw eigen oordeel en ondervinding, verklaar ik dat, sedert den tijd der Grieken en der Romeinen, de vruchtbare en echte bron der letterkunde en kunsten in het Christene geloof te vinden is. Aan die heldere fakkel moet de geestige werkmeester, wil hij iets wezenlijk onsterflijks voortbrengen, het licht zijner inbeelding en vernuft ontsteken; op het altaar van den waren God, moet hij het ware, het natuurlijke zoeken. Inderdaad, welk is het doel der letterkundigen en kunstleeraren, tenzij door hunne pen, penseel of beitel de waarheid en het leven voort te brengen ten einde het menschdom in de nageslachten te onderrichten, te verkwikken, te verlustigen en krachtdadiglijk tot hunne ziel te spreken.

Nu, wie kan de waarheid en het leven ingeven dan Hij alleen die de waarheid en het leven bij uitmuntendheid en wezenlijk is? Ja, Mijnheeren, de Schepper erkend in zijn schepsel, is het ware model van alle kunstige werken. Van deze bron afwijken,

dit model versmaden, is het licht in duisternis, de deugd in ondeugd, het leven in de dood en de waarheid in verdichtsels veranderen.

Dit alles overwogen, moet men dan nog verwonderd zijn dat, bij de godsdienstige volkeren, de roemruchtigste meesters in alle de vakken te vinden zijn? Getuigen hier Italië, Spanje en Belgenland. De geschiedenis aller tijden zal den ongeloovige overtuigen van den heilzamen invloed des Christendoms op de ontwikkeling en den voortgang der letterkunde en schoone kunsten. Ook is het met het geloof, fakkel van het menschelijk vernuft, gelijk het is met de zon, de bron van het daglicht: naarmate deze op en onder gaat, groeit of vermindert het natuurlijk licht. Wanneer zien wij de kunsten en wetenschappen hare glansrijke stralen uitwerpen? - In de eeuwen van geloof, waar liefde tot vaderland en godsdienst het hart ontvlamt. U, onze oude meesters noemen: Massijs, Plantijn, Floris, De Vos, Otto-Venius, Van Dyck, Schut, Segers, Quellin en bovenal den grooten Rubens, is u zonneklaar bewijzen dat mijn gezegde op de waarheid steunt. Te vergeefs zult gij in de eeuwen van ongeloovigheid die tafereelen en gedenkstukken zoeken, welke ons die godsdienstige mannen als een erfdeel van hun geloof hebben nagelaten, en die tot heden toe het voorwerp van uwen eerbied en bewondering zijn in de tegenwoordige tentoonstelling.[1] O ja, 't is in die gedenkstukken dat zij herleven en dat wij iets goddelijks bemerken, dat onze ziel verheft en de ongeloovigheid logenstraft.

De eerste jaren mijner herderlijke bedieningen, het hoofd mismoedig neêrgebogen, doorwandelde ik menigmaal, in diepe stilzwijgendheid, de puinen van dezen tempel, voorheen zoo trotsch versierd en thans ontbloot van zijne rijkste gedenkstukken. ‘Mijne bruid had haren glans verloren en haar beste sieraad had een vreemde vijand geroofd....’ Ik dacht met droefheid aan de omwentelingen der voorledene eeuw, aan het goddelooze vandalismus. Ik zegde bij mij zelven: ziedaar de vruchten van de vrijgeestigheid; ziedaar de oorzaak van den ondergang der schoone en vrije kunsten. ‘O! Groote God!’ was mijn uitroep, ‘wie zal mij geven dat uw huis nog eens tot den vorigen stand en luister terugkeere?’ Ik dacht, herdacht tot dat ik met het kerkbestuur besloot een smeekschrift te zenden aan de nakomelingen dier mannen, wien vaderland en godsdienst zoo duurbaar waren. Edoch aan dit zoo billijk verlangen, aan die pogingen werd maar gedeeltelijk beantwoord. En geen wonder, Mijnheeren, wij hadden het geheim van den gewenschten uitslag niet opgelost; de gordiaansche knoop was niet met geldkisten of met milddadigheid los te maken, maar weleer met het vernuft en de verbroedering van edelmoedige letterkundigen en kunstenaren. Er moest vooral de grondsteen aan dien zedelijken bouw gelegd worden, er moest een eeuwfeest met grooten luister gevierd worden; de Sint-Lucasgilde moest uit haar graf opstaan en, door een nieuw gedenkstuk, den stempel van een godsdienstig verbond op deze eerbiedwaardige puinen drukken. Een altaar, het kenteeken van ‘eendracht maakt macht,’ moest dit feest inhuldigen.[2]

Als vertegenwoordiger van eenen godsdienst, onder wiens schaduw en vleugelen, reeds achttien eeuwen, de minnaars van letteren en schoone kunsten altoos veilig geschuild hebben; uit wiens echte bron zij steeds geput hebben; wiens opperhoofden onophoudelijk hunne Mecenassen geweest zijn; getuigen hiervan de onsterfelijke

1 De Z. Eerw. heer Beeckmans zinspeelt hier op de tentoonstelling van werken van Antwerpsche meesters, ter gelegenheid van het jubelfeest, door de koninklijke maatschappij van Schoone Kunsten geopend.

2 Het St Lucasaltaar in de Hoofdkerk.

Van Eyck, Raphael, Michael-Angelo, Canova en anderen, gedoogt dat ik u allen hartelijk geluk wensche over eenen zoo edelmoedigen en waren vooruitgang. Dat dan, op dezen gedenkwaardigen dag, het heilig dankgezang door de breede bogen van dezen gewijden tempel weêrgalme, terwijl de wierook uwer gebeden de wolken des hemels doordringe, en zich verheffe tot aan den troon des Allerhoogsten, van waar de overvloedige zegen over den grondsteen, die heden zoo plechtiglijk hier aan mijne zijde gelegd is, zal nederdalen.

Moge St-Lucasgilde, *wt Jonsten versaemt*, *bloeien in deugden; dat is de gratie.* Amen.[1]

Zulke bijtreding vanwege den zeer eerw. heer Beeckmans had ook in 1861 plaats, ter gelegenheid der groote kunstfeesten die alsdan te Antwerpen werden gevierd,[2] even als in 1864, wanneer het stadsbestuur het 200jarig jubelfeest van de instelling der koninklijke academie van beeldende kunsten vierde. Bij dit tweede feest, hield de heer Beeckmans wederom eene rede waarin zijne liefde voor de kunst doorstraalde, en die wij derhalve hier ook mededeelen als een blijk der edelmoedige gevoelens die hem, onder dit opzicht, bezielden:

EDELE EN HOOGACHTBARE HEEREN,

'In 1854, ter gelegenheid van het jubeljaar der St-Lucas-Gilde, werd de stad Antwerpen, de moederstad der vrije en schoone kunsten, van koophandel en nijverheid, hier in den schoonsten tempel van Belgenland, het meesterstuk der bouwkunde, door een vertoog, zoo groot, zoo schoon, zoo godsdienstig begunstigd, dat men geene woorden bekwaam en rijk genoeg vindt om er de verhevenheid, den luister en de plechtigheid van uit te drukken.

Heden ter gelegenheid van het jubeljaar onzer roemwaardige academie, die sedert twee honderd jaren groeit en bloeit en de vruchtbare moeder is van groote mannen en roemruchtige werken, heden zie ik op nieuw, in den zelfden tempel, vereenigd al wat onze geliefde stad het achtbaarste, het verhevenste in gezag, kunsten, koophandel en nijverheid bezit, inwoners van allen staat en conditie; allen met dezelfde gevoelens bezield, bieden zij zich op dit oogenblik aan om den Allerhoogste, den God der vrije en schoone kunsten, hunne verschuldigde hulde, hunnen diepen eerbied en hunne grondhartige dankbaarheid te betoonen.

In mijne hoedanigheid van vertegenwoordiger van eenen Godsdienst die, ten allen tijde, met recht aanzien en geëerbiedigd is geworden als de wezenlijke en vruchtbare bronader van alle schoone en vrije kunsten, van het eenige ware, het eenige schoone en volmaakte; - onuitsprekelijke bronader van alle goede gaven en talenten, van allen vooruitgang met zeden en Godsdienst gepaard, bronader die hare weldadige wateren mededeelt aan allen die er naar hongeren en dorsten, - gedoogt, Mijnheeren, dat ik u allen in den naam van den clergie, in den naam van de ware Moeder der kunsten, de bruid van Jezus, hier welkom heete en u uitter herte geluk wensche over uw loffelijk en stichtend voorbeeld.

Door uwe handelwijze, Mijnheeren, toont gij plechtiglijk

1 De zeer eerw. heer Beeckmans brengt hier in éene zinsnede de drie spreuken te saàm der oude rederijkkamers: de *Violieren*, de *Goudbloem* en de *Olijftak.*

2 Zie de beschrijving dezer feesten door M.D. van Spilbeeck, *Vlaamsche School*, 1861, blz. 146.

dat alle eer, lof en dank aan den Alvermogende en zijnen godsdienst toekomen; gij wilt ons overtuigen, is het niet met woorden, dan toch met werken, dat het met deze heilige bron van wetenschappen is, gelijk het is in de orde der natuur met de heldere fakkel des firmaments, met de zon, die bron van het daglicht, welke aangroeit, vermeerdert of vermindert, naarmate zij op of ondergaat. Zij die de zending zullen hebben de geschiedenis van onze alom vermaarde Academie op te helderen, zullen onwederlegbaar die waarheid bewijzen, dat de godsdienst niet alleen de bron is van alle goed voor de samenleving, maar ook dat deze, zonder godsdienst, onmogelijk is. O! hadde ik op dit oogenblik ten voordeele van deze waarheid, welsprekende bewijzen noodig, ik zou ze ontleenen aan dezen kunstigen bouw, aan de kroon van ons hoofd en iedere steen zou zijne stem verheffen en God glorie geven; ik zou macht en wijsheid gaan bedelen aan den onsterflijken Rubens, aan zijne onschatbare tafereelen, welke de volken van de vijf deelen der wereld met geestdrift komen bewonderen en ons het geluk dezelve te bezitten benijden; tafereelen, zeg ik, van waar de overledene, als van op zijnen leerstoel zonder ophouden uitroept: 'bevestigt de waarheid welke gij in uwe wijsheid zoo plechtiglijk komt erkennen.'

O! dat dan op dezen gedenkwaardigen dag, gelijk in 1854, het heilig dankgezang door de breede bogen van dezen gewijden tempel wedergalme, terwijl de wierook uwer gebeden de wolken des hemels doordringe en zich verheffe tot aan den troon des Allerhoogsten, opdat heden eene waarheid zij de gulden woorden van uwen en mijnen Heer: 'Glorie zij God in het hoogste en vrede op aarde aan de menschen die van goeden wille zijn.'[1]

Uit dankbaarheid voor de aan de kunst bewezene diensten, schilderde in 1854, de heer H. Brown, leeraar bij de koninklijke academie, het afbeeldsel van den Antwerpschen deken, hetwelk, der St-Lucasgilde ten geschenke gegeven, op 18 October, feestdag van den beschermheilige der schilders, in tegenwoordigheid van den zeer eerw. heer Beeckmans werd ingehuldigd.

Korten tijd nadien, mocht de ieverige priester wederom zijne liefde voor de kunst doen blijken.

Ter gelegenheid van het groot Mariafeest werd, in den loop der maand Augusti 1855[2] op de Meir, een troon opgericht, waarvan de kunstschilder M. Edw. Dujardin het plan vervaardigde. Deze troon, 20 meters hoog, op 10 breed, was uit 16 pieken gevormd; aan de vier hoeken waren tafereelen gehangen met allegorische figuren versierd, welke door de heeren Ed. Dujardin, Frans Gons, J. Bertou en David Col werden uitgevoerd. Aan de hoeken stonden vier kolossale beelden van 13 voet hoogte, die de HH. Joannes-Chrysostomus, Anselmus, Augustinus en Ambrosius voorstelden en door den heer J. van Arendonck waren gebeiteld. De sieraadschildering was den heer Verdonck en het reusachtig timmerwerk den heer Mertens toevertrouwd geweest. Eene gelijksoortige samenstelling, waarvan het tijdschrift de *Vlaemsche School* (8e jaargang, blz. 61) gewaagt, was door den heer Desiderius van Spilbeeck bij dezelfde gelegenheid verveerdigd geworden, terwijl er ten aandenken eene medalie door M. Wildiers werd geslagen.

1 Zie de beschrijving dezer plechtigheid in het werk getiteld: *Kermisfeesten van Antwerpen*, 1864, door M. Desiderius van Spilbeeck.

2 Zie over het feest van 4 Meert 1855 en de alsdan gemaakte versieringen de *Vlaemsche School*, eerste jaargang, blz 41; over het feest van 15 Augusti, hetzelfde tijdschrift, blz. 104.

Twee jaren later werd door den heer Lambrecht van Ryswyck-Bogaerts, de zilveren remonstrancie gedreven, waarvan de plaatsneê insgelijks in het tijdschrift de *Vlaemsche School*, (blz. 169, jaargang 1857) werd gedrukt.

In vroegere eeuwen bezat de O.-L.-V. kerk een muziekchoor, dat volgens de getuigenis van den geleerden heer Fétis, de bakermat van al de muziekscholen van Europa is geworden. Sedert de vernietiging van dit choor na den inval der Franschen in 1797, heeft een talrijk orkest dezes plaats ingenomen, en wij mogen het tot lof der Antwerpsche muzikanten zeggen, weerdiglijk vervuld. Thans onder het bestuur van den heer Jos. Bessems geplaatst, geeft dit orkest menigen onzer nationale componisten het middel om hunne samenstellingen te laten uitvoeren.

De zeer eerw. heer Beeckmans was der Antwerpsche Muziekschool zeer toegedaan.

Wanneer in 1859 eene commissie werd ingericht met het doel eene hulde te bewijzen aan de nagedachtenis van den lang miskenden toondichter J.-F.-J. Janssens, was de zeer eerw. heer J.-B. Beeckmans een der eersten die de leden in hunne pogingen wilde ondersteunen. ‘Zoo als immer’ zegde hij, ‘wilde hij het zijne bijdragen om het aandenken te vereeren van mannen die hun talent grootelijks ten dienste der Kerk hadden gesteld.’ Op 3 Februari 1860 werd er eene plechtige mis in de hoofdkerk gecelebreerd, gedurende welke eene van 's meesters samenstellingen werd uitgevoerd. Eene gelijke plechtigheid had den 27 April 1861 in denzelfden tempel plaats, tot zielelavenis van den toondichter Jan-Hendrik Simon, die op 10 Februari van gezegd jaar, het tijdelijke met het eeuwige had verwisseld. Wederom had de eerweerdige deken zich bij deze betooging aangesloten.

In 1863, werd het vijf-en-twintigjarig jubelfeest der benoeming van den zeer eerw. heer Beeckmans, als pastor van O.-L.-V. kerk gevierd, niet juist op den dag der inhaling, maar wel op 24 Juni, dag van Sint-Jan-Baptist, patroon van den achtbaren deken. Zoo als te denken was, verkreeg dit feest een echt kunstkarakter. Verscheidene kerksieraden, te dier gelegenheid uitgevoerd, zullen als een gedenkteeken blijven, van de achting en de liefde die de Antwerpsche bevolking den jubilaris toedroeg. Een gedicht door den heer Lambrecht van Ryswyck-Bogaerts vervaardigd, schetste zeer wel de bescherming af, door den heer Beeckmans, ten allen tijde, aan de kunst en aan hare beoefenaars verleend.

Door een edel gevoel gedreven, teekende de zeer eerw. heer Beeckmans, nog denzelfden dag, een schrift waarbij al de hem geschonkene voorwerpen, aan de O.-L.-Vrouwekerk werden vermaakt, om, ten eeuwigen dage, in hare schatkamer te worden bewaard.

Dan wederom het oog op de versiering van O.-L.-Vrouwekerk keerende, stelde de zeer eerw. heer Beeckmans aan het

kerkbestuur voor, eenen kruisweg door befaamde kunstenaars te laten verveerdigen.

Dit voorstel door de fabriek goedgekeurd, werd dan ook onmiddellijk uitgevoerd en de befaamde kunstschilder, baron H. Leys, geliefde kosteloos het bestuur over het nieuwe werk op zich te nemen. De zeer eerw. heer Beeckmans opende, door de gift eener statie, de naamlijst der personen die tot het oprichten van den kruisweg wilden bijdragen. Veertien schilderijen door de heeren Lodewijk Hendrickx en Frans Vinck uitgevoerd, hebben, sedert het jaar 1863, beurtelings onze hoofdkerk verrijkt.

Ten zelfden tijde, werd er eene commissie benoemd, bestaande uit den heer Frans Gons en den opsteller dezer aanteekening, om eene studie te maken van de glasramen der kerk, welke het noodig is te doen herstellen. Een prachtig album door den heer Gons geteekend, stelt de kerkfabriek thans in staat, op tijd en stond, de prachtige overblijfselen onzer vroegere glasschildering in hunnen vorigen luister te doen schitteren. En inderdaad, weinig tijds daarna, werd de heer Hendrik Dobbelaere, van Brugge, gelast de schoone glasraam der aartshertogen Albertus en Isabella, en de heer J.B. Capronnier, van Brussel, het venster van graaf Engelbrecht II, van Nassau, te herstellen. Weldadige personen en, onder anderen, de heer Jacob Fuchs, kerkmeester van O.-L.-Vrouwe, waren gelukkig, in dit geval, den zeer eerw. heer Beeckmans in zijne kunstminnende pogingen, geldelijk te ondersteunen.

Buitendien wilden eenige parochianen de O.-L.-V. kerk met nieuwe glasramen verrijken en tusschen deze begiftigers tellen wij vooral de heeren Theophilus Smekens, baron Eug. van Delft en mevrouw Ullens-Ullens, die door de heeren Jan Bethune en J.-B. Capronnier verscheidene geschilderde vensters lieten verveerdigen.

Ofschoon deze en andere werkzaamheden van minder belang, die wij hier niet zullen opnoemen, aanzienlijk waren, konden zij echter de kunstliefde van den ieverigen Deken, niet bevredigen. De zeer eerw. heer Beeckmans wilde meer. Zoo als wij reeds hooger hebben aangeteekend, wenschte de achtbare priester de O.-L.V. kerk in hare vroegere pracht terug te zien en geene pogingen zou hij gespaard hebben om het verheven doel te bereiken, dat hij beoogde. Op zijn voorstel werd de heer baron H. Leys, uitgenoodigd om het hoogere bestuur op zich te nemen van al de kunstwerken die in de O.-L.-Vrouwe kerk zouden worden uitgevoerd. Daarbij uitte men den wensch dat er een volledig plan wierd verveerdigd voor de gansche versiering der kerk. Leys, die, gelijk men weet, gelukkig is bij te dragen tot al wat ter verheffing der kunst kan verstrekken, nam bereidwillig de hem opgedragene taak aan; alleenlijk verzocht hij het kerkbestuur den opsteller dezer aanteekening als medelid der kunst-commissie te benoemen, ten einde met meer gemak de oudheidkundige vraagpunten te kunnen behandelen, die zich zouden mogen opdoen. Buitendien werd de heer Eug. Gife aangesteld als bouwmeester voor de herstelling der kerk, en de heer Jos. Schadde, als bouwmeester voor de versiering van het inwendige des tempels.

Het kerkbestuur was den heere baron Leys dankbaar voor de door hem bewezene diensten. Ter gelegenheid van de zegepraal, dien de uitmuntende kunstschilder, ten jare 1867, in de wereldtentoonstelling te Parijs behaalde, werd hem het volgende adres overhandigd:

Antwerpen, den 2^{n} Mei 1867.

Den heere baron H. LEYS, *kunstschilder te Antwerpen.*

HEER BARON,

Bij den grooten zegepraal dien gij in de wereldtentoonstelling te Parijs hebt behaald, is ons bestuur gelukkig en fier u een blijk te kunnen geven der bewondering die het voor uwe roemrijke werken gevoelt.

Gij arbeidt onophoudelijk, heer baron, om de faam der Vlaamsche school te vergrooten. Elk uwer werken strekt ertoe om te bewijzen dat de overleveringen der groote meesters ongeschonden in de aloude zetelplaats der nationale kunst zijn bewaard.

Onlangs hebt gij getoond dat de luister van het Huis van God u ter harte ligt. Gij hebt edelmoediglijk tot onze beschikking, voor de versiering onzer hoofdkerk, de hulp van uw uitmuntend talent gesteld.

Sta ons toe, heer Baron, u hiervoor herhaaldelijk onze erkentenis uit te drukken en u te verklaren dat wij op u en op uw huisgezin den zegen des Heeren inroepen.

J.-B. BEECKMANS,
J.-J.-N. ULLENS,
J^{b}. FUCHS,
EGIDE STORMS.

Talrijke werkzaamheden werden sedert dit tijdstip uitgevoerd; de heer Gife zette krachtdadig de herstelling der kerk voort, terwijl hij, in weinige maanden, en op de zuinigste wijze, het welfsel der St-Antoniuskapel herbouwde.

Van zijnen kant richtte de heer Schadde het altaar der kapel van den *Nood Gods* op, waarvan de muurschildering onder de leiding van den heer baron Leys, door den heer J.-B. Baetens, werd verricht.

Een ander altaar, den heiligen Flores, Berckmans en andere Nederlandsche gelukzaligen toegewijd, werd door den heer Schadde in de vroegere Metserskapel geplaatst. Daarbij werd de heer Gife uitgenoodigd om een plan voor het bouwen eener tweede kapel aan de overzijde der St-Antoniuskoor te teekenen; een ontwerp dat, zooals wij hooger hebben gezien, nogmaals over ettelijke jaren was gevormd geweest, doch dat alsdan zonder gevolg was gebleven.

Hopen wij dat het thans zal voortgezet worden; ware 't slechts als hulde aan de nagedachtenis eens mans die zoo veel voor onze hoofdkerk heeft gedaan.

Het altaar van den H. Flores zou in den loop der maand Mei ingehuldigd zijn geworden. De eerw. heer Beeckmans had alle maatregelen genomen om de heiligverklaring van den Antwerpenaar Ludovicus Frarijn, anders genaamd Flores, een der martelaars van Japan, met buitengewonen luister te vieren, wanneer hij, uit hoofde der ernstige ziekte waaraan hij sedert jaren leed, verplicht werd, voor eenigen tijd, de stad Antwerpen te verlaten.

Sinds veertien dagen bevond de eerw. heer Beeckmans zich op het landgoed van den heer Havenith-Fuchs, in de Luithagen, in de hoop dat rust en buitenlucht eenen gunstigen invloed op zijnen toestand mochten hebben. Op 24 April jl. verdween plotselings alle hoop op beternis. In den namiddag van gezegden dag, verklaarde de geneesheer, de geleerde Dr Broeckx, dat het noodig was den lijder de laatste heilige Sacramenten toe te dienen. De zeer eerw. heer Beeckmans ontving dit nieuws met kalmte en drukte den wensch uit onmiddellijk naar Antwerpen terug gevoerd te worden. Hij wilde, zegde hij, in zijne pastorij sterven.

De bediening had 's avonds, ten half acht ure, plaats door den zeer eerw. heer Speeck, pastor der St-Caroluskerk. De eerw. heer deken ontving, zegt een ooggetuige, de laatste HH. Sacraten met eene voorbeeldige godsvrucht. Kalm en gerust zag hij de dood te gemoet. Hij dankte de heeren kerkmeesters die aanwezig waren, voor de goede betrekkingen die altijd tusschen hen en hem hadden bestaan en gaf hun zijnen laatsten zegen.

De heer Beeckmans bracht daarna eenen pijnlijken nacht door. Bij het krieken van den dag begon de doodstrijd en ten 5 ure 's morgends, gaf hij den geest in den ouderdom van 67 jaren.

Ten 6 ure deelde het doodsgelui de droeve tijding aan de Antwerpsche bevolking mede.

Op 28 April had de lijkdienst van den eerw. deken in de hoofdkerk plaats. Mgr. Lauwers, vicaris-generaal van het aartsbisdom van Mechelen, deed als officiant, den kerkdienst. De hoeken van het baarkleed werden gedragen door den eerw. heer Cras, als oudste pastor der stad; door den heer van Put, burgemeester der stad Antwerpen en, als dusdanig, lid van den fabriekraad, en beurtelings door de kerkmeesters MM. Ullens, Fuchs en Storms. De heer gouverneur der provincie, de schepenen der stad en andere overheden, leden van den senaat en de kamer der volksvertegenwoordigers, van den provincialen- en gemeenteraad, woonden de plechtigheid bij. In de groep geestelijken merkte men onder anderen op Mgr. Laforêt, rector der hoogeschool van Leuven, Mgr. Millos, bisschop van Chaldeën, in Oostersch kostuum, enz.

Na den dienst verliet de stoet de kerk en het stoffelijk overblijfsel van den eerw. deken werd gedragen tot op de plaats der vroegere Berchemschepoort, alwaar het in de lijkkoets werd gebracht, om van daar naar 's mans geboortedorp gevoerd te worden.

Op Dinsdag avond, omtrent 9 ure, kwam het lijk te Merchtem aan, waar de geestelijkheid hetzelve afwachtte en in de kapel van het Gasthuis plaatste. 's Woensdags 's morgens, ten 10 ure, werd het uitgehaald en naar de kerk gebracht. De hoeken van het baarkleed werden gehouden door de twee oudste onderpastors van O.-L.-V. kerk, MM. Kennis en Van Nyen, den kerkmeester M. Storms en den schatbewaarder J.-J.-J. Selb. Tijdens den plechtigen dienst, sprak de zeer eerw. deken van Assche, G. Becker, op den predikstoel, den lof van den overledene uit. Na den dienst werd het lijk ter aarde besteld.

Het graf des heeren Beeckmans is gesloten en alwie met den eerbiedwaardigen man in betrekking heeft gestaan, acht het zich ten plichte hulde aan zijne nagedachtenis te brengen. De eene roemt 's priesters deugden; de andere zijne milddadigheid jegens de armen, zijne bezorgheid voor de ontwikkeling van het volksonderwijs. Wij die thans, zoo als wij hooger zegden, den zeer eerw. heer Beeckmans, enkelijk als kunstbeschermer beschouwen, wij mogen bevestigen dat

de liefde die de overledene voor de kunst voedde, tot het enthusiasmus overging. Een kunstenaar was ten zijnen huize steeds welkom; een goed ontwerp vond bij hem steeds aanmoediging. Zijne bescherming gaf aan meer dan een kunstenaar het middel om zijne bekwaamheid te toonen en dit nog wel in eenen der schoonste tempels van België. Voorzeker zouden verscheidene aanzienlijke werken in de hoofdkerk thans reeds zijn uitgevoerd geweest, indien de zeer eerw. heer Beeckmans immer de ondersteuning had gevonden waarop zijne verhevene inzichten recht hadden.

Wij hebben den Antwerpschen deken op het terrein der kunsten van nabij gekend en de eer gehad 's mans vriendschap te verwerven. Wij betreuren in den overledene eenen rechtschapen burger, die, naast zijnen God, zijn vaderland vurig beminde. Sedert den dag zijner benoeming als pastor van O.-L.-Vrouwekerk, was Antwerpen, dat de eerw. heer Beeckmans als zijne geboorteplaats lief had, het brandpunt zijner gedachten geworden.

De roem onzer kunstschool was hem heilig; onze bevolking was hem uiterst duurbaar; voor haar welzijn zou hij zich opgeofferd hebben.

Met eerbied leggen wij deze bladzijden op 's mans grafstede neder, ons herinnerende de spreuk des wijzen: welgelukzalig is de man die den Heer vreest; hij zal in eeuwige gedachtenis zijn.

P. GÉNARD.

Vredelied.

Daar groeit en bloeit en rijpt het graan
Op 't bloemrijk zingend land;
Daar vindt eenieder zijn bestaan,
Door werklust en verstand;
Daar brengt men kloeke zonen groot
Tot eer van 't vaderland,
Daar eet men heel gerust zijn brood:
Waar vreê de kroone spant.

Refrein.

Ja, welvaart groeit,
Waar vrede bloeit
En heerlik spant de kroone;
Maar welvaart vlucht,
Waar oorlogszucht
Wraakgierig zit ten troone.

Daar rijzen uit den barren grond,
En steden, dorpen op;
Waar vroeger dorre heide stond,
Daar tieren tarwe en hop.

Daar schalt de fiere hoofdfeestdag.
Voor vrijheid door het land.
Daar denkt men zonder vrees of dwang:
Waar vreê de kroone spant.

Refrein.

Ja welvaart bloeit, enz.

Daar eert men plicht, en wet, en recht,
Het ware, 't goede en 't schoon';
Daar schendt men nimmer trouw of echt,
Daar zit de deugd ten troon.
Daar heerscht oprechte broedermin,
Daar is men 't woord gestand,
Daar is er heil voor elk gezin:
Waar vreê de kroone spant.

Refrein.

Ja welvaart bloeit, enz.

O zoete vrede, hoogste goed,
Die niets dan heil ons baart,
Verwarm door uwen liefdegloed
Alwie er denkt op aard'.
Versterk de zucht naar eer en deugd,
Naar wijsheid en verstand;
Want daar alleen is heil en vreugd
Waar gij de kroone spant.

Refrein.

Ja welvaart bloeit, enz.

J. BLOCKHUYS.

Kronijk.

Antwerpen. - De kunstschilder, de heer Alma Tadema heeft het eerekruis der orde van den Nederlandschen Leeuw bekomen.

- Het portret van wijlen Z.E. den kardinaal Engelbertus Sterckx, waarvan wij de uitvoering door den heer Jan Swerts gemeld hebben, sedert dien voltooid en door een groot getal kunstbeoefenaren en liefhebbers bewonderd en geprezen, is aangekocht door Z.M. koning Leopold II. De cardinaal staat recht, in zijn geestelijk plechtgewaad, de houding is voortreffelijk en de gelijkenis gelukkig; het is een kostbaar aandenken van dezen gedenkwaardigen man; ook hopen wij dat het kapittel van Mechelen en de kerkbesturen, waar Z.E. in leven beurtelings het ambt van pastoor en deken waarnam, deze gelegenheid niet zullen laten ontgaan, om hiervan eene goede kopij te doen vervaardigen.

- Door den *Burgerkring* is in den koninklijken schouwburg, ten voordeele van het stedelijk oude-mannenhuis, een muzikaal feest gegeven, onder de leiding van den

heer Kiven, waarop vooral de Burbure's *Hulde aan de kunst* merkwaardig werd voorgedragen. Veel bijval verwierven de heeren solisten Delahaye, Helsen, Raeymaekers en Stoop, alsmede mej. A.B. De zang- en symphonieafdeelingen der maatschappij legden ongemeen veel kunde aan den dag.

- De heer de Beucker, de uitstekende Antwerpsche tuinkundige, die, eenige maanden geleden, bij de Nederlandsche landbouwschool *Linnaeus*, te Watergraafs-meer (Amsterdam) eene aanzienlijke betrekking aanvaardde, is met veel onderscheiding bejegend geworden door de koningin der Nederlanden, ter gelegenheid van een bezoek, welk deze vorstin aan voornoemde inrichting heeft gebracht. Gedurende de omwandeling van ruim anderhalf uur, door H.M. in de tuinen en zalen der inrichting gedaan, genoot de heer de Beucker de eer de doorl. bezoekster uitleggingen te mogen geven over de verschillende planten en gewassen, de nieuwste tuin- en landbouwstelsels enz.

Mechelen. - De talentvolle bouwmeester P.-P. Stoop, gemeenteraad van Antwerpen, heeft de plannen voltooid voor een nieuw klooster en kerk van de eerw. paters Minderbroeders recolletten alhier. De kerk is ontworpen in ojivalen stijl der XIIIe eeuw, en zal even als de kerk der abdij van Tongerloo als een meesterstuk van bouwkunde mogen aangeteekend worden.

Brussel. - Eene maatschappij, te Brussel vertegenwoordigd door den heer Davids, heeft het stadsbestuur voorgesteld een paleis van schoone kunsten te bouwen, volgens een door haar reeds ingediend plan, en dat wel op de volgende voorwaarden: het paleis zal opgericht worden te midden van een park, dat bestemd is voor de openbare vermaken, gelijk het *Cristal Palace* te Sydenham; de stad Brussel zou beginnen met de maatschappij het millioen af te staan, haar van rijkswege toegezegd voor het bouwen van een paleis van schoone kunsten; de maatschappij zou de som gebruiken tot de verwezenlijking van het ontwerp; de stad zou de maatschappij een lastkohier geven; zij zou het recht hebben het paleis te gebruiken voor de openbare plechtigheden, door haar ingericht en de maatschappij zou met den Staat overeenkomen om het paleis te gebruiken voor de driejaarlijksche en andere tentoonstellingen door het rijk beschermd.

IJperen. - De heeren Guffens en Swerts voltooien op dit oogenblik de kartons van de muurschilderingen die zij dezen zomer in onze schepenzaal zullen uitvoeren. De Hallen dezer stad zijn een dier monumenten welke den volks- en kunstroem van ons land getuigen, en, om de paneelen te schilderen, hebben Guffens en Swerts de volgende onderwerpen verkozen:

I. De Magistraten van IJperen, de scholen onder hunne bescherming nemende, in de dertiende eeuw.

II. Afschaffing der bedelarij. - De eerste Magistraat leest aan het volk het reglement voor, bestemd om de verarming te vernielen, welk reglement goedgekeurd was door de Sorbonne en waarvan keizer Karel kopij vroeg, om het aan de voornaamste gemeenten van zijn land op te dringen.

III. De blijde intrede van Flips den Stoute, hertog van Burgondië en graaf van Vlaanderen.

De onderwerpen hebben voor doel de Magistraten van IJperen voor te stellen van in de eerste tijden af, wakende over het zedelijk en stoffelijk welzijn der bevolking, en verschijnende als verbindingsteekens en als bareelen tusschen vorsten en burgers.

De laatste ridder Von Altenahr.

(Rijnsage.)

O zwarte nacht, o zwarte nacht,
Hoe aaklig spookt gij door de muren
Waarin één hart nog treurt en waakt;
Geene andren 't lijden meer verduren.

Daar zat de heer von Altenahr
Ter bovenzale, zonder sprake,
Stil bij de lijkbaar zijner vrouw,
En zwoer nog in zijne onmacht wrake.

De tranen rolden in zijn baard;
Met luide klopping sloeg hem 't harte;
Daar leefde wie hij eens aanbad,
Het dierbaar voorwerp zijner smarte.

Jong, kwijnde zij van hongersnood.
In foltrend leed is zij gestorven;
Geen priesterwoord vertroostte haar,
En alles is in 't slot verdorven.

Zijn laatste heil verzonk in nacht;
Zijn dierste kleinood ging verloren;
Gelegerd voor de poorten, schimpt
De vijand, luid, in woeste koren.

'Vloek over hem!' riep Altenahr,
En ijlt ter wapenzaal beneden;
Gespt zich den zilvren helm om 't hoofd,
En gordt den pantser om de leden.

Zoodra de zwarte nacht verdween,
Werd hij verheugd en trotsch van zinne.
Dààr stond de heer von Altenahr
Op zijner vesting hoogste tinne.

Het morgenrood omstraalt het slot;
Der vooglen zang klinkt in de streken;

Daar zit hij hoog op 't zwarte paard,
   En, luid, hoort hem de vijand spreken:

Schouw opwaarts, opwaarts, vuig geboeft',
   'k Zal mij gewillig overgeven.
Neem in, verwoest mijn heerlijk slot;
   Verschoon daarin geen menschenleven.

U, echter, vaderlandsche stroom,
   Die stil en kronklend vloeit daarneder;
U spreek ik mijnen jongsten groet,
   Vereen mij met de liefde weder.

Vaarwel ook, dierbaar vaderhuis,
   Waar 'k groeide in ridderlijken moede;
O wereld vol bedrog, vaarwel!
   Vermeng u, stroom, met mijnen bloede!

Hij spoort zijn paard, en.... ligt ten vloed',
   Verpletterd op den groenen gronde.
Verstomd, zag het de vijand aan.
   De daad was haast in elken monde.

F. RENS.

Gent, 1867.

Een ijzeren Reuzenwerk.

Eenige maanden geleden, werd de reusachtige nieuwe spoorwegbrug over de Weser, bij Bremen, voor het verkeer opengesteld. Deze brug mag gerangschikt worden tusschen de best geslaagde ijzeren bouwwerken, die in de laatste jaren werden opgericht. Zij verdient zulks des te meer, daar de stroom, op de plaats zelve waar de brug ligt, niet alleen blootgesteld is

aan de werking van hoog water, ebbe en vloed, maar ook aan eene dreigende verzanding. Op zulke plaats was het leggen der grondvesten met menigvuldige en eigenaardige zwarigheden verbonden, die men echter goed heeft weten te boven te komen.

De brug heeft eene lengte van 734 1/2 voet, en verbindt den Oldenburgschen ijzeren weg met eene van de Breemsche standplaatsen. Ontzettend zwaar is het gewicht van ijzer welk rust op de steenen pijlers, die in het water zijn opgetrokken. Ieder der groote vaste bogen weegt 527,265 pond, en de draaibrug (bestemd om ook de grootste schepen door te laten) heeft een gewicht van 440,738 pond. De kleine boog weegt 141,105 pond, terwijl het geheel eene zwaarte heeft van 2,133,638 pond, zegge twee millioen honderd drie-en-dertig zeshonderd acht-en-dertig pond!

De pilaren en de metselwerken aan de oevers bestaan uit zandsteen van de *Porta-Westphalica*, bij Minden, en zijn gevoederd met baksteenen. De massa zandsteen voor de gezamenlijke vijf schoorpijlers bedraagt 43,410 kubieke voeten; de massa bouwsteen 920,000 kubieke voeten, en de kosten der geheele brug hebben ongeveer 450,000 thalers beloopen.

De dronkaard en zijn huisgezin, door Jan Boucherij.
(Eerste vervolg, zie bladz.* 68*.)

III

Op eenen vroegen Maandagmorgend bevinden zich op de kamer, waar wij zulke droevige tooneelen hebben bijgewoond, twee personen, welke onze belangstelling gaande maken. Inderdaad, het zijn twee gerechtsdienaars! Welke mag toch de reden van hun bezoek alhier zijn?

Wij weten het niet, evenmin als Lisbeth, welke zelfs de personen niet kent, en derhalve heel vreemd opziet bij de verschijning dezer buitengewone bezoekers.

‘Zeg eens, vrouwtje,’ spreekt eindelijk de kleinste van beiden op eenigszins barschen toon, na het kamertje aandachtig beschouwd te hebben, ‘is uw man hier somwijlen niet verdoken?’

‘Maar, mijnheer?.. maar, mijnheer?.. wat wilt gij zeggen? ik begrijp u niet,’ antwoordt Lisbeth eenigszins beteuterd, vreezende misschien een woordje te veel te zeggen, en daardoor haren echtgenoot onwillekeurig schade te berokkenen.

‘Gebaar u zoo dom niet, vrouwtje,’ gaat de kleine heer, die niemand anders dan een politie-kommissaris is, even norsch voort. ‘Meent gij ons voor den gek te houden? Zeg en nog wel spoedig: Is uw man hier verdoken, ja of neen?’

De vrouw, ziende dat die heer den hoogen toon neemt, en hare kinderen tot stilzwijgen willende brengen, welke op de stem van den kommissaris beginnen te schreien, antwoordt op beleefde manier:

‘Wel, mijnheer, hoe zou ik hier iemand kunnen verbergen? gij ziet, ik heb hoegenaamd geene plaats hiertoe. Maar zeg mij toch in Godsnaam, mijnheer, waarom vraagt gij dit?’

‘Gij zoudt ons gaarne door uwe geveinsde onwetendheid doen denken, dat gij van niets onderricht zijt, moedertje; maar ons misleiden kunt gij niet, dat verzeker ik u!’

‘Verre van mij die gedachte, mijnheer; ik weet zelfs niet wat ge zeggen wilt. Te meer, het is reeds sedert gisteren dat de vader van deze kinderen niet te huis is geweest!’

‘Is het mogelijk!’ roept de andere persoon, die tot hiertoe het stilzwijgen bewaard, maar de gelaatstrekken der vrouw aandachtig nagegaan heeft. ‘Arme schaapkens!’

‘Genoeg, moedertje,’ gaat de eerste op zijnen gewonen toon voort, ‘hebt gij hier somwijlen niets anders weggeborgen?’

‘Maar, mijnheer, in 's hemels naam, waarom die vragen? Beschouwt gij mij dan voor eene dievegge? o Hemel, wat moet ik toch al lijden!’

En de gevoelige Lisbeth veegt eenen traan weg, welke haar oog ontrolt. Arme moeder!

‘Stel u gerust, vrouwtje,’ spreekt andermaal de tweede persoon, ‘gij zult straks gaan weten, waarom wij hier gekomen zijn.’

Maar de kommissaris, zonder acht te slaan op de woorden zijns gezels, gaat even koelbloedig voort:

‘En in dat kastje, is daar soms niets?’

‘Ongelukkiglijk neen! mijnheer; de tijden, dat het kastje brood bevatte, zijn verdwenen; niets bevindt er zich in dan eenige scherven van tellooren. Kijk liever zelf, mijnheer!’

En de goede vrouw opent de kleine kast, om de waarheid harer woorden te bewijzen.

‘Dat is zonderling nogtans; er zou hier iets moeten verborgen zijn; 't is daarom dat men ons hier heeft heengezonden.’

‘Maar, mijnheer, als ik u bidden mag, help mij toch uit de verlegenheid; wat is er toch voorgevallen, dat gij mijne kamer komt doorzoeken en mij verdenkt het een of ander ontvreemd te hebben? Zeg, mijnheer, wie heeft mij als dievegge durven aanklagen?’

‘Luister, vrouwtje,’ onderbreekt haar de gevoelvolle heer, ‘men verdenkt u geenszins; maar men is overtuigd van iets anders. Uw man werkt op de fabriek, niet waar?’

‘Ja, mijnheer.’

‘Van mijnheer X....?’

‘Ja, mijnheer! waarom toch die vragen?’

‘Het schijnt dat uw echtgenoot nog al bemind werd door den baas der fabriek; men stelde nog al vertrouwen in hem; ongelukkiglijk heeft hij van dit vertrouwen misbruik gemaakt en...’

‘Hoe, mijnheer, gij zegt...?’

‘Ja, vrouwtje, het schijnt dat hij zich niet al te best heeft gedragen; dat hij de gelegenheid heeft te baat genomen om...’

‘Welnu, mijnheer?’

‘Hoe zal ik het zeggen?... om... om de hand te leggen op dingen welke hem niet toebehooren!’

‘Maar ik begrijp u niet, mijnheer! Mijn echtgenoot zou...’

‘De hand hebben gelegd op zekere voorwerpen, welke in de fabriek worden vervaardigd, en zulks nog wel meer dan eens! - Heeft hij nooit iets uit de fabriek naar huis gebracht?...’

‘Nooit, mijnheer, heb ik hem iets zien medebrengen?’

‘Wel dan heeft hij het telkens verkocht; anders kan het niet.’

‘Verkoopen, mijnheer? verkoopen wat hem niet toebehoorde? Zoo hij heeft dan gestolen? Och God, och God, hoe is het mogelijk? Mijn echtgenoot een dief? De vader dezer kinderen een dief?...’

Maar zij kan niet verder; hare krachten begeven haar; de bittere droefheid overstelpt haar gemoed en zij zijgt op den stoel neder.

Na eenige stonden, door het angstig geschreeuw harer kinderen opgeschrikt, komt zij weder tot het bewustzijn en ondanks zich zelve ontvallen haar de woorden:

‘O helsche drank, wat al leeds hebt gij mijnen kinderen niet berokkend!

‘Uw man is dan een dronkaard?’ vraagt de gevoelige vreemdeling.

‘Als het zoo is,’ antwoordt de kommissaris onverschillig en gevoelloos, die tot dan toe de minste beweging der vrouw heeft gadegeslagen, ‘dan verwondert het mij niet meer dat wij hier niets aantreffen; de deugniet zal dit telkens na de ontvreemding verkocht hebben, om zijne slechte neiging te kunnen involgen. Hoe is het mogelijk dat ik daaraan niet gedacht heb, ik, die in elke andere omstandigheid den nagel op den kop tref?’

‘Ja, ja! hij moet de gestolen voorwerpen verkocht hebben,’ spreekt de tweede verder: ‘als men aan den drank verslaafd is, zou men alles doen; en thans dat het werk zoo slecht gaat is het ook onmogelijk voor den werkman, het noodige geld hiertoe te bezitten; en zoo komt het dat men steelt!’

Maar Lisbeth hoort sinds lang hunne woorden niet meer; de goede vrouw verstikt schier in hare tranen en bemerkt niet dat de twee gerechtsdienaars de kamer verlaten.

Arme moeder! vroeg beproefde kinderen!

IV

Eenige dagen later vinden wij Lisbeth op het ziekbed uitgestrekt. Het vernemen van de schandelijke daad, door haren echtgenoot gepleegd, gevoegd bij de immer groeiende ontbering, heeft eenen zoo nadeeligen invloed op de vrouw gehad, dat eene plotselinge ziekte haar heeft getroffen, welke haar dwingt te bed te blijven.

Wat is haar lijden groot! Ziet hoe onbeweeglijk ligt zij op het stroo neder! Hoe pijnlijk vertoonen zich die wezenstrekken, waarop angst en kommer zijn afgeschetst! En hoe zacht vallen die oogen op hare kinderen niet, wanneer zij den blik naar hen toericht, terwijl een traan over hare ontvleeschde wangen heenrolt; een traan, uit het moederlijk hart opgeweld over de zwarte toekomst, welke hare kinderen tegengrimt onder het afschuwelijk spook, dat men hongersnood heet. Want het is winter: haar echtgenoot is heengevlucht en men heeft haar overal werk geweigerd; en hierdoor is de bron opgedroogd, waaraan heur kroost zich somwijlen nog kon laven.

Doch verlaten wij voor eenige stonden de kamer van den gevluchten dronkaard, om een weinig verder een huisje binnen te treden, waar een viertal koffiewijven rond eene tafel neêrgezeten zijn; en leenen wij het oor aan hetgene zij zooal vertellen.

‘Ja, ja, menschen, het leven is uiterst duur,’ spreekt de vrouw des huizes tot hare genoodigden, ‘want het werk gaat toch zoo slecht; gij ondervindt het zeker ook wel?’

‘Ik wil het gelooven dat het leven duur is, Mie,’ antwoordt Triene, terwijl zij eenen slok koffie met lust naar binnen zendt,’ ik ondervind het dagelijks; ten langen laatste zal het weekloon van mijnen man niet meer toereikend zijn, als het zoo nog lang duren blijft.’

En andermaal brengt zij de kom aan den mond om eene teug te drinken.

‘Maar ja, Mie,’ hebt gij het nieuws al gehoord?’ valt eene derde kwâtong Triene in de rede.

‘Wat nieuws? Wat nieuws? Colle,’ vragen al de vrouwen te gelijk.

‘Wel hemel, weet gij het niet? Hoe is het mogelijk? Geheel de straat is er vol van! Weet gij het nieuws nog niet?’

‘Wel nu, wat is er?’ roepen de vrouwen met ongeduldige nieuwsgierigheid, ‘wat weet ge dan?’

‘Wat ik weet? - Heel veel, weet ik! Maar ik kan niet begrijpen hoe gij zulks nog niet gehoord hebt!’ vaart de babbelaarster zonder nadenken voort, terwijl de overige vrouwen door gebaren en uitroepen hun ongeduld lucht geven.

‘Ik ga nog een teugje drinken, alvorens ik het u mededeele,’ antwoordt Colle, ‘want het is eene heele historie!’

En de daad bij de woorden voegende, brengt zij het koffiekopje aan den mond, en daar loopt de praatdrank naar binnen. De andere volgen haar voorbeeld. Na zich op haar gemak geplaatst en aandachtig om zich heen gezien te hebben, sprak zij met stille stem:

‘Zoo gij weet dan niet, wat de man van Lisbeth verricht heeft? Op de fabriek, waar hij arbeidt, heeft hij *al te lange vingeren gehad*; hij heeft wollen sargiën gestolen; en dat nog wel meer dan eenen keer! Maar ongelukkiglijk heeft men hem op heeter daad betrapt!’

‘Heeft Pier gestolen? Heeft Pier sargiën gepakt? Wel Heere! wel Heere! hoe is het mogelijk?’ roepen al de vrouwen, met verwondering in de stem, dooreen, en zoo luid, dat men het gemakkelijk op de straat hooren kan.

‘Ja zeker! maar gij moet het aan niemand zeggen! want Siska heeft het mij enkel verteld op belofte het niet voort te vertellen. Zij heeft mij te meer gezegd, dat de kommissaris huiszoeking heeft gedaan; en dat Pier naar Frankrijk geloopen is, om aan de politie te ontsnappen, want men had hem eens voor lang naar de Coupure[1] gezonden.’

1 De Coupure is eene wandeling langs de vaart van Gent naar Brugge, waar men het gevangenhuis aantreft.

‘Ha ha! nu weet ik het waarmede Lisbeth's man zoo vele druppels kon drinken; ah, de dief! de dief! 't Is daarmeê dat Lisbeth het hoofd zoo hoog droeg, en ons schier niet wilde bezien. Als de man steelt, dan is het gemakkelijk voor de vrouw om hooveerdig te zijn?’

Alzoo begroeten de vrouwen de mededeeling van Colle.

Maar daar wordt de deur met ruwheid opengestooten en eene vrouw, edel van voorkomen, ofschoon met werkkleederen omhangen, treedt het huisje binnen, terwijl zij op verwijtenden toon zegt:

‘Foei, ik zou mij schamen zulke woorden achter iemands rug te klappen; dat heb ik van mijn leven niet gehoord! Hoe! gij durft de beste vrouw uit heel de buurt, de goede Lisbeth bespotten, en haar voor een slecht vrouwspersoon doen doorgaan! Dat is schandelijk van u! Waar heeft Lisbeth dat ergens aan u verdiend?’

‘Maar, gebuurvrouw,’ antwoordt Colle, de gladde klapster, nu eenigszins beteuterd, ‘'t is maar dat wij zeggen willen, hoe het...’

‘In het geheel niet,’ onderbreekt haar de laatst binnengetredene vrouw, ‘gij zoekt u thans te verschoonen, maar ik zeg dat het heel leelijk van uwentwege is. Het ware veel beter aan de ongelukkige Lisbeth te denken, die daar, van iedereen verlaten, op wat stroo ziek ligt!’

‘Is Lisbeth ziek? och arme! wat spijt! maar wat heeft ze dan toch?’ roepen de vrouwen thans dooreen. Ja, zij, die eenige stonden te voren de echtgenoote des fabriekwerkers hebben uitgejouwd, gevoelen thans medelijden met haar bij het vernemen van die tijding, en scharen zich met belangstelling rond de buurvrouw, ten einde alles te vernemen wat Lisbeth betreft.

‘Ja zeker, Lisbeth is erg ziek!’ vervolgt de vreemdelinge met verzachte stem,’ hoe is het mogelijk dat gij zulks niet weet? Daar zoo even ga ik voorbij hare woning en verneem een bitter geklag; ik treed binnen en zie de arme Lisbeth, bleek als de dood, uitgeput van krachten op haar bed liggen, terwijl hare kinderen haar toeriepen en pijnlijk weenden. Zonder omzien ben ik toegesprongen, heb de kinderen gerust gesteld en Lisbeth tot het bewustzijn teruggeroepen; en juist kwam ik hier om hulp te zoeken; en wat hoorde ik?...’

‘Kom, spoeden wij ons naar Lisbeth's woning,’ sprak Colle thans, zij die de vrouw des dronkaards het hevigst had uitgescholden.

‘Zoo spoedig niet! wacht een oogenblikje,’ ging de vreemde vrouw voort, ‘ik moet eerst nog wat zeggen; Lisbeth is flauw en zal voedsel moeten gebruiken, en ongelukkiglijk is er niets, geen kruimel broods in hare kamer te vinden; het is dan hoogst noodzakelijk dat hierin worde voorzien; ik heb beloofd haar te helpen, en ofschoon zij weigert iets te ontvangen, bewerende dat zij liever geld verdienen zal, mogen wij haar toch niet verlaten; daarom zou ik willen dat eene van u zich gelastte eene omhaling in de buurt te doen, ten einde de ongelukkige Lisbeth ter hulp te kunnen komen.’

‘Dat is een schoon gedacht,’ sprak Mie, terwijl zij naar hare kast liep om eene telloor te voorschijn te halen; ‘ik zal wel eens rond gaan; kom, leg elk wat in.’

Mie plaatste een geldstuk op de telloor neder; de andere vrouwen volgden haar voorbeeld en begaven zich naar de kamer van Lisbeth, terwijl Mie haar edelmoedig werk ging volvoeren.

(Wordt voortgezet.)

Drukking der vloeibare lichamen op de zijdswanden der vaten.

Deze drukking, zooals wij reeds gezegd hebben, is bewezen door deze daadzaak dat, wanneer men eene opening in de wanden boort, het vocht er onmiddellijk langs uitloopt. Wat aangaat de hoeveelheid dezer drukking, is het licht te begrijpen dat ze gelijk is aan het gewicht van de kolom vochts, die voor grondzuil heeft de oppervlakte van het gedeelte dat men voor het oogenblik waarneemt, en voor *rechtstaande* hoogte den afstand tusschen dat gedeelte en de vlakte van het vocht begrepen. Hier echter dient in aanmerking genomen te worden dat, om eene juiste berekening te bekomen, de grondzuil der kolom vochts van geene te groote hoogte mag zijn, opdat de drukking nagenoeg op alle punten *dezelfde* zij, iets dat in het tegenovergestelde geval niet gebeurt, aangezien deze drukking naarmate der diepte vergroot.

Drukking der vloeibare lichamen op hunne eigene gedeelten. - Dat de vloeibare lichamen niet alleen op den bodem en de zijdswanden der vaten drukken, maar ook nog op elk hunner eigene gedeelten, is eene waarheid welke door den grondregel van gelijkheid van drukking onbetwijfelbaar wordt gemaakt. Veronderstellen wij dat eene laag vochts even wijdig zij met hare vlakte. De gedeelten dezer laag ondergaan de drukking van al het vocht dat boven hen is, doch deze drukking, die van boven naar onderen gaat, wordt ook overgebracht van onder naar boven, door den weêrstand des bodems. Ook is elk gedeelte der laag in evenwicht uit kracht dezer tegenovergestelde drukkingen. Zulks wordt nader bewezen bij middel der volgende proefneming:

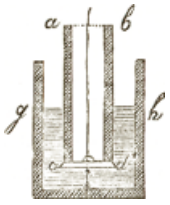

a b is eene glazen buis, waarvan de onderste rand nauwkeurig gelijk is geslepen, en *c d* is eenen koperen plaat, welke men bij middel van eenen draad dicht tegen de onderste opening der buis kan doen aansluiten. Men steekt het geheele tuig in eene met water gevulde kom, en alsdan is het niet noodig op den draad te blijven trekken om te beletten dat de koperen plaat valle, aangezien deze omhoog gedrongen wordt door de drukking die van onder naar boven op hare uitwendige oppervlakte plaats heeft. Dat deze drukking gelijk is aan die welke de plaat van boven naar onder zou ondergaan, indien ze zich alleen in het water bevond, bewijst men met water in de buis te gieten. Wanneer het vocht op de hoogte *g h* der vlakte gekomen is, dan ondergaat de plaat langs boven en langs onder gelijkmachtige en tegenovergestelde drukkingen, en valt dus door haar eigen gewicht.

Dr F.-J. MATTHYSSENS.

Frans-Jozef Rigouts.

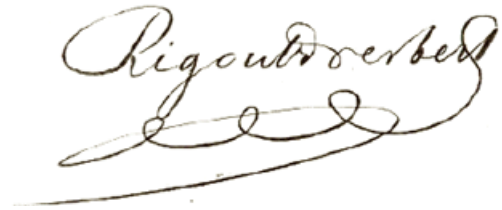

Uit een oud adellijk geslacht hebbende het wapen: gevierendeeld

in het eerste en het vierde van keel met twee zwaarden van zilver, de hechten van goud, in St-Andrieskruis geplaatst, met de punten naar beneden; in het tweede en derde: van goud geferteleerd van sabel. Helm van gepolijst staal op drie kwaart gezien, met open vizier, hebbende vijf traliën, wrong van zilver en keel; helmteeken: een moorenbeeld, gebonden van zilver, gekleed van keel, met halsband van zilver. Helmdeksel van zilver, gevoederd van keel; werd den 28^{n} November 1796 Frans-Jozef Rigouts te Lier geboren.

Zijne neiging tot natuurkunde bracht hem, bij het eindigen zijner Latijnsche scholen, in de werkstudie des heeren J. van Eeckhoven, apotheker te Lier. Volgens den heer

dokter Broeckx, uit wiens *Notice sur François-Joseph Rigouts*, wij deze weinige regelen bijeentrekken, had Rigouts in deze apotheek en wel bijzonder in dezes laboratorium aan van Eeckhoven den ge-

pasten meester gevonden: naarstig, ordelijk, geleerd, ondervindingrijk, dewijl hij alle, zoo van ouds gekende, als nieuw aangeduide artsenijmiddelen met zorg en kennis scheikundiglijk ontleedde. Hij hield zich gedurig op de hoogte des vooruitgangs in zijn vak, en wist zijnen lust tot de artsenijkennis en kunde in den geest en het hart zijns leerlings over te brengen.

Na ettelijke jaren in de apotheek des heeren van Eeckhoven met vrucht geleerd en gewerkt te hebben, kwam Rigouts naar Antwerpen; den 21^{n} September 1821 werd hij, als binnenleerling in de apotheek van Ste-Elisabeths gasthuis aangenomen.

Hier vond hij weder als bestuurder en professor een man van groote geleerdheid en vol ijver voor studie en beroepelijke ondervinding, in den heer Verbert, hoofdapotheker van het gesticht.

Den 31^{n} Mei 1823 legde hij zijn examen als apotheker met onderscheiding af voor de geneeskundige commissie der provincie Antwerpen. In 1825, na den 1^{n} Februari de dochter des heeren Verbert gehuwd te hebben, nam hij de apotheek zijns schoonvaders over, welke apotheek nog heden door zijnen zoon voortgezet wordt.

In 1829, den 4^{n} October, werd Rigouts benoemd tot professor der natuur-, genees- en artsenijkundige geschiedenis in de heelmeestersschool te Antwerpen. Hij onderwees het eerste jaar in het Vlaamsch, en zijne diepe kennissen der natuur, in de scheikunde, artsenij en kruidkunde kwamen hem in zijn onderwijs wel te stade, en verwierven zijnen leergang bijval en vermaardheid.

Rigouts bezat ook grondige kennissen nopens de bergstoffen en de dierkunde; met moed en aanhoudendheid had hij in Ste-Elisabethsgasthuis eene verzameling van mineralen en andere stoffen ter artsenijbereiding dienstig begonnen, geklasseerd en gedurig verrijkt. En toen te Antwerpen in 1842 de dierentuin aangelegd werd, was hij van den beginne af bestuurlid, en bezorgde vooral den tuinbouw en de beplanting.

Verders om zijne wetenschappen, en ook om zijn goed karakter en zijne goede inborst bij zijne medeburgers geacht en bemind, maakte hij deel van de provinciale geneeskundige commissie, van de *Société libre des pharmaciens*, nu de *Société des pharmaciens d'Anvers;* hij was ook een der medestichters der *Société royale d'horticulture et d'agriculture d'Anvers* en werkte ijverig tot hare uitbreiding; hij was gedurende dertig jaren haren geheimschrijver; in 1840 schonk hem het stadsbestuur eene medalie, en in 1856 de maatschappij eene uitzonderlijke zilververgulde medalie van groot model, voor den nooit genoeg te prijzen ijver met welken hij, gedurende dertig jaren, tot het welzijn en den vooruitgang der maatschappij gewerkt had.

De heer Rigouts maakte ook telkens deel der commissiën welke in bijzondere omstandigheden, b. v tijdens heerschende ziekten, door het stads- of staatsbestuur gevormd werden, en hij kweet zich altoos van de opgenomene taak met moed en bezorgdheid voor het heil en den gezondheidstoestand zijner medeburgers.

In het jaar 1854, werd hij, bij het afsterven van den heer Verbert, hoofdapotheker benoemd in het Ste-Elisabethsgasthuis, en in 1856 bestuurder van den botanieken hof en professor der kruidkunde. Bij die gelegenheid schafte het stadsbestuur den leergang van artsenijbereiding af; doch op aandringen der leerlingen zette de heer Rigouts bateloos zijn onderricht voort, tot groot nut en voldoening zijner kweekelingen.

Het stadsbestuur, op zijne kennissen vertrouwend, gelastte hem in 1858 de ontgravene voorwerpen op den Kattendijk, welke eenig wetenschappelijk belang

zouden kunnen hebben, te onderzoeken; met bereidwilligheid ondernam hij dit werk, waarover hij een zeer merkwaardig verslag uitbracht.

De heer Rigouts schreef ook verschillende verhandelingen over artsenijbereiding en over de geneeskundige eigenschappen van sommige planten en stoffen, hunne vervalsching of vervanging in den handel. Hij schreef ook wetenschappelijke artikels in sommige dagbladen en tijdschriften, en na eenen zeventigjarigen levensloop, in studie en werkzaamheid doorgebracht, geacht en bemind van zijne stadgenooten, ontsliep hij als christen in den Heer den 15^{n} Februari 1867.

H.

Schetsen van Nederlandsche Toonkunstenaars, meest allen tot hiertoe weinig of niet gekend.

VAN QUIKKLENBERG (Johan), violist. De dichter Poot (1722) schreef het volgende:

Op de afbeelding van den heere Joh.-Frederik van Quikklenberg.

> Aldus siert *Quikklenberg* 't gelaet met wakkerheit,
> In wien de speelkunst ons haer rijkste majesteit
> En grootste wondren doet beschouwen met onze ooren,
> Zijn vedel volgt den toon der zalige englenkooren.

VAN TIL (Salomon), in zijn leven hoogleeraar der H. godgeleerdheid te Leiden, werd te Weesp geboren in 1644, en was in 1684 leermeester te Dordrecht. In 1702 vestigde hij zich te Leiden, waar hij overleed den 31^{n} October 1713.

Wij hebben onder 't oog zijn werk, getiteld: *Digt-sang en speel-konst*, *soo der ouden*, *als bysonder der Hebreen enz.*, een boekdeel van 533 bladz., welk in het Latijn en het Duitsch vertaald werd. De eerste uitgaaf zag het licht te Dordrecht, in 1692, bij D. Goris, de tweede in 1725, bij A. Schoonenburg, te Amsterdam. Het werk is opgedragen aan Johan de Wit, secretaris te Dordrecht en behelst veel goeds. Het handelt over een groot getal speeltuigen als: basuijnen, herdersfluit, windorgel, waterorgel, schalmeijen, enkele fluit, dubbele pijp, bolharp van Mercurius, harp van Apollo, lier van Arion, psalters, vedel of barbitus, sambuca, padura, pectis, nabel of luijte, cijmbalen, trompetten, ratels, migreppa, trommelen, enz. Van Til geeft verschillige plaatjes, verbeeldende eenige oude speeltuigen. Wij laten hier volgen wat deze geleerde zegt over het waterorgel. Na eene uitllegging nopens het windorgel zegt hij:

'Van grooter agting was egter de *Water-orgel*, Hydraulicum genaamt, welkers Pyp-werk mede op een secreet of bequaam besloten wind-vang staande, met klawieren voorsien, haar

wind ontfing van een water-pers die de lucht door pompen geschept met groote kragt en de wind-vang opdreef. Hero en Vitruvius[1] hebbender ons de beschrijving van nagelaten, maar soo duijster, dat wij ons daar noijt souden hebben uijtgereddet, ten ware een geleerder pen, en op deze wetenschap afgerigt, ons beijde bij print-verbeelding en verklaring een naakter bevattinge daar af gegeven hadde, 't geen wij weerdig geagt hebben hier over te brengen: te meer, om dat dit speel-tuijg in onbruijk gekomen, ook in 't vergeet-boek geraakt was. Men siet dan in dit uijtbeeltsel een wind-vang, behoorlijk onderschraagt met veel ronde openingen in sijn bovendeksel, om orgel-pijpen daer op te sluijten: onder staan drie kopere vaten zij aan zij geplaatst, waarvan de middelste die voor 't water-vat dienen moet, de grootste is, wel effen en glad uijtgedraaijd, behelsende een koper-stuk van een half ronde gestalte, swaar van gewigt, en omgestolpt leggende, als een omgekeerde klok, die in sulker wegen binnen de randen van 't water-vat allerwegen sluijten moet, dat sij egter op en nederwaarts kan gepraamt werden, sonder dat er eenig water ter zijden doorzijgt.

In 't midden van dit water-vat siet men een pijp, die 't klokstuk ook doorboort, dienende voor windvoerder, waar door de lugt in de wind-vang gedreven wert. De andere twee vaten zijn lugt scheppers, die elk door een lugt pomp geregeert werden, en elk met een kromme buijs voorsien zijnde, de wind daar door in 't water-vat onder 't klok-stuk overdrijven: door dese ingepompte lugt wert het klok-stuk met eenen opgeset, en door 't water weder neergedrukt; 't geen een groote persing op de wind verwekte; die dan met een sterke drift ter windvang ingedreven, veroorsaakt dat de pijpen evendragtig met wind vervult, ook een een sterk en evendragtig geluijd staan konnen. Vitruvius getuijgt dat eenen Ctesibius eersten vinder van dit kunst-stuk was; maar Tertullianus noemt het een wonder-stuk van Archimedes; mogelijk om dat die de laatste hand daar aan leggende groote verbetering aan dese Water-orgel toegebragt heeft. De Sang-Keelen wierden hier even als op de hedendaagsche Orgelen met klauwieren geregeert, gelijk de Poëet Claudianus elders niet duijster te kennen geeft. Die dit werk-stuk verkleijnen, en niet boven een register van ses of agt pijpen toe-schrijven, hebben noijt met aandagt de plaats van Tertullianus overwogen. Aanschouwt, seijt hij, een verwonderens-waardig kunststuk van Archimedes. De water-orgel: en daar in soo vele leden, soo veel stucken, soo veel 't samenwegsels soo veel omnewegen voor de stem-leijding, soo veel korte gangen voor de klanken soo veel 't samen-stemmingen van verscheyden sang-wijsen, soo veel rijgen van pijpen, die alle tot een gestel 't samen komen. De wind die van onder de waterpers guijvt, wert door verdeeling der geblaas geleijdt, en is van lijvigheid vastbestendig, in den arbeijd verdeelt.'

Deze uitlegging is hoogst belangrijk voor den orgelbouw, en geeft een goed overzicht van het water-orgel.

De Duitsche vertaling van van Tils 's werk, is uitgekomen in-4°, te Frankfort en Leipzig; eene tweede uitgaaf zag het licht te Frankfort, in 1719. J.-A. Fabricius bezorgde de Latijnsche uitgaaf van dit boekdeel.

VERBEEK (Salomon), rond 1630 geboren, was een der voornaamste klokkenisten en organisten van Nederland.

1 Vid. Vossium de Poëmat. Canta p. 100.

In 1665 leefde Verbeek nog, en keurde dit jaar met J. van Noort, A. van Noort, Jan Bakker en M. Nouts het orgel, vervaardigd voor de nieuwe kerk te Amsterdam door R.-B. Duijsschot. Verbeek was toen klokkenist van de oude kerk en den Regulierstoren.

Van Vondel[1] heeft ook Verbeek in zijne gedichten bezongen, en de bekwame kunstenaar was met den beiaardmaker Hemonij, in vriendschappelijke betrekking.

VERMOOTEN (Willem), was aangesteld als zanger der groote kerk, te Haarlem, in 1750, alwaar hij nog leefde rond 1775. Van hem is uitgegeven: *Govaert van Mater's kruisgezangen op het Lijden van onzen Heere Jesus Christus*, *met zangkunst verrijckt*, *Haarlem*, 1759, *in*-4°, bij J. van Hulkenroij; *Zinspeelende Liefdens Gezangen*, *enz.*, gedrukt te Haarlem, bij J. van Hulkenroij, in-4°. Vermooten gaf met Karel Kauwenberg, zijn mede-zanger, een werk uit, getiteld: *Dankbaare naagedachten en Geboorte Gezangen*, *op de blijde en Heilrijke verschijninge van 't licht der Genaade*, *Jesus Christus*, *of de Geboorte van onzen Heiland en Zaligmaker tot Bethleem. Haarlem*, *bij van Hulkenroij*, *in*-4°. Deze werken hadden verschillige uitgaven.

VERSCHUERE-REIJNVAAN (J.-V.-D.), taal- en muziekkundige, geboren te Middelburg, in 1743 en overleden te Vlissingen, den 12n Mei 1809. Wij hebben in onze bibliotheek zijn boekdeel: *Catechismus der Muzijk*, gedrukt te Amsterdam en te Rotterdam, bij J. de Jong en L. Burgvliet, in 1778. Het werk, opgedragen aan zijne kinderen Maria, Johanna en Joos Verschuere-Reijnvaan, behelst 231 bladz. in-8° en is opgeluisterd met 36 platen. Het toonzetten is er breedvoerig in verhandeld.

VISSCHER (Anna), oudste dochter van den dichter Roemer Visscher,[2] geboren te Amsterdam in 1584, was ook zeer geacht om hare kundigheden en uitstekende talenten in de dichtkunst. Zij speelde, zong, teekende, schreef op glas, en was het sieraad van vele huisgezinnen. Het zingen van vroolijke liederen was destijds een zeer gesmaakt iets. Anna Visscher heeft vele lustige liedjes geschreven, welke zij vervolgens zelve voordroeg. Na het overlijden haars vaders, ging zij zich met der woon te Dordrecht vestigen, waar zij vriendschappelijke betrekkingen onderhield met den raadspensionaris vader Cats. Ten behoeve van de opvoeding harer twee zonen (zij was gehuwd geweest met D. Booth), verhuisde zij later naar Leiden, waar zij den 6n December 1651, in 67jarigen ouderdom overleed. Haar zoon Roemer, advocaat te 's-Gravenhage, beoefende ook de dichtkunst. De heer J. Scheltema herdacht Anna en hare zuster in eene te Amsterdam (1808) gedrukte verhandeling, getiteld: *Anna en Maria Tesschelschade; de dochters van Roemer Visscher.*

Wij laten hier twee stukjes van Hooft, Anna ter eere, volgen:

Op een kersnachtjen, gezongen door Joffrouw Tesschelscha.

O loflijk Keetjen, nau dat ghij
All s werelth stemmen waart voorbij
Gestreelt en zat der aardsche dingen;
Ontbrak' er meer niet dan parthij
Met 's hemelen Engelen te zingen.

1 In zijn gedicht op het klokkenspel.
2 In 1547 te Amsterdam geboren en te Alkmaar overleden in 1620.

Aan Tesschelschade Roemer.

De pruinen beginnen all' teffens, op een bodt, te rijpen, ente roepen Tesseltje, Tesseltjes mondje. Etlijke deuntjes van Belusar, en andre roepen daar tegen aan, Tesseltje, Tesseltjes keeltje; daar zij geirne van gezongen waaren, ende wenschten wel dat UE. Joffrouwe Francisca (Duart) te hulpe meêbraght...

Wij verwachten UE. op 't spoedigste, met UE. dochter, ende Joffrouwe Duart met haar' E man: maar een briefken voor uit, om wat gissings te mogen maaken, enz.

Oostmaandt, 1636.

UE. verplichte

d i e n s w i l l i g h s t e

P.-C. HOOFT.

Ook C. Huijgens heeft eenige gedichten aan de twee zusters toegewijd, onder andere een gedagteekend uit Londen en getiteld: ‘Aen de Joffrouwen Anna en Tesschelschade Visscher; mitsgaders den H.P.-C. Hooft.’ Men zie C. Huijgens' *Korenbloemen*, van W. Bilderdijk, Leijden bij L. Herdingh, 1824.

EDW. GREGOIR.

Kronijk.

Antwerpen. - Bij J.W. Marchand en C^{e}, is verschenen *Moeder Daneel*, eene geschiedenis onzer dagen, door vrouwe Courtmans, geboren Berchmans. Dit werk is het nummer 2 der *Goedkoope Roman-Bibliotheek*; eene uitgave, welke wij niet genoeg kunnen aanbevelen. Inderdaad, de abonnementsprijs is zoo laag mogelijk, namelijk 90 c^{men} per deel, gesteld, terwijl de werken, welke er het licht zien, eene goede en degelijke lectuur opleveren.

Zoo bestond het eerste nummer uit een roman van Sleeckx: *de Plannen van Peerjan*, terwijl de volgende afleveringen werken van Karel Versnaeyen, Frans de Potter, Dodd, enz. zullen bevatten. Tevens stellen de uitgevers zich voor, de zeldzaam geworden romans onzer overledene schrijvers, zooals E. Zetternam, van Kerckhoven, enz. in de *Goedkoope Roman-Bibliotheek* heruit te geven, iets dat de algemeene goedkeuring wegdragen moet.

Dit zal volstaan om te bewijzen, dat de Goedkoope Roman-Bibliotheek eene goedkoope en degelijke uitgave en derhalve de ondersteuning van elken Vlaming waardig is.

Een kort overzicht der twee verschenen werken zal de degelijkheid dezer uitgave nog beter bewijzen.

De Plannen van Peerjan is een lief boekdeel van 185 blz. in-8°, op goed papier, met fraaie letter gedrukt. Het werk bezit vele goede hoedanigheden: het verhaal is boeiend van het begin tot het einde, en wel in staat den lezer eenige genoeglijke uren te laten doorbrengen; terwijl de stijl alleszins goed verzorgd, en de taal, buiten eenige kleinigheden, keurig is. Daarenboven is het werk van den heer Sleeckx met eenen wasem van eenvoudigheid overdekt, die het, benevens het aanwenden van gewestelijke vormen, frischheid en leven bijzet.

Overigens de naam van Sleeckx alleen maakt alle verdere aanbeveling overbodig.

Wat het nummer twee der Goedkoope Roman-Bibliotheek, namelijk *Moeder Daneel*, door Ve Courtmans betreft, dit werk is mede van aard om de degelijkheid

dezer nieuwe uitgave te bevestigen. Het is ook een fraai boekdeel van ongeveer 200 blz., waarvan het papier beter dan dit van n^{r} 1 en de letter even schoon is als die van *de Plannen van Peerjan.* Het verhaal is niet minder aantrekkelijk en boeiend geschreven, en onder alle opzichten de overige werken dezer zoo vruchtbare schrijfster waardig. De aandacht des lezers wordt van den aanvang tot het einde gaande gemaakt, terwijl de inhoud des werks stichtend en leerrijk is, en een schoon voorbeeld geeft aan vele personen uit de burgerklasse.

J.B.

- De heer Eug. de Block heeft zich naar Caprera begeven, om Garibaldi's beeltenis te schilderen.

Brussel. - De beroemde schilder L. Gallait is door het staatsbestuur gelast, het portret des konings en der koningin te maken. De schetsen, dezer dagen aan HH. MM. voorgelegd, hebben hunne bewondering opgewekt.

Halle. - De commissie van het gedenkteeken, door de stad op te richten ter nagedachtenis van den beroemden violoncellist Servais, heeft het ontwerp aanvaard van den beeldhouwer Godebski, schoonzoon van Servais.

Sterfgevallen.

Michiel-Karel-Antonius Verswyvel, plaatsnijder des konings, ridder van de Leopoldsorde, van de Eiken Kroon, der orde van Karel III en der orde van den Witten Arend, lid der koninklijke academie van België, der academie van oudheidkunde, der koninklijke academie van schoone kunsten te Antwerpen, der Britsche academie van Londen, der koninklijke academie van Amsterdam enz., is overleden te Antwerpen, na eene langdurige ziekte, op 29 Mei 1868, in den ouderdom van 48 jaar en 9 maanden. De lijkdienst had, onder eenen grooten toeloop van vrienden en vereerders, plaats op Dinsdag 2 Juni, ten 10 3/4 ure 's morgens, in de kerk van den H. Antonius a Padua. Men vereenigde zich aan het sterfhuis lange-Noordstraat ten half elf. De kist werd gedragen. Hielden de hoeken van het baarkleed: de Keyser, bestuurder der academie, Cuylits, voorzitter der maatschappij van schoone kunsten, ridder Leo de Burbure, lid der academie van oudheidkunde en Michiels, plaatsnijder. Op het graf werd eene redevoering uitgesproken door den boezemvriend des overledenen, kapitein Docx.

- De heer P. van der Meersch, advocaat, archivaris van de provincie Oost-Vlaanderen, opzichter van het lager onderwijs voor het schoolgebied van Gent, lid der koninklijke commissie voor de uitgaaf der wetten en ordonnantiën, is te Gent schielijk overleden, in den ouderdom van 56 jaren. Hij werd te Gent geboren op 13 Augustus 1812. De overledene was een vlijtig beoefenaar van de geschied- en letterkunde.

- De heer P. Bossaert, archivaris der stad Brugge, is in die stad op 71jarigen ouderdom overleden.

- De uitstekende taalgeleerde, d^{r} Te Winkel, leeraar aan de hoogeschool te Leiden, is aldaar overleden. Het afsterven van dezen hoogst verdienstelijken man is een zeer groot verlies voor de Nederlandsche letterkunde en namelijk voor het Nederlandsch woordenboek, waarvan de overledene eene der ieverigste opstellers was.

Museum van Antwerpen.

Dit prachtig borstbeeld

BORSTBEELD VAN MAXIMILIAAN EMANUEL, HERTOG VAN BEIEREN.

werd in wit marmer gebeiteld door Willem Kerricx, op last der St-Lucasgilde, als blijk van dankbaarheid voor de vier nieuwe vrijbrieven, der academie van Antwerpen toegekend door Maximiliaan Emanuel, in 1693. Het werd in 1694 in de groote vergaderzaal der gilde geplaatst, versierd met een toepasselijk opschrift, waarvan de tekst onder andere te vinden is in den catalogus van het museum.

Het register der beraadslagingen der gildedekens meldt dat voor dit stuk, het eenige welk het Antwerpsch museum van dezen talentvollen beeldhouwer bezit, hem, volgens schatting, acht honderd gulden betaald werd. Uit belangstelling in de Lucasgilde, hield Willem Kerricx zich tevreden met deze betrekkelijk geringe som, ofschoon zijn werk ontegenzeggelijk meer waard was. Geheel het gedenkteeken kostte 1,088 Brabantsche gulden, zijnde ruim 2,027 fr. van onze tegenwoordige munt.

Willem Kerricx was een brouwerszoon. Zijn vader, Petrus, was op 18 Januari 1648 in den echt getreden te Dendermonde, met Catharina de Bolle. 't Is uit dezen echt dat Willem geboren werd, den 2^{n} Juli 1652. In 1660 werd hij als leerling beeldhouwer en in 1674 als vrijmeester ingeschreven bij de Lucasgilde van Antwerpen, in welke stad hij ook lid was van de rederijkkamer de *Olijftak.* Den 10^{n}

December 1680 trad hij in den echt met Barbara Ogier en hij overleed te Antwerpen 20 Juni 1719.

Het stervende kind.

Saligh kijntje
Cherubijntje
Van omhoogh.

VONDEL.

Filius mortis.
(1 REG. XX.31.)

Een weiflend lamplicht scheen op 't kindje,
Dat stervend op zijn stroobed lag,
En met zijn half geloken oogskens
Doodsbleek naar zijne moeder zag.

'Ach, moeder!' kloeg het, 'moeder, moeder!
Ach help! ik ril en sterf van koû....'
En 't reikte zijne maagre handjes,
Droef smeekend naar de droeve vrouw.

Dààr, in den haard, was vuur noch genster.
De vrouw schier zinneloos van smart,
Greep 't kind en drukte 't om te warmen,
Aan 't brandend, gloeiend moederhart.

Maar 't moederhart kon 't niet bezielen;
De rilling greep het feller aan,
En schrikkend naar de hutdeur wijzend,
'Zie!' riep het, 'zie dien man daar staan.'

En 't hechtte zich aan moeders schouders,
'Zie,' kloeg het, 'zie, daar is hij! Wis,
Is 't vader, van wien gij verteldet
Dat hij nu in den hemel is.'

De moeder schrok, maar kon niets merken;
En 't kind riep: 'Hoe hij op mij lacht!
Hij wenkt, hij nadert!' 's wichtjes stemme
Verstikte in eene flauwe klacht.

'Neen!' kloeg de vrouw, 'ik los het nimmer,'
Terwijl zij 't op haar harte sloot;
Maar ach.... zijn armkens vielen neder:
't Bleef stom... beweegloos... het was dood!...

Me.

12 *Februari* 1868.

De dronkaard en zijn huisgezin, door Jan Boucherij.
(Tweede vervolg, zie bladz. **84.)**

V

De menschlievendheid der geburen, die zelven met moeite in hun onderhoud konden voorzien, kwam de echtgenote des dronkaards rijkelijk ter hulp; haren kinderen werden kledingstukken geschonken, terwijl men haar ook van het onontbeerlijke voorzag.

Zoo gebeurt het doorgaans. Hebben deze lieden de slechte gewoonte kwaad van hunne geburen te spreken, toch blijft hun hert niet koud, wanneer het ongeluk iemand treffen komt; toch reiken zij hun eene milddadige hand toe, en vergeten nimmer dat zij hunne broeders zijn.

De moeder in den beginne eenigszins beschaamd en weigerend, ontving dit alles met innige dankbaarheid. Evenwel, zooals lichtelijk te beseffen is, kosten de hulpmiddelen niet eeuwig duren; er moest een tijd komen, waarop de levensbron was uitgeput. Daarenboven, Lisbeth was eene dier vrouwen, wier eigenliefde nog niet ten volle is uitgedoofd; zij begreep dat zij van de hulp, haar aangeboden, geen misbruik mocht maken door herhaaldelijk de hand tot medelijden uit te steken. Ook had zij niet zoo haast de noodige inlichtingen over het verblijf haars gemaals ingewonnen, of zij begaf zich met hare kinderen naar Frankrijk, ten einde er haren echtgenoot te vervoegen, welke aldaar in eene der noordelijke fabrieksteden eene schuilplaats en werk was gaan zoeken.

Eerst laat in den avond gelukt Lisbeth erin haren echtgenoot op te sporen, die, als naar gewoonte, tamelijk goed beschonken, haar naar den zolder geleidde, welke hij aldaar gehuurd had.

Daar zat weder de brave Lisbeth met haar kroost onder het nauwelijks dichte dak; maar thans was zij verre van hare geboortestad, in het midden van lieden, welke haar vreemd waren. Wat al pijnlijke gedachten zweefden haar voor den geest; hoe donker teekende zich de toekomst voor hare blikken af.

Alles was reeds stil en levenloos daarbuiten; even naar en doodsch was het in het arme verblijf; maar in het binnenste der moeder was het onstuimig; hevig klopte haar het hart; angstig zwoegde haar den boezem, en hare ademhaling was pijnlijk, als kwame eene onbekende vrees haar bekruipen. En evenwel was de reden dezer plotselinge ongesteldheid haar onbekend! Mocht er wel iets voorgevallen zijn, waarmede het huisgezin des dronkaards eenige betrekking had?

Op dit oogenblik stond Pier Moregem juist in de herberg recht, en richtte zijne onzekere stappen naar de deur, ten einde huiswaarts te keeren. Koud en donker was het in de straat, langs waar de dronkaard voortslenterde; en des te duisterder was het voor Pier, daar hem de oogen in het hoofd draaiden, zoodanig dat het hem onmogelijk was de rechte baan te kiezen. Zeilend van den eenen kant der straat naar den anderen; stronkelend over steenen en immer doelloos voortgaande, verwijderde de dronkaard zich meer en meer van zijne woonst. Maar zijn lichaam, sedert geruimen tijd ondermijnd door gebrek aan rust en voedsel, weigerde hem ten laatste de zoo noodige krachten. Zijn voet stiet met geweld tegen eenen uitstekenden steen, en hij viel, als een zware klomp, met een dof gebons ter aarde. Een diepe, akelige zucht, als de

laatste ademhaling eens lijdenden, onderbrak holklinkend, doch voor een oogenblik het nare zwijgen des nachts, waarna alles weêr stil werd als te voren.

Na eenige minuten rezen, in het diepe der straat, verwarde, luidruchtige kreten in de hoogte; dansend, springend en schaterend kwam daar een vijftal mannen aan, die ook ten hunnent keerden.

'Eh, Jan,' sprak een der kwasten op afgebroken toon tot zijnen gezel, 'wat ligt ginder tegen den muur, daar op eenige stappen van ons?'

'Ja, wat ligt daar tegen den muur?' vroegen de drinkebroêrs als uit éénen mond, terwijl zij naar de aangeduide plaats heenstapten. 'Het is een mensch geloof ik?'

En aanstonds waren de gezellen tot bij den persoon genaderd, welke op den grond lag uitgestrekt.

'Eh, ventje, sta eens fluks op,' riepen zij hem toe, terwijl zij hem over en weêr trokken, 'het is hier waarlijk te koud om uw bed te maken; ge moet naar huis toe!'

En onder vele andere kluchtige zetten en maar immer schuddende hieven zij den gevallene op, ten einde hem te herkennen. Zijn gelaat was met bloed en slijk overdekt, terwijl aan zijn voorhoofd eene groote wonde gaapte, waaruit het bloed zijpelde.

'Wel,' riep eindelijk een der omstanders uit, 'als ik mij niet bedrieg is het Pier Moregem?'

'Ik geloof het ook,' bevestigde een andere, 'ziet liever, dat zijn wel degelijk zijne knevels.'

'Ja, ja, het is hij!' antwoordden aanstonds de anderen als in koor.

En nu riep men Pier en Moregem aan zijne beide ooren, trok hem over en weêr, en gebood hem op te staan en met hen nog eenen druppel te nemen. Maar Pier bleef doof en scheen weêrbarstig te weigeren op de beenen te staan; zoodanig dat de gezellen verplicht waren hem op de schouderen en ergens naar eene herberg te dragen, aangezien hij te ver van zijne woning verwijderd was.

VI

Ziet gij ginder in die lange straat met hare rijke huizen, dat meisje met trage schreden voortstappen? Halfgescheurde kleederen bedekken maar ten deele hare tengere leden; haar gelaat is bleek en mager en hare oogen staan zoo dof, dat men zeggen zou dat het leven haar met iederen blik ontvliedt. En nogtans, zij is zoo jong! Zoo jong - en reeds de hand tot bedelen moeten uitstrekken! hoe krenkend voor die jeugdige ziel; hoe vernederd, hoe onteerend!

En toch het kan niet anders; de nood en de honger geboden, en hun onverbiddelijk bevel moest worden volvoerd!

Een knaapje, nauwelijks drie jaren oud, hangt weenend aan des meisjes hand, terwijl het schuldeloos de kleine vuist toont aan elken voorbijganger, welke zijn zusje geen geldstuk in de hand stopt.

Maar daar wenkt, vóór die groote poort, eene rijke vrouw de jonge bedelares toe; zij roept ze met minzaam gebaar tot zich, en schijnt in de twee kinderen belang te stellen. Het meisje loopt met haar broêrtje in de aangeduide richting; zij gelooft eenen engel te hebben ontmoet, die haar niet troosteloos zal laten heengaan.

'Kom, meisje, kom binnen met uw broêrtje,' spreekt de edelmoedige vrouw, wanneer de twee arme kinderen zich over haar bevinden; 'komt binnen, wat ziet gij er koud uit; komt, volgt mij in de keuken, mijne brave kinderen, en warmt uwe handjes bij het vuur!'

De beide kleinen volgen de rijke vrouw met blij gelaat; het meisje staart haar broêrtje lachend aan en beiden schijnen reeds te herleven.

'Maar zeg eens, lief meisje, waar woont gij ergens?' vraagt andermaal de goedhartige dame, terwijl zij de twee kinderen wat voedsel in de bibberende handjes duwt, dat zij met gretigen eetlust verslinden.

Het meisje, door de minzaamheid dier stem en de zachtheid van dien toon aangemoedigd, staart vrijmoedig hare weldoenster aan, terwijl zij antwoordt:

'Mevrouw, mijne moeder woont op eenen kleinen zolder met ons jongste zusterken; zij heeft ook zulken honger; mag ik haar toch een weinig besparen van hetgene ge mij gegeven hebt?'

'Eet maar voort, mijn braaf kind, uwe moeder, zal niet vergeten worden; maar waar is uw vader dan?'

'Ach, mevrouw, ons vader ligt in het hospitaal sedert drie weken; en mijne moeder en ik hebben reeds overal, in alle fabrieken, naar werk gezocht; maar men heeft het ons geweigerd; en nu heeft mijne moeder geen geld; en ik ben dan ook moeten gaan bedelen; maar de voorbijgangers begrijpen mij niet; alleen gij, mevrouw.....'

Maar het meisje kon niet verder, overvloedige tranen springen uit hare donkere oogen en beletten haar nog een enkel woord uit te brengen.

Wat het knaapje betreft, deze eet zonder opzien de hem aangebodene spijzen, en denkt enkel aan hetgene in zijn bijzijn zich bevindt; de armoede en het lijden zijner moeder kent het voor den oogenblik niet.

De milddadige vrouw spreekt verder:

'Uw vader ligt dus in het hospitaal, lief meisje?'

'Ja, mevrouw, moeder zegt dat hij eenen avond gevallen is en bijna dood is geweest; en het is daardoor dat moeder en Franske en ik nu zulken honger lijden!' antwoordt het meisje met trillende stem.

'Arm meisje, houd op met weenen; ik zal uwe moeder wel ter hulp staan; kom, eet maar gerust voort en bekreun u niet over hetgene rond u geschiedt. Daar, mijn klein vriendje, eet maar zooveel u lust; en plaatst u beiden wat dichter bij het vuur om u te verwarmen; dat zal u goed doen!'

En ongemerkt veegt zij eenen traan weg, welke in haar oog perelt.

'Dank, mevrouw, dank voor mijne moeder en voor ons beiden,' stamelde Pier Moregem's oudste dochtertje, welke de lezer alreede in het bedelmeisje zal erkend hebben; 'duizendmaal dank voor uwe goedheid, mevrouw, nimmer zal ik vergeten wat gij voor ons gedaan hebt!'

‘Zwijg, braaf kind, zwijg liever; bedank mij niet voor zoo weinig, maar luister wat ik u zeggen ga: als gij en uw broertje goed gevoed en gewarmd zijt, keert dan spoedig naar huis, zonder nog aan het bedelen te denken; gaat bij uwe moeder, en zegt dat zij aanstonds naar hier kome; ik moet haar volstrekt spreken.’

‘Mevrouw,’ zegt het gevoelig meisje; en door aandoening overmeesterd, grijpt zij onwillekeurig de hand der rijke dame en drukt ze vurig in hare handjes. Maar verder spreken kon zij niet; een onbeschrijfelijk genoegen heeft haar overmeesterd en hare tong geboeid.

De menschlievende dame sloeg geen acht op die beweging en ging op dezelfden toon voort:

‘En opdat uwe moeder niet behoeve te zoeken, vergezelt gij zelve haar tot aan mijne woning; maar vergeet vooral niet te zeggen dat zij zich verhaasten moet.’

Het dochtertje van Lisbeth beloofde het haar aanbevolene na te komen, en na nog eenige oogenblikken in het rijke huis vertoefd te hebben, verliet zij met haar broêrtje de brave mevrouw, na haar nogmaals bedankt te hebben. De beide kinderen, met het blosje der tevredenheid en den lach der voldoening op het gelaat, doorliepen opgeruimd en dansend van vreugde de straat, zonder zich in de voorbijgangers te storen en bereikten eindelijk hunnen armen zolder, waar zij hunne moeder van het voorgevallene onderrichteden.

Wat mocht toch deze rijke vrouw hebben aangespoord, de kinderen van den dronkaard binnen te roepen, en hen zoo plotseling ter hulp te komen? Ziet hier: herhaalde malen had hare dienstmaagd de beide kinderen op straat ontmoet en hen het medelijden hooren inroepen in eene taal, vreemd aan die, welke de personen aldaar spraken. Dit had heur aangespoord hare meesteres, welke te Gent geboren was en zich nog maar onlangs in deze stad van Frankrijk had gevestigd, hiervan te onderrichten. Mevrouw X... had hare woorden met belangstelling aanhoord, en besloten deze kinderen te helpen. En alzoo had het tooneel in hare woning plaats, dat wij hooger mededeelden.

VII

Wij bevinden ons weder in de hoofdstad van Vlaanderen. Een jaar, vluchtig als rook, is over ons hoofd heengezweefd en in het *niet* verzwonden.

Het is een Zondag in den winter. De zon hangt lachend aan het blauwe uitspansel; hare weldoende stralen, welke sedert

geruimen tijd onzichtbaar zijn geweest, vallen nu dansend op de koude straten, en strooien blijheid en herleving in het rond; terwijl zij ontelbare menschen buiten lokken, om zich van het huiszittend leven te verzetten....

In eene herberg, langs den kant der spoorwegstatie gelegen, zitten voor eene tafel bij den kachel, drie personen neder: het zijn twee werklieden en een knaapje. De eersten schijnen in een belangrijk gesprek gewikkeld te zijn, terwijl het laatste zich met het maken van kaartenhuisjes onledig houdt en dus in geenen deele onze aandacht prikkelt.

‘Maar zeg eens, Pier,’ hooren wij den persoon vragen, die het verst van het knaapje verwijderd zit, ‘waar zijt ge toch geweest? 't Is eene heele eeuw dat ik u niet gezien heb!’

‘Dat geloof ik wel, Jan,’ antwoordt de aangesprokene, terwijl een lichte blos zijne wangen kleurt, maar even plotseling verdwijnt; ‘het is ook meer dan een jaar geleden, dat ik naar Frankrijk getrokken ben, zooals ge wellicht reeds zult hebben vernomen.’

‘Het is waar, Pier; maar men heeft mij terzelfdertijd iets verteld, waaraan ik geen geloof hechten kon...’

‘En dat nogtans waarheid was,’ onderbreekt de vader van het spelende knaapje.

‘Zoo, zoo, Pier!’

‘Ja, Jan, en ik schaam het mij geenszins, die belijdenis hier voor u afteleggen; niet omdat alle eergevoel mij ontroofd is; maar integendeel, omdat ik daardoor zelve het schandelijk gedrag boeten wil, dat ik vroeger eens leidde!’

‘Asa, Pier, hebt gij lust tot spotten; zoudt ge mij gaarne ook bij den neus leiden?’

‘Wel in geenen deele, Jan; het is werkelijk met mij gebeurd, zooals men het u heeft medegedeeld; maar het vervolg van dit alles kent gij niet, en zulks wil ik u zelf vertellen, omdat ik denk, dat gij het eens als een stichtend voorbeeld voortvertellen kunt, en er wellicht den eenen of anderen rampzalige van het dwaalspoor kunt mede terug brengen. Luister dan:

‘Het is u bekend, hoe ik vroeger aan den drank verslaafd was; alles offerde ik er aan op; zelfs het grootste gedeelte van mijn weekloon verkwistte ik in brasserijen. Maar het verzadigen eener zoo geldzwelgende gewoonte maakte immer mijne beurs ledig en dreef mij tot diefstal aan. Ik werd op heeter daad betrapt. Men zocht mij op; ik was verplicht naar Frankrijk te vluchten. Wat al armoede en ontbering mijne goede vrouw en mijne onschuldige kinderen te verduren hadden, heb ik eerst later kunnen beseffen, maar verzwijg ik u thans liefst.

In Frankrijk was mijne levenswijze in geenen deele verbeterd; het lot van mijn huisgezin, dat mij aldaar volgde, bleef dan ook hetzelfde; nergens kon mijne vrouw bezigheid bekomen, en mijne kinderen waren genoodzaakt tot het schandelijkst aller middelen, tot het bedelen, hunne toevlucht te nemen, wilden zij niet van gebrek omkomen. Maar eene omstandigheid, welke ik nimmer vergeten zal, deed zich voor.

‘Op eenen zondag, dat ik als naar gewoonte, weder naar de kroegen gegaan was en eerst laat in den nacht naar mijnen zolder poogde weder te keeren, struikelde mijn onzekere voet tegen eenen steen en ik stortte ten gronde; en hadde alsdan het toeval niet gewild, dat er juist nog menschen naar huis gingen, ik ware aan den slag bezweken.

Vier weken heb ik in het hospitaal doorgebracht en het lijden dat mijn huisgezin alsdan heeft getroffen, is onbeschrijflijk. Het was daar, op het ziekbed, dat de eerste

straal des berouws in mijnen boezem nederdaalde, en dat ik het vast besluit vormde, bij mijne genezing, eene andere baan in te slaan.'

Hier zweeg hij; onderdrukte tranen beletteden hem verder te gaan.

'Maar hoe zijt ge dan weder naar Gent gekomen, aangezien men u alhier vervolgde en opzocht?' merkte Jan te recht op.

Na zich eenigszins hersteld te hebben ging Pier verder:

'Het is juist datgene, wat ik nog vertellen moet. Terwijl ik in het hospitaal lag was de ellende mijns gezins zoo groot, dat mijn dochtertje, met het knaapje dat ge daar ziet, verplicht waren te gaan bedelen. Hetgene ik vroeger, in mijne dagen van brassen en overdadig drinken nooit bemerkt had, werd ik nu in het hospitaal gewaar, telkenmale dat mijne Lisbeth met hare kinderen mij kwamen bezoeken. Daar werd ik getroffen door de liefderijkheid welke, ondanks al het lijden dat ik hen had berokkend, mijn kroost voor mij veil had, en tevens door het pijnlijk gezicht, hoe mijne gade en kinderen dagelijks verbleekten en vermagerden; en daar enkel zag ik zonneklaar, dat dit alles *mijn* werk was.

Maar de Heer had medelijden met mijne kinderen. Op zekeren morgend werden zij door eene rijke mevrouw, wier naam nooit uit mijn geheugen zal gaan, binnen geroepen, en werd hun voedsel geschonken. Ook mijne echtgenoote werd ontboden om haar inlichtingen nopens mijnen toestand mede te deelen. De edelmoedige dame gaf haar allerlei mondbehoeften en het noodige geld, om in het onderhoud van ons huisgezin te voorzien; terwijl zij zelve daarenboven mij in het hospitaal kwam bezoeken. Zij vertroostte mij en maande mij aan voortaan een beter leven te leiden; en thans kunt gij u overtuigen of ik de belofte, haar toen gedaan, getrouw heb nageleefd. Verders verklaarde zij mij tot de familie van mijnen heer te behooren, bij wien ik te Gent gewerkt had, en verzekerde mij de zaak tusschen hem en mij te vereffenen, opdat ik in mijne geboortestad zou mogen wederkeeren en er mijne levensdagen doorbrengen, zooals elk weldenkend werkman het behoort te doen.

Toen ik eindelijk geheel hersteld was, bezorgde zij mij en geheel mijn huisgezin de noodige kleederen, en schonk ons daarenboven nog het geld dat wij behoefden, om naar Gent terug te komen; terwijl zij mij mede een aanbevelingsbriefje voor eene andere fabriek ter hand stelde. - En zoo komt het dat ge mij weder aantreft in de stad, welke ik eens heb moeten ontvluchten.'

De persoon, wien de lezer ongetwijfeld voor Pier Moregem, den dronkaard, zal hebben beschouwd, staakte hierbij zijn verhaal, en staarde zijnen makker in de oogen. Deze sprak:

'Voorzeker eene liefderijke, milddadige vrouw, Pier, die

dame, waarvan gij zoo even spraakt; dergelijke zijn engels op aarde, en verdienen des werkmans eeuwige erkentelijkheid.'

'Ongetwijfeld, Jan, ook staat haar naam in mijnen boezem voor altijd gegrift en geen dag gaat voorbij, of wij allen, ik met mijne vrouw en kinderen, noemen haar in onze gebeden, opdat de Hemel zulke troostende engel nog lange jaren beware. - Niet waar, Franske,' sprak hij verder tot zijn knaapje, dat nog immer kaartenhuisjes bouwde. 'Kent ge mevrouw X.... nog?' 'Mevrouw X....? mevrouw X....?' stamelde het kind met blijde stem.

Pier Moregem vatte hierop zijn zoontje bij de hand; en na die zijns vriends gedrukt, en hem tot een aanstaande bezoek genoodigd te hebben, stapte hij de herberg uit, om zich naar zijne woning te begeven...

En heden onderscheidt zich in eene zekere straat, die wij niet noemen zullen, een huisje van al de overige door zijne netheid; en de bewoners leven er gelukkig en vreedzaam; en dagelijks hoort men er den naam noemen van Mevrouw X.... - Het is het verblijf van den gewezen dronkaard en van zijn huisgezin!

Gent, *Februari* 1868.

Op het graf mijns vaders.
Aan mijne broeders en zusters.

Geheel zijn leven was een zacht en zalig strijden,
Tot op den jongsten dag, veur ons, zijn dierbaar kroost;
En gaf hem 't aardsche lot der zorgen vreugd en lijden,
Hij dankte en loofde God, die bron van hoop en troost.

Thans rust zijn stof bij 't stof der onvergeetbre moeder.
Een stille bede, een traan - vraagt ons hun beider graf:
Maar beider zielen zijn vereend bij d'Albehoeder,
En smaken 't loon der deugd dat nimmer de aard' hun gaf.

Een stille bede, een traan - en zalig blijv' 't herdenken
Ons - Broeders, Zusters - bij; zij minden ons zoo teer.
Ginds blikken zij op ons; 't is derwaart dat ze ons wenken!
Ja, scheidt ons thans de dood, toch eens zien wij hen weêr.

VICTORIEN VANDE WEGHE.

Haaltert, 15 *Mei* 1868.

Hersenen en verstand.

Dat de mensch de volmaaktste hersenen heeft, toont ons de vergelijking van het menschelijke en dierlijke hersenbekken. Volgens de waarnemingen van Sömmering ontspruit het zielsvermogen van den mensch, en de leerzaamheid der dieren, van de groote hoeveelheid der hersenen tot de zenuwen; want de mensch heeft, in vergelijking met het geheele dierenrijk, de grootste hersenen en de fijnste zenuwen. De grootste hersenen van een paard wegen 1 pond 14 loot. De kleinste van eenen niet volgroeiden mensch, die Sömmering gezien heeft, 2 pond 11 loot. Maar het bekkeneel van het

paard heeft ten minste 10 maal grovere zenuwen. Markgraaf heeft ook de betrekkelijke zwaarte der hersenen onderzocht, en dezelve, ter grootte eens teerlings van 6 lijnen 65 grein bevonden. De hersenen vormen eene schier ovale breiachtige grijze massa.

Bij de lagere diersoorten vindt men geene hersenen meer, maar alleen zenuwvlechten.

Van Beethoven's grootvader.

Beethoven (Lodewijk van) de oude, muzikant, geboren te Antwerpen, op 23 December 1712, overleden te Bonn, den 24^{n} December 1773. Deze kunstenaar is afkomstig van eene familie sedert de XVIe eeuw gevestigd te Rotselaer, Leefdael en Berthem, in de omstreken van Leuven. Zijn grootvader, Willem van Beethoven, echtgenoot van Catharina Grootjans, was, in 1705, wijnslijter te Antwerpen; zijn vader, Hendrik-Adelardus van Beethoven (geboren te Antwerpen in September 1632 en aldaar overleden in September 1745), echtgenoot van Maria-Catharina de Herdt (gestorven te Antwerpen in November 1753), was meester kleermaker. Deze laatste, na gedurende eenige jaren in welstand te hebben verkeerd en namelijk een huis te hebben gekocht, in 1713, het huis *Sphera mundi*, dat hij bewoonde in de Nieuwstraat, zag zijne middelen stil aan verminderen, en weldra kon hij slecht toekomen om zijn huisgezin te voeden, samengesteld uit 12 kinderen. Tot overmaat van ramp, sloop er oneenigheid in het huisgezin en de tweespalt kwam tot het punt, dat, zekeren dag, Lodewijk, die de jongste was, het vaderlijk huis verliet om niet meer weêr te keeren.

Met eene schoone stem begaafd en reeds een goed muzikant zijnde, begaf hij zich naar Leuven, waar hij zijne diensten aanbood bij het kapittel der collegiale kerk den H. Petrus toegewijd; den 2^{n} November 1731 werd hij aanvaard bij de zangers van het hoogzaal. Eenige dagen later, had de muziekmeester, Lodewijk Colfs, wegens ziekte, zich tijdelijk moeten doen vervangen, en Lodewijk van Beethoven werd aangenomen, om gedurende drie maanden, in 's meesters plaats werkzaam te zijn. Deze tijd verschenen zijnde, begaf onze jeugdige kunstenaar zich naar Bonn, waar hij in de maand Maart 1733 zijne benoeming ontving als vaste zanger van het hof en de kapel des keurvorsten Clemens-August van Beieren. Met het vooruitzicht eene aanstelling te bekomen, had hij, volgens het gebruik, deze betrekking reeds gedurende het vorige jaar vervuld. Er werd hem eene jaarwedde toegekend van vier honderd gulden, eene aanzienlijke som voor dit tijdstip. Den 7^{n} September 1733, dus vóór hij nog zijn een-en-twintigste jaar bereikt had, trad Lodewijk van Beethoven te Bonn in het huwelijk met de negentienjarige Maria-Josepha Poll. Sedert dien sleet hij zijn

leven te Bonn, en gedurende lange jaren was hij een der meest geliefde kunstenaren van het half wereldsch, half godsdienstig hof van den keurvorst-aartsbisschop. Deze prins, die te Brussel werd geboren, in 1700, toen zijn vader, Maximiliaan-Emanuel van Beieren, gouverneur-generaal der Nederlanden was, betoonde den Antwerpschen muzikant voortdurend eene groote welwillendheid. Na zijnen dood bekroonde zijn opvolger, Maximiliaan-Frederik, de aan den kunstenaar betoonde goedheid, door hem, in 1763, tot het hooge ambt van hofkapelmeester te verheffen, welke betrekking van Beethoven waarnam tot het einde zijns levens.

De kapelmeesterschap was van Beethoven, die zijne fraaie stem had behouden, geen beletsel om voortdurend verschillende rollen te vervullen in de luimige zangspelen, die 's winters op den keurvorstelijken hofschouwburg werden vertoond.

In 1771 speelde hij, in het Fransch, de rol van vader Dolmon, in Gretry's *Sylvain*, en in 1773, in het Italiaansch, die van Brunoro, in Luchesi's *Inganno Scoperto.*

Uit zijn huwelijk met Maria-Josepha Poll, overleden te Bonn, op 30 September 1775, liet Lodewijk van Beethoven, de oude, onder andere kinderen, een zoon achter, met name Jan, geboren omtrent 1740, en die hem in 1763 opvolgde als werkelijk kapelzanger, na sedert 1759 hulpzanger te zijn geweest. Deze Jan was de vader van den uitstekenden meester, den beroemden toonzetter Lodewijk van Beethoven, den jonge, welke op 17 December 1770, door zijnen grootvader over de doopvont gehouden werd in de kerk van den H. Remigius, te Bonn, en in 1827 te Weenen overleed.

Het portret van Lodewijk van Beethoven, de oude, op het einde zijns levens geschilderd door den hofschilder Radoux, was in 1866 nog te Weenen, bij de weduwe van Karel van Beethoven, zijne aangetrouwde kleindochter. De oude Vlaamsche vader (dat is de naam die men hem nog geeft), is levensgroot ten halven lijve afgebeeld; op het hoofd draagt hij eene met bont gevoederde muts, en in de hand houdt hij een stuk muziek.

Andere van Beethoven's van den Antwerpschen stam hebben de schoone kunsten beoefend, namelijk Pieter van Beethoven, schilder, leerling van Abraham Genoels, den jonge, in 1689, en Geeraard van Beethoven, beeldhouwer, in 1713 als meesterszoon bij de St-Lucas-gilde aanvaard. Lodewijk-Joseph van Beethoven die de lessen der koninklijke academie volgde in 1743 was de jongste zoon van Lodewijk van Beethoven, den oude.

Ridder L. DE BURBURE.

Archieven van Antwerpen. - *Ludwig van Beethoven's Leben* von Alexander Wheelock Thayer.

Evenwicht der vloeibare lichamen in vaten die ineenloopen.

Het evenwicht kan niet bestaan, tenzij het vocht in al de verdeelingen van het vat eene liggende vlakte uitmake, terwijl de verschillige kolommen vochts eene *gelijke* rechtstaande hoogte hebben; want anders zou de drukking van de eene kolom op de andere ongelijk zijn. Deze eigenschap geeft de reden van het bestaan der fonteinen of springbronnen, waarin het water bijna zoo hoog springt als de hoogte waarvan het nederdaalt. Hier dient nogtans aangemerkt te worden, dat deze grondregel niet

teenemaal zijne toepassing vindt, wanneer de vochten, in ineenloopende vaten besloten, van verschilligen aard zijn. In dergelijk geval zijn de rechtstaande hoogten der kolommen van ieder vocht tot elkander in omgekeerde reden van hun gewicht. Indien, bij voorbeeld, in het hierneven

afgebeelde vat water in het breedste gedeelte is tot *h*, en kwik in het smalste, en dat de twee vochten met elkander in aanraking komen in *h*, dan zal boven dit punt eene kolom kwik *n l*, wier hoogte 1 is, eene kolom water, waarvan de hoogte 13 1/2 is, evenaren, daar het betrekkelijk gewicht van het kwik tot dit van het water is als 13 1/2 tot 1.

Dr F.-J. MATTHYSSENS.

Kronijk.

Antwerpen. - Verschenen: drie nieuwe muziekstukken van Jos. van den Plassche, te weten: een duetto, getiteld, *Gelukkige vaart*, eene romance, *de Bloemen*, beide woorden van den heer de Graaff, en een kinderliedje, *Moeders naamdag*, woorden van Michiel de Herdt. Het eerste en laatste stuk gaan vergezeld van eene Fransche vertaling van W. de Marteau.

Mechelen. - De besturende commissie van het gesticht van schoone kunsten, willende werken tot het aanzetten van den iever, en in 't belang der kundige werkers en nijveraars der stad en deszelfs afhang, heeft voorgenomen te rekenen van 1 tot 15 October dezes jaars, onder de bescherming van het gemeentebestuur, eene tentoonstelling van kunstvoorwerpen te openen.

Te dien einde heeft zij het volgende programma vastgesteld:

Art. 1. De tentoonstelling zal uitsluitend bestaan uit: schilderijen, teekeningen, waterverfschilderingen, beeldhouw-, graveer- en bouwkunst, lichtteekening en versierschildering; kunstvoorwerpen in goud, zilver of gesteenten; in ivoor; in brons; in marmer, natuurlijken of nagebootsten steen; in gesneden hout.

Art. 2. De teekeningen, waterverfschilderingen en lichtteekeningen zullen moeten in lijst gezet, of wel op doek of carton vastgehecht zijn.

Art. 3. Het getal voorwerpen door ieder tentoonsteller aan te bieden, is bepaald op vier: evenwel zal de commissie er meerdere mogen aanvaarden, indien zij het nuttig oordeelt.

Art. 4. Eene jury, samengesteld uit vijf leden, zal gelast zijn met de beoordeeling, de aanneming of uitsluiting der aangeboden voorwerpen.

Art. 5. De tentoonstellers zullen hunnen naam, hun beroep en hunne woonplaats, voor den 20^{n} Mei aanstaande, vrachtvrij

moeten overhandigen, aan MM. Arnould en van Sevendonck, Befferstraat, of aan MM. Karel Wauters, Adeghemstraat, n° 58, en Muls, Vischmarkt.

Te rekenen van 1 Augustus tot 1 September aanstaande, zullen zij aan de bovengemelde leden der commissie moeten bestellen de naamlijst der voorwerpen welke zij in den catalogus willen doen kenbaar maken.

- Het onderwijzend lichaam der academie van Antwerpen is op 10 Juni de beoordeeling komen doen in de kampstrijden van de academie der aartsbisschoppelijke stad. Te dier gelegenheid heeft de heer Verhaeghe, burgemeester aldaar, de leeraars der beide gestichten aan een banket vereenigd, waarop ook de bestuurder en de leeraars der muziekschool waren verzocht en gedurende hetwelk de muziekafdeeling kamermuziek heeft gemaakt. Een bijzonder gulhartig onthaal wedervoer op dit banket den bestuurder der Mechelsche academie, den heer Vervloet, die niet minder dan 52 jaren dienst in het onderwijs telt.

Brussel. - Gedurende 1867 werd in België geslagen: 26,826,140 fr., in stukken van 20 frank; 18,465,720 fr., in vijffrankstukken en 14,737,000 fr., in pasmunt.

- De wetgevende macht heeft 6000 fr. gestemd, als bezoldiging van eenen bewaarder der hedendaagsche museums, tot welke plaats zal benoemd worden de beroemde romanschrijver Hendrik Conscience.

- Prijskamp voor het schrijven van een leesboek voor beginnelingen over de behandeling der dieren, geopend door de maatschappij tot bescherming der dieren. Uitslag: de twee eerste prijzen, elk van 300 fr., benevens een verguld eermetaal, zijn toegekend aan de schrijvers der werken, getiteld: *Les Dimanches de ma tante Emilie*, door Aug. Humbert, van Parijs, en *De menschen en de dieren.* Zilveren eerepenningen werden verleend aan de schrijvers der twee werken *Pascal Boncoeur* en *Causeries de maître Dickens*, alsmede aan het werk *Balderik de dierenplager.* Bronzen eermetaal aan het *Leesboek voor de jeugd.*

- Toevallig zijn de sedert onheugelijken tijd geslotene kelders der oude abdij van St-Jacob-tot-Caudenberg terug gevonden. Men heeft in dezelve een aantal grafplaatsen van abten en kanunnikken aangetroffen en ook een wit marmeren praalgraf, versierd met het beeld van een neêrgevleid kind, wiens hoofd rustte op een kussen, en aan wiens voeten een leeuw uitgestrekt lag. Tegen het praalgraf een looden koffer dat er uitzag als de lijkkist van een kind. Bij de aandachtige aanschouwing van het praalgraf, kon men het volgende opschrift ontcijferen: FRANCISCO DIVI MAXIMILIANI IMP. CAES. SEMPER AUG. FILIO PHILIPPI HISPAN. REGIS CATHOLICI ILLUSTRISSIM. Q. D. MARGUARITAE FRATRI GERMANO QUI NATUS ANN. MCCCCLXXXI CUM VIXISSET CIRCITER MENSES QUATUOR CONCESSIT FATIS. Op het voetstuk van het praalgraf staat de naamteekening Everard de Beaugrand en het jaartal 1526. Dit zou dus het gedenkteeken zijn opgericht ter eere van aartshertog Frans, zoon van keizer Maximiliaan en Maria van Burgondië.

Maldeghem. - Vrienden en vereerders van den op 26 Augustus 1867 te Elsene overleden en den 28^{n} daaraan volgende hier begraven historieschilder Eug. van Maldeghem, hebben besloten dezen kunstenaar een grafteeken op te richten.

Gent. - De 3-jarige tentoonstelling van schilderijen enz. wordt geopend op 13 September. De stukken in te zenden vóór 1 September. Het afhalen der niet verkochte stukken zal mogen beginnen met 2 November.

- Gedurende de twee Sinksendagen heeft de gunstig gekende schilder L. Tydtgat een groot tafereel en eenige studiën in de Gentsche hoogeschool ten toon gesteld: *De Weg van Golgotha* is eene schoone schilderij, welke door rijkdom en kracht van kleuren en door juistheid van opvatting uitmunt, en getuigt van den rassen voortgang, welke de nog jeugdige schilder maakt.

J.-B.

IJperen. - Op Zondag, 17 Mei, heeft in de stadshallen een groot feest plaats gehad, den heere Alph. vanden Peereboom aangeboden, als dankbetuiging voor de beleidvolle maatregelen, door zijn toedoen en terwijl hij minister van binnenlandsche zaken was, tot wering van de runderpest genomen. Aan het feestmaal namen 600 personen deel. Den held van het feest werd een prachtig zilveren kunststuk aangeboden, bestaande in eene soort van fruitkom, ter hoogte van 1 meter, in gedreven zilver, vervaardigd door Henderickx. De zinnebeeldige koetjes welke het stuk versieren, zijn geteekend door Verboeckhoven en de figuren doer Fraikin. Er wordt gemeld dat de dischtafels met verscheidene beeldwerken prijkten, waaronder vooral die van den heer Fiers, de bewondering der aanwezige kunstkenners opwekten.

Bergen. - Voor het ruiterstandbeeld van Baudewijn, welk gereed is om op zijn voetstuk geplaatst te worden, zijn de twee bronzen zuilstukken aangekomen. Zij stellen voor de instelling der hoogere hoven van Henegouwen en de verleening der charters van 't jaar 1200. Voor de vleeschgedeelten van het beeldwerk heeft men de kopertint behouden.

Buitenland.

Waalwijk. - In de moergronden van den heer de Roij van Zuidewijn Capelle zijn, op 2 el diepte, twee lijkbussen van Romeinschen oorsprong uitgegraven. Genoemde eigenaar bezit reeds eene gansche verzameling van houten en andere beeldjes, kruiken en dergelijke voorwerpen meer, welke op verschillige tijdstippen uit zijne gronden werden opgegraven en van Romeinschen of Germaanschen oorsprong zijn. Men vermoedt dat te dier plaatse een afgodstempel heeft gestaan, die door den Cimbrischen vloed verzwolgen is geworden. Waalwijk ligt in de nabijheid van 's-Hertogenbosch.

Amsterdam. - Men meldt, dat mev. Corijn-Heilbron, de bekende Vlaamsche tooneelspeelster, met Augustus aanstaande het Nederlandsch tooneel zal verlaten, om als Fransche tooneelspeelster op te treden.

Haarlem. - Er wordt gemeld dat een jongeling, te Koudekerk

aan den Rijn woonachtig, die geene andere wetenschappelijke opleiding heeft genoten dan die welke hij zich zelve heeft weten te verschaffen, een middel heeft gevonden om langs denzelfden telegraafdraad gelijktijdig van beide uiteinden signalen over te brengen.

Berlijn. - De koning van Pruisen heeft 5000 thalers bijgedragen in de kosten van den tocht naar de Noordpool, die op 21 Mei is begonnen. De Duitsche geleerden zijn te Bremen scheep gegaan. Er wordt gemeld dat de *Germania*, het schip waarmede de ontdekkingsreis gedaan wordt, uit Bergen, in Noorwegen, naar de Noordpool is vertrokken en de oostkust van Groenland het eerst zal aangedaan worden.

- De bondsraad heeft de verschillige Duitsche regeeringen uitgenoodigd gelden bijeen te brengen, ter voortzetting en voltooiing van het Duitsch woordenboek van Grimm. De Hanzesteden, Lubeck, Bremen en Hamburg, hebben het voorbeeld gegeven, en ieder 250 thaler 's jaars, voorloopig gedurende 5 jaren, ten behoeve van het Duitsch woordenboek verleend.

- Sedert geruimen tijd ziet in deze stad eene uitgave het licht, welke alleszins aanbevelenswaardig is, zoo door hare goedkoop- als degelijkheid, namelijk de *National Bibliothek sämmtlicher deutschen Classiker.* Zij verschijnt in boekdeeltjes van 100 à 200 blz. met allerfraaisten compressen druk, en aan den ongelooflijk lagen prijs van 35 c^{en} het werkje. De 60 eerste afleveringen zijn reeds verschenen en bevatten werken van Schiller, Goethe, Bürger, Körner, Lessing, Jean Paul, enz. enz. Men kan op deze uitgave inteekenen bij alle boekhandelaren, ook van België en Holland.

Aken. - De paneelen en de koepel van het middelschip der domkerk gaan bekleed worden in mozaïek, die zal bestaan uit smaltglas, vervulde plaatjes, enz.

Dresden. - Alhier is verschenen eene overzetting van Dante, geteekend Philalethe, achter welken naam zich koning Jan van Saksen verbergt.

Wurzburg. - De stift-hoogekerk, gebouwd volgens het model der St-Pieterskerk van Rome, heeft op 21 Mei, ten half elf 's avonds, haren toren door den bliksem zien treffen. Dien ten gevolge is eerst de kleine koepel en rond 3 ure 's nachts, de groote koepel ingestort. Daarenboven werd gansch het schip der kerk door het vuur vernield.

Londen. - De beroemde Engelsche romanschrijver Charles Dickens is teruggekeerd van de omreis welke hij in Amerika heeft gemaakt, met het doel aldaar voorlezingen uit zijne reeds verschenen en ook uit nog onuitgegevene werken te houden. Hij heeft verscheidene groote en kleine Amerikaansche steden bezocht en met zijne voorlezingen eene som verdiend die, volgens gemeld wordt, zonder overdrijving op een half millioen frank mag geschat worden.

Ullswater. - In den nacht van 4 tot 5 Mei, is het prachtige kasteel van Greystoke, toehoorende aan Henry Howard, afgebrand. De rijke verzameling schilderijen en kunstvoorwerpen van de familie Howard is in asch gelegd. Er waren rijkdommen, die sedert eeuwen werden verzameld.

Bern. - Professor Morlot, die gedurende verscheidene jaren aan de hoogeschool te Lausanne de aardkunde onderwees, en op het einde van 1867 overleed, heeft bij laatste wilsbeschikking bepaald ‘dat zijn hoofd ook nog na zijn dood der wetenschap zou moeten nut aanbrengen en hij dus verlangde dat het in 't museum te Bern zou worden bewaard, met zijnen naam goed leesbaar in den schedel gegriffeld.’ Er is aan dien zonderlingen wensch voldaan.

Praag. - Bij de herstellingswerken, uitgevoerd in het oud stadhuis, heeft men, nadat in de raadszaal de kalklaag van de zijmuren en de zoldering was losgemaekt, oude frescoschilderijen ontdekt, onder andere zes wapenschilden (elk 3 voet hoog en 3 voet breed), den dubbelen adelaar en de wapens van Hongarië, Bohemen, Silezië en Moravië, alle zeer kunstig op gouden grond uitgevoerd.

Pompeji. - Volgens wordt gemeld, is in deze onderaardsche stad een met water gevuld vat gevonden. Dit water heeft de leeraar in de scheikunde aan de hoogeschool te Napels, de Luca, ontleed en hij heeft bevonden, dat het de bestanddeelen van gewoon bronwater had. In het jaar 1862 werd eene bron op het binnenplein van een huis ontdekt, en in de laatste maanden bracht men een glazen amphora te voorschijn, waarin nog drie vingers diep tamelijk verdikten wijn voorhanden was.

Sterfgevallen.

De beroemde Nederlandsche beeldhouwer Louis Royer, van wiens laatste werk, Vondel's standbeeld, te Amsterdam, met veel lof wordt gewaagd, is in 74-jarigen ouderdom overleden. L. Royer waste Mechelen geboren. De ter-aardebestelling had plaats te Amsterdam, op 9 Juni. Aan het graf spraken C. Rochussen, Hofdijk en Alberdingk-Thijm. Mevrouw de weduwe Royer heeft de eer gehad eenen brief van rouwbeklag van wege den koning der Nederlanden te ontvangen.

- De uitstekende staathuishoudkundige G.-H. Betz, is, op 20 Mei, van eene wandeling met zijn gezin huiswaarts keerende, op eenige stappen van zijne woning te 's-Hravenhage, door een toeval getroffen geworden, waarop de dood schier onmiddellijk volgde. De heer Betz was een der bekwaamste staatsmannen van Nederland, en degene die in dit gewest de voorsteller was der afschaffing van de octrooien.

Varia.

Men zegt, dat eene oude vrouw aan Mohammed vragende, wat zij doen moest om het paradijs deelachtig te worden, de profeet antwoordde: ‘vriendin, het paradijs is voor geene oude vrouwen gemaakt.’ De oude vrouw hierop bitter beginnende te weenen, vervolgde hij aldus: ‘troost u echter, want zoo er geene oude vrouwen in het paradijs komen, is dit omdat zij op nieuw jong worden wanneer zij er binnentreden.’ - ‘In dat geval is de Heer groot en Mohammed zijn profeet!’ riep de oude vrouw verheugd uit.

Jan de Vriendt.

STEENSNEÊ VAN JOS. NAUWENS.

Voor al degenen, die zich te Gent met schoone kunsten bezig houden, is er niets aangenamer, niets aantrekkelijker dan een bezoek in het werkhuis der De Vriendt's; - de vriendelijkheid van het onthaal, de gemoedelijkheid van 't gesprek, de nederigheid bij een echt talent, waren de gaven waarmede Jan De Vriendt elks genegenheid tot zich trok, en wat nog de aantrekkelijkheid vermeerderde, is dat die gaven des gemoeds zijn overgegaan op zijne zonen, Juliaan en Albrecht, twee onzer schitterendste jonge schilders; voeg daar nog bij dat eene van De Vriendt's dochters ook eene talentvolle schilderes is, dan zult gij begrijpen hoe goed het den echten kunstvriend doet, in dien artistieken familiekring ingeleid te zijn, vooral wanneer men er zoo gemoedelijk, zoo gulhartig bejegend wordt.

Geen wonder dus, dat de tijding der schielijke dood van Jan De Vriendt, op 28 Maart jongstleden, onder zijne talrijke Gentsche vrienden de diepste droefheid verwekte; geen wonder dus, dat zijne dood in het hart zijner huisgenooten, die hij zoo zeer beminde, en door wie hij zoo zeer bemind werd, eene wonde sloeg, die lang, zeer lang zal bloeden.

Jan De Vriendt, als kunstbeoefenaar beschouwd, had ontegensprekelijke verdiensten. In 1809 te Gent geboren, werd hij leerling van Engel en van Eug. de Block, en, na te Antwerpen en te Parijs zijne studiën voleindigd te hebben, kwam hij voor goed naar zijne geboortestad, van waar hij naar schier alle onze tentoonstellingen tafereelen zond.

Als sieraadschilder in fresco was het een onzer knapste mannen. Zijne grondige ervarenheid en zijne studiën over den stijl op de verschillende tijdperken, werden benuttigd door de heeren Lagye en de Taeye, die hem de taak opdroegen om het sieraadwerk te verrichten voor de muurschilderingen, waarmede het staatsbestuur

die twee kunstbeoefenaren in 1860 gelastte. De Vriendt toonde zich op de hoogte van zijne taak, en werkte hieraan met al dien jeugdigen ijver, met al die gewetensvolle zorgvuldigheid, welke men in al zijne werken

opmerkt. Nog eenige dagen, en hij zou die gewichtige onderneming ten einde gebracht hebben; maar eilaas! hij viel daar... met het palet in de hand.

Wij kennen van hem talrijke verdienstelijke landschappen, onder andere: *Een gezicht op de oevers der Maas; eene hoeve in de omstreken van Antwerpen*, in het kabinet van den heer Minard, te Gent; - *Een landschap bij Luik*, galerij van Z.M. den koning der Belgen; - *de Molen*, bij den heer van Mossevelde, te Gent; - *een gezicht in de Ardennen*, bij den heer J. Cuylits, te Antwerpen; - en verschillige bloemstukken, bij de heeren Kervijn de Volkaersbeke en Karel de Hemptinne, te Gent.

Zijne laatste schilderij prijkte op de tentoonstelling van 1867 te Antwerpen, en verbeeldde *Twee Weesmeisjes*, *in eenen tuin bloemen plukkende.*

Hoewel in de laatste jaren het werk in de hoogeschool al zijnen tijd nam, had Jan De Vriendt toch intusschen op zijne werkplaats talrijke schetsen gemaakt en eenige schilderijen aangelegd, die getuigden van de rijpheid van zijn talent, en van het verheven kunstdoel, dat hij beoogde. Als wij zien wat hij aan goede schetsen gemaakt heeft - die nu als eene kostbare herinnering in zijne familie blijven - zouden wij bijna geneigd zijn een van 's mans beste karaktertrekken - zijne goedhartige nederigheid - als overdreven te laken: Met zijn talent, zouden anderen zich een schitterenden naam verworven hebben.

Jan De Vriendt was een der stichtende leden van het *Kunstgenootschap* en van den menschlievenden kring *Zonder Naam*, *niet Zonder Hart.* Ook was hij lid van de *Koninklijke maatschappij van fraaie kunsten en letteren*, te Gent. Van hem mag men zeggen, dat hij leefde: Voor het schoone en voor het goede!

Is Jan De Vriendt al te vroeg gestorven, dan toch is zijn kunstgevoel overgegaan op zijne verdienstelijke kinderen, waaronder Juliaan en Albrecht zich reeds eene faam hebben verworven, die hun en der Vlaamsche schilderschool ter eere strekt.

R.

Een negerkoning uit de XVIIIe eeuw.

Zoo berucht als in onzen tijd de onlangs door de Engelschen verslagen koning van Abyssinië, Theodoros is geweest, zoo berucht was in de vorige eeuw de Afrikaner Opokku, koning der Assianten. Beide deze Afrikaansche dwingelanden mogen gesteld worden op dezelfde lijn, zoowel om hunne gebreken als om hunne hoedanigheden. Evenals Theodoros, was Opokku dapper en wreed, beurtelings trouwloos en eerlijk, wraakgierig en bloeddorstig; hij toonde in vele gevallen meer dan gewone verstandelijke vermogens te bezitten: doch zijne vatbaarheid voor het goede werd onderdrukt door zijne inderdaad dierlijke wreedheid en zijne afschuwelijke ijdelheid. De ijdelheid van dezen Afrikaner vertoonde zich nergens duidelijker, dan bij het gehoor, dat hij aan de Deensche afgevaardigden gaf. Men weet dat Denemarken voor en na het jaar 1740 eenen tamelijk uitgebreiden handel met Afrika dreef en namelijk vrij uitgestrekte factorijen aan de goudkust van Guinea bezat. De afgevaardigden beschreven Opokku's persoon als eene misgeboorte van buitengemeene lengte en magerheid. Zijne handen en voeten waren ten minste dubbel zoo groot als die van andere menschen; de kleur van zijn lichaam had veel meer van het rood, dan van het zwart. Dit een en ander maakte hem afschuwelijk leelijk; doch juist dit boezemde zijn volk eerbied voor hem in. Opokku gaf de Deensche afgevaardigden gehoor voor

zijn paleis, eene woning, welke, gelijk die der overige negerkoningen, voornamelijk door den grooten omvang van vele leemen huizen, die alle door eenen leemen muur zijn ingesloten, van de woning der overige zwarten is onderscheiden. Hier had hij eenen boom laten oprichten, die geheel verguld was, tot zelfs op de bladeren; onder de takken van dezen boom liet hij zijnen troon plaatsen. Deze bestond waarlijk uit eenen verbazenden klomp goud en was zoo zwaar, dat er acht mannen noodig waren, om hem te dragen. Op dezen, in zijne soort eenigen troon, plaatste zich Opokku. Zijn gansch lichaam was met roet of talk besmeerd; hierop hechtte zich het dichte stofgoud waarmede hij gepoederd was; en zoo glinsterde hij geheel van dit kostbaar metaal. Op zijn hoofd had hij eenen Europeschen hoed met breede gouden randen en met witte vederen versierd. De hals, de armen, het lijf en de beenen waren met vele snoeren der schoonste agaat- en carneool-steenen omhangen; om het middellijf hing daarenboven eene kostbare sjerp van gouden stof, met taf gevoederd. Zijne voeten liet hij in een massief gouden bekken rusten. Hij was omringd door al de grooten des rijks, en voor hem lagen ter aarde uitgestrekt honderd aangeklaagden en aanklagers, allen het hoofd met stof bedekt. Op eenen kleinen afstand, wachtteden twintig met sabels gewapende beulen, om de schuldigen spoedig ter dood te brengen; en in de verte had men het gezicht op eenen hoop afgehouwene menschenhoofden; want destijds veroordeelde de tiran, in twaalf uren, een zeventigtal ongelukkigen ter dood, daar telkens de aanklagers, als de aangeklaagden, hun hoofd verloren. Niemand mocht Opokku bij zijnen naam noemen; de *Hoogste*, de *Vuurkleurige* was de titel, onder welken men hem aansprak.

Het was onder dezen toestel en omstandigheden, dat de Deensche afgezant Roy, zijn afscheidsgehoor bekwam; en het volgende was het zonderlinge gesprek tusschen hem en Opokku:

OPOKKU. Mijnheer Jongen *(Seignore Mos)!* zijt gij van mijne Kabusieren, welken ik beval, u en uw volk goed te onthalen, wel behandeld?

ROY. Ja, mijnheer Koning *(Seignore el Rey)!* het heeft mij aan niets ontbroken.

OPOKKU. Mijnheer Jongen! gij hebt u hier slechts zes weken opgehouden; ik kan u goed verdragen en wenschte dat gij langer kondet blijven, opdat gij meer van mijne grootheid mocht leeren kennen, om uw volk daarvan eene beschrijving te doen. Hebt gij mijns gelijken immer gezien?

ROY. Nimmer, mijnheer Koning; uws gelijke is in de wereld niet te vinden.

OPOKKU. Gij hebt gelijk; zelfs God in den hemel is slechts een weinig grooter dan ik. Mijnheer Jongen! ik zal u eens laten inschenken; gij mocht anders meenen, dat ik niet even zoo goed voorzien ware van wijn en bier, als uwe blanke heeren.

Opokku dronk nu Engelsch bier, en gaf de flesch daarna aan den gezant. Toen deze slechts weinig dronk, zeide de koning: Mijnheer Jongen! gij drinkt maar weinig.

ROY. Mijnheer Koning! ik durf niet veel drinken, want ik voel dat het mij naar het hoofd vliegt.

OPOKKU. Mijnheer Jongen! gij zijt niet dronken geworden van het bier, maar van het aanschouwen van mijn aangezicht, want dat maakt alle menschen dronken.

Kort daarna liet hij den Deenschen gezant vertrekken, met de belofte, dat hij de Deensche pakhuizen jaarlijks driemalen zoude ledig koopen.

Wanneer men evenwel de verregaande en bijna krankzinnige dwingelandij, voor een oogenblik niet in aanmerking neemt, dan ontbrak het Opokku niet aan verstand. Hij zocht in zijne landen fabrieken op te richten, en wist, door groote beloften, Deensche soldaten tot zich te lokken, om jeneverstokerijen voor hem aan te leggen; dit zochten de Denen echter te beletten. De katoenwevers moedigde hij zoodanig aan, dat zij sjerpen maakten, die 250 fr. waardig waren; ja, hij liet taf van allerlei kleuren opkoopen, dit uitrafelen, en de draden daarvan met moeite onder het katoen wevende, kreeg hij veelkleurige sjerpen, welke met 500 fr. en meer betaald werden.

Werkmanslied.

Al wat er op de tafel komt,
Zoo in paleis als stulp,
Dat dankt men onzer kunst en vlijt,
Dat dankt men onzer hulp.
Heel de aarde weet dat werkmanszweet
Den grond bevruchten moet.
Wie dus een dankbaar harte heeft,
Die zwaait voor ons den hoed.

Referein.

Werkman, ken uwe eigen waarde,
Streef vooruit door eigen kracht;
Uw verstand is 't zout der aarde,
't Heeft reeds wondren voortgebracht.

Ziet maar door veld en tuinen heen,
Door bosschen, weide en beemd;
Aan alles wat daar beurt en geurt
Is onze kunst niet vreemd.
Ons werkmanszweet wordt graan en vlas
En melk en vleesch en bloed.
Dus, wie een dankbaar harte heeft,
Die zwaait voor ons den hoed.

Referein.

Werkman, schat uwe eigen waarde, enz.
De werkman bouwt en dorp en stad,

Doorkruist den Oceaan;
Zet wouden, bergen, rotsen om,
Wringt stroomen uit hun baan.
Hij springt het vuur en 't water in,
Vergiet voor 't land zijn bloed.
Wie dus een dankbaar harte heeft,
Die zwaait voor hem den hoed.

Referein.

Werkman, schat uwe eigen waarde, enz.

De werkman tracht naar vrede en rust,
- De welvaart van het land! -
Hij snakt naar kennis, waarheid, licht,
Naar vruchtbaar, kloek verstand.
Hij vraagt geen' onderstand of hulp,
Steunt op zijn deugd en moed.
Wie dus een dankbaar harte heeft,
Die zwaait voor hem den hoed.

Referein.

Werkman, schat uwe eigen waarde, enz.

J. BLOCKHUYS.

Eenige wenken voor zieken en gezonden.

Werkeloosheid verzwakt het lichaam, arbeid versterkt het.
CELSUS.

De Duitsche geneesheer Dr C. Reclam, vestigde, eenigen tijd geleden, de aandacht van het publiek op de nadeelige werking die het zitten voor de gezondheid heeft. Het grootste gedeelte onzer Europesche bevolking, zegt hij, lijdt aan de gevolgen van hare zittende leefwijs. De misvormingen naar lichaam en ziel; het gebrek aan mannelijke kracht, aan mannelijk gevoel van onze schrijf- en leeszieke eeuw, hebben slechts hieraan hun ontstaan te wijten. Zeer vele menschen, brengen van den eenen zonsopgang tot den anderen acht tot veertien uren zittende door; en rekent men nu hierbij de uren van uitspanning, die bij het eten, het drinken, het lezen der nieuwsbladen, bij kaartspel of in den gezelligen kring worden doorgebracht, zoo is het zeker niet te hoog gerekend, wanneer men aanneemt, dat zeer vele menschen de twee derden van den dag zittende doorbrengen. Dit op zich zelve wordt door den heer Reclam voldoende geacht, om iemand naar den geest te ontstemmen.

Wie onzer denkt er nog aan, vraagt de geneesheer, hoevele uren door hem zittende worden doorgebracht? Wij nemen die houding des morgens zoo onnadenkend aan als wij onze kleederen aantrekken. Al onze levensbetrekkingen, onze bekrompene woningen noodzaken ons eene zittende houding aan te nemen. In de jaren der jeugd zijn wij gewoon door eene ruime beweging in de vrije lucht, en door andere middelen, het nadeel dat uit het gedurig zitten voortvloeit, tegen te werken; op meer gevorderde jaren boeit het onderwerp, waaraan wij onze krachten wijden, meer onze opmerkzaamheid, en wij denken

niet meer aan de houding, die wij daarbij aannemen. Ongemerkt veroorzaakt echter dit onophoudelijk terugkomen van het zitten een onaangenaam gevoel van eentonigheid in ons leven, en brengt somtijds eene ontstemming des geestes, een gevoel van onbehagelijkheid voort, zonder dat wij ons hiervan reden kunnen geven. Wie heeft dit niet reeds ondervonden en wie heeft dan ook geene baat gevonden bij eene goede wandeling langs veld en bosch?

Het zitten ontstemt niet alleen den geest, het verhindert ook den omloop van het bloed. Daarom zijn die zittende bezigheden, waar al zittende kracht en lichamelijke werkzaamheid vereischt worden, oneindig minder schadelijk, dan die, waarbij de zittende persoon zijne lichaamskracht niet behoeft te ontwikkelen, doch slechts de geringste beweging, zooals het houden van pen of naald uitvoert. Dit verklaart, waarom de galeislaven, in weêrwil van hunne ellende, hunnen schralen kost en hun zitten gezond zijn, en de andere gevangenen in lichaamskracht en opgeruimdheid van gemoed verre overtreffen; de galeislaven roeien zittende, en brengen hunne spieren in beweging. Iets dergelijks merkt men op bij de wevers die, onder schijnbaar ongunstigere verhouding, gewoonlijk veel gezonder zijn dan kleermakers.

Het is en blijft de beweging, die de gezondheid staande houdt en de nadeelen van het zitten tegengaat. Dit is boven allen twijfel verheven. Elke belemmering van eenen regelmatigen bloedsomloop, die door een voortdurend en telkens wederkeerend gebogen zitten des lichaams wordt teweeggebracht, veroorzaakt dikwijls eene ophooping van bloed in de inwendige organen, en wel vooral in die der spijsvertering. Die ophooping van bloed bij de verteringsorganen is de oorzaak van eene over het geheele lichaam gevoelde zwaarte, in de armen, de beenen enz.; van het wegnemen van den eetlust, de oprisping en andere verschijnselen van opgeblazenheid. Over het algemeen is opgemerkt dat, bij magere menschen, eene zittende leefwijs, door eenen onregelmatigen bloedsomloop, gebrek aan eetlust veroorzaakt, terwijl zij daarentegen bij welgevoede en tot zwaarlijvigheid overhellende personen eenen waren geeuwhonger verwekt. Doch deze moeten zich evenzeer wachten, om aan de overdrevene eischen van hunne maag gevolg te geven, als de anderen verkeerd zouden doen, door, wegens hunnen geringen eetlust. tot het besluit te komen dat zij weinig behoefte aan spijs hebben. Door de onregelmatigheid van den bloedsomloop is eene onregelmatige voeding van alle lichaamsdeelen, dus ook der zenuwen teweeggebracht, en deze ontstemming der zenuwen heeft ook eene stoornis ten gevolge, in hetgeen wij door de zenuwen opmerken: het gevoel.

Werkeloosheid doet den mensch vóór den tijd verouderen; arbeid verlengt de jeugd. Het vertelseltje van den rijken man die ziek was en dien eene meêwarige toovergodin de gezondheid teruggaf, door hem te voorspellen, dat hij eenen grooten schat zou vinden, wanneer hij een bed van zijnen tuin dagelijks omspitte, heeft eene diepe beteekenis uit een geneeskundig oogpunt; de man vond werkelijk den schat: gezondheid, eene eerste vereischte voor alle levensgeluk, zonder welke de millionnair arm te noemen is.

Wie eene zittende leefwijs leidt en gezond wil blijven of gezond wil worden, moet zich door lichamelijke oefening dagelijks minstens zóó inspannen, dat zijne huid door een opkomend zweet vochtig wordt. Wie dit nalaat, blijft ziek of wordt ziek, al at hij eene geheele apotheek ledig.

Des zomers is vooral het baden of zwemmen, in het belang der gezondheid aan te bevelen; in het koude bad, is de bron van eeuwige jeugd te vinden voor geest en

lichaam; daar vindt men ook gelegenheid, om, vrij van elken dwang, door eene flinke oefening der leden, de nadeelen te verdrijven, voortvloeiende uit eene zittende leefwijs.

Behalve deze oefening, kunnen nog aanbevolen worden het schaatsenrijden (waaraan evenwel eenig gevaar is verbonden), het roeien, kaatsen, kegelen, rijden en zelfs biljartspelen. Het ontbreekt dus niet aan de keus. Wie op zulke wijze bedacht is, door verschillende lichamelijke inspanning zich ten minste eenmaal daags zoo lang te oefenen, tot hij gevoelt, dat de huid door zweeten vochtig wordt, die heeft hierin reeds het beste middel gevonden, om de grillen te verjagen, den eetlust op te wekken, zijne werkkracht te vermeerderen, en zich van het gevoel van zwakte en onaangenaamheid te ontdoen. Er is echter nog iets meer.

Minstens zes achtste deelen van het gewicht des lichaams bestaat uit water; water is dus een gewichtig voedingsmiddel, en het lijden van hen, die ten gevolge van het zitten ziek worden, wordt door een gering gebruik van water nog vermeerderd. De dagelijksche behoefte van eenen gezonden mensch, bedraagt drie tot vier ponden water, als drank. Daar men in koffie, thee, soep, groenten, sausen enz. minstens één pond gebruikt, zoo blijven nog omstreeks drie ponden overig, dat is ongeveer vier bierglazen, waarvan men des morgens vroeg nuchter een glas klaar, frisch bronwater drinkt, terwijl de beide anderen des middags en des avonds na den maaltijd, in de gedaante van niet zwaar bier kunnen gedronken worden.

Ook dient vermeld, dat de drukking, welke de kleederen bij eene gebogene, zittende houding op de verteringsorganen uitoefenen, vooral schadelijk is onmiddellijk na den maaltijd. Na het eten moet men rusten, en een half uur niets doen, dan verteren en zich op den volgenden arbeid voorbereiden, opdat die zooveel te frisscher en beter zou worden ten uitvoer gebracht. Het is eene ware barbaarschheid en, in den hoogsten graad, gewetenloos, wanneer ouders van hunne kinderen, meesters van hunne arbeiders, of ook wel van zich zelven vorderen, dat men onmiddellijk na den maaltijd, wanneer ter nauwernood de laatste bete is binnen geslokt, den arbeid weder beginne. Dat is in tegenspraak met alle eischen der natuur. Men zie slechts naar de dieren, of een enkel van hen, onmiddellijk na het eten, zich vlug beweegt. Allen zoeken rust. Niemand kan twee heeren dienen; ook ons lichaam niet; wij kunnen niet twee organen gelijktijdig in werkzaamheid brengen. Wie opmerkzaam luistert, die ziet niet duidelijk, en omgekeerd:

wie wandelt of hout hakt, kan niet gelijktijdig eene wijsgeerige verhandeling overdenken, en wie zijne maag tot vertering noodig heeft, die kan niet gelijktijdig zijn gehoor, zijne oogen, zijne handen of zijne voeten inspannen. Gebeurt dit toch, zoo moeten de gevoeligste organen hier het eerst onder lijden; in den regel is dit de maag, het oog of de hersenen. Dat onze scholen zoovele kortzichtigen naar ziel en lichaam der wereld inzenden, dat geleerden en bureelschrijvers gewoonlijk zoo.... stuursch zijn, heeft geene andere reden dan deze.

Aan mevrouw Van Ackere-Doolaeghe, *bij het lezen van haar treurdicht:* Moederdroefheid.

Daar zal ook eenmaal God mij leiden,
O graf, ontbind mij van de smart!
'k Zal minnende armen open spreiden
En sluiten Robert weêr aan 't hart.

MW. VAN ACKERE.

Uw rouwzang heeft mij diep getroffen,
O Dichteres, geschokt tot in de ziel;
Uw wee ontsproot uit moederliefde,
Om 't wreed gemis des zoons die u ontviel.

Ja, laat uw droeve tranen vloeien;
Ontlast uw dichterhart door 't treurig lied;
Robrecht was u een troost, een balsem,
Een engel in het aardsch verdriet.

De gloed die u zoo vaak bezielde
En godentoonen aan uw harp ontvrong,
Straalde in zijn brein, ô Dichteresse,
Hij ook was kunstenaar ofschoon nog jong.

Maar toch wat is 't genot der wereld?
Een ijdle droom die spoedig henen snelt.
Heil hem, die door het wee gebogen,
In God zijn eenge hope stelt.

Verhef tot boven 't stargeflonker,
Uw geest, vriendin, en ween voortaan niet meer;
Stijg opwaarts uit dit aaklig duister,
Uw kind leeft voort in hooger sfeer.

Wees dus getroost; o beste moeder,
Thans juicht uw zoon bij de englenschaar;
Zijn deugd ontving des hemels krone
En hoogst verblijd, wacht hij u later daar.

L.-F. DAVID.

Aaltre, *lauwmaand* 1868.

Schetsen van Nederlandsche Toonkunstenaars, meest allen tot hiertoe weinig of niet gekend.

VISSCHER (Maria), bekend onder den naam van Tesschelschade, zuster der voorgaande, werd te Amsterdam, op 25 Maart 1594 geboren, en was eene der uitstekendste vrouwen van haren tijd; zij muntte uit in de zang- en dichtkunst. Hooft, die haar op het slot te Muiden ontving, heeft haar verscheidene dichtstukken opgedragen. Tusschen zijne brieven, gedrukt in 1671 te Amsterdam, komen er een groot getal voor, die aan Tesselschade en hare zuster gericht waren.

Deze beminnelijke vrouw huwde den 20^{n} October 1623 Allart van Krombalgh, een geacht man die in krijgsdienst was, en zich te Alkmaar vestigde. Vele dichters bezongen deze echtverbintenis. In 1634 overleed haar dierbare echtgenoot. Barlaeus en Constantijn Huygens dongen kortelings daarop naar hare hand, doch te vergeefs. Zij overleed te Amsterdam den 20^{n} Juli 1649.

Over Tesselschade lezen wij het volgende in het biographisch woordenboek van G. Gerrits:

'Zij was aan hare oudste zuster een groot deel harer opvoeding verschuldigd, en werd hare waardige mededingster in kundigheden en talenten. Meer dan hare zuster met lichamelijke schoonheid bedeeld, overtrof zij haar daarenboven nog in kunstvaardigheid.....

De Latijnsche gedichten van Barlaeus (van Baerle) bevatten eene reeks van stukjes getiteld: *Tessalica.*

"Op het Muiderslot, waar de drossaart *Hooft* de fraaiste vernuften van dien tijd om zich verzamelde, verpoosde zij zich dikwijls van de zorgen aan den weduwelijken staat verbonden. Hoe gaarne zij daar gezien werd, blijkt uit Hooft's brieven, in een' van welke hij zegt: *Als gij niet komt dan zullen het goud en zilver zijn luister*, *de groente hare vrolijkheid*, *de spijzen hare lekkernij verliezen*, *want zonder u is de vreugde niet volmaakt....*" In 1646 trof Tesselschade een droevig ongeluk. Eene vonk uit eene smederij gevlogen doorboorde haar 't linkeroog, hetwelk zij daardoor verloor. Maria had het verdriet hare eenigste dochter en hare vrienden Hooft en Barlaeus te overleven. Zij vond haren besten troost in den godsdienst, doch het bleek alras dat de krachten harer ziel grooter waren dan die des lichaams.'

Hooft beschrijft hare talenten in de volgende verzen:

> Vat zij een diamant een kras
> Spreken doet het stomme glas;
> Ziet dien duim met goude draden
> Maten kostele gewaden,
> Vingers voeren pen, penseel,
> Knokkels kittelen de veel.
>
> Ziet dan gaat dat mondje weer
> Met de noten op en neer -
> 't Oog zich aan de letters lijmen, -
> De gedachten aan het rijmen, -
> Tong zich krommen in den klank
> Van den Romer en den Frank.
>
> HOOFT'S *Mengelwerken.*

In de *lijk- en grafdichten* van J. Vos,[1] te Amsterdam, bij G. Bosch, gedrukt in 1726, II[e] deel, vindt men een stuk met den volgenden titel:

Doodt van Tesselscha Roemer Visschers.

Dit lijkdicht van verscheidene bladzijden is te lang, om het hier in zijn geheel mede te deelen. Zij was ook eene dier vrouwen die op 't slot te Muiden bij Huygens of Hooft, haar talent deed waardeeren. De volgende verzen van J. Vos bekrachtigen dit gezegde:

> Op veldt- en akkergoôn, vervult door uw geween
> Het omgeleege landt, op dat de naaste steên
> Weêrgalmen op 't geluit van 't onverwachte klaagen:
> Want *Tessel*, die de windt en koude reegenvlagen
> Die uw gewasch bestreên, betoomden door haar toon,
> Als zij te Muide zong, is nu in 't hof ter doôn.

Eindelijk in de *Verscheidene gedichten* van Vos is Tesschelschade het onderwerp van een lang gedicht, waaraan wij de volgende verzen ontleenen:

Aan Juffrouw Tesselschade Visschers, enz.

> Op beroemde *Tesselschaade*,
> Stier uw stem naar 't puik der Riddren,
> Daar men door de bus granaade;
> 't Overstarke Sas ziet siddren.
> Vrees niet dat de klank zal smooren,
> Zangen dringen zelf deur steenen.
> 't Oorlog zal haar ijzer' ooren
> Zelver aan uw gorgel leenen:
> Want de galm zal deur de drommen,
> Deur het blixemen der klingen,
> Dwars deur 't rammelen der trommen,
> In de tent van Huigens dringen. Enz.
> Op 't huis te Muiden, 1644.

C. Huygens schreef over hare kunst:

> ‘Wat seght ghij van uw luijt, uw boogh en uw clauwieren,
> Die uw thien vingeren soo weten te bestieren,
> Dat waer, ick meeste van tien sinnen tot de vijf,
> Zij roerden in mij om het mergh van ziel en lijf;’

Alida Bruno, heeft het volgende grafdicht op Maria gemaakt:

> ‘Die Huijgens pen aen haer verstant
> Gaf letter lof, vroeght aen haer handt
> En naeld en pen en stem en keel
> En diamanten en penseel;
> Elk zal de konst van die hier leijdt

1 Vos, geboren te Amsterdam rond 1610, overleden aldaar in 1667.

Toewijzen de onsterflijkheijt.’

VOLLENHOVE (Anna). Deze zangeres, rond 1650 te 's-Gravenhage geboren, was ons tot hiertoe onbekend. De dichter Moonen[2] heeft hare kunst vereeuwigd in de volgende verzen:

Op het zingen van Joffrou Anna Vollenhove.

O Nachtegael, die in de haegen
Of in een hemelhooge abeel
Al 't pluimgedierte met uw keel
En zang kloekhartigh uit durft daegen,

Ik gae naer *Anna*, die geleert,
In maet- en zangveranderingen,
U levendigh en doot zal zingen,
Zoo haer geen schraele heescheit deert.

.....

Zij zal zich lichtlijk laeten hooren
Op 't orgel van haer heldre keel,
Bekoorlijker, dan luit of veêl,
Die zielen ophangt bij haere ooren.

.....

Hou op, vermeetle en trotse vogel,
(Zoo roept de graftnimf uit haer kil)
Hou op, alle eeuwen stom en stil;
Rep liever uw' gezwinden vlogel,
Om in eene overzeesche lucht,
Daer u geen Hagenaer zal hooren,
Uw maizang niemant meer bekooren,
Te treuren met een naer gezucht.
Of wilt ge uw kunst voor 't leste eens toonen,
Span al uw krachten wakker in,
Om d'aerdige overwinnerin
Met een triomfgezang te kroonen,
Zoo zal ik eeuwigh deeze gunst
In u, o boschvorstin, waerdeeren,
En eene lauwerkroon schakeeren,
Uw deugt ter eere en uwe kunst.

(1673)

Anna Vollenhove huwde in 1674 den heer Geer. Kersseboom, secretaris der stad Oudewater.

VOS (Jan), vader van Jan Vos, den dichter, moet ook een muziekliefhebber geweest zijn, blijkens de volgende verzen zijns zoons:

Jan Vos, mijn vader.

Hier sluimert Vos, een man zoo rijk van deugdt als jaaren,
Hij minde maatgezang, deurmengt met klank van snaaren.

2 Moonen was kerkleeraar te Deventer.

Nu vangt hij het geluit der Englen in zijn oor,
Wie waare deugdt bemint verschijnt in 's hemels koor.
Grafdichten.

Vos moet eene dochter achtergelaten hebben die ook de zangmuziek beoefende. Haar broeder J. Vos schreef haar het volgende grafdicht:

Grafdicht op mijne zuster Anna Vos.

De doot heeft Annaas lijk in 't diepe graf doen dalen.
Haar brein was vol van geest; haar keel van nachtegaalen.

VOSS (Cornelia), dochter van G. Vossius, te Amsterdam, heeft zich verdienstelijk in de muziek gemaakt. Haar vader schrijft over haar in eenen brief aan Jan Meursius, dat zij veel muziekkennis had: *omnis generis musices*. Zij is verdronken, op het ijs rijdende, in het jaar 1638.

VREDEMAN (Jacobus), geboren rond 1605, toonkunstenaar te Leeuwarden, alwaar hij muziek-onderwijzer was rond 1630 en nog verbleef rond 1670. Hij heeft te Leeuwarden uitgegeven: *Musica miscelia a mescolanza di Madrigali*, *canzoni e villanelle a* 4 *e* 5 *voci*, Leeuwarden 1630, in-4°.

Abraham van den Rode, te Leeuwarden, drukte van hem in 1643, in-4°: *Isagoge musicae*, *dat is corte*, *perfecte*, *ende grondige*

instructie vant principale Musijcke soo die in allen Collegien der selver const ghebruijk werden, *ende inde voertreffelijcke groote schoole der stadt Leeuwarden.*

VREDEMAN (Michiel), denkelijk een broeder van den voorgaande, woonde te Arnhem in den beginne der XVIIe eeuw. Men heeft van dezen bekwamen violist gedrukt: *Der violen cijther met vijf snaren*, *een nieuwe soorte Melodieuse inventie*, *twee naturen hebbende*, *vier Partijen spelende*, *licht te leeren half violen*, *half Cijther*, *zijnen naem met brengende*, *in allerleij musicke te speelen*, *sonder een note van de music te verstaen*, *so wel voor de violen of voor de Cijther*, *ettelicken musickstukken opgeset*, *ende in Tablatuer ghebracht*, *Arnheim*, 1614, *bij Jan Janssen*, *in*-4°.

Deze zonderlinge titel geeft ons geen groot gedacht van Vredeman's werk.

Dat Vredeman in 1592 leefde en te Utrecht verbleef, kan het volgende uittreksel uit een register van transporten bewijzen: '1592. 17 No. Jan Cornelisz. knecht en neef, den tijd van omtrent acht-en-twintig jaren bij hem comparant Michel Vredeman, deser stadt borger, zijn handwerk van instrumentmaker, so fiolen als cithars, geëxerceert heeft.'

WIJNGAARD of WINGAARD (Antonius), beroemd Nederlandsch contrapuntist der XVIe eeuw, leerling van den bekenden Utrechtschen kapelmeester Obrecht.[1] Denkelijk was ook Wijngaard te Utrecht woonachtig. Weinige schrijvers[2] hebben dezen vermaarden man vermeld; volgens Fétis zou hij te Antwerpen geboren, er kapelaan-zanger geweest en in 1499 overleden zijn. Wij hebben echter hoegenaamd geen vertrouwen in die bewering, des te minder dat wij weten hoe ongeloofelijk onnauwkeurig vele van de door den heer Fétis bewerkte levensbeschrijvingen zijn. Was het niet de heer Fétis die van F. Volcke schreef: *Cet artiste est mort à la Haye vers* 1850, terwijl Volcke den 26^{n} December 1827, dus 23 jaren vroeger overleed. En liet de heer Fétis den vermaarden werktuigkundige Winkel, door ons reeds breedvoerig herdacht, niet rond 1780 geboren worden in Holland, als nogtans officieele stukken bewijzen dat hij te Lippstadt in 1776 het licht zag. Doch keeren wij tot onzen kunstenaar terug. Wijngaard was in zijnen tijd meest bekend onder den naam van de *Vinea.* Glaréan geeft van hem in zijn *Dodecachorde*, twee motetten in vier stemmen. Welke plaats Wijngaard bekleedde, wanneer en waar hij overleed, welke werken hij voortbracht, desaangaande hebben wij niets kunnen vinden. Wij zien dien meester vermeld in eene nota, getrokken uit *la Hollande musicale* (1855), en die wij hier laten volgen:

'Pour être aussi juste, aussi complet que possible, ajoutons encore comme appartenant au XVIe siècle, quelques réputations qui nous paraissent mériter une mention particulière parmi les maîtres hollandais que l'on a vus marcher avec honneur sur les traces des artistes les plus célèbres, et qui ont contribué pour une bonne part à des titres divers aux progrès de la science musicale en Hollande et à l'étranger. Aux noms de Wingaard (Utrecht), de Canisius (Nimègue), etc.'

ZWANEVELD (M.), componist te Amsterdam, op het laatst der voorgaande eeuw. Men heeft van hem: *Polonaise pour le p.f.*, *dédiée à la baronne Adrienne de Zuylen*

1 Het is bewezen dat Obrecht, te Ferrare, in Italië, aan de pest bezweek, in 1505 Wij schreven dus de waarheid in onze Orgelgeschiedenis.

2 Oude schrijvers melden nog twee kunstenaars, Pieter de Hot, te Breda en Jossens Funckers, te Rotterdam geboren. Wij hebben over hen niets kunnen nasporen.

de Nyevelt, Amsterdam, bij J.-J. Hummel. N^{r} 1590 van den catalogus. Dit stuk van bevalligen aard, bevat eenige moeielijke figuren. Prijs fl. 0.16.[1]

ZWEERS (Jerome), denkelijk woonachtig te Amsterdam. Men gaf aldaar van hem uit in 1772: *Cantica met noten*, in-8°.

EDW. GREGOIR.

Kronijk.

Antwerpen. - Uitslag van den prijskamp voor een bekronenswaardig plan van een gerechtshof, in de stad Antwerpen te bouwen en waarvan de bouwkosten niet meer dan 950,000 fr. mochten bedragen. Er waren ingezonden 26 plans; een bleef buiten aanmerking, omdat het te laat ingezonden was. De uitgeloofde prijs is niet kunnen toegekend worden, uit hoofde geen van de best gekeurde ontwerpen voor 950,000 fr. uitvoerbaar werd geoordeeld; maar de jury stelt voor, den inzenders der vier volgende plans, welke daarenboven hun blijven toebehooren, de volgende belooningen te vergunnen: 2500 fr. aan n^{r} 22 (kenspreuk: Die Zeit is kurz die Kunst is lang); 1500 fr. aan n^{r} 25 (kenspr.: Justitia regnorum fondamentum); 1200 fr. aan n^{r} 20 (kenspr.: 950,000 fr. enz.); 1000 fr. aan n^{r} 15 (kenspr.: Suum cuique). Rechters van den wedstrijd waren: de Rongé, raadsheer in het hof van verbreking, voorzitter; Smekens, rechter van onderzoek, te Antwerpen, secretaris; Balat, bouwmeester, te Brussel; Casterman, kolonel der genie; Pauli, bouwmeester te Gent; P.-P. Stoop, bouwmeester, te Antwerpen; Umé, bouwmeester, te Luik.

Brussel. - De heer Gachard heeft, volgens wordt gemeld, belangrijke stukken ontdekt in de archieven van Napels, Rome en Venetië, door hem bezocht op last der Belgische staats-

1 De eerste soort van muziekdruk werd alleen door houtplaten verkregen, en was slechts voor eenstemmige koraalwerken geschikt. In 1501 werden voor de eerste maal dubbele noten met tekstwoorden gedrukt, en die typendruk gelukte voortreffelijk. Ottaviano de Petrucci, geboren te Fossombrone (hertogdom Urbino), den 18^{n} Juni 1466, en overleden te Venetië op 7 Mei 1559, was de uitvinder van dit stelsel. Weldra werd dit voorbeeld in Duitschland verspreid, en de eerste navolger van Petrucci's notendruk was Eh. Oylin, in Augsburg, die in 1507 drie figuraal-muzijkwerken drukte. Onder de Nederlandsche muziekdrukkers vermelden wij: Cornelis Claesz, te Amsterdam, die in 1598 het werk van D. Mostaerd uitgaf: *Over de onderwijzing der muziek*; Andries Verschout, te Leiden (1578); Herman van Borcolo, te Utrecht (1613); S. Smijten, te Amsterdam (1620); Jan Janson, te Amsterdam (1608); J. Janson, te Arnhem (1612); Jacob Albertz, te Haarlem (1664); J. de Strucker, te 's-Hage (1664); S. van Ravensteijn, te Amsterdam (1656); Lodewijk Elzevier, te Amsterdam (1646); G. Witvogel, te Amsterdam (1731-1741); Etienne Roger, te Amsterdam (1695); Le Cène, zijn opvolger (1726); A. Olofsen, (1741-1771); J. Croon, te Amsterdam (1770); J.-B. Wittelaer, te 's-Hage (1780); J.-J. Hummel, te Amsterdam (1760-1780); Jan Allart, te Amsterdam (1779-1807); C.-N. Guerin, te Amsterdam (1788); Alexis Magito zoon, te Rotterdam; Schmit, Steup, Swaebe en Theune te Amsterdam; L. Plattner, te Rotterdam, was de voornaamste muziekuitgever in Nederland, voor veertig jaren; Beuster en Wygand, te 's-Hage, enz.

regeering. Te Napels vond hij de papieren, die Margaretha van Oostenrijk, hertogin van Parma, in 1567 en 1583 uit de Nederlanden had medegenomen, en de papieren welke de officieren van Alexander Farnese, na dezes overlijden te Utrecht (Dec. 1592), naar Parma opstuurden, als behoorende tot de nalatenschap van dezen prins. De heer Gachard heeft ook geheele of gedeeltelijke afschriften genomen van een aantal eigenhandige brieven van keizer Karel, Philips II, don Juan van Oostenrijk, kardinaal Granvelle, enz. De archieven van het Vatikaan, de talrijke bibliotheken van Rome, vooral die van de prinsen Barberini, Chigi, Corsini, hebben den heer Gachard ruime stof voor zijne navorschingen opgeleverd. Te Venetië heeft hij kostbare stukken gevonden over het aandeel door Rubens in 1628, 1629 en 1630 genomen aan de diplomatische onderhandelingen, tot herstel van den vrede tusschen Spanje en Engeland.

- Verschenen bij P.-J. van Doren: *Des courants de marée dans l'Escaut*, door A. Stessels, luitenant ter zee van 1e klasse.

- Programma van den kampstrijd voor 1870, uitgeschreven door de klasse der letteren van de Belgische academie:

1e Vraag. - De oorzaken opzoeken, welke gedurende de XIIe en XIIIe eeuwen de stichting der Belgische volksplantingen in Hongarië en Zevenbergen veroorzaakten, de inrichting dezer volksplantingen aanduiden, alsmede den invloed dien zij uitgeoefend hebben op de politieke en burgerlijke instellingen, alsook op de zeden en gebruiken der landen waar zij zich gevestigd hebben.

2e Vraag. - Geschiedenis van de staatkundige en bestuurlijke betrekkingen, welke tusschen België en het graafschap Burgonje bestaan hebben, tot aan de verovering van dit land door Frankrijk.

3e Vraag. - Schets van het leven en de regeering van Septimus Severus.

4e Vraag. - Geschiedenis van het jachtrecht en de wetgeving op de jacht in België en in het land van Luik. Bij deze geschiedenis te voegen eenige grondbegrippen over ditzelfde onderwerp, wat betreft Frankrijk, Engeland, Duitschland en Holland.

5e Vraag. - De verschillende kiesstelsels aanduiden, die opvolgenlijk bij de oude en hedendaagsche volkeren zijn ingevoerd. Tenzelfden tijde doen uitschijnen in welken geest deze stelsels zijn opgevat en derzelver uitkomsten waardeeren voor de burgerlijke en staatkundige vrijheid, de orde en het volkswelzijn.

Prijzen: voor de 1e, 2e, 3e en 4e vragen, 600 fr.; voor de 5e vraag 1000 fr. De verhandelingen mogen in het Nederlandsch of in het Fransch geschreven worden.

Bergen. - Onze 3jarige tentoonstelling werd geopend den 7n Juni. Het kapitaalste daarin voorkomende stuk is de schilderij van Lodew. Paternostre, voorstellende *Ambiorix*, *die het te Bergen gelegerd Romeinsche legioen aantast.* Deze schilderij is bestemd voor het stadhuis. Verders worden met eere vermeld Lamorinière's landschappen en de genrestukken van de Braekeleer, Dauriac en de Bruycker.

Buitenland.

's-Gravenhage. - De vergaderingen van het 10e Nederlandsch taal- en letterkundig congres, zullen op 31 Augustus, 1 en 2 September, in het lokaal der teeken-academie

worden gehouden. Den 31^{n} Augustus zal aan de leden van het congres, in het schouwburglokaal, een muziekfeest worden aangeboden. De koninklijke *Korenmaatschappij* van Gent, zal zich hier heen begeven, om het oratorio *Lucifer*, van Benoit, en de cantate *Artevelde*, van Gevaert, uit te voeren.

Leiden. - Den 18^{n} Juni hield de maatschappij der Nederlandsche letterkunde hare eerste vergadering na de viering van haar eeuwfeest.

Rotterdam. - Het museum Boeynaems, dat omtrent vier jaren geleden afbrandde, is geheel herbouwd en weder geopend. De zalen zijn zeer verbeterd en mist de verzameling ook een aantal stukken die de prooi der vlammen werden, wij kunnen met genoegen melden dat zij ook vele, waaronder zeer belangrijke aanwinsten heeft gedaan. Eene van de zalen des museums is voor de nieuwere kunst bestemd. Ary Scheffer neemt er de hoofdplaats in.

Londen. - Op de tentoonstelling der kunstacademie bevindt zich een borstbeeld van prins Albert, vervaardigd door prinses Louiza, de vierde dochter van koningin Victoria. De jeugdige prinses schijnt eene verdienstelijke beeldhouwster te zijn.

Rusland. - Noordelijk Siberië en het eiland Liakow zijn grootendeels maar eene opeenhooping van zand, ijs en olifantstanden. Bij tempeesten worden door de zee dikwijls overblijfsels van geraamten van mammouths op het strand geworpen. Des zomers wordt het eiland Liakow regelmatig door een aantal visschersbooten bezocht en des winters door karavanen, die gebruik maken van door honden getrokkene sleden. Men vindt er mammouthstanden, die elk van 75 tot 100 kilos wegen. Het uit den grond gedolven ivoor wordt naar China en Europa gevoerd, waar het even zooveel aftrek vindt als het ivoor dat de olifant en het nijlpaard van Azië en Afrika opleveren. Het beendereneiland heeft zeven ivoormijnen, wier schat niet zichtbaar vermindert, al wordt er ook sedert 500 jaren voor den uitvoer naar China en sedert eene eeuw voor den uitvoer naar Europa aan geput. Ofschoon het opgedolven ivoor sedert de laatste omwenteling des aardbodems in den grond steekt (en wie kan weten hoeveel honderd duizend jaren intusschen verloopen zijn?) toch is het gaaf en volkomen bewaard gebleven; slechts is het eenigszins groen van kleur. Daarom wordt het groen ivoor genoemd. Het bovenstaande strekt ten bewijze van de groote menigte olifanten die op het oude vasteland leefden, in den voorhistorischen tijd. De oude olifant (mammouth) heeft eene groote overeenkomst met den hedendaagschen Indischen olifant, wat de gestalte betreft; maar de tandkassen waren veel langer, de snuit dikker en in den nek had de mammouth eene soort van maan.

Sterkwaterplaat van L.-M.-D. Robbe. - Zie blz. 106.

Het tijdschrift *de Vlaemsche School* deelde in 1862, blz. 157, eene sterkwaterplaat mede, een stierengevecht voorstellende, uitgevoerd door den kunstschilder Lodewijk-Maria-Dominicus Robbe, geboren te Kortrijk op 17 November 1807. Thans, dat wij nogmaals de gelegenheid hebben eene plaat van den meester mede te deelen, achten wij het niet ongeschikt hier eenige bijzonderheden nopens het leven en de loopbaan van dezen veelbegaafden kunstenaar te vermelden. Wij raadplegen voor deze levensbijzonderheden, het werk van Immerseel.

Van zijne jeugd aftoonde Robbe veel aanleg te hebben voor de teekenkunst en oefende hij zich aan de academie zijner geboortestad, waar hij, in 1820 en 1824, eerst naar het voorbeeld, en vervolgens naar het levend model bekroond werd; ofschoon eene onwederstaanbare neiging voor de beoefening der schilderkunst gevoelende, was hij echter, om aan het verlangen zijns vaders te voldoen, genoodzaakt eerst de lessen op de Latijnsche school, daarna de leergangen der hoogeschool te volgen, en alzoo werd hij, in 1830, te Gent tot doctor in de beide rechten bevorderd. Het was nogtans verre dat de afgetrokken studie van het recht, het warme gevoel voor de kunst, dat in hem blaakte, zou hebben uitgedoofd. Nauwelijks had hij een oogenblikje dat hij van zijne studiën kon afsnipperen, of hij zat met het penseel in de hand, terwijl de tijd zijner vacantiën geheel en uitsluitend aan de kunst was gewijd. De natuur strekte hem tot leiddraad, terwijl zijn stadgenoot, de schilder J.-B. de Jonghe, hem slechts nu en dan met zijnen raad ter hulpe kwam. De groote vorderingen, die de heer Robbe op korten tijd maakte, stelden hem in staat, reeds in 1837, te Brugge een zijner werken ten toon te stellen, waarvoor men hem een gouden eermetaal toekende; deze schilderij versiert thans het museum van Kortrijk. In 1838 zond hij op de tentoonstelling te Gent een tafereel dat aangekocht werd door den heer Buyse, van Kortrijk. In 1839 beschouwde men hem met zijn tafereel op de tentoonstelling van 's-Gravenhage als een ernstig mededinger van den toen reeds beroemden Backhuysen. Hetzelfde jaar, verscheen hij met glans op de tentoonstelling te Brussel, waar hij, met zijne *Weide met vee*, het zilveren eermetaal ontving; loftuitingen ontbraken den moedigen kunstenaar niet, en zijn tafereel werd aangekocht door den graaf Lehon, van Parijs. Een ander stuk bevindt zich in de verzameling van den heer Reiss, te Franckfort, terwijl het Belgische staatsbestuur hem eene schilderij bestelde, welke op de tentoonstelling te Brussel in 1842 met het gouden eermetaal bekroond werd. Ook de hertog van Aremberg is in bezit van een zijner voortbrengselen en de heer Th. Smekens, te Antwerpen, bezit verscheidene stukken van Robbe. Het is ons onmogelijk al de gekende werken van den heer Robbe hier te vermelden. Zeggen wij nog, dat hij zich ook zeer verdienstelijk deed kennen door het vervaardigen van sterkwaterplaten. Robbe's platen worden door de liefhebbers zeer gezocht. Te dezer gelegenheid wenschen wij te vragen, wanneer onze hedendaagsche schilders toch eens zullen toonen te begrijpen, hoe nuttig en belangrijk, ook voor hunne faam, het vervaardigen van sterkwaterplaten is? De heer Robbe kan menigen hunner hierin tot voorbeeld strekken.

Sedert 1840 te Brussel gevestigd, waar hij het ambt van advocaat aan het ministerie van financiën waarnam, wijdde hij den tijd, die zijne bestuurlijke bezigheden hem overlieten, aan het schilderen en de toonkunst, welk laatste vak hij, even als het schilderen en het vervaardigen van sterkwaterplaten, met het beste gevolg beoefende.

Sedert eenige jaren verkeerde de talentvolle kunstenaar in eenen ziekelijken toestand. Thans hebben wij vernomen dat hij volkomen hersteld is, hetgeen wij dan ook met groot genoegen hier aanstippen.

De plaat op voorgaande blz., kenmerkt zich door vele van de goede hoedanigheden des meesters, wiens eigenaardig en ernstig talent zich bij den eersten aanblik op het geheel der samenstelling laat onderkennen. Wij twijfelen dan ook niet of zij zal al onzen lezers eene welkome bijdrage zijn.

Reizen in Afrika.
De stad Timboctoe.

Er zijn gewis nooit zoovele pogingen, als in de laatste vijftig jaren, aangewend, om door te dringen tot in de afgelegenste streken der aarde. Daaronder mag Afrika in de eerste plaats genoemd worden en ontegenzeggelijk is het aan de pogingen harer eigene reizigers, dat de negentiende eeuw de uitvoerigste en nauwkeurigste berichten zal verschuldigd zijn over het in vele deelen nog zoo geheimzinnige Afrika. De moeite en gevaren, waarmede vooral in die verzengde hemelstreek het reizen gepaard gaan, schrikken de wetenschap niet af. Nog verkeert de geleerde wereld in de onzekerheid nopens het lot van den befaamden Afrika-reiziger Livingstone, die zich reeds sedert eenige jaren in Afrika bevindt en wiens vermoorden door eenen wilden volksstam gemeld is geworden, doch thans weder tegengesproken wordt; nog rouwen vrienden en verwanten over het afsterven van den Franschen luitenant Le Saint, die nu onlangs op zijne reis door de Soedan-streken, in 35-jarigen ouderdom op de boorden van den Witten-Nijl, onder het moorddadig Afrikaansche klimaat, bezweek, en toch heeft zich thans weêr de moedige Nederlandsche reizigster, freule Tinne, tot eene reis naar de middel-Afrikaansche stad Timboctoe uitgerust. Een berichtgever, over het ontwerp der moedige vrouw sprekende, gewaagde daarvan onder andere in deze bewoordingen: ‘Freule Tinne zal, door de woestijn heen,

met haar aanzienlijk gevolg van natuuronderzoekers, geleerden en krijgslieden, de blauwe bergen bestijgen, en door andere woestijnen en nooit doordrongen bosschen beproeven Timboctoe te bereiken. Het woeste en onherbergzame, hoogst onbeschaafde, maar tevens machtige en rijke Timboctoe, zoo weinig of geheel niet in de wereldgeschiedenis bekend. Welk eene onderneming voor eene nog jeugdige en zwakke vrouw!' Zij vooral die de beschrijving van de lotgevallen van den Duitscher Barth, op zijne reis in de binnenlanden van Afrika kennen, zullen freule Tinne om haar stoutmoedig reisplan bewonderen. Timboctoe werd rond 1850 door dr. Barth bezocht, nadat hij met ongelooflijke en ontelbare moeilijkheden en gevaren had geworsteld, om het te bereiken. Wij gelooven dat het onzen lezers die het reisverhaal van den Duitschen geleerde niet zouden kennen, aangenaam wezen zal, hier een uittreksel te lezen uit de beschrijving die hij van de Afrikaansche stad geeft. Wij ontleenen dit stuk aan de voortreffelijke overzetting van ds. van Oosterzee:[1]

'Timboctoe, de vermaardste stad van geheel Afrika, ligt op omtrent 17° 37 N. Br. en 3° 5 W.L. van Greenwich, in de gedaante van eenen gelijkzijdigen driehoek, welks eene punt naar het noorden ligt. De omtrek der stad is omtrent een uur, zoodat zij zich in geenen deele door hare grootte onderscheidt, ofschoon zij in dit opzicht toch tot de voornaamste steden van Soedan behoort. Tegenwoordig heeft zij geenen ringmuur, daar die, welke er bestond, eigenlijk meer een aardenwal dan een muur, door de Foelbe's in het jaar 1826 is verwoest geworden. De stad bestaat uit zeven wijken. De voornaamste daarvan is die, welke in het zuidoostelijke gedeelte ligt en Sana-goengoe heet.

Aldaar staan de voornaamste huizen en wonen de kooplieden. Ten westen daarvan, in het zuidelijkste gedeelte der stad, ligt de wijk Yoeboe, aldus genaamd naar de groote markt, "Yoeboe"; wederom ten westen daarvan de wijk Zangereber, die den zuidwestelijken hoek van Timboctoe uitmaakt en haren naam heeft naar de groote moskee, gelijk dan ook dat gedeelte der stad van oudsher vooral het kwartier der Muzelmannen was en waarschijnlijk oudtijds eene afzonderlijke, binnen eenen muur besloten stad geweest is. Ten noorden van de wijk Sana-goengoe, ligt die welke den naam Sara-Kaina (kleine stad) heeft; aldaar is het paleis van den Sheik en de woning, die mij tot verblijf was aangewezen. Nog meer naar het noorden vindt men de wijk Yoeboe-kaina (kleine markt), die naar de vleeschmarkt heet, welke er in ligt. De wijk Bagindi maakt nagenoeg het midden van de stad uit; zij ligt zeer laag en moet bij de groote overstrooming van het jaar 1640 ondergestaan en aan rivierpaarden (Banga) ten verblijve hebben gestrekt, waarnaar zij heeten zou. De noordpunt der stad bevat de wijk San-kore, vroeger de voornaamste van allen; zij ligt op en langs eene hoogte en heeft eene moskee, die denzelfden naam draagt.

De bevolking van Timboctoe is niet altijd even talrijk. Men mag het aantal van hen, die er hun vast verblijf houden, op omtrent 13,000 begrooten, terwijl dat van diegenen, welke er in den druksten handelstijd, van November tot Januarij, tijdelijk gevestigd zijn, tusschen 5,000 en 10,000, naar gelang van de mindere of meerdere drukte des handels, bedraagt. Die vreemdelingen zijn ten deele Mooren uit de woestijn, ten deele Arabische kooplieden uit het noorden, ten deele en vooral Wangarawa's of oostelijke Mandigo's, zijnde de voornaamste handelaars uit het binnenland.

1 Zie jaargang 1867, blz. 30 en vgg.

De grootte en de bevolking van Timboctoe toonen dus eenigermate aan, dat men deze stad ten onregte in Europeesche aardrijksbeschrijvingen heeft doen voorkomen als het middelpunt en de hoofdstad van een groot negerrijk. Want zelfs tijdens den hoogsten bloei des lands speelde zij niet meer dan eene ondergeschikte rol, gelijk o.a. blijkt uit het berigt van Ebn-Batoeta, uit het midden der veertiende eeuw. Maar wat Timboctoe vooral merkwaardig maakt, is dat zij sedert eeuwen de hoofdzetel is van de Mohamedaansche godsdienst en de Mohamedaansche geleerdheid, gelijk ook, dat, toen de stad Gogo ten gevolge van hare verovering door de Roema's in het laatst der zestiende eeuw in onbeduidendheid wegzonk, Timboctoe van wege meerder nabijheid aan Marokko de voornaamste handelplaats werd aan deze, gelijk Agades aan gene zijde. In één woord, Timboctoe is nooit in wezenlijkheid geweest wat de verbeelding er van heeft verdicht en was nooit de stapelplaats dier onmetelijke schatten, welke aan de schilderijen der Duizend en ééne nacht meer dan aan eene eenvoudige beschrijving doen denken.

Doch dit neemt niet weg, dat Timboctoe eene in vele opzigten merkwaardige stad is. Naar de ruim gebouwde en luchtige Europeesche steden gelijkt zij even weinig als eenige andere in het binnenland van Afrika. De straten zijn allen zeer nauw; ook zijn zij er nergens geplaveid, maar bestaan grootstendeels uit hard zand en kiezel, terwijl eenige eene soort van goot in het midden hebben, hetwelk te noodzakelijker is, daar elk dak voorzien is van eene goot, die het regenwater naar de straat afvoert. Vooral het zuidelijke gedeelte van Timboctoe is digt bewoond, zoodat daar zelfs in het geheel geene opene pleinen zijn. Trouwens geheel de stad heeft er slechts drie: de groote en kleine markt, benevens een klein pleintje voor de moskee Sidi-Yahia.

De huizen bevinden er zich over het algemeen in eenen zeer goeden staat. Het aantal klei-woningen bedraagt er omtrent 980 en de stroohutten zijn mede zeker eenige honderden in getal. De laatste maken behoudens geringe uitzonderingen de buitenzijde der stad aan de geheele noord- en noordoostzijde uit. De van klei gebouwde huizen zijn allen op dezelfde wijze ingerigt en hebben twee voorvertrekken achter elkander; daarna eene binnenplaats met een paar vertrekjes op zijde; dan weder een paar vertrekken even als dat aan de straat en het daarop volgende over de volle breedte van het huis, met uitzondering van eenen gang over de lengte; daarna weder eene binnenplaats met drie of vier vertrekjes op zijde en aan den achterkant. De vertrekken in het binnenste der woning

dienen in den regel voor de vrouwen. De woningen der mingegoeden zijn op dezelfde wijze gebouwd; alleen hebben zij slechts ééne binnenplaats, en ook niet zoo als die der meervermogenden, een afdak op het platte dak.

De eenige openbare gebouwen te Timboctoe zijn de drie groote moskeeën: die van Zangereber, die van San-kore en die van Sidi-Yahia. De eerste is de voornaamste; zij heet ook de groote moskee en hoewel slechts van klompen klei opgebouwd, is zij een fraai gebouw, dat alleen genoegzaam zou zijn om Timboctoe den naam eener Medina, "stad bij uitmuntendheid," waardig te maken. Dit uitgestrekt gebouw, dat in den zuidwestelijken hoek der stad staat, zou veel meer uitkomen, indien het midden in de stad stond, en dit was ook inderdaad het geval, toen deze in vroegere tijden nog eens zoo groot was als thans en zich veel verder ten westen uitstrekte. Toen ik dit trotsche gebouw voor het eerst zag, maakte het eenen diepen indruk op mij, hoewel ik het slechts van buiten te zien kreeg en mij ten aanzien van het inwendige moest behelpen met de mededeelingen der inwoners. In haar geheel heeft de moskee eenen grooten omvang, maar een groot deel daarvan wordt ingenomen door eene opene binnenplaats, in welker midden de groote toren staat. De tempel bestaat uit negen schepen van verschillige grootte en bouwtrant, en het westelijkste gedeelte, dat uit drie schepen bestaat, behoort oogenschijnlijk tot de oude moskee, die, even als het paleis, door Mansa-Moesa, koning van Melle, gebouwd is, blijkens een opschrift boven de hoofdpoort, dat echter onleesbaar geworden is. De lengte der moskee is 85,15 Ned. el en hare breedte 63,45 Ned. el.

De moskee San-kore is op kosten eener rijke Sonrhayvrouw gebouwd en die van Sidi-Yahia voor rekening van eenen aldus genoemden kadi of rechter der stad. Vroeger vond men te Timboctoe nog drie andere moskeeën, genoemd naar Sidi-Hadj-Mohamed, Belal en Sidi-el-Bami, doch deze waren waarschijnlijk veel kleiner, terwijl er ook nog eene kleine bidplaats of kapel was of nog is.

Voor het overige heeft Timboctoe, als gezegd, geene merkwaardige gebouwen. Van het koninklijk paleis, Madorgoe, in hetwelk de koningen van Sonrhay in der tijd woonden, is geen spoor meer te zien; het moet gestaan hebben op de plaats, waar tegenwoordig de kleine of vleeschmarkt gevonden wordt.'

'Wat den handel van Timboctoe aangaat, kunnen mijne berichten slechts schraal zijn, daar ik geen zoo vrij verkeer met de ingezetenen openen kon, als noodig zou geweest zijn om een volledig verslag daaromtrent te geven. Zij, met wie ik vooral in aanraking kwam, konden mij aangaande den loop des handels weinig narichten verschaffen.

Hetgeen de markt van Timboctoe vooral van die te Kano onderscheidt, is de omstandigheid, dat de eerstgenoemde stad volstrekt geene plaats van nijverheid is. Bijna alles is er handel in vreemde waren, die vooral langs den waterweg worden aangevoerd, hetgeen ook het geval is met koren en andere mondbehoeften. De eenige takken van kunstvlijt te Timboctoe bestaan in grofsmederij en een weinig lederwerk, als tabakszakken en dergelijke. Weverijen hebben er in vroegeren tijd gebloeid, doch thans is zulks het geval niet meer, en de hemden of kielen van Sansandi hebben en verdienen den roem, die vroeger in de openbare meening aan Timboctoe werd toegekend. Doch in laatstgenoemde stad is men zeer ervaren in de kunst om de gemaakte kleederen met zijde te stikken, hoewel niet tot verkoop, maar tot eigen gebruik.'

De bevolking der aarde.

Volgens men berekent, wordt de aarde thans bewoond door 1,333 millioen menschen, die 3,604 verschillende talen spreken. Van de aardbewoners behooren 390 millioen tot het Kaukasische ras, 552 millioen tot het Mongoolsche, 190 millioen tot het AEthiopische, 1 millioen tot het Amerikaansche en 200 millioen tot het Maleische ras. Jaarlijks sterven ongeveer 33 millioen menschen, dat is dagelijks 91,954 of 60 per minuut. De gemiddelde ouderdom dien de mensch bereikt is 33 jaren. Van 1000 menschen wordt slechts één 100 jaren oud, van 500 slechts één 80, en van de 100 menschen bereikt er één het 65e levensjaar. De godsdiensten zijn duizend in getal. Er zijn 335 millioen Christenen, 5 millioen Joden, 600 millioen belijders van verschillende Aziatische godsdiensten, 100 millioen Mahomedanen, 200 millioen heidenen. Onder de Christenen telt men 170 millioen Roomsch-Katholieken, 76 millioen Grieksch-Katholieken en 80 millioen protestanten.

Louis Royer.

In zijn nummer van 4 Juli behelst de Nederlandsche Spectator een opstel aan de nagedachtenis van den onlangs te Amsterdam overleden beeldhouwer Louis Royer gewijd.[1] Wij ontleenen daaraan eenige bijzonderheden over het leven en de werken van dezen meester. Louis Royer werd op 19 Juni 1793 te Mechelen geboren, waar zijn vader landmeter van 1e klasse was. De beginselen der teeken kunst leerde hij aan de Mechelsche academie. In 1819 behaalde hij er den prijs voor eene teekening naar het levend model. Acht jaren genoot hij onderwijs in de beeldhouwkunst bij van Geel, te Mechelen. Eene *Hebe* verwierf hem in 1816 den prijs in de beeldhouwkunst bij de Maatschappij van schoone kunsten te Antwerpen en zijn te Mechelen tentoongesteld zinnebeeld op het huwelijk van den prins van Oranje een gouden eermetaal. In 1819 studeerde hij te Parijs, onder de leiding zijns landgenoots de Bay, en begaf zich van daar naar Amsterdam, waar hij zijn Claudius Civilis maakte, in 1821 op de tentoonstelling te Brussel met den grootsten prijs voor de beeldhouwkunde bekroond. In 1823 verwierf hij door zijnen ‘Grieksche herder vluchtende voor eene slang,’ de gelegenheid om zich naar Rome te begeven. Van 1824 tot 28 oefende hij zijn talent in Italië, doch hij schijnt reeds vroeger Rome bezocht te hebben. Te Haarlem is van hem een wit marmeren borstbeeld van Christus, gemerkt: L. Royer *f*it Roma 1820. 't Museum derzelfde stad bevat nog een wit marmeren borstbeeld van Leo XII, gemerkt: L. Royer Mechelaar fec Romen 1827. - In 1834 werd hij aangesteld tot beeldhouwer van den koning der Nederlanden, in de plaats van wijlen Godecharle. In 1837 was Royer benoemd tot bestuurder der academie van Amsterdam, in het vak der beeldhouwkunst. Onder Royers grootste werken noemt men de standbeelden van de Ruyter, Rembrandt, Willem van Oranje, Coster, M. van Coxcien, Vondel enz.

1 Zie de *Vlaamsche School*, 1868, blz. 96.

Het slot Wijnendaal.

Mijn oog dwaalt langs de velden rond,
Met duizend bloemen bont doorweven,
En door den frisschen ochtendstond.
Bezield met een verjeugdigd leven.
De dauwdrop spreidt zoo wonderschoon,
Met onbeschrijfbre fonkelingen,
Op gras en halm zijn pracht ten toon,
En komt den bloemkelk binnendringen.
De dagheraut begroet den trans,
Het Oosten heeft hij overtogen
Met eene zee van licht en glans,
Die schittren langs de hemelbogen.
De vogel, zingt, het landhoen kraait,
De rundren hupplen in de velden,
Waar 't paard met staart en manen zwaait,
En brieschend zijne vreugd komt melden.
Het beekje kabbelt dartel voort,
Bewogen door de morgenwinden,
Die fladdren door dit heerlijk oord,
Waar 't zoetst genoegen is te vinden.

Weleer rees hier een slot omhoog
Met dikke muren, steil van transen;
Met torens, somber voor het oog,
Met valbrug, breede gracht en schansen,
Begroeid met mos en menig loot,
Die tusschen 't metselwerk ontsproot.
Dààr leefden eertijds Vlaandrens graven
(In middeleeuwsche heerlijkheid)
Met heel hun oorlogsstoet van braven;
Voor 't opperhoofd gestaâg bereid
Den driesten vijand af te weren,
Die opdaagde, in het blaauw verschiet,
Met zwaarden, beukelaars en speren,
(Zoo digt en golvend als het riet)

Met aks en morgenstar, en pijlen,
Met pekton, ijzren ram en haal,
Met ladders en met eiken stijlen,
Benoodigd voor de zegepraal.

Of op een moedig paard gezeten
Reed Vlaandrens graaf de slotpoort uit;
Niet om te vechten wegens veten,
Maar om een grooten jagersbuit.
Vlug fladderden de witte pluimen
Op 't zwart fluweel van zijn barret,
Als 't vurig paard 't gebit deed schuimen,
En 't stoof, waar 't fier zijn hoeven zet.
De kolder van het kostbaarst laken
Sloot zwierig om het krachtig lijf,
Waarop devies en wapen blaken,
Van zijde en goudborduursel stijf.
De hartvang, sierlijk ingelegen.
Met diamant en blank ivoor,
Hing in een breeden strik geregen,
En blonk gelijk zijn gouden spoor,
Gegespt om 't fijn bewerkte leder,
Dat strak 't gespierde been omsloot;

Vlug zat hij in den zadel neder,
Wijl moed het donker oog ontschoot.
En naast hem reed een schoone vrouwe
Op weidsch getoomde hakkenij;
Een sluier zwierde, los van vouwe,
(Van achter en ter weder zij')
Langs 't hoofd en 't fulpen keurslijf henen;
Hij strooide duizend loovers rond
(Helschitterend als edelsteenen)
Op 't overkleed met gouden grond,
Omboord met sneeuwgelijkend bont.
De zijden hoed lag los te zweven
Op lange lokken, blond van tint,
Met parelsnoeren rijk doorweven,
En menig net gevlochten lint.
De mouwen, los gewerkt in reepen
Van purperrood en wit damast,
Vertoonden bolsterende strepen,
Bevallig naast elkaâr gelascht
Tot aan den pols, waar gouden banden
De lelieblanke hand omspanden,
Waarin 't fluweelen toomsnoer lag,
Wijl m'in de linker, op dien dag,
Een pauwenveêren waaier zag.
Een aantal groen satijnen wrongen
Van 't lange en breed geplooide kleed,
Aan 't einde van de keurs ontsprongen -
(Door zilvren nestels zacht bedwongen)
Voltooiden haar die naast hem reed.
Van oog en boezem zal ik zwijgen,
Want parels, goud en diamant,
Satijn, fluweel, en zijde en kant,
Wat zijn ze, bij het golvend hijgen
Der vrouwenborst, bij 't oogenpaar,
Waarin m'een hemel wordt gewaar!

Een reeks van ridders en van knapen,
Van schoone maagden, rijk in dos,
Voor vreugde alleen, naar 't scheen, geschapen -
Verzelden 't echtpaar naar het bosch
Met slanke en snelle hazewinden,
Die midden door het struikgewas
Den weg naar 't vliedend herte vinden,
Ter neêrgeveld bij hun gebas
En 't klinken van den schellen horen,
Die de overwinning luid verkondt,
Wijl 't vaandel op den hoogen toren
Dees blijmaar verder spreidt in 't rond.

De graven hielden hier tournooien,
Waarheen het land- en stadvolk toog
In allerhande vreemde tooien,
Veelkleurig als de regenboog.
Dààr dongen fiere riddergroepen
Naar d'uitgeloofden eereprijs;
Hun aanval, bij het leuzen roepen,

Klonk wijd en zijd met wild gekrijsch.
De poorters en de dorpers zamen
Vermaakten zich in 't handboogspel,
Zij schoten naar de hooge ramen
Op mast en torens, wonderwel.
De winnaars in de beide spelen
Ontvingen van de landgravin
De prijzen, fel betwist door velen
Met riddertrots en burgerzin.

Maar thans is 't stil in deze streken;
De middeleeuwen zijn geweken,
De ridderstoet rust zacht in 't graf
Naast hen, die deze feesten gaf.
Het slot verviel; de muurkanteelen
Vergruisden, en de torentrans
Verdween allengs met zijn rondeelen,
Gelijk de laagre buitenschans.
De ridderzaal werd doodsch en duister,
De harptoon zweeg - geen liedren meer;
De aloude pracht en wapenluister
Zonk in het stof der eeuwen neêr.
De vledermuis vloog in de gangen,
Waardoor de herfstwind huilend streek
Met weemoedvolle klaaggezangen
Om 't schoon weleer, dat droevig week.
De raven krasten, waar de toonen
Der minstreels klonken door de hal,
Ter eere van de slanke schoonen,
En van het dapper riddrental.
Wat eeuwig, naar het scheen, kon duren,
Werd door den tand des tijds verknaagd,
Die ongemerkt de hoogste muren
Verscheurt, vermorselt en verlaagt.

Nu golven dichte korenaren
Op dezen wijd vermaarden grond;
Wij kunnen flauw de plek ontwaren,
Waar Wijnendaal zoo achtbaar stond.
De landman stoot nog vaak, bij 't ploegen,
Op brokken steen van muur en trans;
En soms ontdekt hij met genoegen
Een muntstuk, een gebroken lans,
Een roesten dolk met kruisgeveste,
Een ring van zilver of van goud:
't Is al wat van het slot er reste,
Voor Vlaandrens graven eens gebouwd.

M.-H. DE GRAAFF.

Antwerpen, 1868.

Aanteekeningen over Wijnendaal.

Wijnendaal was een groot en sterk slot van de graven van Vlaanderen, door graaf Robert, bijgenaamd de Fries, gesticht, die aldaar den 12^{n} December 1093, overleed. Het was voorzien van dikke muren en zes hooge, ronde torens, waarvan drie het gebouw aan de buitenzijde versierden, en drie zich op het binnenplein verhieven. Van rondom werd het door diepe en breede grachten ingesloten, en was alleen toegankelijk door eene valbrug. Vóór hetzelve lagen bouwgronden; van achter grensde het aan een uitgestrekt bosch. In het werk van Sanderus, *Flandria illustrata*, vindt men eene nauwkeurige afbeelding van dit slot, met het onderschrift: *Famosa Arx et Velusta Ditionis Winendalensis in Comitatus Flandriae.*

Gwyde, 22^{e} graaf van Vlaanderen, bracht een groot gedeelte van zijn leven op dit kasteel door. Zijn jongste zoon, uit zijn eerste huwelijk, Filips, kastelein van Wijnendaal, teekende op dit slot, in den jare 1284, een huwelijksverdrag met de jonkvrouwe Mathilda van Courtenay, gravin van Thiette en Lorette. De koning Eduard van Engeland, met Frankrijk in oorlog zijnde, zocht zich bij Vlaanderen aan te sluiten en het tot een verbond tegen Frankrijk over te halen, ‘zendende (volgens Despars Cronycke van Vlaanderen) den bisscop Heyndrick van Licol, metten grave van Garenne, in schoonder ambassade te Wijnendale waert, totten grave Guy van Vlaanderen ende van Namen, omme aldaer (up hope van noch meerder hulpe ende bystandicheit) een huwelick te slutene tusschen den prins Eduaert van Wales, zynen oudsten zuene (naermaels ghezeit van Kinchoorne) ende vrau Philippine, svoorzeits graven joncste ende liefste dochtere.’

Het slot Wijnendaal verkeert thans in een diep vervallen toestand; onderscheidene gedeelten zijn geheel verdwenen, van andere bestaan nog eenige overblijfselen. Het ligt in West-Vlaanderen, bij het dorp Wijnendaal, niet verre van Thourout.

Kronijk.

Antwerpen. - Van den vruchtbaren en uitstekenden romanschrijver Hendrik Conscience is verschenen een bundel reisindrukken, getiteld *Levenslust*, opgedragen aan de heeren Karel Versnaeyen en Raymond de Deyn, als eene herinnering aan het uitstapje in Zwitserland, door den schrijver en zijne twee vrienden ondernomen. Uitgevers van Dieren en C^{e}. Prijs 6 fr.

- In 1867 meldden wij, op blz. 148, dat Fierlants en C^{o} te Brussel lichtteekeningen vervaardigden naar de schilderijen van Wiertz en het staatsbestuur voor 25 exemplaren van dit album had ingeschreven, aan den prijs van 1200 fr. elk. Wij vernemen dat het staatsbestuur onze academie van schoone kunsten met een van de 25 album-exemplaren waarvoor het had ingeschreven, beschonken heeft. De platen, in het formaat van 1^{m}04 lengte op 70 centimeters breedte, zijn 46 in getal, te weten: *Schilderingen*, de afbeelding des schilders; de Grieken en de Trojanen die elkander het lichaam van Patrocles betwisten; Homerische worsteling; de smis van Vulcaan; de Val der Engelen; de Goede tijd; de opvoeding der Maagd Maria; de slaap der Maagd Maria; de Vuurbaak van Golgotha; Christus in het graf, Eva, Satan (deurschilderij); de Zegepraal van Christus; eene Seconde na den dood; In den hemel

ziet men elkander weêr; de Partijen door Christus geoordeeld; de partijen naar Christus; het Laatste kanon; Grenzeloos is het menschelijk vermogen; de Familiekring: het huisgezin, de groote familie, de liefde, het kind, leven en dood, voor het vaderland gesneuveld; Kanonnenvleesch; Menschelijke onverzadelijkheid; het Heden vóór de Toekomst; Twee jonge meisjes of de schoone Rosina; Overijlde begrafenis; de Zelfmoord; het Verbrande kind; de Opschik; de Vertrouwelijke mededeeling, de Rozenknop; eene Hinderlaag; Wysgeeriger dan men denkt; Esmeralda, Quasimodo; de jonge Tooverheks; *Beeldhouwwerk*, de Opwelling der driften (2 platen); de Worstelingen (id.); de Zegepraal van het licht (id.).

Zooals wij destijds meldden maken de Leeuw van Waterloo, Napoleon in de Hel, de Belgische vrouw en de Romanlezeres van het album geen deel.

- Wij hebben ontvangen het programma der prijskampen 1867-68 van de Antwerpsche muziekschool, welke inrichting van lieverlede in bloei en belangrijkheid toeneemt. De prijskamp voor de klasse van notenleer (leeraars Schermers, Kiven en Moreel) zal plaats hebben op 6 Augustus, ten 8 ure 's morgens, in het schoollokaal. Al de volgende prijskampen zullen plaats hebben in 't openbaar, te weten: den 7^{n}, zaal der Venusstraat, 10 ure 's morg., klassen van trompet (leeraar Selens), bazuin (van Laerbeke), hoorn (Godding), baspijp (Wambach), klarinet (van der Aa), hobo (de Groodt), fluit (Odufré); den 8^{n}, zelfde uur, zelfde lokaal: violoncel (Bessems), contrebas (Bernier); den 10^{n}, ten 9 ure, zelfde lokaal: viool (4 klassen, Houben, Mertens, A. Bacot, J. Bacot), alto-viool (Mertens); den 11^{n}, 10 ure, zelfde lokaal, piano (Hennen); zelfden dag, 2 ure, in St-Joriskerk, orgel (Callaerts); den 12^{n}, 11 ure, Venusstraat, kamermuziek (Possoz); den 13^{n}, id. id. zang (Jorez); gezamenlijke snaartuigen (Dumon); den 14^{n}, 11 ure, zelfde lokaal, declamatie en tooneelspel (van Beers), lyrische declamatie en zangspel (Jorez).

- Onze verdienstelijke beeldhouwer Eugenius de Plyn heeft dezer dagen een plaasteren borstbeeld van wijlen M. William Wood tentoongesteld, hetwelk de volste aandacht verdient. Wij willen niet drukken op de treffende gelijkenis, welke de kunstenaar toch met eene wonderlijke bekwaamheid uit een simpel portretkaartje heeft weten op te vangen en in rondvorm te brengen: deze gelijkenis is erkend en gehuldigd geworden, niet alleen door kunstliefhebbers, maar nog door de talrijke leden der Engelsche colonie, die den betreurden stichter derzelve hunnen vader noemden, en die door dagelijkschen omgang met hem, het best geschikt zijn, die gelijkenis te beoordeelen.

Doch iets waarvoor de kunstenaar onbepaalden lof verdient, is dat hij zich van het conventionalismus der oude school heeft weten en durven los te maken. Zijn beeld is geen pronkstuk om eene zaal te versieren; geen van die koppen gelijk men er op voorhand in meertal zou kunnen gereedmaken, mits er later

hier en daar eenen familietrek in te brengen met dengene wien het stuk eigenlijk verbeelden moet.

Het is geen gekunsteld gewrocht, wat de heer de Plyn ons hier levert, maar een waarachtig kunstgewrocht. Zijn beeld, en het zal door de uitvoering in marmer onwedersprekelijk in doelmatigheid en fraaiheid bijwinnen, is geen stofklomp die de geest uitdrukt gelijk een droomboek het leven; het schijnt den geest, het leven zelf te zijn. Zuiver realistisch is de strekking welke zich in dat beeld veropenbaart. Dit realismus buigt zich genoeg tot de photographische werkelijkheid of het materialismus, om getrouw en natuurvol te blijven, en verheft zich tevens tot het idealismus, zonder nogtans in onwezenlijke droomerij der vormen te vervallen. E. de Plyn is een echt kunstenaar; elke scherp afgeteekende kunstrichting is geene *kunst*richting meer; de kunstenaar zelf staat door zijnen aard gelijk door zijne zending tusschen stof en geest, om beiden te vereenigen in een harmonisch schoon. En wat waar is voor zijne algemeene geaardheid als kunstenaar, is ook waar voor de uitdrukking derzelve, of zijne wijze van werken. De waarheid ligt in het midden, en dat midden, in de kunst, is niets anders dan het harmonisch schoon zelf. Wij wenschen ten slotte E. de Plyn hartelijk geluk met zijne schepping, en hopen nog dikwerf van nieuwe beeldwerken, door hem vervaardigd, te mogen gewagen.

H.

- In het *Verbond van kunsten*, *letteren en wetenschappen* waren op 5 Juli eenige goede schilderijen tentoongesteld, waaronder vooral opmerkelijk was eene schets van wijlen Jos. Lies, *Faust en Mephistophles op den Bloksberg.* Eene meer van de dichterlijkheid des onderwerps doordrongene voorstelling kregen wij zelden te zien en de vaderlandsche kunst mag er wel om rouwen, dat de begaafde schilder niet lang genoeg heeft geleefd, om die schets uit te werken tot eene volmaakte schilderij. Zij zou ons den akeligen Walpurgisnacht, waarvan de beschrijving ons in Goethe's gedicht doet ijzen, aanschouwelijk hebben gemaakt. Bij het staren op de schets, waant men den tooverberg te zien beven en de geluiden te hooren der ontschakelde hel. Allen wien het dan ook gegeven is geweest, het werk van Lies te zien, hebben een oprecht kunstgenot gesmaakt.

Veel genoegen deed Ch. Verlat's kleine schilderij, waarop is afgebeeld een kind dat een meike verlaat vliegen. De voorstelling onderscheidt zich door eenvoudige waarheid, kracht en kleur.

Het Visschersgezin van H. Bource mag over het geheel eene goede schilderij genoemd worden, der faam en het talent des meesters volkomen waardig. Er zweeft eenen adem van dichterlijkheid over die samenstelling welke haar inderdaad aantrekkelijk maakt.

Luc. Schaefels stelde doode natuur, L. van Cuyck eenen stal ten toon. Twee goede schilderijen. Wagner's Duitsch binnengezicht is een zeer lief stukje. Portieltje, Blomme en Carl Gesler gaven genre-stukjes, van Lil een portret die zich kenmerken door goede hoedanigheden, vooral Gesler's schilderijtje.

Tusschen de tentoongestelde landschappen munteden bijzonder uit J. van Luppen's gezichten op Moyland en Kleef en de avond in het Alpisch gebergte van A. Wüst. L. Derickx zond eene hoeve. Raffel een wintergezicht, met goede hoedanigheden.

IJperen. - Door den *Kunst- en Letterkring* is bekend gemaakt dat de tentoonstelling van schoone kunsten van 1868 zal beginnen den 2^{n} Oogst, 1^{en} dag der gemeentefeesten

en eindigen den 16^{n} der zelfde maand. Zij is open voor de kunstenaars, geboren of wonende in het arrondissement IJperen. Voor de tentoonstelling worden slechts aanvaard: schilderijen, waterverfschilderingen, standbeelden, half-verheven beeldwerk, teekeningen, bouwkundige teekeningen, gravuren en steendrukplaten. Copijen en schilderijen die niet in ramen zijn geplaatst worden geweigerd

Hen, die belang stellen in het loffelijk pogen ter bevordering van kunst en smaak, raden wij aan der tentoonstelling van den *Kunst- en Letterkring* een bezoek te brengen. Ook doen wij eene aanbeveling ten behoeve van de tombola, die door de zorg der ieverige maatschappij zal geopend worden. Het strekt den *Kunst- en Letterkring* tot eer en het feit verdient wel bekend gemaakt te worden, dat, hoofdzakelijk door zijne bemoeiingen, bij de laatste IJpersche tentoonstelling niet minder dan 12,175 fr. in de handen der tentoonstellende kunstenaars werd gestort. Voor eene gewestelijke tentoonstelling is dit eene aanzienlijke som. De commissie der tentoonstelling bestaat uit de heeren: Ed. Van Biesbrouck (voorzitter), P. Wydooghe (secretaris), F. en Aug. Böhm, Th. Ceriez, H. Thoris, L. Loosberg, Justice, J. Cordonnier en E. van Eeckhout.

Bergen. - De *Vlaamsche School* heeft reeds beknoptelijk melding gemaakt van de Henegauwsche tentoonstelling. Gewaagde het tijdschrift met lof over de stukken van Paternostre, de Bruycker enz., de schilderingen van den heer V. Fontaine mogen insgelijks aanspraak maken op deze eer. Zijn portret van den heer G., lid der academie van geneeskunde, is zoo fiksch gepenseeld, als krachtig van kleur en waar van uitdrukking en de afbeelding van den heer D. is echt meesterlijk getoetst. Zijne Trasteveresche vrouw is eene schoone breed bewerkte studie. Het pastel-portret van den heer C., is, in dit vak van schilderen, eene der parels van de tentoonstelling. V. Fontaine, te Brussel verblijvende, is een der uitstekendste leerlingen van Portaels, en den meester volkomen waardig. De jeugdige, reeds befaamde kunstenaar, heeft reeds ettelijke merkwaardige tafereelen voortgebracht, waarvan vroeger met rechtzinnigen lof is gewaagd geworden.

De lichtteekening is op de tentoonstelling puik vertegenwoordigd door den heer L. Henry, gediplomeerd leeraar van scheikunde en lichtteekenaar, Kiekenmarkt, 3, te Bergen. De lichtteekeningen, welke men van den heer Henry op de tentoonstelling ziet, zijn zeer verdienstelijk, waaronder vooral opmerkenswaardig zijn de panoramische gezichten op Bergen en Ath.

L.

Wapenschilden der abten van Tongerloo.[1]

Nergens hebben wij eene volledige lijstvan de wapenschilden der abten van Tongerloo aangetroffen en, wij twijfelen er niet aan, nooit zal men er toe geraken ze gansch te volmaken. De volledigste die wij gezien hebben, is in een handschrift van het midden der voorgaande eeuw, dat benevens andere wetenswaardige zaken de wapenen behelst der Tongerloosche prelaten, voor zooveel, zegt de schrijver, zij hebben kunnen ontdekt worden. Het is hierop dat wij meest gesteund hebben om de volgende beschrijving te geven.

De abdij van Tongerloo heeft het bovenstaande voor wapenschild, drie kepers van keel op gouden grond, en voor zinspreuk: *Veritas vincit* (waarheid wint.) Alles is bekroond met den abtelijken mijter en kruisgewijs geplaatste staven. Omstreeks het jaar 1130 werd de abdij gesticht, maar het was slechts bij het einde der XIVe eeuw dat hare abten het recht van mijter en bisschoppelijk gewaad te dragen van den H. Stoel ontvingen. Immers, volgens Sanderus,[2] het was Joannes de Gravia, de XXIIIe abt die, de eerste zijns kloosters en de eerste onder al de abten der orde van Premonstreit in België die gunst genoot. Het schijnt echter dat de Gravia dit alleen voor zichzelven ontvangen had; zijnen opvolger Joannes Gerardi werd dezelfde waardigheid op nieuw en niet alleen voor hem, maar ook voor al zijne opvolgers toegestaan. Hetzij de vorige abten geene bijzondere wapens droegen, hetzij om welkdanige andere reden, voor de Gravia vinden wij geen aangeteekend buiten dit van Wilhelmus de Calstris, XVe abt, uit het edel huis der van den Calsteren van Leuven voortgesproten, voor denwelken het familiewapen is aangeduid.

1 Voor de toelichting der metalen en kleuren, zie de *Vlaemsche School* 1856, bl. 145 en volgende.

2 Chorog. Sac. Brab. T. I.

JOANNES DE GRAVIA, Tongerloo's XXIIIe abt, opent dus de reeks der abten wier wapenschilden wij meêdeelen. Hij droeg naastgaande wapen, op zilveren veld twee fazen, van keel[1] vergezeld in het hoofd van drie duifkens in sabel. Hij overleed op het einde van het jaar 1400, van zijne reis naar Rome ter gelegenheid van het jubelfeest nauwelijks teruggekeerd.

XXIV. JOANNES GERARDI, van Sichem, heeft op azuren grond drie sterren van goud, twee in het hoofd en eene in de basis middelwaarts, waarop eene gekroonde ekster insgelijks van goud. Hij leefde aan het hoofd zijner geestelijke gemeente tot in het jaar 1428.

XXV. THEODORICUS VAN HAREN, Gerardi's opvolger heeft dit voor wapen: Een azuren veld, waarop zes zilvere leliën geplaatst 3, 2 en 1, in den navel eene ster van goud. Den 19[n] Mei 1447 werd hij aan de liefde der zijnen ontrukt.

XXVI. HENRICUS DE VOREN. Nevenstaande is zijn wapen; een tweehoofdige arend met opengespreide vlerken op gouden grond. Onder andere zijner werken verdient de stichting van het kapittel van Diest gemeld te worden. Hij overleed den 9 Oct. 1457.

XXVII. HENRICUS DE KEMMINAGIO, werd na de Voren met de abtelijke waardigheid bekleed tot in het jaar 1470. Zijn wapenschild ontbreekt.

1 Het bovengemeld H. S geeft fazen van goud, strijdig hierin met de regels der wapenkunde.

XXVIII. De XXVIII[e] onder Tongerloo's abten was JOANNES KINSCHOT, uit het edel geslacht van Kinschot bij Turnhout, gesproten. Zijn wapenschild, hiernaast afgebeeld, was eene dubbel getinneerde faas van sabel op zilveren veld. Hij stierf den 4 Januari 1477.

XXIX. Op hem volgde WERNER VAN HALLER, die van het jaar 1477 tot 1487 Tongerloo bestuurde, en den 22 Juli van het laatstgemelde jaar door den dood werd weggerukt. Het wapen ontbreekt.

XXX. JOANNES B[a] VAN WESTERHOVEN. om zijne liefdadigheid de Vader der armen bijgenaamd, heeft het hiernevens afgebeeld wapenschild; op zilveren grond twee voldersschaven van keel, geplaatst eene in het hoofd links en eene in de basis rechts; het vrije kwartier van goud met boord van keel en beladen met eene duif van keel. Hij verwisselde het tijdelijke met het eeuwige den 18 November 1501.

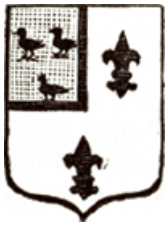

XXXI. Het wapen van PETRUS MANS VAN WESTERHOVEN is van zilver met twee leliën van sabel, eene in het hoofd links, de andere in de basis middelwaarts, het vrije kwartier van goud met boord van sabel en beladen met drie duifkens of meerlen, ook van sabel. Den 23 Augustus 1504 ging hij het loon zijner werken in de eeuwigheid ontvangen.

XXXII. ANTONIUS T SGROOTEN van Oosterwijk. ‘Zijn wapen,’ zegt Sanderus, ‘is die groote beruchte lindeboom van Oosterwijks groote plaats en wederzijds afhangende hoefijzers; van eenen smid geboren, wilde hij immer zijnen nederigen oorsprong gedachtig zijn.’ Zijn wapenschild, hiermede overeenstemmend, heeft op gouden grond eenen lindeboom van sinopel met twee afhangende hoefijzers op zode van sinopel. Hij overleed in 1530.

XXXIII. Het wapenschild van ARNOLDUS STREYTERS, draagt op gouden grond eenen keper van azuur met drie gouden leliën beladen. Het handschrift geeft zilveren leliën, de gouden toch schijnen de voorkeur te verdienen, gelijk wij ze bij de geschilderde beeltenis dezes prelaats opgemerkt hebben. Hij stierf te Mechelen in het refugiehuis van Tongerloo den 17 Augustus 1560.

XXXIV. Het wapen van JACOBUS VELTACKER is dit: Op grond van sinopel drie klaverbladen in zilver; twee in het hoofd, een in het benedenpunt; in het middelpunt eene schulp ook van zilver. Hij overleed den 10 Augustus 1583 in 60jarigen ouderdom.

XXXV. NICOLAUS MUDTSAERTS. Voor wapenteeken, zegt Sanderus, droeg hij volgens zijnen naam mutsaards of bundels, die bij de Romeinen zinteekens waren van keizerrijk en keizerlijke majesteit, maar voor hem zinnebeelden van druk en slavernij Het wapen van Mudtsaerts wordt dus verbeeld met keper van keel op gouden grond, verzeld van drie mutsaards. Voor zinspreuk: *Fasces*, *Fasces.* (Mutsaards! Mutsaards!) - Het dient hier aangeteekend te worden, dat wij bij dezes prelaats wapen, het eerst eene zinspreuk aantreffen. Hij stierf den 17 November 1608.

XXXVI. ADRIANUS STALPARTS, van Hilvarenbeek, heeft voor wapenschild: op gouden grond een houten breed uiteenloopend kruis vergezeld van drie klaverbladen in sinopel. Wij geven een houten kruis, niettegenstaande dat het H.S. het in keel geschilderd draagt. De rede is de beschrijving ervan bij Sanderus die zegt, dat hij een houten kruis *(Crucem ligneam)* in zijn wapen droeg, hetgene samenstemt met de schildering bij de beeltenis van den prelaat geplaatst. Voor leus: *Arida nutrit.* (Het voedt het dorre). Deze prelaat bestuurde de abdij van 1609 tot 1629.

XXXVII. THEODORUS VERBRAECKEN, heeft, gelijk Mudtsaerts, een wapen dat op den naam zinspeelt: Eenen keper van keel, vergezeld van drie braken *(broies)* op gouden veld. De spreuk is: *Agendo et patiendo.* (Met werken en lijden.) Abt geworden op het einde van 1629, stierf hij in 1644.

XXXVIII. AUGUSTINUS WICHMANS, te Antwerpen geboren en zoo gunstig door zijne geleerde werken gekend, had nevensgaande voor wapen: In het hoofd, gouden zon op azuren grond; in het ondergedeelte drie arenden met opengespreide vlerken op gouden grond met de leus: *Sicut aquila.* (Als een arend.) Hij overleed in het jaar 1661 den 11 Februari.

XXXIX. ALBERTUS URSINO DE PESCIA werd in Friesland geboren en behoorde langs vaderskant aan het edele geslacht Ursino of de Ursis de Pescia, uit de stad Pavia voortkomstig, langs moederskant aan de edele familie van Egmont. Wij denken in het wapen dezes prelaats zijne dubbele edele afkomst terug te vin-

den. Het is gevierendeeld: in het 1e en 4e kwartier op gouden grond, boven een gekroonde arend met uitgespreide vlerken, onder een klimmende onteerde beer in natuurkleur; in het 2e en 3e, gouden grond gekeperd met zes stuks in keel (dit is het wapen der Egmonts) en daarbij boven een tornoeikraag met drie afhangers van dezelfde kleur. In de beschrijving dezes wapens hebben wij de plaatsnede gevolgd, die bij de opdracht van Craywinckels legende gevoegd is, en die eenigerwijze afwijkt van hetgene in het handschrift geschilderd is. De zinspreuk bij Ursino's wapen is: *Post tenebras spero lucem.* (Na de duisternissen hoop ik het licht.) Hij leefde weinigen tijd na zijne aanstelling; den 7 Maart 1663 verkozen, stierf hij op de pastorij van Rozendaal den 23 Januari 1664.

XL. Dit wapen van HROZNATA CRILS, is gevierendeeld; in het 1e en 4e kwartier zilveren lelie op grond van azuur; in het 2e en 3e roos van keel op goud. Voor spreuk: *Fundamenta ejus in montibus sanctis.* (Zijne grondvesten op het heilig gebergte.) Hij was aan het hoofd der abdij van 1664 tot 1695.

XLI. GREGORIUS PIÈRA, uit een Spaansch geslacht te Mechelen geboren, werd na Crils prelaat der abdij van Tongerloo. Zijn wapenschild is ook gevierendeeld; in het 1e en 4e kwartier, drie zesstaartige sterren van goud op azuur; in het 2e en 3e gouden grond met kruis van keel; op het binnenschild eene vliegende duif met gouden stralen, den H. Geest voorstellende op azuur. Zinspreuk: *Discrete.* (Met bescheidenheid.) Hij overleed den 17 September 1723.

XLII. JOSEPH VAN DER ACHTER, op zijnen naam wellicht zinspelend nam voor leus: *Festina lente* (Spoed u traag), en voor wapen, een schild met vier kwartieren; op het 1e en 4e is een vliegende hert van zilver, op grond van keel, in het 2e en 3e eene schildpad van keel op zilver. (1724-1745.)

XLIII. SIARDUS VAN DEN NIEUWENEYNDE te Borgerhout geboren, nam op zijn wapenschild van goud drie kepers van keel, dat is Tongerloo, en in de basis middenwaarts een vlammend hart insgelijks van keel. De zinspreuk is: *Esto quod sis.* (Wees wat gij zijt). In 1746 als prelaat aangesteld, leefde hij tot den 6 September 1779.

XLIV. Het wapen van GODEFRIDUS HERMANS droeg op grond van azuur eenen keper van goud vergezeld in het hoofd van twee ossenhoofden en in de middelbasis van een liggend lam.

Hermans had het woord *Patienter* (verduldig) tot wapenkreet genomen. Wellicht voorzag of vreesde hij de schrikkelijke orkanen die de geestelijke gemeenten boven het hoofd dreven, onder wier bulderend gestorm geduld en moed zoo noodig zouden wezen. Getuige der Brabantsche omwenteling, wanneer hij zelf genoodzaakt werd zich voor eenigen tijd schuil te houden; ook moest hij het schrikgevaarte dat in Frankrijk opdaagde, ook in België zien losbersten. Dan, elkeen weet, wat er gebeurde; Tongerloo, de eeuwenoude en roemrijke abdij werd, gelijk andere kloosters, door de Fransche republiek in beslag genomen, hare goederen verkocht, hare religieuzen verjaagd en verspreid, en dit alles gebeurde in naam der zoo hoogklinkende *Vrijheid, broederlijkheid en gelijkheid.* Hermans stierf den 13^{n} Juli 1799. - De uiteenverstrooide kanunniken dachten er niet aan, eenen nieuwen abt te kiezen; alleen zij stelden er eenigen hunner aan, die met den naam van *regenten* alles besturen zouden.

Tongerloo was stoffelijk vergaan, als zedelijk lichaam hield het niet op te leven; een dag zou komen, waarop de verminkte boom wederom levendig zijne takken zou uitspreiden.

1830 had België zijne vrijheid teruggegeven; de overlevende kloosterlingen der abdij maakten er gebruik van om zich onder een opperhoofd, die den eenvoudigen naam van overste *(superior)* droeg, te vereenigen en te Broechem de eerste kiem van een herlevend Tongerloo aan te leggen. In 1840 traden zij het huis hunner voorvaderen wederom binnen onder geleide van den E.W.H. Evermodus Backx.

Na dezes overlijden werd in 1867 de zeer eerwaarde
JOANNES-CHRYSOSTOMUS

DE SWERT tot superior der abdij gekozen. Dan, het behaagde den H. Stoel, bij decreet van den 14^{n} Fe-

bruari 1868 den overste der abdij wederom met den titel van abt te vereeren met al de gunsten en voorrechten die er mede verbonden zijn. Dientengevolge verkoos de zeer H.W. Heer de Swert een gevierendeeld wapen (hetwelk afgebeeld wordt aan het einde der voorgaande blz.); in het 1e en 4e kwartier het H. Hart van Jezus, verbeeld door een hart van keel met wond en ingeplant kruis op gouden grond, en in het 2e en 3e goud met drie kepers van keel, dat is de abdij van Tongerloo. De spreuk is: *Mitis et humilis corde* (Zacht en ootmoedig van harte). Moge hij vele jaren voor het heil der zijnen, naar het godlijk voorbeeld dat ons is voorgesteld, in zachtmoedigheid en ootmoedigheid des harten, zijn klooster besturen.

F.W.

De sterren

Ieder heeft, zegt men, zijne goede of kwade ster.

Op eenen fraaien zomeravond bekroop mij de lust, om ook mijne eigene ster te hebben, zooals ieder ander.

Ik was buiten, op een landgoed, met lieve en bekoorlijke vrouwen, genoegzaam allen uitmuntende door bevalligheid, geest en schoonheid. Ik verliet zonder iets te zeggen dit al te verleidelijk gezelschap, en besloten, om boven de wolken het gesternte te zoeken, dat ik op aarde niet mocht hopen te vinden, ging ik het park in en legde mij daar ergens met den rug in het gras.

't Was een heerlijke avond en de sterren waren zoo talrijk en, heb ik 't niet al met een woord gezegd? alle zoo schitterend en schoon, dat ik maar enkel in verlegenheid raakte, welke te kiezen.

Na eenige minuten in eene zoo ernstige zaak niet onnatuurlijk aarzelens, viel mij onder de vele lichten die aan het hemelgewelf tintelden, eene wezenlijk prachtvolle ster in het oog. Haar glans was onvergelijkelijk. 't Was wezenlijk eene zon van den nacht. Nevens haar scheen de flikkerende gloed harer zusters mij nog slechts flauw kaarslicht.

- Dat is mijne ster - zegde ik bij mijzelve.

Ik had dat nauwelijks gezegd, toen de ster, waarop ik het oog richtte, zich eensklaps, een schitterend licht verbreidend, van hare plaats losrukte, door de ruimte, waarin zij eene blinkende zilveren streep trok, naar beneden schoot en verdween, terwijl zij, scheen 't mij, degansche natuur enkel door haar verdwijnen in treurigheid en donkerheid gedompeld liet.

***

Ik ken niemand, die op zekere tijden bijgelooviger zijn kan, dan ik dat ben. Als ik dat zeg, is dat zeker niet om mij er op te beroemen. In allen gevalle zal eene ster, wel te verstaan eene vallende ster, in geen oogenblik mijns levens iets onverschilligs voor mij zijn.

En hoor hier, waarom niet.

Ik herinner mij, dat ik, als kleine jongen, voor al wat in en aan den hemel was, eene hartstochtelijke liefde had. Ik behoefde slechts de oogen op te slaan, om daar legioenen engelen, met zachte vriendelijke oogen en vurige vleugels te zien; alles, met een woord, wat ik daar maar zien wilde, zag ik daar ook.

Nog tegenwoordig zie ik wel zoo eens naar boven en zoek daar, wat ik er vroeger vond; maar is mijn oog minder goed? - die oude geliefde visioenen kan mijn blik onmogelijk meer bereiken.

Ik spreek daar van mijne kindschheid; 't is echter op de sterren, dat ik komen wil, en daartoe moet ik vooraf den naam mijner moeder noemen.

Zij bracht mij op eenen avond, toen ik recht braaf geweest was, aan het raam; zij maakte mij opmerkzaam op den heerlijken nacht en op de heerlijke sterren, die dien zoo glansrijk verlichtten; zij vertelde mij, dat die lieve sterren de oogen der engelen waren, die 's nachts van ginder boven den slaap der gehoorzame kinderen bewaakten en dat, hoe liever en braver de kinderen geweest waren, de oogen dier engelen ook des te helderder blonken van voldoening en tevredenheid.

't Was een dier vertelseltjes, waarop de moeders hare kleinen vergasten en welke de kinderen, die het geluk hebben van nog alles te gelooven, zoo gretig van hare lippen ontvangen. Zoodra de avond dan ook maar viel en ik al die schitterende oogen op mij gericht wist, werd ik als door tooverslag de beste, gewilligste kleine jongen, die men met mogelijkheid wenschen kon. Als het bloed, als het vuur der jeugd mij meêsleepte, zegde mijne moeder mij: ‘De engelen zien al wat ge doet; pas op!’ En ik paste op, om de engelen niet te bedroeven.

Die lieve sterren, hoe kan ik ze ooit naar verdienste roemen? Alle lof, dien men er aan toezwaait, is in mijn oog te schraal en te koud. De dichters maakten ze tot stofgoud en vergeleken ze met diamanten, met.... waarmeê niet al? Er bestaat nog geene goede vergelijking. Romeo vergeleek ze met de oogen van Julia. ‘Wanneer uwe oogen,’ zeide hij tot haar, ‘de plaats van de beide schitterendste gesternten des hemels innemen konden, zouden de vogels den ganschen nacht door

in het groen zingen.’ Men heeft ook al eens gezegd, dat zij de bloemen van het firmament zijn. Uit liefde tot de bloemen en uit liefde tot de schoone oogen, zou ik aan deze vergelijkingen boven andere de voorkeur geven; maar toch verwelken de bloemen, en de sterren, zijn ze bloemen, verwelken niet: hare lente daar boven duurt eeuwig. En zelfs de allerschoonste oogen vallen eindelijk toe, om zich niet meer te openen, terwijl men de lieve sterren van den nacht avond op avond met vernieuwden luister ziet stralen.

Hoe 't zij, door wat mijne moeder mij van de sterren verteld had, werden die mij heilig en ik had ze innig lief tot op den dag, toen ik, om ze zoo mogelijk nog meer lief te krijgen, haar scherper begon waar te nemen.

Wat wint men er dikwijls weinig bij, dat men wijzer wordt, en wat zou 't menigmaal goed zijn, geslotene oogen te hebben!

Wat eene teleurstelling voor mij, toen ik te weten kwam, dat mijne lieve kleine vriendinnen niets meer en minder dan dikke leelijke wereldbollen, juist als de onze, waren, en denkelijk met wezens, even jamerlijk en vervelend, als onze eigene menschensoort, bevolkt.

***

Van dien dag af werden de sterren voor mij slechts de herinnering, de schaduw van wat zij mij eertijds geweest waren.

Maar toch wil men de herinneringen, de lieve schaduwen van het voorledene, zoo veel mogelijk in achting en eere houden.

Het deed mij dus innig leed, te zien, dat de ster, waarop ik mijn vertrouwen gesteld had, dat zoo bitter had teleurgesteld en als leelijk snuitsel ter aarde was gevallen.

Wie had ook kunnen denken, dat eene zoo schoone ster zoo gebrekkig en haar einde zoo nabij kon zijn?

Misschien wel, heb ik naderhand al menigmaal gedacht, zou ik, had ik eene kleiner, bescheidener en minder schitterende ster gekozen, 't verdriet niet gehad hebben van haar mij zoo spoedig ontroofd te zien. Ik, die anders doorgaans met de al te schoone dingen weinig ben ingenomen, had mij dien avond deerlijk vergist.

'k Wil juist niet zeggen, dat ik bij die gelegenheid gevaar heb geloopen, om van hartzeer te sterven; maar moet toch bekennen, dat ik die zoo eensklaps ten val komende ster nooit geheel heb kunnen vergeten.

En nog tegenwoordig, als mij eenige tegenspoed of ongeluk bejegent, denk ik dikwijls onwillekeurig, dat men, den val van eene ster gezien hebbende, billijker wijze zich aan het ergste moet verwachten.

De hemel houde u buiten aanraking met vallende sterren, waarde lezer!

P.-J. STHAL.

Schijn bedriegt.

Il se glisse des serpents
sous les fleurs.

Hoe dikwijls reikt het kind de vingren

Naar 't roosje dat hem tegengeurt,
En - rond den stengel schuilen doornen
Wier punt zijn argloos handje scheurt.

Hoe gretig bluscht het dorstig harte
Zijn' brand in 't water van den vliet,
Onwetend, dat de koude drinkschaal
Hem ziekte en dood in de aadren giet.

Hoe menig appel hangt te blozen,
Dien reeds een worm aan 't harte knaagt;
Hoe meenge giftplant prijkt met blaadren
Wier blijde groen het oog behaagt.

O wereld, die met valsche vreugden
Ons oog zoo vroolijk tegenlacht!
O wereld, naar wier zingenoegens
Zoo driftig soms ons harte smacht!

Hoe vloeiend ook uw hand moog' streelen,
Wat ook uw mond beloven zou,
Die schijn bedriegt: gij steekt in 't harte
De doornen van het naberouw.

Me.

22 *Mei* 1868.

Drukking der vloeibare lichamen op die welke zich in hun midden bevinden.

Wanneer een lichaam in een vocht gansch ondergedompeld is, dan verliest dit lichaam een gedeelte van zijn gewicht, evenwaardig met het gewicht van den omvang van het vocht, welk door het lichaam verplaatst wordt. Inderdaad, veronderstellen wij dat een lichaam van eenen kubieken

vorm gansch onder water zij, alsdan hebben de drukkingen op deszelfs vier zijdswanden geen den minsten invloed op deszelfs zwaarte, maar zijne onderste vlakte ondergaat van onder naar boven eene drukking gelijk zijnde aan het gewicht van eene kolom water, die voor grondzuil heeft deze vlakte zelve, en voor rechtstaande hoogte den afstand *b h;* integendeel ondergaat de bovenste vlakte van dit lichaam eene drukking gelijk aan het gewicht der kolom *a h.* Deze twee laatste drukkingen zijn tegenovergesteld en ongelijk; de onderste is de grootste, en het verschil dat tusschen beiden bestaat, wordt vertegenwoordigd door eene kolom water, die voor grondzuil heeft de onderste vlakte van het kubiek lichaam, en voor rechtstaande hoogte de lijn *b a.* Diensvolgens wordt dit verschil ver-

tegenwoordigd door den omvang zelf van het kubiek lichaam; ook wordt dit opgelicht door eene drukkingskracht gelijk aan het gewicht van eenen gelijken omvang water, Men begrijpt licht dat deze beredeneering altoos toepasselijk is, hoedanig ook de vorm van het ingedompeld lichaam zij. Uit dit voorgaande blijkt:

a. Een lichaam, welks betrekkelijk gewicht grooter is dan dit van het vocht waarin het gedompeld ligt, gaat naar onder, behoudende alleen de overmaat van zijn gewicht boven dit van het verplaatste vocht; ook ziet men dat zware voorwerpen, zooals steenen, veel gemakkelijker ondersteund worden onder water, dan wel er buiten.

b. Een lichaam, welks betrekkelijk gewicht min groot is dan dit van het vocht, waarin het zich bevindt, klimt tot deszelfs oppervlakte krachtens de overmaat van 't gewicht van het verplaatste vocht op zijn eigen gewicht, en wanneer het tot deze vlakte gekomen is, dan vlot het, verplaatsende eenen omvang water welks onafhankelijk gewicht gelijk is aan het zijne. Als voorbeelden zullen wij hier aanhalen, dat hout, kurk, enz. op water vlotten, dat een stuk ijzer op kwik vlot, en dat men meermaals, om zware voorwerpen uit het water te halen, aan deze er anderen hecht, wier betrekkelijk gewicht minder is dan dit van het water, en die derhalve neiging hebben om tot deszelfs bovenvlakte te klimmen.

c. Een lichaam waarvan het betrekkelijk gewicht gelijk is aan dit van het vocht waarin het geplaatst is, blijft in evenwicht in verschillige standplaatsen van het vocht, alsof het aan de zwaartekracht niet meer onderworpen ware. Deze gelijkheid van betrekkelijk gewicht bestaat zelden in de natuur, doch ze kan tot stand gebracht worden. Met eenige voorzorgen, bij voorbeeld, is het mogelijk een ei in evenwicht te houden in water waarin eene genoegzame hoeveelheid zout is opgelost.

De grondregel volgens welken een lichaam in een vocht gedompeld, een gedeelte van zijn gewicht verliest gelijk aan dit van den omvang vochts, welk verplaatst wordt, staat bij de natuurkundigen, onder den naam van grondstelsel van Archimedes bekend.

Deze grondregel kan nog onmiddellijk bewezen worden door proefnemingen met de *vochtwegerschaal.*

A is een kleine koperen cylinder aan een paardshaar hangende. Deze cylinder is juist zoo groot dat hij de binnenruimte van den hollen cylinder B, teenemaal kan bekleeden. Men evenaart het gewicht dezer beide lichamen door gewichten G die men in de andere schaal legt, daarna vult men het vat C D met water tot dat de cylinder A gansch onder zij; alsdan ziet men de gewichten G overhangen, en om het evenwicht te herstellen is het voldoende den cylinder B met water te vullen. Daaruit kan men besluiten dat de cylinder A in water gewogen eene hoeveelheid van zijn gewicht verloren heeft die juist gelijk is aan het gewicht van het door hem verplaatst water. Uit deze proefneming kan men echter nog besluiten dat, voor eene gelijke hoeveelheid stof, de in vocht gedompelde lichamen eene grootere hoeveelheid gewicht verliezen, naarmate hun omvang en het betrekkelijk gewicht van het vocht grooter zijn; ook valt het niet lastig te begrijpen hoe het mogelijk is met ijzer, welks betrekkelijk gewicht grooter is dan dit van het water, schepen te bouwen, die, even als houten, op het water vlotten, en waarom de waterdracht der schepen grooter is in zoet- dan

in zeewater, het betrekkelijk gewicht van dit laatste grooter zijnde door de er in opgeloste zoutstoffen.

Dr F.-J. MATTHYSSENS

Krekelgevechten.

Nadat wij door onzen geleider in eene afgelegene straat door eene nauwe deur een onaanzienlijk huis waren binnengetreden, bevonden wij ons in een vertrek, in welks midden eene ronde tafel stond, met rijk versierde randen van gesneden ivoor, waarop eene fijn porseleinen, roodgeaderde kom. Rond die tafel en kom bevonden zich omstreeks vijftien heeren uit den hongeren stand, alle vol verwachting en in gespannen aandacht. Tegenover elkaâr stonden de beide getuigen van den ophanden zijnden strijd. Het sein tot een begin werd gegeven, en dadelijk verschenen twee heeren, elk met een kostbaar ivoren doosje, aan de bovenzijde van gouden traliën voorzien, in de hand, welke twee groote krekels in de porseleinen kom deden springen. Zoodra zij in de gladde kom elkander aanraakten, maakten zij een scherp knetterend geluid, en trokken zij dadelijk met dreigende gebaren terug. Daar deze voorbereidingen echter te lang duurden voor het ongeduld der aanschouwers, beval men de getuigen hen aan te zetten; deze namen hierop een stroohalm, waarmede zij de dieren zoo vlug wisten te tergen, dat het duidelijk was, dat deze dachten, dat de een den ander dit teweegbracht. Zij stonden daarop tegen elkaâr op, dansten, beten en worstelden, rolden en sprongen over elkaâr, gleden voor- en achterwaarts, en bloedden en schuimbekten, tot dat ten laatste stukken der huid en gedeelten der pooten in de kom verstrooid lagen.

De opgewondene toeschouwers, wedden om ‘vliegenkoeken,’ dat zijn koeken, waarin men, in plaats van krenten, vliegen heeft gebakken, eene lekkernij, die wij in de maanden Juli en Augustus goedkoop konden genieten, zoo wij van onze vliegen een beter gebruik wisten te maken. Hier echter waren de vliegenkoeken slechts voorwendsel om de verbodene geldweddingschappen achter te verbergen.

Ook ik was dwaas genoeg, mij met weddingschappen in te laten; mijn landsman had echter de voorzichtigheid mijnen inzet te dekken, door op den tegenovergestelden kant evenveel te wedden. Wij meenden de zaak wel overlegd te hebben, doch de Chinezen waren nog slimmer. Onze weddingschap was tot honderd dollars geklommen (omtrent 500 fr.), en alles deed voorzien dat ik de mijne zou winnen, toen, door eene onverwachte wending in den strijd, de krekel waarop ik gewed had, het te kwaad kreeg, en dood bleef.

Ik moest dus mijne honderd dollars betalen, en deed dit ook met genoegen, in het vooruitzicht, dat mijn vriend de zijnen daarentegen had verdiend. Terwijl men lachende er toe overging, hem zijne winst te betalen, stortte plotselijk een Chinees bleek en ademloos het vertrek binnen, uitroepende dat drie mandarijns met soldaten het huis naderden. In een oogenblik waren alle lichten uitgedoofd, de porseleinen kom ter aarde geworpen en alle zochten door de nauwe poort een goed heenkomen. Wij volgden den grooten hoop, en geraakten ten laatste onder dringen en stooten op straat. Hier viel mijn vriend met zijn hoofd in eenen papieren lantaren, en ik over hem henen; in spijt dezer vernederende en dubbele nederlaag konden wij ons niet onthouden te lachen. Van mandarijnen en soldaten was geen spoor te vinden; wij waren bitter bedrogen geworden.

(Uit het verhaal eener reis in China.)

Kronijk.

Antwerpen. - In het *Verbond voor kunsten*, *letteren en wetenschappen*, was op 19 Juli een tafereel tentoongesteld van den te recht beroemden schilder Hendrik Leys, namelijk een der stukken welke de groote meester uitvoert op de zalen van het stadhuis. Het stelt voor: *De hertoginne van Parma*, *die*, *in tijd van onlusten*, *de sleutels der stad aan het magistraat bestelt.* De omschrijving van de door Leys uitgewerkte voorstelling luidt als volgt:

'Een der voorrechten waaraan onze voorouders het meest prijs hechtten en welk zij meer dan eens tegen de aanspraken der officieren des hertogs te verdedigen hadden, was dit van door hunne burgemeesters en schepenen bestierd te worden; volgens hen was de eerste burgemeester of zijne afgevaardigden de hoofden der politie hunner stad.

Een belangrijk feit kwam, volgens de getuigenis van den secretaris De Moy, de rechten onzer medeburgers wettigen. Na de eerste onlusten door de Hervorming veroorzaakt, zegt de schrandere schrijver, kwam de hertoginne van Parma naar Antwerpen; de sleutels der stad haar aangeboden zijnde door het magistraat, gaf hare hoogheid het dezelve weder, waarna zij ten stadhuize bewaard bleven, door de zorgen des schepen M^{r} De Pape, zonder dat de schout ergens in te komen had. - 'Daaruit blijkt klaar, zegt onze secretaris, dat de opperofficier voor de criminele zaken het hoofd der policie niet is; te meer, hij heeft er geen recht toe, en heeft niets te doen met de politie dan wanneer er verordeningen moeten kenbaar gemaakt worden.'

Als kleurenpracht is dit tafereel eene nieuwe perel aan de kroon van Hendrik Leys; het was maar jammer dat men het tafereel te laag geplaatst had; daardoor werden min of meer schijnbaar gegronde afwijzingen gemaakt betreffende teekening en doorzichtkunde. Al die afwijzingen, wij zijn er zeker van, zullen vervallen, als het tafereel op zijne juiste hoogte en plaats zal uitgevoerd zijn.

Alwie verleden jaar de wereldtentoonstelling van Parijs bezocht, heeft kunnen oordeelen over de schitterende hoedanigheden der werken van den Antwerpschen meester en wij herinneren ons nog altijd met genoegen, de wezenlijke fierheid die ons, als land- en stadgenoot aangreep, bij het zicht der tafereelen van Leys, welke, op eenige uitzonderingen na, door weinige of geene stukken van andere daar vertegenwoordigde kunstschilders, was het ook maar van verre, geëvenaard werden.

De tafereelen van Leys schitterden en blonken als juweelen uit, tusschen al degenen uit gansch Europa toegezonden. Wij vragen ons af: Wat zal men thans het meeste roemen in het nieuwe gewrocht van Leys? De eenvoudigheid der samenstelling, geschikt om door ieder verstaan en begrepen te worden, of den zoo buitengewoon schitterend en rijk gekleurden achtergrond, die gewoonlijk als bijzaak beschouwd, nooit geëvenaard, laat staan overtroffen is geworden. Al de kleine en soms ook wel gezochte feilen die men aan de werken des meesters toeschrijft, verdwijnen als van zelven, als men zich maar de moeite geeft het geheele werk met dat van anderen te vergelijken. 't Is dan, en dan alleen, dat men een juist oordeel vellen kan over de schitterende hoedanigheden die de werken van Leys kenmerken.

Wij hopen dat het ons zal gegeven zijn nog menig kunstjuweel als bovengemelde schilderij, te mogen bewonderen.

- Op 26 Juli waren van Kaulbach in het *Verbond voor kunsten*, *letteren en wetenschappen* teekeningen tentoongesteld, aan Goethe's dichterlijke vrouwenbeelden gewijd. Deze teekeningen waren niet slechts zeer verdienstelijk, maar inderdaad schoon en goed opgevat te noemen: Werther's geliefde, Margaretha (uit *Faust*), Dorothea, Frederica, Dora, werden allen door Kaulbach in eenen of meer belangrijke of aantrekkelijke toestanden haars levens gemaald.

Op 26 Juli was alsmede in het *Verbond* tentoongesteld eene verdienstelijke schilderij van eenen jeugdigen Duitschen schilder, Gabriel Max, uit Beieren, voorstellende de marteling der H. Juliana.

- De heer J. van Lerius heeft eene portretschilderij voltooid, welke door kenners als een meesterstuk wordt geroemd. Er is op voorgesteld eene jeugdige schoone vrouw die, neêrgezeten aan den boord eener beek, het hoofd eenigszins gebogen, eene bloemenkrans vlecht. De bloemenvlechtster draagt een blauw satijnen kleed en lost zich bewonderenswaardig uit op een bruin getint dicht struikgewas. Aan de rechterzijde van het beekje bloeit een groen boschje. Zoo eigenaardig van opvatting als deze portretschildering is, zoo stout en welgeslaagd zijn de kleurcontrasten. Het geheel vormt eene van de aangenaamste en bevalligste voorstellingen die men zien kan. Allen die het nieuwe werk van den heer J. van Lerius aanschouwden, zijn het eens geweest om er den schilder welgemeend geluk over te wenschen.

- Uitslag van de jaarlijksche verkiezing van het bestuur van de volksbibliotheek *de Taalvrienden*, te Borgerhout: F. Storms en L. Bavo, voorzitters; J. Verdonck en L. Daems, secretarissen; M. Bavo, kashouder; J. Zanders en L. Fret, boekbewaarders; F. Storms, J. Zanders, M. Bavo, L. Fret en J. van de Poel, boekkeurders.

- De heer C. Ooms voltooit een tafereel voor de kerk van Wetteren, de H. Barbara voorstellende.

Mechelen. - Gedurende het jaar 1867 is het museum verrijkt geworden met de volgende stukken: eene schilderij van Waswiens, uit Leuven, *Binnengezicht op de kerk van Burgos*, geschonken door het rijk; eene schilderij *de uitdeeling der brooden*, door J. Hunin, van Mechelen; eene koperen plaat, Sint-Romboutstoren voorstellende, door A. Hunin; een portret van voornoemden plaatsnijder, geschonken door den heer L. Cassiers; eenige schetsen en beeldjes van Grootaers, van Mechelen, beeldhouwer te Nantes, geschonken door de wed. Grootaers en zoon.

Brussel. - Den 15^{n} September wordt de 10^{e} tentoonstelling der maatschappij van Belgische waterverfschilders, in de zalen van het hertogelijk paleis geopend. Deze tentoonstelling, waarop schier al de leden der twee groote Londensche maatschappijen en meest al de waterverfschilders van het vasteland zullen vertegenwoordigd zijn, belooft ongemeen schitterend te wezen.

Lokeren. - Op 16 Augustus geeft de gunstig gekende zangmaatschappij, *Kunst zonder Nijd*, een koorfestival voor al de maatschappijen des lands. Tusschen de deelnemers zullen drie geldprijzen (van 50, 30 en 20 fr.) worden verloot.

Wareghem. - Programma van den tooneelprijskamp, uitgeschreven door *Kunst en Eendracht*, tegen 4 October, ten 5 ure namiddag, in het *Zangershof*: Deftig vak. *Tweespraken:* Eerste prijzen, twee vergulde zilveren eermetalen; tweede prijzen, id. Boertig vak. *Tweespraken:* Eerste prijzen, twee vergulde zilveren eermetalen; tweede prijzen, id. Deftig vak. *Alleenspraken:* Voor liefhebbers reeds in andere prijskampen met prijzen eerste klasse bekroond. Eerste prijs, verguld zilveren eermetaal; tweede prijs id. De op te voeren stukken zijn naar keuze der mededingers. De tweespraken moeten van 200 tot 300 drukregelen bevatten. De mededingende stukken vrachtvrij in te zenden uiterlijk op 5 September, aan H. Missiaen, geheimschrijver.

Luik. - De provinciale raad heeft aan de gemeente Seraing een hulpgeld van 6,000 fr. gestemd, voor de oprichting van een standbeeld aan John Cockerill.

Buitenland.

Groningen. - Dr Beins heeft aan de koninklijke academie van wetenschappen en aan het staatsbestuur memoriën gezonden, ten betooge dat hij eene nieuwe beweegkracht heeft ontdekt, welke de kracht van den stoom verre overtreft.

Anderzijds wordt gemeld dat de geleerde Jezuïet Secchi, eene beweegkracht heeft gevonden die goedkooper, lichter en vermogender dan de stoomkracht is. Portugal schijnt geneigd te wezen het geheim dier uitvinding te koopen.

Meppel. - Namen sedert eenigen tijd in Amerika, Engeland en Frankrijk jonge jufvrouwen deel aan de examens voor het uitoefenen van verschillende wetenschappelijke vakken, te Meppel legde onlangs de dochter van eenen Frieschen apotheker, met groote onderscheiding het examen als leerling apotheker af. Zij behoorde tot de best onderwezenen en bekwaamsten der ondervraagden.

Bremen. - De Duitsche reiziger Rohlfs is sedert eenige dagen hier teruggekeerd van zijne reis uit Abyssinië, alwaar hij het ambt van taalman bij het Engelsche expeditie-corps heeft vervuld. Na de inneming van Magdala heeft hij zich alleen naar Lallibala, de heilige stad der streek, begeven, welke sedert meer dan drie eeuwen

door Europeanen niet meer was bezocht. Hij heeft er negen christene kerken, in den eersten Byzantischen stijl gevonden; allen zijn eensteenig gebouwd; dit is te zeggen in een overgrooten rotssteen uitgehouwen. Die wetenswaardige gebouwen zijn zeer rijk versierd.

Berlijn. - De muziekhandelaar Brock heeft eenen wedstrijd uitgeschreven voor den tekst en de muziek van een luimig Duitsch zangspel, in een genoegzaam getal bedrijven, om heel eene tooneelvoorstelling te vervullen. Voor elk der drie beste dichtstukken is uitgeloofd 50, 30 en 20 gouden Frederiks, en 120, 50 en 30 voor de drie beste muzieksamenstellingen.

- De uit 120,000 boekdeelen bestaande bibliotheek van J.-M. Andrade, welke door keizer Maximiliaan was aangekocht, is, na door de Mexikaansche regeering teruggegeven te zijn, aan de boekhandelaren Butsch. te Augsburg en List, te Leipzig verkocht. Deze boekerij schijnt voor de oudere Mexicaansche letterkunde zeer belangrijk.

Brunswijk. - Professor Blasius, de bestuurder van het Brunswijksche museum, heeft een verslag openbaar gemaakt waarin wordt gemeld dat van de schilderijen welke in 1817 in voormeld museum berusteden, er nu niet minder dan 90 vermist worden, waaronder 5 Durers, 3 Cranachs, 3 Titiaans, stukken van Giorgione, Paul Veronese, Murillo, Rubens, van Dyck enz. Van deze stukken werden er een twintigtal tusschen 1849 en 1859 weggenomen. De roof der andere had vroeger plaats. Ook ten nadeele van de plaat- en muntverzamelingen werden belangrijke ontvreemdingen gepleegd. Wie de dieven mogen geweest zijn, wordt niet gemeld.

Sterfgevallen.

Op 24 Juli is te Brussel overleden de heer Eduard Ducpetiaux, een schrijver die zich vooral heeft doen kennen door werken rakende het volksonderwijs; het is aan hem dat men de daarstelling der leerwerkschool van Ruysselede verschuldigd is. De lijkdienst had plaats op 27 Juli, ten 11 ure, in de kerk van St-Joost-ten-Noode.

- Te Fiesole (Italië), is overleden de jonge beeldhouwer Bastianini, die het verleden jaar aan 't museum van den Louvre, voor 13,000 fr. een borstbeeld van Jerome Benintendi verkocht, welk hij als vervaardigd in de XVIe eeuw deed doorgaan, doch waarvan hij eigenlijk de maker scheen. In Frankrijk wilde men dit niet gelooven en men had hem uitgedaagd een zoo goed borstbeeld als het door hem verkochte te vervaardigen. Hij had die uitdaging aangenomen, toen de dood hem den beitel uit de handen slagen kwam.

Standbeeld van Karel-den-Groote, te Luik.

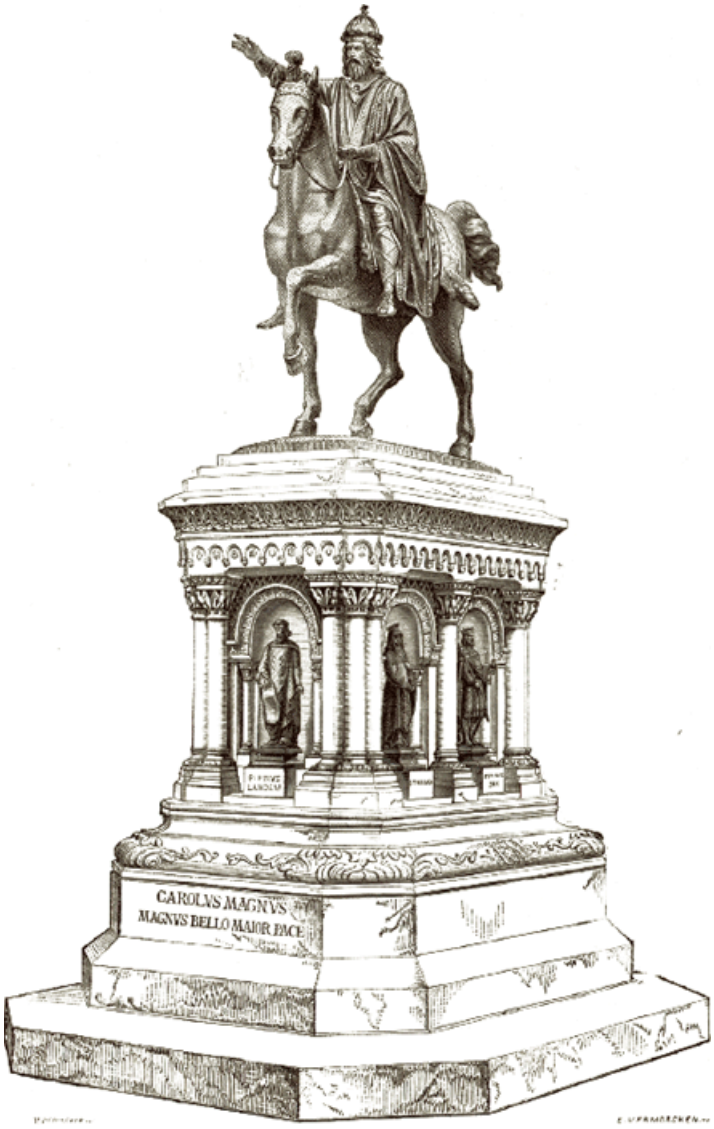

ONTWORPEN EN UITGEVOERD DOOR DEN BEELDHOUWER L. JEHOTTE. - HOUTSNEÊ VAN ED. VERMORCKEN. - ZIE BLZ. 122.

Het hiervoren afgebeelde grootsch gedenkteeken werd op Zondag 26 Juli te Luik onthuld. Het staat op het middelpunt van den Avroy-singel, en daar het in heel den omtrek van op tamelijk verren afstand goed zichtbaar is, mag de plaats, waaraan men eindelijk de voorkeur heeft gegeven, vrij wel gekozen worden genoemd.

Geheel het gedenkteeken heeft eene hoogte van 12 meters. Het bestaat uit het ruiterbeeld van Karel-den-Groote, welk beeld 5 meters hoog is, en uit zes beelden, welke geplaatst zijn in beeldsteden, uitgehouwen in de zijwanden van het voetstuk, dat zeven meters hoog en, van onder, zeven meters lang en vijf en half meters breed is.

De beelden zijn in brons, het voetstuk in Caenschen steen.

De beelden van het voetstuk stellen de bijzonderste leden der familie van Karel-den-Groote voor, te weten: 1° Pepijn van Landen, major domus in Austrasië onder Dagobert (628-38); 2° Pepijn van Herstal, geboren in 643, zoon van Ansegisel en Begga, hertog der Franken; 3° Karel Martel, natuurlijke zoon van Pepijn van Herstal, omstreeks 690 geboren, major domus aan het Frankische hof; 4° Pepijn-de-Korte, koning der Franken en vader van Karel-den-Groote; 5° de heilige Begga, dochter van Pepijn van Landen en moeder van Pepijn van Herstal; 6° Bertha met den grooten voet, de vrouw van Pepijn-den-Korte en moeder van Karel-den-Groote.

De vervaardiger van het gedenkteeken is de heer L. Jehotte, oud-leeraar aan de academie van Brussel. De kunstenaar verdient met zijn werk welgemeend geluk te worden gewenscht. 't Is een van de merkwaardigste gewrochten die ons de Belgische beeldhouwkunst tot hiertoe heeft geleverd. De opvatting van Karel's beeld is zeer gelukkig te noemen. De houding van den grooten vorst is vol beweging, vol leven, geheel natuur. Zij ademt eenen ernst, eene statigheid, eene majesteit geheel in overeenstemming met wat ons de geschiedenis nopens het karakter en het leven van den onsterflijken volksbeschaver en krijgsman heeft geleerd. Wij gelooven dat men bezwaarlijk eene betere houding, dan degene welke de heer Jehotte heeft verkozen, voor het afbeelden van Karel-den-Groote zou kunnen treffen. Het blijkt uit de kalmte en de vreedzaamheid welke over geheel het beeld ligt, dat Karel-de-Groote meer achting verdient en hooger moet geplaatst worden als bevorderaar van den vrede en zijne werken, dan als krijgsman, hoe groot hij ook in dit opzicht moge zijn geweest. De moeilijkheid, welke er voor den beeldhouwer bestond, den held in dit tweevoudig opzicht, als volksbeschaver en als krijgsman te zamen goed voor te stellen, is de heer Jehotte allerbest te boven gekomen. En die verdienste is niet gering, want als die stempel niet duidelijk zichtbaar op het werk gedrukt hadde gestaan, zou het beeld, in zooverre het Karel-den-Groote moest voorstellen, erg mislukt zijn geweest.

Onder dit oogpunt beschouwd, hebben de beelden der leden van 's keizers familie, die het voetstuk versieren, den kunstenaar minder studie en minder arbeids gekost. Voegen wij er bij, dat zij allen de door hen ingenomene plaats waardig zijn. Zij zijn de waardige onderdeelen van een geheel, dat door Karel's ruiterstandbeeld meesterlijk bekroond wordt.

Op het voetstuk leest men, in de Latijnsche taal, het opschrift: *Carolus Magnus: magnus bello*, *major pace.* 't Is een tijdgenoot van Karel-den-Groote die hem deze leuze schonk: *Groot in den krijg*, *grooter in den vrede.*

De onthulling van het gedenkteeken heeft zonder groote plechtigheid plaats gehad. De heer de Luesemans, gouverneur van de provincie Luik, heeft eene redevoering uitgesproken, waarin hij eene korte levensschets van Karel-den-Groote leverde. Daarna werd door den gouverneur met den burgemeester van Luik het proces-verbaal der overdracht van het gedenkteeken aan de stad Luik uitgewisseld.

Eene talrijke menigte woonde de onthulling bij. Ook de heer Jehotte was tegenwoordig.

De onkosten, voor het gedenkteeken door den staat, de provincie en de stad Luik gedaan, beloopen tot de somme van 200,600 frank.

Eene luchtreis.

In het jaar 1803 woonde er te Altona, een geleerde, Ludwig Klopstock genaamd. Wanneer ik zeg een geleerde, ben ik niet de tolk van het algemeen gevoelen zijner medeburgers ten zijnen opzichte, dewijl zij algemeen voorwendden dat hij geene andere verdiensten had, dan die van den grooten naam Klopstock te dragen. Zijn eenig recht tot eenige belangstelling bestond volgens hen daarin, dat hij een neef van den dichter der *Messiade* was. Naar den schijn te oordeelen, rechtvaardigde Ludwig het weinige belang, dat men in hem stelde. Altijd afgetrokken, in droomerijen verdiept, kwam hij op geene andere dan op onbezochte en eenzame plaatsen, waar hij dikwijls uren achtereen, met ten hemel gerichte blikken, konde zitten. Hij had geregelde tijden voor eten noch slapen, en kon geen daalder door den een of anderen arbeid verdienen. Hij leefde zoo goed en kwaad zulks kon, van het matige inkomen eener boerderij, die hij bezat, en van de rente, van een door hem bij eenen koopman geplaatst kapitaal, van omstreeks 20,000 frank. Voor het overige hadden noch zijne overdenkingen in de buitenlucht, noch zijne dikwijls twaalf uren achtereen onafgebroken voortgezette studiën, in de kamer waar hij zich opsloot, immer den minsten uitslag opleverd. Werd hij over het een of ander ondervraagd, bij voorbeeld, wat hij te midden zijner natuurkundige instrumenten verrichtte, en wat hij door eene groote, op het dak van zijn huis geplaatste telescoop bezag, dan bloosde hij, stotterde, werd verlegen en de ondervrager ging heen, de schouders ophalende, en met de overtuiging dat Ludwig een onnoozele sul was.

De overtuiging hiervan werd te Altona nog algemeener, toen men vernam dat Ludwig zoude gaan trouwen. Zijn huwelijk moest inderdaad wel zonderling voorkomen, want het was met een meisje, dat, tien jaren vroeger, door den dood van haren

vader, geheel alleen, zonder eenige hulp, was achtergebleven, en die hij, in weêrwil van al de blijken van afkeuring van hen, die met zijn voornemen bekend waren, desniettemin naar het altaar voerde. Ebba (zoo was de naam zijner vrouw), nam het beheer zijner huishouding op zich. Orde en netheid, die zulke een geruimen tijd uit zijne woning verbannen geweest waren, zoo zij er immer bestaan hadden, bloeiden er welig door hare zorg en gaven aan zijne tot dusver zoo treurige woning een feestelijk en vroolijk aanzien.

Ludwig zelf verscheen in de stad met helder schoon linnen, kousen zonder gaten en kleederen, die niet met vlekken van allerlei kleuren bezaaid waren. Zijne bleeke kleur en afzichtelijke magerheid maakten allengskens plaats voor een voorkomen, dat hem een frisch en zelfs eenigszins vroolijk uitzicht gaf. Men zag hem nog wel alle avonden, en dikwijls zelfs een gedeelte van den nacht, lange wandelingen buiten in het veld doen, maar in plaats van zonder eenig doel rond te dwalen, werd hij door Ebba begeleid. Hare oogen ter neder geslagen, terwijl de zijne ten hemel gericht waren, ondersteunde zij hem in zeker opzicht, door als het ware hem op zijnen weg voor struikelblokken te behoeden.

Eens dat Ludwig bij het bed zijner vrouw zat, hoorde hij het eerste geschrei van een klein kind, hetwelk zulkdanige ontroering in zijn vaderlijk hart te weeg bracht, dat hij zich sedert dien tijd minder uitsluitend aan zijne studiën overgaf, en zelfs zijne telescoop vergat, om den jonggeborene op de knieën te schommelen, en met meer geduld en gevoel van geluk een lach van het kleine schepseltje bespiedde, dan wanneer hij twee sterren, die zich in conjunctie bevonden, had moeten waarnemen.

Het kind wies op, werd schoon gelijk zijne moeder, terwijl zijn breed voorhoofd Ludwig een helder en diepdenkend verstand voorspelde. Men zoude niet half de schoone plannen kunnen uitdrukken die hij, bij de wieg van zijnen lieveling gezeten, maakte. Ebba zag hem onophoudelijk aan, en Ludwig raakte bij het minste geschrei van het kind in al zijne berekeningen verward. Helaas! eens des nachts hield de ademhaling van het kind stil. Zijn gezichtje werd purperrood. Het had de kroep. Toen de dag aanbrak was het reeds een lijk.

De arme moeder was zelve den dood nabij. Het ware voorzeker beter geweest als haar lichaam met dat van haar kind in hetzelfde graf gelegd ware; want de ziel van Ebba bleef bij die van haar kind. Zij was krankzinnig geworden.

Een vriend van Ludwig raadde hem, zijne vrouw in een krankzinnigenhuis te zenden, waar hij, voor een gering kostgeld, bevrijd zoude zijn van altijd het droevige schouwspel van eene haar verstand verloren hebbende, vroeger zoo geliefde vrouw, voor oogen te hebben, en hare lastige zotte invallen niet meer zoude behoeven in te willigen. Ludwig werd over zulk eenen raad ten uiterste verbitterd, en hij hield niet op zijne waanzinnige vrouw al die teederheid en zorg te betoonen, die zjj voor hem gedurende hunne dagen van geluk gehad had. Hij zag niet meer naar zijne boeken of telescopen om, maar besteedde al zijn verstand, zijnen tijd, dag en nacht, om aan de gekke en zonderlinge invallen eener krankzinnige te voldoen, zoodat men ten laatste begon te gelooven, dat hij zelf door die kwaal aangetast was.

Niets ontmoedigde Ludwig gedurende vijf volle jaren, niets deed zijne zorg voor Ebba verflauwen. Na verloop van dien tijd trof hem een tweede slag. De koopman, bij wien hij zijne twintigduizend frank geplaatst had, maakte bankroet en ontvluchtte zijne schuldeischers. Deze droevige gebeurtenis liet hem geen ander inkomen over dan de matige opbrengst zijner pachthoeve. Zulks ware voor onzen geleerde, die zich

weinig aan de genoegens en de gemakken des levens gelegen liet, weinig geweest; maar zijne arme vrouw... Daarom besloot hij tot den voor hem zwaren stap, om eenen toen openstaanden leerstoel voor de sterrekunde aan te vragen. Men verbeelde zich den angst en de verveling, die een bloode arme man, die bijna nooit uitging, en slechts zeldzaam met twee of drie vrienden in betrekking kwam, moest uitstaan, toen hij den burgemeester zijn verzoekschrift moest voorleggen, en de minachting, waarmede de raadsheeren hem aanzagen, moest verduren. Niemand was zijne voorspraak, en er werd een professor van elders beroepen. Toen Ludwig zulks vernam, verkocht hij zijn klein huis in Altona, en vertrok naar zijne boerderij in Oltenzen, niets dan natuurkundige werktuigen en zijne telescoop medenemende. Ebba volgde hem werktuigelijk en zonder te weten wat zij deed of waar zij henen ging; hare ziel was bij haar kind in den hemel.

De pachthoeve van Ludwig was te Oltenzen naast de kerk. Van uit het venster konde hij het graf zijns ooms zien, dat een eertijds door den grooten dichter geplante lindenboom overschaduwde. Ludwig zond zijnen pachter weg, en begon zijne velden met meer verstand en zelfs met meer kracht, dan men van hem had kunnen verwachten, te bebouwen. De boeren begonnen met zijne proeven te lachen en eindigden met hem na te volgen. De tijd, dien Klopstock niet tot eggen en bouwen besteedde, wijdde hij aan zijne studiën toe. De telescoop werd op het dak van de hoeve geplaatst en Ludwig, die weinig slaap genoot (want de slaap is gelijk aan de vrienden, hij bezoekt slechts de gelukkigen), bracht zijne nachten met het bestudeeren der sterren door.

Ludwig, gewoonlijk droefgeestig en droomerig, betoonde eens, des morgens, van zijn observatorium komende, eene ongewone blijdschap. Had Ebba zelf haar verstand terug bekomen, zijne betuigingen van vreugde en geluk, hadden niet luider en levendiger kunnen zijn. Hij besteedde zes nachten tot het schrijven van eenen langen brief, die hem nimmer voldoende voorkwam, want nu verscheurde hij denzelve en dan begon hij hem weder, vulde hem met noten aan, en raadpleegde wederom zijne telescoop. Het gewichtige werk eindelijk in orde gebracht hebbende, verzegelde hij zorgvuldig zijne memorie, die de ontdekking van de omwenteling van Saturnus in tien uren 32 minuten bevatte, en deed dezelve te Altona op de post, aan het adres van den bestuurder der sterrewacht te Hamburg, na de voorzorg genomen te hebben zijnen brief te frankeeren en er een ontvangstbewijs van te nemen. Ziehier het antwoord dat hij ontving:

‘Mijnheer, het spijt mij u zulks te moeten berichten, maar zoo uw brief geene spotternij bevat komt gij een weinig te laat, om u de eer eener ontdekking, voor 14 dagen door den heer Frederik Willem Herschell gedaan en openbaar gemaakt, toe te eigenen.’

Op deze zoo treurige teleurstelling, die hem allen roem en alle grootheid, waarvan hij gedroomd had, benam, betoonde Ludwig zijn verdriet en zijne smart slechts door zijnen gewonen droefgeestigen grimlach. En echter werd deze zoo bloode en schroomachtige man, door den dorst naar roem, als het ware verteerd. Dag en nacht droomde hij, dat hij zich eenen grooten naam verwierf, hij gevoelde in zich eene geheimzinnige kracht, die hem boven het gemeen verhief, en die slechts zich behoefde te veropenbaren, om voor altijd te schitteren.

Maar zijne ellende, zijn ongeluk maakten deze openbaring onmogelijk. Toen hij, twee jaren later, de ontdekking deed, dat het mogelijk was het koolzuurgas tot eenen vasten staat te doen overgaan, wilde men zijne memorie zelfs niet lezen, noch de teekeningen onderzoeken, die hij er bijgevoegd had, om duidelijk het maken der werktuigen, noodig tot de volvoering der proeven, te doen blijken. De academie van Hamburg herinnerde zich de zoo laat aangekomene ontdekking van de omwenteling van Saturnus, en behandelde als eene ijdele mijmerij de groote bewerking, die de groote geleerde Philosier eenige jaren later op nieuws uitvinden moest. Er verliepen verscheidene jaren zonder dat Ludwig zijne hoeve verliet, of nieuwe proeven in het werk stelde, om de uitkomsten zijner studiën te openbaren.

(Wordt voortgezet.)

Evenwicht der lichamen die in een vocht ondergedompeld zijn.

Het is gemakkelijk te begrijpen dat dit evenwicht niet bestaan kan, tenzij het gewicht van het ondergedompelde lichaam gelijk zij aan het gewicht van het verplaatste vocht, en dat het zwaartemiddelpunt van dit lichaam zich op de rechtstaande richtlijn der zwaartekracht bevinde. De visschen zijn in evenwicht in het water, aangezien ze aldaar in stilstand kunnen blijven; ook weegt een visch juist zooveel als het water waarvan hij de plaats vervangt. Hier wordt echter vereischt dat het evenwicht noch onstandvastig, noch onverschillig zij, en daartoe hebben de visschen een bijzonder tuig, zwemblaas genoemd, waarin een gas besloten is. Deze blaas van verschilligen vorm is onder de ruggraat geplaatst om de bovenste gedeelten van den visch te verlichten en aan de onderste meer zwaarte te geven, zoodat het zwaartemiddelpunt zich van onder bevindt, en aldus een standvastig evenwicht te weeg brengt. De zwemblaas dient ook nog om de visschen het klimmen en het dalen te vergemakkelijken. Daartoe is het voldoende dat zij den omvang hunner zwemblaas vergrooten of verkleinen door spierdrukking op het inbeslotene gas. In het eerste geval vergroot de omvang van hun lichaam, hetwelk diensvolgens betrekkelijk lichter wordt dan te voren; in het tweede vermindert deze omvang; ook wordt hun lichaam alsdan betrekkelijk zwaarder.

Dr F.-J. MATTHYSSENS.

Franciscus-Andreas Durlet.
Vervolg, zie blz. 77, 1867.

In 1844 werd Durlet gelast met de herstellingswerken van het kerkgevaarte dat zich destijds in eenen erbarmelijken staat bevond. Sedert dien werden al de goede en schoone werken buiten en binnen de hoofdkerk van Antwerpen, onder zijne leiding uitgevoerd, waar hij dan ook, zeer dikwijls tegen menige vooroordeelen en kleingeestigheden te worstelen had, doch dit voor later.

Behalve het meesterlijk gestoelte, waarvan wij het eerste gedacht in eene sterkwaterplaat door den meester zelve uitgevoerd op de naastgaande bladzijde mededeelen, kunnen wij in de hoofdkerk nog wijzen onder andere op de altaren van het H. Hart Jezus en de St-Lucasgilde; het hangende kruis der hooge koor; het gedenkteeken aan de nagedachtenis van F.-A. Verdussen opgericht;[1] de kerkportalen; de trouwkapel; de wijwatervaten; de voetstukken en de omlijstingen der tafereelen van Rubens, alsook op de zoo prachtige onuitgevoerde ontwerpen tot afsluiting van de hooge koor; van het hooge altaar; van de kapel van het H. Sacrament en het gestoelte in de kapel van het H. Hart van Maria. Wat het hooge altaar betreft, daarover deelde reeds in 1844 het alsdan te Brussel verschijnende blad *Vlaemsch België*, het volgende mede:

'Ieder weet dat het hoofd-altaer in Onze-Lieve-Vrouwekerk te Antwerpen, niet met den bouwtrant van dien schoonen gotischen tempel overeenstemt. De koninglyke kommissie van monumenten heeft aen de kerkmeesters geschreven om den prys te weten waervoor men het hoog-altaer, de schildery van Rubens er niet in begrepen, zou willen afstaen.

Men ontving dezen voorstel van verkooping met blydschap, alzoo men er waerschynelyk de middelen in ging vinden, niet alleen tot het opbouwen van een groot gotischen altaer, maer ook tot het voltrekken van het wonderbaer kunstryke gestoelte waervan de uitvoering by gebrek aen geld, is gestremd geworden.

Wat schoone gelegenheid ware dit geweest voor den voortreffelyken bouwkunstenaer Durlet! Wat meesterstuk van gotische stigting had Antwerpen aengewonnen! De eerw. heer Plebaen en de kerkmeesters waren gereed om in de vraeg toetestemmen; maer het kerkfabriek byeen geroepen zynde, zoo verwierpen deszelfs leden den voorstel der koninglyke kommissie; de hoop op meerdere versiering van den schoonsten onzer tempels verging in rook, en Antwerpen verloor met een enkel woord een meesterstuk, dat welligt alreeds in het vernuftige brein van Durlet lag ontworpen.'

Desaangaande kunnen wij verzekeren dat de talentvolle meester, een prachtig, grootsch en indrukwekkend volledig ontwerp voor het hoog altaar heeft nagelaten en wij hopen vuriglijk, dat men er eenmaal in gelukken zal, hetzelve uit te

1 Zie de *Vlaemsche School*, 1861, blz. 33.

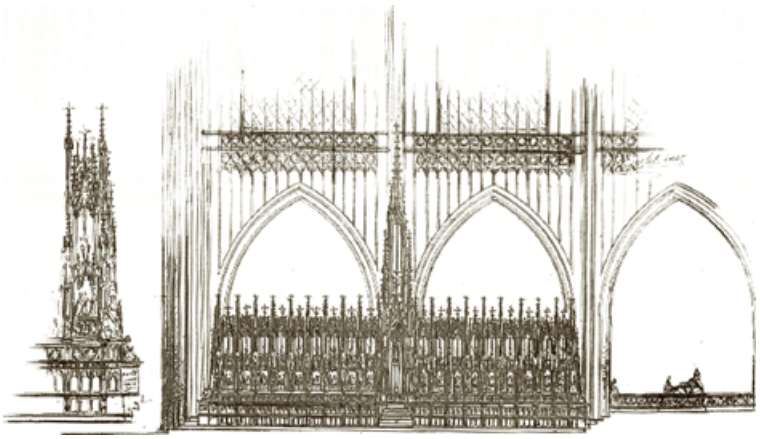

GESTOELTEN VAN ONZE-LIEVE-VROUWEKERK, TE ANTWERPEN.
STERKWATERPLAAT DOOR FRANCISCUS-ANDREAS DURLET. - ZIE DÊ BESCHRIJVING BLZ. 77, 1867.

voeren zooals het door den befaamden meester ontworpen is. Dit ware de schoonste hulde aan zijne nagedachtenis en de nuttigste versiering der kerk. Niet alleen in de statige en zuivere bouwkundige werken blonk 's meesters talent uit, maar de belangrijkste tot de minste sieraadvoorwerpen wist hij eenen eigenaardigen en echt godsdienstigen stempel te geven, die nog in langen tijd niet zal nabij gekomen, dat is verre van overtroffen te worden. Als dusdanig wijzen wij ook op de verschillende plaats gehad hebbende versieringen der kerk, te weten: bij gelegenheid der plechtige uitvaart van H.M. Ludovica-Maria, koningin der Belgen (1850); de versieringen in de maand Mei; het troongehemelte en de lantaarnen die men in de processie draagt; blijft dan nog het zoo eigenaardig en prachtig rust-altaar, in 1848 uitgevoerd en dat sedert dien elk jaar tweemaal de Meir versiert. Dit altaar werd verrijkt met drie tafereelen, door Gustaaf Wappers geschonken: de Zaligmaker, O.-L.-Vrouw en de H. Joseph. Wij hebben reeds vroeger gezegd, dat de heropbeurder der Vlaamsche schilderschool Durlet's meester in het schilderen was en later zijn boezemvriend werd. Wappers wist het talent naar waarde te schatten. Door het schenken der gezegde drie tafereelen wilde hij zijnen naam met dien zijns jeugdigen vriends, in dit werk, vereenigen. Verders melden wij nog bij de menigvuldige teekeningen van sieraad werken door Durlet voor de hoofdkerk vervaardigd, de schrijfdoos aan ridder de Burbure geschonken in 1857 (zie de *Vlaemsche School* 1858, bladz. 89), de keurige sieraadschildering die de tafereelen van den kruisweg omringen, enz.

In het godsdienstige vak, werden nog in en voor Antwerpen de volgende werken naar zijne teekeningen en onder zijne kundige leiding uitgevoerd: in de St-Antoniuskerk, de omlijstingen der tafereelen boven de gestoelten, het voetstuk en de troon voor O.-L.-Vrouw, de staf der broederschap van O.-L.-Vrouw van Goed-Succes, gebeeldhouwd door Jos. Ducaju; in de St-Joriskerk de orgelkassen, predikstoel,[1] altaartroon; de ontwerpen van het gedenkteeken van wijlen Bon de Caters, van de gestoelten, biechtstoelen enz.; van het altaar en lichtblakers in de kapel van het genootschap van den H. Vincentius-a-Paulo. Verders werden de kerken van Wellin en van Archennes, volgens zijne plannen gebouwd en van meubelen voorzien; die van Wanfercée-Baulet, bij Fleurus, van Vedrin, van de Onze-Lieve-Vrouwezusters, te Luik, van Gerpinnes, bij Charleroi, werden insgelijks geheel door hem van meubelen voorzien. Voor het gestoelte der kerk van Aalst, leverde Durlet ook de teekening. Verscheidene kerken in het bisdom Luik bevatten insgelijks werken, naar 's meesters teekeningen uitgevoerd. De hoofdkerk van Luik kan zich beroemen het meesterstuk van Durlet te bezitten; de gestoelten der hoofdkerk van Antwerpen vertoonen de kracht van Durlet's geniaal talent bij zijn ontluiken; de Luiksche hoofdkerk bezit in haar gestoelte de vrucht van des meesters door de ondervinding en de aanhoudende studie gerijpt vernuft. Dit werk bekroonde om zoo te zeggen zijne korte, doch schitterende loopbaan.

Behalve de meesterlijke gestoelten der hoofdkerk van Luik, vervaardigde men er nog volgens zijne teekeningen de kerkportalen en den bisschoppelijken troon, glasramen enz.; maar hetgeen alles overtreft, is het ontwerp van het hoogaltaar voor de Luiksche hoofdkerk. Nooit zagen wij, in dit vak, eene grootschere en meer

1 De uitvoering van den predikstoel werd ongedragen aan 's meesters broeder, Lodewijk Durlet, beeldhouwer, welke zich sedert jaren met goed gevolg met de vervaardiging en levering van kerkmeubelen bezig houdt; ook hebben wij vernomen dat hij met de uitvoering der biechstoelen is gelast.

indrukwekkende kunstschepping. Dit altaar moest in koperverguld en de half verhevene beeldwerken in wit marmer, kristallen enz. uitgevoerd worden, terwijl de relikwiekas van den H. Lambertus, in goud zou vervaardigd worden. De bekostiging van het geheele werk werd door Durlet op een half millioen geschat.

Wees gelukkig.

'k Stond op den drempel der deur, mistroostig, bij vader en moeder.
Daar zou de afscheidskus gaan tusschen ons drieën herklinken;
Daar zou 't laatst ‘vaarwel’ ons den lippen ontvliên en ‘tot weêrziens.’

Broeders en zusterkens zaten beklemd in de keuken te weenen.
Allen zij hadden mij lief - lief als men een' broeder kan minnen.
Moeilik had ik mij uit der geliefden omhelzing zoo even
Kunnen ontrukken; der kleinen gejammer bekneep mij den boezem.

Enkel een stond nog, en klinken zou de ure, die haast mij als lootling
Ver van het huisging drijven, en ver van het dorp, dat ik lief had;
Waar reeds twintig lenten de zon op mijn hoofd had geblonken,
En waar twintigmaal ik de koude des winters gevoeld had.
Waar ik in eenvoud smaakte het zoete des veldliken levens,
Ver van der steden gewoel en het ijdel gejubel der wereld.

Andere lootlingen kwamen alreede uit de verte genaderd,
Doende de lucht en de buurt met wilde gezangen hergalmen.

Thans sloeg de ure der afreis: en, met het harte vol weemoed,
Sloot ik vader en moeder nog eens op den zwoegenden boezem.
Nimmer vergeet ik het, neen, hoe vader mij drukte de handen,
En hoe moeder mij meermaals kuste en herkuste het voorhoofd;
Beide zij weenden en beide zij spraken vertroostende woorden,
Die mij de ziele verkwikten als dauwdrop zengende bloemkens.
Nimmer vergeet ik ze, neen, die woorden van hemelschen balsem:
‘God zij immer met u, kind, wees er, o wees er gelukkig!’

‘Wees er gelukkig!’ O wensch die als gids der onzekere toekomst,
Immer het zwervende kind in der grauwe versmeltende verte
Als een onsterfelik licht, zal leiden, bewaken en voorgaan;
Of soms donkere wolken het hemelgewelfsel verduistren,
Of ook de starre des heils zijne loopbaan moge beschijnen.

‘Wees er gelukkig!’ dat is: dat immer uw engelbewaarder,
Ziel en gemoed u bevrije van smetten en schuldige vlekken;
Dat hij dit zalige pand, zoo zuiver als immer beware,
Zóó als de schepper het u bij uwe geboorte verleend heeft.
Dat hij u 't schoone leer' kennen van alles wat edel en goed is:
Immer het goed van het kwaad en het valsch van het ware leer' scheiden;
U steeds wekkend ter deugd- en ter heiligste plichten betrachting.
Dat hij het hobblige pad steeds ouder uw' voeten vereffen',
Waar bij de rozige bloem ook wast het verlokkender onkruid,
Waar steeds huichlarij in den mantel der deugd is gewikkeld,
En waar logen en laster verschuilt in den listigen glimlach.

‘Wees er gelukkig!’ dat is: dat ge ginds in den krielenden volkshoop,
Vindet den noodigsten schat - een verbroederend harte der vriendschap,
Eêl, rechtschapen en trouw, onbewust des haatliken meineeds;
Zóó zij, hij, uw vriend, die deemoedig de hand u zal reiken;
Vriend wiens hart u begrijpt, wiens spraak als een hemelmuziek, u
Steeds aanmoedigen zal in den kamp des gevaarvollen levens;
In wiens ziele gij tot den verdokenen vouwen zult klaarzien,
En wien ge even uw hart in vollen vertrouwen zult oopnen.
In wiens oogen zal blinken een peerlen de traan van vertroosting,
Dan, wen het lijden uw hart met het drukkendste wee heeft bestapeld;
Wien ge even een traan van de weenende wangen zult drogen,
Mocht hem de grievende smart in bittren gemoede doen zinken.

‘Wees er gelukkig!’ 't Is, jongling, dat ge op de bane des levens
Vindet den engel der aard', wiens zoet en beminnelik aanzicht,
Rein als het zonnegestraal, uw gemoed zal oopnen en lichten
Tot het volzaligst gevoel der oprechtere en teedere liefde:
Maagdlijn wiens engelen harte verheugd op uw boezem zalkloppen.
Dat met verliefderen lach en milderen lonk u zal groeten,
Wen ge als gade die maagd zult leiden voor 't auter des Heeren;
Waar ge, verdwaald van geluk, uw lot aan het hare zult binden,
Om als man en als vrouw al het zoet en het zuur te gaan deelen,
Eenig van ziel en van hart, als eenig van wil en van zinnen,
Wandelend samen vereend langs 's levens gebergten en dalen.

‘Wees er gelukkig!’ dat is: mild zeegne de Hemel uw pogen;
Dat geen wanhoopsrimpel u groeve het jeugdige voorhoofd,
Minder nog rijze er een nevel van drukkende pijnlike wroeging.

Vlieg dan, kind, als de vogel van onder de wieken der moeder;
Die in 't liefderijk nestje van mos u gekweekt en gevoed heeft;
Ga, en verlaat het gewest waar zacht de gelukkige kindsheid
Tusschen het groenende loof als een lievelingsbloempje is ontloken;
Ga, zoek eer, rang, roem, in den stand dien het lot u beschikt heeft;
Leef, en zweef, en streef met moed in de wereldsche kringen.
Eens nog, God zij met u, o wees, ja wees er gelukkig!

't Hart en de ziele vol moed, 'k ging heen op des Heeren genade;
Diep nadenkend de les en der ouderen heilzame wenschen:
Reeds verwezenlikt waande ik 't geluk in zijn duizend genoegens,
'k Zag in den zwoegenden strijd reeds de engelbewaarder mij sterken,
'k Dronk uit den vriendschapsbeker alreede den nektar des levens,
'k Voelde des harten geliefde zelfs reeds in heure armen mij drukken.

Veertien jaren der jeugd zijn sedert die stonden vervlogen,
Heên op de vleuglen des tijds, sinds 't ‘wees er gelukkig’ mij toeklonk;
Maar nog vraag ik der wereld, nog: WAT en WAAR het geluk is.

VICTORIEN VAN DE WEGHE.

IJperen, 1868.

Kronijk.

Antwerpen. - De bestuurraad der koninklijke academie heeft aan het gemeentebestuur verzocht, de zaal van het museum der academiekers op dezelfde wijze te verlichten als het museum der oude meesters, namelijk bij middel van dubbele dakruiten, in mat glas. Dank zij der veranderingen aan de lichtschepping van de zalen gebracht, gelooft de bestuurraad der academie het Antwerpsch museum een van de best verlichte galerijen in Europa te mogen noemen.

- Het *Verbond voor kunsten*, *letteren en wetenschappen* gaat de voordrachten, in zijn lokaal gehouden, in druk laten verschijnen.

- Op Zondag, 2 Augustus, had door de zorg der kamer van koophandel, de onthulling plaats van het ruiterstandbeeld van Z.M. koning Leopold I der Belgen. Het gedenkteeken staat op eenen grond tusschen het plein der oude Berchemschepoort en het begin van den Mechelschensteenweg. Het beeld is in brons, de voetzuil in arduinsteen. De uitvoering van het gedenkteeken strekt den vervaardiger, den heer Jozef Geefs, tot eer. Het koningsbeeld is, wat aangaat gelijkenis en houding, zeer goed getroffen. 't Mag een wezenlijk portret van den overleden vorst genoemd worden. Het paard is een meesterstuk van beeldhouwkunst, het schijnt te leven en wekt dan ook te recht de bewondering op van allen die het beschouwen. Het gedenkteeken zal bijdragen tot bestendiging van den roem des verdienstelijken beeldhouwers. Wij vernemen dat den heer Jozef Geefs de vervaardiging van nog een beeld des konings door de stad Namen opgedragen is.

- Volgens wordt gemeld heeft een Amerikaan, met name Norton, het middel gevonden om, in een half uur tijds, eenen 5 of 6 meters diepen put te bekomen en bij middel van eene daarop gestelde pomp, water te krijgen. Tot dat einde gebruikt hij 3 of 4 ijzeren buizen die op elkander schroeven en waarvan de onderste van eenen puntschoen is voorzien, boven welken schoen in de buis gaten geboord zijn. De buis wordt bij middel

van eenen heiblok tot op de vereischte diepte in den grond gebracht, waarna met een peillood wordt onderzocht of er in de buis water komt. Is de waterlijn getroffen, dan wordt de pomp geplaatst en de nieuwe bron geeft water. De waterstraal is op sommige plaatsen zoo geweldig en rijk, dat men niet eens noodig heeft het water te pompen.

Wij vernemen dat met dit stelsel te Antwerpen proeven gaan genomen worden, door het bestuur van de nijverheidsschool, op de opene plaats van het schoollokaal, lange-Winkelstraat. Het booren van eenen dergelijken put, de aankoop der pomp inbegrepen, wordt op ongeveer 150 fr. geschat.

- Ch. Verlat is ridder van het Eerelegioen (Frankrijk) benoemd.

- Wij hebben den uitslag doen kennen van den wedstrijd voor een plan ter opbouwing van een nieuw gerechtshof (zie bl. 103). Geen van de ingezondene plans was bekroond geworden, omdat al de bekronenswaardige ontwerpen, wat betreft de kosten, het bestek te buiten gingen. Wij vernemen dat men thans voornemens is het plan van den heer L. Baeckelmans, waaraan eene premie van 2500 fr. werd toegekend, uit te voeren. Dit plan was ten prijskampe gezonden onder de kenspreuk: *De tijd is kort*, *de kunst is lang.* Het rijk, de provincie en de stad Antwerpen, die ieder een deel in de bouwkosten van het gerechtshof zullen betalen, zouden diensvolgens hunne bijdragen moeten verhoogen. Aan de stad Antwerpen, wier aandeel in de kosten 200,000 fr. bedroeg, wordt 100,000 fr. meer gevraagd om het plan van den heer Baeckelmans te kunnen uitvoeren.

- Te Milaan is een voor de oude Vlaamsche schilderschool belangrijk werk verschenen, getiteld: *Giovanni Brueghel* pittor Fiamingo o sue lettere e quadretti esistenti presso l'Ambrosiana per Giovanni Crivelli altro de' dottori dell'Ambrosiana. Het werk behelst de volgende opdracht: *Alla città di Anversa* queste inedite memorie di illustri suoi concittadini segno di antiche nè ancora spente simpatie dedica la Ambrosiana. Het werk telt 396 bladzijden groot octavo.

Mechelen. - In 1860 besteedde deze stad ten voordeele van het kosteloos lager onderwijs 12,000 fr.; thans is die uitgaaf tot ongeveer 46,000 fr. geklommen.

Leuven. - De tentoonstelling van schoone kunsten wordt geopend op 6 September.

Gent. - De heer Canneel, leeraar bestuurder der afdeeling van teekenkunde bij de koninklijke academie, heeft twee paneelen voltooid der muurschilderingen in de Ste-Annakerk; het eene verbeeldt den val der menschheid en het andere hare opstanding.

Rupelmonde. - Men is bezig met het leggen der grondvesten van het standbeeld van Geeraard Mercator. Het drie meters hooge beeld zal in 1869 voltooid zijn.

IJperen. - Den 2^{n} Augustus werd de tentoonstelling van den *Kunst- en Letterkring* plechtig geopend met eene muziekuitvoering en eene welsprekende Vlaamsche redevoering van den heer van Biesbrouck, voorzitter des krings. De achtbare kunstvriend ontwikkelde in eene uitmuntende taal het belangrijk onderwerp dat hij voor zijne redevoering had verkozen, namelijk den invloed van de kunsten en de letteren op de zeden en de beschaving. Hij oogstte eenen ruimen doch welverdienden bijval. De tentoonstellingszaal was voortreffelijk ingericht en de heeren bestuurders leggen veel eer in, met de wijze waarop zij zich van het rangschikken der kunstwerken hadden gekweten. Tusschen de goede stukken worden genoemd 3 schilderijen van Verboeckhoven, 3 van Bossuet; verders werken van Pieter de Coninck, die een eermetaal op de Parijsche wereldtentoonstelling bekwam, van Delbeke, van

Poperinghe, Aug. Böhm, Ceriez, Leclerc, van Waasten, R. Rommens, vader Bohm, den geachten onderwijzer van zoovele Vlaamsche schilders, enz. Ook de beeldhouwer Fiers was op de tentoonstelling vertegenwoordigd. (Zie bladz. 112.)

Sterfgevallen.

Wij meenden in deze aflevering kennis te geven van de toebereidselen die te Gent werden gemaakt, voor het vieren van het vijftigjarig jubilé van den Vlaamschen tooneelist Karel Ondereet. Eenige dagen nog, en 't werd eene halve eeuw, dat de verdienstelijke man voor het eerst als Vlaamsch tooneelspeler optrad. Zijne vrienden en vereerders maakten toebereidselen om dien verjaardag waardig te vieren; reeds was eene vergadering van afgevaardigden van Gentsche maatschappijen belegd. Van dit een en ander wilden wij heden melding maken en in de plaats daarvan hebben wij het bericht van Ondereet's onverwachten dood aan te stippen. Hij overleed den 17^{n} Augustus te Gent, in ruim 64-jarigen ouderdom, na eene ziekte die aanvankelijk zulken noodlottigen afloop niet deed voorzien. Zijn afsterven is voor de tooneelletterkunde en het tooneel een gevoelig verlies; want Ondereet was niet slechts een zeer uitstekend tooneelist, hij was ook een verdienstelijk tooneelschrijver. Wij laten hier de lijst der door hem geleverde werken volgen: De Galomanie, blijspel met zang in een bedrijf; De kapitein van Waterloo, drama in drie bedrijven; De familie Dyckmans, drama in vier tafereelen; De Vlaamsche Lionne, comedie in drie bedrijven; Baudewijn Hapkin, met de medewerking van den heer Destanberg, historisch drama in vier bedrijven; Nog een Speler, drama in vier tafereelen; De dood van Hugonet en Himbercourt, treurspel in verzen, drie bedrijven; Lodewijk van Nevers, drama in drie bedrijven; Alexius onder den trap, blijspel in een bedrijf; De Gentsche Kermis, kluchtspel in een bedrijf; Lieven Bauwens, comedie in drie bedrijven; De Bultenaar, nationaal drama in vijf bedrijven; De Boerenkermis, blijspel in een bedrijf; Julia van Schoonhoven, drama in drie bedrijven; De Krankzinnige van Leiden, drama in vijf bedrijven; De dood eens Spelers, drama in vier bedrijven; Jaloerschheid, comedie in een bedrijf; Juffer Wantje, comedie in een bedrijf; Suzette, comedie in een bedrijf; Naaistersmestdag, comedie in een bedrijf; De schat van den Vrek, comedie in twee bedrijven; Een tweegevecht onder Baudewijn Hapkin, drama in drie bedrijven; de vierde Maart, gelegenheidsstuk in een bedrijf; Moeder en Dochter, onuitgegeven drama. 's Mans begrafenis heeft met groote plechtigheid en onder eenen aanzienlijken toeloop plaats gehad.

Voorloopig beurslokaal te Antwerpen.

TOONKUNDIG FEEST VAN 1864.

Het lokaal, waarvan wij de plaat hiervoren mededeelen, was vroeger eene kelderzaal met daarboven eene danszaal, waar, gedurende verscheidene jaren, dans-, letter- en toonkundige feesten plaats hadden. De bestuurder, de heer Jan Mestdagh, vatte in 1861 het gedacht op, de Cité te veranderen en de bouwmeester Jan Servais, thans in Holland geplaatst, maakte de plannen, welke door het stadsbestuur, onder de regeering van den heer J. Franc. Loos, met rente-waarborg voor de aandeelhouders, werden aangenomen.

De bovenstaande plaat stelt het groot toonkundig feest voor, dat aldaar op 23 Augustus 1864 werd gegeven; zij werd geteekend en gesneden naar eene schets, geleverd door den heer Hendrik Schaefels. Over dit feest gewagende, in ons werk betreffende de feesten van 1864, zegden wij daarvan onder andere het volgende:

‘Tegen 12 ure, was het groot toonkundig feest, in de Beurszaal der Cité, aangekondigd, met de medewerking van een groot getal dames en de heeren leden der maatschappijen *Écho de l'Escaut, Gretry*, *Antwerpener Liedertafel* en *Apollo*, van Borgerhout, alsmede van talrijke andere liefhebbers, onder de leiding van H. Possoz.

Zeggen wij spoedig dat de uitvoering van het programma de stoutste verwachtingen heeft overtroffen. Voegen wij er bij, dat het ook wel niet mogelijk zou geweest zijn, het publiek een zulk kunstgenot als hem hier aangeboden werd, te verschaffen, zonder de medewerking van de leden der verschillende maatschappijen, de talrijke liefhebbers en het honderdtal dames, die zich, met eene hun tot eere strekkende bereidwilligheid, vereenigd hadden onder de bekwame leiding van den heer H. Possoz, om - wij zeggen niet te veel - aan te toonen wat Antwerpen op het gebied der muziek vermag.

De bewijsvoering is schitterend, proefhoudend, doorslaande, overheerlijk geweest. Ook was het publiek wezenlijk verrukt en opgetogen en de donder van toejuichingen, waarmede zangers en muzikanten herhaalde malen begroet werden, scheen geen einde te zullen nemen.

Wij behoeven zeker niet te doen uitschijnen, hoeveel voor de goede uitvoering van het muziekfeest, aan de wijze waarop het geleid werd, gelegen was. Iedereen zal dat gereedelijk van zelve begrijpen.

De uitvoerders waren overigens de eersten om het talent, waarvan hun aanvoerder, de heer H. Possoz, blijken gegeven had, te erkennen. Trouwens, tot een blijvend aandenken hunner hulde en achting, vereerden de dames-zangeressen hem eenen prachtigen, door den drijver M. Watlé fraai en smaakvol met zilver belegden maatstok; de liefhebbers schonken hem een keurig zakuurwerk, de uitvoerders in 't algemeen eene kroon.

Den heeren Gevaert en Benoit werd onder luidruchtig handgeklap en gejuich insgelijks eene kroon aangeboden.'

Gemeld feest kan als de voorbode beschouwd worden van de latere stichting der Vlaamsche muziekschool van Antwerpen, welke de Nederlandsche toonkunst eene schoone toekomst voorbereidt.

D.v.S.

Over den invloed van de kunst en de letteren op den zedelijken en stoffelijken toestand der volkeren.

(In onze vorige aflevering hebben wij loffelijk de redevoering vermeld, waarmede de heer Edw. van Biesbrouck, voorzitter van den *Kunst en letterkring*, te IJperen op 2 Augustus de tentoonstelling van schilderijen heeft geopend. Wij hebben het genoegen deze redevoering heden in haar geheel te kunnen opnemen. Het zal onzen lezers blijken, dat wij dezelve niet te hoog gewaardeerd hebben.)

Mijnheeren! - In deze plechtige gelegenheid, omringd van de schitterende kunstgewrochten der befaamde en talentvolle kinderen onzer stad en streek, in het bijwezen der leden van een stadsbestuur, dat zulke menigvuldige bewijzen gegeven heeft van zijne bekommering voor den vooruitgang van kunst en licht, voelen wij onzen boezem zwellen van fierheid. Onder den indruk van dat zielwekkend gevoel veroorloven wij ons u te onderhouden over het nut der pogingen, welke aangewend worden ter bevordering van de beide belangrijke vakken, de kunst en letteren, die, in alle eeuwen, zulk eenen machtigen invloed uitgeoefend hebben op den zedelijken toestand der volkeren, op hun geluk en zelfs op hunnen stoffelijken voorspoed.

Kunst en letteren! Twee onafscheidbare gezellinnen, die immer te zamen werken; goddelijke middels ter beschaving en verlichting in het stoffelijk even als in het geestig beheer! Goddelijke middels ter volmaking van den smaak, ter veredeling der gevoelens en begeerten! Goddelijke middels, omdat zij, scheppingen van de verhevene vermogens der menschen, in de kunsten, beelden en tafereelen voor de oogen tooveren, die het schoone doen beminnen en het afstootelijke verfoeien, in de letteren, de begrippen der waarheid en rechtvaardigheid stichten, de deugden roemen en den geest, die immer zoekt naar verstandelijk voedsel, verlichten.

't Is de overtuiging dier grondwaarheden, Mijnheeren, die den *Kunst- en letterkring* hier zoo plotseling bijeenbracht en die ons, benevens de beoefening onzer moedertaal, de handhaving en bevordering dier beide vakken, dier beide onfeilbare middels tot volmaking van het menschelijk hart, tot ontwikkeling van het maatschappelijk heil, als het vaste oogwit onzer gezamenlijke strevingen voorschreef.

De onderneming is misschien vermetel in de aanwezigheid onzer kranke middels. Maar ontbreken ons daartoe de noodige krachten, toch zucht onze ziel zoo duidelijk, zoo aanhoudend naar volmaking en licht, zoo vurig is onze begeerte tot de veredeling van het menschelijk hart, dat wij niet wanhopen van tijd tot tijd eenen nederingen steen te mogen bijbrengen tot het grootsche werk, waaraan, van over eeuwen en eeuwen, groote vernuften gearbeid hebben! Mangelt het ons aan personelijke middels, wij zullen, als ware broeders, als trouwe kampers in hetzelfde veld, malkaâr de hand leenen en onderling voorlichten.

Inderdaad, Mijnheeren, als wij de geschiedenis der kunsten en letteren tot in de oudste tijden raadplegen, wij kunnen den maatschappelijken vooruitgang, gesticht onder den invloed dier beide vakken, van stap tot stap opvolgen. - Wie zou er den invloed van den grooten Homerus, den Ionischen zanger, op de verzedelijking en verlichting van het latere Griekenland durven betwisten? - Wie is niet bereid te bekennen dat de behendige beitel van den goddelijken Phidias, - die de Grieksche republiek en bijzonderlijk het oude Athenen versierde met de prachtige gedenkstukken zijns machtigen vernufts, - dat het penseel van eenen Apelles, eenen Parrhasius en eenen Zeuxis, de palen hunner kunst overschrijdende, tafereelen tooverde, waarbij menschen en dieren begoocheld waren, - wie is niet bereid, zeg ik, te bekennen dat zij eenen onbetwistbaren en heilzamen invloed uitoefenden op de volmaking van den smaak, op de ontwikkeling en den bloei der kunst, op de veredeling der gevoelens van het volk? - En die reeks wijsgeeren en geleerden: Anaxagoras, wien de groote Pericles tot meester had; de goddelijke Socrates, die door het orakel van Delphi als den wijssten der menschen aangewezen werd; de bijtende Aristophanes, die in zijne tooneelspelen de krankheden en gebreken der kleinen en grooten met zijne fijne spotternijen wist te gispen; Eschyles, Sophocles, Euripides, die drie uitmuntende treurspeldichters, wier gewrochten thans nog, ondanks de omwentelingen der eeuwen, al hunne frischheid behouden hebben, omdat zij zuiver en waar zijn; hoe machtig hebben zij niet medegeholpen om de vroomheid hunner landgenooten te stichten en hun de burgerdeugden te doen beminnen en oefenen? - Hoe heeft de groote en onovertroffene spreker Demosthenes, aan wiens talent zijn overwonnen en grootsche tegenstrever Eschines zelf hulde bood, niet medegeholpen tot het behouden van den luister zijns vaderlands, van de zuiverheid der zeden en van de vrijheid des volks?

Ziedaar, Mijnheeren, wat het verleden ons voorhoudt. Zie-

daar hoe de kunsten en letteren in de oudste tijden een volk vroom, verstandig en manhaftig maakten. Jaloersch van zulken schitterenden toestand, men behoeft alles aan te wenden om denzelven ongeschonden te behouden. Maar Griekenland onderstond ongelukkiglijk al de rampen van langdurige oorlogen en lag eindelijk gebukt onder het juk der overwinnaars. Athenen, eertijds zoo trotsch en bloeiend, kwijnde onder de folteringen en moest zijne welsprekende verdedigers aan zijne dwingelanden overleveren; de vrijheid, - die weldoende zon, die in het domein des geestes alles verlicht en opbeurt, - was versmacht; de prachtige gedenkstukken, wonderen van kunst en vernuft, werden vernietigd en verbrijzeld; de dichters, bevreesd en ontmoedigd, verborgen hunne lier! De luister, de voorspoed en de toekomst van 't oude Griekenland lagen in 't stof om zich nimmer op te richten!....

In dien betreurlijken toestand waren de kunsten en letteren, uit Griekenland verjaagd, eene schuilplaats gaan zoeken naar het oude Rome, alwaar hun beheer niet min schitterend was en niet min onderstand vond dan bij de Grieken.

Rome, oorlogziek van aard, dronken van zegepralen en overwinningen, was ruw en streng van zeden. Echter, in zijne weelde, wenschte het den vreemdelingen en overwonnenen welkom en vergunde hun den titel van burger. Alzoo wierpen de Grieksche kunstenaars, wijsgeeren en dichters aldaar de kiemen der aanstaande grootheid, des nakenden luisters dier machtige republiek. Carthago lag begraven onzer zijne puinen, Rome alleen bleef meester van de wereld.

De rijkdom, vrucht van den buit behaald op de overwonnen volkeren, verspreidde aldaar de zucht der pracht. De geleerden en de befaamdste kunstenaars bij de overwonnenen, snelden er naartoe en vonden er eene schuilplaats en bescherming. De overgebrachte kunststukken, die men gebruikte om de tempels en paleizen te versieren, wekten de verwondering der Romeinen en deden bij hen onmiddelijk den smaak voor de schoone kunsten ontstaan. Van dien oogenblik af nam de prachtlust buitenmatig toe; de ruwe en strenge zeden van dat oorlogzieke volk, verzachtten alleugerhand en de zucht tot de wetenschap en tot de kunst werd geboren. - De leergangen der Grieksche geleerden werden met vlijt gevolgd door de Romeinen. Die vlijt was zoo vurig en scheen Cato, den Censor, zoo gevaarlijk voor het behoud der krijgsroemzucht bij de jeugd, dat hij aan het Senaat de verdrijving vroeg van twee Grieksche filosoofen: Diogenes en Carneade, die, stondiglijk te Rome verblijvende, er eenen leergang van wijsbegeerte geopend hadden. Onmiddelijk kregen die twee geleerden bevel Rome te verlaten. Maar, het zaad was geworpen en in zulk eenen grond moest het kiemen en de plant zou gedijen; de toekomst heeft het bewezen, want de Romeinsche republiek heeft later diepe denkers, befaamde sprekers, uitmuntende dichters en groote mannen in de kunst voortgebracht. Daardoor heeft zij eenen luister verworven, welken zij eene gansche eeuw lang behouden heeft en die bijna zoo schitterend was als dien van het oude Griekenland.

De Romeinsche taal was ruw en hard. De eerste dichters Livius Andronicus, Nevius, Ennius, Accius en Pacuvius poogden die te beschaven en te verzachten; echter bleef ze nog lang het kenmerk dragen van de barbaarschheid der verloopene eeuwen.

Die goede uitslag werd nogtans eenigszins verkregen door Plaute, een tooneeldichter, die, hoogst democratisch in zijne strekkingen, bij voorkeur de grooten gispte en de kleinen ten hunnen koste deed lachen. Terentius, een andere

tooneeldichter, beschaafde later de taal op eene wonderlijke wijze; zijne gewrochten worden heden nog beschouwd als ware voorbeelden van stijl en zuivere uitdrukking.

Insgelijks zag Rome ontstaan den grooten dichter Virgilius, den schrijver der Enéide, meesterstuk des menschelijken vernufts, hetwelk met de Iliade en de Odyssée van Homerus, die omtrent duizend jaren vóór Virgilius leefde, heden nog de bewondering der geleerden wekken en tot thans toe nog onovertroffen blijven.

Sprekers, schitterend van vernuft en talent, doordrongen van wetenschappelijke en letterkundige kennissen, onder alle betrekkingen rijk begaafd door de natuur, zoo als Hortensius en Cicero, oefenden eenen machtigen invloed uit op de openbare zaken en op de vorming van den volksaard. Zij wierpen eenen bijzonderen luister op hun vaderland. Deze sprekers vooral hebben de ruwheid der latijnsche taal doen verdwijnen; zij hebben den roem gehad dezelve te verzachten en te veredelen.

De rijke Romeinen beminden ongelukkiglijk de kunsten niet uit louteren smaak, maar meest uit praalzucht, uit hooveerdij. De kunst, om toegejuicht te worden, moest allengerhand de driften streelen, en in plaats van de gevoelens des volks te veredelen, van zijnen smaak voor het echt schoone te ontwikkelen, zij bood hem beelden, die niet meer tot de ziel spraken, beelden vervallen tot een overdreven en soms laag *realismus.* Wel waren er kunstenaars die zich, onder die voorwaarden, in hun vak onderscheidden en eenige faam verworven hebben, maar zij hielpen niet mede ter bereiking van het groote doel dat alle kunstenaar moet in 't oog houden wil hij in de toekomst eene zuivere en blijvende faam bewaren; zij werkten niet meer voor de beschaving, de veredeling der gevoelens hunner landgenooten; zij gehoorzaamden niet meer aan de zuivere en verheven inspraak des geestes; zij gingen gebukt onder de overmacht der dierlijke driften. Van toen was het gedaan met de grootheid van het Romeinsche volk; zij zonk vermolmd in het stof! Het grootsche volk, afgemat en geketend, kroop voor de voeten van wulpsche en praalzieke dwingelanden.

Ziedaar, Mijnheeren, met breede trekken den invloed van kunsten en letteren bij de oude beschaafde volkeren afgemaald. Dit overzicht, hoe beknopt ook, doet de waarheid glinsterend voor onze oogen stralen. Zoolang de liefde voor de natuur, de zucht tot het schoone, het verhevene en het edele schrijvers en kunstenaars bezielt, zoolang hunne gewrochten de vrucht zijn van eene haking naar een beter maatschappelijk leven, zoolang hunne verbeelding aan de stof niet gekluisterd ligt, de kunsten en letteren volbrengen eene goddelijke taak: zij

volmaken het edelste wezen der natuur, het pronkstuk der schepping en bewerken zijn heil.

Maar zoo haast het ideaal schoon verlaten wordt, zoo haast de kunsten en letteren maar enkelijk meer dienen moeten tot een ijdel vermaak, zoo haast haar domein gansch verstoffelijkt en zinnelijk gemaakt wordt, zij worden al spoedig de prooi der driften, zij vallen en blijven modderen in den krassigen poel der domheid en geestesbekrompenheid. Geene verhevene noch edelmoedige zielezuchten meer; geene manmoedigheid meer bij het volk; geen opstand meer tegen de aanmatiging van de vrienden der onwetendheid en de vijanden des volks; geen zedelijke vooruitgang, geene vrijheid meer!

Daar, waar de kunsten en letteren in de modder wroeten, daar ligt de vrijheid versmacht onder den troon der wellust en der heerschzucht!

Mijnheeren, het ware mij gemakkelijk u bewijzen ter staving mijner rede bij te halen uit de hedendaagsche geschiedenis. Ik zou u niet alleen kunnen aantoonen hoe de Fransche letteren in de 16^{e} en 17^{e} eeuw, dit groote land zulk eenen buitengewonen luister gaven, maar hoe de groote dichters en denkers van dat tijdstip bij het volk allengerhand de zucht naar een beter maatschappelijk lot, naar eene betere staatsverordening deden ontstaan. Die gemoedstoestand, welke zich langzamerhand ontwikkelde, was de vrucht des drooms van een verheven ideaal, en, loffelijk gevoel, werd de oorzaak der omwenteling van 1789. Het volk onttrok zich met geweld aan de slavernij, de domheid, de voorrechten en den willekeur der oppermachtige alleenheersching. De misbruiken van die beheeren werden gedoemd en onder de voeten getrapt, en, indien zij heden nog de treden van den troon durven opklimmen, het is met geweld en onder het masker der vrijheid en den dekmantel der democratische grondbeginsels.

Ik kon u insgelijks voorbeelden aanhalen uit de geschiedenis onzes vaderlands; maar ik denk dat de waarheid, welke ik stichten wil, door deze enkele overwegingen klaar bewezen is, en dat gij, diensvolgens, genoegzaam zult begrijpen wat machtig belang dat vraagstuk voor ons allen aanbiedt, en welke verantwoordelijkheid er weegt op allen, die, door hunne personelijke krachten of door bescherming kunnen medewerken tot de ontwikkeling van den smaak voor het echte schoone in de kunst en het ware en rechtvaardige in de letteren.

Op het beheer der kunsten is deze tentoonstelling eene eerste poging die wij doen. De uitslag heeft onze verwachting overtroffen; wij vonden eenen bereidwilligen onderstand en de noodige bescherming bij ons verlicht stadsbestuur, en verwierven vooral de toejuichingen der kunstoefenaars, waarvan eenigen, dat mogen wij zeggen, de eerste plaatsen bekleeden in de kunstwereld. Wij danken uit den grond des harten de overheden der stad over hare verlichte en welwillende bescherming; wij danken u allen, Mijnheeren, omdat gij door uwe tegenwoordigheid alhier onze poging hulde biedt; maar onze diepste, onze eeuwige erkentenis is verworven aan de kinderen onzer streek, aan de kunstminnaars, die ons door hunne broederlijke medewerking in staat gesteld hebben zulk een heerlijk ontwerp met zulk eenen schitterenden uitslag te verwezenlijken.

Langemark.

EDW. VAN BIESBROUCK.

Drank en spel.

Hij was jong, hij was schoon, maar hij kende te vroeg
De liefde en den wijn en den weg naar de kroeg.

Waar de bekeren klonken, de vreugdemond loeg,
't Was daar dat hij 't erf zijner ouderen droeg.

En zoo voer hij vooruit, en zoo dreef hij den boeg,
Onbezorgd of zijn schip tegen klippen eens sloeg'.

't Was voor hem te vergeefs dat ooit 't scheidingsuur sloeg:
‘Nog een kan, nog een spel, - zeî hij - 'k heb nooit genoeg.’

O, dan juichten de makkers, - die dartele ploeg;
Wie geld heeft, heeft vrienden, o meer dan genoeg.

Maar zoo spelen, zoo drinken, zoo tuischen, - dat joeg
Welhaast hem op 't stroo, waar hem de arremoê droeg.

En dan wie hem eens vriend was, ontweek hem en loeg
Met den dronkaard, die alles verbraste in de kroeg.

Zoo een leven, zoo'n einde! de dood kwam en sloeg
Heure hand naar hem uit; 't was zijn ziel die ze vroeg.

En wanneer men zijn lijk naar den kerkhove droeg,
Geen vriendenschaar volgde; - zij bleef in de kroeg.

VICTORIEN VANDE WEGHE.

Berchem-bij-Antwerpen, *Oogst* 1868.

Eene luchtreis.
(Eerste vervolg, zie bladz. 124.)

Eens dat de luchtreiziger Bitorff zich gereed maakte, te midden van eenen grooten toeloop van aanschouwers, te Hamburg met eenen luchtbal op te gaan, zag hij een klein manneken, in een armoedig afgesleten zwart frakje gekleed, tot zich komen. Deze man stelde hem zonder eenige voorafspraak voor, hem in de voorgenomene luchtreis te vergezellen. Bitorff meende met eenen gek te doen te hebben, maar daar de onbekende niet afhield, er meer en meer op aandrong, en hem zelfs eene handvol gouds bood om den luchtreiziger in zijn voorstel te doen instemmen, eindigde deze met toe te geven, en zulks zooveel te eerder, dewijl de vreemdheid van het hem gedane voorstel en het daarop gevolgde geschil, grootelijks de algemeene nieuwsgierigheid opgewekt had. Maar als een goede speculant, die eene dubbele inzameling doen wilde, verklaarde hij aan Ludwig, dat zijne opstijging niet dan veertien dagen daarna plaats grijpen zoude, dewijl de luchtbal, zooals hij zeide, niet sterk genoeg was, om twee reizigers te bevatten. Ludwig stemde in dit uitstel toe, en vertrok aanstonds wederom naar Oltenzen, van waar hij op den bepaalden dag terug kwam.

Gedurende die 14 dagen hoorde men te Hamburg van niets anders spreken dan van het voornemen van Ludwig Klopstock. Men dischte de oude historie van de onwenteling van Saturnus, eene maand nadat Herschell die bekend gemaakt had, wederom op, men maakte allerlei laffe spotternijen, en nimmer had Bitorff zooveel aanschouwers rondom zich verzameld gehad, dan toen de opstijging van zijnen reisgezel plaats zoude hebben. Ludwig, door het gedrang en het gewoel vervaard geworden, naderde op eene eenigszins linksche wijze het schuitje en had bijna, door den luchtbal te stooten tegen eenige natuurkundige voorwerpen, waarmede hij zich belast had om gedurende den overtocht proeven te doen, denzelve doen barsten. Tot zijn groot misnoegen noodzaakte de luchtschipper hem een gedeelte van dit reisgoed op aarde te laten: zij namen beiden plaats, men maakte de touwen los en de luchtbal steeg schielijk op en was weldra uit het gezicht.

De eerste aandoening van Ludwig, toen hij zich met het brooze werktuig voelde opstijgen, was schrik en ontzetting. De onmetelijke afgrond onder zijne voeten geopend deed hem duizelen. Op deze ontroering volgde eene soort van betooverende begoocheling. Hij blikte, door eene geheimzinnige kracht getrokken, naar de aarde, en zoude zich naar beneden gestort hebben, wanneer zijn reisgezel hem niet bij tijds teruggehouden had. Eenmaal aan dit gevaar ontsnapt, kwam Ludwig weder geheel tot zich zelve, wapende zich met moed en betrouwen, en begon naar beneden te zien met eene koelbloedigheid en eene bedaardheid, waarover de andere zich niet genoeg verwonderen kon; niets ter wereld zoude in staat zijn, eenigszins een denkbeeld te geven, van hetgene onze geleerde ondervond. Naarmate hij zich van de aarde

verwijderde, zoude men gezegd hebben, dat zijne ziel zich scheidde van al wat stoffelijk was, en zich van derzelver banden ontdeed. Eene onuitsprekelijke zaligheid doordrong hem van alle zijden, eene zachte warmte deed hem herleven; hij vergat al zijne ellenden, al zijn lijden, al zijne vernederingen, hier beneden. Hij was eindelijk, wat hij eigenlijk was. Rondom hem schitterde een licht, dat de weêrschijn van opalen en robijnen scheen. Boven hem verhief zich de onmetelijkheid des uitspansels. Beneden hem verwijderde de aarde zich al meer en meer, terwijl de gezichteinder zich langzamerhand meer en meer ontwikkelde. De rivieren vertoonden op eens alle derzelver kronkelingen, de steden schenen uit den schoot der aarde voor te komen, de zee geleek eene groote uitgestrektheid van zijde, door de winden beroerd, de velden vertoonden hunne gouden strooken, door groen en purper gescheiden, de sombere wouden bedekten groote uitgestrektheden; de menschen waren kleine, nauwelijks meer zichtbare stipjes, licht en onmerkbaar stof, dat heen en weêr bewogen werd, en geene de minste beweging bemerkten zij rondom zich; alle was in diepe stilte, eene stilte, waarin zelfs niet het minste gedruisch vernomen werd, eene om zoo te zeggen melodijvolle stilte. Het scheen hun toe, dat heerlijke in de verte klinkende hemelsche tonen, hunne aardsche ooren zouden bereiken.

Terwijl Ludwig zich geheel aan deze verhevene en voor hem zoo nieuwe indrukken overgaf, beheerde Bitorff, aan dezelve gewoon, alles met de meeste zorg, en deed verscheidene, voor hunne opstijging, met zijnen makker afgesproken proeven. Uit zijne berekeningen opmakende, dat zij zich op zeshonderd meters afstands bevonden, gaf hij zulks aan Ludwig te kennen: deze sprong geheel verschrikt op, want de stem van den luchtschipper klonk bovennatuurlijk en had niets menschelijks meer. Inmiddels begon de dampkring te verkoelen, en op het onuitsprekelijk gevoel van welzijn, dat Klopstock ondervond, volgde langzamerhand de verstijving en de verkleuming, die men bij eenen strengen vorst gevoelt. De stem van Bitorff verloor hare wonderbare trilling.... een zonderling gesuis begon hunne ooren te verdooven: zij waren op twaalfhonderd meters afstand.

Tien minuten daarna meende Ludwig een bijna onverstaanbaar gemurmel te hooren. Hij wilde Bitorff vragen, of deze hem niet toegesproken had.

Tot zijne groote verbazing hoorde hij echter zijne eigene stem niet, en hij moest ongehoorde pogingen, die zijne borst ten uiterste vermoeiden, doen, om er zijne vraag uit te krijgen.

- Wij zijn tweeduizend meters boven de aarde, gaf Bitorff hem ten laatste met veel moeite te kennen. Het hydrogeengas (waterstof) dat zich in den luchtbal bevindt, en zich meer en meer uitgezet heeft, naarmate wij den grond verlieten, is nu zoodanig opgeweld, dat ik genoodzaakt ben de klep te openen.

Inmiddels verspreidde een dikke nevel, gelijk aan eenen zwaren mist, die somtijds als eene smerige stinkende gordijn eene geheele stad bedekt, zich over de aarde, en onttrok dezelve geheel aan het gezicht der reizigers. Weldra rolde de donder met een verschrikkelijk gedruisch beneden den luchtbal, flikkerende bliksemstralen, zagen zij gelijk strepen vuurs om en rondom hen. Het was een verschrikkelijk schouwspel deze omkeering der elementen, die gehoord en gezien werd door twee menschen, die zich in die ruimte vasthielden aan een dun stukje taf, door een weinig waterstof opgezwollen. Bitorff werd schrikkelijk beangst, Ludwig ondervond eene uitgelatene en wilde vreugde. Hij lachte op eene zonderlinge wijze, klapte in de handen, sprong in de hoogte, zoodat men meenen zoude, den geest der stormwinden te midden van zijne gruwelijke triomfen te zien. De luchtbal steeg inmiddels hooger, met dezelfde regelmatige, voor hen die hij in de hoogte voerde, onmerkbare beweging. De donderwolk werd ten laatste eene kleinezwarte en nauwelijks zicht- en hoorbare stip, beneden hen.

Die stip verdween ook langzamerhand, en de aarde begon zich, ofschoon nog duister en in eenen nevel gehuld, wederom te vertoonen. Met groote moeite konde men nog de wegen, gelijk aan zwarte strepen, en de rivieren, gelijk aan zilveren strepen, onderscheiden. Boven de luchtreizigers flonkerde de hemel met eene helderheid, waarvan men zich zelfs op de hoogste bergen geen denkbeeld kan maken. Het hemelsblauw nam eene hooge sombere tint aan, dat vervolgens tot de lichtere kleuren van eene meer groenachtige tint afdaalde.

- Vier duizend meters, schreeuwde Bitorff, wiens stem meerdere kracht begon te krijgen, zijnen geheel van koude verstijfden makker toe. Deze stem klonk op eene oorverdoovende wijze, toen hij een kwartier daarna uitriep:

‘Zes duizend meters!’

Men kon niets meer van de aarde onderscheiden. Bitorff wierp twee vogels die hij mede in den luchtbal genomen had, naar beneden; de arme beesten strekten hunne vleugels om te vliegen, maar zij vielen als een stuk lood naar beneden: de al te verdunde lucht konde hen niet houden. De ademhaling viel Ludwig moeielijker, zijne borst benauwde hem, en echter gevoelde hij zich door eene soort van koortsachtige ontroering opgewekt. Zijn hart benauwde; zijne ademhaling ging schielijk, de twee vogels en een konijn, die zij nog over hadden, begonnen te reutelen en stierven oogenblikkelijk wegens gebrek van levenmakende lucht.

‘Acht duizend meters!’ zeide Bitorff.

Zijne stem was wederom bijna onhoorbaar geworden, en door gebaren wees hij Ludwig aan, dat er niets meer beneden hen te zien was. De aarde en de wolken waren verdwenen, de onmetelijkheid des uitspansels omringde hen van alle kanten. De koude was niet langer uit te houden; hunne benauwde ademhaling voldeed nauwelijks meer ter bewaring van dierlijke warmte. Uit oogen, ooren en neusgaten sprong hen het bloed; zij konden zelfs hunne eigene woorden ter nauwernood meer verstaan. De luchtbal, het eenige voorwerp dat zij zagen, scheen op het punt te zijn van te barsten en in stukken te vallen.

(Wordt voortgezet.)

Het dageliksch brood.

De groote schotel wordt te klein

Voor zulk gezond gespan,
Dat toch zoo smaaklik eten kan,
Al drinkt het gersten bier noch wijn,
En duurder, duurder wordt het brood,
Terwijl de daghuur niet vergroot.
Wat lijden en wat strijden
Voor 't schrale daagliksch brood!

Gegeven beten zijn zoo klein,
En smaken nog zoo wrang.
Wat is het leven dikwils bang,
En zonder hoop op beter zijn,
Al stijgt en prangt de strenge nood,
Het moederharte toch vergroot
In 't lijden en in 't strijden,
Voor 't schrale daagliksch brood.

Wat smaakt het goed, het daagliksch brood,
Dat men voor vrouw en kind,
In 't zweet des aanschijns, eerlik wint:
Wat smaakt het goed, al is 't niet groot.
Heil hem! die 't wint door eigen zweet,
Maar het in volle vrijheid eet:
Zijn lijden en zijn strijden
Daar lichtelik bij vergeet.

Dat hij, die 't zonder werken heeft,
Niet trotsch zij op zijn stand.
'Die boom dient uitgeroeid, verbrand,
Die geene goede vruchten geeft.'
Wee hem! die spot met werk en nood,
Door schraapzucht werkmans leed vergroot:
Diens lijden en diens strijden
Verlengt tot aan den dood.

J. BLOCKHUYS.

21 *Juli* 1868.

Haast u om het goede te doen, doe het eerder dezen morgen dan van avond; want het leven is kort en de tijd vervliegt.
PYTHAGORAS.

Evenwicht der vlottende lichamen.

De voorwaarden van het evenwicht zijn hier dezelfde als die van het evenwicht der ondergedompelde lichamen. Echter kan dit evenwicht niet standvastig zijn, tenzij het zwaartemiddelpunt zeer laag geplaatst zij. Het is om die reden, dat men genoodzaakt is in schepen, die zonder lading vertrekken, zeker gedeelte ballast te leggen dat het zwaartemiddelpunt doet dalen: hoe lager dit punt is, hoe standvastiger ook het evenwicht is.

De grondregel van Archimedes is niet alleen toepasselijk op

lichamen die zich in 't midden van een vloeibaar lichaam bevinden of daarop vlotten; maar ook nog op die welke van eenig damp- of luchtachtig lichaam omringd zijn; in dergelijk geval zijn al de lichamen die zich op de vlakte der aarde bevinden, vermits deze met eenen dampkring van omtrent 16 uren hoogte overdekt is.

Men bewijst dat de grondregel van Archimedes toepasselijk is op dampen zoowel als op vochten door de volgende proefneming. Bij middel eener kleine en zeer nauw luisterende schaal evenaart men een lichaam welks betrekkelijk gewicht zeer klein is, zooals een kurken bal; men overdekt het geheele stelsel met eene glazen klok waar men de lucht uitpompt; alsdan ziet men dat de bal meer en meer overweegt naarmate de glazen klok luchtledig wordt.

Dr F.-J. MATTHYSSENS.

Kronijk.

Antwerpen. - Er zijn onlangs belangrijke werken uitgevoerd in de St-Caroluskerk alhier. Eenige derzelve, zooals het reinigen der marmeren en houten sieraden, zijn met goeden uitslag geschied. Wij zouden wel wenschen zulks ook te kunnen zeggen van de herstellingen die aan de schilderijen zijn toegebracht. Doch wij moeten, tot ons groot spijt, bestatigen dat deze menigmaal op eene zeer onbehendige wijze hebben plaats gehad, en dat meer dan een schoon tafereel niet ongeschonden is gebleven in de handen van dengene, welke niet heeft geaarzeld zich met het kuischen dezer kunststukken te gelasten. Dat ten minste deze ongelukkige les niet verloren zij voor de overblijvende schilderijen, waaraan nog niet is geraakt. Wij kunnen niet nalaten hierbij te doen bemerken, dat gemelde kuischer, over een drietal jaren, twee schoone triptieken van twee onzer groote meesters, toebehoorende aan de kerk van een geestelijk gesticht dezer stad, zeer onbehendig heeft gekuischt. Hij heeft nu andermaal bewezen dat hem de noodige bekwaamheid tot werken van zulk belang ontbreekt.

- Jos. Geefs is commandeur, en professor Rigelé is ridder van de Leopoldsorde benoemd.

- In de eerste dagen van Augustus was in het *Verbond voor kunsten*, *letteren en wetenschappen* eene onder vele opzichten merkwaardige tentoonstelling geopend. Van den baron G. Wappers was tentoongesteld een rond 1848 geschilderd stuk, de Goede vrienden, twee jonge kinderen met eenen hond voorstellende. Verders: De eerste pijp (een knaap die misselijk geworden is van te rooken), door Verlat, een lief stukje; twee puike landschappen van Lamorinière (een maanlicht en de eerste aprildagen); twee fraaie natuurgezichten op Noorwegen, van Jacobs-Jacobs; twee stukken van Bource, Kudde van rendieren en de Bloemenverkoopster; Jonge vrouw in een huisvertrek, van Alma Tadema; het Bezoek van het Engelsche koningspaar in de St-Jacobskerk te Antwerpen, in 1843, door van Regemortel; de Rekening en eene Keuken in eene afspanning, door A. de Braekeleer; Jonge vrouw, die met beide handen een korfje boven het hoofd houdt, door Wittkamp; de Mislukte kus, een geestig stukje van Cap; de Terugkeer uit het veld, van Wagner; twee landschappen (uit Noorwegen en Jersey), van Wüst; Grootmoeders gift, van van den Daele; Zijt gij het? van Marschouw; de Schildwacht, van Vinck; Goede vondst, van Roskell, alsmede twee schilderijen en eenige waterverfschilderingen van Verhoeven-Ball en bloemen en vruchten van Dauriac en Mersseman.

- Het Nieuw-Yorksche *Sonntagsblatt* gewaagt met veel lof over de schilderij, door Hendrik Schaefels verkocht aan den heer d'Huyvetter van Nieuw-York. Zij stelt voor: de Afreis van Philips II uit Vlissingen, eene episode uit den Nederlandschen krijg tegen Spanje. Het voornoemde blad zegt van de schilderij van Schaefels: 'zij is vol schoone en natuurlijk gegroepeerde figuren; zij is in al hare bijzonderheden met zooveel fijnheid en netheid uitgevoerd, dat ze op den toeschouwer meer den indruk maakt van een voortreffelijk genre-stuk, dan van eene doorslaande historie-schildering. Hare dramatische werking is gering, maar zij betoovert het oog, door den glans en de harmonie harer kleuren.'

- De maatschappij der Antwerpsche bouwmeesters, waarvan de heer J.-A. Hompus, voorzitter en de heer B. de Proost, secretaris is, heeft zich vervoegd tot het stadsbestuur, om te vragen, dat de hoofdgevel der Borgerhoutschepoort, waarvan de steenen, sedert de afbraak, bewaard zijn geworden, herbouwd zou worden op de Victorieplaats, met twee vleugels, welke benuttigd zouden worden als lokalen voor openbare diensten.

- In zitting des gemeenteraads van 5 September zijn de plans van den nieuwen Vlaamschen stadsschouwburg voor uitvoering goedgekeurd.

- De opening van het museum Nottebohm, samengesteld uit de verzameling hedendaagsche schilderijen, nagelaten door den heer Nottebohm, van Rotterdam, wordt aangekondigd als zullende plaats hebben tegen nieuwjaar. Evenals het museum van oude meesters, zal het museum Nottebohm Donderdags en Zondags open zijn voor het publiek.

Brussel. - Alhier zijn tentoongesteld 12 van de 40 of 50 schilderijen van Wiertz, welke zich bij den heer Disière en andere bloedverwanten des befaamden meesters te Dinant bevinden en waarvan in het Wiertz-album geene lichtteekeningen voorkomen. Meest al deze stukken werden door Wiertz in zijne jeugd geschilderd. Onder de beste noemt men de Kamer van Wiertz te Parijs, geschilderd in 1834, en bewerkt in den trant van Rembrandt; een Italiaansch struikroover; eene wapenschouwing te Parijs, gehouden door Lodewijk-Philips; een Sater; een Landpartijtje; de Mijn werksters, enz.

Volgens wordt gemeld, moet zekere heer Lion, te Dinant, in het bezit zijn van eene goede schilderij van Wiertz, gekend onder de benaming: het Meisje met den stroohoed.

- Het uitstekend muziekcorps der Fransche keizerlijke lijfwacht zal binnen kort hier eene reeks muziek uitvoeringen geven.

- Het *Vlaamsch kunstverbond* zal, te beginnen van den 27^{n} September aanstaande, elken Zondag, Maandag en Donderdag van het tooneeljaar, in den *Prado-Schouwburg*, te St-Jans-Molenbeek, Vlaamsche vertooningen geven. Zij zullen bestaan

uit dramas, tooneel-, blij- en zangspelen, operetten, zangstukken, tooneelliederen en afwisselende intermezzos.

- *Anciennes et nouvelles peintures murales de l'église de Notre-Dame*, *au Sablon*, *à Bruxelles.* - Onder dien titel heeft de eerw. heer Hyacinthus de Bruyn een zeer belangrijk werk uitgegeven over de muurschilderingen, welke thans de koor der Zavelkerk versieren. Toen men, voor eenige jaren, de herstelling van dit schoon gebouw ondernam, ontdekte men oude muurschilderingen, doch zoo zeer beschadigd, dat men aan het behoud derzelve niet mocht denken. Men heeft ze dan zoo nauwkeurig mogelijk afgeteekend en door nieuwe vervangen, welke teenemaal volgens de wijze en in den stijl der oude zijn uitgevoerd door den gunstig gekenden schilder J. van der Plaetsen, van Gent. Dit alles wordt door M. de Bruyn met vele en zeer wetenswaardige bijzonderheden beschreven en ten zelfden tijde vindt men in zijn boek hoogst belangrijke aanmerkingen over de kunst der muurschildering, in 't algemeen beschouwd. Het werk is opgehelderd door eene gekleurde plaat, de oude schilderingen voorstellende. 't Is jammer dat men er geene afbeelding van de nieuwe muurschilderingen heeft bijgevoegd.

De opschriften en schriftuurteksten, welke hier en daar in de vroegere schildering voorkwamen, waren allen in 't *Vlaamsch*, en zijn ook zoo hersteld. Op dit voor de kunst zeer belangrijk werk komen wij later terug.

Het werk is opgedragen aan den zeer eerw. heer N.-D. de Backer, pastor te Linth, en is verkrijgbaar bij M. Haenen, Parochiaanstraat, 8, te Brussel, en bij de voornaamste boekhandelaars.

Buitenland.

Londen. - Naar aanleiding van eenen wensch, dikwijls door cardinaal Wiseman, tijdens zijn leven, geuit, hebben de Engelsche katholieken bij het afsterven dezes kerkvoogds eene inschrijving geopend, voor het bouwen eener roomsche hoofdkerk. Deze inschrijving heeft reeds zooveel opgebracht, dat in de voorstad Westminster, nabij Buckingham-palace, voor 1 1/4 millioen frank een grond is aangekocht, waarop de kerkbouw, die ongemeen rijk en prachtig zal zijn, in 1869 zal aanvang nemen. Voor cardinaal Wiseman zal in de kerk een praalgraf opgericht worden.

- Den 19^{n} Augustus is Northumberland-house, door eenen daarin ontstanen brand, met volkomene vernieling bedreigd geworden. Het verlies zou, voor de kunst, groot geweest zijn, want voornoemd paleis prijkt met eene schouw van Carrarisch marmer, vervaardigd door Roubilide, en buiten eene reeks prachtige kopijen naar de meesterstukken van Rafaël, Annibal Caracci, Guido Reni enz., treft men er ook Titiaan's beroemde *Familie van den doge van Carnaro* aan, eene schilderij wier waarde op 375,000 frank geschat wordt. Nogtans werden de reusachtige schilderingen der galerij zeer erg beschadigd, alsmede de afbeeldingen van den eersten hertog en de eerste hertogin van Northumberland. De prachtige vaas in porselein van Sevres, door Karel X geschonken aan den hertog van Northumberland, toen deze gezant te Parijs was, werd door het vallen van eenen brandenden balk gebroken, doch men hoopt haar te kunnen herstellen.

Triëst. - Het stadsbestuur heeft eenen wedstrijd geopend tusschen bouwmeesters van alle landen, voor het inzenden van het plan van eene vischmarkt. Er zijn twee prijzen uitgeloofd, een van 500 Oostenrijksche gulden en een van 250 gl.

Sterfgevallen.

Op 25 Augustus overleed te Brussel de kunstschilder Leo-Joannes van Ysendyck, in den jeugdigen ouderdom van 27 jaren en 5 dagen. De lijkdienst en de plechtige begrafenis hadden plaats te St-Joost-ten-Noode, op 28 daaraanvolgende, in het bijwezen eener groote menigte kennissen en vrienden van den overledene. Des jongen schilders overlijden is een groot verlies voor de kunst; hem wachtte eene schoone toekomst; hij beloofde, zooals wij reeds vroeger, sprekende over eene zijner schilderijen, in de *Vlaamsche School* aangestipt hebben, den waardigen opvolger zijns vaders, Antoon van Ysendyck, te worden. In verschillende tentoonstellingen reeds prijkte de jonge van Ysendyck met verdienstelijke werken. Hij was leerling zijns vaders en volgde ook gedurende eenigen tijd de lessen der academie van Antwerpen.

- De Nederlandsche letterkunde heeft een onherstelbaar verlies geleden. Jacob van Lennep is op 27 Augustus overleden te Oosterbeek, in den ouderdom van 66 jaar. Ontegenzeggelijk was van Lennep de voortreffelijkste onzer hedendaagsche romanschrijvers, en de werken, uit zijne rijke pen gevloeid, worden niet alleen door zijne landgenooten hooggeschat, maar zijn schier allen in vreemde talen overgebracht, een bewijs dat men ook in den vreemde zijn talent naar waarde wist te schatten. Als romanschrijever leverde hij o.a. *De Pleegzoon*, *De Roos van Decama*, *Ferdinand Huyck*, *Elisabeth Musch*, *Onze Voorouders*, *Klaasje Zevenster*, zijn laatste werk, welk zulken grooten ophef in de beide deelen van Nederland heeft verwekt, en andere verhalen, welke verscheidene herdrukken beleefden, en die zijnen naam tot het nageslacht zullen doen overgaan. Als dichter bekleedde hij eene der eerste plaatsen in de zoo uitstekende rei van Nederlands dichters. Zijne gewrochten, zoo in proza als in dicht, zullen steeds de lievelingslectuur van ons volk blijven.

In de laatste jaren zijns levens arbeidde hij aan de thans schier voltooide prachtuitgave van Vondels werken, in verband gebracht met zijn leven, een gewrocht van langen adem, waarin hij ons niet alleen met de minste levensbijzonderheden van Nederlands grootsten dichter bekend maakt, maar ook over dezes onderscheidene werken een critisch overzicht levert, getuigende van den keurigen smaak en de buitengewone kunde des beoordeelaars. Dergelijke talenten treft men te zelden aan, dan dat hun verlies niet lang en diep betreurd zou worden.

- Gustaaf-Frederik Waagen, de verdienstelijke kunstkenner en schrijver, is in den loop van de maand Juli te Kopenhagen overleden, in den ouderdom van 74 jaren, zijnde hij te Hamburg geboren op 11 Februari 1794. Waagen bewerkte den voortreffelijken catalogus van het Berlijnsche museum, waarvan hij de bewaarder was, en schreef verder een aantal werken over schilderkunst en schilders.

Het Duivelshuis, te Mechelen.

In het begin dezer

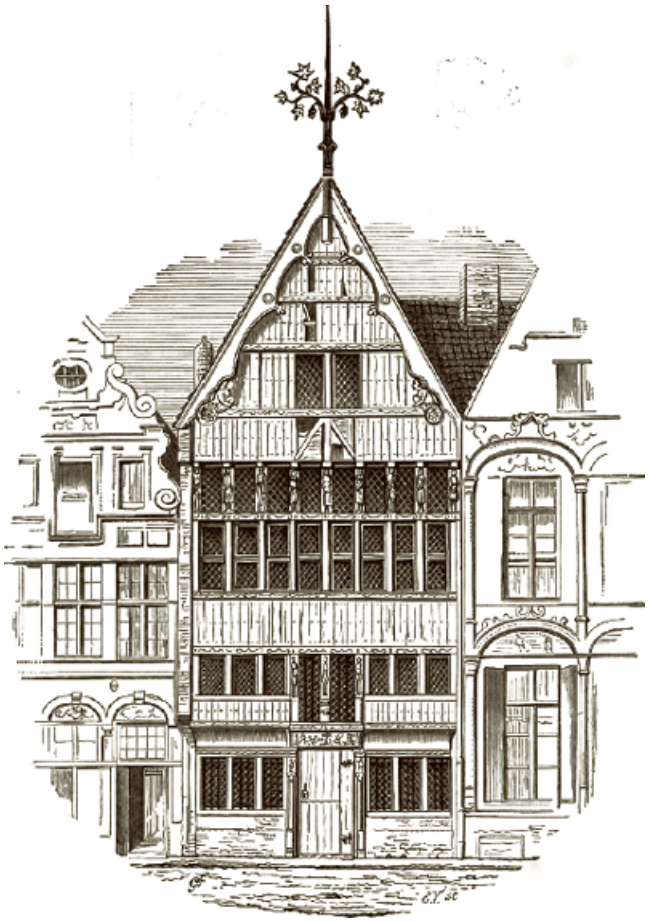

PLAATSNEÊ VAN ED. VERMORCKEN.

eeuw was het getal der houten gevels in Mechelen nog tamelijk groot. Langzamerhand z i e t men ze tot puinhoopen vervallen of door andere g e b o u w e n vervangen worden.

De voorgevel, waarvan wij hiernevens de teekening laten volgen, werd onlangs, met behulp van het bestuur der stad, door den eigenaar, M. Sergeyssens, gansch hersteld, en mag wellicht voor eenen der schoonste van dien aard in België aanzien worden. Daarom dan ook bevelen wij hem aan de aandacht der bouwen oudheidkundigen.

Men weet dat in vroegere tijden het hout alhier in overvloed was, en het werd dan ook meestal tot bouwstof gebruikt. Julius Cesar, over de schuilplaatsen zijner soldaten sprekende, zegt dat deze, naar het gebruik der Galliërs (more Gallico) in hout getimmerd en met klei bekleed waren.

De steeds aangroeiende beschaafdheid, blonk ook in de verbetering der woningen uit, en allengskens kwam men tot het opbouwen van gemakkelijke verblijfplaatsen, die men zelfs later tot verscheidene verdiepingen verhief.

De nog bestaande houten gevels dagteekenen, voor het grootere deel, van de XVe en XVIe eeuw; zij behoorden doorgaans aan de burgerij en leverden dus weinig belang op voor de geschiedenis.

Reeds vroeger vindt men de woningen der adelen en rijken in steen of kareel gebouwd; sommige werden met torens bezet, andere met kanteelen voorzien: in één woord, deze waren in evenredigheid met den rijkdom of de macht hunner bewoners; gevolgelijk waren de houten gevels in de XVe eeuw menigvuldiger dan de steenen.

In de laatste helft van de voornoemde eeuw begon men de houten gevels met prachtige snijwerken te versieren. Men beitelde er beelden van heiligen, fantastische en zelfs onzedige voorwerpen op. Eenige dezer woningen, zegt M. de Coumon, heden zoo duister, zoo vervallen, waren met blinkende, gekleurde gebakken steentjes, tusschen het houtwerk ingeleid, waarvan de glinster het gebouw zeer verhief.

Het waren voornamelijk de lijsten en stijlen, die met zinnebeelden bekleed waren; somtijds vond men er versiersels of beeldekens, die den naam der woning of den aard der nijverheid of des handels van den bewoner te kennen gaven. Zoo zagen wij onlangs alhier op de markt eenen houten gevel afbreken, op wiens lijsten de voorwerpen, die door de tingieters gemaakt werden, uitgebeiteld waren: in het midden bevond zich eene figuur, die op verre na niet treffelijk was; eene getuigenis dat onze goede voorouders op dat punt niet al te kiesch waren!

Daar, ten dien tijde, de huizen niet, zooals later, een nummer droegen, dienden deze beelden dikwijls tot uithangbord; nogtans moeten wij doen opmerken, dat sommige uithangborden van dien tijd doorgaans aan kunstig bewerkte ijzers over de straat hingen.

Wij denken dat het huis, waarover wij hier handelen en dat op de Haverwerf staat, moet gebouwd zijn in de XVIe eeuw. Wij staven onze meening op deze redenen: In de XIIIe en XIVe en in de eerste helft der XVe eeuw moest het glas in de burgershuizen zeer schaarsch zijn, ten gevolge van den hoogen prijs dien men daaraan moest besteden. Gevolgelijk

bestonden er maar een klein getal vensters. Later, naarmate de prijs van het glas verminderde, maakte men een grooter getal vensters, tot zooverre zelfs men slechts een enkele stijl plaatste tusschen elk venster.

De wijkboeken dezer stad maken geene melding van het huis. Alleenlijk vindt men eenige namen van neringdoende personen die het sinds 1600 bewoond hebben.

Uit het snijwerk, dat zich onmiddellijkboven de deur bevindt, zouden wij vermeenen dat het huis de *Verloren Zoon* geheeten heeft, want men vindt er dien persoon, aan de eene zijde, verbeeld in gezelschap van vrouwen, en aan de andere zijde als varkenshoeder. Daarboven zijn er drie saters of duivels, die den lijst ondersteunen, en daaruit vloeit waarschijnlijk de naam van *Duivelshuis*, waaronder het gebouw nog heden gekend is.

Mechelen.

G.J.J.V.M.

Tiende taal- en letterkundig Congres, te 's-Gravenhage. Zondag, 30 Augustus 1868.

De congresleden vereenigden zich, tegen zeven ure des avonds, in het gebouw der teeken-academie; de zaal was versierd met de wapenschilden van de verschillende steden, waar de vorige congressen plaats hadden. Langs beide kanten der stellage, waarop het bureel des anderendaags moest zetelen, prijkten de borstbeelden van Leopold II en Willem III, en daarboven de wapenen van Holland en België, met vlaggentrossen omringd. Aan het uiteinde der zaal verrees het wapen van 's-Gravenhage, omringd van geel en zwart, de stadskleuren.

De heer W.-F.-G. Nicolaï, bestuurder der koninklijke muziekschool, trachtte het feest op te luisteren met eenige stukken op het orgel uit te voeren, waartusschen het *Wien Neêrlands bloed* den algemeenen geestdrift opwekte. Ten zeven ure traden de burgemeester, de wethouders en leden van den gemeenteraad binnen. De achtbare heer burgemeester, Jhr. Mr. F.-G.-A. Gevers-Deynoot nam het woord, en hield de volgende rede:

Mijne heeren! Het gemeentebestuur van de koninklijke residentie heet u, congresleden uit België en Nederland, hartelijk welkom binnen 's-Gravenhage.

Het Nederlandsch taal- en letterkundig congres is in vorige jaren in de voornaamste steden van België en Nederland vergaderd geweest; 's-Gravenhage heeft dat voorrecht nimmer genoten; het is er trotsch op, zoovele geleerden en letterkundigen in zijn midden te zien, wier doel en streven is, verlichting en beschaving te bevorderen.

De koninklijke residentie ontvangt u, Mijne Heeren, als vrienden! *(Toejuiching.)*

Vele en hoogst gewichtige werkzaamheden op taal- en letterkundig gebied zullen door u gedurende de congresdagen worden behandeld.

Dit zal voorzeker door u allen met de meeste belangstelling en nauwgezetheid plaats hebben, en, zoo wij hopen, rijke vruchten voor onze letterkunde dragen.

Het gemeente bestuur der koninklijke residentie brengt u allen, Mijne Heeren, bij uwe aankomst een hartelijken, welgemeenden welkomsgroet toe, en het vleit zich dat gij bij uw vertrek de overtuiging zult hebben erlangd, dat in ons vaderland taal- en letterkunde op hoogen prijs worden gesteld, en dat in het vrije, onafhankelijke Nederland gulle gastvrijheid heerscht.

Namens het gemeentebestuur zal ik u den eerewijn doen schenken, maar men heeft mij verzocht eerst het woord te geven aan den heer de Vries.

Daarna sprak Dr M. de Vries, als vertegenwoordiger van het Nederlandsch staatsbestuur, den vergaderden toe:

Het heeft Z.M. onzen geëerbiedigden koning behaagd mij den eervollen last op te dragen, om namens de Nederlandsche regeering u allen, hier tot bijwoning van het Xe Nederlandsch taal- en letterkundig congres te zamen gekomen, welkom te heeten.

Met vreugde kwijt ik mij van die vereerende taak, want het is mij een genoegen, u hier welkom te heeten, u, die hier uit verschillende oorden van Noord-Nederland zijt samengekomen, maar ook vooral onze taalbroeders uit het Zuiden, die met ons zijn opgekomen.

Uwe opkomst hier getuigt dat vroegere congressen, in het Noorden gehouden, goede herinneringen bij u hebben achtergelaten en dat gij verlangdet op nieuw met ons samen te zijn.

Onze congressen hebben een schoon en edel doel. Niet alleen om de studie der Nederlandsche taal en den bloei der letterkunde aan te kweeken, maar vooral om den broederband nauwer aan te binden, die tusschen Noord en Zuidbestaat en het bewustzijn op te wekken van die Nederlandsche nationaliteit, die niet alleen hier in het Noorden bloeit, maar ook in Zuid-Nederland zich krachtig vertoont.

De Nederlandsche regeering, gelukkig in de goede verstandhouding met het Belgische gouvernement, en erkentelijk voor hetgeen door dat gouvernement gedaan wordt voor Nederlandsche taal- en letterkunde, wenscht dat er vele goede vruchten mogen komen van ons congres tot nut van onze taal- en letterkunde, maar inzonderheid tot toehaling van den broederband, tot bevestiging van die eendrachtige gezindheid tusschen Zuid- en Noord-Nederlanders.

Dit congres belooft in ieder opzicht bij de vorigen niet achter te staan; het belangrijke programma heeft onderwerpen aangekondigd, die gelegenheid openen zullen tot beraadslaging, vruchtbaar voor de Nederlandsche natie en voor den bloei van de Nederlandsche letterkunde. Daarom stelt de regeering er hoog belang in en verheugt zij zich, u vergaderd te zien, daarom heet zij u hartelijk welkom!

Moge dit congres in belangrijkheid niet achter staan bij de vroegere, maar die, zoo mogelijk, overtreffen; en moge ook dit congres eenmaal in de geschiedenis onzer taal- en letterkunde met vreugde en dankbaarheid kunnen worden herdacht!

Nu was de beurt aan den heer Désiré Delcroix, den afgevaardigde van het Belgisch staatsbestuur, die zich volgender wijze uitdrukte:

Ik heb de eer en het genoegen het Xe Nederlandsche taal- en letterkundig congres den groet over te brengen, van den minister van binnenlandsche zaken van België, die mij wel heeft willen belasten, het Belgische staatsbestuur op dit congreste vertegenwoordigen.

Dat staatsbestuur stelt het hoogste belang in de werkzaamheden van het congres, en aan mij is opgedragen de hoop uit te drukken, dat, even als vroeger, ook dit congres de heerlijkste vruchten dragen zal ten nutte van onze gemeenschappelijke moedertaal en van onze gemeenschappelijke letterkunde.

De heer A. de Maere-Limnander, volksvertegenwoordiger in België en voorzitter van het IXe congres, beklom nu den te ê en sprak:

Mijnheer de Burgemeester! In naam der Zuid-Nederlanders. hier tegenwoordig, zeg ik u dank voor de hartelijke woorden die gij ons hebt toegevoegd, voor het gulle, broederlijke onthaal dat gij ons hebt toegezegd, namens het bestuur dezer stad.

Nog waren wij in het afgeloopen jaar te Gent vergaderd, nog waren de laatste werkzaamheden van het 9^{e} congres niet volkomen ten einde gebracht, toen ons reeds de verblijdende tijding toekwam, dat de regeering van 's-Gravenhage zich genegen verklaarde, hare medehulp te verleenen tot het houden van dit X^{e} congres. Te recht werd dit welwillend en voor ons allen zoo streelend aanbod, beschouwd als een gelukkig voorteeken voor het welslagen van de nieuwe bijeenkomst; want zoo iets de oplossing van moeielijke vraagstukken kan bespoedigen, is het zeker de wederzijdsche achting die mannen, bezield met dezelfde bedoelingen, elkander toedragen.

Toen wij, Belgen, bekend waren gemaakt met de namen van hen, die de regelings-commissie hier vormen, vleiden wij ons met de beste vooruitzichten, en nu wij de hoffelijke taal hebben gehoord van onzen hooggeschatten eere-voorzitter, kunnen wij getuigen dat die vooruitzichten zijn verwezenlijkt, en ik, hoewel onwaardige tolk van hen die met mij uit Vlaanderen gekomen zijn, durf de welkomsgroete, ons gebracht, beantwoorden met de verzekering dat ook dit congres onder zulke gunstige omstandigheden geopend, werkdadig zal bijdragen tot bereiking van het eenige, verhevene doel, dat wij ons voorstellen: de ontwikkeling en opbeuring van alles wat de zedelijke eenheid van den Dietschen stam kan versterken en bevestigen. En wat aangaat die nevenbedoelingen die eenigen ons hebben toegeschreven, wat aangaat die zonderlinge ongeloofbare geruchten, wier naklank tot ons is doorgedrongen, het zou noch uwer, noch onzer waardig zijn, die met een enkel woord te bestrijden. Zij verdienen slechts één antwoord: het is onze verachting.

Het is dus in volle gemeenschap van geest en gedachte met u allen, dat ik ook op mijn beurt, uit naam van hen die met mij uit het Zuiden gekomen zijn, een beker zal ledigen op den goeden uitslag van dit Xe Nederlandsche congres!

De eerewijn werd geschonken en den congresleden aangeboden. Intusschen zongen de leden der koninklijke nationale zangschool, onder het bestuur van den heer J.H. Marinus, het volgende welkomstlied; woorden van Dr. Wap, muzijk van Joh.-J.-H. Verhulst:

Zuivre klanken, ronde toonen,
Waar verstand en hart in wonen,
Offeren Oudneêrlands Zonen
  Aan den Dietschen broederstam,
Die, op 't ruischen dier akkoorden,
Van de Zuiderscheldeboorden,
Naar de beemden van het Noorden
  Vriendlijk tot hier overkwam.

Welkom, welkom, Dietsche zonen!
Juichen onze Broedertoonen,

Waar verstand en hart in wonen,
Welkom aan den Vijverboord!
Waar dit feestlijk saamvereenen,
Door het Hoogste Licht beschenen,
Nieuwe veerkracht moog verleenen
Aan 't vereenigd taalakkoord.

Zuivre klanken, ronde toonen,
Waar verstand en hart in wonen,
Blijft het Heiligdom der zonen
Van geheel den Dietschen stam;
Houdt ze sterk en voedt ze krachtig,
Aan 's lands oude leus gedachtig:
Eendragt maakt de volken machtig,
Tweespalt Leeuwenwelpen lam!

Welkom, broeders, Dietsche zonen,
Welkom, welkom, welkom hier!

Na algemeene toejuichingen verzocht men de leden zich in stoet te vormen, om gezamenlijk, voorafgegaan van de leden der koninklijke zangschool met hunne banier aan het hoofd, naar de societeit *de Vereeniging* te trekken, hetgeen ook gebeurde met zooveel orde als de stoetvorming toeliet. In deze maatschappij vonden de aankomenden de zaal versierd met bloemen en de nationale kleuren op den achtergrond; tegen spiegels waren geplaatst de borstbeelden van: Vondel, Bilderdijk en Tollens, en daarboven las men op het congres toepasselijke woorden en prijkten de wapenschilden van Holland en België.

De zaal en de hof waren weldra tot kroppens toe vol; de heer Th. van den Bergh, voorzitter der *Vereeniging*, zegde den congresleden welkom met eene hartelijke toespraak, die de heer Jonckbloed even gul beantwoordde.

In den prachtig verlichten societeitshof voerde de muziek der 's-Gravenhaagsche schutterij, onder de leiding van den heer C. de Groot, een aantal stukken uit, vermeld in een recht sierlijk gesteendrukt programma.[1] De muziekuitvoeringen werden beurtelings afgewisseld door zangstukken, voorgedragen door de koninklijke nationale zangschool. Dr Waps, te Dendermonde bekroond vaderlandsch lied, gezongen op muziek van G. Marinus, bracht eene ware begeestering te weeg. Dit lied luidt als volgt:

Zijn er dan geen grenzen meer
Voor de volken?
Drijven ze ordloos heen en weêr,
Als de wolken?
Vloeien ze allen in elkaêr,
Als de stroomen?
En beduidt het niets van waar
Ze ieder komen?

Zeker, neen! daar bleven nog
Vaste palen;
En de vraag is, WIE ze toch
Om durft halen?

1 Steendruk: IJzerdraad en Miechielsen.

Eén, als taal- en stamverwant,
Niet te scheiden,
Vormt elk volk zijn vaderland,
Sterk door beiden.

Daarom, broeders, één van bloed,
Eén van sprake,
Wee, wie ooit, in overmoed,
De eer u rake!
Wee, wie taal- en stamverwant
Wilde scheiden:
Eén zijn volk en vaderland,
Sterk door beiden.

Na langdurige toejuichingen richtte de heer S.J. van den Bergh, een hartelijk woord tot de zangers, die ook nog toegesproken werden door den toonzetter Richard Holl, van Utrecht. Met oprecht gulle en broederlijke woorden sprak mr. Julius Vuylsteke, den voorzitter der *Vereeniging* toe, om hem te bedanken voor het goede onthaal, in de *Vereeniging* genoten.

Vervolgens droegen de zangers het volgende *Avondlied* voor, van G.H. Bakhuyzen, muzijk van J.-H. Verhulst:

Daal neder in dees dreven,
ô Minlijke Avondstond;
U zij het lied geheven,
Uit aller hart en mond.
Reeds prijkt ge in stillen luister,
En taant de zonneglans,
Daar door het scheemrend duister
Het maanlicht stijgt ten trans.

Schoon alles op de velden
En in het lommer zwijgt,
Toch blijft ons lied vermelden
Den lof, die voor u stijgt.
Vertoef in deze streken,
ô Minlijke avondstond,
Gij doet tot God ons spreken,
Uit 's harten diepsten grond.

Intusschen had men vernomen dat Hare Majesteit, de koningin der Nederlanden, den volgenden dag de eerste zitting van het congres zou komen bijwonen. Dit bericht droeg dan ook bij om den geestdrift ten top te doen stijgen, toen het *Oranjeboven!* woorden van S.J. van den Bergh, muziek van J.-H. Marinus, uitgevoerd werd:

Wij juichen en wij loven
En zeegnen 't heden luid;
't Geliefd ‘Oranje boven!’
Rijst weêr den boezem uit;
Gelijk voor vijftig jaren,
Zoo rolt het in het rond,
Toen wij weêr Vrijen waren,
Op vrijheids ouden grond.

Wij juichen en wij prijzen
Den heildag van weleer,
Die 't licht voor ons deed rijzen,
Nog stralend heinde en veer;
Toen, duinen langs en hoven,
Waar vrijheids outer stond,
Het oud ‘Oranje boven!’
Weêr klonk als nieuw verbond.

Wij juichen en wij danken,
Met diep ontroerd gemoed,
En warme vreugdespranken
Doortintlen ons het bloed:
Daar niets ons mocht ontrooven
De vrucht van dat verbond;
Waarom 't ‘Oranje boven!’
Nu schalt op vrijheids grond.

Wat Neêrland ook moog nadren,
Wat met den tijd verdwijn,
De heilge leus der vadren
Zal die der kindren zijn.
Geen tweedragt zal haar dooven,
Op Neêrlands vrijen grond.
‘Met God, Oranje boven!’
Zoo luidt ons trouw verbond.

Het liedje, dat wij thans overnemen, getiteld het *Vaarwel!* werd uitgegeven door Hofmann van Fallersleben. De bekoorlijke zangwijs werd getoonzet door den verdienstelijken bestuurder der voormelde muziekschool, die zooveel bijgedragen heeft tot het welslagen der feestviering. De uitvoering was onberispelijk.

In gindsche groene dalen,
Daar zingen de nachtegalen,
Ze zingen van minnelust;
Zoetelief, vaarwel, vaarwel!
Rom-bom-bom met de trom.

Ik moet u, liefste, verlaten,
Marcheren langs grachten en straten,
En reizen zeer ver van hier:
Zoetelief, vaarwel, vaarwel!
Rom-bom-bom met de trom.

Ach, mogt ik met u zingen,
En met u dansen en springen,
Tot aan den dageraad;
Zoetelief, vaarwel, vaarwel!
Rom-bom-bom met de trom.

'k Zal u niet meer ontmoeten,
U niet meer kussen of groeten,
Noch drukken uwe hand;
Zoetelief, vaarwel, vaarwel!
Rom-bom-bom met de trom.

Wij zeggen niet te veel, als we schrijven, dat dit oude liedje op al de hoorders eenen treffenden zachten indruk maakte. En zoo duurde het voort tot aan den dageraad, dat bij de feestvierenden, die van geen scheiden schenen te weten, de eene aangename indruk den anderen verdrong.

In de volgende aflev^{g} spreken wij over het eigenlijke congres.

Het bruidskleed.

Mathilda was jeugdig, en schoon, en bevallig;
En ook in den omgang was zij zeer lieftallig;
Heur harte scheen goedig en teêr.
Een jongling had 't maagdlijn slechts éénmaal gesproken
En voelde in zijn binnenste een vuurgloed ontstoken,
Hij minde, zij minde hem weêr.

Een jaar vlood voorbij in een vreugdvol genieten;
Maar toen weêr de herfst het gebloemt' deed verschieten,
Toen naakte des jongelings druk.
Het maagdlijk gemoed was verkoeld als het weder;
De herfstwinden rukten de bladeren neder,
Haar ijskoude blik zijn geluk.

Terwijl nu den droeve de zuchten en tranen
Ten kerkhove spoedig een' weg gingen banen,
Vermaakte zich de ijdele maagd.
Een' rijkeren jongman, maar minder goedaardig,
Schonk zij heure hand en haar liefde zoo vaardig,
Zelfs vóór hij die nog had gevraagd.

De trouwdag breekt aan; het bruidskleed is prachtig;
Zij kleedt zich, bereidt zich en tooit zich aandachtig,
En denkt slechts aan vreugde en genot.
De spiegel vervult haar met ijdel vertrouwen
Op schoonheid en rijkdom; maar 't zal haar berouwen;
Ook haar wacht een vreeselijk lot.

Het uur is reeds dààr; en geen bruîgom komt dagen.
De vrees doet haar' boezem én kloppen én jagen;
Een lijkstoet houdt stil voor heur woon:
't Is 't overschot van den verstootenen minnaar;
Men voert het ten grave, terwijl de overwinnaar
Niet opdaagt. - Ziedaar nu haar loon!

Rampzalig zit zij voor zich neder te staren;
Zij rukt zich de krans uit de golvende haren,
Verscheurt zich het bruidskleed; en ziet
Der wanhoop en schande zich overgegeven;
Met wroeging herdenkt zij 't vervlogene leven
En hem, dien zij wreedlijk verstiet.

P. VIERHOUT.

Antwerpen, *September* 1868.

Eene luchtreis.
(Tweede vervolg en slot, zie bladz. 134*.)*

Beneden hen het hemelsblauw, boven hen eene vreemde en zonderlinge duisternis, door dewelke de sterren ter nauwernood een somber en doodsch licht gaven. Daar eindigde de physische natuur! daar waren de grenspalen, den mensch door God verboden te overschrijden.

Het gas verdikte en de luchtbal hield op hooger te stijgen.

- Meester, zeide Bitorff tot Klopstock, zoo wij niet sterven willen, moeten wij ons haasten weder naar beneden te dalen! Gij ziet het, door Godes hand zijn hier de verschrikkelijke woorden ter neder geschreven: Tot hiertoe en niet verder... Maar wat doet gij? hebt gij uw verstand verloren? gij gooit onzen ballast weg, gij ontdoet u van uwe kleederen!

- Ja, want ik wil nog hooger gaan, zeide Ludwig, geheel van geestdrift vervuld. Ja, ik wil deze den mensch verbodene grenspalen overschrijden. Zie, de luchtbal van allen last ontheven, stijgt nog hooger; laat ons ook het schuitje weg werpen, laten wij ons aan de touwen vasthouden en zoo den hemel bereiken! Reeds begon hij dit voornemen ten uitvoer te brengen, toen Bitorff zich nog juist tijdig genoeg haastte, om in weêrwil van de wanhoop zijns reisgezels, de klep te openen. De luchtbal zakte weder, en naarmate zij daalden, verminderde ook de koude. De aarde verscheen eerst weder als eene grijze, niet te onderscheidene massa, en werd allengskens duidelijker; de rivieren en de wegen kwamen weder voor den dag, menschen en dieren werden wederom zichtbaar, en de luchtbal kwam op twee mijlen afstands van Hamburg aan land. Bitorff was vol vreugde, terwijl Ludwig Klopstock van woede en teleurstelling weende en bijna eenen razende geleek. ‘Wij zouden tot bij den Oneindige daarboven de wolken doorgedrongen zijn,’ herhaalde hij.

- Wij zouden omgekomen zijn, antwoordde de andere.

Ludwig, zonder de minste acht te slaan op de toejuichingen der menigte, die de beide moedige reizigers omringde, zonder de geleerden van Hamburg die hem smeekten eene memorie op te stellen, van hetgeen hij opgemerkt had, met eenig antwoord te verwaardigen, zonder zelfs de hand zijns reisgezels te drukken, verwijderde zich stilzwijgend, steeg te paard en bereikte zonder zich ergens op te houden de stad Altona. Daar kocht hij verscheidene stukken gewast doek en meer andere goederen, laadde die op den rug van zijn paard, en vertrok naar zijne hoeve te Oltenzen, waaruit hij gedurende eene geheele maand niet weder te voorschijn kwam. Niemand konde gedurende dien tijd tot hem doordringen, niemand, noch de knechten zijner hoeve, noch eene afvaardiging van de geleerden van Hamburg, zelfs niet de pastoor van de plaats. Hij verwaardigde zich zelfs niet hen, door de deur heen, die hij weigerde te openen, te antwoorden. Zonder de wandeling, die hij, laat in den avond, met zijne vrouw ging doen, zonder eenige inkoopen van voedsel, zoude men gemeend hebben dat allen daar in huis gestorven waren.

Ik zal wel niet behoeven te zeggen, dat deze geheimzinnige afzondering aanleiding tot vele vreemde veronderstellingen gaf. Eenigen waren van gedachte, dat Ludwig een werktuig van een zonderling fatsoen vervaardigde. Hetzelve had veel van eenen visch, was met groote riemen, gelijk vlimmen, voorzien, en, door middel van een getal raderen, tevens eenvoudig en gemakkelijk te besturen. Schielijk kwam men in

de gelegenheid er over te kunnen oordeelen, want eens, des morgens, zagen de inwoners van Oltenzen, Ludwig op dezen grooten visch, dien hij gemakkelijker bestuurde dan een ruiter een tam paard, door de lucht zweven. In weêrwil van de hevigheid des winds, wendde en draaide hij hem, zooals hij zulks verkoos, hetzij rechts, hetzij links, naar boven of naar beneden. Ten laatste daalde hij weder juist op de plaats van zijn huis neder, ofschoon die zoo nauw was, dat de twee einden des werktuigs daarvan de twee uitersten aanraakten.

De pastoor, een kundig man, konde, vol verwondering, zich, in weêrwil van onbescheiden te zijn, niet weêrhouden, nog eens aan de deur van Klopstock te gaan kloppen, en hem zoo lang te smeeken, niet altijd de deur voor hem gesloten te houden, dat Ludwig zich ten laatste liet overhalen, aan zijne smeekingen gehoor te geven. Hij liet hem binnentreden. Bij den eersten oogopslag op het door hem gemaakte werktuig was het hem niet moeielijk te ontdekken, dat Ludwig het geheim, de luchtballen naar willekeur te besturen, uitgevonden had.

- Vriend, zeide hem de pastoor, uw naam is onsterfelijk! welke roem zal den uwen gelijk zijn.

- De wereld, de roem, herhaalde Ludwig met eenen versmadenden blik, wat gaat mij zulks aan? Ik wil naar boven, naar den hemel. Niemand heeft zich acht duizend meters hoog kunnen verheffen; ik zal nog hooger dan twintig duizend, ja tweemaal honderd duizend meters in de hoogte stijgen. Ik zal de sterren bereiken, ja mij daarboven verheffen! Ik zal de natuur bestudeeren. Het onbekende, onmetelijke uitspansel is voor mij geopend. Ik heb het middel gevonden om mijnen luchtbal te besturen. Maar die zwarigheid was ook gemakkelijk op te lossen. Ik heb nog meer gedaan: het hydrogeen-gas, dat mijne werking bevat, zet zich uiteen of krimpt ineen naar mijne verkiezing, zonder daarom het minste verloren te laten gaan. Deze windballen geven mij de middelen aan de hand, mij levenmakende lucht te verschaffen, zelfs daar, waar het onmogelijk wordt adem te halen. De koude zelfs heb ik verwonnen, dezelve zal mij niet kunnen hinderen.

De pastoor bleef opgetogen van verbazing en geheel in verrukking voor zooveel vernuft en waanzin staan.

- Vaarwel, hervatte Ludwig. Ziehier mijn testament. Mocht ik in mijne onderneming schipbreuk lijden, of niet weder tot de aarde terugkeeren, zoo vertrouw ik aan u de zorg voor mijne arme vrouw te waken: Vaarwel!

Zonder naar de vermaningen van den waardigen geestelijke te luisteren, steeg hij in zijnen luchtbal en wilde zich juist in de lucht verheffen, toen Ebba, die hem reeds lang woest aangestaard had, de handen naar hem uitstrekte, zich aan het

werktuig vastklemde en met eene ruwe stem uitriep: ‘Mij niet verlaten! mij niet verlaten!’

- Gij hebt gelijk, zeide de geleerde, na eenige oogenblikken overdenkens.... Kom in, gij zult mijne fortuin en mijn geluk deelen!’

Hij hief haar op, plaatste haar naast zich, groette den geestelijke, en verhief zich in de lucht. De pastoor zag hem gedurende eenigen tijd zijn werktuig met gemak besturen tot hij zich ten laatste eensklaps schielijk verhief, en - toen niets meer dan eene zwarte schim scheen, die zich eindelijk met het blauw des hemels vermengde. De geestelijke wachtte met groote angstvalligheid, naar Ludwigs terugkomst... Ludwig Klopstock kwam echter nimmer terug!

> Hoeveel onaangenaamheden zou men voorkomen, indien men slechts bedacht, dat een persoon, die u de misslagen van anderen mededeelt, ook een ander over de uwen spreekt.

Petrus Massenus Moderatus van Gent.[1]

Volgens alle waarschijnlijkheid zou Massenus kapelmeester van keizer Karel V geweest zijn.

Men leest hierover in de *Bibliotheca Belgica* van Val. Andreas (1623): *Petrus Massenus*, *Gandavensis*, *chore Musici apud Carolum V*, *caesarem Rector*, enz. Fra. Sweertius (Ath. Belg.) heeft dit herhaald. Gerber schrijft: *Petrus Massenus*, *kaiser Karl's V kapellmeister zu Brüssel*, *geb. zu Gent blühte um die Mitte des* 16^{n} *Jahr hunderts* enz.

Ook Fink telt hem onder de goede componisten van zijnen tijd.

Petr. a Rotis, een geleerde uit de XVIe eeuw, gaf een werk in 't licht te Weenen (1561) getiteld *Oratio legalis jus non opinione inductum*, enz. met eene opdracht van 1557 aan den Vlaamschen meester Massenus. Onder ander zegt hij:

Petrus Massenus Moderatus Gandavensis sacroe Rom. Majestatis Regia Musici chori proefectus. En verders: *Qui primus auctor fuisti*, *ut in studiis liberalibus exercetur, qui primus ad honorum spem erexisti*, *denique cujus opera effectum est*, *ut ad hunc dignitatis gradum via aperiretur*, *ut interim tuicium tuam fidelem in Musicae praeceptis institutionem cortrucit acceptam.*

Volgens andere mededeelingen zou Massenus directeur van het muziekkoor van keizer Ferdinand I geweest zijn.

Hij heeft nog uitgegeven te Antwerpen in het jaar 1559 (in-12°): *Declarationes pure et breves*, *IX*, *Exposionibus et totidem precetionibus comprehensae. Item Anglicoe salutationis meditatione.*

Tot hiertoe is deze meester bij geene Belgische levensbeschrijvers vermeld. Door verdere opzoekingen zal men mogelijk er toe geraken uitvoerigere berichten nopens hem in te winnen.

EDW. G.J. GREGOIR.

Zedelijke moed.

1 Eene bijdrage tot de geschiedenis der Vlaamsche toonkunstenaars en toonkunstbeoefenaars.

Gij zijt een lafaard, wanneer gij de waarheid niet durft zeggen, wanneer gij dit doen moest. Gij zijt een lafaard, wanneer gij zwakkeren beledigt. Gij zijt een lafaard, wanneer gij bevreesd zijt recht te handelen; indien gij terugdeinst om uwe denkwijze te verdedigen; indien gij dat, wat gij voor goed en schoon houdt, niet durft voorstaan en gij zijt bovenal een lafaard, indien gij sommige dingen van u zelven weet, en die niet voor u zelven wilt bekennen.

Kronijk.

Antwerpen. - Op 6 September vierde men in de koninklijke dierengaarde het 25 jarig bestaan dezer maatschappij. De viering bestond uit een toonkundig avondfeest, gegeven door de gidsen van Brussel en eene buitengewoon prachtige verlichting, waarvan, zooals beweerd wordt, de weêrga nog niet te zien is geweest; de versieringen en verlichtingen geschiedden onder de leiding van den bouwmeester Ch. Servais en de bijzonderste verlichtingen met gas werden geleverd door Jos. Servais.

- Op 10 September heeft door Mgr. Sacré, deken en pastor, in de St-Pauluskerk de wijding plaats gehad eener nieuwe klok, wegende 9,400 pond, gegoten en geleverd door den heer S. van Aerschodt, van Leuven. Op den rand der klok zijn Christus aan het kruis en de twaalf apostelen afgebeeld. Onder het kruis paus Pius IX; aan den anderen kant leest men het volgende opschrift:

> PIUS IN HONOREM S. PII V PER SS. ROSARIUM TRIUMPHANTIS VOCOR PIO IX PER MARIAM GLORIOSE ET FORTITER REGNANTE A -J. VAN DE VELDEN PASTORE S. PAULI PROMOVENTE SUSCIPIENTIBUS FRANCO KINTSSCHOTS ET JOANNA ELIS. VERSCHUEREN VIDUA J.C. VAN ESSCHE SUMPTIBUS HUJUS ECCLESIAE SS. ROSARII CULTU CONSPICUAE CURANTIBUS MAGISTRIS FABRICAE J.A. DE VRIES PRESIDE J. VAN ESSCHE ACTUARIO C. VAN GRIMBERGEN THEZAURARIO F. KINTSSCHOTS M. VERCAUWEN J. ANTHONY C. DUBOIS J.F. VAN NOTEN. AO MDCCCLXVIII ME FUDIT LOVANII SEVERINUS VAN AERSCHODT.

- Twee onzer medewerkers, de reeds zoo gunstig gekende dichter Victor vande Weghe en de heer van Acker, beide luitenants in het 10e linieregiment, hebben aan den heer minister van oorlog de toelating gevraagd, om de krijgsonderrichtingen, verordeningen en reglementen in het Nederduitsch te mogen overzetten, en wel bijzonder die welke door de legerinrichting en de invoering van het Albini-geweer merkelijke wijzigingen hebben ondergaan. Wij hopen dat de minister dit werk naar verdienste waardeeren en zich verhaasten zal het nuttig ontwerp der twee ieverige Vlamingen goed te keuren.

- In eene vroegere aflevering hebben wij met lof gesproken over het werk van den heer S. Daems: *Voor twee vaders.* Thans vernemen wij uit Londen dat de eer der vertaling er reeds wordt aan toegekend. Het is daar ter perse gelegd onder den

titel: *The double Sacrifice*, en zal welhaast verschijnen met eene inleiding, door Z. Hoogw. Mgr. Manning, aartsbisschop van Westminster, geschreven.

Turnhout. - In zijne zitting van 7 September heeft de gemeenteraad met eenparige stemmen tot de oprichting eener muziekschool hier ter stede besloten.

Brussel. - Het staatsblad kondigt een koninklijk besluit af, waarbij eene herinrichting der koninklijke museums van schilderkunst en beeldhouwkunde wordt vastgesteld. Volgens dit besluit wordt er te Brussel ingericht onder de benaming van *koninklijke museums van schilder- en beeldhouwkunde van België*, eene algemeene en openbare verzameling van kunstwerken aan den staat toebehoorende. Deze verzameling bevat drie afdeelingen: 1° Het oud museum; 2e Het hedendaagsch museum; 3° Het museum Wiertz.

Het bestuur en het beheer der museums zijn toevertrouwd aan eene commissie en eenen bewaarder. De besturende commissie der museums is samengesteld uit eenen voorzitter, eenen ondervoorzitter en acht leden ten hoogste, door den koning benoemd. De bewaarder maakt er deel van. De commissie is gelast de verzamelingen der museums aan te vullen; ten dien einde, richt zij aan den minister van binnenlandsche zaken, de voorstellen die zij noodig denkt.

Het is onze beroemde romanschrijver Hendrik Conscience, die tot bewaarder benoemd is, en wiens benoeming wij van harte toejuichen, in de hoop dat dit ambt hem veel tijd zal laten om nog menig schoon werk te schrijven.

- De beeldhouwer J.J. Jaquet is benoemd tot officier en de beeldhouwer L. Jehotte tot ridder der Leopoldsorde.

Gent. - Verschenen: Het 7de deel der *Geschiedenis van de provincie Oost-Vlaanderen*, door Frans de Potter en J. Broeckaert, behelzende de monographieën van Baaigem, Bategem, Gaven, Dikkelvenne, Oosterzele, Senmerzake, Scheldewindeke en Vurste. Het achtste deel zal aan de geschiedenis van Maldegem gewijd zijn.

- *Handelingen van het IXe Nederlandsch letterkundig Congres*, gehouden te Gent, den 19n, 20n en 21n Augustus 1867. Dit prachtig boekdeel is gedrukt bij I.-S. van Doosselaere en verkrijgbaar in den boekhandel van Willem Rogghé, ten prijze van 6 fr. Deze bundel is door zijnen voortreffelijken en veelzijdigen inhoud de belangrijkste die tot heden van de congressen verschenen is, en doet veel, zeer veel eer aan de secretarissen van gemeld congres, de heeren Julius Vuylsteke en Max Rooses. Wij wenschen gemeld boek veel aftrek.

Buitenland.

Amsterdam. - Mevr. Corijn-Heilbron heeft afgezien van haar voornemen, om Fransche tooneelspeelster te worden, en blijft verbonden aan het Nederlandsch tooneel. (Zie de *Vlaamsche School*, 1865, blz. 95.)

Weenen. - Van 1 tot 4 September werd hier het 10e Duitsch kunstcongres gehouden, bij welke gelegenheid eene nationale tentoonstelling van schilderijen plaats had.

Napels. - In de Engelenkerk (San-Angelo in formis), nabij Santa-Maria van Capua, zijn aloude muurschilderingen ontdekt, onder andere, op het welfsel der groote inkoompoort, een engel Gabriël, met een scepter in de eene, een wereldbol in de

andere hand; onder het beeld leest men een Latijnsch opschrift, in Lombardische letters; op den wereldbol staan eenige Grieksche woorden; boven het welfsel: Onze-Lieve-Vrouw, gedragen door twee engelen; in het kerkportaal: voorstellingen uit de levens der heiligen Benedictus en Placidus; boven de poort, tegenover het hoog altaar: het laatste oordeel. De provincieraad van Caserta heeft tot de herstelling dezer eenigszins beschadigde, doch schoone muurschilderingen besloten, dank zij der ieverige bemoeiingen des bestuurders van het museum van Napels, van den ridder Salazar, den bouwmeester Ruggiero en andere kunstvrienden. De Engelenkerk dagteekent van de tiende eeuw. Kenners zijn van oordeel dat de bewuste schilderingen vóór den tijd van Giovanni Cimabue, dus vóór 1260, werden vervaardigd. - Eenigen tijd geleden werden ook muurschilderingen ontdekt in het klooster Domina Regia.

Washington. - Alhier is een Hollandsch boek teruggevonden, dat in 1772 werd gedrukt en waarvan de bladen uit de meest verschillende soorten van papier vervaardigd zijn. Zoo vindt men in dit boek papier, gemaakt van wespennesten, zaagmeel, netelen, wijngaardranken, kemp, moerbeziën bladeren, aloë-schors, distels, stroo, houtskolen, wol, gras, populierschors, wilgenschors, berken- en beukenschors, kastaniebladeren, tulpen, enz. Niet al de bladzijden zijn even blank; maar zij bewijzen dat men, bijna honderd jaar geleden, reeds papier wist te vervaardigen met andere stoffen dan lompen.

Sterfgevallen.

Jufvr. Maria van Heteren, bestierster der meisjesnormaalschool te Herenthals, is aldaar op 7 September in den ouderdom van 62 jaren overleden. Weinige personen hebben met zooveel moed, iever en goeden uitslag als zij voor de opvoeding der jeugd gewerkt; ook was zij zeer milddadig in alle omstandigheden, waar zij hare medemenschen kon ter hulp komen. De ter-aardebestelling had plaats op 11 September, onder eenen ontzaggelijken volkstoeloop. De begrafenis geleek aan de teraardebestelling eener vorstin. Alle standen der samenleving en alle leeftijden, ouden en jongen van jaren, rijk en arm, ieder wilde eene laatste hulde brengen aan de edele vrouw, aan de uitstekende onderwijzeres, aan de weldoenster volgens het woord van 't evangelie: ‘geef met de eene hand en laat de andere hand het niet weten.’ Aan het graf brachten de heeren Heylen, schepen van Herenthals en Sleeckx, leeraar bij 's rijks normaalschool te Lier, eene welverdiende hulde aan de overledene, wier levensloop, zooals de laatstgenoemde spreker zich uitdrukte, aller bewondering wekt en wier deugden allen met eerbied vervullen.

Franciscus-Andreas Durlet.
Vervolg, zie bladz. 77, 1867 *en* 124 *van dit jaar.*

Ook voor de openbare en bijzondere feestvieringen werd weldra Durlet's talent ingeroepen. Dat hij de sieraadschildering begreep en wist toe te passen, werd, reeds in 1842, bewezen, toen hij, onder zijne leiding, aan den kundigen Antwerpschen decoratieschilder P. de Wit, een ontwerp van portaal voor O.-L.-Vrouwekerk deed uitvoeren;

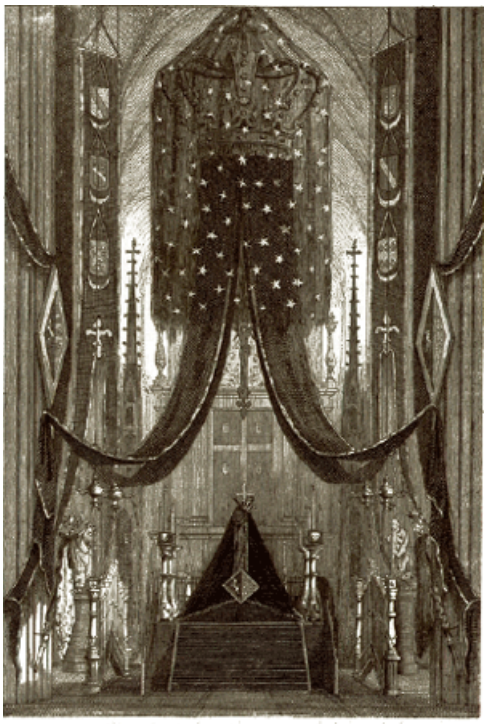

Onze-Lieve-Vrouwekerk, te Antwerpen,
UITVAART DER KONINGIN LUDOVICA-MARIA, 26 OCTOBER 1850.
VERSIERING DOOR F.-A. DURLET, ZIE BLADZ. 126.

jaren lang prijkte deze schildering in de kerk, zoodat velen zich dit wezenlijk schoon werk nog zullen herinneren.

Ook in de maatschappij *Guillaume Tell*, werden door hem ontelbare versieringen voor feesten enz. geteekend; tusschen de schoonste dezer versieringen mogen wij ontegenzeggelijk diegene vermelden, welke Durlet ontwierp voor het feest, door de voornoemde maatschappij, op 14 September 1844, den heere de Brouckere, den toenmaligen gouverneur der provincie Antwerpen, aangeboden. Het was die versiering welke voor gevolg had het teekenen en uitgeven der door Durlet vervaardigde omlijstingen der portretten van de heeren de Brouckere en Karel Rogier.

In 1845 werd onze meester naar Luik geroepen, voor de versiering van de St-Lambertusplaats en den St-Michielsberg, ter gelegenheid van een jubilé van het H. Sacrament. Durlet teekende voor deze gelegenheid een kolossaal altaar, waarvoor P. de Wit, op de St-Lambertusplaats, waar het gesteld werd, de schilderingen uitvoerde. Het verbeeldde een aantal episoden uit het Oude en Nieuwe Testament. In het middelgedeelte prijkte het van stralen omgeven H. Sacrament en daarboven

verrees het zinnebeeld der zegepralende kerk, in eene vlucht engelen; onderaan, langs wederkanten, waren Mozes en Aäron afgebeeld.

Op den St-Michielsberg was een eereboog opgericht, samengesteld uit al de zinnebeelden der HH. Sacramenten.

In 1848 werd Durlet door het Staatsbestuur gelast met de uitvoering van eenen praalwagen, die de provincie Namen moest voorstellen. Tevens werd hem de herstelling van den dusgenaamden wagen van Rubens opgedragen, die, gezamenlijk met den nieuwen wagen van Namen, te Brussel moest rijden in den stoet, die, gedurende de feesten, aangericht ter gelegenheid van de achttiende verjaring van België's onzijdig bestaan, de straten der hoofdstad zou doorkruisen. De wagen van Namen stelde eenen grooten smeltoven voor, omringd van al de voortbrengselen dier provincie. Ook was Durlet gelast met de versiering van het paleis des konings, ter gelegenheid van het feest der uìtdeeling van de vaandels aan de burgerwachten des rijks. Voor het middelgedeelte van het paleis, aan de vijf vooruitspringende bogen, was eene verhevenheid gemaakt, die twintig meters lengte en tien meters breedte had. Aan den middelsten boog was de troon geplaatst. De rood fluweelen troondraperijen werden gehouden door twee draagbeelden. De andere bogen, waren bedekt met standaarden, op wier doeken van gouden laken de vier grootste geschiedkundige mannen België's, in grijze schildering, waren afgebeeld, te weten: Karel-de-Groote, Godfried van Bouillon, Baudewijn van Konstantinopel en keizer Karel; deze werden uitgevoerd door Jos. van Lerius, thans leeraar aan de koninklijke academie van Antwerpen. Links en rechts prijkten andere standaarden en wapentrossen, waarop de namen vermeld waren van de veldslagen en de gevechten, waarin de oude landzaten zich eenen onsterfelijken roem mochten verwerven. Een eeretrap, tegenover den troon geplaatst, was bewaakt door twee buitengewoon groote leeuwen. Rechts en links bevonden zich minder groote zijtrappen. Reusachtige vaandels, met schitterende sterren, van spiegelglas vervaardigd, op groen, en goud, daalden boven tusschen de pilaren van het paleis af; op het middelste vaandel blonk 's lands wapen; de wapens der provinciën prijkten op de voetstukken der pilaren. Bezijden het paleis waren stellages opgericht, waarop de dames en de bijzonderste personen, die de uitdeeling kwamen bijwonen, plaats namen.

In 1849 werd Durlet door wijlen den kolonel der Antwerpsche burgerwacht, den weledelen heer van Havre, gelast met

de versiering van het lokaal der Variétés, voor het banket, den officieren van het leger door die der burgerwacht aangeboden op 30 December. Durlet's vernuftige schikkingen maakten van dit fraaie schouwburgbeluik een wezenlijk toovergebouw. De achtergrond der zaal verbeeldde eene sterkte in feestviering, die de stad Antwerpen moest verbeelden. Voor het bewuste banket, vervaardigde Durlet ook eene prachtige dischkaart.

In 1849 werd door het Antwerpsch gemeentebestuur aan Z.M. den koning en de koninklijke familie een feestmaal aangeboden, in het museum van oude meesters. De veertien schoone lichters, die de zaal gedurende den maaltijd versierden, alsmede de spijskaart, waren door Durlet geteekend.

Stippen wij hier aan, dat de talentvolle man, gedurende de laatste jaren zijns levens, tal van meesterlijke dischkaarten leverde.

In 1851 schreef de maatschappij der koninklijke dierengaarde eenen prijskamp uit, voor het inleveren van een plan ter oprichting van een koffiehuis. Twee dagen voor den bepaalden dag ter inlevering der plannen, zette Durlet zich aan het werk, met zijnen vriend P. de Wit, en vervaardigde een ontwerp in Oosterschen stijl, dat wegens zijne pracht zoo zeer als wegens zijne doelmatige opvatting uitmuntend mocht genoemd worden. Het gebouw was zeer verheven, met een terras, en was, zoo binnen als buiten, met in kleur gebrande steentjes, loofwerk, vogeltjes en allerlei diertjes versierd; het zou een wezenlijk eigenaardig en trotsch gebouw gevormd hebben.

Er waren een twaalftal plans ingezonden, waartusschen dat van Durlet, met algemeene stemmen, den palm wegdroeg.

Men vraagt zich natuurlijk af, waarom de maatschappij Durlet's ontwerp niet ten uitvoer bracht? Ten antwoorde op die vraag kunnen wij slechts de meening uitdrukken, dat het onuitgevoerd bleef wegens de kosten, die het optrekken van zulk koffiehuis als door Durlet was ontworpen, zou hebben veroorzaakt. Indien wij ons niet vergissen, was de uitvoering geschat op 40,000 frank.

In 1852 werd Durlet gelast met de versiering der academiezaal, waar de openbare plechtigheden plaats hebben, zooals prijsuitdeelingen enz.; deze grootsche en tevens eigenaardige versiering diende voor de eerste maal toen het museum der academiekers werd ingehuldigd, in het bijwezen van Z.M. Leopold I.

In 1853, op 8 September, kort na zijne echtvereeniging, bracht Z.K.H. de hertog van Brabant, vergezeld van zijne doorl. gade, aan Antwerpen een bezoek. Te dezer gelegenheid werd op de Meirbrug een prachtige eereboog geplaatst, vervaardigd door de gezamenlijke leeraren van de koninklijke academie. Daarenboven ontwierp Durlet een meesterlijk standbeeld, het *zegepralende België* voorstellende. Wij deelen op bladzijde 145 eene plaat, naar dit standbeeld vervaardigd, mede. Het was 20 meters hoog en stond opgericht ter Meirplaatse, nabij de Rubensstraat. Voor de feesten van 1864 hebben wij deze samenstelling eenigszins gewijzigd, en aan het uiteinde der St-Paulusstraat, tegen de St-Pietersvliet doen plaatsen. Onzen gewezen meester drukte er ons, tijdens de feesten, zijne hooge voldoening over uit.

In 1856, bij het eerste jubelfeest van het Belgische koningdom, toen Z.M. de koning en de koninklijke familie, op 17, 18 en 19 Augustus, Antwerpen bezochten, was Durlet gelast geworden met de oprichting eens praalboogs voor de Meirbrug. Eene schets van dit werk, geschilderd door B. Weiser, versierde, onder het bestuur

van den heer J.-F. Loos, de stedelijke raadszaal, en bevindt zich thans in eene kamer der archieven.

In 1864, ter gelegenheid van de tweehonderdste verjaring der stichting van de koninklijke academie van schoone kunsten, vormden er zich, in de verschillende straten der stad, commissiën, welke zich gelasteden met de versiering der straten. Durlet maakte deel van de commissie voor de versiering van de Meir en de omliggende straten, en hij nam bereidwillig de taak op zich, ontwerpen van versieringen te leveren. Op de Meir plaatste men twee overgroote kolommen, die ieder eenen leeuw torschten en de jaartallen 1664 en 1864 droegen. De kolommen waren vijftien meters hoog. Op dezelfde lijn als die kolommen, waren een aantal masten geplant, waarvan zinnebeeldige vlaggen wapperden. Al dit, vormde een schoon geheel met het prachtig altaar, op de Meir geplaatst voor de groote processie der hoofdkerk en reeds als een der schoone werken van Durlet vermeld.

Tegenover het altaar, aan de Meirbrug, in het midden, prijkte het standbeeld van Teniers, met het wapen der St-Lucasgilde; op het voetstuk las men het *Wt jonsten versaemt.* Op den achtergrond, tegen eene rei pijlers, onder prachtig opgetakelde groen fluweelen troon verhemelten, waren, levensgroot, de zes dekens der St-Lucasgilde, medestichters der academie, afgebeeld: Marten Huybrechts, Jacob Jordaens, Artus Quellin, Ambrosius Breugel, Gonzales Coques en Pieter van Halen.

Boven op de kroonlijst, die de pijlers voor deksel hadden, waren kinderen geschilderd met zinnebeeldige kunstvoorwerpen in de hand, voorstellende de schilder-, de beeldhouw-, de graveer- en de bouwkunst, door bloemfestoenen aan elkander verbonden; aan den achterkant rezen masten in de hoogte, versierd met lauwer- en eikenkroonen, waaraan toepasselijke vlaggen wapperden. De plaat dezer heerlijke versiering (bladz. 149) zal onze lezers eene duidelijke voorstelling geven van dit inderdaad merkwaardig kunstgewrocht, dat ruim 20 meters hoog was en 18 breed. De schildering werd uitgevoerd door de heeren P. de Wit, M. Bellemans, J. de Roy, A. Delfosse, J. Neuhuys, E. van Reuth. Zoo ooit een werk van feestversiering voor het nageslacht verdiende bewaard te blijven, was het onwedersprekelijk dit, en wij zijn verzekerd dat vooral zij, die gelegenheid hadden het gewrocht van Durlet op de plaats zelve te zien, met een oprecht genoegen er hier de trouwe afbeelding van zullen aantreffen. Overigens twijfelen wij niet, of de voormelde plaat, zal aan alle kunstvrienden hartelijk welkom zijn. Zij is, om zoo te zeggen, het laatste werk van Durlet, ook waren wij door 's meesters ziekte, in de onmogelijkheid deze plaat mede te deelen in het werk, door ons over de kermisfeesten van 1864 uitgegeven.

D.v.S.

(Wordt voortgezet).

Tiende Taal- en Letterkundig Congres, te 's-Gravenhage. Maandag, 31 Augustus 1868.[1]

Uit België waren de volgende personen opgekomen:

Antwerpen: J. de Geyter, F. de Laet, H. Lenaerts, J. van Beers, D. van Spilbeeck, P. Vierhout.

Blankenberghe: L. Konkelberge.

Brugge: B. Vrambout, K. Versnaeyen.

Brussel: F. de Cort, D. Delcroix, E. Hiel, Nolet de Brauwere, M. van Lee, H. Warnots, A. Willems.

Dendermonde: F. Perier, O. Perier, E. Ducaju, C. Wytsman.

Gent: De Maere-Limnander, T. de Backer, de Rycke, J. de Vigne, J. Heremans, J. Lammens, Minnaert, M. Rooses, D. Snellaert, Sunaert, van Doosselaere, Vilders, J. Vuylsteke, J. Willequet.

Kortrijk: H. Conscience.

Lier: Sleeckx.

Om ruim 10 ure opende de heer Jonckbloet de eerste zitting en zegde den congresleden, in naam der regelingscommissie, welkom en drukte de hoop uit dat het X^{e} congres eene waardige plaats zou beslaan in de rij der congressen. De Noord-Nederlanders, zegde hij, hebben getracht hunne zuidelijke broeders gul te ontvangen. Beiden willen den zedelijken band versterken die hen vereenigt. Vreedzaam willen de geleerden zich vereenigen en niemand zal aannemen dat wij een ander streven hebben, niettegenstaande den laster en de nijd welke men heeft uitgestrooid. Men denkt er niet aan, te treden op politiek terrein, ook zou het in tegenstrijdigheid zijn met de leus, van den aanvang af op onze banier geschreven en waaromheen alle Nederlanders zich konden scharen.

Hij doet een beroep op de krachtdadige medewerking van allen om dit congres goed te doen gelukken en hoopt dat vruchtwekkende en kalme beraadslagingen mogen plaats hebben. Ook herinnert hij het verlies dat het congres en de Nederlandsche taal gedaan hebben door het overlijden van Te Winkel, medeopsteller van het Nederlandsch woordenboek, en den dichter van Lennep, wiens afbeeldsel men in de zaal had opgehangen met eene kroon van onsterfelijke bloemen bekroond. Verders eindigde spreker met de Nederlandsche en Belgische regeeringen te bedanken voor hunne belangstelling, alsook den heer burgemeester, de leden der regelingscommissie en de beide secretarissen en verklaarde het X^{e} congres geopend.

De heer Noordziek, 2^{e} voorzitter en schatbewaarder, stelde namens de regelingscommissie voor, tot voorzitter te benoemen Dr W.J.A. Jonckbloet, welk door allen goedgekeurd werd.

De voorzitter stelde de volgende personen voor als eerevoorzitters:

De minister van binnenlandsche zaken, de commissaris des konings in de provincie Zuid-Holland; de burgemeester van 's-Gravenhage en de heer Vrambout, gouverneur van West-Vlaanderen.

Tot ondervoorzitters: J. Heremans en de Maere-Limnander, van Gent; Dr N. Beets, van Utrecht, en Noordziek.

1 Zie bladz 141.

Tot secretarissen: F. de Cort, J. van Beers, S.-J. van den Bergh en T. van Westrheene.

Dus dat de heeren Julius Vuylsteke en Max Rooses, van Gent, secretarissen van het 9e congres vergeten werden, hetgeen dan ook tusschen de Belgische leden zóó afgekeurd werd, dat verscheidene hunner weinig of geen deel wilden nemen aan de werkzaamheden van het congres.

Als eereleden werden benoemd: de voorzitters der beide kamers der Staten-Generaal, de minister van binnenlandsche zaken in België; de oud-minister Alph. van den Peereboom; de heer Gericke, afgezant te Brussel; mevr. Bosboom-Toussaint; de oud-minister Bosscha en Hendrik Conscience, wiens naam daverende toejuichingen verwekte.

De voorzitter verklaarde dat de opdrachten van het eerelidmaatschap allen aangenomen zijn en ware mr Jacob van Lennep niet overleden, zijn naam de eerste zou zijn geweest; verders bericht hij dat het congres de eer zal genieten H.M. de koningin en de prinsen in zijn midden te zien.

De heer S.J. van den Bergh, secretaris, deelt brieven mede waaruit blijkt, dat de heer M. de Vries, als vertegenwoordiger der Nederlandsche regeering op het congres is aangewezen, en de heer Delcroix als vertegwoordiger van het Belgisch staatsbestuur.

De heer T. van Westrheene Wz., 2e secretaris, leest een brief van den heer van Woudrichem van Vliet, die wenscht dat het congres zich het onderwijs van vrouwen aantrekke, hetgeen niet aangenomen wordt omdat het alleen Noord-Nederland raakt.

De heer van Vloten heeft voorgesteld den naam van *Taal- en Letterkundig congres* eenvoudig door *Nederlandsch Taalcongres* te vervangen.

Nog is ingekomen een voorstel van de heeren Nijhoff, Thieme en Sijthoff, uitgevers van van Lennep's werken, om eene commissie te benoemen, ten einde een gedenkteeken voor dien beroemden schrijver op te richten. Zij stellen daarvoor gl. 300 beschikbaar als eerste bijdrage. - Wordt verschoven tot later.

De heer M. Salvador stelt bij afwijking der dagorde voor, vooralsnog het beginsel zelf daarlatende om vrouwen als lidmaten van 't congres al dan niet aan te nemen, het bureel te machtigen aan die vrouwen, die op vroegere congressen het lidmaatschap hadden verkregen en op dit congres het woord zouden willen voeren, daartoe alsnog toe te laten.

De voorzitter beschouwt dit niet als een ordevoorstel, maar als een diep ingrijpend voorstel. De leden hebben zich door hun toetreden vereenigd met de beginselen van het bureel. Na rijpe overweging heeft de regelingscomissie het besluit genomen, om het lidmaatschap niet aan vrouwen te geven. Daarenboven zou het bureel nu, volgens het voorstel van den heer Salvador, vrouwen moeten beoordeelen en wegen; de eene toelaten, de andere niet.

De vergadering beslist, dat het geen ordevoorstel, maar

een voorstel is, dat schriftelijk zal moeten worden medegedeeld.

Aan de dagorde is het uitbrengen der verslagen omtrent voorstellen op het IXde Congres gedaan.

De heer Julius Vuylsteke zegt, dat wat het voorstel betreft om den naam van *Nederl. Taal- en Letterkundig Congres* te veranderen in dien van *Nederlandsch Letterkundig en Maatschappelijk Congres*, de commissie daaromtrent geen verslag uit te brengen heeft, aangezien de heer Rolin-Jacquemijns dit voorstel ingetrokken heeft, waarover de voorzitter dank betuigt aan den heer Rolin-Jacquemijns, daar dit voorstel zoo licht een twistappel zou kunnen worden.

De heer van Vloten licht zijn voorstel toe, om den naam van 't congres in dien van *Nederlandsch Taal-Congres* te veranderen, waardoor men alles wegneemt, wat sommige licht te beroeren gemoederen kan verschrikken. Zijne tweede reden is, dat hij alles op 't congres wil vermijden, wat tot kamergeleerdheid zou kunnen doen vervallen.

De heer Ten Brinck weet niet, waarom het woord *letterkundig* in den ban zou moeten worden geslaan. De gedenkteekens van de taal, de werken der schrijvers en poëten, moeten op de congressen worden behandeld. Hij is dus tegen het voorstel.

De heer van Vloten antwoordt, dat hij de taal opvat als *gansch het volk*, waarin dus alle belangen en ook de letteren zijn omsloten. Hij is inzonderheid tegen den uitgang *kundig*, uit vrees voor kamergeleerdheid.

De heer Vuylsteke hecht weinig belang aan den titel. Blijft het oorspronkelijk doel der congressen, dan doet de naam niets ter zake. Hij herinnert aan 't programma van 1849 en stelt voor, dat aan iedere regelings-commissie volle vrijheid worde gelaten het congres, met behoud van zijn doel, te noemen òf *Taal*, òf *Letterkundig*, òf *Taal- en Letterkundig Congres*.

De heer Alberdingk Thijm had gedacht, van Vloten zou opkomen tegen den uitgang *kundig* in den afkeurenden geest van Bilderdijk, die zeggen zou dat een congres niet *kundig* wezen kan. Wanneer echter het congres zich geen letterkunde toeschreef, dan zou het geen recht hebben zich op dat gebied te doen gelden. Daarenboven het congres staat *in verband* met de letterkunde en kan dus als zoodanig letterkundig worden genoemd. Maar zonder taal is geen letterkunde denkbaar. Zelfs de sjouwerman heeft letterkunde: hij uit zich in zijne moedertaal. Het is dus onjuist te spreken van *Taal- en Letterkundig Congres*. Om te keer te gaan dat men zich in afgetrokkene onderwerpen verdiepe, waartoe de naam *Taalcongres* zou kunnen voeren, stelt hij voor, den titel van *Letterkundig Congres* te handhaven.

De heer de Vries wil een verzoenend voorstel doen. De waarheid ligt in 't midden. Hij leest een *Taal- en Letterkundig Congres* in den tegenwoordigen naam. Tegen *Letterkundig* heeft hij niets. Maar de congressen hebben niet ten doel de wetenschappelijke beoefening van de *Taalkunde*. Hij is niet tegen kamergeleerdheid, maar zij behoort hier niet te huis. Het congres is gewijd aan de *Taal* en zoo ook aan de *Letteren*, en hij stelt dus voor de congressen te noemen: *Taal- en Lettercongres*.

De talentvolle redenaar Dr Beets verheugt zich over de onvolmaaktheid van den naam, die geleid heeft tot de discussie; hij verzet zich tegen de volmaking van dien naam; hij gelooft niet aan de voorgespiegelde gevolgen. ‘Twijfelt gij er aan, vraagt hij, dat wij *kundig* zullen blijven, al gaat dat woord er uit?’ Dat wij naamsverandering willen, is wel een bewijs, dat wij 't nu anders inzien, dat wij *kundiger* worden, maar

hij is er voor den naam te laten zooals die is en niet verder over de *letteren* als woord te spreken.

De heer van Vloten gelooft nu ook, na al het gehoorde, dat het goed is zich te houden aan 't voorstel van den heer Beets, om ‘de zaak te laten zooals die was,’ en haalt eene oude spreuk aan der Staten-Kamers.

De heer Vuylsteke doet uitkomen, dat de regelingscommissiën tot nu toe vrij zijn geweest in den naam en stelt nogmaals voor, haar die vrijheid te laten behouden, mits de commissiën het oorspronkelijk doel en programma der congressen in het oog houden. Wordt aangenomen.

De heer Vuylsteke brengt nu verslag uit over het voorstel van het IXe congres, om in het vervolg de congressen in afdeelingen te splitsen. De uitvoerings-commissie acht dit wenschelijk, maar tevens een punt van inrichting, dat aan het oordeel van iedere regelingscommissie moet worden overgelaten, hetgeen ook aangenomen wordt.

De voorzitter benoemt eene commissie om H.M. de koningin en prins Frederik bij hunne aankomst in het gebouw binnen te leiden, bestaande uit de heeren: Vrambout, van Beers, Heremans, Beets, S.J. van den Bergh, van Sypesteyn, terwijl de burgemeester wordt uitgenoodigd zich aan het hoofd te stellen.

Na eene opschorsing van een uur, werd de zitting hernomen.

Hare Majesteit en Zijne Koninklijke Hoogheid werden door de gansche vergadering, waarin zich vele dames bevonden, staande en met daverend gejuich en handgeklap ontvangen. Zij zetteden zich links van de stellage neder.

De voorzitter heette de vorstelijke personen welkom, en gaf hun de verzekering van de gevoelens van eerbied niet alleen, maar van achting, liefde en innige gehechtheid, die het Nederlandsche volk bezielen. Hij bracht hun dank voor hunne belangstelling in de taal onzer vaderen. Onvergetelijk zal hun bezoek voor de congresleden zijn. Hij wenscht ook dat zij aangename herinneringen mochten medenemen van 't congres, dat zij er mochten overtuigd worden, dat de Nederlandsche taal- en letterkunde er in luister en Neêrlands eer omhoog gehouden wordt.

Professor H.-E. Moltzer, van Groningen, hield eene voordracht, getiteld: ‘en het rijk der taal is de *vox populi* niet de *vox dei.*’ Hij doet uitkomen dat het volk de taal naar zijne behoefte vervormt. Als voorbeeld haalt hij aan: ‘Loep mar tiegen,’ zooals een Friesche boer de locomotief heette; ‘komen-eisch-winkel’ voor: komenij's winkel; ‘dat riekt naar den mosterd’ voor: dat riekt naar den mutsert (brandstapel); ‘hij is een rijke *fokkert*’ voor: den naam van den rijken bankier Fager; ‘hij of zij heeft muizennesten in het hoofd’ voor: muizenissen (moeizaamheden) enz.

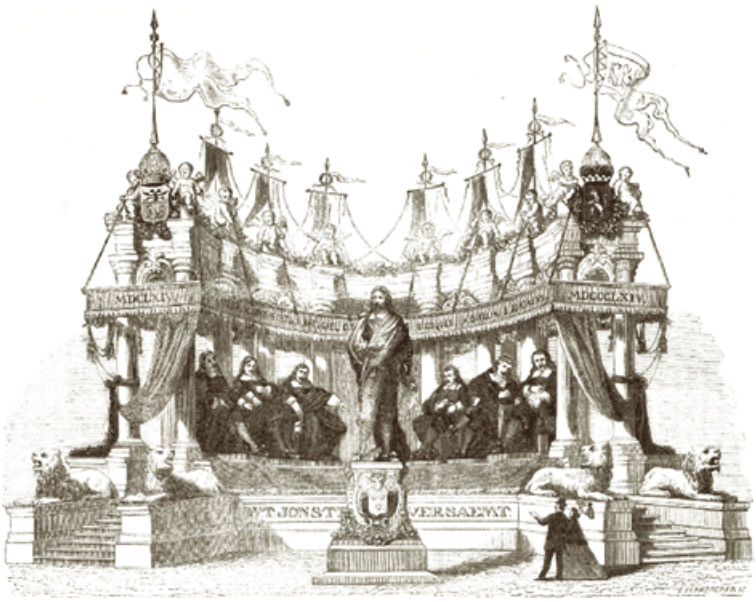

STOND GESTELD OP DE MEIR, TE ANTWERPEN, IN 1864.

Even als in het Fransch, waar *loup-garou* en *cormorin* nuttelooze herhalingen zijn, is het met ons lichtelaaie *vlam*, bezemen *keeren*, den *gek* scheren.

Als volks-etymologiën gaf hij op: het voegen van oude onbegrepen woorden bij andere. Zoo wordt onder zondvloed geen *grooten* vloed verstaan, maar aan zonden gedacht; bij gelagbetalen aan lachen, in plaats van aan *inleg*; bij ijselijk aan *ijs*, in plaats van aan *vrees;* bij mijl op zevenen denkt men volstrekt niet aan de dorpjes Mijel en Zevenen, door de Peel geecheiden. Men moet dus, wanneer men acht geeft op de taal van het volk, tevens letten op de taal van den voortijd.

Dr Beets wenscht eenen afwezige, het volk, te verdedigen tegenover het ‘kom-en-eisch-winkel.’ Het volk heeft nooit aan die vervorming gedacht. Halve geleerden, betweters hebben dat verkeerde woord gemaakt, of misschien 't een of ander schoolmeestertje die voor ‘kommenij's’ stond en dat woord niet begreep. De toejuichingen ontbraken hier niet. Beide sprekers werden door den voorzitter voor hunne bijdragen bedankt.

De heer J.J.L. ten Kate treedt op om eene proeve uit een nieuw gedicht voor te dragen, getiteld *de Planeten.*

Een blik gunde hij ons op Uranus, gehuld in schemering. Na eene dichterlijke zachte beschrijving van het vriendelijke schemeruurtje op aarde, riep hij uit:

> Maar het licht allereerst is een zegen!
> .....
> Wij behoeven den dag, met zijn glans en zijn gloed!

En nu schetste hij ons de somberheid van ‘een wereld met floers overtogen’ van ‘de hemel beroofd van zijn zon.’ Toen voerde hij ons naar de planeet Mars, en deed naar aanleiding van dien naam, eenen uitval tegen burgeroorlog en krijgsgewoel, wanneer:

> De kogels vallen zoo dicht als snel -
> De dobbelsteenen bij 't vreeslijk spel,

als men ziet:

> De paardenhoeven in 't knikkend graan,
> En hof en bogerd in 't vuur vergaan,

als men vindt:

> De wieg verlaten, den haard in d'asch,
> Den dierbren drempel begroeid met gras!

En met warmte riep hij uit:

> Wanneer, bij 't rijzen der vredezon,
> Wordt gij vernageld - gij, laatst kanon?

De vloeiende en forsche verzen werden in de meeste stilte aangehoord en met daverend gejuich stemde men in met den gelukwensch door den voorzitter aan Nederland gebracht, dat de dichter ten Kate op Hollands grond mocht geboren worden.

De heer A. de Jager hield eene voordracht ‘over eenige hedendaagsche taalgebruiken in Noord en Zuid.’ Hij toont aan dat Bilderdijk niet schroomde de buigingsuitgangen ook in de poëzij te gebruiken. Daar de spreektaal niet

onvoorwaardelijk voor de schrijftaal wordt gebezigd, kan hij zich de klacht begrijpen, op het vorige congres door de Vlamingen aangeheven, tegen de woordafkapping naar 't Engelsch gebruik. Hij komt op tegen het verwerpen van 't geen bij ons nog van verbuigingen over is; maar de Hollanders kunnen zich hierin niet geheel schikken naar de Vlamingen, wien het veel minder moeite kost de buigingsuitgangen te hooren, daar die bij hen in de spreektaal, meer dan bij de Hollanders, zijn overgebleven. Wijzende op het gebruik, door Vlaamsche dichters, van de verkorting ‘'nen’ voor ‘eenen,’ vraagt hij, ‘wie menschelijker handelen: wij, die den staart, of zij, die het lichaam afkappen?’

De heer Heremans hield eene voordracht: ‘over de letterkundige betrekkingen tusschen Noord en Zuid in de 17^{e} eeuw.’

Hij herinnerde de stichting in Noord-Nederland der talrijke Brabantsche en Vlaamsche rederijkerskamers, na de inneming van Antwerpen door Parma, en aan de geringe herleving dier kamers in België, na de sluiting van 't twaalfjarig bestand.

Jan van Beers droeg nu voor een oratorium, *de Oorlog*, bestemd om door eenen Vlaamschen toonkunstenaar te worden bewerkt.

Met eene schitterende zangerige beschrijving der lente ving hij aan; de mensch treedt op om zich koning te noemen der aarde,

> Want stof is knecht en geest is heer!

De geesten der duisternis wekken den mensch tot strijd op. Hij droomt van bloed. De heilige vrede vliegt van de aarde, de krijg komt aan. Het ‘te wapen’ weêrklinkt, de krijgslieden galmen hunne oorlogskreten uit. Vrouwen weeklagen en vervloeken de strijders, arbeiders doen even zoo. De spotgeesten jubelen.

Steden gaan op in vlammen: de legers stuiten op een, de kanonnen donderen, de musketten kletteren: de razernij viert feest. De gekwetsten jammeren, de ruiters rennen aan, 't geschut rolt voort.

> Heisa, zoo is 't goed!
> Plascht en plonst en baggert in 't bloed!

De overwinnaars danken God voor de zegepraal. De dood waart over 't slagveld en is genadig tegenover den wreeden mensch. De wolven en gieren komen aan op de reuk van 't bloed. Roovers schudden de lijken uit, moeders zoeken hunne zonen; de gewonden kreunen, ijlen en sterven van dorst.

De geesten des lichts zingen eindelijk een psalm ter eere Gods en wekken den mensch op tot waarheid en liefde, tot vrijheid, gelijkheid, rede, zoodat eindelijk alles, alles

> Een wordt, één wordt, smelt en rust in God.

De dichter van het prachtig oratorium was het ten volle waardig, dat de koningin hem persoonlijk een woord van dank toesprak. Daarna verlieten H. Majesteit en prins Frederik de vergadering, onder algemeene toejuichingen.

Nadat de heer voorzitter den heer van Beers met zijn gedicht had geluk gewenscht, werd de eerste zitting gesloten.

‘Nooit heeft men mijne nachtrust gestoord wegens menschen, die des avonds niet gegeten hadden, maar wel honderd malen voor menschen die te veel gegeten hadden,’ sprak een beroemd geneesheer.

Kronijk.

Antwerpen. - Van den heer Aug. Snieders is in het Berlijnsche *Magazin des Auslandes* opgenomen eene vertaling van zijn werk: *Op de Bruiloft*, waaraan reeds de eer eener Fransche overzetting te beurt viel. De Duitsche vertaling is getiteld: *Vielliebchen* en bewerkt door F. Hellwald.

- Op 1 October hield de heer Aug. Snieders in den Nederduitschen Bond eene voordracht over de levensgevallen ‘eener vod.’

- In de hoofdkerk (kapel der Nederlandsche heiligen) is een nieuw geschilderd glasraam geplaatst, toegewijd aan de heiligen Flores, Berchmans en Rodius. Het raam werd uitgevoerd door den heer Dobbelaere, van Brugge, naar eene teekening van L. Hendrickx. Eerlang zullen nog twee glasramen, ter eere van de heiligen Amandus, Eligius, Willebrordus, Norbertus, Walburgis en Dijmphna geplaatst worden.

- Uit het jaarverslag van de *Taalvrienden*, van Borgerhout, zien wij, dat de bibliotheek dezer maatschappij thans 700 boekdeelen bevat.

- Op 23 en 24 Augustus waren er in de maatschappij *Burgersbond* tentoongesteld: Twee gekleurde teekeningen, door L. Hendrickx; twee in zilver gedrevene schilden, voorstellende den H. Petrus en Christus, de sleutels aan den H. Petrus gevende, door J.F.G. Dutienne; de vier jaargetijden, in half verheven beeldwerk, door J.M. Gerrits; eene schilderij, *Jezus ter dood veroordeeld*, door F.G.J. van Beers.

- In het Verbond voor kunsten, letteren en wetenschappen waren op 24 Augustus tentoongesteld: Een tooneeltje op de markt, schilderij door D. Col; In de lente, door A. Delfosse; een massieve in zilver gedreven beker, komende uit het werkhuis van M. Nys zoon, en op 27 September eene schilderij van Portielje, verbeeldende een gevecht tusschen twee legers.

- In eene op 28 September gehoudene veiling, heeft het gemeentebestuur, voor circa 400 fr., een zeventigtal platen naar Rubens aangekocht, voortkomende, zoo wordt gemeld, uit de nalatenschap van den befaamden Engelschen tooneelist en tooneelschrijver David Garrick, die in 1779 te Londen overleed. Met dien aankoop heeft het bestuur de kern verkregen eener verzameling platen naar Rubens en andere Vlaamsche meesters, welke op de stadsbibliotheek zal aangelegd worden.

- Naar aanleiding der laatste Parijzer wereldtentoonstelling is een prinsen verdrag gesloten, met het doel de vermenigvuldiging van alle uitstekende beeldhouwwerken, bij middel van afgietsels, ten behoeve der museums in alle landen, te bevorderen. De volgende prinsen teekenden dit verdrag: de prins van Wallis, de hertog van Edinburgh, de erfprinsen van Pruisen, Saksen, Rusland, Italië en Denemarken, prins Jerome Napoleon, de prinsen Lodewijk van Hessen en Oskar van Zweden, de graaf van Vlaanderen, de aartshertogen Karel Lodewijk en Reinier van Oostenrijk, de hertog Nicolaas van Leuchtenberg en prins Amaedeus van Italië.

Brussel. - Den 27^{n} September werd te Brussel het congres over het teekenonderwijs geopend, met eene redevoering van den heer Visschers. Vele belangstellenden in het vak van teekenen namen aan het congres deel; onder andere traden als sprekers op de heeren Canneel, de Taeye, de Keyser, Kempeneers, de Schapere, Robeels,

Slingeneyer, Cluysenaer, Piron, Gerard, van Elven enz. Voor dit congres inzonderheid mag de spreuk gelden: zooveel hoofden, zooveel zinnen. De onderwijsstelsels, door de verschillende sprekers voorgestaan, waren zoo menigvuldig als afwijkend van elkaâr, en neiging om aan elkander toegevingen te doen, werd, behoudens eenige uitzonderingen, bij de redenaars niet waargenomen. Gelukkiglijk, zooals de minister van binnenlandsche zaken in zijne op het congres gehoudene rede deed opmerken: alle wegen leiden naar Rome. Het komt er slechts op aan, den kortsten weg te kiezen; maar het is bekend dat het niet gemakkelijk is, mannen die op weg zijn, op hunne schreden te doen terugkeeren. Wij verwachten dan ook van dit congres niet vele vruchten voor het onderwijs.

De tentoonstelling van teekenmodellen, van voorwerpen behoorende tot het teekenonderwijs enz., was als dusdanig niet onbelangrijk voor mannen van het vak.

Ter gelegenheid van het congres, bevelen wij hier den liefhebbers het volgende onlangs verschenen zeer merkwaardig werk aan: *Histoire de l'enseignement du dessin*, *depuis le commencement du monde jusqu'à nos jours*, *par L.J. van Peteghem*, verkrijgbaar bij den schrijver, rue du Midi, 86, Brussel.

- De heer Pinchart heeft het door de Academie van België uitgeloofd gouden eermetaal bekomen, voor zijne geschiedenis der penninggravuur in België, sedert de XVIe eeuw. De andere prijskampen, door de academie geopend, bleven zonder voldoenden uitslag. Op de openbare vergadering van 26 Augustus werd de cantate *het Woud* (van K. Versnaeyen en L. van Gheluwe), met grooten bijval uitgevoerd.

IJperen. - In het oude klooster der Rijke-Klaren zijn door den heer Angillis drie zerken uit de XVIe eeuw ontdekt, waarop de aanbidding der koningen, de blijde boodschap en adellijke wapens afgebeeld zijn. Ettelijke houten doodkisten zijn, in vollen grond, ongeschonden teruggevonden; eenige hielden slechts asch in; eene kist bevatte een geraamte, dat zeer goed behouden was; de kleederen van vele lijken waren nog in den besten staat van bewaring.

Maastricht. - Door het alhier gevestigde oudheidkundig genootschap werd bij het gemeentebestuur een verzoekschrift ingediend, om bij het slechten der vestingwerken, de Akerpoort (oude Wijkerpoort) niet af te breken, zijnde deze de oudste poort der stad en waaraan vele geschiedkundige herinneringen zijn verbonden. Eenige dwazen hebben, in den nacht van 28 September, van houweelen en breekijzers voorzien, zich aan het afbreken van voornoemde poort begeven. Te oordeelen naar het door hen geslechte, moeten zij nog al talrijk geweest zijn. Het gerecht doet ieverige opzoekingen.

Te Antwerpen was dat onnoodig, daar hebben de bestuurders der stad de prachtige poorten zelven doen afbreken. Zie blz. 57 en 65.

Karel-Lodewijk Torfs.

Het tijdschrift *de Vlaamsche School* en de Nederlandsche letterkunde heeft een gevoelig verlies ondergaan door het overlijden van Karel-Lodewijk Torfs, welke ook menigvuldige letterkundige bijdragen leverde in verschillende tijdschriften en dagbladen, onder de namen van J.-H. Darings, L.-C. Suyvelgheest, enz. Hij werd te Antwerpen geboren op 7 April 1808, waar hij overleed op 24 September ll., ten 8 1/2 ure des avonds, dus in 60-jarigen ouderdom.

De plechtige lijkdienst had plaats ten 10 ure in de St-Josephs-kerk, op 28 daaraanvolgende.

Behalve de familie, waren er eenige letterkundigen en kennissen, alsook de heer J.-C. van Put, burgemeester, de heeren van Honsem, schepen; L. Gerrits, gemeenteraad en lid der kamer van volksvertegenwoordigers; L. Mathot, P.-P. Stoop, Jos. Bellemans, gemeenteraadsleden en de stadssecretaris J. de Craen; de archivaris P. Génard enz. De hoeken van het baarkleed werden gehouden door de heeren L. Gerrits, Le Grand de Reulandt, secretaris der *Académie d'Archéologie de Belgique*, D. van Spilbeeck, bestuurder van het tijdschrift *de Vlaamsche School*, en Daras, beambte aan de archieven van het provinciaal bestuur.

De begrafenis had plaats op het Kielkerkhof, nevens het graf van wijlen vader Mertens, Torfs' medewerker aan de *Geschiedenis van Antwerpen.*

Vier redevoeringen werden er uitgesproken, welke wij hier laten volgen:

Redevoering van den heer J.-C. van Put, burgemeester der stad Antwerpen.

Thans een jaar geleden, op deze zelfde plaats, sprak ik, namens het stadsbestuur, een laatst vaarwel uit aan den achtbaren Frans-Hendrik Mertens, stadsbibliothecaris en eenen der opstellers der *Geschiedenis van Antwerpen;* thans kom ik, in naam van hetzelfde bestuur, den vaarwelgroet brengen aan den ieverigen medewerker van M. Mertens, aan M. Karel-Lodewijk Torfs.

M. Torfs werd te Antwerpen op 7 April 1808, van burgerouders geboren. In weêrwil eens gebreks van stomdoofheid, wist hij de buitengewone geschiktheid te ontwikkelen welke hij had voor het letterkundig leven. Dag en nacht aan den arbeid, mocht hij eenen ruimen schat van kennissen vergaren. Bijna al de vakken der menschelijke wetenschappen werden door hem beoefend en men kan van hem zeggen dat hij, als een slach van levende encyclopedia was.

In de kennis der geschiedenis, maar vooral in die der stad Antwerpen, was het dat de heer Torfs bijzonder uitmuntte. De ontelbare aanteekeningen die hij over het verledene onzer gemeente maakte, duidden hem als van zelf aan om de geschiedschrijver onzer gemeente te worden.

Vriend van den diep betreurden vaderlandschen schrijver, den heer Willems, deed de heer Torfs in het *Belgisch Musaeum* verscheidene geleerde verhandelingen over onze vaderlandsche geschiedenis verschijnen. In 1844 begon hij, gezamenlijk met M. Mertens, het opstel der groote geschiedenis onzer stad, die als een gedenkteeken der bekwaamheid van beide mannen zal blijven. Aan dit werk werd tot in het jaar 1853 gearbeid.

Merkwaardig intusschen zette M. Torfs zijne werkzaamheden nog op het litterarisch veld gedurig voort en plaatste hij in verscheidene tijdschriften eene reeks van bijdragen, die het verledene van verscheidene openbare gestichten ophelderen.

In 1862 begon hij het opstel zijner nieuwe geschiedenis van Antwerpen, een werk in 2 deelen, dat bestemd was om het verleden onzer gemeente onder het volk meer en meer bekend te maken, en men verzekert ons dat zijne laatste oogenblikken toegewijd waren aan het vervaardigen eener geschiedenis der verschillige vergrootingen van Antwerpen.

Dit laatste werk mocht hij evenwel niet zien verschijnen.

Even als alle ware geleerden was M. Torfs zeer nederig van gemoed en wij twijfelen of hij wel ooit eenen vijand hebbe gehad. Hij vond de belooning zijner vlijt in de overtuiging van nuttig aan zijne medeburgeren te zijn geweest.

In tegenwoordigheid zijner bloedverwanten, breng ik hulde aan de nagedachtenis van M. Torfs, in de overtuiging dat de overledene reeds hierboven het loon zijner deugden en werkzaamheden moge genieten.

Vaarwel, M. Torfs, rust zacht in den schoot der aarde uwer dierbare geboortestad.

Redevoering van den heer luitenant-kolonel Casterman, namens de *Académie d'Archéologie de Belgique.*

Sur cette tombe entr'ouverte, l'Académie d'Archéologie de Belgique vient déposer, avant qu'elle ne se referme, l'expression de sa douleur de la perte prématurée qu'elle vient de faire en la personne d'un de ses membres les plus distingués, les plus dévoués et les plus érudits.

A peine a-t-elle perdu F.-H. Mertens, le baron Jules de St-Genois, P.-C. van der Meersch et Michel Verswyvel, que la mort inflexible vient lui ravir Louis Torfs.

Torfs, né à Anvers le 7 Avril 1808, reçut une éducation des plus simples. L'enseignement qui lui fut donné s'arrêta lorsqu'il eut atteint l'âge de douze ans. Depuis lors, tant par suite de l'état débile de sa santé, que peut-être par l'indifférence de ses parents, il ne reçut plus d'instruction. Il dut donc acquérir par lui-même toutes ses connaissances. Si l'on considère ce point de départ et si l'on envisage que la nature l'avait physiquement doué d'une manière peu favorable, car il était sourd, presque muet et presque aveugle, on reste stupéfait de voir cette intelligence riche et ardente produire, dans des conditions si désavantageuses, les travaux que notre vénéré confrère a mis au jour. En effet, sans parler de son incessante collaboration à différents journaux périodiques, Torfs fut le principal auteur de l'Histoire de la ville d'Anvers, qu'il publia en collaboration avec Mertens, ouvrage en huit volumes, qu'il refit seul en deux volumes quelques années après; il publia les fastes des calamités publiques dans les Pays-Bas et les annales de l'Académie d'archéologie ont imprimé de lui un grand nombre de notices sur

des sujets spéciaux de l'histoire de sa ville natale, à laquelle il voua toutes ses veilles.

La mort est venue le surprendre au milieu de travaux nouveaux dont il s'occupait avec ardeur et qui peut-être, malheureusement, resteront à l'état d'ébauches.

Torfs était un homme d'une grande modestie, apanage de l'homme de mérite; sa bonté égalait son savoir: enfermé dans son cabinet, qu'il ne quittait presque jamais, et dédaignant les relations ordinaires de la société, il consacrait toutes ses heures au travail; son temps était partagé entre ses études et la vie de famille. Aussi peut-on dire que l'existence de notre regretté confrère fut marquée au coin de l'abnégation, du dévouement à la science, sans intérêt personnel, sans désir de récompenses nationales, que pourtant il voyait distribuer autour de lui, à des moins méritants peut-être. Mais Torfs, se plaçant au-dessus des convoitises vulgaires, trouvait dans le succès de ses travaux historiques, la seule récompense qu'il ambitionnât, et cela lui suffit.

Glorifions cette belle vie, acclamons son grand mérite, louons ses nobles aspirations, son désintéressement et, en partageant le malheur de sa famille éplorée, exprimons au bord de cette tombe combien est immense la perte que notre compagnie vient d'éprouver.

Espérons que Dieu, juste appréciateur des vertus, aura déjà accordé à notre ami les récompenses qu'il a méritées.

Adieu, Torfs, adieu.

Redevoering van den heer L. Mathot, namens den *Nederduitschen Bond.*

Mijnheeren,

Wederom is een gevallen uit de moedige mannenschaar, die, kort na de omwenteling van 1830, opstond, om tegen de indringing van vreemde taal en denkbeelden te strijden.

Reeds velen liggen in den doodslaap en nog zijn de gapingen in de gelederen der Vlaamsche schrijvers niet aangevuld.

Moeten wij reeds het verval der Vlaamsche letterkunde, zoo weinige jaren na hare wederontluiking, in het verschiet zien?

Want hier bij den grafkuil van dezen man, blikken wij weder te vergeefs in 't ronde, en zoeken wie dien nederigen en toch zoo krachtigen kampioen vervangen zal.

Wie zal, als hij, de wording en de ontwikkeling van ons gemeente-leven verhalen; wie zal, als hij, bij het voorbeeld der vaderen, in het opkomende geslacht, de liefde tot den geboortegrond en de zelfstandige gemeente ontsteken? Wie zal ons nog zoo krachtig herzeggen als hij, dat de onafhankelijkheid der gemeente, de wortel is van iedere andere vrijheid, en wat daar buiten gaat, gewoonlijk geene vrijheid is, maar éénheid in de slavernij?

Wij hebben vele reden om te treuren....

Gedurende zijn leven werd de naam van Torfs ter nauwernoode gehoord.

Hij had gezaaid, maar anderen hebben gemaaid. Ver van het gewoel der wereld, in zijne studiecel opgesloten, zwoegde hij nacht en dag en schreef, met de hulp van zijnen boezemvriend Mertens, die prachtige *Geschiedenis van Antwerpen*, welke nog door het nageslacht even gretig zal doorbladerd worden, als vele gedruischmakende gewrochten, na een kortstondig geflonker, in den kolk der vergetelheid zullen gezonken zijn.

Uit het graf van dien ongekenden, zeggen wij van dien miskenden man, zal eene ster hoog aan den hemeltrans oprijzen.

Zijn voorbeeld moet ons opwekken, als wij somtijds het hoofd moedeloos laten nederzakken onder den ondankbaren en moeielijken arbeid. Herdenken wij dien dooven, bijna blinden man, door de studie meer dan door de jaren versleten, de trappen der stadsbibliotheek opklimmende, om uren lang de waarheid na te vorschen. De dorst naar waarheid, dit echte kenmerk van den geschiedschrijver, bezat Torfs in hooge mate. Heeft hij somtijds gedwaald, zijn zijne beschouwingen of berekeningen somtijds onjuist, men legge het hem niet ten laste, als gebrek aan vlijt of aan goede trouw, maar alleenlijk aan de gebrekkelijkheid der menschelijke natuur, die niets volmaakt voortbrengt.

Doch zijn werk, zooals hij het met de hulp van Mertens opstelde, verdient het eerst genoemd te worden, tusschen de hedendaagsche vaderlandsche geschiedboeken; ja, zoolang een Vlaamsche geleerde en eene zelfstandige Antwerpsche gemeente zal bestaan, zal de naam van L. Torfs, voortleven.

Ook, als hij het moede hoofd nederlegde, om de eeuwige Waarheid van aanschijn tot aanschijn te aanschouwen, mocht hij met zelfvertrouwen zeggen:

Ik heb een gedenkteeken duurzamer dan brons opgericht.

In den naam van den *Nederduitschen Bond*, leg ik, als zinnebeeld zijner onsterfelijkheid, eenen lauwertak op het graf van Lodewijk Torfs.

Redevoering van den heer D. van Spilbeeck, bestuurder van het tijdschrift *de Vlaamsche School.*

Als bestuurder van het tijdschrift *de Vlaamsche School* zouden wij aan een onzer duurbaarste plichten te kort blijven, indien wij hier geene openbare en laatste hulde brachten aan den geleerde, welke ons tijdschrift met zoovele voor de geschiedenis onzes vaderlands belangrijke bijdragen vereerde. Ja, wij mogen het zeggen: Lodewijk Torfs was de geleerdste onzer medewerkers, maar ook een der nederigste; zijn schat van wetenschap vormde als het ware eene onuitputtelijke bron van geschiedkundige en wetenschappelijke kennissen, die hem des te meer vereerden dat hij geheel en gansch de man zijns arbeids was. Bijna geboren met het gemis der twee aan den mensch zoo onontbeerlijke zintuigen, het *geluid* en het *gehoor*, wist hij zich toch zoo te oefenen, dat hij weldra door andere buitengewone geestvermogens werd opgemerkt. Nog kind zijnde, leerde hij gedurig, en alles wat hem maar mogelijk was. Terwijl andere kinderen zijns ouderdoms en stands zich met alle soorten van spelen vermaakten, stond Lodewijk Torfs, een boek in de hand, aan het ouderlijk huis, op de Melkmarkt, bezield met den vasten wil, om, niettegenstaande zijne gebreken, eenmaal een nuttig man voor de samenleving te worden.

Nauwelijks de kinderjaren voorbij, stelde hij zich reeds als onderwijzer van anderen aan, tot dat hij letterzetter op eene drukkerij werd, waar hij weldra tot letterverbeteraar en eindelijk mede-opsteller en hoofdopsteller van het *Antwerpsch Nieuwsblad* werd.

Intusschen verzamelde hij al de bouwstoffen der *Geschiedenis van Antwerpen*, welke hij, met wijlen vader Mertens, uitgaf; dit merkwaardig werk is, voor de beide geleerden, een eeuwig gedenkteeken, de schoonste zuil, welke men aan hunne nagedachtenis zou kunnen oprichten; want, als het marmer of het arduin door den tijd zal vernield zijn, als men de bronzen beelden wellicht tot andere noodwendigheden zal bezigen, zullen de namen van Mertens en Torfs, door dit werk, nog voor de verste nageslachten voortleven in de boekverzamelingen van landen en steden.

Deze reuzenarbeid heeft Torfs onlangs op eigene krachten overzien en beknoptelijk samengevat, met bijvoeging der latere gebeurtenissen; ook vormt dit een allernuttigst werk voor alwie belang stelt in de geschiedenis van Antwerpen.

Het is ons onmogelijk, thans al de vruchten zijns arbeids hier aan te halen; daarom bepalen wij ons, die te melden, welke, buiten talrijke andere ongeteekende opstellen, van hem in de *Vlaamsche School* verschenen, Zij zijn:

Oude topographie van Antwerpen;
De Melkmarkt in hare wording en wezen beschouwd;
De Pepel;
Bevolking van Antwerpen in de XIVe en XVe eeuw;
Andoverbum en Burdigala;
Catalogus van het museum van Antwerpen;
Petrus Xinnenius en Lorenço de Villavicencio;
Fernando Bernouille;
Roovers en sektarissen (1563-1564);
Loterijen te 's Hertogenbosch (XVIe eeuw);
Jan Yperman;
Stadsgeboden van Antwerpen; enz. enz.

Herinneringen aan de Antwerpsche feesten van vroegere tijden, welke hij later vervolledigde en die het Feestalbum vormen, door ons in 1864 met den overledene uitgegeven.

De aanhoudende arbeid en de jaren verzwakten zijn gezicht en maakten hem het werken zeer moeilijk, zoodanig, dat het ons waarlijk hartzeer deed het te zien. Men mag van hem zeggen, dat hij een martelaar des arbeids is geweest, doch, altijd jong van harte, vol ijver voor het nuttige en het schoone; hadde hij ook maar een gedeelte der aan den mensch noodzakelijke zintuigen bezeten, men had hem, als een der grootste mannen zijns tijdvaks, moeten vereeren; maar ontdaan van die middelen waardoor anderen, met veel mindere begaafdheden, minder kunde, minder werkzaamheid zich doen gelden, bleef hij onvereerd, ja, werd zelfs miskend.

Moge hij thans het loon ontvangen voor al zijne pogingen ter verheerlijking zijns geboortegronds aangewend.

Vaarwel, vriend Torfs, tot later.

Wij kunnen niet nalaten de volgende *Simpele historie*, ontleend aan de *Nalezingen op de verhandeling over de Melkmarkt,* door L.-C. Suyvelgheest (K.-L. Torfs), onzen lezers mede te deelen. Zij stellen de eerste jaren van den onvermoeibaren en geleerden man in een eigenaardig en treffend licht, en wijzen tevens den heer luitenant-kolonel Casterman te recht, waar hij in zijne grafrede zegt, dat de ouders van Torfs de opvoeding van hun kind verwaarloosden; juist het tegenovergestelde is waarheid, daar Torfs tot zijnen zestienjarigen ouderdom school ging bij meester Stips, bij wiens opvolger hij later ondermeester werd. Het is ook ten onrechte, dat men Torfs heeft voorgesteld als stomdoof en bijna blind geboren. Het verlies van spraak en gehoor was bij Torfs het gevolg van eene zware ziekte, die hem op 8-jarigen ouderdom bijna ten grave sleepte en waarin men beweerd heeft dat hij mismeesterd is geworden.

Simpele historie.
(Fragment uit zekere onuitgegeven gedenkschriften van eenen kluizenaar.)

Korts vóór of korts na den reuzenstrijd van Waterloo, ik herinner mij niet juist wanneer, maar vast omtrent den tijd, dat de meid van eenen bejaarden jongman, M.

Mannekens, eigenaar en bewoner van de *Akeley*, op de Kaasrui, nevens den *Pepel*, in eerstgenoemd huis door Engelsche soldaten vermoord werd, omtrent dien tijd, zeg ik, werd er onder den houten gevel, recht over den *Witten Haas*, een tentenkraam opgeslagen, ongetwijfeld met toestemming der huislieden, christelijke menschen, die geloofden dat de een den andere in deze wereld moet voorthelpen. Of wegens deze dienstbaarheid eenige vergelding betaald werd, weet ik niet, maar dat weet ik nog zeer goed, dat men zich aan het bewuste kraam allerlei nationale en Neurembergsche snuisterijen kon aanschaffen. *Allerlei* is hier echter het gepaste woord niet; buiten eenige kinderpopjes en wissen klaters, was er geen speelgoed te vinden, en bestond de boedel hoofdzakelijk uit artikels van dagelijksch gebruik voor den gemeenen man, zooals zakmessen, tafelvorken, soeplepels, neusnijpers, borstels, spiegeltjes, koffijzakken, knoppen, kammen, oor- en vingerringen, snuif- en tabaksdoozen, scharen en naaldenkokers, enz.; zelfs de ouwerwetsche maar destijds nog onontbeerlijke vuurkeijen hadden er eene plaats.

De eigenaar of, om nauwkeurig te spreken, de eigenaresse van dit nederig bazar was een vrouwtje, hetwelk vast de zestig naderde. Haar naam schijnt van den Broeck te zijn geweest, doch in de buurt kende men haar enkel onder dengene van *het wefke* (wijfke), welk *diminitivum* volkomen gepast was, zoowel wegens de kleine gestalte van het mensch, als omdat het een gevoel van welwillendheid uitdrukt. Immers, vrouw van den Broeck was bij al de buren der Melkmarkt bemind en geacht, wegens hare stille en zedige leefwijze, hare hartelijke en beleefde manieren, hare zindelijkheid en bescheidenheid. Althans, ik heb er nooit kwaads van hooren spreken, anders zou de eigenaar van den *Grooten Haas*, die haar, voor hare goederenkist en kraamstelling, achter de straatdeur een vrij entrepot gegund had, niet toegelaten hebben, dat zijne meid haar elken middag eene kan van den door haar geleverden koffij opschonk.

Nevens dit gemak had vrouw van den Broeck ook het groot geluk van eenen braven, zoon te bezitten. Deze was schoenmaker van ambacht en, schoon gehuwd, had hij zijne moeder niet willen verlaten. Alle dagen zag men ze beiden, tusschen acht en negen ure 's morgens, naar de Melkmarkt komen, het kraam uit deszelfs bergplaats halen en opslaan. Vervolgens, om vier ure namiddag, kwam de zoon de tent afbreken en hielp zijne moeder alles weêr wegdragen.

En dat heb ik den goeden jongen jaren lang zien doen, zonder zich ooit door vreemdelingen te laten vervangen. Hoe eenvoudig deze behulpzaamheid nu ook moge wezen, ik vind ze hoogst loffelijk. Zeker zullen er niet veel gevonden worden, die elken dag een uur van hunnen werktijd aan het op- en afzetten van een kraam zullen willen besteden. Edoch, zon- en feestdagen en ernstige beletsels uitgezonderd, het wijfje was altoos op haren post, onder den houten gevel, onaangezien regen en wind, hagel en sneeuw. Dààr, na hare waren te hebben uitgepakt en geschikt, en op de houten kist gezeten, met eenig naai-, stop- of breiwerk in de handen (immers als het niet te koud was), wachtte het, tot dat het aan eenen der talrijke passanten zou gelieven, haar eenen penning te gunnen.

Helaas! er ging nu en dan een dag om, dat de goede sloor aan haar kraam meer bezieners dan klanten had. Daarenboven behoorden de meeste dezer laatsten tot die lieden, welke bij het

koopen van eenig voorwerp hardnekkig oordjes en duiten afdingen; en als men bedenkt, dat de gansche boedel bestond uit bij het dozijn ingekochte artikelen, dan begrijpt men, dat de nering van ons wijfje een sober profijt hebbe moeten opleveren.

Nogtans scheen vrouw van den Broeck altoos vergenoegd en toonde zich altijd even vriendelijk. Nooit hoorde men haar klagen of brommen, zooals zoovele winkeliers, die echter alle dagen genoeg over hebben om 's avonds hunne pint te pakken. Neen, vrouw van den Broeck was verstandiger en, zonder iets van philosophische theoriën te kennen, bracht zij ze in praktijk, toonende met haar lot tevreden te wezen.

Wat wonder, dat dit stille en rustige leven benijdenswaardig werd gevonden door iemand, die op het derde verdiep van den *Witten Haas* eene veilige schuilplaats was komen zoeken.

Die iemand was een maagschap van bankiers, kooplieden en magistraten. Doch alzoo zijn geslacht nog in vollen fleur is, achten wij het ongepast zijnen naam hier neêr te schrijven en zullen wij ons bepalen, onze van nieuwsgierigheid brandende Eva's dochteren aan te raden, aan hagel of janhagel te denken: misschien brengt haar dit op het spoor van het raadselwoord. Evenwel mogen wij toch zeggen, dat zoolang de vastelands-blokkade en de prohibitie-wetten floreerden, de zaken des onbekenden redelijk wel gingen; maar toen het keizerrijk instortte, ondervond hij, dat het ongeluk de soliedste huizen kon treffen, en om onverbiddelijke schuldeischers te ontgaan, had hij zich begeven onder de bescherming van den *Witten Haas*. Gedurende de drie of vier weken dat deze gevallen Cresus zich aldaar verborgen hield, had hij meermalen, het venstergordijntje voorzichtig oplichtende en door het glas heenblikkende, ons wijfje kunnen bespeuren, hetwelk rustig hare kleine nering dreef, zonder zich om exploiten, protesten, dagementen of ander zegelpapier te bekommeren.

Verwonder u niet, geduldige lezer, indien ik voor die goede ziel nog zooveel belangstelling heb overgehouden; maar ook, en zonder het wel verdiend te hebben, ik was haar lieveling, en zij herinnert mij altijd iets, hetgeen den belezen en doorgeleerden Schayes meermaals van zich zelf heeft verhaald.

Hierboven gaf ik ten naaste bij den geheelen inventaris van 't kraam, maar vergat opzettelijk een artikel, hetwelk in mijne oogen, den ganschen boedel waard was. Ik bedoel eene kleine verzameling van volksromans uit de zoogenaamde *Blauwboekerij*, zooals: *Jan van Parijs*, *Ridder Malegijs*, *Fortunatus*, *Uilenspiegel*, *Ourson en Valentijn*, enz.; wijders, nevens de vuurkeijen en als *nouveautés de la saison*, eenige almanakken, waaronder den *Dobbelen Almanak van Milanen*, *Antwerpsche-*, *Lovensche-*, *Snoeck-* en *Schapers-almanakken.* Nu was het aan mij alleen, ik weet niet waarom, dat op mijn negende jaar het privilegie was vergund, om al die schoone dingen te lezen. Oordeelt of ik er van gebruik maakte, daar het wijfje nog de vriendelijkheid had mij de beste plaats op haar koffer in te ruimen. Hoeveel uren ik aan dit tijdverdrijf mag besteed hebben, weet ik niet, maar zeker een goed getal, en ik smaakte op dit kraam zooveel genoegen als de vriend Schayes bij zijnen schoenmaker, alhoewel er voor mij veel minder keuze was.

Ondertusschen ontbrak mij ook geene ernstige lectuur. Van het kraam richtte ik mij gewoonlijk naar den *Grooten Haas*, waar grootvaders oude boekenkast altijd gereed stond, om mijne weetgierigheid nieuw voedsel te geven. Het is daar, dat ik al vroeg kennis maakte met het *Oude* en *Nieuwe Testament*, de *Levens der Heiligen*, het *Masker van de Wereld* en andere dergelijke boeken, alsook met Vondel's

Treurspelen, die mij, nevens het begrip van het schoone, den smaak voor de goede en mannelijke poëzij inschepten.

Over het geheel echter, maakte ik van het rijm minder werks dan van Roveroy's mengelmoes, de zoogezegde *Chronyke van Antwerpen*, en vooral van het *Antwerpsch Chronykje*, hetwelk ik misschien wel tienmaal heb uitgelezen. Men weet, dat dit *Chronykje* met het jaar 1500 begint en met dat van 1575 uitscheidt. Vóór en na die jaren was er veel water uit de Schelde naar de zee gevloeid, en ik verwonderde mij, dat er sedert dien niets meer over de geschiedenis van Antwerpen was verschenen; want ik kon mij niet ontveinzen, dat al wat de prevelaar Roveroy of zoo wie er had bijgelapt, zoo onvolledig als onbekookt was, en uitte heimelijk den wensch, dat er eindelijk toch iemand komen mocht, die de leemten zou aanvullen.

Dan, ik bespeur, dat ik bij deze litterarische uitweiding ons wijfje uit het oog verlieze. Ik heb er al veel goeds van gezegd en kan niet nalaten er bij te voegen, dat het een van die eenvoudige christenen was, die op het geloof gesteund en door de hoop van een beter leven gesterkt, hier stil en gelaten hun kruis dragen. Trouwens, had vrouw van den Broeck ooit een verlangen, dan was het, dat zij vóór haren dood een groot jubileum mogt verdienen. Ten jare 1820 vierde Brussel dat van het H. Sacrament van Mirakel, en ons wijfje kon de begeerte niet wederstaan er deelachtig aan te wezen. Ondanks hare zestig ondernam zij met duizende anderen de reis naar de hofstad en volbracht gelukkig hare bedevaart.

Daar ik omtrent denzelfden tijd mijne eerste broek had afgelegd en mij ernstig op de taalstudie moest toeleggen, was het almanakkenlezen uit. Aldus verliepen er nog eenige jaren, gedurende welke ik op het eentoonig kraamleven van het vrouwtje minder acht sloeg dan te voren.

Eens verwonderde zich de geheele buurt, het *wefken* sedert verscheidene dagen niet gezien te hebben; maar men vernam weldra, dat eene doodelijke krankheid haar t'huis te bedde hield: haar zoon had niet gewild, dat zijne moeder naar het gasthuis wierde vervoerd, opdat zij in hare laatste stonden die liefderijke zorgen zoude kunnen genieten, welke goede kinderen alleen aan hunne ouders kunnen verschaffen.

Vrouw van den Broeck stierf dan ook gelijk zij geleefd had: kalm en gelaten. Onder de goede werken, waarvoor zij de belooning is gaan ontvangen, zal haar ongetwijfeld aangerekend zijn hare onbaatzuchtige hartelijkheid jegens den kleinen almanaklezer, die, uit oprechte erkentenis, het onderhavig kapittel zijner gedenkschriften aan haar aandenken heeft willen wijden.

K.-L. TORFS.

Den Pepel, zie *Vlaamsche School*, 1860, blz 105 *De Akeley* is het huis op de Kaasrui, thans bewoond door den heer Hesbain-Stordiau.

De spraak der zee.

't Is vreugd op het strand en op 't woelige water,
Daar wieglen de bootjes in feestdos getooid;
Waar zangen zich mengen bij 't lustig geschater,
Bij 't zeiltje dat zwelt en het golfje dat plooit.

TEEKENING VAN H. SCHAEP, HOUTSNEÊ VAN P. DE CORT.

't Is feest op het strand - en van heuvel tot heuvel,
Ontwaart men de scharen bij tenten en kraam;
Alleen en ontroerd staan in mijmrend gekeuvel,
Twee kinderen daar - broêr en zusje te zaâm.

Op 't rusteloos tuimlen der zwellende baren,
Op 't grootsche vertoog van het eindeloos vlak,
Staan denkend de kleine gelieven te staren,
Toen eindlijk het knaapje aan het maagdelijn sprak:

‘Mijn zuster, o hoort gij die zwalpende golven,
Die klotsend er henen en weêr zijn gejaagd;
Iets droevigs ligt wis in die baren bedolven?..
‘O ja - zeî het kind - 't is de zee die zoo klaagt.’

‘Die naamlooze toon komt mijn harte beklemmen,
Ik voel mij schier weenen, zeg wat dit beduidt;
Wat zeggen toch al die zwaarmoedige stemmen,
Tot wie richt de zee al dit droevig geluid?’

‘Kom luister - sprak weder het broertje en hij legde
De rillende hand van het meisje in de zijn: -
‘Hoor wat van de zeespraak mij moeder eens zegde,
Wat veellicht die grollende golfklanken zijn:

Aan God, zuster, Schepper van iederen morgen,
Aan Hem doen die stemmen hare eeuwige klacht;
Des menschen verdriet in het harte verborgen,
Dat draagt Hem de zee, op heur schuimende vacht.

Nu luister en zie, hoe die baar vóór zich henen
Die keitjes en schubbetjes wentelt en vaagt;
Hoe wrang is die spraak! - ‘Men zou zeggen 't is weenen,
Sprak 't denkende kind. - 't Is de zee die zoo klaagt.’

VICTORIEN VANDE WEGHE.

IJperen.

Het zegepralende België, gesteld op de Meir te Antwerpen, in 1853.

SAMENSTELLING VAN F.-A. DURLET.
Zie blz. 146, waar een misslag begaan is in de aanduiding van de bladzijde, waarop deze plaat moest voorkomen.

Een huwelijksverhaal.

I

- Wees verzekerd, lief kind, dat ik het niet zijn zal, die u zal aanraden met mijnheer Colebrook te trouwen, als gij inderdaad eenen afkeer voor hem gevoelt

- Ik heb noch genegenheid, noch afkeer voor hem, moeder; ik gevoel hoegenaamd niets voor hem, en mij dunkt dat men toch iets moet gevoelen voor den man met wien men trouwt.

- Zeker, zeker, en ik zou u, onder zulke omstandigheden, niet willen zien trouwen; enkel zal ik u zeggen, dat hij u misschien zou bevallen, als gij hem de gelegenheid verschafte om u aangenaam te zijn. Wat denkt gij er over?

- Niets, tenzij dat hij mij niet aanstaat als echtgenoot.

- Hoor eens, Ada, spreek rechtuit: hebt gij genegenheid voor iemand anders?

- Neen, moeder, voor niemand.

- Lief kind, denk er wel op na en bedenk welke de gevolgen van uwe weigering zullen zijn: uw oom heeft verklaard

dat hij u geen penning zou achterlaten als gij met dien jongeling niet trouwt, en gij weet, dat ik maar eene kleine lijfrent heb. Zoodat gij, als ik kwam te sterven, niet de geringste fortuin zult bezitten. Wat zoudt gij dan doen?

- Ik zou doen, wat zoovele jonge meisjes moeten doen, ik zou werken om mijnen kost te verdienen.

- Dat is gemakkelijker te zeggen dan te doen, kind; na den welstand waaraan gij gewoon zijt, zou het werken voor het dagelijksch brood, u zeer pijnlijk vallen, en de vrouw die met tegenspoeden heeft te kampen, is waarlijk te beklagen.

- Maar, moeder, gij zijt, God zij geloofd! zoo dicht bij uw' dood niet en al is het dat ik met mijnheer Colebrook niet trouw, daaruit volgt niet dat ik zal veroordeeld zijn om heel mijn leven alleen te blijven.

- Welk huwelijk denkt gij te kunnen doen, als uw oom u niets geeft? Een rijk man trouwt met geene onvermogende vrouw.

- Hewel, dan veronderstel ik dat mijnheer Colebrook mij enkel wil trouwen voor de fortuin van mijnen oom, en ik maak hem daarover geen compliment.

- Wat gij daar zegt, Ada, is niet fraai, want iedereen weet, dat mijnheer Colebrook de keus had tusschen verschillende jufvrouwen die meer fortuin bezitten dan uw oom er u waarschijnlijk zal achterlaten.

- Welnu, ik wensch hem zulke jufvrouw en dan zal ik over hem niet meer lastig gevallen worden.

- Gij hebt ongelijk, zooveel hinderpalen op den weg van uw geluk te plaatsen, maar ik hoop nog dat gij van gedacht zult veranderen eer uw oom daar is.

De jongeling, wegens wien deze woordenwisseling werd gevoerd, was de zoon van eenen rijken fabrikant uit Nottingham; hij bezat een aangenaam uiterlijke, doch hij was zoo wat hoogmoedig en ingenomen met zijnen persoon; evenwel mocht zijne inborst goed genoemd worden; er ontbrak hem echter iets om Ada's hart te treffen, en ofschoon zij zelve niet zou hebben kunnen zeggen waarin dat iets bestond, gevoelde zij desniettemin allerbest dat hij het niet bezat.

Het was hare moeder nogtans gelukt haar de halve belofte te ontrukken, dat zij zou getracht hebben haren afkeer voor een zoo voordeelig huwelijk, en waartegen zij geene ernstige bezwaren wist aan te voeren, te overwinnen. Doch Ada begreep al spoedig dat zij ongelijk had gehad die toezegging te doen en mijmerend richtte zij hare schreden naar hare geliefkoosde wandelplaats, langs heen de boorden van de Trent.

Die wandelplaats bestond uit eene dreef eeuwenoude boomen.

't Was er stil en eenzaam en men bespeurde er noch menschen noch woningen, behoudens het huisje van den veerman, aan den overkant der rivier. Het ware moeielijk geweest, eene betere plaats uit te kiezen, om zich aan mijmeringen over te geven en het jonge meisje dacht al wandelend: ‘Ik ben heel zeker dat ik voor Richard Colebrook niet de minste genegenheid heb. Zou het dan van mij niet verkeerd gehandeld zijn, met hem te trouwen? En waarom zou ik met hem trouwen, ik ben maar negentien jaar oud en heb dus al den tijd om te wachten.’

Deze overwegingen werden onderbroken door de verschijning van eenen manskerel, die uit het struikgewas te voorschijn trad en zich, op het voetpad, vóór haar stelde. Die man had een zeer boosaardig voorkomen; hij droeg eenen verscheurden kiel en was blootshoofd. Dichte zwarte haren, die gedeeltelijk zijn gelaat verborgen, gaven hem een zoo vervaarlijk uitzicht, dat de sidderende Ada stil bleef, zonder te weten

of zij voor-, dan wel achteruit zou gaan; de man naderde haar en, den fonkelenden blik op de gouden keten, die haren hals omsloot, gevestigd, vroeg hij haar barsch:

- Hoe laat is het, jufvrouw?

- Ik weet het niet, antwoordde zij bedaard, ik heb geen horloge.

- Maar gij hebt eene keten, zegde hij, en die moet ik hebben.

Terwijl de baanstrooper deze woorden sprak, vatte hij het meisje ruw bij den arm, drukte de hand op haren mond, om hare kreten te smooren en gebood haar, onder de vreeselijkste bedreigingen, te zwijgen.

Gelukkiglijk waren Ada's kreten gehoord geworden en eer de man nog den tijd had gehad om zich van de keten meester te maken, ontving hij eenen hevigen slag, die hem de vlucht deed nemen, terwijl een flink jonkman Ada ondersteunde, welke, zonder dezes hulp, ten gronde zou gestort zijn.

- Stel u gerust, sprak de als door den hemel gezondene redder, met zachte en welluidende stem; gij hebt niets meer te vreezen; maar 't is gelukkig dat ik mij zoo dicht in uwe nabijheid bevonden heb.

- Ja zeker, antwoordde zij. Hoe zal ik u ooit genoeg kunnen bedanken?

- Och! laat ons daar niet van spreken; veroorloof mij slechts u te geleiden. Woont gij ver van hier?

- Neen, niet heel verre, en indien gij de goedheid wildet hebben mij tot aan het einde van deze dreef te brengen, zou ik verders alleen kunnen huiswaarts keeren.

Hij bood haar den arm en zij bemerkte dat de jongeling, ofschoon hij hoogst eenvoudig was gekleed, zeer beschaafde manieren had. Overigens mocht de onbekende, in zijn volledig grijs gewaad en met zijnen met een blauw lint bezetten stroohoed, wel de bevalligste jongen genoemd worden dien men zien kon.

Ada's gelaatstrekken hadden hunne frische kleur terug bekomen en haar blik vestigde zich vol erkentenis op haren redder, die in alle stilte aan zichzelve bekende nooit een aanminniger schepsel te hebben ontmoet. 't Was niet slechts Ada's schoonheid die hem bekoord had, maar de ongekunstelde eenvoud die verspreid lag over heel haren persoon. Ook besloot hij te trachten, het jonge meisje, dat het toeval op zijnen weg had gevoerd, nader te leeren kennen. Toen zij aan het uiteinde van de dreef gekomen waren, trok zij haren arm terug, betuigde den jongeling andermaal haren innigen dank, en zegde dat zij nu wel alleen huiswaarts keeren kon; maar hij weigerde haar te verlaten, daar hij niet volkomen zeker was, dat zij niet opgevolgd

waren geworden door den man, die haar had willen berooven.

De weduwe May bewoonde een aangenaam gelegen buitengoedje, in welks net onderhouden tuintje, zij aan een hoftafeltje te borduren zat, toen zij hare dochter, aan den arm des onbekenden jongelings, zag binnentreden. Vermoedende dat er iets buitengewoons gebeurd was, snelde zij haar ijlings te gemoet, en vroeg, wat haar was wedervaren.

Ada verhaalde in weinige woorden het voorgevallene en voegde er bij, dat zij, zonder de tijdige tusschenkomst van den gentleman die haar vergezelde, er misschien erg aan toe geweest zou hebben kunnen zijn.

De weduwe richtte eenen erkentelijken blik tot den vreemdeling, die zich vergenoegde te zeggen: 'Ik acht mij gelukkig in staat te zijn geweest, mejuffer voor iets ergers dan den schrik te bewaren; nu ik haar in veiligheid weet, heb ik het genoegen u en uwe dochter vriendelijk te groeten.' Hij wilde zich verwijderen, maar de weduwe verzocht hem, ten minste eenige oogenblikken in hare woning te vertoeven en haar nauwkeurig te verhalen, hoe deze schrikkelijke zaak zich toegedragen had.

De jongeling liet zich niet pramen en volgde de beide vrouwen in den huize, waar hij ongeveer een paar uren doorbracht. Hij deed eere aan de ververschingen die men hem voorzette en gedroeg zich zoo lieftallig, dat men hem, toen hij wegging, met aandrang verzocht, zijn bezoek te vernieuwen, als hij eens weder in den omtrek mocht komen.

In den loop van het gesprek, had hij verklaard Claudius Bennet te heeten, schilder van beroep te wezen en sedert eenigen tijd bezig te zijn, met gezichten uit de omstreek te schilderen, voor sir John Loswell, bij wien hij tijdelijk inwoonde.

Sir John was sedert lang als een verlicht kunstbeschermer gekend. Zijn aloud kasteel van Radleighhal stond ongeveer acht mijlen van Nottingham af. De heer Bennet schetste gezichten in de nabijheid van de plaats waar Ada eene zoo schrikwekkende ontmoeting had gehad. Hij antwoordde aan de twee vrouwen, voornemens te zijn zich nog een paar weken in de streek op te houden en hij voegde er bij, zich te zullen veroorloven haar van tijd tot tijd zijne opwachting te komen maken.

(Wordt voortgezet.)

Evenwicht der lichamen die in den dampkring vlotten.

Ten opzichte van dit evenwicht, gebeurt hier alles niet op denzelfden voet als opzichtens een lichaam dat in een vocht gedompeld is, aangezien het betrekkelijk gewicht der vochten bijna hetzelfde blijft voor de gansche diepte, daar, integendeel, het betrekkelijk gewicht van den dampkring naarmate de hoogte grootelijks vermindert. Daaruit volgt dat een lichaam, welks betrekkelijk gewicht minder is dan dit van de lucht in de nabijheid van de vlakte der aarde, natuurlijk zal moeten klimmen tot dat het betrekkelijk gewicht van beiden gelijk zij. De wolken geven ons dagelijks een sprekend voorbeeld van dit evenwicht. Deze zijn samengesteld uit waterdamp, wiens betrekkelijk gewicht minder is dan dit der lucht op de vlakte der aarde, maar gelijk is aan dit van het gedeelte des dampkrings waarin ze zich bevinden.

Wij gelooven het hier niet misplaatst, eene korte verhandedeling over de luchtreizen bij middel van luchtballen mede te deelen.

Menigmaal heeft de mensch het zich voorgesteld een middel te vinden om de lucht te kunnen doorreizen, en wat hem het eerst in de gedachte moest komen om dit stoutmoedig doel te bereiken, is voorzeker geweest het gebruik van vleugels, denkende hij daardoor zijne lichaamsgesteltenis zooveel mogelijk gelijkvormig te maken aan die der vogelen. Zelfs mag men met eenigen grond of reden veronderstellen, dat de geschiedenis van Dedalus en Ikarus haren oorsprong neemt uit eenige pogingen, gedaan om met de luchtdieren te wedijveren. Het gebruik van vleugels is nogtans niet berekend om het aangeduide doel te laten bereiken, en wel inzonderheid uit hoofde dat het betrekkelijk gewicht van 's menschen lichaam veel te groot is in vergelijking met dit der lucht, dan dat men zou kunnen verhopen met de enkele kracht der spieren, die de aangebondene vleugels in beweging moeten brengen, deze zwaarte grootendeels te mogen vernietigen. De vogels kunnen niet slechts vliegen, omdat zij vleugels hebben, maar ook nog omdat het overige hunner gesteltenis tot het bereiken van hetzelfde doel geschikt is. Vooreerst is hun lichaam met lichte pluimen overdekt, iets wat deszelfs omvang vergroot, zonder het daardoor veel meer gewicht bij te zetten; ten tweede zijn de meeste hunner beenderen hol, zoodat het geraamte veel lichter is dan dit van andere gewervelde dieren; ten derde vervullen hunne longen, niet alleen de ruimte der borst, maar ook nog een gedeelte der buikholte, en loopt het celachtig weefsel dezer longen bij middel van kleine openingen met de holten der beenderen ineen, zoodat de lucht, die de vogels inademen, nagenoeg hun gansch lichaam vervult, en deze lucht, door de ademhaling verwarmd, voor eenen gelijken omvang in zwaarte vermindert. Wat eindelijk nog in aanmerking dient genomen te worden, is dat het spiergestel der vleugels van pluimdieren in evenredigheid zeer sterk is. Dusdanig is de gesteltenis van den mensch niet; en daarom ook is het den mensch nog niet gelukt te kunnen vliegen; want onzes inziens mag men het niet vliegen noemen wat in de XVe eeuw door den wiskundige J.-B. Dante, te Peruzza, gedaan werd. Deze had vleugels gemaakt, waarmede hij zich van eenen hoogen toren stortte, en er in den beginne in slagen mocht eenigen tijd in de lucht te blijven hangen; maar, gevallen zijnde, brak hij zijnen bil en zag voorts van zijne gevaarlijke proefnemingen af. De vleugels van Dante moeten veeleer aanzien worden als eene soort van valscherm, dan wel als een werktuig om zich in de lucht te verheffen en te richten.

Een ander middel om de lucht te doorreizen, en dat meermaals met eenen goeden uitslag is bekroond geworden, bestaat in het gebruik van luchtballen. Men weet, volgens het grondstelsel van Archimedes, dat de lichamen die met lucht omringd zijn, een gedeelte van hun gewicht verliezen in hoeveelheid

gelijk met het gewicht van den omvang lucht waarvan zij de plaats vervangen; en diensvolgens dat de lichamen, welker betrekkelijk gewicht min groot is, opgeheven worden gelijk kurk opgeheven wordt door water. Het is op dit grondstelsel dat het gebruik der luchtballen gevestigd is. Deze worden gemaakt van papier of beter van katoenen of zijden doek. Aan derzelver onderste gedeelte is eene opening, waaronder een korf van gevlochten metaaldraad, brandstoffen inhoudende, is vastgehecht. Deze gloeiende brandstoffen verwarmen de lucht, welke in den bal klimt en op zekeren tijd deszelfs gansche ruimte vervult. Bij gelijken omvang is verwarmde lucht min zwaar dan koude lucht, ook is het betrekkelijk gewicht van eenen luchtbal minder dan dit van de lucht waarvan hij de plaats vervangt. Hij moet derhalve klimmen tot dat hij in luchtlagen gekomen zij, welker uitzetting volstaat om evenwicht te maken aan zijne zwaarte.

De eerste luchtbal werd opgelaten te Annonay, den 5^{n} Juni 1783, door de gebroeders Montgolfier. Den 15^{n} October van hetzelfde jaar deden Pilastre des Rosiers en graaf d'Arlande eene luchtreis tot de hoogte van 300 voet; de proefnemers zaten in eene mand die vastgehecht was aan eenen bal met verwarmde lucht gevuld, en met koorden wederhouden.

Den 21^{n} November daarna ondernamen zij eene reis in eenen lossen bal, en klommen tot de hoogte van 3000 voet.

Het luchtreizen met ballen die verwarmde lucht inhouden, is zeer gevaarlijk om reden wil dat bij de in de hoogte des dampkrings heerschende koude, deze lucht spoedig verkoeld wordt, en den luchtreiziger aan het dalen op ongunstige plaatsen blootstelt. Om dit euvel te voorkomen, heeft de reiziger geen ander dan het veeltijds ontoereikend middel van het wegwerpen zijns ballasts. Voorzeker zou men deze luchtverkoeling gedeeltelijk kunnen voorkomen, met gedurende de reis het vuur onder den bal aan te houden; maar dit middel heeft andere nadeelige gevolgen, waaronder het gevaar van den luchtbal aan brand te steken, wel voor het ergste mag gelden. Dergelijk ongeluk is Pilastre voorgevallen den 15^{n} Juni 1785.

(Wordt voortgezet.)

Dr F.-J. MATTHYSSENS.

Verbeelding werkt het sterkst, wanneer een schuldig geweten haar drijft.

Kronijk.

Antwerpen. - De heer J.-F. Thielens, afdeelingshoofd bij het provinciaal bestuur, liet rond 1850 bij den drukker Conart een werkje verschijnen, getiteld: *Wegwijzer en raadgever der landverhuizers*, behelzende al de inlichtingen welke nuttig konden zijn aan personen die zich naar Amerika wilden begeven. Dit werkje is thans in Italië vertaald en de heer Thielens heeft te dezer gelegenheid de eereteekens der orde van de Italiaansche Kroon ontvangen.

- Op het lokaal der zeevaartschool, in het Bezaanhuis (Mattenstraat), is eene sterrewacht geplaatst.

- Men zal zich herinneren, dat de heer minister van oorlog, door zijnen omzendbrief van 22 Januari l.l. bevolen heeft, dat het lager onderwijs bij de regiment- en

avondscholen in de Vlaamsche taal zoude gegeven worden aan de manschappen der Vlaamsche provinciën. Thans heeft de minister wederom een blijk gegeven van zijne hooge bezorgdheid voor het onderricht van den Vlaamschen soldaat: men weet dat de heeren luitenants vande Weghe en van Acker - zooals wij reeds vroeger meldden - verlof gevraagd hebben om de militaire reglementen, verordeningen enz. in het Vlaamsch over te zetten, om aldus onzen soldaten in hunne eigene spraak hun vak te leeren. De heer Renard vindt de pogingen dezer Vlaamschgezinde officieren goed en heeft hun toegestaan, hunne vertaling te laten drukken. Het departement van oorlog zal aan al de regimentsoversten het gebruik dezer overzetting voor de theoriën aanbevelen. Twee werkjes liggen reeds te Antwerpen onder de pers, om weldra bij het gansche leger verspreid te worden.

Brussel. - Verschenen bij J. Nys: Oude kindervertelsels in den Brugschen tongval, verzameld en uitgegeven door Adolf Lootens, met spraakkundige aanmerkingen over het Brugsche taaleigen. In-8°.

Leuven. - Verschenen bij gebr. van Linthout: *Nederduitsche letterkunde*, tweede deel: dichtstukken. Vijfde uitgaaf, merkelijk veranderd en verrijkt met allerlei stukken, meestendeels getrokken uit de beste schrijvers onzer eeuw. In-8° van 332 bladz. Prijs fr. 1.80.

- Verschenen bij C.-J. Fonteyn: *Geschiedenis der gemeente Neerlinter*, naar wettige en meestal onuitgegevene stukken, door P.-V. Bets. In-4° van 143 blz. Prijs fr. 1.

Sterfgevallen.

Op 28 September overleed te Antwerpen, in 71-jarigen ouderdom, de heer Jan-Lambertus Michiels-Loos, gewezen senator. De heer Michiels was een ieverig aanmoediger der schoone kunsten en als dusdanig nam hij, in 1855, het voorzitterschap waar der commissie die in last had den heer Hendrik Leys de gouden kroon te overhandigen, door de stad Antwerpen aan dezen meester geschonken. Het goudborduren en andere kunstnijverheden vonden in den overledene eenen machtigen steun; ook is het aan hem dat men gedeeltelijk de herstelling van het glasraam der O.-L.-Vrouwekapel, in de hoofdkerk van Antwerpen, te danken heeft. De begrafenis van den heer Michiels had den 1n October onder eenen ontzaggelijken toeloop plaats. Aan het graf werden redevoeringen uitgesproken door de heeren baron Nottebohm, Lodewijckx en Simons.

- Xaver Schnyder von Wartensee, een zeer verdienstelijk toonzetter, muzikant en letterkundige, is, op 27 Augustus, te Frankfort overleden in 82-jarigen ouderdom. Hij was in Zwitserland geboren.

- De beroemde Italiaansche schilder Michele Canzio, is te Genua op 81-jarigen ouderdom overleden. Onder zijne voornaamste werken noemt men de muurschilderingen der villa Pallavicini, nabij Genua, en verscheidene doeken voor schouwburgen. Hij is ook de ontwerper van het monument ter eere van Christoffel Columbus te Genua opgericht.

Kaart van het landjuweel van 1561.

Dese figure was gedruct boven beyde de Caerten die de Camer van de Violieren wtsondt so wel int Haachspel als Dlantjuweel.

Toen, in 1561, de Antwerpsche rederijkkamer de *Violieren* het besluit nam een landjuweel in te richten en al de rederijkkamers des lands uitnoodigde het feest bij te wonen, liet zij eene kaart van uitnoodiging drukken, waarvan wij op de voorgaande bladzijde eenen afdruk mededeelen.

Zij werd verzonden den 24^{n} April van gemeld jaar en stelt de rhetorica voor, omgeven van de voorzichtigheid en den uitvindingsgeest. In het midden de Violieren. Op het voetstuk ziet men de wapens der St-Lucasgilde, de spreuk der Violieren *wt Jonsten versaamt* en de wapens van Melchior Schets, prins, en van burgemeester Ant. van Stralen, hoofdman der Violieren.

De portretten dezer twee mannen heeft *de Vlaamsche School* in 1864, bladz. 145, reeds medegedeeld.

Aan de rechterzijde de Vrede, de Liefde en de Rede, die, door de zon beschenen, tot de rhetorica naderen, terwijl de Gramschap, de Afgunst en de Tweedracht in de duisternis worden gedreven.

In het bovengedeelte de wapens van het Markgraafschap van het H. Rijk en van Philips II, koning van Spanje.

De heer Edw. van Even, archivaris der stad Leuven, heeft in 1860 over het Landjuweel van 1561 een belangrijk boek uitgegeven, dat, onder alle opzichten, het grootste letterkundig feest dat ooit in de Nederlanden werd gevierd, waardig is.[1]

G.

Tiende taal- en letterkundig Congres, te 's-Gravenhage. Dinsdag, 1 September 1868.[2]

Om ruim 10 ure opende de voorzitter de tweede zitting en berichtte de vergadering, dat Z.K.H. gisteren bij het verlaten der vergadering zijnen bijzonderen dank betuigd had voor de ontvangst, die de koningin en hem te beurt was gevallen.

De heeren Heemskerk en Schimmelpenninck, oud-ministers van binnenlandsche zaken en van financiën, en de heer Groen van Prinsterer zijn bij de opening der vergadering tegenwoordig.

De secretaris, de heer T. van Westrheene Wzn., doet de volgende mededeelingen van ingekomene voorstellen:

1° Omtrent het verleenen van het lidmaatschap van het congres aan vrouwen;

2° Omtrent dezelfde door de heeren Salvador en Roorda van Eysinga;

3° Van den heer Ising om der Nederlandsche regeering te verzoeken, de spelling van de heeren de Vries en te Winkel als de ambtelijke te willen aannemen.

De heer Julius Vuylsteke doet verslag namens de uitvoerings-commissie van het IX^{de} congres, 'over de middelen ter verbetering van het onderwijs der Nederlandsche taal in de Vlaamsche provinciën en over de wenschelijkheid der invoering van het Nederlandsch als taal, waarin een volledig onderwijs in alle vakken en in alle graden in dezelfde gewesten zou gegeven worden.'

De verslaggever wijst op het aantal uren, dat op de middelbare en Latijnsche scholen wordt besteed aan het Fransch, en hetwelk driemaal zoo groot is als dat, aan

1 Zie jaargang 1859, blz. 103.
2 Zie bladz. 141 en 147.

de studie van de Nederlandsche taal gewijd. Hij toont aan dat de geleerde en beschaafde de volkstaal niet kennende, het middel mist om het volk vooruit te brengen.

Hij gelooft dat het congres het recht heeft, zich het onderwijs van en door de Nederlandsche taal in België aan te trekken, omdat het raakt den bloei dier taal, dien het congres behoort te bevorderen.

Aan de Belgische regeering en aan de kerkelijke overheden zijn reeds door de commissie brieven geschreven, houdende verzoek om zich de zaak aan te trekken.

Men zou in België scholen kunnen oprichten, waar aan de Nederlandsche taal recht wordt gedaan; maar dit zou te veel kosten; evenwel onderwijzers kunnen aangemoedigd, boeken uitgegeven, volksbibliotheken aangelegd, openbare voordrachten in de volkstaal gehouden worden.

Eene algemeene vereeniging, met vertakking door België, zou veel nut kunnen doen om de krachten te vereenigen en te behouden. Het *Willemsfonds*, dat reeds bestaat, en gesticht werd tot aanmoediging van de studie der Nederlandsche taal en opleiding van het volk, beantwoordt aan de vereischten, en zou, krachtiger ondersteund, de gewenschte taak op zich kunnen nemen. Het congres zou zijne zedelijke ondersteuning aan die vereeniging kunnen verleenen.

De verslaggever stelt dus voor, dat het congres gelieve te verklaren: 1° dat het noodzakelijk is, dat op al de scholen van alle graden in Vlaamsch-België, hetzij onder het gezag van den Staat of van andere openbare besturen, hetzij onder de leiding van kerkgenootschappen of van bijzondere personen of vereenigingen staande, de Nederlandsche taal op grondige wijze geleerd wordt; 2° dat het wenschelijk is dat alle wetenschappelijk onderwijs, alsook het aanleeren van andere talen, aan de Vlaamsche bevolking bij middel der Nederlandsche taal geschiede; 3° dat eene vereeniging, gewijd aan de aanmoediging van de studie der Nederlandsche taal in Vlaamsch België en aan het verspreiden van nuttige kundigheden bij middel dier taal, bepaaldelijk het bestaande *Willemsfonds*, de ondersteuning verdient van iederen Nederlander, die belang stelt in de handhaving en den bloei der Nederlandsche taal in de Zuider helft van haar aloud gebied.

Wordt met toejuiching aangenomen.

De heer Max Rooses, uit Gent, geeft verslag namens de uitvoeringscommissie van het IXe Congres, over de middelen, in het laatste Congres aangeduid, ter opbeuring van het tooneel in Noord- en Zuid-Nederland. Hij hoopt dat het Vlaamsch tooneel, het stief kind van het Belgische staatsbestuur, niet in zijn eigen huis omkome, bij hooge gunst aan het Fransch tooneel verleend. Hij gelooft dat het verleenen van premiën voor het opvoeren van Nederlandsche stukken, in België niet

goed werkt. Het heeft machtig bijgedragen tot het doen ontstaan van slechte, overhaast afgewerkte stukken. De dagbladen en tijdschriften zouden hunne aandacht moeten wijden aan hetgeen op de planken voorvalt, en onpartijdig tooneelschrijvers en spelers beoordeelen. De tooneelist zou moeten worden verheven in de oogen van het publiek en eene goede opleiding ontvangen.

De slotsom bij herhaling toegejuicht van dit hoogst belangrijk verslag, luidt aldus: 1° Dat er gevolg dient gegeven te worden aan het voorstel van den heer Delcroix, aangaande een verbond tusschen Zuid- en Noordnederlandsche tooneelmaatschappijen en rederijkkamers; 2° dat het wenschelijk en rechtvaardig zijn zou dat daar, waar een vreemd tooneel ondersteund wordt, het eigen tooneel dezelfde bescherming geniete, en dat er voorloopig dient aangedrongen te worden tot het verkrijgen van een Nederlandschen schouwburg met vaste troepen in de bijzonderste steden van Zuid- en Noordnederland; 3° dat het hoogst nuttig zijn zou dat er in Noord- en Zuidnederland volledigere tooneelscholen zouden ingericht worden; dat er voorloopig zou aangedrongen worden op het versterken van het tooneelonderwijs in de zangschool van Antwerpen, en dat het congres de maatschappij *Tot nut van 't algemeen* geluk zou wenschen over den door haar genomen maatregel en verzoeken dien zoo spoedig en zoo krachtdadig mogelijk uit te voeren; 4° dat er niet dient aangedrongen te worden tot het toepassen van het premiënstelsel op Noordnederland of op Noordnederlandsche stukken in België vertoond.

De heer Alberdingk Thijm vraagt, of het aandringen op het oprichten van tooneelscholen zal uitgaan van het congres en gericht worden aan de verschillende gemeentebesturen.

De voorzitter zegt dat de besluiten, door deze vergadering genomen, door eene commissie zullen worden uitgevoerd.

De heer A. Thijm vindt bezwaar tegen het gelukwenschen van de maatschappij *Tot nut van 't algemeen.* Men kent de strekking niet van den maatregel, door die maatschappij genomen, noch de statuten van de inrichting door haar gesticht.

De heer van der Kaay, vestigt de aandacht op den treurigen toestand van het tooneel in Noordnederland.

Hij gelooft dat het volk liefde genoeg voor het tooneel heeft, maar vreest dat de meer beschaafden geene belangstelling er in toonen, zoodat de bestuurders zich voegen naar den wensch van onontwikkelden. Hij vraagt wat daaraan te doen zoude zijn, en gelooft dat de opleiding van goede tooneelspelers in de eerste plaats noodig is, omdat men daardoor goede stukken en belangstelling erlangen zal.

De heer Greeve, uit Rotterdam, verklaart dat de maatschappij *Tot nut van 't algemeen* geene tooneelschool opgericht heeft, maar gl. 2000 beschikbaar stelt om te gemoet te komen in de opleiding van jongelieden, die geschiktheid voor het tooneel zouden hebben en zich daaraan zouden willen wijden. Hij meent dat de maatschappij hiervoor den dank van 't congres verdient.

De heer Max Rooses doet uitkomen, dat ieder congreslid in zijne woonplaats persoonlijk datgene moet trachten uit te voeren, waaromtrent men op 't congres is overeengekomen; dat zou zeker beter werken, dan alle uitvoeringen door het bureel op zich genomen. De maatschappij *Tot nut van 't algemeen* heeft eene commissie te Amsterdam benoemd, die voorloopig een leerplan heeft aangenomen. Reeds zijn vijf

leerlingen aanvaard. Hij meent dat de maatschappij, die zooveel doet voor 't onderwijs en de volksontwikkeling, dank verdient.

De heer Hilman is tegen alle geldelijke ondersteuning voor het tooneel. Hij herinnert dat jaren geleden te Amsterdam eene maatschappij van uiterlijke welsprekendheid bestond, waar leerlingen werden aangenomen, doch zonder goede uitslagen. Onze groote tooneelspelers volgden hunne roeping - als er die niet is, baten noch geldelijke ondersteuning, noch scholen.

De heer Max Rooses doet uitkomen, dat de kleine Nederlandsche natie hare tooneelspelers niet genoeg betalen kan. Hij wenscht dat dezelfde hulpmiddelen worden verstrekt aan de Nederlandsche als aan de Fransche troepen, die van stads- en staatswege ondersteund worden. Toekomende tooneelisten zullen niet bedorven worden door kunstmatig onderwijs, wanneer dit goed is.

De heer Salvador meent dat veel kan en moet gedaan worden voor het nationeel tooneel. Algemeene maatschappelijke ontwikkeling van een volk vordert een tooneel en aan dat tooneel moet dus de ware plaats aangewezen worden ook van staatswege. De staat moet het tooneel erkennen als eene kracht, die geleid moet worden. Alle volken hebben tooneelen gehad; ook het onze heeft dit noodig tot veredeling. Intusschen wordt in Holland aan het goedvinden van den burgemeester alleen het toezicht over het tooneel door de gemeentewet opgedragen. Niet altijd is die burgemeester bevoegd als kunstrechter op te treden. De liberale partij heeft niets gedaan tot opbeuring van ons tooneel.

De voorzitter verzoekt den spreker zich eenigszins te bekorten in zijne uitweidingen op politiek terrein.

De heer Salvador, tot zijn onderwerp terugkeerende, meent dat het tooneel moet worden geleid en geldelijk ondersteund. Hij herinnert er aan dat sedert 1848 de leus van ‘zuinigheid’ wat veel werd aangehangen; daaronder heeft het tooneel in Amsterdam veel geleden.

De heer Hilman handhaaft zijn gevoelen, dat geldelijke toelage vruchteloos is. Hij herinnert, dat vroeger door Amsterdam jaarlijks tot gl. 80,000 toe aan het tooneel werd gegeven; dat later eene toelage van gl. 10,000 door den koning geschonken werd, terwijl gl. 23,000 door de stad en gl. 3,000 door de provincie werden gegeven.

De vergadering wordt opgeschorst, tot half twee.

Na heropening der zitting herhaalt de heer Salvador, dat het tooneel, als practisch middel van opvoeding voor het volk, door het staatsbestuur als eene kracht behoort te worden erkend. Dat gezag moet toezicht houden op het tooneel, even als op het onderwijs; het moet het tooneel geldelijk en zedelijk ondersteunen, zooals in Frankrijk en vooral in Duitschland geschiedt.

De voorzitter maant herhaaldelijk den spreker tot kortheid en de vergadering tot geduld aan.

De heer Salvador stelt voor, dat de tooneelkwestie aan de

orde van het congres blijve, waarop de voorzitter doet aanmerken, dat thans aan de orde is de slotsom van het verslag van den heer Max Rooses.

De heer Salvador stipt nog eenige punten aan. De voorzitter stelt voor de discussie te sluiten, hetgeen bij toejuiching aangenomen wordt.

De verschillende punten, door den heer Max Rooses voorgedragen, worden achtereenvolgens goedgekeurd, nadat nog door den voorzitter is herinnerd dat, inzonderheid wat punt 2 betreft, het geldt een wensch, door het congres uitgedrukt, opdat elk congreslid het in zijnen kring zou bevorderen.

De secretaris deelt nog mede, dat de heer vanden Berg van Eysinga ook heeft voorgesteld om de regeering te verzoeken, de spelling van de heeren de Vries en Te Winkel aan te nemen, en dat de heer H. Lenaerts van Antwerpen voorstelt, eene geschiedenis van de gezamenlijke Nederlanders ten gebruike der scholen samen te stellen.

De heer van Vloten geeft toelichting over de, volgens hem, wanhopende vraag: wat moet er van het Nederlandsch woordenboek geworden? Spreker zegt, dat er zooveel noodelooze groote woorden op de vroegere congressen over dat woordenboek zijn verspild. - De voorzitter verzoekt zooveel mogelijk te vermijden uitdrukkingen te bezigen, die als kwetsend zouden kunnen worden beschouwd. - De heer van Vloten wijst er op dat de leeraar de Vries altoos op de congressen uitvoerige mededeelingen heeft gedaan over voorloopige werkzaamheden, maar er verder over heeft gezwegen. De heer de Vries heeft zich twee medehelpers gekozen en de uitgevers hebben een tal van inteekenaren bijeen gebracht. Ofschoon het vooruitzicht was geopend dat het woordenboek in 24 jaren zou volledig zijn, en de inteekenaren zich dus konden verblijden in 't vooruitzicht hunne zuigelingen bij hunne meerderjarigheid de schatkamer der Nederlandsche taal als uitzet te kunnen medegeven - zoo schijnt dat vooruitzicht toch niet te zullen worden verwezenlijkt; want, in plaats van 16 zijn er nog slechts 6 afleveringen uitgegeven, en dus zou het nu 64 jaren moeten duren eer het woordenboek geheel gereed is. Dr. de Jager heeft aangetoond dat het woordenboek niet bondig en tevens niet volledig genoeg is. Spreker herinnert dat Dr. E. Verwijs met Dr. Te Winkel zou medewerken, terwijl de heer de Vries zijn middeleeuws woordenboek zou voltooien. Nu Dr. Te Winkel overleden is, zou de heer Verwijs dus alleen staan.

Het congres heeft vroeger besloten, dat er een woordenboek zou worden vervaardigd en uitgegeven, en de waardigheid van dat congres vordert dus dat, wanneer er geen meer spoed kan worden betracht, het zich onttrekke en Dr. de Vries met zijne helpers op eigen verantwoordelijkheid late werken.

Spreker vaart voort met den twijfel te opperen of Dr. de Jager nog wel zou te winnen zijn voor de redactie. De heeren Verwijs, van Dale, Leendertz en Toelaer zouden zich te Leiden uitsluitend aan de redactie kunnen wijden, terwijl anderen tegen een bepaald honorarium per vel zouden kunnen helpen. Spreker wenscht aan eene commissie van 3 leden opgedragen te zien, binnen eene maand met de uitgevers eene nieuwe overeenkomst aan te gaan en te waken voor de trouwe nakoming.

De voorzitter zegt, dat het congres niet op den duur aansprakelijk is en blijft voor het woordenboek, want dat het mandaat, door 't congres, aan den heer de Vries en andere heeren opgedragen, is nedergelegd en dus het verband, dat tusschen het congres en 't woordenboek bestaan heeft, op het Rotterdamsche congres is verbroken.

Professor Vreede uit Utrecht meent, dat bij den kolossalen omvang van het werk en met een blik op de geschiedenis van andere woordenboeken, niemand zich zal verwonderen over den gestelden termijn van 24 jaren, zelfs niet al groeide die aan tot 60 jaren.

De heer de Jager doet hulde aan de voortreffelijkheid van het werk, waarvan hij de weêrgade nier kent. Er is geen onwil geweest tusschen de redactie van het woordenboek en spreker. Hij heeft in der tijd moeten bedanken om als mede-opsteller op te treden, en sedert dien is daarvan geene sprake geweest.

De heer van Vloten verklaart, niet te hebben gespot met den hoogst noodzakelijken termijn van 24 jaren, maar hij vindt 60 jaren wat te veel gevergd van het geduld der inteekenaren.

De heer Beets herinnert zich op 't congres te Amsterdam, 10 jaren geleden, te hebben gevraagd of het beter was om de taak van 't woordenboek op te dragen aan één of aan meerderen. Het was, even als bij de uitmaling van de Haarlemmermeer, *une mer à boire.* Dat meer is uitgemalen, niet door één maar door drie groote machienen.

Ook de telegraafkabel door den Oceaan is er niet op eens gekomen. Het groote Engeland heeft den ontwerper, nadat hij eerst niet geslaagd was, eene ovatie gebracht, het heeft tot hem gezegd: ‘gij hebt het groote en het goede tot eer van het land gewild: houd moed!’ Het zal spreker eene groote voldoening zijn, indien hij Nederland deze stemming ten aanzien van 't woordenboek deelen ziet. (Daverende toejuiching.)

De heer de Vries betreedt onder toejuiching het spreekgestoelte. De nagenoeg voltooide zevende aflevering van het woordenboek zal nog in deze maand worden uitgegeven, zegt hij. De trage gang is hem ook zeer onaangenaam, maar het belang der zaak zou niet bevorderd worden, door tot spoed te willen dwingen. Hij heeft na rijpe overweging beloofd, zijne krachten en zijn leven aan het woordenboek te zullen wijden: aan die belofte zal hij gestand doen; hij herhaalt die belofte; hij hoopt het woordenboek te mogen voltooien. Waarmede de beraadslaging wordt gesloten.

Door afwezigheid der heeren Sleeckx en Lenaerts, treedt de heer Vosmaer op met eene voordracht: ‘over eenige uitdrukkingen en termen, gebezigd door oud-Nederlandsche schrijvers over kunst en kunstenaars.’

De heer Laurillard uit Amsterdam deelt eenige uitdrukkingen uit den mond van 't volk meê, die dikwijls om hare waarheid een lach op de lippen zijner hoorders wekken.

Hiermede werd de tweede zitting gesloten.

Wenceslaus Coeberger.[1]

Het portret dat wij

TAFEREEL VAN ANTOON VAN DYCK.

hierneven mededeelen, is een diertoonbeelden, met breed en verheven voorhoofd, met een open gelaat, wiens gelaatstrekken e e n eigenaardig karakter aanduiden, de aandacht trekken en waardig zijn het penseel eens grooten schilders te begeesteren. Van Dyck heeft deze wezenstrekken op treffende wijze afgemaald in een schoon portret, waarvan de bibliotheek van Brugge eene gravuur bezit, en waarnaar onze plaat is vervaardigd.

De nagedachtenis van dezen beroemden man der XVIe eeuw gedenken, is eene heilige schuld v a n e r k e n t e n i s kwijten.

Coeberger werd geboren te Antwerpen in het jaar 1560. Zijne natuurlijke neiging dreef hem vooreerst tot het aanleeren der schilderkunst en aldra onderscheidde hij zich onder de talrijke leerlingen van Marten de Vos, een der beste schilders van dat tijdvak.

Hij was verliefd op de dochter zijns meesters, de schoone Siska, maar daar hij voor alle wedervergelding slechts hoogmoed en verachting ontmoette, verliet hij gansch ontmoedigd Antwerpen en ging naar Italië de vergetelheid zoeken.

De drift des kunstenaars verdoofde allengskens den hartstocht des jongelings; het aan museums rijke Florencië droeg veel bij tot zijne genezing; in geestdriftige bewondering voor de Italiaansche school, vertrok hij naar Rome, om aldaar zijne studiën te voltrekken, en zich gansch aan zijne kunst wijdende, vervaardigde hij voor de Boogschuttersgilde van Antwerpen eene schilderij welke de *Marteling van*

1 Zie de *Vlaemsche School*, 1858, blz. 42 en 43; 1864 blz. 62.

St-Sebastiaan voorstelt; daarna v e r v a a r digde hij, voor eene kerk dier stad, *Christus aan het volk voorgesteld*, en zond naar Brussel *Christus nedergelaten van het kruis*. Deze laatste schilderij en de *Martelie van St-Sebastiaan* werden naar Parijs gezonden in 1794, waar zij tot in 1815 bleven. De schilderij, *Christus aan het volk voorgesteld*, maakte deel van de verzameling van den hertog van Brunswijck; zij werd omtrent denzelfden tijd naar het museum van Toulouse gestuurd, dat eenige jaren nadien gedwongen werd haar terug te geven.

De eerste voortbrengselen van Coeb e r g e r bewijzen reeds dat hij zijne kunst meesterlijk verstond; zijn roem berokkende hem zooveel vijandschap, dat zijne mededingers zoover gingen zijn eerste meesterstuk te verminken, namelijk de schilderij welke hij voor de boogschutters van Antwerpen vervaardigd had.[1]

De meesterstukken der schilderkunst en diegene der bouwkunst gelijktijdig bestudeerende, maakte hij de plannen voor het bouwen der kerk van het Begijnhof van Brussel; van O.-L.-Vrouw van Scherpenheuvel, en zond daarna, uit Rome, de teekeningen af voor de Karmelieten- en Augustijnenkerken van Brussel.

De goede uitkomsten door Coeberger als schilder en bouwkundige behaald, verwierven hem roem en rijkdom: Albert en Isabella riepen hem aan hun hof.

Maar vooraleer Italië te verlaten, wilde de uitmuntende kunstenaar Napels zien, waar de natuur en de kunst, de verhalen der reizigers en de geestdrift der dichters hem riepen.

1 Zie de *Vlaamsche School*, 1867, blz. 190.

Te Napels knoopte Coeberger vriendschap aan met eenen zijner landgenooten, Lodewijk Franck, wiens dochter hem weldra eene hevige liefde inboezemde. Onder den invloed van dit gevoel, bracht Coeberger zijne schoonste schilderij voort, *Christus beweend door de heilige vrouwen.* In zijne schoone bruid bewondert men de Italiaansche natuur; de zachte uitdrukking harer gelaatstrekken steekt af met het verachtend voorkomen eener andere vrouw, met toegeknepene lippen en weifelenden oogopslag, welke vrouw voor de dochter van Marten de Vos gehouden wordt.

Doch laat ons terugkeeren tot het liefelijk jonge meisje, Julia, die aan Coeberger zijn merkwaardigste voortbrengsel ingeboezemd had. Na zij zijne vrouw geworden was, hield zij zich niet tevreden met zijnen roem als kunstenaar; zij wilde nog meer; hare jeugd en hare schoonheid gaven haar, naar zij meende, het recht de verwezenlijking harer eerzuchtige droomen te betrachten; zij verlangde naar het hof van Albert en Isabella, zij wilde voor haren echtgenoot eenen adellijken titel hebben; Coeberger werd baron en Julia barones gemaakt.

Het verblijf aan het hof oefent niet immer eenen voordeeligen invloed op het vernuft eens kunstenaars uit; Coeberger wilde zich ontrukken aan dien invloed waarvan hij reeds de gevaarvolle werking gevoelde; hij wierp zijne penseelen en zijn ander gereedschap weg, en trachtte een nieuw leven te scheppen in wijsgeerige overweging en ernstige studiën.

De rampen des oorlogs en de duurte der eetwaren, welke er maar al te dikwils het gevolg van is, waren het voorwerp zijner eerste bespiegelingen. Hij vestigde weldra de openbare aandacht door een schrift over de inrichting der bergen van barmhartigheid. Het voorstel dat hij daarover deed werd aangenomen; het staatsbestuur droeg hem de leiding dezer gestichten op en noemde hem algemeen opziener van al de leenbanken in Vlaanderen. Hij zelf richtte het eerste dezer gestichten te Brussel in, bij den aanvang der XVIIe eeuw, en bracht er vervolgens andere tot stand te Antwerpen, Mechelen, Doornik, Bergen, Valencijn, Kamerijk, Brugge, Rijsel, Dowaai, Namen en Kortrijk. Op den voorgevel van den berg van barmhartigheid te Gent, leest men nog:

MONS PIETATIS. HIER LEENT MEN DEN AERMEN OOCK ZONDER INTEREST.

In de XVIIe eeuw waren de bergen van barmhartigheid nog gestichten van liefdadigheid en menschlievendheid. Hoe komt het dat zij in rechte woekerbanken veranderd zijn? Vele dezer gestichten hebben onlangs nuttige verbeteringen ondergaan, maar deze verbeteringen zijn blijkbaar nog ontoereikend.

Wij haasten ons gewag te maken van de grootste onderneming van Coeberger, eene der schoonste welke ooit in den scheppenden geest eens menschen zijn ontstaan. Als hij nog jong was en van Rome naar Napels reisde, had hij de onmeetbare moerassen doorkruist welke onder den naam van de Moerassen van Pontin bekend zijn, ongezonde streken, waar de slaap gevaarlijk is en koorts teweegbrengt; zijne gedachten voerden hem oogenblikkelijk naar zijn vaderland. Een min uitgestrekt, maar voor het omwonende volk zeer geducht moeras, bestond destijds tusschen Veurne, Wijnoxbergen en Duinkerke; de verpeste lucht die het uitwasemde, verspreidde zich over eene groote oppervlakte in den omtrek; afgaande koortsen richteden op gestelde tijden groote verwoestingen aan onder de bewoners, tot op

twee of drie uren in het ronde. Dit moeras stond bekend onder den naam van *de Moeren.*

Bij zijne terugkomst, wijdde Coeberger zich aan langdurige en gewetensvolle studiën, met het doel dit moeras droog te leggen, en hij gaf een schrift dat hierover handelde in het licht.

Dit ontwerp ontmoette hinderpalen, zooals het met alle nuttige veranderingen het geval is. Verscheidene jaren verliepen, eer Coeberger de toestemming verkreeg, om zijne werkingen te beginnen; eindelijk gelukte het hem die toestemming, in 1619, te krijgen en aan den arbeid te togen in 1620.[1] Maar laat ons eerst eene plaatselijke beschrijving geven van de uitgestrekte landstreek waarin zich de Moeren bevinden.

De duinen en de steunmuren begrenzen tusschen Kales, Nieuwpoort en St-Omaars, eene oppervlakte van negentien vierkante mijlen, waarvan het hoogste punt, St-Omaars, waterpas is met de hooge tij. De wateren kunnen in gene streek maar tweemaal daags afloopen, bij lage tij langs de sluizen van Kales, Grevelingen, Duinkerke en Nieuwpoort, en indien die sluizen niet bestonden, zou gansch die oppervlakte gronds heden nog bij hooge tij onder water staan.

De wateren kunnen ras en gemakkelijk afloopen met behulp van de Aa, de IJzer, de vaarten van Kales, Ardres, Burburg, Loo, de hooge en lage Colme en een zeker getal kleine boezemkanalen. De waterstaat van Veurne had zich reeds van in de XIIe eeuw in bezit weten te stellen van bijna gansch de uitgestrektheid der negentien vierkante mijlen moeras en die uitgedroogd. Deze gronden zijn ten huidigen dage het rijkste gedeelte der departementen van het Noorden, Pas-de-Calais en de provincie West-Vlaanderen.

De waterstaat genoot in de XVIIe eeuw een volkomen recht op eigen bestuur; hij koos zijnen voorzitter en bestuurleden. Thans is het de Staat die, te Veurne bij voorbeeld, den voorzitter noemt en het oppergezag over de keuze der anderen heeft. Dit voogdijschap, deze centralisatie heeft zich ongelukkiglijk uitgestrekt tot alles wat van verre of nabij betrek heeft met den landbouw, de nijverheid, den handel, de schoone kunsten en de wereldtentoonstellingen.

Maar laat ons tot de Moeren terugkeeren, die eene oppervlakte uitmaakten van vijf uren omvang tusschen de steden Duinkerke, Veurne en Wijnoxbergen. In den tijd dat Coeberger dit moeras wilde doen verdwijnen, bestond het uit eenen stinkenden poel, die de schrik van het omwonende volk was.[2]

In 1622 opende Coeberger van den eenen kant van het moeras naar den anderen, vaarten, welke gerugsteund waren

1 Merkwaardige besluiten van de raadshoven van Brussel.

2 *Flandria Illustrata* SANDERUS.

door breede vervoerwegen. Daarna werd de grond in evenredige rechthoeken verdeeld door andere kleinere vaarten. Deze rechthoeken, in het Vlaamsch bekend onder den naam van *kavels*, waren 720 voet lang en 360 breed; deze verdeeling bestaat thans nog. Met behulp van twintig windmolens, voorzien van vijzen van Archimedes, stortte men de wateren in het ringkanaal. Tot de algemeene verwondering van het toegestroomde volk, werd dit onmeetbaar moeras op deze wijze uitgedroogd.

De jaren 1620, 1621 en 1622 werden toegewijd aan het delven eener ringsloot die de Moeren omgaf, vijf uren in omtrek had en negen voet diep was. Deze vaart, welke hooger lag dan de grond van het moeras, begunstigde des te meer het stuwen der wateren naar de zee, dat de grond in de richting van Duinkerke natuurlijk afhelt.

In 1621 werd eene vaart geopend, die in rechte lijn van de Moeren naar de zee liep en de wateren der ringsloot tot aan de achterhaven van Duinkerke deed vloeien, waar deze tweemaal daags bij lage tij konden afloopen.

Men zag alzoo eene groote oppervlakte staande water veranderen in een plein dat drieduizend tweehonderd en vijf-en-vijftig hectaren besloeg, en waarop als bij tooverslag hoeven en boerderijen oprezen. De bevruchting van den grond had des te spoediger plaats, dat eene dikke laag slijk de landen uitnemend vruchtbaar maakte.

Men bouwde in de Moeren eene kerk, welke men Moerkerke noemde. Coeberger werd van dien dag af geacht als een man van vernuft, en zijn roem werd verkondigd door diegenen zelven, die hem voor eenen zot gescholden hadden; maar, helaas! deze zegepraal zou van korten duur zijn. De oorlog kwam het werk van onzen vermaarden ingenieur vernietigen.

Het was op den 4^{n} September 1646, na de inname van Kortrijk, Wijnoxbergen en Veurne door de Franschen, dat de Spaansche generaal, markies van Leyde, die in Duinkerke door den hertog van Enghien bedreigd werd, de sluizen opende en de wateren der Noordzee op nieuw in de Moeren liet stroomen.

De weinige uren welke tusschen de hooge en de lage tij verloopen, waren genoeg om eene oppervlakte van meer dan vijf uren vierkant in eene ruime zee te veranderen. Alles was vernield: de bewoners, langs alle kanten van water omgeven, konden zich niet redden; en van al de gebouwen bleef de kerk, die kloekere grondvesten had dan de anderen, alleen recht staan.

Een *Te Deum* werd gezongen om deze daad van verwoesting te vieren, en bijna op hetzelfde oogenblik dat aan den Schepper deze goddelooze beden werden opgestuurd, stierf de man, die door de kracht van zijn vernuft deze ruime vlakte bevrucht had, uit wanhoop, terwijl hij den oorlog met al zijne rampen vervloekte!

De heer de Jouy spreekt in zijn werk *l'Hermite en Province* van deze gebeurtenis en roept met eene edele verontwaardiging uit: ‘Heeft het recht van oorlog te voeren ooit toegelaten zoo schromelijk het recht der menschen te vergeten? Indien de menschenvrienden die op nieuw het uitdroogen ondernomen hebben in hun ontwerp gelukken, hetgeen ik niet betwijfel, dan moet hun eerste werk zijn, vooraleer de ploeg den schoot der aarde scheurt, eenen schandpaal op te richten waarop zij den naam van den afschuwelijken markies van Leyde schrijven, opdat zijne nagedachtenis voor altijd door de eeuwen heen moge gevloekt worden.’

De berisping is verdiend; maar zou op dien schandpaal ook niet moeten de naam geschreven zijn van dengene die, in 1793, de Moeren op nieuw doen overstroomen,

gansch Veurne-ambacht onder water gezet en gedurende zeven jaren onvruchtbaar gemaakt heeft?

Het ware onrechtvaardig van ons, te zwijgen over de andere werken van den geleerden ingenieur, al schijnen zij dan ook onbeduidend, in vergelijking met de drooglegging der Moeren; maar die werken geven hem ook recht op de openbare dankbaarheid. In 1610, deed hij, met behulp der grondeigenaren, de groote waterpoelen uitdroogen welke een aanzienlijk deel van het grondgebied van Dendermonde, Lokeren en St-Nicolaas schier onbewoonbaar maakten. Hij had nog een belangrijker ontwerp gevormd, namelijk het vruchtbaar maken van de heidestreken van het Land-van-Waas, welk heden de lusthof van België is, en dat toenmaals niet slechts onbebouwd, maar veeleer door wolven en vossen dan door menschen bewoond was.

Coeberger bewees te vergeefs in een merkwaardig schrift dat de grond van het Land-van-Waas, ofschoon met heidekruid overdekt, kon benuttigd worden voor den aankweek van groenten en graangewassen; zijn stuk werd door de aartshertogen naar de academiekers van dat tijdvak verzonden, die, in hunne hooge wijsheid, het ontwerp voor hersenschimmig hielden, en dus voor langer dan eene eeuw den voortgang van den Vlaamschen landbouw vertraagden.

Deze laatste feiten hebben wij ontleend aan het werk van den heer volksvertegenwoordiger Coomans, die, voor verscheidene jaren reeds, in korte levensbeschrijvingen, eene rechtmatige vermaardheid vergde voor eenige te weinig gekende kunstenaren. Het is hij, die, van Coeberger sprekend, ons leert dat de talentvolle schilder, de uitmuntende bouwmeester, de hooggewaardeerde bestuurder, de vermaarde ingenieur, ook een begaafd schrijver was. Hij haalt van hem geschriften aan over de *Schilderkunst*, de *Bouwkunst* en zelfs een schrift over de *Penningkunde*, die ongelukkiglijk nooit uitgegeven zijn.

Maar het groote werk van Coeberger, het werk dat al de vreemdelingen bewonderen welke naar Veurne gaan, is het vruchtbaar maken van het uitgestrekt moeras en de luchtzuivering van eene gansche streek, waar eertijds de polderkoortsen hunne schrikkelijke verwoestingen aanrichteden. Deze werken hebben op ons des te meer indruk gemaakt, dat wij getuigen waren van het voltrekken der derde uitdrooging van de Moeren, die gedaan werd onder het bestuur van de heeren gebroeders Herrewijn, van Veurne. De werken werden met eene beklagenswaardige traagheid voortgezet; de oorlog had Vlaanderen zijne werkers en zijne kapitalen ontnomen. De arbeid mocht slechts in 1820 voor voltrokken aanzien worden, op welk tijdstip men eene kerk bouwde ter plaatse, waar de vorige, in 1646, was vernield geworden; thans draagt zij, als eertijds, den naam

van Moerkerke. Verscheidene huizen, rond dit klein gebouw geschaard, geven aan de plek den schijn van een dier bekoorlijke dorpen des Lands van Waas, omringd van landouwen die den rijksten en meest afgewisselden oogst opleveren.

Dusdanig zijn de Moeren thans. De vrede heeft overal uitstekende verbeteringen ingevoerd en verspreid; de molens met de vijzen van Archimedes zijn volmaakter; stoomwerktuigen vergemakkelijken het uitpompen van het water; nieuwe pachthoeven zijn ingericht geworden, andere ondergaan verbeteringen, en zelfs de werkmanswoningen getuigen er van zekeren welstand.

Eene schoone toekomst wacht die vallei, wier herschepping zulke lange en schrikkelijke beproevingen moest onderstaan. Zonder al de verbeteringen in oogenschouw te willen nemen die in de bebouwing van den grond der Moeren aangebracht zijn, moeten wij gewag maken van 't aankweeken der wortelvruchten. Het is aan den heer Moissenet dat men die nieuwigheid te danken heeft, welke de middelen verleent om de voortbrengst van het vleesch, het mest en de graanvruchten te vermeerderen. Dat was inderdaad het beste middel om de vruchtbaarheid op te wekken van den grond, van welken men, sedert omtrent eene halve eeuw, den eenen oogst na den anderen vergde, zonder hem in mest de evenwaarde weêr te geven van wat men hem jaarlijks ontnam.

Indien de uitbreiding van den kweek der voederplanten met de goede gesteltenis van den grond gepaard kan gaan, zal men weldra, even als in het arrondissement Valencijn en in de provincie Nivernais, den oogst van het graan zien verdubbelen en den veestapel vertiendubbelen; dan ook zullen de Moeren hunnen hoogsten graad van voorspoed kunnen bereiken. Dan zal men naar waarde al de uitgestrekte diensten kunnen schatten, van dengene die, de eerste van allen, een stinkend moeras in eene uitermate vruchtbare streek herschapen heeft.

De nijvergeest onzer eeuw, die stoombooten, ijzeren wegen en telegrafen uitgevonden heeft, die landengten doorboort en havens delft, openbaarde zich aan Coeberger als hij aan de uitdrooging der Moeren dacht en niet terugdeinsde voor die ontzaggelijke onderneming. Laat ons, bij den tol van bewondering die de kunsten en de wetenschappen aan dien grooten man betalen, nog dien der dankbaarhéid voegen voor den grooten menschenvriend, en laat ons hopen, nu de stoomtuigen Veurne-ambacht's heerlijk plein doorkruisen, dat de naam van Coeberger, bij gebrek aan eene glansrijkere hulde, ten minste de eer zal hebben geschreven te worden op eenen der stoomwagens, welke dagelijks de streken doorklieven, waaraan hij het eerst vruchtbaarheid en overvloed heeft geschonken.

Ghistel.
P. BORTIER.

Kronijk.

Antwerpen. - In zijne zitting van 28 October heeft de gemeenteraad het bouwen van den Nederlandschen stadsschouwburg gegund aan den heer Andries Hertogs van Antwerpen, voor de som van 739,000 fr. (J. van Loy vroeg fr. 838,000 en Jos. Lefebvre fr. 743,000). De schouwburg moet op 4 jaren voltooid zijn.

- Bij de boekhandelaars zijn verkrijgbaar gesteld: 1° *Neerlands roem ter zee*, door J.-C. de Jonge, 3e uitgaaf, met 45 uitmuntend geteekende portretten van Nederlands voornaamste zeehelden, kaarten, plannen enz. Volledig in 30-35 afleveringen, aan 60 cents de aflev. - 2° *Beschrijving van Arnhem* met platen (3 gl.) en *Kroniek van Arnhem* (1 gl.), door J.-W. Staats-Evers.

- De gezamenlijke gemeenteonderwijzers hebben ter nagedachtenis van den heer Grein, dezes laatste rustplaats op het Kiel-kerkhof met eene steenen grafnaald van circa 2m75 lengte doen versieren. Op den steen leest men: 'Het onderwijzend personeel van Antwerpen's gemeentescholen aan hunnen toezichter, den heer J.-T. Grein, ridder der Leopoldsorde, geboren te Maastricht den 20n Sept. 1801, overleden te Antwerpen den 10n Nov. 1867. Hij ruste in vrede.'

- Van den heer F.-G.-B. de Peauw, onderwijzer en kostschoolhouder te Baarle-Hertog, is verschenen eene aanwijzing der voornaamste grondregels van de *Nederlandsche Spraakleer*, ten gebruike bij het middelbaar onderwijs, meerendeels bewerkt volgens de spraakleer van dr. W.-G. Brill.

- Den 1n en 2n November waren in het *Verbond voor kunsten*, *letteren en wetenschappen*, van den heer Al. Wust, de volgende schilderijen tentoongesteld: 1. Waterval in Noorwegen; 2. Id.; 3. Het koningsmeer in Tyrol, maanlicht; 4. Zwitsersch landschap; 5. Ravijn in het Hordanger-Ford.

Brussel. - Het gemeentebestuur heeft aan Gallait eene groote schilderij besteld, welke bestemd is om de nieuwe trouwzaal van het stadhuis te versieren.

- Aan Ernest van den Kerkhoven, laureaat in den prijskamp van Rome, is door het stadsbestuur een schilderstuk besteld.

- Door den heer Lefevere is een eigenhandige brief van P.P. Rubens aan het stadsarchief geschonken.

- De heer Jansens-Smits, van St-Nicolaas, heeft de door hem op het teekencongres gehoudene redevoering, in druk gegeven onder den titel: *Application de l'art à l'industrie.*

Dixmude. - Van onze uitstekende dichteres, mev. van Ackere, geboren Maria Doolaeghe, is een nieuwe dichtbundel verschenen, getiteld: *Winterbloemen* en niet minder dan 354 blz. behelzende. Het boek behelst vele puike stukken en verdient den liefhebbers van degelijke en gevoelvolle poëzij warm aanbevolen te worden.

Kortrijk. - Op 25 October heeft het letterkundig genootschap den heere Hendrik Conscience, zijnen eere-voorzitter, een prachtig album aangeboden, bevattende de portretten van al de leden der maatschappij. Op een afscheidsmaal, waaraan al de leden deelnamen, ontving de heer H. Conscience van allen de betuigingen der levendigste toegenegenheid en van het spijt dat zijn vertrek veroorzaakt.

Landjuweel van Antwerpen, 1561.

Zegel der Rederykkamer de Roos, van Leuven, Hoofdkamer van Braband.

Voorgaande plaat stelt voor: Meester Jan de Haen, heraut der Violieren tijdens het landjuweel van Antwerpen in 1561, naar eene teekening van Frans Floris en het zegel der Rederijkkamer de Roos, van Leuven, welke op het beruchte landjuweel den eersten prijs behaalde van het zinnespel. In het midden des stempels ziet men de H. Dorothea, patroones der kamer; het opschrift luidt: *Segel ten saken. Roosen van Loven.* Spreuk: *Minne.*

Meester de Haen zit te paard, en draagt den wapenrok met de kenteekens der *Violieren;* in zijne rechterhand houdt hij den staf of knods dezer vereeniging.

Op bladz. 161 hebben wij de kaart van het landjuweel medegedeeld. Wij zullen niet uitweiden over dit grootsche en schoonste letterkundig feest der XVIe eeuw, daar wijlen de heer Lodewijk Torfs dit reeds talentvol en kortbondig heeft gedaan, in de *Vlaamsche School*, 1864, bladz. 144 en volgende. Tevens verwijzen wij onze lezers naar het prachtig album, door den heer Edw. van Even in 1860 uitgegeven.

Tiende taal- en letterkundig Congres, te 's-Gravenhage. Woensdag, 2 September 1868.[1]

Na de opening der derde zitting van het congres en het lezen van het verslag der vorige zitting, doet de heer Alberdingk Thijm opmerken dat hij wenschte, dat in het voorgelezen verslag de reden wierde opgenomen, waarom hij tegen het gelukwenschen van de maatschappij *Tot nut van 't algemeen* was, namelijk, dat het congres het leerplan niet kende en hij de maatschappij niet bevoegd acht, om over tooneelzaken te oordeelen, terwijl deheer Salvador verlangde in het verslag opgenomen te zien, dat de wensch, dat het tooneel geldelijk ondersteund en bewaakt en als eene regeeringszaak beschouwd zoude worden, het hoofddenkbeeld zijner rede was.

De voorzitter deelt mede, dat inteekenlijsten tot deelneming aan het Willemsfonds en op een portret van Jacob van Lennep op het bureel zijn neêrgelegd.

Er zijn een paar boekwerken ingekomen, alsmede een voorstel van de heeren Kirbergen en Thieme, vertegenwoordigers der vereeniging tot bevordering van de belangen van den boekhandel, strekkende om het congres te doen besluiten, zich op nieuw tot de Nederlandsche regeering te wenden met een adres, waarbij ernstig en dringend wordt verzocht, om in de bestaande zegelwet eene zoodanige wijziging te brengen, waardoor de art. 18 en 19 en de geheele vierde afdeeling van den tweeden titel dier wet buiten werking worden gesteld.

Aan de orde is het verslag, uit te brengen door de uitvoerings-commissie van het IXe congres: ‘over de middelen, aangeduid om tot eenvormigheid van uitspraak in Zuid- en Noordnederland te geraken’ en ‘over een voorstel, strekkende om aan het staatsbestuur te vragen, dat het de gemoderniseerde plaatsnamen officieel zou verklaren.’

De heer J. Heremans, zegt dat de commissie aan den Belgischen minister van binnenlandsche zaken een adres heeft gericht, waarin zij den wensch heeft uitgedrukt, dat het staatsbestuur de gemoderniseerde spelling der plaatsnamen van België officieel verklare. De commissie raadt aan, als leiddraad in de scholen in België een werkje te nemen, in 1860 door de Gentsche maatschappij *de Taal is gansch het volk* bekroond en door het Willemsfonds uitgegeven: *de beknopte uitspraakleer der Nederduitsche*

1 Zie bladz 141, 147 en 162.

taal, door den heer Ternest, waarin als grondslag de tegenwoordige beschaafde uitspraak van Noordnederland genomen wordt.

Het voorstel komt aan de orde van de regelings-commissie: ‘Tot benoeming eener commissie, belast met de uitvoering der besluiten door het X^{e} congres genomen, en met welke zich de regelings-commissie voor het XIe congres in betrekking zal hebben te stellen. - Benoeming van die commissie. - Bepaling van den tijd wanneer, en de plaats waar het XIe congres zal worden gehouden.

Nadat de vergadering zich met dat voorstel in beginsel had vereenigd, stelt de voorzitter voor, de leden van het bureel van de regelings-commissie van dit congres tot leden der uitvoerings-commissie van het X^{e} congres te benoemen, hetgeen aangenomen wordt.

Daarna stelt de voorzitter voor, thans uit te maken dat in 't vervolg de congressen zullen gehouden worden om de twee jaren.

De heer van Lee uit Brussel vraagt, welke reden tot dit voorstel bestaat; men vreest dat dit de langzame dood van het congres zijn zou.

De voorzitter gelooft niet, dat bij iemand kan opkomen dit van de regelings-commissie te onderstellen. Zij vreesde juist dat de jaarlijksche bijeenkomsten te kostbaar zouden zijn voor de leden en dus zouden leiden tot den dood der congressen.

De heer J. Vuylsteke gelooft niet dat die vrees gegrond is. Dit congres bewijst het tegendeel. Nooit zijn in Noordnederland zooveel leden uit Vlaanderen gekomen als op dit congres, hoe wel het slechts een jaar na het Gentsche gehouden wordt. Wanneer het congres al drie dagen heeft geduurd, kan men zeker vermoeid zijn, hij is dit werkelijk; maar hij behoeft geen twee jaren om uit te rusten. De hooge belangen van de Nederlandsche eenheid, taal, letterkunde, geschiedenis en boekhandel zullen sterker wezen dan kostbaarheid of vermoeidheid.

Professor Vreede meent, dat jaarlijksche samenkomst eene onwedersprekelijke behoefte is in de buitengewone tijden, waarin wij leven en waarin het bestaan van kleine staten wordt bedreigd. Het nationaliteitsbelang vordert nauwe aan eensluiting tusschen Noord en Zuid. Een jaarlijksch teeken dient er te zijn, dat de bond tusschen Holland en België een voormuur tegen vreemde veroveringsplannen is en blijft. Hij vertrouwt dat de Zuidnederlanders ons in het volgende jaar even gul de broederarmen openen zullen, als zij steeds vroeger hebben gedaan.

De hoogleeraar de Vries komt op voor de tweejarige bijeenkomst. Hij herinnert dat de eerste congressen jaarlijks hebben plaats gehad, en vervolgens, in 't belang der congressen, besloten is, om ze om de twee jaren te houden. Hij vraagt of niet de warmste geestdrift en grootste ijver zal verkoelen en verslappen, als zij te dikwijls op de proef wordt gesteld. Er zijn

ook na en voor het houden der congressen vele werkzaamheden te verrichten, die dan zoo spoedig op elkander volgen en misschien onvoltooid blijven zullen.

De heer van Buren uit Rotterdam meent, dat het tegenwoordig congres eigenlijk zou moeten worden verlengd, omdat de werkzaamheden, op het programma vermeld, nog lang niet zijn afgeloopen. Hij stelt voor, dat men telkens bepale, of het congres zal worden gehouden het volgende jaar, dan wel over twee jaren.

De heer van Vloten is overtuigd dat het beter is het congres in 't volgende jaar te houden. Wel schrijft hij zulke booze gedachten niet toe aan onze buren, als de heer Vreede doet, maar hij deelt nog veel minder in de angstvolle bespiegelingen van den heer de Vries. Hij stelt dus voor, het houden van het congres in het volgende jaar te bepalen en dan te zien wat de gevolgen zullen zijn.

Professor Vreede stemt in met het voorstel van den heer van Buren. Door angst of schroomvalligheid heeft hij zich niet laten beheerschen, als hij vereeniging wenscht met het Zuiden tegenover buitenlandsch geweld. Hartstochtelijk geestdriftig is hij evenmin: hij heeft nog een zeer koel argument: men moet toonen dat de taal der Pruisen, die niet onze eigen broeders zijn, niet die der Belgen en Bataven is.

De heer Soetbrood Piccardt van Goes herinnert, dat 't congres zich ook zaken van hedendaagsch belang aantrekt, en dus jaarlijks bijeenkomen moet, wil het die krachtig bevorderen.

De heer Vuylsteke sluit zich met den heer van Buren aan, om nu geen regel te stellen, maar aan elk congres over te laten, te bepalen of het volgende een of twee jaren later zal gehouden worden.

De voorzitter vat het voorstel van den heer van Buren zoo op, dat de regelings-commissie, ter plaatse waar het volgend congres gehouden zal worden, bepale naar eisch der omstandigheden, wanneer een volgend congres zal plaats hebben.

Terwijl de heer Vuylsteke meent, dat het congres zelf het bepalen moet, geeft de heer van Buren te kennen, dat hij tot de meening van den voorzitter overhelt.

De heer van Vloten is verbaasd dat het beginsel ‘dat wat de heeren wijzen, de burgers moeten prijzen’ door den heer van Buren gehuldigd, door den voorzitter wordt aangekleefd, en stelt voor, dat het congres en niet de regelings-commissie den tijd van 't houden van 't volgend congres bepale.

Het voorstel om het volgend congres in 1869 te houden wordt met toejuiching aangenomen.

Er is eene uitnoodiging ingekomen van wege het stadsbestuur van Leuven, om het volgende congres aldaar te houden. Dienovereenkomstig wordt besloten.

Aan de orde zijn thans de ingekomene voorstellen.

1° Dat betrekkelijk het gedenkteeken op de groeve van wijlen mr. Jacob van Lennep. Het bureel heeft nog geene behoorlijke commissie tot de behartiging van die zaak kunnen vinden, en de uitvoeringscommissie wordt diensvolgens belast zulk eene commissie samen te stellen.

2° De voorstellen betrekkelijk de toelating van vrouwen tot het lidmaatschap van 't congres. De voorzitter vraagt, of de heer Salvador, wanneer hij grondige behandeling der zaak verlangt, zich niet zou kunnen vereenigen met het voorstel van den heer Roorda v. Eysinga, om de zaak commissioriaal te maken. - De heer Salvador kan daar niet in treden. - De regelingscommissie, zegt de voorzitter, heeft gemeend dat

de toelating van vrouwen als lid uitzondering was en zich daarom gedragen zou naar hetgeen zij hield voor de gewoonte. De heer Roorda meent, dat dames de verlangde bevoegdheid zullen verkrijgen; de tijdgeest brengt dit mede. Hij verlangt er echter grondige discussie over op een volgend congres. - De heer Salvador sluit zich nu bij het voorstel van den heer Roorda aan, dat aangenomen wordt. Tot leden der commissie, die over dit onderwerp verslag zal moeten uitbrengen in 't volgende congres, worden benoemd de heeren: S.-J. van den Bergh, baron van Hugenpoth tot den Berenclauw, J.-J.-F. Noordziek, Jhr. Salvador, Mr. C. Vosmaer.

3° De voorstellen omtrent de wenschelijkheid dat de regeering de nieuwe spelling als de hare aanneme.

De heer Ising licht zijn voorstel toe.

De heer Alberdingk Thijm verklaart een radicaal te zijn op het gebied van de rede; hij wenscht door geene gouvernementeele bepalingen te worden gebonden in zijne kunstenaars-vrijheid. Hij zou er echter niet tegen zijn te vragen, dat de regeering, bij wijze van administratieve maatregel, in plaats van de verouderde spelling van Siegenbeek en Weiland, die van de Vries en Te Winkel aanneme.

De heer de Jager herinnert, dat de opzieners van het onderwijs der regeering hebben aangeraden, de spellingzaak voorloopig te laten zooals zij was.

De heer Ising zegt, dat hij alleen wenscht, dat de regeering in stukken, van haar uitgaande, de nieuwe spelling anneme. Wanneer dit gebeurt zullen de scholen dat voorbeeld volgen.

De heer Heremans verlangt dat door de regeering eene commissie van bevoegde mannen tot hare voorlichting worde benoemd. De heer Salvader sluit zich daarbij aan.

De heer Sleeckx wil eenparigheid in de spelling en kan zich dus niet met den heer Heremans vereenigen. De heer Ising wijzigt zijn voorstel thans aldus: dat het congres den wensch uite, dat de regeering in hare stukken volge de nieuwe spelling, zooals die is aangegeven in de woordenlijst van de heeren de Vries en Te Winkel. - Dit voorstel wordt aangenomen.

Na de schorsing deelt de secretaris een brief mede, waaruit blijkt dat de vereeniging ter bevordering van de belangen des boekhandels, de hoogst belangrijke zaak van het copierecht op het volgend congres aan de orde wenscht te stellen.

De heer A.-J. de Bull uit Amsterdam geeft thans, met de hem eigen prachtige voordracht, een dichtstuk over het idealisme en realisme in de kunst. Zijne voorkeur voor het eerste straalt daarin door: kunst moet geene navolging, maar schepping wezen. Dit stuk is getiteld: Eeredienst van het schoone.

De heer Sleeckx uit Lier niet tegenwoordig zijnde, houdt de heer G.T. Drabbe van Hageveld eene prachtige en tevens zeer belangrijke voordracht: over de eenzijdige vorming der jeugd,

waarbij te veel op het verstand en het weten, te weinig op het gemoed wordt gewerkt.

De heer Mioulet komt er tegen op, dat de kinderen op de openbare scholen tot werktuigen zouden worden gemaakt. De fantasie en het gemoedsleven worden niet onderdrukt, dat is volstrekt de geest onzer wet niet. Het hangt af van de onderwijzers: de school is daarenboven niet de plaats der opvoeding, maar de gezinnen zijn dat.

De heer H. Lenaerts licht zijn voorstel toe, luidende: het is beweenlijk hoe, in de geschiedboeken die in de Belgische scholen worden gebruikt, de historie der Hollandsche provinciën bijna geheel is verwaarloosd, en vice-versa misschien in die welke men in de Hollandsche scholen gebruikt. Hoe kan men Noord- en Zuidnederland wezenlijk verbroederen als men den geest van 't wordende geslacht met vooringenomenheid of minstens onverschilligheid jegens een deel van den Nederlandschen stam vervult? Hij verzoekt het congres wel te willen onderzoeken of het niet mogelijk ware, eene gezamenlijke geschiedenis van Nederland voor de scholen op te stellen. Spreker wijst op de prachtige geschiedenis der Vlaamsche gemeenten, wel waard om in Noordnederland te worden gekend, terwijl de Belgen wel mochten hooren van Oldenbarnevelt en van de Ruiter.

Op voorstel van den voorzitter wordt door het congres den wensch uitgedrukt, dat een geschiedboek uitkome, waarin de geheele geschiedenis van het Nederlandsche volk duidelijk wordt uiteengezet.

De heer Heremans brengt verslag uit, namens de uitvoerings-commissie van het IXe congres: over de middelen, aangewend ter bevordering van de afschaffing van het zegelrecht in Noordnederland, en over de uitvoering van het besluit, genomen tijdens het laatste congres. Hij zegt dat het adres op het IXe congres opgesteld aan de Nederlandsche regeering gezonden is.

Het voorstel, hierboven opgegeven, van de heeren Kirberger en Thieme, komt thans aan de orde.

De heer Kirberger licht dat voorstel toe. Hij wenschte dat het zegel van alle drukwerken, en niet alleen van de dagbladen mocht verdwijnen. De invoering van een verlaagd eenvormig zegel op alle gedrukte stukken acht hij gevaarlijk. 't Zou aanleiding geven tot ongelijkmatige bevoordeeling en tot kwellingen, tot scherpere toepassing van de wet, waar nu nog wat meer vrijheid gelaten wordt. Het zegelrecht op de drukpers moet worden afgeschaft.

De heer van Westrheene vereenigt zich met het gesprokene. Hij geeft in overweging het voorstel aldus te wijzigen: dat het congres de wenschelijkheid uitspreke, dat de regeering aldus handele, in plaats van zich bij adres tot haar te wenden.

De heer Maurits van Lee verklaart, dat zijne bedoeling op 't vorig congres ook was: de wegneming van allen last, drukkende op de uitingen van den geest. Men moet echter niet vergeten dat de zegelwet niet uitsluitend daarop drukt, maar ook op den handel.

De heer Salvador vereenigt zich met het denkbeeld van den heer van Westrheene, maar hij wenscht er bij te voegen dat het congres verklaart, dat de zegelkwestie aan de orde blijft.

Het voorstel van den heer van Westrheene, gewijzigd door den heer Salvador en overgenomen door den heer Kirbergen, wordt aangenomen.

De voorzitter zegt dat, daar het reeds 3 ure is, de tijd ontbreekt om al de nog aangekondigde voordrachten te doen houden. Hij noodigt dus de ingeschrevene sprekers uit van het woord af te zien, waarmede deze laatsten instemmen.

Na wederzijdsche bedankingen van den heer Heremans en den voorzitter, en van den voorzitter aan de vergadering, de talrijke dames, de koningin en prins Frederik, het bestuur der residentie en haren waardigen burgemeester, wordt het congres door den voorzitter gesloten niet met het woord *vaarwel*, maar met het woord *tot wederziens!*

De volgende voordrachten, op het programma vermeld, zijn niet gehouden:

Sleeckx, van Lier: Over Tollens en zijnen invloed op Zuidnederland.

Een onuitgegeven gedicht van K. Versnaeyen, van Brugge.

H. Lenaerts, van Antwerpen: Over het Nederlandsche volk.

Prof. Mich. Smiets, van Roermond: Over spreek- en schrijftaal in België.

Ecrevisse, van Eecloo: Over de richting, welke behoort te worden gegeven aan het lager onderwijs in Vlaamsch-België.

R.-A. Soetbrood Piccardt, van Goes: Over het wenschelijke van meer algemeene opmerkzaamheid op den rijkdom van onze taal, tot bevordering van nauwkeurigheid bij haar gebruik in de dagelijksche samenleving.

W. Wessels, van Hilversum: Over de taalvergelijking in hare betrekking tusschen de spelling en de kennis der Nederlandsche woorden.

K. Versnaeyen, van Brugge: Over het tooneel in de twee deelen van Nederland.

Dr. J. van Vloten, van Bloemendaal: Over Noordnederlandsche karakterfeilen in verband met die der eeuw.

P.-C.-J. Meys, van Meppel: Over het spreken der taal.

Dr. G.-D.-J. Schotel, van Leiden: Over hetgeen de Noordelijke aan de Zuidelijke gewesten, ten aanzien der classische en vaderlandsche letterkunde in 't laatst der XVIe eeuw, te danken hebben.

Prf. W.-G. Brill, van Utrecht: Over valsche taalzuiveringszucht.

Ook de volgende vraagpunten zijn niet in behandeling gekomen:

1° Of en hoe verre de treurspelen van Vondel, behalve voor een lezend en oordeelend publiek, in onzen tijd nog geschikt kunnen worden geacht ter opvoering en daardoor wellicht gunstigen invloed zouden kunnen uitoefenen op de verheffing van het tooneel en de waardeering der schoonheden onzer taal?

2° Zoo ja, ligt het op den weg van het congres om de opvoering van eenige van Vondels treurspelen te bevorderen en welke zouden daarvoor aanbeveling verdienen?

Gesteld door P.-J. van der Palm, van Rotterdam.

Arm en rijk.

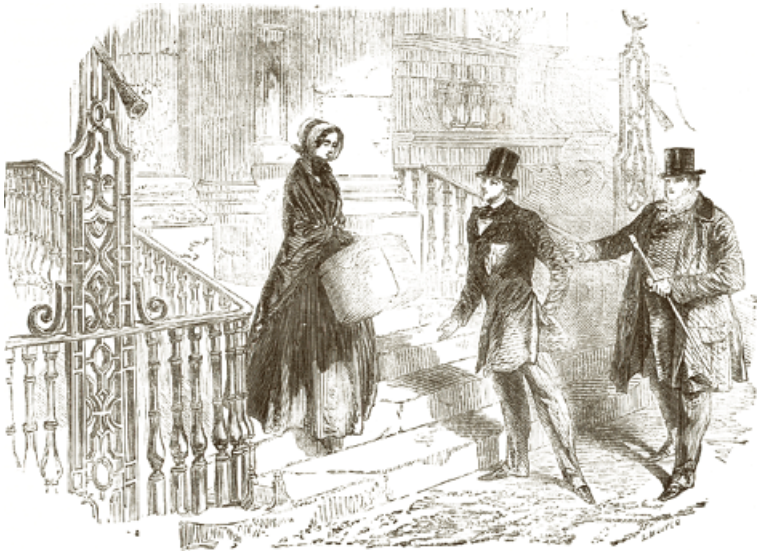

Schoon als de daagraad en frisch als de morgen,
Als eene parel in 't zeediep verborgen,
Leefde Maria als vreemdling op aard';
Vroeg reeds verloor zij haar vader en moeder;
Had op deez' wereld geen' anderen hoeder,
Dan hare deugd, aan den arbeid gepaard.

Eenzaam gezeten in 't enge vertrekje,
Werd door de bloemen in 't kunsteloos rekje
't Zuchten der arme slechts zelden gehoord;
Want steeds vertrouwend op God den Ontfermer
Van wie in nood is, der weezen Beschermer,
Naaide zij vroolijk en ijverig voort.

Zekeren ochtend verliet zij tevreden
't Prachtige huis van mevrouwe van Leden, -
't Nederig kleedsel verhief nog haar schoon; -
Toen aan den trap zij twee heeren ontmoette,
Die zij beleefd en heel zediglijk groette,
Spoedend zich voort naar heur' nedrigen woon.

De een was een jongeling, de ander zijn vader;
De eerste gevoelde, kwam 't meisje hem nader,
't Bloed zich bewegen met meerderen spoed;
't Zedige schoon had den jongman betooverd,
't Maagdlijn onwetend zijn harte veroverd,
Dat van de min nooit gekend had den gloed.

Vader en zoon staan nu beiden te staren,
Deelen elkander door woord en gebaren
De indrukken mede, op hen beiden gemaakt;
Achting had 't vaderlijk harte begeesterd;
Liefde des jongelings ziele overmeesterd;
Als uit een' doodslaap scheen hij nu ontwaakt.

Nauwelijks waren er eenige weken
Na deez' toevallige ontmoeting verstreken,
  Toen men Maria, getooid met een' krans
Die hare bruigom zijn' bruid deed bereiden,
Prachtig gekleed zag ter kerke geleiden.
  Arm was het maagdelijn, rijk is zij thans!

P. VIERHOUT.

Antwerpen, 1868.

Een huwelijksverhaal.
(Eerste vervolg, zie blz. **159***.)*

II

Ada was nooit zoo gelukkig geweest. Zij leefde in eene nieuwe, geheel rooskleurige wereld. *Hij* was wel is waar arm, maar wat bekreunde zij zich daarom? Had hij haar niet gezegd dat hij haar lief had, en woog zijne genegenheid niet op tegen al de goederen der wereld? Van Richard Colebrook en zijne schatten was bepaald afgezien. De oude oom, die beloofd had haar eenen uitzet van 35,000 gulden te zullen geven en haar gansch zijn vermogen te zullen nalaten, indien zij den bruidegom zijner keuze nam, was razend kwaad. Hij verklaarde naar niets meer te willen luisteren en sprak de bedreiging uit, geheel zijn vermogen te zullen nalaten aan het Engelsche rijk.

Dit vaderlandslievend voornemen deed den heer Bennet lachen. Overigens zag hij met meer genoegen Ada's opoffering, dan hij begeerig was naar de fortuin des ouden ooms. Wat betreft de weduwe May, zij betreurde het vermogen welk Ada ging verliezen, maar het geluk harer dochter troostte haar. Zij had overigens den jongen kunstenaar lief gekregen en stelde vertrouwen in de schitterende toekomst die hij verwachtte. ‘Zij zullen niet rijk zijn, zegde de teedere moeder, maar zij zullen gelukkig wezen, en wat is een paleis waar het geluk niet woont?’

Men was in de helft van de maand Augustus en de heer Bennet maakte zich vaardig om naar de stad terug te keeren, waar hij eenige schilderijen te voltooien en alles voor het onthaal zijner bruid gereed te maken had, want het huwelijk moest in het begin van October gesloten worden en het gelukkige paar was voornemens de meren te bezoeken, alvorens zich in de hoofdstad neêr te zetten.

Daags vóór des schilders afreis, bevonden zij zich in moeder May's nette ontvangkamer, toen Claudius eensklaps tot zijne verloofde zegde: ‘Ada, als gij eenig spijt gevoelt over wat gij hebt gedaan; als gij denkt met een rijk man gelukkiger te zullen wezen, zeg het mij, en ik zal u uw woord teruggeven.’

- Claudius, ik heb geen spijt en ik twijfel ook niet. Welk uw lot ook moge zijn, ik ben bereid om het met u te deelen. Er zal voor mij geen grooter geluk bestaan, dan mij gedurig aan uwe zijde te bevinden, al waren wij ook gedwongen, voegde zij er al lachende bij, in eene grot te leven en ons met gras en kruiden te voeden.

- Zoover vrees ik niet dat het ooit zal komen; brood en kaas en een burgershuisje, dat echter volstrekt niet zoo fraai als uw buitengoed zal zijn, denk ik wel u te kunnen beloven.

Zij namen afscheid, doch bespraken dat zij elkander 's minstens driemaal ter week zouden schrijven, gedurende al den tijd hunner scheiding. Onder het maken van de huwelijkstoebereidsels vlogen de uren snel voorbij: er moesten kleederen lijnwaad enz. gekocht, getuigen en eerejuffers gezocht worden; wat den oom aangaat, toen men hem was gaan vragen om getuige te willen zijn, had hij verklaard, de huwelijksvoltrekking niet met zijne tegenwoordigheid te zullen vereeren.

Eindelijk waren de weken der scheiding voorbij en Claudius keerde opgetogen van blijdschap terug, om zijne bevallige bruid te trouwen.

De huwelijksplechtigheid werd zonder pracht in de parochiekerk voltrokken; er was, buiten het echtpaar, niemand bij tegenwoordig dan de getuigen, de eerejuffers en de moeder der bruid.

De weduwe May was natuurlijk zeer aangedaan over het verlies harer dochter; maar zij deed al wat haar mogelijk was om opgeruimd te schijnen en lachte, toen haar schoonzoon haar voorstelde, Nottingham te verlaten en bij hem te komen inwonen. De bruiloftsdisch was zeer eenvoudig: hij bestond hoofdzakelijk uit hesp en vogelen; een reusachtige koek prijkte als middelstuk op de tafel; overigens had men nog thee, koffie, wijn en vruchten, welke laatste voor de omstandigheid ten geschenke waren ontvangen.

De geneesheer van weduwe May, dien men genoodigd had, hield eene aanspraak, welke door den bruidegom zeer welsprekend werd beantwoord. Kortom, alles liep zeer goed af.

Wij zullen niet gewagen over het alleszins pijnlijke afscheidsnemen en liever den held en de heldin dezes verhaals vergezellen op hunnen tocht naar de meren van Cumberland, waar de heer Bennet, in het Meer-hotel, kamers had gehuurd.

't Was prachtig weder en er bevonden zich vele gasten in het hotel, onder andere drie trouwparen, welke hunne speelreis deden. De tijd werd zeer aangenaam doorgebracht met wandelen, rijden en watertochtjes. Ada was verrukt over alles wat zij aanschouwde en haar man zag met genoegen hare kinderlijke vreugde, die de uitstorting was van haar inwendig geluk.

Zekeren morgen, legde hij haar een schetsboek voor, dat zij nog niet gezien had. Eene teekening trof vooral hare aandacht; zij stelde eene oude burcht op eenen hoogen heuvel voor, omringd van een uitgestrekt park. Onderaan las men, met potlood geschreven: *Burwood-park.*

- Wat is dat schoon! riep zij uit. Waar ligt dat, vriend?
- Waarvan spreekt gij?
- Wel van wat ik hier bezie: Burwood-park.
- Ha! Burwood-park. Dat ligt in Worcestershire, niet verre van Malvern. Indien gij het wilt zien, zullen wij langs daar onzen weg nemen. Op onze reis naar Londen, kunnen wij een paar dagen te Malvern blijven. Ik hoû veel van die streek. Het uitzicht welk men op de bergen van Malvern geniet, is overheerlijk.
- Ik zal verheugd zijn het te zien. Wien hoort Burwoodpark toe?
- Lord Elster; maar ik geloof niet dat hij nu op het goed is, zoodat wij het kasteel en de hoven zullen kunnen zien. Er is daarenboven een merkwaardig kabinet schilderijen.
- Maar mogen de vreemdelingen dien eigendom bezichtigen, zonder toelating van den heer?

- Zeker, zeker. De knechts mogen de vreemdelingen toelaten. Dit brengt hun wat drinkgeld op.

Ada kon hare oogen niet afwenden van het landschap, welk haar echtgenoot haar had getoond.

- Wanneer hebt gij dat geschilderd? vroeg zij.

- Verleden herfst, toen ik mij te Worcestershire bevond, heb ik dit gezicht genomen en ik heb de schilderij in mijne werkplaats voltooid.

- Kent gij lord Elster?

- Of ik hem ken! die schilderij is voor hem bestemd en 't was uit die reden dat ik mij zooveel moeite heb gegeven om ze te voltooien. Nu, Ada, als wij daar eenigen tijd willen blijven, moeten wij morgen vertrekken, want ik heb veel te werken.

- Goed, goed, vriend, ik ben op 't oogenblik gereed, ik ga twee regels schrijven aan mijne moeder, om haar van ons vertrek te verwittigen en dan zullen wij een tochtje op het meer maken.

(Wordt voortgezet.)

Gerard David.

In het stedelijk museum te Rouaan is, blijkens eene mededeeling in een Augsburgsch dagblad voorkomende, door den bekenden Duitschen kunstkenner E. Forster eene belangrijke schilderij uit de Vlaamsche school der XVe tot de XVIe eeuw ontdekt. Het stuk wordt door hem toegeschreven aan Gerard David en zulks wel op grond van de overeenkomst welke het oplevert met eene krijtteekening, geteekend Gerard David, die zich te Utrecht bevindt en waarnaar de heer Weale, van Brugge, eene lichtteekening bezit. Deur- en andere schilderijen, alle aan voorstellingen uit de heilige geschiedenis gewijd, en door Forster te Genua en te Weenen aangetroffen, worden door hem aan denzelfden meester toegeschreven, van wien in den inventaris van het klooster der Karmelieternonnen, te Brugge (1537), eene door Gerard David voor die vereeniging geschilderde O.-L.-Vrouw met het kindje Jezus en verscheidene heilige maagden vermeld staat. Het museum van Brugge bezit twee meesterstukken van Gerard David. Het een verbeeldt Cambyses die den onrechtvaardigen rechter Sisamnes doet gevangen nemen; het tweede, de kastijding van dien trouwlooze, wien de beulen het vel afvillen. De kunstgeschiedenis is deze ontdekking aan den heer Weale verschuldigd.

Deskundigen hebben Gerard David's hand erkend in het nummer 107 van het Antwerpsch museum (verzameling van Ertborn) verbeeldende O.-L.-Vrouw met het kindje en verscheidene engelen.

Forster gewaagt met grooten lof over Gerard David, nopens wien door Weale in de stadsarchieven van Brugge is opgespoord, dat hij rond 1483 Brugge kwam bewonen en op 14 Januari 1484 aangenomen werd als vrijmeester der Sint-Lucasgilde, waarvan hij in 1501-1502 deken was. Zijn meester is niet gekend. Hij werd rond 1450 te Oudewater geboren en trouwde naar 1496 met Cornelia Cnoop. In 1515-1516 werd hij te Antwerpen, waarnaar hij toen verhuisd was, bij de Lucasgilde aangenomen. Hij overleed op 13 Augustus 1523 en ligt in de Onze-Lieve-Vrouwekerk, te Brugge, begraven.

Kronijk.

Antwerpen. - Van Zondag 15 tot Woensdag 18 November, waren in het *Verbond voor kunsten, letteren en wetenschappen*, de volgende tafereelen tentoongesteld: *Esther bij den koning Assuërus geleid*, door Portaels (het is wel het schoonste werk dat wij van dezen schilder te zien kregen; vooral Esther was prachtig als voorstelling, kleedij en kleur; het geheel een meesterstuk); *de Gevangene*, gravuur door Franck; een goed geschilderd *portret*, door C. Cap; *de opkomende zon*, gezicht uit de Ardennen, door Meijer; *de duo*, door E.-J. Boks; *bloemen en vruchten*, door H. Verbuecken.

- Den heere Rigelé, secretaris van het *Verbond voor kunsten*, *letteren en wetenschappen*, is in deze maatschappij een prachtig feestmaal aangeboden, ter gelegenheid van de benoeming des ieverigen en geleerden mans tot ridder der Leopoldsorde. Tevens werd hem zijn welgelijkend afbeeldsel, geschilderd door den heer E. van den Bussche, vereerd, als een blijvend aandenken van de hooge achting waarin zijne vrienden hem houden.

Mechelen. - Op 8 November zijn de verhandelingen in den *Cercle de la Loyauté* geopend. De eerste redenaar dezes jaars was de heer Aug. Snieders, die voor onderwerp gekozen had: Margaretha van Oostenrijk.

Brussel. - Wij stippen met genoegen aan, dat de besturen der groote steden onzes lands zich met veel iever aan de verrijking hunner archieven wijden. In de laatste maanden werden de archieven der hoofdstad onder andere met de volgende belangrijke stukken vermeerderd: 14 handschriften van Jan-Baptist Nijs, kanunnik der Gudulakerk, rakende de geschiedenis van België en vooral die van Brussel, van de 9^{e} eeuw tot 1803 (behoudens eene leemte van 1100 tot 1400); drie dezer handschriften handelen uitsluitend over de wijzigingen, aan de godsdienstregeling in onze gewesten gebracht gedurende de laatste jaren der 18^{e} en de eerste der 19^{e} eeuw; een schoon afschrift, in zeven bladen, van het vonnis, uitgesproken te Bergen, in December 1532, en waarbij keizer Karel den Brusselaren vergiffenis schenkt wegens de onlusten en plunderingen die kort te voren hadden plaats gegrepen; een verhaal en stukken betreffende de onlusten van 1699-1700; een boekdeel getiteld *Beroertens*, met eene belangrijke en zeer volledige verzameling stukken nopens de gebeurtenissen die den dood van Agneessens veroorzaakten; eene verzameling van 401 oorspronkelijke stukken, testamenten, koop- en verkoop-acten, aanstellingen tot ambten enz., rakende Brusselsche familiën; de wetten en verordeningen van het ambacht der speldenmakers, een boekdeel in velijn, met twee kleine waterverf-schilderingen; stukken uit de archieven van het ambacht der vischverkoopers; een register van de rederijkkamer *Liefde tot 't heyligh Cruys vindinghe*, zijnde een foliant overtrokken met rood fluweel en voorzien van zilveren sloten; dit boek behelst de gekleurde wapens van de prinsen der kamer; 235 oorspronkelijke oorkonden van het kapittel der Gudulakerk, te weten:

4 stukken van de 13e eeuw, 127 van de 14e, 76 van de 15e, 20 van de 16e en 8 van de 17e en 18e eeuwen.

- Bij het afbreken van de Botermarkt, staande op de oude plaats der Minderbroederskerk, zijn de drie steenen teruggevonden die, bij het herbouwen der voornoemde kerk, na de beschieting van Brussel van 1695, in 1697 gelegd waren namens den koning van Spanje, Karel II, den keurvorst van Beieren, Maximiliaan-Emanuel, gouverneur-generaal onzer gewesten, en de stad Brussel. Tevens zijn eenige aloude zerken gevonden. Al deze steenen zijn naar het stadhuis gebracht.

- Het oratorio *de Schelde*, woorden van Em. Hiel, muziek van P. Benoit, zal in December in de hoofdstad worden uitgevoerd. Vele dames uit Gent en Antwerpen hebben beloofd mede te zullen zingen.

- Verschenen: *Peinture mate*, *procédé nouveau. Mémoire posthume*, door Ant. Wiertz.

- Het staatsbestuur heeft de schilderij van Alexander Robert, *Lucas Signorelli*, *die zijnen dooden zoon uitschildert*, aangekocht en in de verzameling van het hertogelijk paleis doen plaatsen.

- Wij hebben gemeld dat de heer M.-A. Lefevere de stad een handschrift van Rubens geschonken heeft. Dit handschrift, volmaakt goed bewaard, is in het Vlaamsch. Het is de kwittantie eener som, betaald door den pastoor eener kerk, voor welke Rubens eene schilderij vervaardigd had. Zij is geteekend: *Pietro-Paulo Rubens.*

Gent. - De Gentsche stadsarchieven hebben in den laatsten tijd belangrijke aanwinsten gedaan, te weten: al de boeken en papieren van de oude *Gilde der pijnders* (14e-17e eeuw); elf charters (14e-17e eeuw) betreffende de geschiedenis van Gent; twee geschrevene folianten over Vlaandersche kloosters, met meer dan 200 gekleurde wapens; vier registers uit de abdij van den Groenenbriele (15e, 16e en 17e eeuw); een geschreven foliant met meestal nog ongekende berichten over de ambachtsgilden van Gent, Brugge, Brussel, Bergen en Luik, met vele platen, in kleuren afgezet, blazoenen enz.; eene verzameling portretten van leden der staten van Brabant, die tegenwoordig waren op de algemeene vergadering, in 1787 te Brussel gehouden; een handschrift betreffende de Gentsche drukkers van de 16e tot de 17e eeuw; stukken over de bergen van barmhartigheid van Gent en Wijnoxbergen (1623-1780); een aantal registers en stukken betreffende het seminarie van Gent (1771-81), de capelrije en de quotidiane van St-Baafs, de abdij van Ter Haghen (14e-17e eeuw), het armbestuur, Gentsche familiën enz.

- De maatschappij *de Taal is gansch het volk* bereidt de uitgaaf der stadsrekeningen van Gent, gedurende het tijdvak van Jacob en Philips van Artevelde. De bezorging van dit werk is opgedragen aan de heeren leeraars J. Heremans en P. Lenz en den advocaat mr. Julius Vuylsteke.

Brugge. - De *Vrije Maatschappij van Landbouwers* van Ghistel, heeft een nieuw bewijs harer bezorgdheid voor den akkerbouw gegeven. Dit genootschap heeft een internationalen wedstrijd geopend, welks doel hier uiteengezet is:

Overwegende dat de landbouw groote voordeelen zou kunnen trekken uit de kunstmatige aankweeking der grasgewassen, die in overvloed langs de duinen van den Oceaan groeien en wier zaad door zijne fijnheid, tot de voeding ongeschikt is;

overwegende bovendien, dat het te wenschen is, dat men de kruising van de eene of andere dezer planten beproeve, 't zij met tarwe, rogge, sucrioen of haver, om eene leefbare bastaardplant te verkrijgen, wier zaad tot de openbare voeding kan gebruikt worden, richt de *Vrije Landbouwmaatschappij* van Ghistel een internationalen wedstrijd in op de volgende voorwaarden: Een prijs van 1000 fr. of een kunststuk van gelijke waarde, zal verleend worden aan hem die eene leefbare bastaardvrucht zal leveren, kunnende een verhandelbare waar worden.

De wedstrijd is van heden af open en zal het gedurende vijf opvolgende jaren zijn, alhoewel het den mededingers vrijstaat de uitslagen hunner opzoekingen te laten kennen wanneer zij het begeeren, daar de prijs toegewezen kan worden op het einde van het eerste jaar, zoo de verkregen uitslag als voldoende kan aanschouwd worden. De verbastering moet gebeuren tusschen de eene of andere grasplant *(Elymus orenarius*, *E. giganteus*, *E. philadelpicus*, *Triticum acutum*, *T. pungens*, *Ammophila arenaria)*, en de eene of andere graansoort (tarwe, spelt, rogge, sucrioen, haver).

De heer P. Bortier, secretaris der vereeniging, heeft eenen brief van gelukwensching ontvangen van den heer professor H. Lecocq, van Clermont-Ferrand, over de onderneming der vereeniging, welke hij niet als onmogelijk beschouwt.

Doornik. - Deze stad gaat op hare beurt eene soort van museum inrichten. Een kunstvriend, de heer Fauquez heeft namelijk zijne kunstverzameling, bestaande onder andere uit een zeker getal schilderijen, aan de stad Doornik achtergelaten. Deze stukken, alsmede de insgelijks aan de stad vermaakte verzameling teekeningen van den heer de Craene en de rijke stedelijke penningkas, worden op het stadhuis in opzettelijk daartoe verbouwde zalen gerangschikt, alwaar het alles voor het publiek zal zichtbaar zijn.

Sterfgevallen.

De beroemde landschapschilder Edward Hildebrandt, is op 25 October 1868 te Berlijn overleden. Hij werd op 7 December 1817 te Dantzig geboren.

- De beroemdste toonzetter na Meyerbeer, Rossini, is den 13^{n} November te Parijs overleden. Hij werd te Pesaro op 29 Februari 1792 geboren. Zijne uitstekendste werken zijn de *Barbier de Seville* en *Guillaume Tell.* Sedert meer dan 30 jaren liet Rossini niets nieuws meer opvoeren. Hij laat echter een aantal muziekstukken achter, waarvan denkelijk eene bloemlezing verschijnen zal. Zijne fortuin schijnt tusschen de 2 en 3 millioen frank te bedragen. Pesaro en Florencië betwisten elkander de eer Rossini's stoffelijk overschot in hunnen schoot eene rustplaats te verschaffen.

Te Antwerpen, op de Meir, opgericht in 1853.

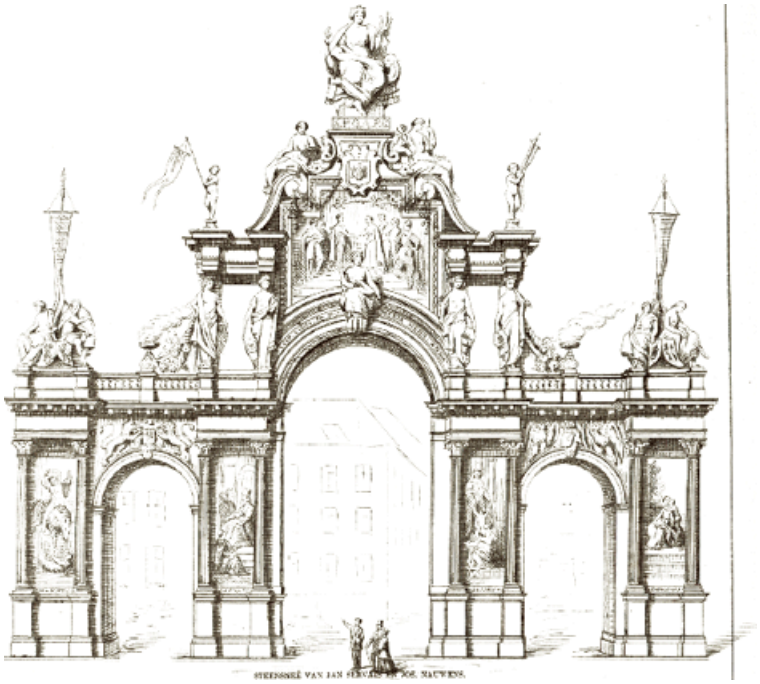

STEENSNEÊ VAN JAN SERVAIS EN JOS. NAUWENS.

De plaat, welke wij hierboven mededeelen, stelt den eereboog voor, te Antwerpen op de Meirbrug opgericht, ter gelegenheid van het bezoek van HH. KK. HH. den hertog en de hertogin van Brabant, op hunne huwelijksreis in 1853. Het stadsbestuur had zich voor de versiering der Meir gewend tot den heer bestuurder en de heeren leeraren der koninklijke academie van schoone kunsten, welke gezamenlijk de plannen ontwierpen, bepleten en eindelijk vaststelden. Dezelve werden aan het collegie van burgemeester en schepenen toegestuurd, door hem goedgekeurd en aangenomen.

Zooals men kan opmerken, stelt het geheel een grootsch gebouw in steen met marmeren beelden voor, versierd voor de omstandigheid met tapijten, bloemen, wapenschilden, vlaggen, standaarden enz. Het was dertig meters hoog, acht-en-twintig breed, gevormd uit vier zware deelen met Corinthische zuilen, doorsneden van drie poorten, waarvan de middelste hooger en breeder dan de twee andere. Voor ieder zwaar gedeelte verheffen zich pilaren, bedekt door de architraaf, de fries en de kroonlijst; daarboven op de voetstukken eener balie en op den sluitsteen van den grooten boog der poort, de beelden die de negen provinciën België's voorstellen; Brabant als hoofdstad en zetel des staatsbestuurs in het midden; boven de twee zijpoorten de wapens van België en Oostenrijk. Twee zittende beelden, rechts de kunsten, links

den handel voorstellende, bekroonen de gevelvelden der kleine verdieping. Op het toppunt van het gebouw de maagd van Antwerpen, gezeten in een schip, met in de linkerhand de slangenroede van Mercurius en in de rechter een olijftak (zinnebeelden van handel en vrede). Op de hoeken, kindjes die standaarden vasthouden met de stedelijke vlag (rood en wit); horens van overvloed, reukvazen, bloemfestoenen, wapenschilden volledigen het bovengedeelte, waarvan het hoofdvak een tafereel bevat, voorstellende: den hertog en de hertogin van Brabant omringd van Maria-Theresia, Maximiliaan van Oostenrijk, keizer Karel, Baudewijn den Zachtmoedige, graaf van Vlaanderen, en hertog Jan II, gezegd den Vredelievende. Twee cupidos zweven in de lucht en houden twee ringen, in den vorm van gekronkelde serpenten, zinnebeeld eener eeuwige vereeniging. De andere tafereelen, in de tusschenruimten der pilaren geplaatst, stellen voor: de krijgsdeugd, de burgerdeugd, de godsdienstige deugd en de huishoudelijke deugd. De krijgsdeugd is afgebeeld in de gedaante van Boduognat, die, gezeten op een ongezadeld paard, de Romeinen nedervelt; Karel-de-Groote zijne wetten voorschrijvende, verbeeldt de burgerdeugd; de godsdienstige deugd is verpersoonlijkt in de H. Elizabeth van Hongarië, die hare goederen aan den arme schenkt en de stille huiselijke deugd heeft haar zinnebeeld in de koningin Louisa-Maria, omringd van hare kinderen.

De twee eerstgenoemde deugden waren toegewijd aan den hertog van Brabant, Leopoldus-Lodewijk, de twee andere aan de hertogin Maria-Hendrika.

Het gebouw prijkte met saâmgestrengelde opschriften, te weten, het eerste:

S.P.Q.A.P.C.

het tweede:

LEOP. LUDOV. PH.M.V. - MARIA, HENR. ANNA.

Deze opschriften laten zich als volgt vertolken.

Opgericht door den Senaat en het volk van Antwerpen, ter eere van Leopoldus-Maria-Philippus-Victor en van Maria Hendrica-Anna.

Het zal onnoodig zijn hier bij te voegen, dat de hertog en de hertogin van Brabant van 1853, thans België's regeerende vorsten zijn.

Een huwelijksverhaal.
(Tweede vervolg en slot, zie blz. 157 en 174.*)*

III

Claudius Bennet en zijne jonge vrouw gebruikten het ontbijt in het kleine Malvernhotel, waar zij afgestapt waren, zegde hij, omdat zijn geld verminderde en de groote hotels voor zijne schildersbeurs te duur waren. Het rijtuig, welk hen naar Burwoodpark moest brengen, hield voor de deur stil en Ada stond op, om haren mantel te halen, toen Claudius haar zegde:

- Gij zoudt beter doen, lieve, uwen besten hoed op te zetten, want wij zouden lord Elster kunnen ontmoeten.

- Maar gij hebt me gezegd, dat hij er niet was.

- Ja, maar 't zou niet onmogelijk zijn dat hij teruggekeerd ware.
- Ik hoop wel van neen.
- En waarom dat?
- Omdat ik niet weet hoe men zich jegens eenen lord moet gedragen.
- Wel, zottinneke, men gedraagt zich jegens eenen lord als jegens iedereen.
- Is 't reeds een man van jaren?
- Neen, hij is nog niet zeer oud.
- Is hij getrouwd?
- Het verledene jaar was hij het nog niet; maar 't is wel mogelijk dat hij 't nu zij. Ik zal mijn landschap meênemen, dit zal eene goede verontschuldiging zijn. Nu, liefste, haast u en maak u zoo bevallig als maar zijn kan.

Zij snelde naar hare kamer, zette den hoed op, dien zij op den dag haars huwelijks had gedragen, trok een purperen neteldoeken kleedje aan en omgordde zich met eene sjerp van dezelfde stof.

Zij doorkruisten met hun rijtuig een der schoonste deelen van de landstreek en na verloop van anderhalf uur, kregen zij de oude muren eener vorstelijke verblijfplaats in 't gezicht.

- Wij zijn er, sprak Bennet, daar is Burwoodpark.

De deuren werden geopend, maar de koetsier hield stil, niet wetende of hij moest binnenrijden.

Op het hem gegeven bevel, reed hij voorwaarts in de richting van het kasteel, en Ada herkende het landschap, welk zij zoo zeer bewonderd had.

Het kasteel van Burwood was een ontzagwekkend en zeer oud gebouw, want het had den voorouders van lord Elster, in den tijde van Olivier Cromwell, tot verblijfplaats gestrekt. Het was gebouwd in witten steen, op eene hoogte vanwaar men de landstreek verscheidene uren in den omtrek kon overzien.

Een breede trap, met marmeren standbeelden bezet, geleidde naar een platdak, dat het kasteel omringde en versierd was met fraaie bloembedden en eenen waterval, die in een marmeren bekken nederstortte.

- Och, Claudius! wat is dat heerlijk schoon, riep Ada, opgetogen over wat zij zag.
- Niet waar, liefste? ik geloof dat men er zich zou kunnen aan gewennen hier te wonen.

Het rijtuig hield stil voor de groote poort, welke oogenblikkelijk werd geopend en een knecht, in rijke livrei uitgedoscht, verhaastte zich de koetsdeur te openen, terwijl twee andere zich beneden aan den trap hielden.

Claudius hielp zijne jonge vrouw uitstijgen en, haar den arm biedende, geleidde hij haar naar de trapzaal, wier gekleurde glasramen een prachtig licht spreidden over de zwart en wit marmeren plaveien.

Tegenover den ingang bevond zich een met rijke tapijten

belegde trap; de vergulde leuning was prachtig gebeeldhouwd en van weêrskanten hield een bronzen standbeeld eene lamp van hetzelfde metaal opgeheven. Ada was verrukt over al die weelde en juist wilde zij haren man eenige vragen betreffende den bezitter dezer rijkdommen toesturen, toen Claudius, zich tot eenen lakei wendende, hem zegde: ‘'t Is wel, Bruno, gij verwachtte ons, denk ik?’

- Ja, mylord, en ik heb uwe bevelen uitgevoerd en ben zeer verheugd over uwe komst en over die van milady, als het mij toegelaten is....

En de oude knecht boog zich voor Ada, die met verstomde blikken nu eens den lakei, dan weder haren echtgenoot aanzag. Deze deed een teeken aan den dienstknecht, en met zijne vrouw de schilderijzaal doorstappende, bracht hij haar in een prachtig vertrek, waarvan de weelderige versiering alles te boven ging wat Ada tot op dit oogenblik had gezien. ‘Hoe vindt mijne Ada hare nieuwe woning?’ vroeg hij, terwijl hij haar teeder omhelsde.

- Ik geloof dat ik droom, antwoordde zij, verschrikt rondstarende. Wat beteekent dit alles toch, Claudius? Waar ben ik en wie zijt gij? Zijt gij Claudius Bennet, den schilder niet?

- Ongetwijfeld, mijn naam is Bennet en ik geloof het recht te hebben mij schilder te noemen.

- Maar waarom noemt men u dan lord Elster? Wie is lord Elster?

- Die doorluchtige personage ben ik ook, en haar naast zich op eene sofa doende neêrzitten, voegde hij er bij: ‘Ik hoop, Ada, dat gij nu weten zult, hoe men zich jegens eenen lord gedraagt.’ Hij betoonde haar zooveel lieftalligheid, dat zij zich weldra volkomen geëigend voelde met haren nieuwen stand.

Toen zij zich van hare verbazing geheel hersteld had, vroeg zij, waarom hij tot dezen list zijne toevlucht had genomen. Hij antwoordde: ‘Omdat ik wel wist dat vele vrouwen die met lord Elster zouden hebben willen trouwen, geen stroopijl voor den armen schilder zouden hebben willen geven, en ik had besloten voor mij zelve te zullen bemind worden, of nooit te trouwen. En nu, liefste, laat aan uwe moeder weten wat er gebeurd is en zeg haar, dat zij over de wettigheid van ons huwelijk gerust mag zijn. Ik heb den geestelijke, die ons huwelijk heeft ingezegend, tusschen vier oogen gesproken en op het parochieregister staat mijn handteeken voluit geschreven: ‘Claudius Bennet Rushville, lord Elster.’

Amerikaansche brieven.

> Een onzer vrienden, van wien wij meerdere brieven, ook over kunstbelangen, uit Amerika verwachten, stuurt ons het volgende schrijven, welk onze lezers hier ongetwijfeld met genoegen zullen aantreffen:

Den heere Désiré van Spilbeeck, te Antwerpen.

N. America, Ohio-Dungannon, 4 Nov. 1868.

Dierbare Vriend,

Terwijl UEd. in de Vlaanderschestraat op eene sofa uitgestrekt eene keurige Antwerpsche sigaar rookt en bij het helder gaslicht UEd. met de *Vlaamsche School* of een ander goed boek onledig houdt, zit ik hier in het volle licht der achter de bergtoppen naar onder hellende schitterende Amerikaansche zon, terwijl de klok bijna 5 uren vroeger wijst dan bij u, in het huis van eenen ouden studievriend, op

den top van eenen heuvel, deze regels neêr te schrijven. Waarschijnelijk had UEd. wel gedacht, dat ik mijne belofte van op de boot den tijd te korten met aan UEd. mijne reis te schrijven, en mijne goede vrienden in Antwerpen reeds vergeten had; neen, beste, nimmer zal het goedhartige Antwerpen de plaats, die het in mijn hart heeft ingenomen, verliezen; maar, in het late seizoen vertrokken (dat, zooals gij weet, mijne schuld niet was), en brieven schrijven aan boord, zijn twee onvereenigbare zaken, en daarom ook heeft mijne reis tot hiertoe zoolang geduurd en heeft mij schrikkelijk afgemat: gelukkig dat ik hier eene goede verzorging en eenen ouden vriend gevonden heb, die mij toelaten met genoegen op de doorgestane moeielijkheden terug te zien en dezelve met weinige woorden voor u af te schetsen.

Zooals gij weet, heb ik op het laatst van September, aan boord van het *Good old thing*, zooals de Engelschman den *Baron Osij* noemt, Antwerpens vriendelijken handelstroom verlaten en onder het toezwaaien van menigen vriendengroet, menschen, schepen, huizen en eindelijk ook den prachtigen O.-L.-Vrouwetoren, misschien voor altijd zien verdwijnen, en, ik moet u het rechtuit bekennen, dat oogenblik was bitter voor mij; maar, gij kent mij genoeg om te begrijpen, dat ik mij door deze opwelling des harten niet liet ter neêr slaan; het doel mijner reis en de hoop op eene nuttige en gelukkige toekomst, brachten weldra den zonneschijn in mij weder. Ik had eenen gerusten nacht en landde eindelijk 's anderendaags om 2 ure namiddag in Londen aan, waar ik mijnen eersten tegenspoed, raad eens aan wat?.. aan mijnen Antwerpsch-Amerikaanschen hoed te danken had. Het gaat met de Engelsche staatsbedienden gelijk met zekere personen in België, zooals deze altijd eenen Jezuiet, zoo hebben gene eenen Amerikaanschen Fenian schrijlings over hunnen neus zitten, en zien hem overal en altijd en als zij dezen al een oogenblik vergeten, de eerste jonge man met eenen zwarten baard en ronden hoed is voor de Engelschen; de eerste lange, magere, er verstandig uitziende priester is voor de vermelde personen genoeg om het manneke op hunnen neus de beenen te doen toeslaan en de sporen eenen duim diep in de wanden van hunnen neus te doen doordringen. Mijn arme plooibare hoed en mijn baard hadden de onvoorzichtigheid voorbij den vorschenden neus van eenen costoris-bediende te passeeren en de Fenian sprong op zijne reukmachien te paard en van het zijne op al de anderen: mijne kisten werden tweemaal doorzocht, mijne arme boeken op en neêr geworpen, mijn religieus kleed in alle mogelijke positiën gelegd, maar er was niets te vinden, dat eenen Fenian passen konde; maar toch moesten mijne koffers eenige verdiepingen hoog gedragen worden, omdat zij ruim eenen halven kilo snuif inhielden, omtrent 2 frank in waarde, waarvoor men mij 10 frank belasting vroeg. Het spreekt van zelf dat ik den

snuif als een present aan het rijdier van den kleinen Fenian liet en er maar spoedig van door trok; aan de deur gaf een Iersche priester mij de uitlegging, dat men mij voor eenen officier der Fenians, welke verwacht werd, had aangezien, en dan begreep ik alles.

Des anderen daags kwam, ik te Chester, bij onze goeden P. Venantius aan, die met zijne gewone bereidwilligheid en gulheid alles voor mijne over-Atlantische reis op zich nam, maar na gevraagde inlichting mij ten sterkste afraadde om dadelijk te vertrekken, daar de najaarsstormen de reis voor het oogenblik zeer gevaarlijk maakten: ik besloot dan eene week uit te stellen en mijne oude kennissen, als P. Teophilus, Archangelen, enz., te bezoeken; die dagen vlogen als oogenblikken voorbij en eindelijk brak de 13^{e} October aan, de dag bestemd voor de afvaart der *Palmyra*, van de Cunardlijn, de beste tusschen Liverpool en Nieuw-York. Een oude vriend, sir Tomkins Esq. vergastte de eerw. PP. Venantius, Teophilus en mij op een heerlijk afscheidsmaal, en ten half 5 begaf ik mij aan boord van den sleeper *Satalite* die mij, in gezelschap van de bovengenoemden, op de *Palmyra* overbracht, welke een half uur verder op stroom lag. Wij zochten de cabin n^{r} 17 op, welke ik gekozen had als voor haren prijs de beste zijnde, en mijne keus wierd door mijne vrienden goedgekeurd; ons met ons vieren en mijn koffer in dat kleine kamertje pakken, was het werk van een oogenblik; de eene zette zich op het bed, de andere op een bankje; maar ongelukkig de bel van den sleper sneed door onze ooren, het oogenblik van scheiden was daar, en nu voor goed vaarwel van vrienden die ik tot nog toe nooit genoeg gewaardeerd had: eeuwige dankbaarheid aan hen die mij bij mijn vaarwel aan Europa dit scheiden door eene zalvende vriendschap verzacht hebben. Een laatste handdruk, en daar snijdt de trotsche *Palmyra* pijlsnel door het schuimende nat, op de ondergaande zon aan. Nooit zal ik het trotsche gezicht vergeten dat zich een uur later aan mijne blikken aanbood: verbeeld u eene rivier driemaal zoo ruim als de Schelde, van beide zijden met duizende lichten schitterende, nog volkomen zichtbaar aan den achtersteven, en, van voren, de wijde zee, in een zwart donker gehuld, uitgenomen een eenig licht, dat van eenen laatsten vuurtoren. Een breed spoor van lichtsprankels toonde den weg aan dien wij gevolgd hadden en die juist onder den achtersteven eenige vademen diep in het water zichtbaar was, als ware hetzelve doormengd geweest met eenige millioenen brijzelingen van fonkelende diamanten; zooals gij weet, goede vriend, men noemt dat het lichten der zee, en ofschoon het de eerste maal niet was dat ik dit verschijnsel waarnam, het hield mij zoolang droomende, tot ik mij eindelijk geheel alleen bevond en het avondmaal bijna was afgeloopen toen ik in de zaal kwam. Wij waren omtrent 70 eerste klasse reizigers, meest allen Amerikanen die, uit Italië, Zwitserland en Engeland, naar huis terugkeerden; al spoedig was ik met hun karakter en hunne doenswijze bekend. Het was zakelijk wat ik in Vleeschouwers schriften ten hunnen opzichte geleerd had. Wij hadden eenen rustigen nacht en 's morgens kregen wij de kusten van Ierland in het gezicht, die wij het overige van den dag altijd aan onze rechter hand hielden tot dat wij in den namiddag in de heerlijke baai van Queenstown voor anker kwamen, om daar de laatste post-passagiers en voor 20 dagen steenkolen in te nemen. Dit laatste hield ons twee uren bezig; de lucht betrok en nauwelijks waren wij een paar uren in den grooten Oceaan of de storm brak los. Ik had nu een Ier voor kamergezel gekregen, en weldra hoorde ik hem geweldig kermen en braken. Ik sliep maar weinig, moest

mijn bed schuins tegen den voorkant zetten en op den stroozak liggen, om niet van eene hoogte van twee meters op den vloer geworpen te worden, en toen ik 's morgens in de saloon kwam voor het ontbijt, vond ik bijna niemand: van de 80 opvarenden waren er zeker 65 ziek. Ik hield mij goed tot des avonds, maar den volgenden nachtsprong en rolde de boot zoo vreeselijk, dat ik bijna altijd armen en beenen gespannen moest houden, om niet tegen de wanden of uit het bed geworpen te worden; men hoorde niets meer dan kermen en braken, en mijn arme reisgezel was tot eene dusdanige spanning gekomen, dat ik vreesde dat hij zijn verstand zoude verliezen, hetgeen wezenlijk den derden dag gebeurde, en, tot overvloed van ongeluk, er was niet ééne plaats ledig, waar men hem bergen kon. Dit was te veel voor mij, ik werd ook ziek, en moest daarenboven mij al het gevaar en de moeielijkheden getroosten, van met eenen zinnelooze opgesloten te zijn.

Verbeeld u hoe aangenaam het is, als gij uw lijden een oogenblik in sluimer vergeet, eenen zinnelooze in uw bed te voelen springen met den uitroep: ‘Sir I want youw raser. I will share my self and you.’ (Mijnheer, ik moet uw scheermes hebben om mij en u te scheren.) ‘Vriend, ga nu te bed, het is middernacht en donker, morgen zal ik het u leenen.’ ‘Not at all, I heard the cocks crons.’ (In het geheel niet, ik heb den morgenhaan hooren kraaien, enz.) En toch dit was mijn lot. Echter, na drie dagen nam ik het besluit, om wat het mij ook kosten mocht, mijne cabin te verlaten, mij op de sofa der saloon zoo goed mogelijk recht te houden, nu en dan, met gevaar van een stortbad, op dek te gaan en den nacht op eene bank buiten de cabin door te brengen, en dit had een goed uitwerksel: ik werd beter en weldra had ik navolgers; maar toen wij honger begonnen te krijgen, werd het onmogelijk aan tafel te eten; ofschoon alles was vastgemaakt, vlogen de spijzen over het vaatwerk, de tafels over en over onze kleeren, en meer dan eens was ik in gevaar om over de tafel heen te tuimelen en op de tegenovergestelde te rechte te komen. Dit ellendig leven duurde 10 volle dagen; niet één schip in 't gezicht, niets dan zwarte wolken en bergen van water die tegen de zijden der boot aanbonsden en nu en dan over dezelve heen sloegen en alles medesleepten wat onder hun bereik kwam: onmogelijk u een gedacht te geven van het akelige kraken des schips en het bulderen van den wind en de zee bij nacht. Den 21^{n}, 's avonds, werd alles dicht gesloten; niemand kon nog uitgaan, de zee stortte met woede op het dek, maar gelukkig! des morgens volgde overvloedige regen, de wind bedaarde een weinig en wij zagen een ander schip, door wind en golven aan onze zijde voorbij zweepen; eindelijk den 25^{n} (Zondag) komt een Canadiaan, wiens kennis ik gemaakt had, mij des morgens

aankondigen dat het Light house (vuurtoren) of Cape Race in het gezicht was (uiterste punt van Newfoundland), en deze tijding maakte zulken indruk op mijne buren, dat de een na den ander half gekleed naar boven liep, mijn ongelukkige kameraad niet uitgenomen; de moed kwam terug, het weder werd beter en 's avonds zong en speelde men op het dek, dat daags te voren nog verlaten was. Wij hadden nog drie dagen zee tot Boston met redelijk goed weder, en landden daar den 15^{n} dag na ons vertrek uit Liverpool aan; daar gebeurde het onderzoek door de tolbeamb ten en dan kregen wij kaarten voor den ijzeren weg tot Nieuw-York, waar wij 's morgens ten 6 ure aankwamen.

Wat Nieuw-York is, is moeielijk te zeggen; wat het over eene eeuw zijn zal, dat is onmogelijk. Verbeeld u dat er te Mechelen een zeearm is, die zich aan gene zijde dier stad in twee splitst, zijne armen altijd wijder uitstrekt en al den grond tot en met Antwerpen omvat; dat geheel die plaats met rechte en e v e n w i j d i g e straten doortrokken is waardoor zich duizende wagens op ijzeren sporen bewegen en gij zult zoo iets van Nieuw-Yorks beweging en uitgestrektheid begrijpen. Vraagt gij mij nu of het eene fraaie stad is, dan zeg ik neen; de oudste huizen zijn in haast opgeslagen; nut alleen en niet het sieraad is in het oog gehouden; de kerken echter, en deze zijn er met honderde, maken eene uitzondering: zij zijn naar de strenge regels der kunst gebouwd en de particuliere huizen die men onlangs heeft opgericht, volgen dit voorbeeld. Binnen vijf-en-twintig jaren zal Nieuw-York eene der schoonste steden der wereld zijn. Ik heb 4 dagen besteed om uit te rusten en die stad te zien en ben dan langs bergen en bosschen, per ijzeren weg naar Dungannon vertrokken, hetwelk in het midden van Amerika, staat Ohio, ligt, waar ik op het antwoord van mijnen overste blijf wachten, om te weten of ik mij naar ons klooster, in Fond-du-Lac-County-Wisconsin, moet begeven, of naar Nieuw-York terugkeeren, waar eenige van onze Duitsche paters in een klein huis te zamen wonen, zonder nog te kunnen voorzien of zij binnen kort bouwgrond voor een klooster zullen hebben.

Ik heb eenen brief van P. Hippolyte ontvangen en hoop hem aanstaande week te bezoeken, maar hij woont nog 300 uren verder. Ik ben hier zeer tevreden. Ik bemin de woeste natuur met hare bergen, oude eiken- en notenboomen, en als priester ziet men dat men hier meer noodig is, dan in Antwerpen of Brussel, waar men er dagelijks honderde ziet.

Vaarwel, beste vriend, mijne hartelijke groete.

Uw vriend.

ELSEAR DE WILT.

Hollandsche school. - Tafereel van Rembrandt.

DE GOEDE SAMARITAAN. - TEEKENING EN HOUTSNEÊ VAN VEREST.

Daar kwam een zekere mensch van Jerusalem naar Jericho, en hij viel in de handen van de moordenaars, die, hem uitgeschud en verscheidene wonden gegeven hebbende, weggingen, latende hem half dood liggen. Doch het gebeurde dat zekere priester denzelfden weg kwam gegaan, en hem gezien hebbende, ging hij voorbij. Zoo ook een leviet, als hij omtrent de plaats was en hem zag, ging ook voorbij. Maar een Samaritaan overweg gaande, kwam omtrent hem; en hem ziende, werd door meêdoogenheid bewogen. En bijkomende, verbond hij zijne wonden, gietende daar olie en wijn in, en leggende hem op zijn lastdragende beest, bracht hem in eene herberg en droeg zorg voor hem.

't Is deze schoone gelijkenis van Jezus (Luc. X. 30-37), welke Rembrandt tot ontwerp verkozen heeft van de voorstelling, waarnaar de bovenstaande plaat is vervaardigd: de beroofde en gekwetste man, gezeten op het lastdier zijns weldoeners, wordt afgezet aan de herberg.

De edele eenvoud van de samenstelling des grooten meesters valt reeds dadelijk den beschouwer in het oog en verleent

aan het geheel iets bijzonder treffends en aantrekkelijks. De lucht en het landschap zijn allerbest geschikt om dien indruk te bevorderen. Zij vormen eene lijst die het tafereel volkomen waardig is.

Evenwicht der lichamen die in den dampkring vlotten. (vervolg zie bladz 159 en 160.)

Deze gevaren deden weldra een Fransch natuurkundige, met name Charles, op de gedachte komen, de verwarmde lucht uitsluitelijk te vervangen door waterstofgas (hydrogeengas), dat meer dan veertienmaal lichter is dan de lucht.

De ballen met hydrogeengas gebruikt, hebben gewoonlijk den vorm van eene sfeer, en worden gemaakt van gevernist taf, om te beletten dat het gas door de openingen der stof dringe.

Aan derzelver onderste gedeelte is eene opening, bestemd tot het injagen van het waterstofgas, en aan hun bovenste bevindt zich eene klep, die de luchtreiziger naar willekeur kan oplichten, en waardoor hij, als hij de klimming wil vertragen of zijne neêrdaling bewerken, zeker gedeelte gas kan laten ontsnappen.

Men verschaft zich hydrogeengas op de volgende wijze: Men laadt eene ton met eene genoegzame hoeveelheid snipperingen ijzer. Aan derzelver bovenbodem zijn twee gaten: het eene geeft doorgang aan eene rechte looden buis, langs waar men vitrioololie of solferzuur, met water gemengd, in de ton giet; het andere geeft insgelijks doorgang aan eene looden buis, die het waterstofgas onder eene met water gevulde klok brengt. Van daar gaat dit gas door eene lederen buis in den bal. Men berekent dat men 3 kilogram ijzer, 5 kil. solferznur en 30 kil. water noodig heeft tot het vormen van eenen kubieken meter hydrogeengas.

Om de ontwikkeling van waterstofgas bij middel van ijzer, solferzuur en water, te begrijpen, behoeft men te weten, dat water samengesteld is uit twee stoffen, te weten zuurstofgas (oxygeen) en waterstofgas (hydrogeen) en dat het ijzer eene groote verbindingskracht heeft voor het zuurstofgas en derhalve gedurig neigt het water te ontbinden. Dan, zonder behulp van solferzuur, geschiedt deze ontbinding niet. Het ijzer vereenigt zich met het zuurstofgas van het water, en het ijzerverzuursel dat daarvan voortkomt, verbindt zich op zijne beurt met het solferzuur om een ijzersolferzout uit te maken. Wat het waterstofgas betreft, welk van het ontbonden water voortkomt, dit wordt ontlost.

Één kubieke meter lucht weegt omtrent 1300 grammen, daar een gelijke omvang onzuiver hydrogeengas maar omtrent 100 gram weegt; het verschil van 1200 gram blijft dan het gewicht welk door eenen kubieken meter hydrogeengas in evenwicht kan gehouden worden. Daaruit volgt, dat de omvang van eenen bal in kukieke meters, vermenigvuldigd door 1,2 het getal kilos zal aanduiden dat een luchtbal kan dragen. Van het bekomen getal moet men nogtans het gewicht der stof aftrekken waarvan de bal gemaakt is, en dat voor elken vierkanten meter op een kwaart kilo gerekend wordt. Het overige duidt de vracht aan, die men aan den bal behoort te hechten, te weten: koorden, mand, luchtreiziger, ballast, enz., wel te verstaan dat men die vracht twee of drie kilos moet verlichten, om aan den bal eene genoegzame klimmingskracht te laten behouden. In den beginne had men de gewoonte eene grootere klimmingskracht van 50 tot 60 kilos te behouden: zoo iets is niet alleen noodeloos,

maar zelfs gevaarlijk, en verkieslijker is het eene groote hoeveelheid ballast weg te smijten, dan nutteloos een aanmerkelijk gedeelte hydrogeengas te moeten laten ontsnappen. Om zonder gevaar eene luchtreis bij middel van waterstofgas te ondernemen, is het hoogst noodzakelijk dat de bal op het oogenblik van het vertrek niet gansch gevuld zij; want naarmate men klimt, vermindert de drukking van den dampkring, en vergroot de omvang van het hydrogeengas, wat, bij eene te groote uitzetting, den bal zou kunnen doen scheuren, en daardoor de dood van den reiziger veroorzaken. Daarenboven is het noodig dat men nog de voorzorg gebruike, zachtjes te klimmen en zachtjes neêr te komen, iets waarin men gelukkiglijk gelukt, wanneer men met eene kleine klimmingskracht vertrekt. Om te dalen, behoeft men slechts voor eenige oogenblikken de klep van den bal te openen. Doch aangezien de val in snelheid wint, naarmate men dichter bij de aarde nadert, moet men, om het vallen te vertragen, bij pozen een gedeelte van den ballast wegsmijten. Bij dergelijke ontlasting van ballast kan men zelfs op nieuw klimmen, indien de plaats, waar men zich bevindt, eenig gevaar zou opleveren.

Om den val van eenen luchtbal te vertragen, hecht men er somwijlen eenen valscherm onder, die nagenoeg den vorm heeft van eenen regenscherm, en door den wederstand der lucht bij het vallen zich openspreidt. Het bijvoegen van dit tuig is echter onnoodig, indien men de hierboven aangeduide voorzorgen in 't werk stelt.

Ziedaar eene korte beschrijving van den tegenwoordigen staat van het luchtreizen met waterstofgas. Deze uitvinding zou als volmaakt kunnen beschouwd worden, indien men er in gelukt was, de luchtballen naar willekeur te richten.

Tusschen verscheidene luchtreizen met waterstofgas, zullen wij als de merkwaardigste aanduiden die van de heeren Humboldt en Bonpland, die, op den Chimboraco, boven den vuurberg van Cotopaxi, tot eene hoogte van 6,100 meters geklommen zijn, en die van den heer Gay-Lussac, welke tot eene hoogte van omtrent 7,000 meters klom. Hij vertrok den 15^{n} September 1803 te Parijs, en daalde dicht bij Rouaan, na eene reize van zes uren.

Dr F.-J. MATTHYSSENS.

Kronijk.

Antwerpen. - Door den heer Jan van Beers is in den *Nederduitschen Bond,* op meesterlijke wijze zijn prachtig ge-

dicht over de gruwelen des oorlogs voorgedragen. Onnoodig te melden, dat het in den Bond met zooveel goedkeuring werd bejegend als op het congres van den Haag.

- De heer Max Bausart hield op 2 Nov. in den *Veilkrans*, eene voordracht over *Lincoln* en daarna droegen de heeren Schepmans en Sobry verzenstukken van van Beers en Helmers voor.

Ook de heer Sleeckx hield eene voordracht in deze maatschappij. De geleerde professor handelde over de schoonheden van den eenvoudigen stijl en gaf daardoor aan zijne verhandeling ook eene zeer leerzame zijde.

- Op 29 en 30 November waren in het *Verbond voor kunsten*, *letteren en wetenschappen*, van den heer G. Guffens tentoongesteld, een prachtig schoon geschilderd en keurig geteekend vrouwenportret en de teekening en geschilderde schets der in uitvoering zijnde muurschilderingen der Halle van IJperen, voorstellende: de blijde intrede van Philips den stoute, hertog van Burgondië, te IJperen in 1384.

Wij hebben op bladz. 80 van dezen jaargang de onderwerpen aangeteekend, die Guffens en Swerts voor de Halle der stad IJperen uitvoeren; de teekeningen, alsook de geschilderde schets, die wij het genoegen hadden te zien, beloven echt meesterlijke werken aan de stad IJperen.

- Op 6 December waren in denzelfden kring de volgende schilderijen tentoongesteld: Kinderspel, door Portieltje; Waldfriede, door Raffel; Zicht van Grettendorsch, en Weide door Heymans.

- De heeren Guffens en Swerts zijn gelast met de muurschildering eener kapel in Engeland.

- De beeldhouwer Edw. Mareels, heeft op 29 en 30 November, in de zaal der Venusstraat, een levensgroot en welgelijkend borstbeeld tentoongesteld van wijlen Felix van Spilbeeck, in leven advocaat en lid van den gemeenteraad te Antwerpen.

- De heer L. Dupuis heeft onlangs het borstbeeld voltooid en verkleind te koop gesteld van den dichter Jan van Beers. Prijs: fr. 3.50.

- De heer Fabrij arbeidt aan het borstbeeld van wijlen den heer Jos. van Rooijen, gewezen voorzitter van den gymnastischen Volkskring, welk borstbeeld bestemd is om te prijken in het grafteeken des overledenen, op Stuivenberg.

- *Artibus patriae* heeft aan het museum een groot landschap geschonken, geschilderd door Adriaan van Stalbemt, die in 1618-1619 deken der St-Lucasgilde was.

- De Antwerpsche Muziekmaatschappij opende den 28^{n} Nov. hare winterfeesten met een prachtig concert, waarop werden uitgevoerd koren van Mendelssohn, Mozart en Schuman, een trio voor piano, viool en basviool (mej. van Hollebeke(piano), Mertens en Bessems), een duo uit de Freischutz (mej. Ledelier en de heer Biemans), een concerto van Bach voor twee pianos met quatuor-begeleiding enz. Mej. Ledelier zong zeer gevoelvol een lied van Em. Hiel, getoonzet door Benoit, getiteld ‘Liefde in 't leven.’

Herenthals. - Verschenen in de drukkerij van V.-J. Du Moulin, uitgever: *Rouw om de dood van mejufvr. Maria Theresia van Heteren*, *bestuurster der Normaalschool te Herenthals*, *schoolopzichtster der provincie Antwerpen*, *overleden te Herenthals*, 8 *September* 1868. Prijs 30 centiemen.

Brussel. - De bewaarder van het Britisch muzeum, A.-W. Franks, heeft aan het koninklijk museum 112 afgietsels geschonken van oude gebeeldhouwde ivoren

kunststukken, waaronder de schoonste en merkwaardigste modellen die van dergelijke stukken in Europa bestaan. De vormen, die voor het afgieten hebben gediend, behoorden aan de maatschappij *Arundel.*

- Programma der wedstrijden voor 1869 van de klasse der schone kunsten van de koninklijke academie van België.

1e Vraag. - Rubens waardeeren als bouwkundige. - De steden Antwerpen en Brussel bezitten verscheidene gebouwen, waarvan de plans aan Rubens worden toegeschreven. Is de overlevering, hierover aangenomen, echt, of moet men den voornamen bouwtrant dezer gebouwen maar toeschrijven aan den invloed, uitgeoefend door de raadgevingen, door de leerlingen en door de werken van den grooten Vlaamschen meester? Deze beide veronderstellingen onderzoeken.

2e Vraag. - De geschiedenis schrijven der plaatsnijderswerkhuizen die, van het begin der XVIe tot het einde der XVIIIe eeuw, te Antwerpen bestonden. De namen aanhalen en de nationaliteit aanduiden van de schilders, teekenaars, plaatsnijders, die in deze werkhuizen gearbeid hebben. Hunne werken waardeeren onder het bijzonder oogpunt der graveerkunst en opzoeken hoe en waar en aan welken prijs zij geplaatst werden.

3e Vraag. - Onder welken vorm is het satirieke gedacht behouden gebleven in de Vlaamsche kunst der middeleeuwen? De voornaamste handschriften der beschrijvende en beeldende kunsten aanhalen, waarin dit gedacht uitgedrukt werd.

4e Vraag. - Beschrijving van den toestand der muziek in de Nederlanden en in het land van Luik gedurende de XVIIIe eeuw.

Aantoonen welke Belgische toonzetters en toonkunstenaars zich te dien tijde hebben onderscheiden, zoo in de Belgische provinciën als in den vreemde.

De prijs voor de eerste, derde en vierde vraag bedraagt 800 fr.; voor de tweede 1000 fr. De schrijvers der in het tijdschrift van de academie geplaatste opstellen, kunnen 100 overdrukken bekomen en daarenboven mogen zij exemplaren laten drukken, mits den drukker 4 centiemen per blad te vergoeden. De stukken voor den prijskamp moeten opgesteld zijn in het Vlaamsch, het Fransch of het Latijn en vrachtvrij gezonden worden aan den bestendigen secretaris, voor 1 Juni 1869.

De klasse schrijft van nu af in haar wedstrijdprogramma voor 1870, de volgende vraagstukken:

1e. - Den oorsprong en de inrichting beschrijven van de meesterschappen in de kerken der Nederlanden en van het land van Luik. Zeggen welk deel die meesterschappen namen aan den voortgang der toonkunst. Aantoonen welke de oorzaken van hunnen bloei en hun verval waren. Prijs: 800 fr.

2e. - Op welk tijdstip onderging de bouwkunde in Nederland den Italiaanschen invloed en wien moet men dien invloed toeschrijven (de werken der meesters aanhalen)? Prijs: 1000 fr.

- De graaf van Vlaanderen heeft een aantal gedrukte en ongedrukte muziekstukken, voortkomende uit de boekerij des overledenen konings, aan de muziekscholen van Brussel, Antwerpen, Gent en Luik geschonken.

Waereghem. - Uitslag des tooneelwedstrijds van 4 October: Deftige tweespraken, 1e prijzen: E. de Wechter en P. Willems, van Mechelen; 2e, G. Maillard en Laurie, van IJperen. - Deftige alleenspraken, 1e prijs: E. de Wechter, van Mechelen; 2e Aug. van Hoorebeke, van St-Jans-Molenbeeck. - Boertige tweespraken, 1e prijzen: Ed. de Frenne en F. de Vliegher, van Eecloo; 2e, Maillard en Laurie voornoemd.

Gent. - Wij herinneren dat op 1 Juli 1869, de antwoorden worden ingewacht, op de geschiekundige vraag door de maatschappij van Nederlandsche letterkunde en geschiedenis *de Taal is gansch het Volk* uitgeschreven, over de 'Geschiedenis der inlijving van den Zuid-Westhoek van Vlaanderen bij Frankrijk, onder Lodewijk XIV.'

Brugge. - De schilderijenverzameling der godshuizen werd in 1867 door niet minder dan 2339 personen bezocht.

Buitenland.

's-Gravenhage. - Tegen October 1869 wordt de inhuldiging te gemoet gezien van het aan de gebeurtenissen van 1813 gewijde gedenkteeken. Den gebroeders Jacquet, te Brussel, is de vervaardiging van acht beelden voor dit gedenkteeken opgedragen. Drie daarvan zijn reeds voltooid.

Nieuwendam. - Er is hier een barkschip te water gelaten, welk den naam draagt van *Mr. Jacob van Lennep.*

Havre. - Op de internationale tentoonstelling van schoone kunsten werden tien eermetalen aan Belgische kunstenaars verleend, te weten: van Schendel (goud); F. Roffiaen, mev. H. Ronner en mej. E. Beernaart (zilver); J. Starck, J. Honzé, F. Musin, H. van Seben, P. Sebes, A. Dillens (brons). F. Bossuet, voor het gouden eermetaal voorgesteld, heeft gewenscht buiten aanmerking te blijven. De marmeren penduls van Luppens (Brussel) erlangden een zilveren eermetaal.

Reims. - Op 16 en 17 Mei 1869, zal een groote internationale wedstrijd voor koorzang-, harmonie- en fanfarenmaatschappijen plaats hebben, waartoe alle bevoegde maatschappijen worden uitgenoodigd.

Stuttgardt. - De weduwe van den beeldhouwer Heinrich von Danecker heeft, bij laatste wilsbeschikking, een aantal nagelatene kunstwerken haars echtgenoots aan het rijksmuseum vermaakt en eene som van 4000 gulden geschonken, waarvan de rente aan behoeftige leerlingen der kunst moet uitgedeeld worden.

Moskou. - Ter gelegenheid der honderdste verjaring der hoogeschool, is een nauwkeurige namaak der eerste Russische gazet verschenen, dagteekenende uit 1703 en bestaande uit 39 nummers. Czar Peter-de-Groote was een medewerker van dit nieuwsblad en er worden nog drukproeven van bewaard, die hij eigenhandig verbeterde. De stadsboekerij bezit twee oorspronkelijke exemplaren van de 39

nummers welke van dit blad zijn verschenen. De lettersoort is het oud- of kerk-Slavisch en de letters, die tot de nieuwe uitgaaf hebben gediend, zijn ten dezen einde opzettelijk te Moskou gegoten, terwijl het oorspronkelijk handschrift, dat er bij voorkomt, op decalqueerpapier is doorgetrokken, en vervolgens gesteendrukt. Eene voorafgaande korte geschiedenis van de Russische nieuwsbladen, benevens een overzicht van al wat desbetreffende geschreven is, gelijk mede aan het slot eene alphabetsche inhoudsopgave, verhoogen de waarde dezer uitgaaf.

Cyprus. - In de gemeente Dali, op het eiland Cyprus, is eene oud-Grieksche begraafplaats ontdekt, waaruit tal van merkwaardige stukken der Grieksche kunst zijn te voorschijn gegraven. Op eene diepte van tien voet, is een Phenicisch familiegraf gevonden, waarin de rijkste en kostbaarste schat van Phenicische oudheden, welke men tot hiertoe bezit, aangetroffen werd, namelijk juweelen en edelgesteenten, bronzen en potaarden beeldjes, wapens, gereedschappen, geschilderde vazen, sommige van drie voet hoog en andere dergelijke voorwerpen meer.

Amerika. - Een onderwijskundig tijdschrift schat op vijf millioen het getal kinderen die in de Vereenigde-Staten school gaan. Voor deze leerlingen worden jaarlijks 20 millioen boeken gekocht.

Sterfgevallen.

De verdienstelijke Antwerpsche toonzetter Antoon Bessems, is te Parijs overleden, op 19 October 1868. Op 30 November ll., ten 11 ure 's morgens, werd in de hoofdkerk te Antwerpen tot lafenis van de ziel des overledenen, een zijner muzikale werken (Missa 2^{a}) met groot orkest uitgevoerd, door toedoen van de commissie ter verspreiding der werken van Antwerpsche toondichters.

- A. Uytterhoeven, officier der Leopolds-orde, oud geneesheer der gasthuizen van Brussel en Antwerpen, voorzitterstichter van het Belgische comiteit tot onderstand aan de gekwetste soldaten, is, te Elsene, in den ouderdom van 70 jaren overleden.

- Een der uitstekendste Vlaamsche geleerden der societeit Jezus, Ed. Carpentier, schrijver van werken over de Oostersche heiligen enz., is te Monaco overleden. Van hem wordt gemeld dat hij 20 talen verstond en er zeven zwierig kon spreken.

- Frankrijks welsprekendste redenaar, P.-A. Berryer, geboren te Parijs op 4 Januari 1790, is den 22^{n} November te Angerville overleden. Berryer, die aangevangen had met godgeleerde studiën te doen, daar hij priester wilde worden, werd wel eens, in zulke mate bezat hij de gave van het woord, de hedendaagsche Demosthenes genoemd.

- Felicien Mallefille, een der verdienstelijkste Fransche tooneelschrijvers, is in 55-jarigen ouderdom te Parijs overleden.

De rederijkkamer van Herenthals in de XVII[e] eeuw.

Onderstaande plaat stelt het blazoen voor der *Kouwoerden van Herenthals*, waarmede zij op het landjuweel van Antwerpen, 1561, verschenen; in het midden drie engelen, die kouwoerden, ook kalbassen geheeten, verzamelen; boven het wapen van Herenthals; rechts hetgene van Jan van Brimen, heer van Poederlé, Prins der maatschappij.

Bij de intreden

d e r Rederijkers binnen Antwerpen, waren die van Herenthals als volgt gekleed en gerangschikt: ‘roode wambeysen, roode cousen, de rocken t a n n e y t , groen hoeyen met witte pluymen, violet-te-sluyers, swaerte broskens; 15 paer te peerd, 1 blasoen, 2 stadtspeellie, 2 lacqueyen; n o g dryen peerden; de wagens met twee toortsen; 2 vierpannen, gedeckt m e t tanneyten laken, acht waghens in t ghetal.’

Deze opgave is ontleend aan de *Spelen van Sinne*, werk over het landjuweel v a n 1561, door den heer Edw. van Even in 1860 uitgegeven.

Iets over den wijnbouw in België, in vroegeren tijd.

Het gebruik van den wijn, zeggen de geschiedschrijvers, was in 't Zuiden van Gallië langen tijd vóór de christene tijdrekening gekend. Men dronk er Italiaanschen wijn vóór de komst der Phoceanen, stichters van Marseille, die de eersten den wijnbouw aan de Gallen bekend maakten. Ten onzent was de wijngaard evenwel ten tijde van Cesar's komst nog niet ingevoerd; dit schijnt eerst plaats gehad te hebben onder de regeering van Probus, omtrent het jaar 282. Gent is de eerste Vlaamsche gemeente, die in de oude oorkonden genoemd wordt als dien tak des landbouws te verzorgen.

Een oud cijnsboek der St-Pietersabdij dezer stad leert ons dat Eginard, de gewezen geheimschrijver van Karel den Groote, nadien, van 815 tot 844, abt van gemeld sticht, eenige abdijgoederen, een gedeelte der hem toekomende aalmoezen en giften, alsmede eenen wijngaard, geplant aan den voet des bergs, en door de kloosterlingen verzorgd, tot het onderhoud van deze, afstond. Eene charter derzelfde abdij, gedagteekend 8 Juli 942, noemt, onder andere goederen, haar door graaf Arnout den Oude teruggegeven:... '*Vineam*, *quam secus monasterium restruxi*, *et terram*, *que ibi adjacet usque ad portum et alia rura que monasterio sunt contigua....*' Deze wijngaard strekte zich, ten minste gedeeltelijk, uit op de helling van St-Pietersberg, dien de Lei bespoelt; de andere in de charter bedoelde plaatsen, zijn de heden nog bekende wijken van St-Pieters-Aalst en St-Pieters-Aigem. Het *Wijngaardstraatje*, dat in de Kortrijksche straat bij de Lei uitkomt, heeft aan de bedoelde planterij vermoedelijk zijnen naam ontleend.

In en omstreeks Doornik was de wijn ook zeer vroeg bekend. Hoverland de Bauwelaer beweert, dat hij er reeds in de XIe

eeuw verlaten werd, maar er is grond om te onderstellen, dat dit niet algemeen was, of dat de wijngaard er later opnieuw werd ingevoerd; dezelfde schrijver maakt immers gewag van den Doornikschen druifkweek in 1531, 1546 en zelfs in 1616.

Te Vlierbeek, in Brabant, was ten jare 1291 reeds een wijngaard, als blijkt uit eene charter van dit jaar, berustende onder 't archief van het voormalig St-Pieterskapittel te Leuven. Reeds van het jaar 1312 hadden de hertogen van Brabant er eenen bij de poorten der stad Leuven, waarvan ons uit de domeinrekeningen van Brabant bekend is, dat hij in 1403 vijftien dagwand groot was, en zijn onderhoud jaarlijks 300 schapen, van 17 pond ieder, kostte. De wijngaardenier trok 24 Hollandsche gulden. Nog bezaten genoemde vorsten er op de helling der Roeselbergen, welke in pacht waren gegeven voor eene opbrengst van 43 amen, drie kwaart van een aam en 15 potten en half. Deze besloegen niet minder dan 12 bunder 4 1/2 dagwand 199 roeden gronds, en leverden in 1405 meer dan 70 amen wijn.

In 't midden der XIIIe eeuw hadden de heeren van Wezemaal, in het dorp van dien naam, eenen wijngaard, zoo men denkt terzelfde plaats, waar over een aantal jaren een nieuwe werd geplant.

Te Aarschot was een andere wijngaard der hertogen Brabants, welks opbrengst in de eerste helft der XVIe eeuw zoo overvloedig was, dat men er eene kan of eenen pot wijn voor een oordje leverde! De Aarschotsche wijn bleef lange jaren onder den naam van *Landolium* bekend, en gold doorgaans 8 gulden het aam.

Het Ste-Geertruideklooster te Leuven deed somtijds in één jaar te Langdorp niet minder dan 1800 aam wijn op, als zijn deel in de tienden. - Ook te Cumptich, Werchter, Hoegaarden, St-Joost-ten-Noode, Hoxem, enz. werd de wijnstok verzorgd. Waren wij in 't bezit van de vroegmiddeleeuwsche rekeningen onzer voormalige abdijen, gemeenten, domeingoederen, enz., ongetwijfeld zouden wij er de veeltalige bewijzen uit kunnen putten, dat de druifteelt ten onzent schier overal in zwang was. Althans lijdt het geenen twijfel dat de wijn hier evenveel gedronken werd als het bier: de hoeveelheid *presentwinen*, die door de stedelijke wethouders aan vreemde reizigers, afgevaardigden van vorsten en prelaten, voorname ingezetenen, kloosterlingen, stadsbeambten, enz. werden geschonken, is inderdaad verbazend groot.

Te Gent dreven de abten van St-Pieters en St-Baafs, in hunne uitgestrekte heerlijkheid, den handel in wijn, ter uitsluiting van alle andere personen. De daarvoor aangestelde bedienden werden *cnapen van den wine* geheeten. Ook het kapittel van Harelbeke verkocht wijn, met groote en kleine maat, ja hield eene soort van herberg, waarvoor nog in de XVIIIe eeuw, met toedoen van het magistraat, eene wettelijke verordening werd gemaakt.

Welke was nu de oorzaak van het verval der oude wijngaarden? Furster, in zijn werk over de *Changements dans le climat de la France;* Arago, in eene verhandeling over de temperatuur des aardbols; en Adhémar, in zijn werk over de groote watervloeden, hebben vastgesteld dat de temperatuur onzes aardbols sedert het midden der XIIIe eeuw verkoelt. De druifopbrengst zal dus van jaar tot jaar verminderd zijn, totdat men er, geene winst meer aan over hebbende, bepaald zal van afgezien hebben.

In onze eeuw, namelijk na 1815, beproefde men den wijnbouw op nieuw in Vlaanderen en Brabant, onder andere te Wezemaal, te Leuven, te Brussel, te Virginal, te Mooregem (bij Oudenaarde), in de provinciën Luik en Namen, alsook in het

Trappistenklooster te Westmalle en in de abdij van Tongerloo, bij Westerloo (provincie Antwerpen). De wijnstok der Kluis van Achel, in Limburg, is een der voornaamste, die men tegenwoordig ten onzent aantreft.

Gent.

FR. DE POTTER.

Stancen.
Aan mijne twee zustertjes.

De kindsheid alleen is de heilrijke staat
Dien immer de menschheid kan smaken.
J.C. MARTENS.

Ja, zusjes,
Uw kusjes
Doen 't harte mij goed;
Uw spelen
En streelen
Kan nooit mij vervelen;
Oh! 't schenkt me een genoegen zoo heilrijk, zoo zoet!

Zoo snaterend
En schaterend,
Steeds vroolijk van geest,
Zoo, bukkend,
Verrukkend
Die bloemekens plukkend,
Zóó, zusterkens lief, zoo behaagt gij mij 't meest.

Zoo, stoeiend
Door 't bloeiend
En lommerig veld,
Bij 't mengelen
En strengelen
Van kransjes, lijkt ge engelen
Uit hoogere sferen op aarde gesneld.

Uw harte
Kent smarte
En kommer nog niet,
Noch 't zwoegen,
En wroegen,
Gij kent maar 't genoegen
Dat de onschuld, de reinheid der englen, u biedt.

Speelt, liefjes,
Gij diefjes
Van 't broederlik hart: -
In tijden
Van lijden,
Zal mooglik 't verblijden
Eens wijken voor 't naadren der grievende smart.
Moog 't leven,
Doorweven
Van bloemen, u vreugd
Steeds geven
En even
Zoo zachtjes verzweven
Als nu, op de vleuglen van onschuld en deugd!

J.A. COSYN.

Bloeimaand, 1866.

Wat op de laatste wereldtentoonstelling te Parijs ontbroken heeft.

De hedendaagsche wereldtentoonstellingen, waarvan het plan door wijlen prins Albert, gemaal van koningin Victoria, bijgestaan door eene commissie van de voornaamste Engelsche kooplieden en fabriekanten, het eerst is verwezenlijkt - zijn gewis hoogst merkwaardig en nuttig. De meest verschillende voortbrengselen van de menschelijke nijverheid en kunst, benevens die uit het rijk der natuur, zijn dààr op een betrekkelijk klein terrein vereenigd, hetgeen de bestudeering van het geheel en deszelfs onderdeelen zeer vergemakkelijkt. Niet genoeg kunnen ze daarom aangeprezen en bevorderd worden, want eene broederlijke vereeniging, een vriendschappelijke wedijver van de volkeren der aarde, wordt door haar aanschouwelijk gemaakt. En waarlijk, de volkeren hebben behoefte om elkander als broeders en vrienden te naderen, tot veredeling en verheffing hunner denkbeelden, tot uitbreiding van handel en nijverheid, en tot verspreiding van nuttige kennis onder het menschdom. De wereldtentoonstellingen mogen tegenover de wereldberoeringen gesteld worden; de liefelijke werken des vredes tegenover de barbaarsche oorlogen. Laten keizers en koningen op vergrooting van grondgebied peinzen, ten koste van de welvaart hunner onderdanen - de onderdanen zelve peinzen op onderlinge toenadering en op het aankweeken van allerhande middelen, welke tot voorspoed leiden: daarin overtreffen zij vele heerschzieke vorsten. Beter toch is het overal geluk te verspreiden, dan overal verwoestingen aan te rigten; beter is het leven en ontwikkeling voort te brengen, dan achteruitgang, onderdrukking, en den dood. Eere voor dit edel streven aan u, volkeren der wereld, en eene waarschuwende les voor u, gekroonde hoofden. De regtvaardige geschiedenis zal deze loffelijke pogingen van de eersten aan de nakomelingschap waardiglijk vermelden, even als zij de verderfelijke gloriezucht der laatsten in hare bladen gestreng zal veroordeelen.

De in 1867 gehouden wereldtentoonstelling te Parijs zou alles overtreffen wat dusver op dergelijke expositiën te zien was geweest, en wegens dat voornemen verdient zij onze hulde. Er was dan ook waarlijk veel schoons, merkwaardigs en nuttigs in de duizenderlei voorwerpen te zien. Doch hoe veel schoons, goeds en kolossaals zelfs op het veld van Mars van wijd en zijd was aangevoerd, het

voornaamste van alles ontbrak, iets wat dààr niet had mogen ontbreken. En wat was dat? Het was de mensch, of meer bepaald het *volledig menschenras*.

De meest verschillende werken van het menschelijk geslacht waren er aan wezig, maar de tentoonstelling van het menschelijk geslacht zelve ontbrak, dat is, met andere woorden, men miste er de aanschouwing van de zoo uiteenloopende menschenrassen, die, door een mannelijk en vrouwelijk exemplaar van elk in het bijzonder, gemakkelijk hadden kunnen worden vertegenwoordigd, want de weinige welke men er aantrof, deden het gemis van het geheel des te meer gevoelen. Dit is een groot gebrek geweest. Wij zagen een aantal artikelen door het menschelijk vernuft, door de menschelijke vlijt en kunst uitgedacht en vervaardigd, ten toon gesteld, maar de heer en het pronkstuk der schepping, een man en vrouw van de verschillende rassen, waren niet geëxposeerd, hetgeen men moet betreuren.

De gedachte om het menschelijk ras op een klein terrein ter aanschouwing en bestudering voor te stellen, schijnt echter opgevat geweest te zijn, dewijl de schrijver van dit artikel daarvan in het begin van 1867 heeft hooren gewagen. Ik had dan ook verwacht, dat men het voorgenomen plan ten uitvoer gebracht zou hebben, doch vond mij daarin te leur gesteld.

Dezer dagen een verslag dar Parijsche wereldtentoonstelling inziende, herinnerde ik mij weder het bewuste voornemen, en onwillekeurig deed ik mij zelven de vraag: Wie mag de grootsche gedachte van dit hoogst loffelijk en aanbevelenswaardig plan het eerst opgevat hebben?

Sedert 1867 heb ik eenige buitenlandsche rijken bezocht en ben met geleerden, kunstenaars en nijveraars in aanraking geweest, aan wie ik het verheven denkbeeld, door mij het eerst in België vernomen, mededeelde, en dat bij al deze verdienstelijke mannen den meesten bijval vond. Ik wenschte den persoon te leeren kennen die het plan uitgedacht had, doch niemand wist mij den naam van hem op te geven, even min als de reden waarom hetzelve door het Fransche gouvernement niet ten uitvoer was gebracht. Dit bevreemdde mij. Dewijl ik echter het eerst daarover in België had hooren spreken, altijd zonder ook dààr den oorspronkelijken ontwerper te kunnen opsporen, veronderstel ik desniettemin, dat de eer der gedachte aan iemand hier te lande moet worden toegekend. Om nu te verhoeden dat de naam van dien verdienstelijken persoon onbekend blijve, gelijk zoo vele namen van mannen, welke nuttige uitvindingen gedaan en geniale denkbeelden voortgebracht hebben, doe ik hier eene openlijke aanvrage, met beleefd verzoek tot verspreiding, in de hoop den persoon te mogen ontdekken, van wien dit verheven idee is uitgegaan. Tevens strekke het tot eene aanleiding voor dat gouvernement, hetwelk eene eerstvolgende wereldtentoonstelling zal houden, om het hier behandelde plan in zijn geheel te verwezenlijken en niet slechts gedeeltelijk en zeer gebrekkig, zoo als op de Parijsche wereldtentoonstelling van 1867.

Antwerpen, 1868.

M.H. DE GRAAFF.

Genootschap: Met tijd en vlijt, te Leuven.

SAMENSTELLING EN TEEKENING VAN F. DURLET.

Op 23 November jl. werd de volgende omzendbrief gezonden aan de leden van het genootschap *Met Tijd en vlijt*:

‘Wel geachte Heer en Taalbroeder,

Het genootschap heeft besloten op 13sten December aanstaande een schoon en plechtig feest te vieren. Dit feest is eene hulde aan een onzer leden: de hulde des eerbieds en der dankbaarheid voor lange en aanzienlijke diensten trouw en moedig bewezen.

Wij vieren de 25ste verjaring van den heer L.-W. Schuermans, als lid van ons genootschap.

Zeker is het niemand onbewust hoe, sinds vele jaren de heer Schuermans op het gebied van Nederlandsche taal- en letterkunde werkzaam is geweest: getuige slechts het *Idioticon*, thans schier afgewerkt, dat wij aan zijne vlijt, aan zijne kennissen hebben te danken.

Wij eeren nog in den heer L.-W. Schuermans eenen der oudste en kloekste verdedigers onzer rechten, eenen der stichters en voorstanders van ons genootschap.

Daarom zijn wij gelukkig dit feest te mogen vieren, ook daarom durven wij er op vast gaan dat alwie onzer zaak is verkleefd het zich ten plicht rekenen zal dit feest bij te wonen en met ons in den heer L.-W. Schuermans het grondbeginsel te huldigen voor 't welk hij 25 jaar lang in de rangen van *met Tijd en vlijt* heeft gestreden.

Dit feest, 't welk het XI^{de} Nederlandsch congres hier te Leuven te houden voorafgaat, zal nog eene waarborg zijn van het grootere broederfeest dat Noord en Zuid hier moet vereenigen.

Om 11 ure 's morgends zal in het lokaal onzer redekundige afdeeling (aux *Quatre Nations*, Margareta-plaats, 11), de jaarlijksche plechtige zitting gehouden worden: de leden des Genootschaps zullen er den heere L.-W. Schuermans zijn portret aanbieden.

's Avonds om vijf en half ure wordt er een banket ter Halle gegeven.

De schrijver, ALB. FREDERICQ.’

Verscheidene letterkundigen uit verschillende steden des lands waren opgekomen, en geen wonder, het was het twee-en-dertigste jaarfeest van *Met Tijd en Vlijt* en het jubelfeest van den eerw. L.-W. Schuermans, die sedert vijf-en-twintig jaren bij den studentenkring werkzaam is. Al wie de Vlaamsche zaak is toegedaan kent dien achtbaren man, thans pastoor te Wilsele, opsteller van het *Algemeen Vlaamsch idioticon*, en medewerker van ons tijdschrift. Sedert het vierde eener eeuw is er geen Vlaamsch feest gevierd, is er geene Vlaamsche vergadering gehouden waar de verdienstelijke schrijver niet tegenwoordig was. Het bureel was samengesteld uit de heeren Willems, leeraar aan de hoogeschool, voorzitter, J.-B. du Bois, onder-voorzitter, J. van Linthout, schatbewaarder en de secretarissen A. Fredericq en de Pooter. De heer Fredericq las een merkwaardig verslag over de werkzaamheden van het afgeloopene jaar en den toestand des genootschaps. Spreker werd bij het eindigen zijns verslag zeer toegejuicht. Hierna nam de voorzitter het woord en drukte zich uit als volgt:

Eerwaarde heer, Mijne heeren,

‘Te midden der laakbare onverschilligheid voor vaderlandsche taal en zeden, waarvan ieder onzer elken dag, helaas, ooggetuige is, is het hoogst vertroostend mannen aan te treffen, mannen van moed en beleid, mannen van kunde en arbeid, wier ziel een reine spiegel is der vaderlandsche zeden, wier hart een gloed van liefde voor 's volks belangen, wier geest een punt van wetenschap voor 's volks taal, wier doel en eenig streven de heroprijzing van den Vlaamschen stam is.

Loffelijk is het, mijne heeren, de rijke gaven, die de Schepper ons zoo mild toedeelde, te besteden tot het winnen van een gunstig bekenden naam en van zuiveren roem. Ja, lof verdient hij, die, door edele roemzucht aangepord, krachten en leven toewijdt aan de ontginning van het ontmeetbare veld der wetenschappen en aan het verspreiden der beschaving. Meer nog prijs ik hem, die, de werking des harten stellende boven die des geestes, door liefde tot den evenmensch vervoerd, zijne fortuin en zijne ziel als een open schat in 't midden stelt, waarin de arme zijne verkwikking, de ongelukkige zijn troost, de zieke ziel hare genezing vindt.

Maar den man, die zichzelven ten beste van zijn volk opoffert, die door zijne edele geestesvermogens de nationale geestesbeschaving bevordert, die met mannelijken moed de heilige belangen des volks verdedigt, den man wiens hart van liefde blaakt voor 's volks welzijn, hem die der jeugd een doorzichtig raadsman en een tederlievend vader is, hem, zeg ik, die de

verhevenste en tevens de moeielijkste taak op zich tilt, niet jagende op lage belangen, zelfs niet uitziende naar verdienden lof en roem, maar uit zuiver plichtbesef, uit louteren gloed voor wat een goed en edel karakter betaamt, dien man stel ik boven allen.

Het is vereerend, mijne heeren, voor ons genootschap, zulken man onder zijne leden te tellen. De titels van zijn adeldom zou het overbodig zijn u op te sommen. Meer dan een vierde deel eeuw is reeds de eerwaarde heer Schuermans een der zekerste en der hechtste steunen van *Tijd en Vlijt.* Gij weet het allen, mijne heeren, gij bijzonder die tot de vorige studentengeslachten behoort, en den man in zijne tot hiertoe zoo ruimschoots vervulde levensbaan van nabij gekend en gevolgd hebt. Als priester, was 's mans wandel onbevlekt. Als mensch, wist hij de algemeene achting zelfs van andersdenkenden te verwerven. Op het terrein der staatkunde, was hij Vlaming, immer gereed om met de pen, met het woord en der daad de Vlaamsche beweging aan te wakkeren en te verdedigen. In het gebied der geschiedenis deed hij de merkwaardige mannen zijner woonstad en onzer oude *Alma Mater* in al den glans hunner kennissen en zedelijke grootheid herleven, en voor ons Genootschap was hij, 25 jaren lang, de getrouwe Achates van onzen onvergetelijken David.

Alle menschelijke instellingen hebben hare wisselvalligheden van voor- en tegenspoed. Ons Genootschap kon zich aan die algemeene wet niet onttrekken, des te minder daar het van jaar tot jaar aan eene verwisseling van leden onderworpen is, en de schaar van getrouwe Vlamingen, die, hier hunne wapens gescherpt hebbende, naar den ouderlijken haard terug keeren om de hier opgenomen taak aldaar voort te zetten, niet altijd door eene even talrijke schaar van nieuwe kampvrienden wordt opgevolgd. In die hachelijke omstandigheden dreigde het ergste lot *Tijd en vlijt*, had ons Genootschap hier niet in Leuven als een bestendigen generalen staf bezeten in wakkere mannen, die de nieuw aangekomenen met de ouderen verbroederen, en bij allen de liefde hernieuwden voor de moedertaal en den ijver voor den bloei van *Tijd en vlijt*, in den beminden David, dien wij nimmer genoeg zullen betreuren, in ons ijverig medelid den heer van Linthout, en in onzen geëerden en achtbaren jubilaris. Ja, naast zijne stichters, is het aan dit driemanschap dat *Tijd en vlijt* zijn voortbestaan en al wat het vermocht te danken heeft.

Zal ik u nog spreken, mijne heeren, over de talrijke en belangrijke voordrachten waarmede de eerw. heer Schuermans onze zittingen opluisterde? Zal ik u die grootsche onderneming nog herinneren, die, door het genootschap aan den eerw. heer Schuermans toevertrouwd, met zooveel geleerdheid en bestendige vlijt voortgezet, nu bijna voltrokken is, en voor immer de namen van *Tijd en vlijt* en van Schuermans zal vereenigen: het *Algemeen Vlaamsch Idioticon*, dat reeds de eenparige goedkeuring van deskundigen heeft weggedragen?

De dankbaarheid, mijne heeren, is een heilige plicht. Ons genootschap heeft aan dien plicht niet mogen noch willen te kort doen. In de maat van haar vermogen heeft de Vlaamsche jeugd willen bewijzen, dat zij edele karakters weet te waardeeren, en weldaden naar verdienste te schatten. De erkentelijkheid jegens u, eerwaarde heer, is in ons aller harten geprent. Ontvang dit uw afbeeldsel, als een gering en uiterlijk bewijs van onze innige zielestemming. Het geschenk is klein, maar, ik zeg het in aller naam, onze eerbiedige hoogachting, onze oprechte dankbaarheid zijn onbeperkt.'

Na langdurige toejuichingen nam de zeer eerw. heer Schuermans het woord, om de leden te bedanken voor de, volgens hem, onverdiende eer, die hem werd aangedaan.

Hij zou, zegde hij, er evenwel in toestemmen het portret te aanvaarden als een eeuwig blijk van vriendschap en het de schoonste plaats zijner woning inruimen. Zichtbaar aangedaan, drukte spreker herhaalde malen zijnen dank uit, en hoopte nog gedurende lange jaren voorspoed en vooruitgang voor het genootschap en eindelijk de algemeene herstelling der Vlaamsche grieven, zoo krachtdadig erkend door Z.M. Leopold I.

Ten 5 1/2 ure had het banket plaats, in het museum der Halle, welke zaal, zooals men weet, geheel met tafereelen en portretten van beroemde leeraren der hoogeschool versierd is. De tafels waren prachtig opgesierd, de dienst liet niets te wenschen en aan redevoeringen en hartelijke heildronken ontbrak het niet: het feest liep ten elf ure af.

Kronijk.

Antwerpen. - Den 7^{n} December gaf de muziekafdeeling van het *Verbond voor kunsten*, *letteren en wetenschappen* eene prachtige muziekuitvoering, met de medewerking van de Brusselsche zangeres mej. van Boom. Het voorspel van Mozart's *Flûte enchantée* opende 't feest, welk waardig voortgezet werd met de voordracht van Marcello's XVIII psalm en het eerste gedeelte van Haendels Messias. Het tweede bedrijf van Gluck's Orpheus werd als slot gegeven. Verdienen de uitvoerders rechtmatigen lof, Callaerts meesterlijke leiding verdient niet minder op prijs te worden gesteld.

- Sedert de helft der maand November is in het lokaal der voornoemde maatschappij, Arembergstraat, eene prachtige verzameling van 2500 lichtteekeningen op glas, gezichten uit de vijf werelddeelen, aan 1 frank per persoon, door Ph. Metz van Keulen, tentoongesteld.

- De heer Ch. Montigny heeft zijne zoo belangrijke wetenschappelijke verhandelingen begonnen met die over de beschrijvende sterrekunde.

Met leedwezen hebben velen te Antwerpen vernomen, dat de heer Montigny benoemd is als leeraar in het atheneum der hoofdstad en de geleerde professor dus Antwerpen zal verlaten.

- De heer Andreas Theuriet, van Parijs, hield, op 25 November, zeer welsprekend eene merkwaardige voordracht over den dichter Alfred de Musset.

- Zondag, 13 December, ten 1 uur, gaf de heer Bosiers, pianist, met medehulp van de heeren Jos. Mertens en H. Possoz, een toonkundig morgenfeest. Vier stukken van Beethoven, Mozart en Mendelssohn werden uitgevoerd, alsmede eene samen-

stelling van M. Bosiers zelve. Aan toejuichingen heeft het de uitvoerders niet ontbroken, maar het was ook verdiende loon.

- Op Maandag 14 December, gaf M.E. van den Bussche, eene verhandeling; het onderwerp dat spreker behandelde was: *de vrouwen en de kunstenaars*.

- M. Jos. Bellemans heeft in de kapel der Onbevlekte ontvangenis, in de Augustijnenkerk, vier muurschilderingen voltooid, de twee eerste en de twee laatste statiën van den kruisweg verbeeldende. De uitvoering is zeer wel geslaagd en is vooral goed begrepen, als gevoel.

Wij hebben op blz. 9, 1867, een gedeelte der muurschilderingen dezer kapel medegedeeld.

- De Gemeenteraad van Antwerpen heeft beslist, een marmeren borstbeeld van K.-L. Torfs te doen vervaardigen, om bijgezet te worden in het lokaal van de stadsbibliotheek, naast dat van 's mans medewerker, vader Mertens.

- Er worden druk repetitiën gehouden van het oratorio *de Schelde*, waarvan de voordracht, te dezer stede, eerlang wordt te gemoet gezien.

- Als een huldeblijk aan de nagedachtenis van Rossini, werd den 5^{n} Dec., op den Franschen stadsschouwburg, de *Barbier de Seville* gespeeld, waarna eenige koren van den beroemden toonzetter, de *Stabat Mater* enz. uitgevoerd werden en een toepasselijk verzenstuk van Willem de Marteau voorgedragen.

- In 1869 zal de dusgenaamde prijs van Rome, uitgeloofd door de koninklijke academie, voor de beeldhouwers te winnen zijn. De prijs bestaat in vier reisbeurzen van 3500 fr. Er zal ook een tweede prijs, ter waarde van 300 fr. en eene eervolle melding, afzonderlijk of bij verdeeling, kunnen toegestaan worden. Tot den wedstrijd zijn toegelaten alle beeldhouwers van min dan 30 jaar oud, die in België geboren zijn of er het burgerrecht hebben verkregen. Slechts zes mededingers zullen tot den wedstrijd worden toegelaten. Indien zich meerdere kampers doen inschrijven, zal hun getal, door eenen voorloopigen prijskamp, op zes gebracht worden. De wedstrijd zal aanvangen op 5 April 1869, des middags, in de academie. De vragen tot inschrijving worden aangenomen tot den 21^{n} Maart, 's middags.

- Den heer Goemaere, leeraar van geschiedenis en costumen aan de koninklijke academie, heeft van het staatsbestuur een hulpgeld bekomen, voor het ondernemen eener kunstreis in Italië.

- Verschenen en verkrijgbaar bij de voornaamste boekhandelaren: *Het Belgisch achterlaad-geweer.* - Beredeneerde naamlijst der stukken. Voorloopige onderrichting over het losmaken, ineenzetten, onderhouden en bewaren van het geweer, model 1867. Bewerkt door de heeren luitenants van de Weghe en van Acker.

- De uitgevers Marchand en comp. hebben laten verschijnen de 1^{e} aflevering der *Volledige werken van P.-F. van Kerckhoven.* Wij bevelen onzen lezers deze uitgaaf met warmte aan. Men rekent dat er in 't geheel 150 wekelijksche afleveringen van 16 blz. zullen verschijnen, aan 20 centiemen de aflevering.

Merxem. - Dezer dagen hield de leeraar van Damme hier voor een talrijk publiek eene voordracht over de eerste Belgen.

Mechelen. - Verschenen bij Ryckmans: *de Jesuieten*, door Aug. Bausart, onderpastoor.

Brussel. - Gustaaf Wappers, oud-bestuurder der academie van Antwerpen, thans te Parijs woonachtig, is door het staatsbestuur gelast met de uitvoering van een tafereel, voorstellende: Karel I van Engeland, naar het schavot gaande.

- Naar aanleiding van eenen omzendbrief des ministers van binnenlandsche zaken, waarin deze hooge ambtenaar aandringt op eene volslagene herinrichting van het onderwijs der Grieksche taal, aan de rijksscholen, zal de verbeteringsraad van het middelbaar onderwijs den 5^{n} Januari bijeenkomen, om over dit punt te beraadslagen.

- Leden der jury voor het toekennen van den 5-jarigen prijs der natuur- en wiskunde: Catalan en de Coninck, hoogleeraars te Luik, Duprez en Valerius, idem te Gent, Liagre, luitenant-kolonel der genie, Melsens, leeraar der veeartsenijschool, Ern. Quetelet, van de sterrewacht.

- Van den heer Walton, luitenant bij het voetvolk, is een Fransch werkje verschenen, waarin de wenschelijkheid wordt betoogd eene Belgische strafkolonie aan te leggen op de Nieuwe-Hebriden, in Polynesië. Men zou beginnen met zekere klassen van veroordeelde misdadigers naar dit overzeesche land te voeren, welke daar, in plaats van in België gevangen te zitten, hunnen straftijd zouden uitdoen met landbouw- en ander werk te verrichten. Tevens, of later, zou men trachten vrijwillige volksverhuizingen naar Polynesië te bewerken, om alzoo van lieverlede eene voor den Belgischen handel nuttige volksplanting tot stand te brengen, welke, zegt de schrijver, ook eene toekomst zou kunnen verschaffen aan het dagelijks grooter wordende getal wel onderwezene jongelingen, die, in het vaderland, moeite hebben om eene veelal slecht betaalde betrekking machtig te worden. Volgens den heer Walton zou de aanleg dezer volksplanting van het rijksbestuur moeten uitgaan.

- Bij de gebroeders Schott, te Brussel, zijn onder de pers de volgende werken van den heer Ed. Gregoir: *Notice historique sur les sociétés musicales et écoles de musique d'Anvers. Esquisses biographiques d'artistes anversois*, *musicologues etc.*, *dont la plupart sont restés inconnus; Schetsen van Nederlandsche toonkunstenaars uit vroegere eeuwen. Levensbeschrijving van den beroemden componist A. Willaert, Matth. Wanloo*, *J. Tinctor*, *C. Hollander*, *Ph. De Monte en Clemens non papa*, *met nieuwe ophelderingen voor de geschiedenis der muziek in de Nederlanden. Lijst der persooneele hofkapel van keizer Karel.*

Gent. - Den 22^{n} November werden op de algemeene vergadering der inschrijvers van het *Willemsfonds*, buiten eenige regelingen van meer huishoudelijken aard, de volgende beslissingen genomen: er zal, volgens gewoonte, voor 1869 een jaarboek en een almanak uitgegeven worden; het uit te geven werk over de meetkunde, van leeraar de Vylder, zal niet aan de inschrijvers worden gestuurd, zoo min als de almanak;

gezamenlijk met het *Willemsgenootschap* zal een muziek prijskamp worden uitgeschreven; 700 fr. zullen op de begrooting worden gebracht voor het stichten van afdeelingen in andere plaatsen; voortaan zullen er 15, in stede van 11 bestuurleden zijn. Voor 1869 werden gekozen: de heeren F.-A. Boone, dagbladschrijver; Em. de Clercq, advocaat; de Maere, volksvertegenwoordiger; Osw. de Kerckhove, advocaat; de Meyer-Roelandts, letterkundige; P. Geiregat, dagbladschrijver; L. de Rycker, leeraar; Miry, toonkundige; Morel, geneesheer; Rolin Jacquemyns, advocaat; F. Rens, letterkundige; L. van Aelbroeck, advocaat; L. van Gheluwe, toonkundige; Joz. van Hoorde, dagbladschrijver; Jul. Vuylsteke, advocaat.

- Den 29^{n} November waren 64 doofstommen uit Antwerpen, Bergen, Brussel, Luik, Maastricht enz. aan een feestmaal vereenigd, in het hotel *de Gouden Leeuw*, ter herinnering aan den 156^{n} verjaardag der geboorte van den menschenvriend de l'Epée. Aan het nagerecht werden verscheidene redevoeringen uitgevingerd, waar tusschen die van den heer P. Martin, voorzitter der Gentsche maatschappij van doofstommen, eenen grooten indruk maakte. De secretaris van dit genootschap, de heer Cossaert, heeft een gedicht uitgevingerd ter eere van den heer Martin.

- Bij W. Rogghé, Kalanderberg, 8, is verschenen de eerste aflevering van het *leven van Leopold I*, eerste koning der Belgen, naar het Fransch van Th. Juste. Het werk zal verschijnen in 7 of 8 maandelijksche afleveringen van 48 bladzijden, aan 60 c. de aflevering; het wordt gedrukt te Dendermonde, bij E. Ducaju zoon.

Eecloo. - De gazette dezer gemeente kondigt de uitgaaf aan, van eenen bundel gedichten van den jongen en verdienstelijken schrijver August Bultijnck, van Knesselare. De bundel zal 75 stukken bevatten, op schoon papier gedrukt in-8° en ten prijze van fr. 1,50 den inschrijvers afgeleverd worden. Men schrijft in ten bureele der *Gazette van Eecloo en het distrikt.*

Dendermonde. - In de oude doopboeken is ontdekt de geboorteacte van den heer Gaspar-Antoon de Espinosa, 12^{en} bisschop van Antwerpen, den 27^{n} December 1658 te Dendermonde geboren. Hij was de zoon van den heer Jacob de Espinosa en van vrouwe Maria-Margaretha d'Aubremont; zijn peter was Karel d'Aubremont, heer van Grembergen, en zijne meter vrouwe Maria-Clara de Boronage, barones van Phelembergen.

Buitenland.

's-Gravenhage. - In het huis n^{r} 17, op de Dunne-Bierkade, behoorende aan den heer Le Rutte en bewoond door den heer D.-J. Steyn-Parvé, is eene monumentale hardsteenen plaat gesteld, met het opschrift: PAULUS POTTER 1649-1652, ter herinnering dat dit huis door den voornoemden grooten schilder bewoond geworden is.

Parijs. - De heer de Backer, een der uitstekendste geleerden van Fransch-Vlaanderen, is aangesteld als leeraar der Nederlandsche letterkunde bij de hoogenschool van Frankrijk, waar hij, alle Woensdagen, ten 3 ure nanoen, eene voorlezing over de Nederlandsche letterkunde zal houden.

- In het museum van natuurlijke geschiedenis is eene opzettelijke galerij ingericht voor de opname der Egyptische oudheden, welke de onder-koning geschonken heeft en die in de wereldtentoonstelling hebben geprijkt, onder andere 12 prachtige momiën, meer dan 400 doodshoofden, van de meest verschillende en oudste menschenrassen, beeldhouwwerk, juweelen, enz.

- De Nederlandsche schilder, P. Tetar van Elven, thans te Parijs verblijvende, heeft, op last der keizerin, een tafereel geschilderd, voorstellende het bezoek van den keizer van Rusland en den koning van Pruisen aan het Fransche hof, gedurende de wereldtentoonstellingen de vervaardiging van een dergelijk stuk is dien kunstenaar ook door den keizer van Rusland, voor het museum te Petersburg, opgedragen.

Worchester. - Alhier is eene maatschappij tot stand gebracht, met een vermogen van een half millioen frank, om, ten gerieve der blinden, de schriftuur te doen drukken in opgewerkte letters.

Rusland. - Men berekent dat Rusland jaarlijks voor 80 millioen frank dierenhuiden aan de nijverheid levert. In het Noorden en in de Baltische provinciën ziet men voor het meerendeel slechts hoorndieren van Hollandsch ras, de afstammelingen van de ossen en koeien die Peter-de-Groote uit de Nederlanden liet overbrengen naar zijn rijk. Het Russische paardenras verdeelt zich in drie soorten. Bij den aanvang dezer eeuw, trof men op de boorden van den Dnieper en de Kouha nog wilde paarden aan. In Siberië betalen sommige stammen hunne belastingen met huiden van sabelmarters, hermelijn-wezels, blauwe vossen, Noordsche eekhorens enz. En daar zulks van het bijzonder inkomen des keizers deel maakt, worden de schoonste pelterijen niet naar de Europesche markten gezonden.

Sterfgevallen.

Emiel Moyson, in 1838 te Gent geboren, de schrijver van zoovele schoone gedichten, waaronder onze lezers zich ongetwijfeld nog het puike *Vredelied*, door de *Vlaamsche school* op blz. 143, 1867 medegedeeld, zullen herinneren, is overleden op 1 December, te Hautpré, bij Luik, ten huize zijns broeders. Emiel Moyson's laatste levensdagen waren gewijd aan het ordenen zijner letterkundige nalatenschap. Zijne beste stukken, meestal onuitgegeven, zullen eerlang, in eenen bundel verzameld, verschijnen. De begrafenis van den begaafden jongeling, den wakkeren, onvermoeibaren strijder voor de zaak van het Vlaamsche volk, heeft op 3 December plaats gehad, te Luik. Een aantal flaminganten uit verschillende steden en gemeenten, woonde de droevige plechtigheid bij. Wij vernemen met genoegen, dat Moyson's vrienden voornemens zijn hem een grafteeken op te richten.

Toestand van het Antwerpsch museum, in den zomer van 1868.

Voorloopige opmerkingen.

De schrijver heeft de aanduidingen van het catalogus des museums gevolgd, met achterlating doorgaans der uitdrukkingen *de Oude*, *de Jonge*, bij de benamingen der meesters. Hij acht voorzeker deze bijvoegsels niet onnoodig, maar dewijl hij onderstelt dat eenieder genoegzaam weet van welke kunstenaars hij spreekt, heeft hij kortheidshalve vermeend alzoo te mogen handelen. Hij verstaat door rechter kant der schilderijen, het deel dat zich tegenover den aanschouwer bevindt. De linker kant der tafereelen beantwoordt derhalve aan de rechter zijde van den bezichtiger.

Alhoewel de schrijver hebbe getracht zoo volledig mogelijk te zijn, schijnt het hem dat hij hier en daar zieke schilderijen heeft overgeslagen. Hij heeft zich niet voorgesteld van de gezonde te spreken. Men vergete echter niet dat deze ook allengs zullen lijden, indien men ze van tijd tot tijd niet reinigt van het stof en de vuiligheid waarmede ze worden bedekt. - Zou men hiertoe de werklieden der academie niet kunnen bezigen en aan deze niet kunnen bevelen de schilderijen, op bekwame dagen, met drooge zijden doeken of foulards af te vagen? Doch dit kan voorloopig niet geschieden met de talrijke tafereelen die aan blotten en blazen lijden. Indien men deze in hunnen tegenwoordigen toestand laat, zal, binnen weinige jaren, een aanzienlijk gedeelte van het Antwerpsch museum onherstelbare verliezen hebben geleden. Dat zij wien het aangaat zulke ramp van ons afkeeren.

Eerste zaal.

N^{r} 329. - Jakob Jordaens. - Het laatste avondmaal.

Deze schilderij, sterk overschilderd en met was opgestopt heeft hierdoor hare harmonie verloren. Haar breede vergulde lijst is smaakloos.

N^{r} 419-420. - Jan-Erasm Quellin. - Het bad van Bethsaïda.

Vele Antwerpenaren zullen zich herinneren, hoe prachtig deze voortreffelijke samenstelling voorkwam op het koor der oude Minderbroederskerk, die alsdan tot schilderijverzameling verstrekte. De heer Bourla, de bouwmeester van het tegenwoordig museum, heeft het dermate ingericht, dat de grootsche schepping van Quellin, er niet in haar geheel kon worden gesteld. Men was derhalve verplicht er het bovengedeelte van af te nemen en ze op eene veel min gunstige wijze te plaatsen.

De nummers 419 en 420 zijn, ten tijde van het bestuur des heeren van Brée, indien wij ons nietmisgissen, onbehendig verdoekt door zekeren de Paep en sterk overschilderd. Beide zijn zeer vervuild.

Hier zij ter loops gezegd dat het verdoeken ook kennissen vereischt, alhoewel zekere personen zonder ondervinding daaraan schijnen te twijfelen. Eene slecht verdoekte schilderij kan overigens goed op nieuw worden verdoekt.

243. - Otho van Veen. - Zacheus op den vijgenboom.

Dit tafereel begon hard te blotten en is thans aan den heer le Roy toevertrouwd. Laten wij hopen dat hij het goed zal herstellen.

244. - Otho van Veen. - De roep van den H. Mattheus. *De Vlaamsche School* heeft eene plaatsnede naar dit tafereel in 1868, blz. 21, medegedeeld.

Vuil, op verschcidene plaatsen overschilderd en begint te blotten.

340. - Cornelis Schut. - De Onthalzing van Sint-Joris.

In goeden staat, behalve eenige toetsen op het lichaam van den Heilige, die zwart zijn uitgeslagen.

365. - P.P. Rubens. - Christus tusschen de moordenaren.

Dit meesterstuk heeft sterk geleden. Het luchtdoorzicht is er niet meer in te vinden, ten gevolge van overschilderingen, die met vlekken zijn uitgeslagen. De lichamen van den Zaligmaker en van de moordenaren zijn insgelijks overschilderd, alsook de arm, de knie en het been van den soldaat die op de ladder staat. De mantel van Onze-Lieve-Vrouw en de beenen van Sint-Jan hebben hetzelfde lot ondergaan. Het kruis van den kwaden moordenaar en het landschap op het achterplan zijn hier ook niet van verschoond gebleven. Een onaangeraakt deel van dit landschap bevindt zich tusschen de beenen van het paard van Longinus en stelt den aanschouwer in staat om het bijgebrachte met het oorspronkelijke te vergelijken. Rechts, aan de voeten van het bruin paard, is de grond gansch buiten den toon op de onbehendigste wijze bijgeschilderd.

De staat van dit tafereel is alleszins betreurenswaardig! De zware vergulde lijst waarin het, sedert jaren, is geplaatst, is een model van wansmaak.

300. - Deodaat Del Mont. - De Transfiguratie.

In tamelijk goeden staat. Het is onbetwistbaar dat de kleedij van den Apostel, ter linker zijde, aldus niet uit schilders handen is gekomen. Ik zal hetzelfde zeggen van de bruine draperij der verschrikte vrouw op het voorplan. De laatste hersteller had de oorspronkelijke kleur van onder de oude overschildering moeten doen te voorschijn komen. En indien deze, tegen alle verwachting, niet meer bestond, de bijgebrachte in den trant van den meester moeten veranderen. Thans lijdt Deodaat Del Mont bij de liefhebbers, doch niet bij de kenners, door andermans schuld.

Deze schilderij is wederom met een vergulden lijst voorzien.

246. - Otho Vaenius. - St-Nicolaas zijne diocesanen van den hongersnood bevrijdende.

Op verscheide plaatsen overschilderd, vuil en met blotten gekweld.

245. - Dezelfde meester. - Liefdadigheid van St-Nicolaas.

Zelfde opmerkingen.

396. - Peeter Thys. - St-Franciscus ontvangt den aflaat van Portiuncula.

Vuil, slecht gelapt en, hier en daar, overschilderd.

515. - Frans Smits. - Portret van Willem-Jacob Herreyns.

Vuil en slecht gespannen.

478 tot 483. - Onbekend. - Zes figuren op hout uitgesneden.

Vuil en gedeeltelijk overschilderd.

421. - Jan-Erasm Quellin. - Aanhouding van twee der HH. martelaren van Gorkum.

Vuil, slecht gespannen en blot.

422. - Dezelfde. - Ondervraging dezer Heiligen.

Zelfde opmerkingen.

423. - Dezelfde. - De marteldood van den H. Nicolaas Pieck en zijner gezellen.

Slecht verdoekt en onzienlijk, ter oorzake van de blotten die het tafereel bedekken.

De verwaarloozing dezer schoone schilderijen strekt niet tot eer aan het Antwerpsch museum.

524. - Antoni van Ysendyck. - Portret van M.-I. van Brée.

Zou moeten verdoekt worden, indien men een slecht toegemaakt gat zou willen doen verdwijnen.

250 en 252. - Hendrik van Balen. - Zingende en spelende engelen.

De glacis van het aanzicht van den rood gekleeden engel, die de vedel bespeelt, alsmede van zijnen rechterarm en van zijn kleed, zijn min of meer verdwenen. Deze schilderijen zijn overigens lichtelijk vuil.

335. - Jacob Jordaens. - De aanbidding der herders.

Dit tafereel heeft van ouds geleden. Wij ontmoeten hier wederom een dezer vergulde lijsten die men, in de laatste jaren, zeer heeft vermenigvuldigd, niet zonder groote onkosten.

Ik begrijp zulke lijsten aan autaarstukken, die hunne vorige bestemming hebben behouden. Het goud, dient, in dit geval, om te beletten dat de toonen van het marmer de schilderij zouden hinderen. Doch waartoe dient het in het museum?

302. - Gaspar de Craeyer. - De profeet Elias in de wildernis.

Deze schilderij is in goeden staat; doch de uitwasemingen die ik er op bemerkte, deden mij aanteekenen: waarom men van tijd tot tijd in het museum de tafereelen met geen foulard of zijden doek afvaagt? Zulks is van de grootste noodzakelijkheid voor het goed behoud der tafereelen.

404. - Theodoor Boeyermans. - Het bad van Bethsaïda.

Deze schilderij heeft sterk geleden.

518. - Ferdinand de Braekeleer. - De Spaansche furie.

De vernis op zekere deelen deerlijk uitgeslagen.

Groote of tweede zaal.

379. - Jan Fyt. - De twee hazewindhonden.

Dit meesterstuk is het overblijfsel eener schilderij waarop Diana, de jachtgodin, was uitgebeeld. Dit figuur had het ongeluk aan den destijds oppermachtigen bestuurder van Brée te mishagen. Hij sneed het uit het tafereel en overschilderde gedeeltelijk dit kunststuk, om zijn wandalenwerk te verbergen. Thans is nummer 379 vuil en ten deele onzichtbaar. Hadde de heer van Brée door kenners omringd geweest, zou men deze en andere vermetele aanslagen niet hebben te betreuren. Het ware een geluk geweest voor het Antwerpsch museum, dat deze man ernooit eenig gezag hadde uitgeoefend.

541. - Onbekend. - Marmeren borstbeeld.

De witte marmer van dit verdienstelijk kunststuk is zeer vervuild.

Zou men aan een der talrijke bedienden der academie het middel, om marmer behoorlijk te onderhouden, niet kunnen doen aanleeren?

399. - Peeter Thys. - Verschijning van den Zaligmaker aan St-Jan-à-Cruce.

Vol blazen, een onrustwekkende toestand.

405. - Theodoor Boeyermans. - Het bezoek.

Uitslag op vele plaatsen.

446. - Gaspar-Peeter Verbruggen. - Het beeld van Apollo in het midden van bloemen.

Dit beeld, van eenen anderen meester dan den voornoemde, is schier onzichtbaar. Het tafereel is overigens uitnemend vuil en zwart.

170. - Lambrecht van Noort. - Eene sibylle met den kelk.

Gedeeltelijk overgeschilderd en vuil.

457. - Onbekend. - Portret.

Heeft door het kuischen geleden.

458 tot 468. - Onbekend. - Portretten.

Voor zooveel deze nummers, waaronder zich zeer verdienstelijke stukken bevinden, op afstand kunnen worden gewaardeerd, schijnen dezelve in goeden staat. Echter is nummer 462 met vlekken uitgeslagen.

411. - Jan-Baptist Boel. - Vanitas.

Een gat in 't ondergedeelte dezer schoone schilderij, die overigens vuil en bemorst is.

303. - Cornelis de Vos. - Portret van Abraham Grapheus, knaap van de St-Lucasgilde, waarnaar de *Vlaamsche School* in 1856, blz. 75, eene plaatsneê heeft medegedeeld.

Dit kunstjuweel is vuil en op verscheidene plaatsen overschilderd.

256. - Abraham Janssens. - Onze-Lieve-Vrouw, het kindje Jezus en St-Jan.

Droog, vuil en hier en daar overschilderd.

436. - Peeter Ykens. - Portret van Steven-Cornelis Janssens de Hujoel.

Droog en vuil. - Wanneer zal het ontbrekend wapen der rederijkkamer de Goudbloem, bij den lijst van nummer 436 worden hersteld?

438. - Jacob Biltius. - Hanengevecht.

Vol blazen en derwijze beschimmeld dat het tafereel onzichtbaar is geworden. Welke liefhebber zou eene schilderij in zulken staat willen houden, laat staan ze ten toon hangen?

95. - Michiel van Coxcyen. - De zegepralende Zaligmaker.

Vuil en slecht opgespannen.

304. - Cornelis de Vos. - Portretten.

Vuil en eertijds te sterk gekuischt.

217. - Frans Francken. - Eteocles en Polynices. Slecht aaneengelijmd, overschilderd en vuil.

444. - Peeter Rysbrack. - Landschap.

De stam van den grooten boom overschilderd; overigens zeer vervuild en ten deele onzichtbaar.

327. - Geeraard Zegers. - Onze-Lieve-Vrouw van den Schapulier.

Hier en daar overschilderd en vuil.

454. - Frans-Xavier-Hendrik Verbeeck. - Bezoek aan de Schermersgilde.

Vuil, lichtelijk afgeblot en met blazen.

450. - Jan-Joseph Horemans. - Ander bezoek aan gemelde gilde.

Deerlijk bemorst en vol blazen.

406. - Theodoor Boeyermans. - Antwerpen, de voedster der kunsten.

De hoeken van dit voormalig zolderstuk zijn er onbehendig bijgebracht. Overigens vuil en vol blazen.

72. - Titiano Vecellio. - De voorstelling aan St-Peeter.

Wat vervuild; anderszins in goeden staat.

386. - Balthazar van Cortbemde. - De barmhartige Samaritaan.

Uitwasemingen van vernis, eenige valsche schilderingen in de lucht en elders. Hadde de hersteller, van eerst af aan, zijne hertoetsen niet willen brengen op den toon van den meester en de tijd zijn deel van het werk laten verrichten, zou zulks niet gebeurd zijn. Thans is het bijgevoegde zwart opgetrokken en de harmonie dezer merkwaardige schilderij ontsteld.

328. - Geeraard Zegers. - De H. Norbertus, het kleed zijner orde ontvangende.

Slecht opgespannen; eenige blazen.

186 tot 189. - Marten de Vos. - St-Thomas de wonden van Jezus aanrakende (deurschilderij). Deze schilderingen waren sterk aan het blotten geraakt. De heer Nicolié is met derzelver herstelling belast.

237. - Ambroos Francken. - De martelie der H. Catharina van Alexandrië.

Vuil en reeds lichtjes afgeblot.

356. - Jan Cossiers. - De toebereidsels der geeseling.

Rechts, een hoek bijgebracht en niet op toon gesteld. Schilderij ten deele onzichtbaar.

370. - Abraham van Diepenbeeck. - Verrukking van St-Bonaventura.

Eenige mislukte hertoetsen; de schilderij zweet geweldig.

46. - Quinten Massys. - De graflegging van den Zaligmaker.

Hier en daar, zooals aan de rots, ter rechterzijde, eenige lichte overschilderingen. Een weinig vervuild.

47. - Dezelfde. - De onthoofde St-Jan-Baptist.

Het hoofd van Herodes sterk overschilderd. Het tafereel begint te blotten, nabij de muzikanten; een dezer heeft geleden van overschilderingen.

49. - Dezelfde. - St-Jan Evangelist in de ziedende olie.

Eenige mislukte hertoetsen op de rechtehand van den beul, ter rechterzijde geplaatst De bijgebrachte deelen niet gansch op toon aan de samenkomst der voegen.

Er is spraak, van eene niet onaanzienlijke som te besteden aan de herstelling van dit triptiek, dat zich in eenen betrekkelijk goeden staat bevindt. Men zou beter doen, met zich te vergenoegen er de blotten van vast te leggen en de overblijvende gelden te besteden aan andere schilderijen, die meer noodzakelijke herstellingen vereischen.

324. - Geeraard Zegers. - Verrukking der H. Theresia.

Vuil.

191. - Marten de Vos. - De geboorte Christi.

Hard vervuild; hier en daar blotten.

389. - H.-P. Francken. - St-Lodewijk, kruisvaarder.

Tamelijk overschilderd.

498. - Balthazar Beschey. - 's Meesters portret.
Vuil.
293. - Frans Francken, de jonge. - Mirakelen aan het graf van St-Bruno.
Dit fijn schilderijtje, dat hier en daar overschilderd en vuil is, blot af.
247. - Otho Venius. - Portret van den bisschop Joannes Miraeus.
De vernis uitgeslagen.
544. - Hans Snellinck. - De Zaligmaker tusschen de moordenaars.
Vuil en begint te blotten.
474. - Onbekend. - De HH. Agnes en Dorothea.
Vuil.
519. - Onbekend. - Portret van paus Pius VI.
Droog en gekraakt.
380. - David Teniers. - Ontzet van Valencijn.
In de hoogte verscheidene blotten, waarvan er reeds eenige zijn opengebarsten; overigens vuil.
502. - Peeter-Joseph Verhaghen. - Agar en Ismaël door Abraham weggezonden.
Vuil en aan 't blotten.
447. - Hendrik Goovaerts. - Inhuldiging, door den Jongen Handboog, van het portret zijns hoofdmans Jan Karel de Cordes.
Vuil en slecht gespannen.
371. - Rembrand van Ryn. - Portret. Zie de *Vlaamsche School*, 1861, bl. 57.
Overschildering op de rechterhand en op den grond, achter het hoofd.
215. - Gillis Congnet. Portret van Pierson la Hues.
Overschilderd op eene voeg en hier en daar op den grond; overigens vervuild.
514. - Robert le Fèvre. - Portret van Jan-Frans Van Dael.
Vuil.
342. - Jan van den Hoecke. - St-Franciscus van Assisië in aanbidding.
Vuil.
488. - Broeder Thys. - De afdoening van het kruis.
Slecht opgespannen en vuil.
176. - Lambrecht Van Noort. - De kruisdraging.
Sterk overschilderd en vuil.
346. - Antoni van Dyck. - De kleine Nood Gods.
Vuil, overschilderd in de draperijen en in de lucht.
567. - Aart van der Neer. - Landschap met maanlicht.
Vuil.
428. - Jan-Erasm Quellin. - De kersnacht.
Slecht gespannen en hier en daar overschilderd.
416. - Jan-Baptist Wans. - Landschap.

Op verscheidene plaatsen met was opgestopt. Het figuurtje, door wijlen den heer Jan Leemans bij deze schilderij gevoegd, is niet gelukkig en maakt plek.

275. - P.-P. Rubens. - De ongeloovige Thomas.

De grond dezer schilderij is door Matthijs van Brée overschilderd; de laatste hersteller heeft hem aldus laten bestaan, zoodat de figuren er thans op uitgesneden schijnen. Het lichaam van Christus is op verscheidene plaatsen overschilderd; de neus is ingekort. De draperij van St-Thomas is ook gedeeltelijk over schilderd.

Men bemerkt andere overschilderingen op de mouw van den apostel, nevens St-Thomas, op de bijeenkomst der voegen, op het haar van Jezus en op het haar en het aangezicht van den apostel, nevens Christus staande.

276. - Dezelfde. - Portret van Nicolaas Rockox.

Zeer vuil; overigens in goeden staat.

278. - Dezelfde. - Portret van Adriana Perez.

Zelfde opmerking; op de linkerhand een begin van afruisching, door M. van Brée.

253. - Abraham Janssens. - De Scheldegod.

Vuil.

163. - Frans Floris. - St-Lucas.

De paneelen uiteengeweken; overschilderd op verscheidene plaatsen en opgestopt met was. Buiten harmonie.

306. - Cornelis de Vos. - De H. Norbertus ontvangt de HH. Hostiën en de gewijde vaten, welke, tijdens de ketterij van Tanchelm, verborgen waren.

Dit meesterstuk begint te blotten; het is daarenboven op verscheidene plaatsen overschilderd en vervuild.

334. - Jacob Jordaens. - De menschelijke wet gegrond op de goddelijke.

Overschilderd op verscheidene plaatsen.

394. - Frans Francken. - De werken van barmhartigheid.

Vuil en ontlijmd.

337. - Theodoor Rombouts. - Christus als pelgrim ontvangen door St-Augustinus.

Het engeltje, ter linkerzijde van God den vader, is te sterk gekuischt geweest. Het aanzicht van den vollijvigen monik is overschilderd, alsook andere deelen van het tafereel, dat, ten gevolge dezer mishandelingen, buiten harmonie is geraakt.

540. - Onbekend. - Marmeren portret van eenen ridder van het Gulden Vlies.

Vuil.

332. - Jacob Jordaens. - Pegasus.

Vuil en met plekken uitgeslagen.

331. - Dezelfde. - De graflegging Onzes Heeren.

Deze schilderij, die ruim hoog is gehangen, schijnt niet vrij van overschilderingen.

301. - Willem van Nieulant. - Gezicht van Rome.

Vuil en de lucht deerlijk overschilderd.

360. - Onbekend. - Portret.

Vuil en blot op zekere deelen.

305. - Cornelis de Vos. - Portretten.

Vuil; 's mans gezicht is te veel gekuischt geweest, datgene der vrouw heeft ook geleden. Onze-Lieve-Vrouw en het kindje zijn insgelijks mishandeld geweest.

606. - Lucas van Uden. - De Watermolen.

Eenige der figuurtjes dezer schilderij zijn hersteld met een te zwaar penseel; 's meesters hand is veel lichter.

365. - Erasm Quellin. - Een heilige bisschop.
Vervuild.
223. - Ambroos Francken. - Het laatste avondmaal.
Vervuild; de deuren insgelijks.
484. - Onbekend. - Portret eens kapellaans van de St-Lucasgilde.
Slecht opgespannen en vuil.
166. - Lambrecht van Noort. - De Hellespontsche Sibylle.
Vuil en gedeeltelijk overschilderd.
167. - Dezelfde. - De Delphische Sibylle.
Vuil.
408. - Dierk van Delen en Theodoor Boeyermans. - De dicht- en de schilderkunst.
Slecht gespannen en vuil.
366. - Erasm Quellin. - Portret van den bisschop Gaspar Nemius.
Vuil en, zooals vele andere schilderijen, te hoog geplaatst om te kunnen beoordeeld en gewaardeerd worden.
424. - Jan-Erasm Quellin. - Portret van den bisschop Aubertus van den Eede.
Zelfde opmerkingen.
311. - Geteekend G.L.M.B. - De predikatie van St-Eloy.
Dit meesterstuk is uiteengeweken op de bijeenkomst der voegen. Het is daarenboven vervuild en lichtelijk overschilderd.
312. - Zelfde meester. - De liefdadigheid van St-Eloy jegens de gevangenen.
Sterk overschilderd.
314. - Dezelfde. - De liefdadigheid van St-Eloy jegens de gekwetsten en de ter dood veroordeelden.
Zelfde opmerkingen.
417. - Willem van Ehrenberg en Hendrik van Minderhout. - Caricina voor den koning van Ethiopië.
De voorgrond en andere deelen deerlijk overschilderd. De figuurtjes zijn hierdoor schier onzichtbaar geworden.
188. - Marten de Vos. - St-Franciscus ontvangt de wonden des Zaligmakers.
Vervuild.
442. - Gaspar-Jacob van Opstal. - Portret van den stadssecretaris Andries-Eugeen van Valckenisse.
Vuil en niet zonder blazen.
395. - Peeter Thys. - Portret van den stadssecretaris Maximien Gerardi.
Het aangezicht heeft geleden, de schilderij is overigens vervuild en gedeeltelijk overschilderd.
174. - Lambrecht van Noort. - Christus in 't hofken van Oliveten.
Vuil en overschilderd.
161. - Frans Floris. - De val der engelen.
Hier en daar eenige lichte overschilderingen.

440. - J. van Penne. - De koekenbakster.

Vuil, met vlekken en blazen.

275. - P.-P. Rubens. - De communie van Sint-Franciscus.

Het aangezicht van den monik, ter rechterzijde van den heilige, is te veel gekuischt geweest. De vernis van dit meesterstuk begint met vlekken uit te slagen, de paneelen hebben min of meer zich begeven, eenige blotten zijn reeds zichtbaar en het is niet vrij van overschilderingen.

594. - N. Stramot. - Portret van Frans van Sterbeeck.

Vuil.

354. - Jan Cossiers. - Portret van eenen heelmeester.

Vuil.

316. - Daniel Seghers en Cornelis Schut. - St-Ignatius in het midden van bloem en kransen.

Met vlekken uitgeslagen; eenige der bloemen overschilderd.

363. - Erasm Quellin. - Mirakelen van Sint-Hugo van Lincoln.

Vuil en met blazen.

391. - Govaard Flinck. - Portretten.

Begint van den vernis te lijden.

394. - Peeter Thys. - Portret van Hendrik van Halmale.

Dit meesterstuk is vervuild.

432. - Jacob Denys. - Portret van den burgemeester Gregorius Martens.

Deze schoone schilderij is dermate vervuild, dat de gewone liefhebbers, Denys volgens dit kunststuk beoordeelende, nooit in hem een lichten meester, zooals hij was, zouden erkennen.

177. - Lambrecht van Noort. - Christus tusschen de moordenaren.

Vuil en overschilderd.

448. - Balthazar van den Bossche. - Bezoek van den burgemeester Jan-Baptist del Campo aan de Jonge Voetbooggilde.

Vuil en hier en daar overschilderd.

175. - Lambrecht van Noort. - Christus met doornen gekroond.

Op verscheidene plaatsen overschilderd.

295. - Frans Francken, de jonge. - De vier gekroonden tot den marteldood verwezen.

Vervuild; de deuren (nummers 296 en 298) deerlijk overschilderd.

476. - Onbekend. - De dood van Abel.

Zeer vuil; de lucht schijnt geleden te hebben.

344. - Antoni van Dyck. - Portret van den bisschop Joannes Malderus.

De paneelen beginnen uiteen te wijken.

345. - Dezelfde. - De groote nood Gods. Zie de plaaat in de *Vlaamsche School* 1856, blz. 129.

De mantel van O.-L.-Vrouw is door Matthijs van Brée overschilderd, en gansch gestikt. De vernis werkt noodlottig op dit meesterstuk.

414. - Jan van Kessel. - Vogelenconcert.

Slecht opgespannen.

65. - Bernaard van Orley. - De aanbidding der wijzen. Vuil en hier en daar overschilderd.

318. - A. de Rycker. - Portret van Lodewijk Claris.

Het hoofd heeft geleden, de schilderij is overigens vervuild.

320. - Dezelfde. - Portret van Maria le Batteur.

Het hoofd en de handen hebben geleden. Het tafereel is daarenboven overschilderd en vervuild.

173. - Lambrecht van Noort. - Het laatste avondmaal.

Vuil; gedeeltelijk te veel gekuischt en overschilderd.

427. - Jan-Erasm Quellin. - Martelie van Ste-Agatha.

Vuil en hier en daar overschilderd.

260. - Lucas Franchoys. - Verschijning van Onze-Lieve-Vrouw aan den H. Simon Stock.

Zeer vuil.

374. - Peeter van Lint. - De Wade.

Vuil en niet vrij van overschilderingen.

Het nummer 374 is een overblijfsel eener schilderij, verbeeldende Sint-Christoffel en het kindje Jezus, die door Matthijs van Brée aan stukken is gesneden.

503. - Andries-Cornelis Lens. - O.-L.-Vrouw-Boodschap.

De doek gekloven.

287. - Adam Willaerts. - Feest te Tervueren.

Vergroote schilderij; de lucht is gedeeltelijk bijgebracht en wijkt af van 's meesters toon; dezelfde opmerking is te maken betrekkelijk zekere figuurtjes ter linkerzijde.

Vervuild tafereel.

348. - Antoon van Dyck. - De gekruiste Zaligmaker. Zie de plaat in de *Vlaamsche School*, 1861, blz. 141.

Niet zonder overschilderingen; de paneelen zijn uiteengeweken.

292. - Hans Jordaens. - De dood van Pharao.

Zeer vuil.

254. - Hendrik van Balen. - De predikatie van Sint-Jan-Baptist.

Zelfde opmerking.

255. - Peeter Brueghel, de helsche. - De kruisdraging.

Eenige valsche toonen in de lucht.

199 tot 208. - Marten de Vos. - Gebeurtenissen uit het leven van den gelukzaligen Coenraad van Ascoli.

Vervuild.

209. - Dezelfde. - Vereering van het graf van gezegden gelukzalige.

Insgelijks vervuild; de paneeltjes uiteen geweken.

290. - Frans Snyders. - Zwanen en honden. Eene plaat naar dit tafereel is in de *Vlaamsche school* 1865, bl. 9, opgenomen.

Zeer vuil en begint te stikken.

178. - Lambrecht van Noort. - De graflegging onzes Heeren.

Veel glacis verdwenen, vuil en overschilderd.

497. - Balthazar Beschey. - Joseph, onder-koning van Egypte.

Slecht gespannen en vuil.

349. - Adriaan van Utrecht. - Stilleven.

Vervuild.

291. - Frans Snyders. - Stilleven.

Sterk vervuild.

307. - Cornelis de Vos. - De aanbidding der wijzen.
Vuil en heeft geleden.
496. - Balthazar Beschey. - Joseph verkocht door zijne broeders.
Vuil en slecht gespannen.

Derde zaal.

325. - Geeraard Zegers. - De verschijning van Jesus aan O.-L.-Vrouw, enz.
Te hoog geplaatst. Vuil en onzichtbaar. Een gat in de draperij van Onzen Heer.
314. - Gillis Mostaert. - Christus aan het kruis, enz.
Te hoog geplaatst, vuil en blot af.
218 en 210. - Adriaan Key. - Portretten der familie de Smidt-de Deckere.
Deze meesterstukken zijn allervuilst en beginnen te blotten. Overschilderingen op eenige plaatsen.
385. - Jan van Bockhorst. - De krooning van Maria.
Vuil en bedekt met gestikten vernis.
393. - Antoni Goubau. - De plaats Navona, te Roomen.
Een gat gestooten in den neus van het slapend mannetje, op het voorplan. Eenige overschilderingen aan de vruchten, aan het vrouwtje met den melkemmer, omtrent de fontein, enz. Overigens niet genoegzaam gekuischt, hetgeen door niemand, die Antoni Goubau kent, zal worden geloochend.
431. - Jacob Herreyns. - God de Vader.
Opgegeten door den vernis; schier onzichtbaar. Is waarschijnlijk in goeden staat onder de vuiligheid.
233 en 235. - Ambroos Francken. - Liefdadigheid en martelie der HH. Cosmas en Damianus.
Gedeeltelijk overschilderd, harmonie verdwenen en nummer 235 daarenboven met blotten.
412. - Jan Peeters. - De Schelde vóór Antwerpen bevrozen.
Dit pareltje is zeer vervuild.
470 en 475. - Onbekend. - Twee portretten van Predikheeren.
Zeer vuil.
333. - Jacob Jordaens. - De koophandel en de nijverheid de schoone kunsten beschermende.
Slecht gespannen en met blazen geplaagd. Niet derwijze geplaatst om met zekerheid te kunnen beoordeeld worden.
Zonder nummer. - Kopij van het Lam Gods, naar Huibrecht en Jan van Eyck.
Blotten op twee of drie plaatsen.
397. - Peeter Thys. - Jearus en Dedalus.
Doorsteken, slecht gespannen en vuil.
413. H.-V. Antonissen. - Zeestuk.
Vervuild.
407. - Theodoor Boeyermans. - Vrouwenhoofd.
Vuil en de grond overschilderd.
401. - Jan-Philips van Thielen. - Bloemenkrans.

Vuil.

181. - Marten de Vos. - De zegepralende Zaligmaker.

De paneelen dezer schoone schilderij zijn uiteengeweken. Vuil en niet vrij van overschilderingen. St-Paulus vol blotten, waarvan er reeds eene is gesprongen.

182 en 183. - Dezelfde. - De dood van keizer Constantijn, en deze vorst eene kerk ter eere van St-Joris doende bouwen.

Vuil en hier en daar overschilderd.

559. - David Ryckaert. - De boerenkermis.

Vuil, en ten deele onzichtbaar.

326. - Geeraard Zegers. - Ste. Clara het kindeken Jezus aanbiddende.

Vuil; de lijst is gedeeltelijk van verf ontbloot.

179. - Lambrecht Van Noort. - De verrijzende Christus.

De paneelen uiteengeweken. Overschilderd. Te hoog geplaatst.

523. - Copij naar Antoni van Dyck. - De infante Isabella.

Zeer vuil.

520. - Copij naar Jacob de Wit. - De jonge teekenaar.

Vuil.

472. - Copij naar P.-P.- Rubens. - De Nood Gods.

De paneelen uiteengeweken. Vuil.

415. - Jan Siberechts. - De predikatie van St-Franciscus van Assisië.

Deze merkwaardige schilderij is vervuild en geplaagd met blazen en blotten, waarvan er reeds zijn gevallen.

162. - Frans Floris. - De aanbidding der herders.

Vuil en niet vrij van blotten en overschilderingen.

352. - Jan Cossiers. - De kleine aanbidding der herders.

Vuil.

369. - Theodoor van Tulden. - Portret van Benedictus van Tulden.

Slecht gespannen en vuil.

259 - Lucas Franchoys. - De opvoeding der H. Maagd.

Zeer vuil.

347. - Antoni Van Dyck. - Portret van Cesar-Alexander Scaglia.

Zeer vervuild. De draperijen schijnen hier en daar overschilderd; doch onmogelijk iets stelligs te zeggen, daar ze onder gestikten vernis zijn begraven.

338. - Theodoor Rombouts. - De H. Familie.

Ten prooi aan beschimmeld vernis.

212. - Marten de Vos. - Bekoring van den H. Antonius.

Vuil en de paneelen uiteengeweken.

289. - David Vinckeboons.

Zeer vervuild en overschilderd. Bijaldien een gewoon liefhebber David Vinckeboons volgens dit onzindelijk en mishandeld tafereel wilde beoordeelen, zou hij voorzeker den kunstenaar als een zware schilder schatten, iets wat niet met de waarheid overeenkomt. Vinckeboons is inderdaad een lichte meester en zou, als dusdanig, geacht worden, indien eene kundige hand ons het nummer 289 in zijne oorspronkelijke bevalligheid wedergave.

164. - Lambrecht van Noort. - De Sibylle der kerk van Christus.

Vuil, te sterk gekuischt en overschilderd.

322. - Geeraard Zegers. - De H. Aloysius van Gonzaga.

Vuil en met blotten. Een hoofd nevens Aloysius overschilderd.

258. - Abraham Janssens. - De aanbidding der wijzen.

De paneelen uiteengeweken. Deze schilderij is deerlijk over-

schilderd geworden door zekeren Thys Dierckx, een bloedververwant van Matthijs van Brée. De Onze-Lieve-Vrouw is door hem bijzonderlijk mishandeld geworden.

521 en 522. - Onbekend. - Naar Antoni van Dyck. De heiligen Petrus en Paulus.
Deze voortreffelijke copijen zijn zeer vervuild.

443. - Gaspar-Jacob van Opstal. - Portret van Jan-Karel van Hove.
Doorvuil.

367 en 368. - Theodoor van Tulden. - Schetsen van zegebogen.
Allervuilst en vol blotten, waarvan er reeds zijn gevallen.

596. - Willem-Jacob Herreyns. - De stervende Zaligmaker.
De verf begint hier en daar op te zwellen.

430. - Adriaan Backer. - De vrede en de rechtvaardigheid.
Vuil; overigens te hoog geplaatst om met zekerheid te kunnen worden beoordeeld.

398. - Peeter Thys. - Verschijning der H. Maagd aan St-Guillielmus.
Vervuild.

400. - Barth. Esteban Murillo (toegeëigend aan). - St-Franciscus van Assisië.
Vuil; eenige kleine blotten, waarvan er eene is opengebarsten.

165. - Lambrecht van Noort. - De Sibylla Agrippa.
De paneelen uiteengeweken. Vuil en overschilderd.

261. - Marten Pepyn. - De doortocht der Roode Zee.
Vuil en overschilderd.

409. - Marc-Antoni Garibaldo. - De vlucht naar Egypte.
Vervuild.

310. - Cornelis de Vos. - Familiestuk.
Vuil en verloren gehangen, zooals de drie volgende en verscheidene andere.

445. - Godfried Kneller. - Portret van den kanunnik Frans de Cock, schilder.
Vuil.

372. - Peeter van Lint. - Ste-Catharina.
Vuil.

473. - Onbekend. - O.-H. Hemelvaart, door een Italiaansch meester.
Vuil.

350. - Peeter van Mol. - De aanbidding der wijzen.
Vuil; eenige glacis weggevaagd op den hals van O.-L.-Vrouw.

210 en 211. - Marten de Vos. - Twee grauwtjes.
Vuil.

283. - P.P. Rubens. - De kleine afdoening van het kruis.
De lucht dezer samenstelling is niet vrij van overschildering. Eene blot is op den benedengrond afgevallen.

353. - Jan Cossiers. - Binnenvertrek.
Vuil.

96. - Onbekend. - Voetbogenfeest.
Sterk overschilderd en hier en daar te veel gekuischt.

4e zaal.

173. - Lambrecht van Noort. - Het laatste avondmaal.

Vuil en overschilderd.

180. - Marten de Vos. - Christus aan 't kruis.

Vervuild en blottend.

418. - Hendrik van Minderhout. - Eene haven in den oosten.

Blazen in de lucht.

330. - Jacob Jordaens. - De gasthuisnonnen.

In 't ondergedeelte, ter rechterzijde, een gat; vuil en met eene groote blaas gekweld.

403. - Theodoor Boeyermans. - De gezant.

De figuren en de grond overschilderd. Rechts, in 't bovengedeelte, verscheidene blazen.

308. - Cornelis de Vos. - Portret van Willem van Meerbeeck.

Sterk vervuild.

309. - Dezelfde. - Portret van Barbara Kegelers.

Sterk vervuild. De rechterhand der H. Barbara heeft eertijds hard geleden, ten gevolge eener onbehendige kuisching.

477. Onbekend. - Vanitas.

Vervuild en overschilderd.

506. - Willem-Jacob Herreyns. - Portret van den Bollandist Joseph Ghesquière.

Slecht gespannen, vuil en overschilderd.

507. - Dezelfde. - Portret van den Bollandist Jacob de Bue.

Vuil en overschilderd.

508. - Dezelfde. - Portret van Godfried Hermans, abt van Tongerloo.

Vuil en overschilderd.

273. - Peeter van Lint. - Portret van den kardinaal Ginnasio.

Vuil.

232. - Ambroos Francken. - De marteldood der heiligen Crispinus en Crispinianus.

De paneelen uiteengeweken. Vuil en overschilderd.

317. - Cornelis Schut en Daniel Seghers. - De H. Maagd en het kindje Jezus in eenen bloemenkrans.

Vuil; de vernis op verscheidene plaatsen gestikt.

425. - Jan-Erasm Quellin. - St-Bernaard het habijt zijner orde ontvangende.

Zeer droog en vuil.

282. - P.-P. Rubens. - De HH. Drievuldigheid.

Vuil; de vernis gestikt en met vlekken uitgeslagen.

376. - Peeter van Lint. - De H. Joannes Capistranus op het water droogvoets gaande.

Te hoog geplaatst om kunnen beoordeeld te worden.

222. - Ambroos Francken. - De vermenigvuldiging der brooden.

De paneelen uiteengeweken. Vuil en met blotten, waarvan er eenige reeds zijn gevallen.

439. - Jan-Peeter Tassaert. - De wijsgeeren.

Zeer slecht gespannen en zeer vuil.

455. - Onbekend. - Portret van eenen cellebroeder.

Dit verdienstelijk tafereel is vervuild en met blazen gekweld.

228. - Ambroos Francken. - De martelie van St-Joris.

Te hoog geplaatst; schijnt niet vrij van overschilderingen.

230. - Dezelfde. - De onthalzing van St-Joris.

Overschilderd op verscheidene plaatsen.

262. - Marten Pepyn. - De predikatie van St-Lucas.

Vuil, de mantel eener vrouw, op 't voorplan, gestikt.

248. - Otho Venius. - Sint-Paulus voor Felix, te Cesareën.

Vuil, de draperijen van verscheidene figuren gestikt.

197. - Marten de Vos. - Sint-Lucas het afbeeldsel van Onze-Lieve-Vrouw schilderende.

Vuil en hier en daar overschilderd.

358. - Onbekend. - De graflegging Onzes Heeren.

De paneelen dezer schoone schilderij zijn uiteengeweken. Zij is daarenboven vervuild en ten prooi aan blotten, waarvan er reeds zijn uitgevallen.

375. - Peeter van Lint. - St-Christoffel en het kindje Jezus.

St-Christoffel overschilderd; het kindje te sterk gekuischt. 't Is een der overblijfsels eener groote schilderij.

359. - Onbekend. - Portret van den kanunnik Willem Luycx.

Vuil, te sterk gekuischt en overschilderd.

456. - Onbekend. - Een wintergezicht.

Vuil, eenige overschilderingen in de lucht.

216. - Gillis Congnet. - St-Joris den draak bevechtende.

De paneelen hebben gespeeld. Overigens vuil.

377. - Peeter van Lint. - Een heilige Franciskaan.

Voorzeker vuil en waarschijnlijk overschilderd. Hangt te hoog om goed te kunnen worden beoordeeld.

469. - Onbekend. - Mansportret.

Sterk overschilderd.

361. - Jacob van Es. - Stilleven.

Een keurig schilderijtje, dat vervuild is en op verscheidene plaatsen overschilderd.

387. - H.-P. Francken. - St-Franciscus van Assisië.

Deze schilderij, die voorzeker is vervuild, is te slecht verlicht om behoorlijk te kunnen worden onderzocht.

59. - Jan Gossart van Maubeuge. - O.-L.-Vrouw en het kindje Jezus.

Vuil en niet vrij van overschilderingen.

238. - Ambroos-Francken. - St-Sebastiaan bij de HH. Marcus en Marcellianus.

Overschilderd.

240. - Dezelfde. - De wonderdadige genezing van Zoë door St-Sebastiaan.

Zeer overschilderd; verscheidene draperijen gestikt.

88. - Michiel van Coxcyen. - De martelie van St-Sebastiaan.

De paneelen uiteengeweken. Daarbij sterk overschilderd.

171. - Lambrecht van Noort. - De geboorte van Christus.

Te hoog geplaatst; men bemerkt niettemin overschilderingen.

357. - Pennemaeckers. - De hemelvaart Onzes Heeren.

Vuil; de draperij van O.-L.-Vrouw gedeeltelijk gestikt.

434. - Peeter Ykens. - Portret van Jan-Baptist Greyns.

Vuil en ontsierd met blazen en slecht gestopte gaten.

426. - Jan-Erasm Quellin. - De Zaligmaker bij Simon den Pharizeër.

Vuil en droog. De verf, in 't ondergedeelte, hier en daar afgeblot.

280. - P.-P. Rubens. - De H. Familie, gezegd het Papegaaitje. Voor de plaat naar dit tafereel, zie de *Vlaamsche School* 1866, bl. 45.

De mantel van Onze-Lieve-Vrouw gansch overschilderd. Een *repentir* is, ten gevolge van het kuischen, te voorschijn gekomen.

429. - Abraham Genoels. - Minerva en de muzen in een landschap.

Vuil en niet vrij van blazen.

336. - Lucas van Uden. - Gezicht van St-Bernaardsabdij op de Schelde.

Dit belangrijk tafereel is veel te hoog geplaatst, wellicht om de mishandelingen te verbergen die het, nu weinige jaren geleden, heeft onderstaan.

410. - Frans Goubau. - Aanbidding van het H. Sacrament door St-Norbertus.

Vuil en droog.

449. - Peeter Sneyers. - Bergachtig landschap.

Doorvuil.

251. - P.-P. Rubens. - De gekruiste Zaligmaker.

Vuil en niet vrij van blazen. Eenige lichte overschilderingen. Een gedeelte van het landschap, ter rechterzijde, is afgeblot en verdwenen.

571. - Pieter Boel. - Stilleven.

Vuil; eene overschildering op het voorplan.

249. - Joos de Momper en Frans Francken, de jonge. - De aartshertog Maximiliaan van Oostenrijk op de spits eener rots, enz.

Overschilderd in de lucht en op verscheidene andere plaatsen.

Verzamelingen van ridder Floris van Ertborn en van mevrouw van den Hecke Baut de Rasmon.

548. - Lucas van Uden en Peeter-Jan van Regemorter. - Landschapje met figuurtjes.

Niet vrij van blotten.

584. - Dierk van Bergen. - De jonge veehoeder.

Vuil.

550. - Jan Victoors. - De boerenbruiloft.

Vuil.

549. - Antoni van Dyck. - Portret eener jonkvrouw.

De draperij heeft lichtelijk geleden.

De vier bovenstaande nummers maken deel der verzameling van mevrouw van den Hecke, die, over 't algemeen genomen, in goeden staat is. Dit zou overigens nog verbeteren, indien men eenige dezer schilderijen ontmaakte van hunnen ouden vernis.

129. - Onbekend. - De kruisdraging.

De paneelen uiteengeweken, twee hoofden, enz. overschilderd. Niet vrij van blotten.

125. - Onbekend. - Ecce Homo.

Vuil.

121 tot 123. - Onbekend. - O.-L.-Vrouw met het kindje Jezus; op de deuren, de gevers en hunne beschermheiligen.

Vuil; overigens te hoog geplaatst, om naar verdiensten te kunnen worden beoordeeld.

128. - Onbekend. - De Wisselaar.

Niet vrij van overschilderingen en vol dreigende blotten.

25. - Geeraerd van der Meire. - Christus bij de leeraars.
Het hoofd van O.-L.-Vrouw heeft geleden.
2. - Giotto. - St-Nicolaas.
De draperij der non, omtrent den heilige, begint te stikken.
3 tot 6. - Simon Memmi. - De engelsche groetenis, de afdoening van het kruis, de lanssteek.
Uitslag van den gouden grond.
11. - Jan van Eyck. - O.-L.-Vrouw met het kindje, St-Donaas, St-Joris en de kanunnik de Pala. De *Vlaamsche School* heeft in 1867, blz. 181, de weêrga van deze schîlderij medegedeeld.
Slecht hertoetst achter het hoofd van St-Donaas, op den mantel van dien heilige en elders. Men kan het overbrengen dezer schilderij van het paneel op doek niet goedkeuren.
213. - Crispijn van den Broeck. - Het laatste oordeel.
Hier en daar slecht hertoetst.
20. - Joost van Gend. - De kersnacht.
Niet vrij van overschilderingen; begint te blotten.
153. - Onbekend. - De H. Familie.
Zeer vuil.
94. - Jan van Hemessen. - De roep van St-Mattheus.
Vuil.
27. - Geeraard van der Meire. - De graflegging Onzes Heeren.
Eenige overschilderingen op den grond rechts en achter den rug van Ste-Maria-Magdalena.
105. - Onbekend. - De verrijzenis.
Vuil.
106. - Onbekend. - De H. Familie.
Insgelijks vuil.
115. - Onbekend. - Portret van Jan den Onverzaagde.
Dient te worden ververscht.
142. - Onbekend. - Portret van Willem den Zwijger.
Vuil.
143 tot en met 152. - Onbekend. - Blazoenen van het landjuweel van 1560.
Alle zeer vuil; verscheidene niet vrij van overschilderingen.
67. - Lucas Cranach, de oude. - Adam en Eva.
De grond is overschilderd.
19. - Dierk Bouts. - St-Christoffel.
Op verscheidene plaatsen overschilderd.
16. - Onbekend. - St-Lenaard.
Vuil.
34. - Rogier van der Weyden. - Portret van Philips den Goede.
De grond overschilderd, alsook hier en daar de draperij.
12. - Broeder Jan van Fiesole. - St-Romuald.
De grond ter linkerzijde overschilderd.
136. - Onbekend. - Portret van Gabriel Cambry.
Vuil; eene lichte overschildering op het helmet.
101. - Onbekend. - Onze-Lieve-Vrouw met het kindje Jezus.

Vuil en gekweld met blotten waarvan er reeds zijn losgeraakt.

102 en 103. - Onbekend. - St-Christoffel en St-Joris.

Vuil.

109. - Onbekend. - Mansportret.

Vuil, de grond overschilderd.

155. - Quinten Massys. - De met doornen gekroonde Zaligmaker.

Dit meesterstuk begint te blotten.

61. - Bernaard van Orley. - Het kindje Jezus.

De grond overschilderd.

81. - Lucas Jacobsz van Leiden. - De aanbidding der wijzen.

Vuil en overschilderd.

120. - Onbekend. - Mansportret.

Staat niet goed uit; eenige slechte bijschilderingen aan het hoofdtooisel.

133. - Onbekend. - Mansportret.

Vuil en niet vrij van overschilderingen.

134. - Onbekend. - Mansportret.

Vuil en de grond overschilderd.

10. - Jan van Eyck. - O.-L.-Vrouw met het kindje Jezus. Zie voor de gravuur de *Vlaamsche School* 1859, blz. 5.

Vuil.

140. - Onbekend. - Portret van den bisschop Franciscus Sonnius.

Vuil.

117. - Onbekend. - Een man in biddende houding.

Vuil; de mantel van St-Simon overschilderd.

108. - Onbekend. - De doop Onzes Heeren.

Vuil en schijnt niet vrij van overschilderingen.

119. - Onbekend. - Mansportret.

Te sterk uitgeslagen om kunnen beoordeeld te worden.

157. - Jan Massys. - De genezing van den ouden Tobias.

Te hoog geplaatst om met zekerheid te kunnen worden beoordeeld. De draperij van den engel Raphaël en de personage daarnevens schijnen te hebben geleden.

30 - Rogier van der Weyden. - De zeven HH. Sacramenten.

Begint te blotten op vele plaatsen. De verf van dit tafereel is reeds meer dan eens vastgelegd.

32. - Dezelfde. -

Eenige mislukte hertoetsen op den mantel der heilige vrouw nevens St-Jan.

13. - Peeter Christus. - St-Hieronimus.

Vuil en begint te blotten.

80. - Lucas Jacobsz van Leiden. - St-Mattheus.

Vuil.

137. - Onbekend. - Mansportret.

Vlekken ten gevolge van mislukte hertoetsen.

45. - Quinten Massys. - De Rentmeester.

Vuil, overschilderd en vol blotten.

116. - Onbekend. - Portret van eenen kanunnik.

Zeer vuil.

95. - Onbekend. - Ecce Homo.

Ook zeer vuil.

135. - Onbekend. - Biddende heilige.

Twee gaatjes in de lucht.
58. - Jan Gossart, van Maubeuge. - Vrouwportret.
Te ververschen.

107. - Onbekend. - O.-L.-Vrouw met het kindje Jezus.
Vuil.
69. - Jan Mostaert. - O.-L.-Vrouw met het kindje Jezus.
Te ververschen.
139. - Onbekend. - Mansportret.
Uitgeslagen. Eenige hertoetsen schijnen mislukt.
29. - Geeraard van der Meire. - Portret eener geefster.
Niet vrij van blotten en van mislukte hertoetsen.
63. - Bernaard van Orley. - Mansportret.
Niet vrij van overschilderingen.
110. - Onbekend. - Portret van Philips den Goede.
Heeft glacis verloren.
77. - Lucas Jacobsz. van Leiden. - David en Saül.
Vuil.
73. - Hendrik de Bles. - De rust in Egypte.
Eenige vlekken in het kleed van Onze-Lieve-Vrouw.
14. - Onbekend. - Onze Heer aan het kruis.
Vuil.
156. - Jan Massys. - O.-L.-V.-Visitatie.
Begint te blotten.
35. - Hans van Memlinge. - Portret van een kanunnik der Witte-Orde. De *Vlaamsche School* heeft hiervan eene schoone teekening medegedeeld, blz. 89, jaar 1859.
De paneelen uiteengeweken. Licht overschilderd op eene plooi der kap en elders.
62. - Bernaard van Orley. - Mansportret.
Op verscheidene plaatsen overschilderd.
7 en 8. - Huibrecht van Eyck. - Onze-Lieve-Vrouw met het kindje Jezus en de gevers.
Is die zwarte grond wel de oorspronkelijke? - Vuil.
60. - Jan Gossart, van Maubeuge. - Portret van Margaretha van Oostenrijk.
Vuil en de grond overschilderd.
126. - Onbekend. - De graflegging van Christus.
Vuil en niet vrij van overschilderingen.
78 en 79. - Lucas Jacobsz. van Leiden. - De heiligen Lucas en Marcus.
Vuil.
17. - Onbekend. - O.-L.-Vrouw, het kindje Jezus en de HH. Philippus en Jacobus de meerdere.
Zeer vuil en beschadigd.
158. - Lambrecht Lombard. - Mansportret.
De mouw heeft lichtelijk geleden.
76. - Lucas Jacobsz. van Leiden. - De ring.
Vuil, de grond onzichtbaar.
130. - Onbekend. - De kruisdraging.
Overschilderd op menigvuldige plaatsen.
51. - Cornelis Engelbrechtsen. - St-Lenaard.
Te hoog geplaatst om behoorlijk te worden beoordeeld. Begint te blotten.
141. - Onbekend. - De bedrukte moeder.

Insgelijks te hoog geplaatst om naar waarde te worden beoordeeld.

97. - Onbekend. - De bereidselen der kruisoprichting.

Mislukte hertoetsen op den grond, de rechterhand van Christus, het kleed van den beul ter rechterzijde, en op de aaneen gebrachte voegen.

159. - Peeter Aertzen. - De Kalvarieberg.

Vuil.

56. - Jan Gossart, van Maubeuge. - De rechtvaardige rechters.

De paneelen onlangs uiteengetrokken. Vuil; een gedeelte der lucht, het eerste figuur rechts, lichtelijk, het tweede, sterk overschilderd. Dit meesterstuk is overigens niet vrij van andere overschilderingen.

70. - Jan Mostaert. - Mansportret.

Eenige mislukte hertoetsen op den mantel. Het wapen onbehendig bijgebracht.

71. - Dezelfde. - Vrouwportret. Hiervan heeft de *Vlaamsche School* eene schoone teekening medegedeeld in 1859, blz. 33.

Begint te blotten. Zelfde opmerking nopens het wapen. De beide schilderijen droog.

74. - Victor en Hendrik Dunwege. - De H. familie.

Verscheidene mislukte hertoetsen. Deze schilderij is, tijdens het bestuur van den heer Gustaf Wappers, van paneel op doek gebracht. Dit was geen gelukkig gedacht.

111. - Onbekend. - De aanbidding der HH. drie koningen.

Menigvuldige blotten; ten deele overschilderd.

112. - De geboorte Onzes Heeren, deur van n^{r} 111.

Zelfde opmerkingen.

113. - De besnijdenis, tweede deur van n^{r} 111.

Zelfde opmerkingen. Twee groote blotten dreigen te vallen.

55. - Jan Gossart, van Maubeuge. - De HH. vrouwen, van het graf Onzes Heeren wederkeerende.

Onlangs op vier plaatsen uiteengetrokken.

100. - Onbekend. - Verschijning van Onze-Lieve-Vrouw en het kindje Jezus.

Begint te blotten. Eenige mislukte hertoetsen in de lucht, aan het gebouw ter rechterzijde, aan eenen plant op 't voorplan, enz.

118. - Onbekend. - Vrouwportret.

Grond en kleed uitgeslagen met vlekken, voortkomende van overschilderingen.

36. - Hans van Memlinge. - Portret van een lid der familie de Croy.

De toon van het bijgebracht deel laat wat te wenschen.

131. - Onbekend. - De bedrukte moeder.

Te hoog geplaatst om met zekerheid te kunnen worden beoordeeld.

54. - Cornelis Engelbrechtsen. - Sint-Huibrecht.

Begint te blotten. Een deel der kleedij, onder de koorkap en de hert, overschilderd.

534. - Joseph Geefs. - Marmeren borstbeeld van ridder Floris van Ertborn, burgemeester der stad Antwerpen.

Sterk vervuild.

Lijst der kunststukken aangeduid in den catalogus van het museum en die aldaar niet zijn geplaatst, of niet zichtbaar zijn.

48. - Quinten Massys. - Sint-Jan-Baptist.
Buitengedeelte der rechterdeur van de graflegging.
50. - Dezelfde. - St-Jan, evangelist.
Buitengedeelte der linkerdeur van gemelde schilderij.
52. - Cornelis Engelbrechtsen. - Sint-Joris.
Buitengedeelte van nummer 51.
53. - Dezelfde. - Het lichaam van den H. Hubertus, overgevoerd naar de abdij van Andain.
Binnendeur van nummer 54.
98. - Onbekend. - Biddende religieuzen, enz.
Binnendeur van nummer 99.
229. - Ambroos Francken. - St-Joris.
Buitendeur van nummer 228.
231. Dezelfde. - Ste-Margareta. - Buitendeur van nummer 230.
234. - Ambroos Francken. - St-Cosmas.
Buitendeur van nummer 233.
236. - Dezelfde. - St-Damiaan.
Buitendeur van nummer 235.
239. - Dezelfde. - St-Sebastiaan veroordeeld door Diocletiaan.
Buitendeur van nummer 238.
241. - Dezelfde. - St-Sebastiaan met stokken geslagen.
Buitendeur van nummer 240.
263. - Marten Pepyn. - De heiligen Joannes en Mattheus.
Buitendeur van nummer 262.
264. - Dezelfde. - De heiligen Marcus en Lucas.
Buitendeur van nummer 248.
270. - P.-P. Rubens. - De zegenende Zaligmaker.
Buitendeur van nummer 269.
272. - Dezelfde. - O.-L.-Vrouw en het kindje Jezus.
Buitendeur van nummer 271.
277. - Dezelfde. - Het wapenschild van ridder Nicolaas Rockox.
Buitendeur van nummer 276.
279. - Dezelfde. - De wapens van Rockox-Perez.
Buitendeur van nummer 278.
288. - Jeronimus Francken. - Horatius Coclets, op de brug Sublicius.
Eenige schilderij van dien meester.
433. - Jacob Denys. - De teekening naar het leven.
451. - Willem-Natie Kerricx. - St-Lucas.
452. - Het Paaschfeest in Egypte.
453. - Dezelfde. - Het Lam Gods aanbeden door de ouderlingen van den Apocalysis.
De stad bezit geene andere schilderijen van dezen begaafden kunstenaar, uitgezonderd degene welke zich in de Sint-Willebrordskerk bevindt.
485. - Onbekend. - De les van ontleedkunde.
486. - Onbekend. - De H. Maagd en het kindje Jezus.
487. - Onbekend. - De gekruiste Zaligmaker.

489. - Marten-Joseph Geeraerts. - De schoone kunsten.
490. - Cornelis-Joseph d'Heur. - Het wapen van St-Michielsabdij.
491. - Dezelfde. - Het wapen van Jacobus Thomas.
492. - Dezelfde. - De voorzichtigheid.
493. - Dezelfde. - De rechtvaardigheid.
494. - Dezelfde. - De sterkte.
495. - Dezelfde. - Het onderwijs der doorzichtkunde.
499. - Balthazar Beschey. - Portret van den schilder Martent Joseph Geeraerts.
500. - Michiel-Frans van der Voort. - Zinnebeeldig geschilderd bas-relief.
501. - Dezelfde. - Ander zinnebeeldig geschilderd basrelief.
XXX.

P.-S. - De schrijver vergeet eene schilderij van Nicolaas van Verendael, verbeeldende het H. Sacrament, in het midden van bloemen en vruchtkransen.

Redactie.

Kronijk.

Antwerpen. - Op Zondag 20 en Maandag 21 December waren in het *Verbond voor kunsten*, *letteren en wetenschappen*, tentoongesteld: een zeer welgelijkend en goed uitgevoerd marmeren borstbeeld, van wijlen W. Wood, door den heer de Pleyn; een welgelijkend geschilderd vrouwenportret, door den heer Delfosse; *Avond* en *in de Weide*, door den heer J. Heymans, twee verdienstelijke landschappen, doch wat veel realisme; *Binnenzicht van St-Jacobskerk*, door den heer Cleynhens. Hiervoor moeten wij ongeveer dezelfde opmerking maken als voor den heer Heymans.

Op 25, 26 en 27 December: *gezicht op het kasteel van Kleef*, door Wegeling, van Keulen (eigenaar de heer Tieman); *Waterval in Noorwegen*, door H. Herzog (eigenaar de heer Schulte); *twee gezichten op Remouchamps*, door van Luppen; *eene studie*, door Portielje; *Altijd welkom*, door C. Cap en een portret door van Havermaet.

- Verschenen bij L. dela Montagne, Reindersstraat: *Antwerpsche zakalmanak* van algemeen nut voor het jaar 1869, 10de jaargang. Dit boekje is onmisbaar in de handelshuizen, en wordt eenieder aanbevolen als zeer nuttig.

Mechelen. - De heer Vervloet, bestuurder der academie, heeft zijn ontslag genomen. Als een blijk van erkentenis, voor de lange en uitstekende diensten aan de stad bewezen, heeft de gemeenteraad den heer Vervloet een jaarlijksch rustgeld toegelegd.

- De heer V. Vervloet heeft een portret des aartsbisschops voltooid.

Brussel. - Het gemeentebestuur heeft besloten, in ééne der gemeentescholen, eene proef te nemen met een stelsel, dat in Engeland en Pruisen goede vruchten schijnt af te werpen en volgens welk de dagelijksche schooltijd van zes op drie uren gebracht wordt. Men beweert dat de kinderen doorgaans veel te lang in de scholen worden gehouden en zij veel gemakkelijker en beter zullen leeren, wanneer men hen dagelijks slechts drie uren op de schoolbanken doet zitten.

Oudejaarsavond.

I

't Is oudejaarsavond - hoe streng is het weder,
Hoe koud en hoe guur!
In 't huisje diens werkmans is strenger nog 't leven,
Zoo bitter, zoo duur; -
En nevens die stulp rijst eens edelmans woning;
Daar joelt men in feest,
Waar jonkers en jufferen dansen en springen
Volop om het meest.

Men hoorde tot in 't schamel huis
Het wildgeklank, het feestgeruisch
En 't woelen van de rijken;
En in den hoek der naakte schouw,
Daar lag des werkmans kranke vrouw
Van honger te bezwijken.

Twee kinderen, een englenpaar,
In stilte zaten bij elkaâr
Veur moederlief te bidden:
En als een beeld dat roert noch leeft,
Dat geestkracht noch bewustzijn heeft,
Zat vader in hun midden.

De moeder sliep - o neen, zij sliep niet, 't was geen slapen,
't Was droomen slechts - zij schrikte veur die arme schapen,
Die zij weldra verlaten zou; -
Zij dacht aan 't lijden, aan den rouw,
Dien haar geliefden gâ in 't bloedend hart ging dragen:
Dat was alleen de smart, die aan haar ziel kwam knagen.

De lieve kleinen wisten niet, dat hunne moeder
Welhaast verschijnen ging voor God, den Albehoeder.
O neen, - der kindren jong gemoed
Vloog op naar morgen, 't nieuwjaar-zoet...
En hoort wat bittre vraag het kroost den vader doet:

‘Hebt, vader, gij gezien, toen we uit de kerke kwamen,
Ginds in dat heerenhuis en door zijn vensterramen,
Dien bonten kindergroep? - Zij hadden allerlei
Mooi kinderspeelgerief, gebakken en pastei?
Koop, vader, morgen ook zulk lekker zoet-gebak,
Zijn wij niet wijs en braaf als ginds des rijken kleenen?’ -

Maar de arme vader ging aan 't weenen...
Hij kuste 't lieve kroost en sprak:
‘'k Heb vuur, noch brood in huis, voor morgen zelfs geen werk,
Toch bad ik vurig God daareven in de kerk.’

II

't Is oudejaarsavond: - hoe streng is de winter
Hoe koud en hoe guur!
Veur de arme werkliên nog strenger is 't leven,
Zoo bitter, zoo zuur.
In 't huis van den rijken weêrkaatsen de luchters
Hun' gloed en hun' glans
En jonkers en juffers verdringen zich, stroomend
Ten vrooliken dans.

Uit 's rijken huis, de jubeltoon
Drong schallend in des armen woon
En kwam de moeder wekken;
Zij dacht: ‘het is der englen heir
Dat zingend daalt op aarde neêr,
Me uit nood en pijn komt trekken.’

Zoo droomend, gaf zij hare ziel
(Die zoo dit ballingsoord ontviel)
Aan de englenschaar, waarmede,
Vervoerd door 's rijken dansmuzijk,
Zij opwaarts vloog naar 't Hemelrijk,
Het rijk van eeuwgen vrede.

De kindren noch de man, zij dachten niet dat moeder
Haar loon ontvangen had bij God, den Albehoeder.

O neen, der kleinen jong gemoed
Sprak immer van het Nieuwjaar-zoet
En vroegen klagend voort naar speel- en lekkergoed:

‘Hun lichaam was bedekt met pels en warme kleêren,
Om tegen koude en vorst hun tenger lijf te weren;
En wij, opdat de koude ons toch niet overmand',
Wij bliezen in de vuist of sloegen ons de hand.
O vader, krijgen wij voor Nieuwjaarsgift een kleed,
Zijn wij niet wijs en braaf als ginds des rijken kleenen?’ -

Maar de arme vader ging aan 't weenen,
Hoe bitter sprak hij in zijn leed:
‘'k Heb vuur noch brood in huis, 'k heb zelfs geen werk voor morgen,
O God! wil voor mijn vrouw en voor mijn' kindren zorgen!’

III

't Is oudejaarsavond - hoe streng is de winter
Hoe koud en hoe guur;
Voor d'arremen werkman nog strenger is 't leven
Zoo bitter, zoo duur. -
Ginds schuimen en stroomen de geestrijke vochten
Uit flesch en bokaal,
En jonkers en juffers van wellust als dronken
Doorwoelen de zaal.

TEEKENING VAN K. OOMS. - HOUTSNEÊ VAN ED. VERMORCKEN.

Het hart vol leed, de vader dacht:
Wat slijt mijn vrouw een' goeden nacht,
O, kon zij toch genezen!
Vond ik dan voor mijn handen werk,
Want 'k voel mij immer kloek en sterk,
'k Zou dan geen nood meer vreezen.

.....
.....

‘'k Heb vuur noch brood, noch werk’ die schrikkelijke woorden,
‘Die als een wanhoopskreet zijn eigen hart doorboorden,
‘Die woorden konden zij - die kleinen - niet verstaan,
‘Maar spraken immer nog den droeven vader aan:

‘De goede God, op wien betrouwend wij steeds hopen
‘Laat ons met bittre koû, half naakt, met honger loopen;
‘Toch hebben wij Hem lief. - Hoe spreekt men dan tot God,
‘Opdat hij wat verzachte ons wrang en droevig lot?
‘Zeg, vader, bidden wij dan God niet vroom en goed?
‘Zijn wij niet braaf en wijs als ginds des rijken kleenen?

Maar de arme vader ging aan 't weenen,
En sprak in bittren tranenvloed:
‘Ach, lieve kleinen, ja, wreed is het lot des armen,
‘Maar mort niet, bidt en hoopt, eens zal zich God erbarmen.

IV

Hoe helder blinkt de winterzon
Die zachtjes heuren loop begon
Op nieuwjaars blijden morgen;
In 's rijken woon blijft alles stil;
Na 't nachtgejoel en feesten, wil

Hij slapen zonder zorgen...

In 't arme huis, o welk vertoog!...
Daar zat de vader, de oogen droog
Geweend, het hart vol rouwe;
Op 't blarenbed lag uitgestrekt
En met wat lompen overdekt
Het lijk des werkmans vrouwe!

Dan sprak de vader tot zijn kroost:
‘Bidt, kindren, want ons een'ge troost
Is onzer woon ontvlogen:
Uw dierbre moeder is niet meer,
Zij wacht op ons, ginds bij den Heer,
Ze is wee en ramp onttogen!’

VICTORIEN VANDE WEGHE.